

**T.C
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
ARKEOLOJİ ENSTİTÜSÜ**

**Doktora Tezi
Arkeoloji Anabilim Dalı
Arkeoloji Doktora Programı**

AİZANİTİS BÖLGESİ MEZAR TAŞLARI

Zerrin ERDİNÇ

**Danışman
Prof. Dr. Elif ÖZER**

**2020
DENİZLİ**

DOKTORA TEZİ ONAY FORMU

Arkeoloji Anabilim Dalı, Doktora Programı öğrencisi Zerrin ERDİNÇ tarafından Prof. Dr. Elif ÖZER yönetiminde hazırlanan “**Aizanitis Bölgesi Mezar Taşları**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 24.02.2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı-Danışman
Prof. Dr. Elif ÖZER

Jüri
Prof. Dr. Celal Şimşek

Jüri
Prof. Dr. Hüseyin Sabri ALANYALI

Jüri
Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT

Jüri
Prof. Dr. Ertekin Doksanaltı

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.....tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK
Enstitü Müdürü

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza
Zerrin ERDİNÇ

ÖNSÖZ

Aizanoi Phrygia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden birisidir. Hellenistik ve Roma dönemlerinde stratejik konumu ve Zeus Tapınağı ile bölgenin kilit noktası haline gelmiştir. Özellikle Roma Dönemi'nde Aizanoi territoryumuna verilen isim olan Aizanitis Bölgesi çevresindeki kentlerden daha önemli bir konumda yer almış, Meter Steunene kutsal alanı ve Zeus tapınağı ile çevre kentlerin de dini merkezi haline gelmiştir. 2016 yılından bu yana bu güzel kentte arkeolojiye emek veren bu harika ekibe dâhil olduğum için kendimi çok şanslı saymaktayım. Bana bu şansını veren ve inanarak bana bu malzemeyi emanet eden saygıdeğer hocam Prof. Dr. Elif Özer'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu tez konusu beni her zaman ilk günkü gibi heyecanlandırdı. Onun yol göstericiliği ve desteği olmasaydı bu tez ortaya çıkamazdı.

Doktora tez izleme jürilerim sırasında yoğun işlerinin arasında bana zaman ayıran ve değerli bilgilerini benimle paylaşan hocalarım Prof. Dr. Ertekin Doksanaltı ve Prof. Dr. Celal Şimşek'e, teşekkürlerimi sunarım.

Ders dönemimde beni destekleyen ve tez çalışmamda yol göstericiliğinden faydalandığım, görev yapmakta olduğum Dumlupınar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Bölüm Başkanı Prof. Dr. A. Nejat Bilgen'e, meslektaşlarım ve arkadaşlarım Arş. Gör. F. Çağım Özcan ve Arş. Gör. Semra Kaygısız'a anlayışları ve destekleri için teşekkürü bir borç bilirim.

Benimle Aizanitis'in köylerinde, dağlarında dolaşıp mezar steli arayan, benimle birlikte bu tezin heyecanını yaşayan, grekçe çevirileriyle yardımını esirgemeyen, yol arkadaşım Arş. Gör. Dr. Ahmet Türkan'a ve Aizanoi Mezar Corpusu ekibine emek vermiş tüm arkeolog ve öğrencilere, teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca gösterdikleri sonsuz sevgi ve güveni hep arkamda hissettim. Her anımda olduğu gibi doktora ve tez yazım sürecinde hep ama hep yanımda, kalbimde olan canım ailem, bütün dünyam, babam Emin Kuzu, annem Ayten Kuzu, Abim Murat Kuzu ve ailesine, eşim Erçin Erdiñç'e ve Erdiñç Ailesi'ne... Canımın Can'ı bir tanecik tatlı oğluma... Gelişini sabırsızlıkla beklediğim küçük kızıma... Hala elimi hiç bırakmayan, en iyi arkadaşım, yol göstericim, ablam Berrin Kuzu'ya... Mutluluklarımda ve üzüntülerimde varlığını hala hissediyorum... Tüm kalbimle... Özlemle... Beni ben yaptığın için teşekkür ediyorum.

Şimdi, bu çalışmanın sonunda bir kez daha görüyorum ki ölüm asla unutulmak olmamış.

ÖZET

AİZANİTİS BÖLGESİ MEZAR TAŞLARI

Erdiñ Zerrin

Doktora Tezi

Klasik Arkeoloji ABD

Doktora Programı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Elif Özer

Şubat 2020, 458 Sayfa

Aizanitis Bölgesi olarak adlandırılan Aizanoi kenti territoryunu mezar taşları açısından zengin veriler barındırmaktadır. Ancak daha önceki yıllarda yapılan çalışmalar hem bölgenin kapsadığı alan hem de mezar steli tipolojisi açısından boşluklar barındırmaktadır. Bu nedenle malzemenin toplu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. MÖ 2.yy.dan itibaren Aizanitis Bölgesinde görülen mezar stelleri dikdörtgen gövdeli ve üçgen alınlıklıdır. Ancak MS 1.yy.ın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan kapı biçimli mezar stelleri bölge için karakteristik özellikler barındırmaktadır. Genellikle dört panele ayrılmış kapılarda sol üst kapı panelinde çiçek, sağ üst panelde kilit ve alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı şeması Aizanitis Bölgesi için karakteristiktir. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra kentin ekonomik olarak en güçlü zamanlarını yaşadığı dönemde ortaya çıkan Suriye tipi alınlıklı mezar stelleri ile beraber steller üzerinde gördüğümüz bezeme unsurları zenginleşmiştir. Genel olarak mezar stelleri üzerindeki süslemeler kişinin yaşarken ki onurlu hayatı ve öldükten sonra nasıl hatırlanmak istediği ile ilgilidir. Erkek mezar stelleri üzerinde gördüğümüz aslanlar ve kartallar Aizanoi'da bulunan Meter Stuenene kutsal alanı ve Zeus Tapınağı ile alakalı olmasının yanı sıra güç sembolleridir. Kadına dair olarak karşımıza çıkan ayna, tarak ve kalathos gibi objeler ise kadının günlük yaşantısına işaret etmesinin yanında ailesine sadık, onurlu bir yaşam sürdürdüğünün simgesidir. Eşler ve diğer aile bireyleri için yapılmış çift veya daha fazla sayıda mezar steli geleneği Aizanitis Bölgesi'nde çevre kentlere göre daha fazla rastlanmaktadır. Bununla birlikte gelen Suriye tipi alınlıklarda bir tarafta avlanan erkek aslan ve diğer alınlıkta beslenen dişi aslan kombinasyonu Aizanitis Bölgesi'ne özgü en önemli bezeme öğesidir.

Anahtar Kelimeler: Aizanoi, Bezeme, Stel, Tipoloji.

ABSTRACT

GRAVESTONES OF AIZANITIS REGION

Erdiñ Zerrin

Doctoral Thesis

Classical Archaeology Department

Doktora Programme

Adviser of Thesis: Prof. Dr. Elif Özer

February 2020, 458 Pages

The territory of the city of Aizanoi, called the Aizanitis Region, contains rich data in terms of gravestones. However, the studies carried out in previous years contain gaps both in terms of the area covered and the typology of the grave stele. Therefore, the material needs to be evaluated collectively. The grave steles seen in the Aizanitis Region since the 2nd century BC have a rectangular body and a triangular pediment. However, the door-shaped grave steles that emerged from the second half of the 1st century AD have characteristic features for the region. Typically, for doors divided into four panels, the flower on the upper left panel, the lock on the upper right panel, and the knocker lozenge scheme on the lower panels are characteristic for the Aizanitis. After the first quarter of the 2nd century AD, the Syrian-type pediment tomb steles that emerged during the period when the city experienced the strongest economic times, and the decoration elements that we saw on the steles were enriched. In general, the decorations on the grave steles are related to the dignified life of the person living and how he wants to be remembered after his death. The lions and eagles we see on male tomb steles are related to the Sanctuary of Meter Steunene in Aizanoi and the Temple of Zeus, as well as symbols of power. The objects such as mirrors, combs and kalathos that we encounter in relation to women are a symbol of a loyal and honorable life as well as pointing to the daily life of the woman. Couple or more grave stele traditions for spouses and other family members are more common in the Aizanitis Region than in neighboring cities. However, the combination of male lion hunted on one side and female lion fed on the other pediment in the Syrian type pediments is the most important decoration element of the Aizanitis Region.

Keywords: Aizanoi, Decortion, Stele, Typology.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	xi
GİRİŞ.....	1
Amaç, Kapsam, Yöntem	

BİRİNCİ BÖLÜM

AİZANİTİS BÖLGESİ VE ÇEVRESİNİN TARİHİ COĞRAFYASI VE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

1.1. Tarihi Coğrafyası	6
1.2. Antik Kaynaklar.....	7
1.3. Araştırma Tarihçesi.....	25
	30

İKİNCİ BÖLÜM

AİZANİTİS BÖLGESİ MEZAR STELLERİ

2.1. Mezar Stellerinin Bölgedeki Yayılımı.....	41
2.2. Tipolojik Problemler.....	42
2.3. Mezar Stellerinin Tipolojisi.....	46
	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZAR STELLERİ ÜZERİNDEKİ BEZEMELER

3.1. İnsan Figürleri.....	84
3.1.1. El	88
3.1.1.1. El	89
3.1.2. Kadınlar.....	95
3.1.3. Erkekler.....	97
3.2. Hayvanlar.....	99
3.2.1. Kuşlar	102
3.2.1.1. Kartal	103
3.2.1.2. Serçe.....	109
3.2.1.3. Baykuş.....	111
3.2.2. Aslan.....	113
3.2.3. Boğa	120
3.2.4. Yunus.....	122
3.3. Bitkisel Bezemeler.....	125
3.3.1. Çiçekler.....	125
3.3.2. Meyveler.....	130
3.4. Çarkıfelek.....	133
3.5. Mitolojik Figürler.....	136
3.5.1. Medusa	136
3.5.2. Hippocampus.....	139
3.6. Kap Formları.....	141
3.6.1. Kalathoslar.....	142

3.6.2. Unguentariumlar.....	145
3.6.3. Amphoralar.....	148
3.7. Tarım Aletleri.....	151
3.7.1. Saban.....	151
3.8. Domestik Motifler.....	153
3.8.1. Kapı Kilidi.....	153
3.8.2. Kapı Tokmağı.....	155
3.8.3. Ayna.....	156
3.8.4. Tarak.....	162
3.8.5. İğ-Kirman.....	163
3.8.6. Yün Yumağı.....	164
3.8.7. Pelta Kalkanı.....	165
3.8.8. Çelenk.....	168

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

KATALOG.....	179
KAYNAKÇA VE KISALTMALAR.....	383
FİGÜRLER LİSTESİ.....	402
TABLolar LİSTESİ.....	403
HARİTALAR LİSTESİ.....	404
GRAFİKLER LİSTESİ.....	405
EKLER.....	406
İNDEKS/DİZİN.....	456
ÖZGEÇMİŞ.....	458

GİRİŞ

Konu ve Amaç

Bu doktora tez çalışmasının konusunu “Aizanitis Bölgesi Mezar Stelleri” oluşturmaktadır. Aizanoi antik kenti günümüzde Kütahya İli Çavdarhisar İlçesinde bulunmaktadır. Antik Dönemde ise Phrygia Epiktetosu olarak adlandırılan bölge içerisinde yer almaktadır. Aizanoi Epiktetos kentleri arasında en önemli ve en gelişmiş olan kenttir. Aizanoi Hellenistik dönemde Pergamon ve Bithynia Krallığı arasında el değiştirmiş ve bu krallıkların yönetimi altında varlığını göstermiştir. Roma Dönemi’nde ise Anadolu’da önemli kentlerin arasında yer almıştır. Kentteki Zeus Tapınağı’nın sağlamış olduğu avantaj ile kent çevre kentlere göre daha da gelişmiştir. Zeus Tapınağı etrafında kendi topraklarına sahip olmuş ve ekonomik olarak kente önemli gelir kazandırmıştır. Aizanitis Bölgesi olarak adlandırılan bölge Aizanoi territoriumunu belirtmektedir. Bugün yaklaşık olarak batıda Emet, güneybatıda Gediz (Kadoi) ve güneydoğuda Pınarcık (Appia), kuzeydoğuda Kütahya (Kotiaieion) arasında kalan Örencik Ovasını kapsar. Bölge sınırları ile ilgili antik yazarlara dayanarak elde ettiğimiz bilgiler kesin olamamakla birlikte tezin bir diğer araştırma konusunu oluşturmaktadır. Aizanitis Bölgesi’nin sınırlarının yanı sıra mezar stellerinin bölgedeki dağılımı, tipolojisi, steller üzerindeki bezeme ve figürler ile bunların bölgenin ölü gömme adetleri ile olan ilişkisi tezin konusunu oluşturmaktadır.

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri ile ilgili daha öncesinde yapılmış olan çalışmalar yeni verilerin elde edilmesi nedeniyle güncelliğini yitirmiştir. Bunun yanında bölgede mezar steli tipolojisi çalışmalarının bir bütünlük sağlamadığı tespit edilmiş ve bölgenin ölü gömme adetleri ve mezar ikonografisinin tekrardan ele alınması gereği oluşmuştur. Bu nedenle tez kapsamında ortaya konması amaçlanan hedeflerden ilki Aizanitis Bölgesi sınırlarının kesinleştirilmesidir. Sınırlar öncelikle antik yazarlar ve gezginlerin aktardıklarına dayanarak incelenmesi ve bölgenin coğrafi yapısı göz önünde bulundurularak sınırların belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylece mezar stellerinin bölgedeki dağılımı gözlemlenecek ve bölgesel farklılıklar ortaya konacaktır.

Aizanoi ve Aizanitis mezar stelleri hakkında daha önce çalışmalar yapan araştırmacıların önerdiği tipolojiler literatürde karışıklıklara yol açmıştır. Birçok tip ve alt tipler ile tarihlendirme unsurları tipolojide uyumsuzluklar yaratmaktadır. Ayrıca

bölgede yaygın olarak görülen ve *Phryg kapı biçimli mezar steli* olarak adlandırılan steller dışında kalan steller tipolojik çalışmalarda göz ardı edilmiştir. Bu nedenle gerek stelleri oluşturan öğelerin tek tek incelenmesi gerek bezeme özellikleri ve gerekse kronolojik açıdan değerlendirilerek tiplerin belirlenmesi bu karışıklığı ortadan kaldıracak ve net bilgiye ulaşılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle tez çalışmamızda amaçladığımız en önemli unsur Aizanitis Bölgesi özelinde yeni bir mezar steli tipolojisi oluşturulmasıdır.

Tez çalışmasının bir diğer amacı ise mezar stelleri üzerinde betimlenen bezeme ve figürlerin tespiti, hangi amaçla kullanıldıkları, ikonografik anlamları ve hangilerinin bölgeye özgü betimlemeler olduğunun tespit edilmesidir. Böylece bölgenin ölü gömme adetlerinin steller üzerindeki yansımaları tespit edilerek bölgeye özgü farklılıklar, çevre kentlerle olan etkileşimler ve atölyeler saptanacaktır. Steller üzerindeki bezemelerin kronolojik gelişimi ve ya dönemin moda anlayışı da ortaya konulması amaçlanan konulardan biridir. Bezeme, figür ve yazıtlardan yola çıkılarak kadın ve erkek mezar stelleri üzerinde bulunan objelerin anlamları, kadın ve erkeğe dair sembollerin tespiti, bireylerin ev içinde veya toplum içindeki konumunun saptanması amaçlanmaktadır.

Amaçlanan bir diğer hedef ise tez sonucunda ortaya çıkacak olan katalog çalışması ile daha önceki yıllarda yayınlanan ancak şuan nerde oldukları belli olmayan veya tespit edilemeyen stellerin yerlerinin tespit edilmesi olacaktır. Daha önce yapılan çalışmalarda birçok stelin yeri için kesin ifadeler kullanılmamıştır. '*Yol kenarında*' veya '*bahçede*' gibi ifadeler stellerin günümüzdeki yerlerini saptamada zorluklar meydana getirmekte aynı zamanda stellerin tahrip edilmesi ve hatta yok olmasına açık bir fırsat yaratmaktadır. Bu nedenle stellerin yerlerinin belirlenmesi, kayıt altına alınıp fotoğraflanması ve GPS bilgilerinin kaydedilmesi amaçlanmaktadır.

Kapsam

Aizanoi antik kenti Kütahya İli Çavdarhisar İlçesi'nde bulunmaktadır. Arazi çalışmaların büyük kısmı Aizanoi antik kentinde, Aizanitis Bölgesi kapsamına giren çevre köy yerleşimlerinde ve daha önce yayınlanmış olan malzemenin bulunduğu yerleşimlerde yürütülmüştür. İlk aşamada Çavdarhisar ilçesi merkez olmak üzere, kuzeyde Yağdıgın, Tepecik, Tavşanlı, kuzeydoğuda Zobu, Hacıkebir, Susuzkaya, Efeler, doğuda, Afşar, Hacımahmut, Gökağaç, Çamköy, güneyde İlicikören, Barağı, Yeşildere, Yenicearmutcuk, batıda, Demirogluk, Kızık, Pusatlar kuzeybatıda, Ağarı,

Kalfalar, Çerte, Kırgıl köylerini kapsayan bir araştırma sahası oluşturulmuştur. Bölgenin sınırları saptandıktan sonra tez konusunu oluşturan stellerin bulunduğu Aizanitis Bölgesi kuzeyde Örencik, Tepecik, Efeler, kuzeybatıda Afşar, Kalfalar, Ağarı köyleri ile sınırlanan, kuzeydoğuda Kotiaieion (Kütahya); Aizanitis bölgesine dâhil olarak Hacıkebir Afşar, Susuzkaya köyleri sınırları içinde kalacak şekilde sınırlandırılmıştır. Güneydoğuda ise Appia-Soa (Altıntaş), Barağı, Yeşildere, Yenicearmutcuk; Güneyde Murat Dağı, İlicikören, Yeğınler Yağmurlar ve Cebrail Köyleri, Güneybatıda Kadoi (Gediz), Tavşan Dağ ve Koca Dağ sınır olmak üzere Efendiköprüsü, Polat, Yunuslar; batıda ve kuzeybatıda Tiberiopolis (Hisarcık), Pustalar, Abaş ve Kızık köyleri ile sınırlandırılan bölgeye verilen isimdir. Tez kapsamına giren steller söz konusu bölgede tespit edilmiş mezar stellerinden oluşmaktadır.

Oluşturulan katalog kapsamında daha önce yayınlanmış ancak günümüzde yeri belirlenemeyen stellere de yer verilmiştir. Bunların daha önceki yayınlarda yerleri belirtilmiş ancak yapılan çalışmalarda söz konusu yerde bulunamamış, müze envanterine girmemiş ve kazı ekibi tarafından tespit edilememiştir. Stellerin tipoloji ve süslemeye dair veri sağlamasından dolayı fotoğraf veya çizimi bulunan steller kataloğa eklenmiştir.

Tez kapsamında 359 adet mezar steli değerlendirilmiştir. Bunların 137 adedi 1988 yılında MAMA IX *Monuments From the Aezanitis* bandında, 83 adedi Günther, Lehmler ve Wörrle ile Waelkens'in çeşitli çalışmalarında yayınlamıştır¹. Aizanoi kazısında yürüttüğümüz Aizanoi ve Aizanitis Mezar Corpusu çalışmasında 2016-2019 yılları arasında toplam 113 adet mezar steli tespit edilmiştir. Bunlardan 102 tanesi daha önce yayınlanmamış mezar stelleridir. Aizanoi'da tapınak sergi alanı ve kazı deposunda ise 104 adet mezar steli vardır ve bunlardan 84 tanesi daha önce yayınlanmamıştır. Bu durumda toplam 138 mezar steli ilk kez tez kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada Çavdarhisar ilçesi merkez olmak üzere Çavdarhisar'da 293 adet, Aizanitis Bölgesi'nin kuzeyinde, Yağdıgın'da 8, Sopu'da 3, Örencik'te 3, Tepecik'te 3

¹ K. Jes, R. Posamentir, M. Wörrle, "Der Tempel in Aizanoi und Seine Datierung", *Aizanoi und Anatolien* (Ed. K. Rheidt), Mainz, 2010, 58-87; C. Lehmler, M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III: Aizanitica Minora I", *Chiron* 32, 2002, 571-646; C. Lehmler, M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi IV: Aizanitica Minora II", *Chiron* 36, 2006, 45-111; M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi I", *Chiron*, 22, 1992, 337-376; M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi II", *Chiron*, 25, 1995, 63-75; M. Waelkens, *Die Kleinasiatischen Türsteine: typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür*, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 1986; W. Günther, "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi" *Ist Mitt*, 25, 1975, 351-356.

ve Efeler’de 1 mezar steli tespit edilmiştir. Kuzeydoğuda Hacıkebir’de 7 ve Susuzkaya’da 5 tane olmak üzere, Doğu’da Hacımahmut’da 13, Çamköy’de 1 adet, Güneydoğuda Yenicearmutcuk’ta 4, Barağı’da 2 adet mezar steli tespit edilmiştir. Aizanitis’in güneyine geldiğimizde burada sadece İlicikören’de 1, Yağmurlar’da 1 adet ve Kuzeybatıda Çerte’de 1 ve Ağarı’da 13 adet mezar steli bulunmuştur.

Yöntem

Çalışmada öncelikli olarak Aizanitis Bölgesi mezar stelleri ile ilgili literatür taraması yapılarak daha önce yayınlanan mezar stelleri saptanmıştır. Çalışmalar arazi, müze ve kütüphane çalışmaları olmak üzere üç farklı alanda yürütülmüştür. Arazi çalışmaları ilk olarak bölgenin sınırlarını kesinleştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Antik yazarlar yerleşimle ilgili bilgiler vermekle beraber Aizanitis bölgesinin sınırlarını tespit etmek adına kesin bir bilgi vermemektedirler. MAMA ekibi, Waelkens, Ramsay, Taberneer gibi araştırmacıların Aizanitis sınırları hakkında verdiği bilgiler ışığında günümüz köylerinin isimlerini de ekleyerek sınır belirleme çalışılmıştır. Bunun yanında bölgede gezilerek doğal sınır oluşturabilecek nehirler, yollar ve geçitler incelenmiş ve bu bilgiler ışığında bölge sınırları tespit edilmeye çalışılmıştır. Aizanitis bölgesinin sınırını belirlemek aslında Aizanoi’un komşusu olan diğer kentlerin territoriumlarını kesinleştirmekle ortaya çıkacaktır. Bunun için coğrafi özelliklerin yanı sıra bölgede bulunan mil taşları sınırları belirlemek için önemli arkeolojik verilerdir.

Prof. Dr. Elif Özer başkanlığında yürütülen Aizanoi kazılarında gerçekleştirilen Aizanoi ve Aizanitis Bölgesi Mezar Corpusu araştırması kapsamında Arş. Gör. Dr. Ahmet Türkan ile yürüttüğümüz çalışmalardan elde edilen veriler tez kapsamında değerlendirilmiştir. Aizanoi antik kenti içinde Zeus Tapınağı açık hava sergi alanında, Aizanoi kazı evi ve kazı deposunda bulunan mezar stelleri ile Yağdıgın, Söpu, Örencik, Tepecik, Efeler, Hacıkebir, Susuzkaya, Afşar, Hacımahmut, Çamköy, Yenicearmutcuk, İlicikören, Yeğınler, Demıroluk ve Ağarı köyleri gezilerek burada bulunan mezar stellerinin katalog ve fotoğraf ile belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Arazi çalışmaları kapsamında tespit edilen steller dışında MAMA IX bandında yayınlanan ancak yerleri bilinmeyen veya yayınlarda belirtilmesine rağmen yerlerinde bulunamayan steller tipoloji ve süsleme bakımından önemli veriler sağladığı için tez kapsamına alınmış ve katalogları yayın bilgilerine göre hazırlanmıştır. Ancak yayınlanmasına rağmen katalog bilgisi, fotoğraf veya çizimleri eksik olan ve tipleri saptanamayan steller kataloğa dâhil

edilmemiştir. Bunun yanında tipolojik veri sağlamayan veya süsleme ögesi bulunmayan alınlık, kapı, yazıt ve plaster parçaları kataloğa dâhil edilmemiş ancak istatistik olarak değerlendirilmiş ve tarihleyici öğeler göz önünde bulundurulmuştur. Steller üzerinde bulunan mezar yazıtlarının transkripsyonları ise Arş. Gör. Dr. Ahmet Türkan tarafından yapılmıştır.

Müzedede yürütülen çalışmalarda ise Kütahya Müze Müdürlüğü'nden alınan izin ile Kütahya Arkeoloji Müzesi ve Tugay Anadolu Kültür Sanat ve Arkeoloji Müzelerinde Aizanitis Bölgesi'ne ait olan mezar stellerinin katalog ve fotoğraf çalışmaları yapılmıştır. Tüm katalog çalışmasının bitirilmesinin ardından kadın ve erkek stellerinin tespitine yönelik tablolar ile istatistik çalışmalar yapılmış, mezar stellerinin ve üzerindeki bezemelerin *Photoshop* programında çizimleri bitirilmiştir.

Arazi çalışmaları ile birlikte yürütülen kaynak taraması ve kütüphane çalışmaları öncelikle antik kaynakların ve ardından modern kaynakların taranması ile başlamıştır. Alman Arkeoloji Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi ve Dumlupınar Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi ve Ege Üniversitesi Kütüphaneleri ile Aizanoi kazısı arşivinde gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda Aizanitis mezar stelleri konusunda tüm literatür taranmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİZANİTİS BÖLGESİ VE ÇEVRESİNİN TARİHİ COĞRAFYASI VE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Aizanoi ve çevresi yüzyıllar boyunca yerleşim görmüş ve sonrasında birçok araştırmacının ilgi odağı olmuştur. Çalışmamızın ilk bölümünde Aizanoi kenti başta olmak üzere çevre köylerin tarihi coğrafyasından, bölge hakkında antik yazarlardan elde ettiğimiz verilerden, kenti ziyaret etmiş gezginlerin verdiği bilgilerden ve kentte yapılan araştırma ve kazılardan bahsedilmektedir. Tarihi coğrafya bölümünde Aizanoi'un günümüzdeki ve antik çağdaki konumu değerlendirilmiştir. Antik yazarlar yerleşimle ilgili bilgiler vermekle beraber Aizanitis bölgesinin sınırlarını tespit etmek adına kesin bir bilgi elimize ulaşmamıştır. MAMA ekibi, Waelkens, Ramsay, Taberneer gibi araştırmacıların Aizanitis sınırları hakkında verdiği bilgiler ışığında günümüz köylerinin isimlerini de ekleyerek sınır belirlemesi yapılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında bölgede gezilerek doğal sınır oluşturabilecek nehirler, yollar ve geçitler incelenmiş ve bu bilgiler ışığında bölge sınırları tespit edilmeye çalışılmıştır. Aizanitis bölgesinin sınırını belirlemek aslında Aizanoi'un komşusu olan diğer kentlerin territoriumlarını kesinleştirmekle ortaya çıkacaktır. Bunun için coğrafi özelliklerin yanı sıra bölgede bulunan mil taşları sınırları belirlemek için önemli arkeolojik verilerdir.

Sınırlar kesinleştirildikten sonra bölgenin tarihçesi ele alınmıştır. Kazılar sonucu ortaya çıkan ve Paleolitik Dönem'e tarihlenen buluntulardan başlayarak, Hellenistik dönemdeki siyasi olaylar epigrafik malzeme de göz önünde bulundurularak anlatılmıştır. Kent önce *Diadokh*ların mücadelelerine sahne olmuş ardından Pergamon ve Bithynia krallıkları arasındaki mücadele sırasında ilk kez politik anlamda gündeme gelmiştir. Tez konusunu oluşturan malzemenin tarihlendiği Roma Dönemi'nde Aizanitis bölgesinin konumu ise ayrıntılı olarak verilmiştir. Roma Dönemi'nde bölgenin konumunun tapınak kent statüsü yüzünden önemli hale gelmesi, ticaret yolları ve özellikle Anadolu'da Hadrianus dönemindeki imar faaliyetlerinin Aizanoi'da da önemli ölçüde artması kentin bu dönemdeki durumunu önemli kılmıştır. Tapınak *cella* duvarındaki yazıtlar başta olmak üzere kentte ele geçen ve dönemin siyasi durumunu ortaya koyan diğer yazıtlar da gelişmelerin birincil kaynaktan öğrenilmesi bakımından

önemlidir. Antoninus Pius döneminde ise Aizanoi'un Panhellen Birliği'ne katılması ile yerel diplomatların Roma'da söz sahibi olması gibi önemli gelişmeler epigrafik ve arkeolojik veriler ışığında ele alınmıştır.

İkinci bölümde Aizanoi isminin sikkeler üzerindeki yazılışı, epigrafik malzeme, kent isminin ortaya çıkışı ve antik yazarların Aizanoi ve Aizanitis Bölgesi ile ilgili verilen bilgiler değerlendirilmiştir. Kronolojik olarak en erken kaynaklardan başlayarak Bizans dönemi kaynaklarının aktardığı bilgilere göre konular sıralanmıştır. Antik yazarların bahsettiği başlıca konular bölgenin konumu, kuruluş efsaneleri ve kökeni ile ilgilidir. Bunun yanı sıra antik yazarların verdiği bilgilere dayanarak Aizanoi adının menşei ve nasıl ortaya çıkmış olabileceği incelenmiştir.

Son bölümde öncelikli olarak 19. yy.da kent ve çevresinde araştırmalar yapan gezginler ile kentteki bilimsel kazı ve restorasyon çalışmaları anlatılmıştır. Ardından tez konusunu oluşturan mezar stelleri ile ilgili çalışan araştırmacıların yayınları değerlendirilmiştir. Çoğunlukla *Phrygia* tipi kapı biçimli mezar stelleri olarak adlandırılan steller ile ilgili yayınlar ve buna bağlı epigrafik malzemenin değerlendirilmesi şeklinde yapılmış yayınların yoğunlukta olduğu, ancak bölge özelinde tipolojik problemlerin kesin bir temele oturtulamadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında Aizanoi kenti özelinde yerel unsurlar göz önünde bulundurularak bezeme ve figürlerin değerlendirildiği yayınların eksikliği de saptanmıştır.

1.1. Tarihi Coğrafyası

Aizanoi günümüzde İç Batı Anadolu'da, Kütahya İli'nin 48 km güneybatısında yer alan Çavdarhisar ilçesi sınırlarında, Örencik Ovası platosunda bulunmaktadır. Strabon'un *Phrygia Epiktetosu* kentleri² arasında gösterdiği Aizanoi, Kotiaieion'un (Kütahya) 40 km. güneybatısında; Kadoi'nin (Gediz) 25 km. kuzeydoğusunda; Appia'nın (Altıntaş) yaklaşık 40 km. kuzeybatısında yer alıp, Rhyndakos (Orhaneli) Çayı'nın Penkalas (Kocaçay) kolu üzerindedir³(Harita 1).

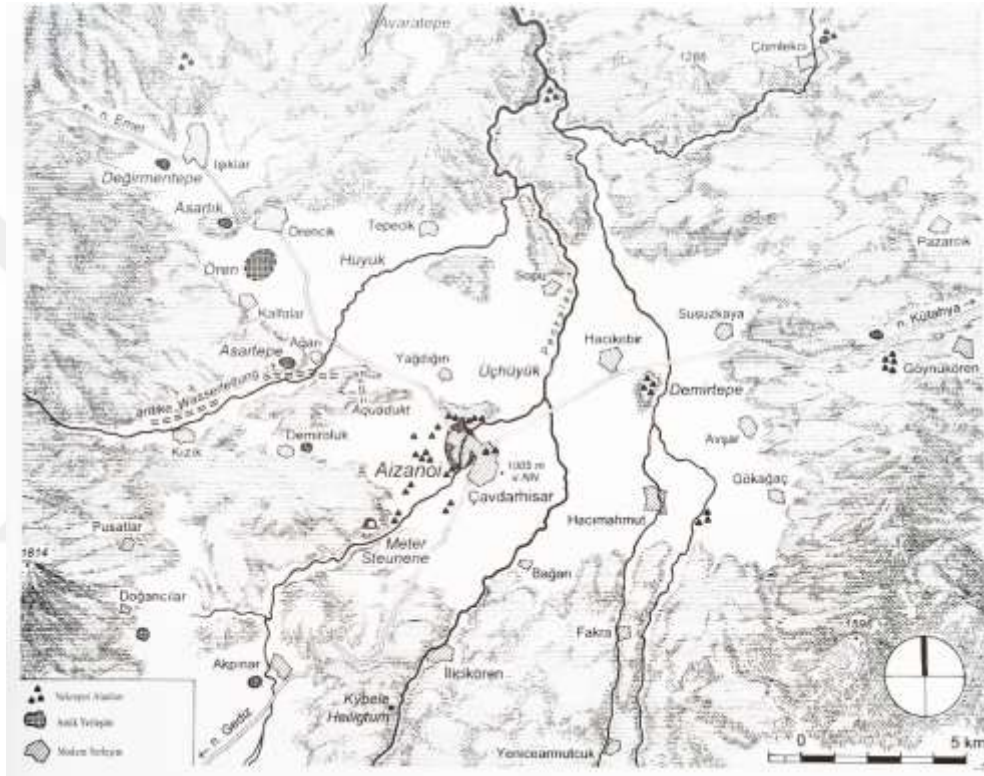
Aizanoi territoriumuna verilen *Aizanitis* ismi ise kentin kuzey ve kuzeybatıda Mysia Bölgesi ile güneybatıda Kadoi, kuzeydoğuda Kotiaieion ve güneydoğuda Appia

---

² Strab. XII, 8, 12. Strabon "*Aizanoi (Çavdarhisar), Nakoleia (Seyitgazi), Kotiaieion (Kütahya), Midaieion (Kara Höyük), Dorylaion (Eskişehir) Phrygia Epiktetosu'nun kentleridir; keza bazı yazarlara göre Mysia'ya ait olduğu kabul edilen Kadoi da (Gediz) bunlar arasında yer alır.*" demiştir. Epiktetos için bkz: Şahin 1986, 265.

³ Waelkens 1986, 46; MAMA IX, xvii; Tabbernee 1997, 315; Ramsay 1975, II, 515.

(Pınarcık) ile olan sınırını belirtmek için kullanılmıştır.⁴ Sınırların kesin olarak belirlenmesinin zor olması ile beraber çevrede ele geçen mezar taşları, mil taşları ve yazıtlar sayesinde bölge sınırlandırması büyük ölçüde yapılabilmektedir. Bu duruma göre Aizanitis Bölgesi kuzeydoğu'da Çömlekçi, doğuda Pazarcık, Göynükören, Pınarbaşı, güneydoğuda ve güneyde Kızıldağ ve Tavşan Dağı, güneybatıda Kocadağ, Batıda Kırğıl ve kuzeyde Çardaklı ile sınırlandırılan bölge için tanımlanmış bir alandır önerisi getirilebilir⁵. Genel olarak yapabildiğimiz sınırlandırma doğal sınırları kullanarak elde ettiğimiz verilere dayanmaktadır.

Harita 1: Aizanitis Bölgesi (Lochner 2010, Abb. 10.)

Aizanitis Bölgesi'nin kuzeydoğusunda Kotiaieion yer almaktadır. Bu bölge Örencik Ovası'nın bittiği yerde, Efeler Köyü yakınlarına kadar uzanmaktadır. Burada Hacıkebir, Zobu, Susuzkaya ve Efeler köyleri Aizanitis sınırlarına girmektedir. İleride, daha kuzeydoğuda Çatköy, Çakmak ve Çömlekçi köylerinde Kotiaieion bölgesinin ve Yukarı *Tembris* (Porsuk) Vadisi'nin kırsal kesimlerine özgü, farklı tipte mezar stelleri karşımıza çıkmaktadır. Tabbernee, bölgedeki Montanist yazıtlar üzerine yaptığı çalışmada, Çömlekçi Köyü'nde ele geçirilen MS 304/5 yıllarına tarihlenen ve Kütahya Müzesi'ndeki bulunan mezar steli yazıtındaki kişi adlarına bakarak, kimi çevrelerce bir

⁴ Waelkens 1986, 46; MAMA IX, xviii-xx; Tabbernee 1997, 315.

⁵ Lochman 2003, 26; MAMA IX, xviii.

Montanist bir yazıt olarak değerlendirildiğini belirtir ve buradaki yerleşimin de büyük olasılıkla Aizanitis sınırları içerisinde yer aldığını ve ya Aizanitis'e sınır olduğunu vurgular⁶. *Tembris* Vadisi'nin yukarı kısımlarında Giray Çay uzanmaktadır ve kuzeydoğu ve doğu yönlerinde bu bölgeyi Porsuk Çayı çevresinde bulunan, kuzeyde Yaylababa, Göynükören, Yalnızsaray, Aslanapa, güneyde Çal ve Gökçeler köylerini kapsayan Yukarı *Tembris* (Porsuk) Vadisi'nden ayırmaktadır. Doğu yönünde ise Aslanapa'ya ulaşmadan *Dyndimos* (Murat Dağı) dağ silsilesi ile sınırlanan bölgede Hacımahmut, Gökağaç ve Afşar köyleri Aizanitis sınırlarına girmektedir. Bu alanın büyük bir kısmı MS 2. yy.da imparatorluk mülkü haline gelmiştir⁷. Burası Aizanoi'un topografik özelliklerinden, tarımsal yapılanmasından ve bütün tarihinden oldukça farklıdır. Bu nedenle böylesi bir köklü değişikliğin tamamen farklı bir mezar tipi ortaya koyması şaşılacak bir durum değildir. Aizanitis Bölgesi'nin, Örencik Ovası'nın doğusuna doğru neredeyse hiç genişlemediği görülmektedir⁸.

Güneydoğu ve güneyde Kızıl ve Tavşanlı Dağ (Murat Dağı'nın bir parçası) Aizanoi'u, Appia'dan (Altıntaş) ve Banaz Ovası'ndaki Akmonia (Ahat) ve Dioclea'dan (Ahırhisar) ayırmaktadır. Günümüzde bu bölgenin güneydoğusunda Barağı, Yeşildere, Yenicearmutcuk, güneyinde ise İlicikören, Yeğinler, Yağmurlar ve en güney sınırda Cebrail köyleri bulunmaktadır. Güneybatıda Tavşanlı Dağ ile Koca Dağ arasında yer alan ve gelişmiş bir yol tarafından da izlenen geçiş, Hermos (Gediz) Nehri'nin yukarı ayaklarından birine ve Kadoi (Gediz) kentine ilerlemeye izin vermektedir. Olasılıkla buradaki sınır, Rhyndakos (Orhaneli) ve Hermos (Gediz) havzası arasındaki bölgede veya yakınında yer almaktaydı⁹.

Aizanitis'in batı ve kuzeydeki sınırları daha az belirgin ve tartışmalıdır. Çavdarhisar'ın kuzeybatısında Emet Vadisi yer almaktadır. Tiberiopolis (Hisarcık) kentinin lokalizasyonunun Hisarcık dolaylarında olduğu düşünülse de burada herhangi bir yerleşme henüz tespit edilememiştir¹⁰. Ancak Aizanitis'in bu vadinin doğu sınırına kadar genişlemiş olduğu da düşünülmektedir¹¹. Kırgıl Köyü'ne komşu, Emet'in güneyindeki vadinin doğu tarafı *katoikia alianoi* olarak bilinmektedir. Ankyra ve Aizanoi kentlerinin kurul üyesi Marcus Ulpius'un mezar taşı burada üretilmiştir.

⁶ Tabbernee 1997, 53; Kütahya Müzesi Env. no: 917; Çömlekçi'nin Aizanoi'un sınırları içinde olduğuna ilişkin bkz: Waelkens 1986, 87; MAMA IX, xviii-xxi.

⁷ MAMA IX, xviii, n.17.

⁸ MAMA IX, xvii.

⁹ MAMA IX, xviii.

¹⁰ MAMA X, xix.

¹¹ MAMA IX, xviii, xix.

Ankyra Sidera (Gölköy), Simav Gölü ötesine, daha da batıya uzanmaktadır¹². MAMA ekibinin görüşüne göre eğer Ulpius'un mezar taşını hazırlattığı sırada söz konusu kentlerden birinde ikamet ediyorsa, Alianoi kolonisinin (*katoikia*) Aizanoi'a bağlı olduğu söylenebilmektedir¹³. Kırgıl'da da Aizanoi stilinde mezar stelleri üretilmiştir, fakat yöresel kimi farklılıklar gözlemlenmektedir. Diğer yandan Aizanoi'a özgü mezar taşları bu bölgeye antik dönemde ya da yakın geçmişte başka bir yerden taşınmış olabilir. Bu örneğe dayanarak, kesin olmasa da Aizanitis bölgesinin Kırgıl yakınlarındaki Alianoi yerleşmesine kadar uzandığı söylenebilmekle beraber bu sınır daha batıya gidemez. Buradan sonra yer alan vadi artık başka bir kente; olasılıkla Tiberiopolis (Hisarcık) kentine aitmiş gibi durmaktadır¹⁴. Diğer yandan eğer Aizanitis bölgesinin batı sınırını Kırgıl köyüne kadar genişletirsek Tiberiopolis (Hisarcık) kentinin doğu yönünde sınırına ulaşmış oluruz ki bu da kenti kendi territoryumunun doğusunda bırakır. Bu durumda Aizanitis sınırını kuzeybatıda Ağarı, Abaş, Çerte köylerini kapsayan coğrafya ile sınırlayabiliriz. Böylelikle Örencik Ovası sınırlarını da aşmamış oluruz.

Aizanitis'in kuzey sınırı ise kesinleştirilmesi en güç olan bölgedir. Rhyndakos Nehri (Orhaneli Çayı) Çavdarhisar'ın yaklaşık 50 km. kuzeyinde bulunan Tavşanlı Ovası'nda ortaya çıkmaktadır. Tavşanlı Ovası coğrafi özellikler bakımından Örencik Ovası'na benzemektedir. Bu iki ova arasında geniş bataklık alanlar bulunmaktadır ve çevredeki birçok yerleşim için verimli topraklara sahiptir. Bu bölgedeki yazıtların bir kısmı Aizanitis bölgesi mezar stelleri ile benzerlik göstermektedir ve birçoğu olasılıkla yakın zamanlarda Aizanoi'dan Tavşanlı'ya taşınmıştır. Ancak 1836'da Tavşanlı'ya gelen Hamilton burada başka bir yerleşimin varlığına işaret etmiştir¹⁵. Tavşanlı'da bulunan stellerin Aizanoi'dan taşınmış olabileceğini ancak bu kadar fazla sayıda stelin hepsinin Aizanoi'dan getirilmiş olacağına imkân olmadığını belirtmiştir¹⁶. 1960'larda Tavşanlı'da bir mezar taşı ilk kez 1830'larda Aizanoi'daki tapınağın yanında görülmüş ve burada kaydedilmiştir¹⁷. MAMA ekibine göre mezar taşlarının yanı sıra arkeolojik veriler de burada bir antik yerleşimin varlığını göstermektedir¹⁸. Tavşanlı'daki bu yerleşimin Aizanoi'a bağlı olduğunu gösteren bir diğer kanıt ise Kuruçay'da ele

---

¹² Drew Bear-Eck 1976, 291.

¹³ MAMA IX, xix.

¹⁴ MAMA IX, xix. ve C180, C403, C405, C483.

¹⁵ Hamilton 1842, 98.

¹⁶ Hamilton 1842, 99.

¹⁷ Tuğrul 1964, 162.

¹⁸ MAMA IX, xix ve n. 57.

geçirilen ve üzerinde *bouletes kai neokoros* yazan yazıttır. Neokoros, Aizanoi'da sıklıkla görülen bir terimdir¹⁹ ve metin buradaki bir kurul/komisyon üyesini göstermektedir. Eğer bu yazıt buraya başka bir yerden getirilmemişse, komisyon üyesi bu bölgede ikamet ediyor demektir²⁰.

Diğer yandan Tavşanlı'nın güneyinde bulunan Çardaklı yakınlarındaki bataklık alan için "*Palanga*" ismi önerilmektedir²¹. Waelkens bu yerleşimin Aizanoi'daki iki Iulius Claudiuslar Dönemi yazıtında görülen *paloka* ya da *paloks* sözcüklerinden türediğini belirtmekte ve buna göre burayı Aizanitis Bölgesi'ne dâhil etmektedir²². Aizanoi'da imparator adına oyunların düzenlendiği ve hayırsever Nannas'ın bu oyunların masraflarını kendi cebinden ödediği, sonrasında ise Aizanoi'a bağlı Palox köyünden elde edilen gelirin kent hazinesine aktarılmasına karar verildiğine dair bir yazıt bulunmuştur²³. Bu durumda Palox ekonomik bakımdan kısmen de olsa bağımsızlığını korumuş, kentten uzakta olan önemli bir merkezdir²⁴.

Tüm bu veriler ışığında Aizanitis Bölgesi'nin kuzeyde Tavşanlı'ya kadar ilerlemesi epigrafik malzeme göz önüne alındığında mümkün gibi görünse de aslında coğrafi özellikler ve kültürel izler bu görüşü desteklememektedir. Hamilton'a göre de bölge Mysia Abbiatis, Abrettene veya Phrygia Epiktetos bölgesi içine girmektedir ve burada başka bir yerleşim bulunmaktadır²⁵. Coğrafi olarak Örencik ve Tavşanlı ovaları komşudur ve her iki merkez arasında yaklaşık 60 km'lik bir uzaklık söz konusudur. Günümüzde Kayaboğazı Barajı ve çevresinde bataklık arazilerin oluşu ile burada antik yerleşimlere rastlanmaması doğaldır. Tavşanlı'da elde edilen veriler ise burada başka bir yerleşim yerinin varlığını göstermektedir. Bu durumda kuzeyde Orhaneli Çayı'nın, Aizanitis Bölgesi sınırlarına girdiği ve aynı zamanda Örencik Ovası'nın sınırını oluşturan Esatlar ve Gökler köyleri bölgenin kuzeydeki sınırını oluşturmaktadır.

Verilen bilgilere göre tez kapsamına giren bölge genel olarak Örencik Ovası olarak lokalize edebileceğimiz Aizanitis bölgesidir ve özellikle Roma döneminde geniş bir yayılım alanı göstermektedir. Bölgenin önemli bir merkezi olan Aizanoi, Zeus

¹⁹ Aizanoi'da bulunan ve üzerinde *neokoros* ifadesi bulunan yazıtlar ve sikkelere göre kent *Commodus* döneminden itibaren Zeus'un *Neokoros*'u olarak bilinen tek kenttir. Burrell 2004, 116. Sikkeler üzerindeki *neokoros* ifadesi için bkn: Burrell 2004, 116; yazıtlarda geçen *neokoros* ifadesi için bkn: Burrell 2004, 118; Le Bas-Waddington 1847, 875, 988; IGR, IV, 567, 581.

²⁰ MAMA IX, xix.

²¹ MAMA IX, xix.

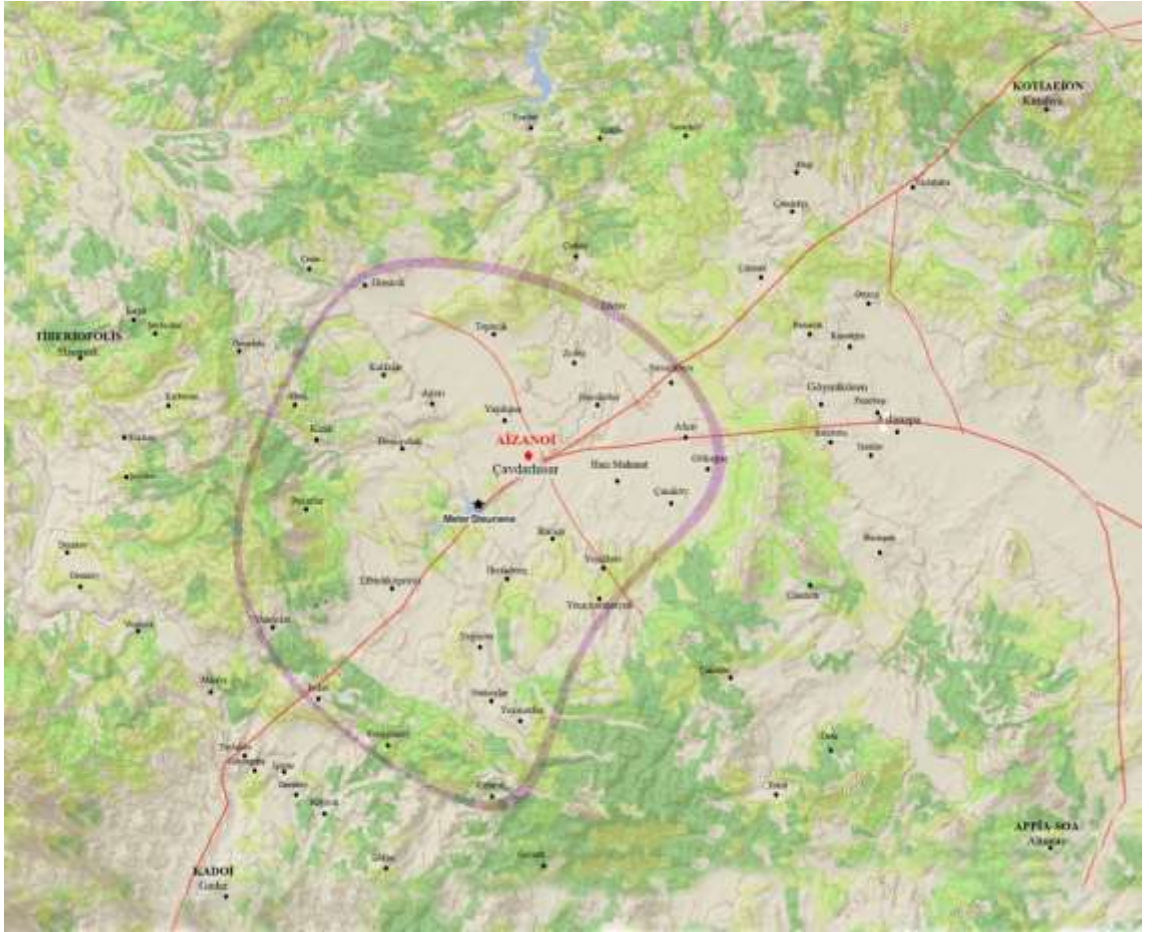
²² MAMA IX, xix, n. 58; Walkens, 1986, 48, 83; MAMA IX, no: W205, W206, W207; Iulius Claudiuslar Dönemi yazıtları için bkz: MAMA IX, C16, P27; Walkens 1986, 83.

²³ MAMA IX, xxiii ve xxvii, n. 33: MAMA IX, P27.

²⁴ MAMA IX, xix ve P99.

²⁵ Hamilton 1842, 99; Texier 2002, 393; Munro 1897, 280.

tapınağı sayesinde bölgenin önemli dini merkezi haline gelmiştir. Çevresindeki diğer kentlerin de territoriumlarını düşündüğümüzde ve malzemenin bize verdiği bilgiler dâhilinde; kuzeyde Örencik Ovası sınırında Örencik, Efeler, Tepecik, Zobu, Yağdıgın köyleri Aizanitis Bölgesi sınırları dahilinde bulunmaktadır. Kuzeydoğuda Kotiaieion (Kütahya), Çat, Çakmak, Pazarcık köyleri sınır olmak üzere Aizanitis Bölgesi'ne dâhil olan Susuzkaya, Hacıkebir, Afşar köyleri bulunmaktadır. Doğuda Hacımahmut, Gökçağaç, Çamköy, Güneydoğuda Appia-Soa (Altıntaş), Çamdibi, Çamdırık, Bezirgân köyleri sınır olmak üzere Aizanitis'e dâhil olan Barağı, Yeşildere, Yenicearmutcuk köyleri bulunmaktadır. Güneyde sınır olarak Murat Dağı, Aizanitis Bölgesi'ne dâhil olan İlicikören, Yeğınler, Samralar, Yağmurlar, Cebraıl ve Yenigüney Köyleri, Güneybatıda Kadoi (Gediz), Tavşan Dağ ve Koca Dağ sınır olmak üzere Polat, Yunuslar, Efendiköprüsü köyleri Aizanitis Bölgesi içinde bulunmaktadır. Batıda ve kuzeybatıda Tiberiopolis (Hisarcık), Kırgıl köyü sınır olmak üzere bölge sınırları dâhilinde batıda Pusatlar, Demıroluk, Kızık, Kuzeybatıda Abaş, Kalfalar, Ağarı köylerini kapsayan bölgeyi Aizanitis Bölgesi olarak tanımlamayı öneriyoruz (Harita 2).

Harita 2: Aizanitis Bölgesi Sınırları

Kentin kuruluşu ile ilgili olarak, Roma Dönemi öncesine ait bilgilerimiz sınırlıdır. Yakın zamana kadar yapılan araştırmalar ve Zeus tapınağı çevresinde yapılan kazılar sayesinde Aizanoi'un tarihi MÖ 3. bin yıla dayanmaktadır²⁶. Ancak 2012 yılında yapılan çalışmalarda Orta Paleolitik Dönem'e tarihlenen çok sayıda levallois ve para-levallois türü çekirdekler ve yongalar Hacıkibir köyü ile *stadionun* doğusunda kuzey *nekropolis* yakınlarında Boldurma Tepesi güney yamaçlarında ve Bedir Deresi yatağı çevresinde bulunmuştur. Geniş bir alana yayılmış fakat az sayıda olması burada Paleolitik Dönem'de burada fazla yoğun olmayan bir etkinliğin varlığını göstermektedir²⁷.

Aizanoi'da Geç Demir Çağı'ndan MS 5. yy.a kadar kesintisiz üretilmiş olan ve yerel özellikler barındıran gri seramikler karşımıza çıkmaktadır²⁸. Demir Çağı'ndaki diğer yakın kentlerde bulunan gümüş görünümlü astarlı gri seramikler bu dönemde Aizanoi'da en önemli seramik grubunu oluşturmaktadır. Demir Çağı'ndan Erken Hellenistik Dönem'e geçiş aşamasında gri seramik formlarının değişimi Aizanoi'da da izlenebilmektedir. Gri seramikler zamanla yerel formlarından vazgeçmiş ve *sigilata* formlarını taklit ederek MS 5. yy.a kadar Aizanoi'da varlığını sürdürmüştür²⁹.

Hellenistik döneme kadar yerleşimin durumu, kazılar dışında kesin olarak bilinmeyen kent *Diadokhların* mücadelelerine sahne olmuş ve sürekli el değiştirmiştir. Magie, Hellenistik dönem boyunca Anadolu'da bazı yerleşimlerin, Pergamon Krallığı yönetimi altında ve Roma'nın Anadolu'da egemenlik kurmaya başladığı dönemde, kentsel haklar elde etmeye başladığını ve bu kentler arasında Aizanoi'un da olduğunu belirtmektedir³⁰. Aizanoi'da 2012 yılında tapınak kutsal alanında yapılan sondajlarda bulunan; ön yüzünde Herakles başı, arka yüzünde sadak, gürz ve meşale betimlenmiş ve MÖ 323-310 yıllarına tarihlenen sikke Aizanoi'un en erken sikkesidir. Bu sikke tapınağın MÖ 4. yy. sonlarındaki varlığını kanıtlamaz, ancak bu alanda Hellenistik döneme ait bir iz olarak karşımıza çıkması bakımından önemlidir³¹. 1997-2000 yıllarında tapınağın güneydoğusunda yapılan kazılarda Hellenistik Dönem'e tarihlenen ve zengin buluntuları olan bir konut tespit edilmiştir³². Yangın geçirdiği için gerek mimarisi gerekse içindeki seramik ve mühür örneklerinin iyi durumda korunduğu ev ve

²⁶ Lochner-Ay 2001, 269-294.

²⁷ Dinçer vd. 2013, 5-8.

²⁸ Rheidt-Ateş 2007, 29.

²⁹ Rheidt-Ateş 2007, 29; Dikbaş 2008, 2.

³⁰ Magie 1951, I, 132.

³¹ Özer 2013, XV; Köker 2013, 133, 138.

³² Rheidt 1998, 313-322; Rheidt 1999, 321-334; Rheidt 2000, 171-180; Rheidt 2001a, 147-158.

buluntuları Aizanoi'un Hellenistik kültürlerle ilişkilerini aydınlatacak önemli sonuçlar vermiştir³³. Evin sıkıştırılmış toprak zemininin altındaki temele ait dolgu tabakasından ele geçen megara kâse parçaları evin inşasının MÖ 2.yy.ın başlarına tarihlendirir ve bir *terminus post quem*'dir³⁴. Üstteki moloz tabakalarda bulunan mermer kadın başının olasılıkla Pergamon'dan getirildiği ve MÖ 2.yy.ın ilk yarısına tarihlendiği anlaşılmıştır³⁵.

Aizanoi Roma egemenliği altına girene kadar Pergamon ve Bithynia krallıkları arasındaki mücadele sırasında ilk kez politik anlamda gündeme gelmiştir. Güneye doğru genişlemek isteyen Bithynia Krallığı için Aizanoi stratejik bir noktadır ve krallık buraya sahip olmak ister³⁶. Pergamon ve Bithynia Krallıkları arasındaki mücadeleyi I. Attalos (MÖ 216-213) kazanır ve Aizanoi Pergamon Krallığına dâhil olur³⁷. Epigrafik kaynaklara göre Attalos, Zeus Ktistes'e Aizanoi topraklarını bağışlar³⁸. II. Eumenes'in MÖ 197 yılında tahta çıkışı sırasında, Pergamon Krallığı ciddi bir iç karışıklık yaşar ve bu durum Bithynia için olumlu bir gelişme olarak gerçekleşir³⁹. Böylece MÖ. 2. yy.ın başında Bithynia Kralı I. Prusias *Phrygia Epiktetos*'u, Bithynia topraklarına katmıştır. I. Prusias Aizanitis kutsal alanını genişletir⁴⁰. Tarihi, Roma imparatorluk dönemine ait olsa da Aizanoi'daki Zeus tapınağının duvarındaki yazıtlara göre, Pergamon ve Bithynia kralları olan I. Attalos ve I. Prusias'ın ortak kararı sonucu toprakları buradaki tapınağa ve Aizanoi'a bağışlamıştır⁴¹.

MÖ 188'de yapılan Apameia Barışı sonrasında Pergamon ile Bithynia arasındaki düşmanlık Roma İmparatorluğu'nun arabuluculuğu sayesinde sona ermiş ve Aizanoi tekrar II. Eumenes egemenliğindeki Pergamon kontrolüne verilmiştir. Bu durum MÖ 129'da Roma imparatorluğu'nun Pergamon Krallığı topraklarını Asia Eyaletine dönüştürünceye kadar devam etmiştir⁴². Roma egemenliğine geçene kadar, yani son elli yıl, Attaloslar denetiminde kalmış ve Asia Eyaleti'nin bir merkezi olmuştur⁴³. Hellenistik dönemden itibaren politik, kültürel ve ticari ilişkiler içinde olan Aizanoi ve Pergamon arasındaki yakınlık, Roma egemenliği döneminde de devam etmiştir.

³³ Lochner 2010, 33; Ateş 2017, 92.

³⁴ Rheidt 2001b, 262.

³⁵ Jess 2001a, 295-301.

³⁶ İznik 2006, 295.

³⁷ MAMA IX, xxiii: Strab. XII; 8, 12.

³⁸ Jes 2001a, 300.

³⁹ İznik 2006, 297.

⁴⁰ Jes 2001a, 300.

⁴¹ MAMA IX, xxiii ve xxvii, n.10, P5.

⁴² Jes 2001a, 300.

⁴³ MAMA IX, XXiii; Strab. XII; 8, 12.

Yağdıgın'da bulunan ve MÖ 12 yılına tarihlenen yazıtta “*Pergamon'dan Gaius Norbanus Flaccus, Aizanoi'nin meclisi ve halkına selam eder. Elçilerimiz; Menekles, Hieraks ve Zenon, yüce Caesar'ımızın Roma'da yazdığı mektubu bana teslim etti...*”⁴⁴ ifadesi vardır. Bir diğer yazıt ise Aizanoi'da *stadion* kazılarında bulunmuştur. Yazıtta “*Asya eyaletinin başrahibi Eurykles, Pergamon'daki tapınak için...*” demektir⁴⁵. Eurykles'in Pergamon'daki bir tapınağa bağış yapması veya miras bırakması Pergamon ile Aizanoi'un ilişkilerinin hala sürdüğünü göstermektedir.

Phrygia Epiktetosu MÖ 133'ten sonra kendi kent sikkelerini basmıştır ve sikkelerin Aizanoi'da basıldığı düşünülürse bu gelişme Aizanoi'un MÖ 1. yy.ın ortalarında polis konumuna geldiğini göstermektedir⁴⁶. Ancak Aizanoi'da büyük kamu binaları ile imar faaliyetleri Erken İmparatorluk Döneminde gerçekleşir⁴⁷. MÖ 2. yy.ın ortalarına doğru Aizanoi daha önce hiç olmadığı kadar gelişme gösterir ki bu dönem Roma'nın Anadolu'da gücünü hissettirmeye başlaması ve ardından bölgeyi kendine bağlaması ile alakalıdır⁴⁸. Aynı zamanda bu dönemde Aizanoi çevresiyle de daha yoğun ilişkiler içine girmiştir. French bölgede yaptığı çalışmalarda erken Roma yolları ve güzergâhları ile ilgili oldukça yeri buluntu tespit etmiş ve Aizanoi'un Anadolu ticaret yol ağı içerisinde önemli bir kesişme noktası olduğunu belirtmiştir⁴⁹. Yapılan çalışmalar sonucunda Aizanoi'da en az altı yolun birleştiği saptanmıştır. French, Aizanoi ve çevresindeki yolların konumuna bakarak, kentin Anadolu'da yüklenmiş olduğu politik ve kültürel rolün daha da arttığına inanmaktadır⁵⁰. Buna rağmen MAMA ekibi yaptığı çalışmalarda Aizanoi'un Anadolu'daki ana ulaşım yolları üzerinde olduğuna dair herhangi bir bilginin olmadığını belirtmiştir⁵¹. *Antonine Itinerary* veya *Peutinger Tablosu*'nda da Aizanoi'un ön plana çıkarılmaması sebebiyle Anadolu'da birçok kenti ziyaret eden Hadrianus'un Aizanoi'u ziyaret etmediği öne sürülmüştür⁵². Hadrianus'un Aizanoi'daki tapınak binasının inşa ve onarımı hakkındaki ilgisine rağmen, kenti ziyaret edip etmediğine dair kesin bir kanıt elde edilememiştir⁵³.

Augustus Dönemi ile birlikte ilk kez Romalı yöneticiler Aizanoi sikkelerinde

⁴⁴ MAMA IX, no: 13.

⁴⁵ Hoffmann 1988, 307.

⁴⁶ MAMA IX, xxiii ve xxvii, n.14; Magie 1951, II, 999; Naumann 1979, 9.

⁴⁷ Rheidt 2008, 118; Rheidt 2009, 1226; Jes 2001a, 301.

⁴⁸ Rheidt 2009, 1225; Iznik 2006, 295.

⁴⁹ French 1993, 198.

⁵⁰ French 1993, 199.

⁵¹ MAMA IX, xxv.

⁵² MAMA IX, xxv, xxviii, n.67.

⁵³ MAMA IX, xxv; Dürr 1881, 54.

görülmektedir⁵⁴. MÖ 12 yılına tarihlenen ve Yağdıgın'da bulunan ve yirmi sene önce Aizanoi nekropolisinden buraya getirilen yazıtta Aizanoi kenti ile Roma İmparatorluğu arasındaki politik ilişkiler anlatılmaktadır. “*Pergamon'dan Gaius Norbanus Flaccus, Aizanoi'nin meclisi ve halkına selam eder. Elçilerimiz; Menekles, Hieraks ve Zenon yüce Caesar'ımızın Roma'da yazdığı mektubu bana teslim etti...*”⁵⁵ Bu yazıtta göre Augustus kente bir hak bahşetmiş ve onun elçileri bu hakkın içeriğini olasılıkla çiğnemiş ve prokonsülün dikkatini çekmişlerdir. Mektubun var olan kısmında prokonsül, Aizanoi'un refahının artırılması için kendi arzusunu açıklamakta ve Augustus tarafından bahşedilen hakkın tamamen kullanılacağını duyurmaktadır⁵⁶.

Yazıtta adı geçen *Gaius Norbanus Flaccus*, MÖ 38 yılında Asya eyaleti prokonsülü olarak görev yapmıştır⁵⁷. Bahsedilen diğer isimler ise MÖ 1. yy.da Aizanoi'daki önemli kişileri göstermektedir. *Menekles*'in aynı adı taşıyan oğlu *Menekles*, erkek kardeşi *Metrodorus* ile birlikte Nero Dönemi'nde Aizanoi ile Roma arasındaki ilişkilerde önemli rol oynamışlardır. Her iki kardeş de Nero adına elçilik yapmıştır. *Menekles* ayrıca Aizanoi meclisinde bulunmuş ve halkından onursal bir ödül almıştır⁵⁸. Yazıtta geçen bir diğer kişi ise *Hieraks*'dır. *Hieraks* ismi Claudius Dönemi'nde adı Aizanoi sikkeleri üzerinde görülmektedir⁵⁹. Bu durumda *Menekles* ve *Hieraks*'ın, Aizanoi'da MS 1. yy.ın önemli bir kısmında yer almış iki önemli ailenin üyeleri olduklarını söylemek yanlış olmaz⁶⁰. Başka bir deyişle, Aizanoi Roma egemenliğindeki kentler içinde önemli bir kent statüsü kazananmış ve yerel yöneticiler ve üst sınıf aileler tarafından içeride ve dışarıda yönetilmeye başlanmıştır⁶¹.

Tiberius Dönemi'nde Aizanoi'dan bir elçinin, kentin sorunları ile ilgili ya da imparatora olan bağlılığı göstermek için İtalya'ya gittiği bilinmektedir. Bölgede ele geçirilen bir onur yazıtına göre, MS 1. yy.ın hemen başlarında, Bologna kentinde imparator Tiberius Caesar'in yanına elçi olarak giden yüksek rütbeli bir memur, kent adına iyi işler yaptığı için ödüllendirilmiştir⁶².

“*Tiberius'un 3. yılının 26 Haziran'ında Aizanoi'dan bir elçi heyeti Galya bölgelerini geçerek Bologna'ya doğru ilerlediler. Cannanefatibus Muharebesi'nden*

⁵⁴ Aulock 1987, no: 30; MAMA IX, sikke no: 7.

⁵⁵ MAMA IX, C 13.

⁵⁶ MAMA IX, 7-8, İznik 2006, 301.

⁵⁷ MAMA IX, 7, C13.

⁵⁸ Le Bass-Waddington 1847, 881.

⁵⁹ Naumann 1979, 83.

⁶⁰ MAMA IX, 7, P11, P27.

⁶¹ İznik 2006, 302.

⁶² MAMA IX, xxiii-xxvii, n.31; MAMA IX, P10.

önce Bononiae’de dinlendiler. Burada Tiberius Caesar Aizanoilulara imparatorluğun dostu olmalarından ötürü büyük bir memnuniyet duyduğunu gösteren bir belge verdi. Sonra elçi heyeti geri döndü...⁶³”

Cladius Dönemi’ne tarihli epigrafik malzemenin⁶⁴ değerlendirilmesi sonucunda MS 1. yy.ın ortalarında, Aizanoi kentinde kültürün ve oyunların arttığı anlaşılmaktadır. Bu döneme tarihlenen ilk yazıt bir halk fermanı olup, spor karşılaşmalarının ikinci kez kutlanışını anlatmaktadır⁶⁵. Bu oyunların masraflarını kendi cebinden ödeyip hayır işleyen bağışçı Nannas’ı saygıyla belirttikten sonra, Aizanoi kentine bağlı Palox köyünden elde edilen gelirin kent hazinesine aktarılmasına ve οί Σεβαστοί ὀμοβόμοι θεοί “Tapınağın Kutsal İmparatorlarına” bir adak içermektedir⁶⁶. İkinci yazıt, İmparator Cladius’tan vatandaşlık hakkı elde eden⁶⁷ ve bağışçı Nannas’ın oğlu olan Menogenes’in, kent içinde imparatorluk kültürü ile ilgili daha yaygın uygulamaların gerçekleştirilmesini ve göreve geldiklerinde, aile üyelerinin ayrıcalıklarının genişletilmesi yönündedir⁶⁸. Üçüncü yazıt, kentte festival düzenlemekten sorumlu olan kişilere, bağışçı tarafından duyurulan bir haberdur. Buna göre bağışçı; οί Σεβαστοί νέοι ὀμοβόμοι “Tapınağın Yeni İmparatorları” adına yapılan yarışmaların beş yıllık masrafını kendi cebinden ödediğini ve bunun karşılığında belki *Princeps*’ten, (Claudius’tan) bir hediye beklediğini bildirmektedir. Bağışçı yaşamı boyunca, imparatorluk kültürü ile ilgili olarak tapınak görevlisi olması yüzünden kendini bir *agonothete* (hakem) olarak tanımlamaktadır⁶⁹. Aizanoi halkı, yazıttan anlaşıldığı kadarıyla bu bağışçıyı Claudius’un birinci rahibi olarak tanımıştır⁷⁰.

Nero Dönemi’ne tarihlenen yazıtlar da diğerleri gibi iyi durumda değildir. Ancak bu dönemdeki gelişmelerle ilgili bilgi veren belge İmparator Nero’nun Menophilos’a gönderdiği mektuptur. Aizanoi için büyük bir imar etkinliğinde bulunan

⁶³“Boulogne-sur-mer (Pas-de-Calais). Anno 4 post C. n., post diem 26 Junii, aut anno 3, cum Tiberius, collega imperii ab Augusto adsumptus et “a patria protinus in Germaniam missus” iter fecisset “per tractum omnem Galliae provinciarum”. Tum consentaneum esse um. priusquam Cannanefatibus bellum inferret, aliquandiu moratum esse Bononiae (sive Gesoriaci), quam Drusus frater anno 12 ante C. n. “classibus firmaverant”. Decretum quo Aezanitae Tiberio gratulati erant collagae imperii adsumpto, Romam legati eorum adtul erant. Nam Tiberio ante annum 2 post C. n., quo rediit in Italiam, septem annos Rhodi inter Graecos vixerat, summo in honore habitus.” IGR, IV, 1693; Bkz: Kornemann, Klio, IX (1909), p. 422.

⁶⁴ MAMA IX, xxiii ve xxvii, n. 32; MAMA IX, P14, P27, P28, P29, P30.

⁶⁵ IGR,IV, 582; Le Bass-Wedington 1847, 585.

⁶⁶ MAMA IX, xxiii-xxiv ve xxvii, n.33; MAMA IX, P27.

⁶⁷ MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.35; MAMA IX, P14.

⁶⁸ MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.34; MAMA IX, C16.

⁶⁹ MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.36; MAMA IX, P28; Çavdarhisar’da ele geçirilen ve olasılıkla Claudius (veya Nero) dönemine tarihli mermer parça üzerindeki yazıtta da benzer şekilde, *agonothete*’in *panegyriarch*’a yazdığı mektuptur. İznik 2006, 303.

⁷⁰ MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.37; MAMA IX, P27.

Menophilos karşılığında imparatorlardan bir tebrik mektubu almıştır⁷¹.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Aizanoi'un tapınak-kent statüsü ve Panhellen Birliği'ne kabul edilmesi ile sosyopolitik anlamda ön plana çıktığı görülür⁷². Bununla beraber özellikle Hadrianus Dönem'inde Anadolu'daki imar faaliyetleri Aizanoi'da da kendini gösterir ve bu dönemde Zeus tapınağı dâhil birçok kamusal yapının onarımı veya inşası gerçekleşmiştir. Hadrianus döneminde Aizanoi ile Roma arasındaki en temel sorun kente ait olan toprakların yönetimi konusundaydı. Zeus tapınağına bağlı olduğu düşünülen topraklar hakkında gayet net ve ayrıntılı bilgileri epigrafik kaynaklardan elde etmekteyiz. Bunlardan dördü resmi makamlarca yazdırılan ve tapınağın üzerinde yer alan yazıtlar iken, geri kalan üç tanesi tapınak mülklerinin sınırlarını belirleyen ve Çavdarhisar'da ya da yakınlarında çeşitli yerlerde bulunmuş sınır taşlarıdır. Tüm yazıtlar Hadrianus dönemine tarihlenir⁷³.

Aizanoi'daki tapınak topraklarının yönetimi sırasında Roma ile Aizanoi arasında bir grup yazışma yapılmıştır. Bu yazışmalar konu olarak şöyle sıralanabilir;

1. Asia Prokonsülü Avidius Quietus'un yargıçlara, konsüllere ve Aizanoi halkına mektubu.
2. Hadrianus'un Prokonsül Avidius Quietus'a mektubu.
3. Prokonsül Avidius Quietus'un İmparatorluk Prokuratorü Hesperus'a mektubu
4. Hesperus'un Prokonsül Avidius Quietus'a yanıtı⁷⁴

Tapınak duvarındaki birinci yazıt Asya eyaleti prokonsülü Avidius Quietus'un; yargıçlara, konsüllere ve Aizanoi halkına mektubudur:

"Avidius Quietus'tan, yargıçlara, konsüle ve Aizanoi halkına selam olsun! Uzun zaman önce Zeus'a adanmış kutsal toprak konusunda yıllardır sürüp giden tartışma, yüce İmparatorun öngörülülüğü sayesinde nihayet bir sonuca ulaşmıştır. İmparator tarafından bana gönderilen ve benim size bir kopyasını gönderdiğim mektuptan da anlayacağınız gibi, bizzat bütün meseleyi ona (imparatora) yazdım. Aranızda tartışmaya neden olan ve kolay kolay anlaşılamayan sorunun iç yüzünü anlattım ve özellikle iki konuyla ilgili olarak ne yapılması gerektiği hakkında danıştım. Adalet ve

⁷¹ MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.39; MAMA IX, P11; Magie 1951, 564.

⁷² Panhellenizm'im amacı, Grek duygularını ve önceki dönemlerde var olan Grek sevgisini yeniden canlandırmaktır. Aizanoi Hadrianus'un oluşturduğu birliğe resmen Antoninus Pius Döneminde katılmıştır. Aizanoi'da bulunan bir yazıt MS 137'de kentte Panhellenik oyunların yapıldığını söylemektedir. Bu durum Aizanoi'u diğer Epiktetos kentlerinden daha önemli bir duruma getirmekte ve kentin Greko-Romen yapısını ortaya koymaktadır. İznik 2006,303; Romeo 2002, 21; Wörrle 1992, 338; Burrell 2004, 116.

⁷³ MAMA IX, xxxvi; Fellows 1838, V, 142-145.

⁷⁴ MAMA IX, xxxvi; Fellows 1838, V, 142-145.

insanlık ile harmanlanmış adli konular hakkındaki titizliğine dayanarak, imparator da sizin uzun zamandır tartıştığınız ve birbirinizden karşılıklı şüphe duyduğunuz sorunu çözdü. İmparatorluk prokuratörü Hesperus'a, en iyilerinden iki mesahacı seçmesini ve bölgenin ölçümlerinde bu kişileri kullanması gerektiği konusunda talimat verdim. Bu sayede ödenecek miktarla ilgili tartışmaları sonlandırmak için bir önlem alınabilecek. Bir kopyasını çıkarttığım Caesar'in kutsal mektubunu aldığınız günden itibaren geçerli olmak üzere; her kişi, işgal ettiği kutsal toprak miktarı oranına göre, Modestus'un vereceği karar doğrultusunda, her bir kleros için ödemesi gereken tutarı ödeyecek. Ve bu mektuptaki karardan dolayı, kent gelirlerinden yararlanma konusundaki gecikmeden sorumlu olacak. Bu kişiler şimdiye dek kent gelirlerinden yeterince faydalanmışlardır. Aynı zamanda Hesperus'a yolladığım mektubun kopyasını ve Hesperus'un bana yolladığı mektubu da gönderiyorum. Hepinize veda ederim⁷⁵."

İkinci yazıt, Hadrianus'un Prokonsül Avidius Quietus'a mektubudur;

"Krallar tarafından bölünmüş Aizanoi Jupiter'ne adanan toprak içerisindeki kleros denilen alanların ne kadar geniş olduğu tam olarak belirli değilse, senin de inandığın gibi en iyi yol, komşu kentlerdeki en büyük ve en küçük klerosun alanına bakarak ortalama bir karar vermek olacaktır. Eğer, Mettius Modestus kleroslar için alanlar oluşturup, buralardan para toplanması konusunda karar verdiyse, bundan sonra böylelikle para toplama işi daha adil olmuş olur. Eğer bu alanlar oluşturulmamışsa para yine de ödenmelidir. Ödemelerin daha sonra yapılması gecikmelere neden olabilir⁷⁶."

Üçüncü yazıt, Avidius Quietus'un imparatorluk Procuratörü Hesperus'a mektubudur;

"Aezani Jupiter'ine adanmış bu bölgede, klerosların ölçülerinin değişik olduğunu fark ettiğim an, yüce imparatorun en geniş ve en küçük alanların hesaplamada temel değer olması konusundaki kararını aldım. Sevgili Hesperus, komşu kentlerdeki ve bu bölgedeki en geniş ve en küçük klerosların boyutlarının araştırılması ve bu konu hakkında tarafıma bilgi verilmesi konusunu sizden rica ediyorum⁷⁷."

Dördüncü yazıt, Hesperus'un Avidius Quietus'a mektubudur;

"Efendim, deneyimli birileri olmaksızın kimi görevlerin tamamlanabilmesi asla mümkün olmayabilir. Bu nedenle bana, Aizanoi bölgesi civarındaki klerosların boyutları

⁷⁵ MAMA IX, xxxviii, xxxix, P1; Fellows 1838, V, 142-145.

⁷⁶ MAMA IX, xxxix, P2; Fellows 1838, V, 142-145.

⁷⁷ MAMA IX, xxxix, P3; Fellows 1838, V, 142-145.

*hakkında size rapor vermem konusunda emrettiğinizde, ele alınan konu hakkında... gönderiyorum*⁷⁸.”

Tapınak toprakları konusundaki tartışma birçok ciddi sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu sorunları başlangıçta bütün yönleriyle incelemek konunun daha rahat anlaşılmasını sağlamak için gereklidir. MS 125-6 yılında Asia Eyaleti prokonsülü olan Avidius Quietus'un Aizanoi halkına yazdığı mektupta, daha önceden şüphelere ve bu nedenle çatışmalara neden olan iki sorunun imparatorun kararı ile çözüme kavuşturulduğunun altı çizilmektedir. İmparatorun prokonsüle yazdığı mektubun içeriğinde ise genel anlamda iki sorunun üzerinde durulmaktadır. Öncelikli olarak prokonsül, kendi kararı ile Aizanoi'daki tapınak topraklarının *kleroslara*⁷⁹ ayrılması kararını vermiştir ve bu toprakların gerçek sınırları belirli değildir. Bu sorunun çözümü için komşu kentlerdeki *klerosların* boyutlarına bakılarak alanların eşitlenmesi için yeniden bir ölçüm yapılması zorunluluğu doğurmuştur. Konu ile ilgili diğer sorun, Mettius Modestus tarafından alanları belirlenmiş *klerosların* vergi ödeme işlemleri sırasında yaşanmaktaydı. Eğer *kleros* toprakları bu dönemde oluşturulduysa, vergiler daha sonra ödenmiş olmalıydı. Eğer toprakların alanları o dönemde belirlenemediyse ödemeler daha sonraki dönemlerde yapılmış olmalıdır⁸⁰.

Severus ile ilgili olan iki yazıttan birincisi, imparatorun tahta çıkması sonucunda Aizanoi'un yeni imparatora tebriklerini bildiren onur yazıtıdır. İkinci yazıt da bir onur yazıtıdır ve orduları ile Anadolu'da ilerleyen imparatora Aizanoi'un bağlılığı vurgulanmaktadır⁸¹.

Antonius Pius'un MS 157 yılındaki desteği sonucu, Panhellen Birliği ve *Areopagus*'taki *arkhon*'lardan onay alan kentin, Atina temsilcisi *Marcus Ulpius Appuleius Eurykles* aracılığı ile Grek kentleri arasında kabul edilmesi Aizanoi için önemli bir gelişmedir⁸². Eurykles, bir yandan Aizanoi'un Atina'da yer alan Panhellen Birliği'ndeki temsilcilik görevini yapıyor, diğer yandan Marcus Aurelius ve Commodus egemenliğindeki Ephesos ve Aphrodisias kentlerinde Asia Eyaleti başrahibi olarak görev yapıyordu⁸³. Eurykles'ten biraz daha yaşlı olan çağdaşı Claudius Pardalas Aizanoi'da birkaç yazıt ile onurlandırılmıştır⁸⁴. Claudius Pardalas'ın görev yeri

⁷⁸ MAMA IX, xxxix, P4; Fellows 1838, V, 142-145.

⁷⁹ *Kleros*: Devlet tarafından eşit olarak bölünerek dağıtılan toprak parçası.

⁸⁰ MAMA IX, xxxix.

⁸¹ MAMA IX, xxvi-xxviii, n.81; MAMA IX, P20, P22.

⁸² MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.43; MAMA IX, n.31; Burrell 2004, 117.

⁸³ MAMA IX, xxiv, n.44.

⁸⁴ MAMA IX, C18, C19, C20, C21.

Pergamon'dur ve Hadrianus, Iulius Severus tarafından senatoya kabul edilmiştir. Ayrıca Ancyra vatandaşı olarak saygı gören Asia Eyaleti'nin başrahipliğini yapmıştır. Eurykles ve Pardalas gibi Asia Eyaleti'nden gelen tüm yüksek rütbeli din adamları Aizanoi'dan gelmektedir fakat bunun için birinci kural Roma vatandaşı olmaktır⁸⁵.

1990 yılında Penkalas (Kocaçay) üzerine inşa edilmiş köprünün kuzeyinde bulunan bir kaide üzerindeki yazıtta Eurykles'in Antoninus Pius'a, Hadrianus'a, Eleusis tanrıçalarına, Athena Polias'a ve Amphitrite'ye Panhellenik Olimpiyatları sırasında bir sunuda bulunduğu belirtilmektedir⁸⁶. Burada adı geçen kişi *Marcus Ulpius Appuleius Eurykles*'tir. Olimpiyat oyunları MS 157 yılından MS 161 yılına kadar sürmüş olup bu kaide ve köprü MS 157 yılının Eylül ayında yaptırılmış ya da onarılmıştır⁸⁷.

2013 yılında Aizanoi kazı çalışmaları kapsamında yapılan araştırmada Çavdarhisar'da bir evde payanda olarak kullanılan arşitrav bloğu bulunmuştur. Üzerinde tek satırlık bir ithaf yazıtı okunabilen arşitrav Commodus'a adanmış bir yapıya ait olmalıdır. Yazıt "*İmparator Caesar L(ucius) Aur(elius) Commodus'a*" şeklinde okunmaktadır⁸⁸. Commodus henüz çocukken ve babası Marcus Aurelius hayatta iken Caesar olmuş ve bu ünvanla anılmaya başlamıştır⁸⁹. İmparatorun isminin bu şekilde yazılmış olması yazıtın bulunduğu yapının MS 177-MS 180 yılları arasında, Marcus Aurelius'un henüz hayatta olduğu ve Commodus'un Augustus olduğu dönemde yaptırılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir⁹⁰.

2015 yılında onarım çalışması başlayan Roma köprülerinde yapılan köprü ayaklarının güçlendirilmesi ve temizlik çalışmaları sırasında bir heykel kaidesi bulunmuştur. Sekiz satırdan oluşan yazıt "*Şehir encümeni ve halk, hayatı boyunca ...'nın rahibi, şehri yeniden imar eden ve imparatorun dostu, Menophilos'un oğlu, Kyreina Kabilesinden Tiberius Cladius Akylas kendilerine karşı (gösterilen) emsalsiz iyi niyet için onurlandırdı*" şeklinde okunmaktadır⁹¹. Yazıtta bazı yerler bilinçli olarak silinmiştir. Kyreina kabilesinden halkın sevdiği bir kişi olan ve hayat boyu sürececek bir rahiplik görevi verilen Tiberius Cladius Akylas'ın hangi tanrının rahibi olduğu sonradan silindiği için belli değildir. Akylas rahiplik görevinden çıkartılarak cezalandırılmış veya rahiplik demokratik bir yönetim altına girerek hayat boyu değil yıllık bir göreve

⁸⁵ MAMA IX, xxiv, n. 45.

⁸⁶ Wörrle 1992, 337-376; Naumann 1985, 222-224.

⁸⁷ Sayar 2013, 154.

⁸⁸ "L AUR KOMODV" Sayar 2016, 210.

⁸⁹ '12 Ekim166'; H.A., I. 8-II. 3.

⁹⁰ Sayar 2016, 212.

⁹¹ Türktüzün 2016, 220.

dönüştürülmüştür⁹².

Roma köprülerinde yapılan onarım çalışmalarında bulunan bir diğer yazıt ise dere içindeki temizlik çalışmalarında bulunan bir onurlandırma yazıtıdır. Yazıt “*Şehir encümeni ve halkı efendi ve iyi adam, kendi uzgörülülüğü ve atalarının büyüklüğünden dolayı şehrin birincisi, birçok ve büyük işlerde, vergilerde, resmi görevlerde ve yöneticiliklerinde halka hayırseverlik yapmış, şehri değerli adaklarla süslemiş olan Diogenes’in oğlu, Kyreina kabilesinden Tiberius Cladius Memmius’u erdemi nedeniyle onurlandırdı*” şeklinde okunmaktadır⁹³. Kyreina kabilesinden Tiberius Cladius Akylas ve Tiberius Cladius Memmius Aizanoi’da iyi işler yapmış ve halkın saygınlığını kazanmış kişilerdir ve MS 2.yy’da yaşamışlardır⁹⁴.

Roma İmparatorluğu’nun bölgede egemen olmasından itibaren, yaklaşık olarak MS 3. yy.ın ortalarına kadar kentin bölgesel ve politik konumu ile dini önemi hep ön planda olmuştur. Aizanoi MS 4. yy. başlarında *Phrygia* ve *Karia*’nın birleşiminden oluşan *Phrygia Prima* Eyaleti’nin bir parçası olmuş, Bizans İmparatorluğu döneminde *Pacatiana* olarak adlandırılmıştır. Hierokles, *Pacatiana*’ya bağlı kentlerin içinde Aizanoi’u da saymaktadır⁹⁵. Erken Bizans Dönemi’nde piskoposluk merkezi olan kent⁹⁶, psikoposlarını çeşitli kentlere göndermiştir. Bu piskoposlardan biri MS 325 yılında Nicaia Konsülü’nde görev yapan Phristisicus Azanensis veya Azanites’tir⁹⁷.

Aizanoi’da Erken Bizans döneminde özellikle kırsal alanlarda kilise yapımı alanında önemli inşa faaliyetleri meydana gelmiş ve bu kırsal alanlar daha önceki dönemlere kıyasla daha uzak yerlere yayılmıştır⁹⁸. Hatta kırsal alandaki kiliseler kentsel alanlardakinden daha fazla sayıdadır⁹⁹. Bu inşa faaliyetleri için MS 4. yy.ın ortalarından itibaren tiyatro-stadyum yapısının mimari parçaları sökülüp yeni binaların yapılmasında kullanılmıştır. Bu dönemde eski yapıların malzemelerinin tekrar kullanımı yaygın bir olaydı. Tapınak ve Roma hamamının bir kısmı terk edilmiş, bir kısmı ise başka işlevlerle kullanılmıştır. Kentte eski yapıların yeni yapıların inşaatlarında kullanılması veya yapıların işlev değiştirmesi MS 5. ve 6. yy.larda da devam etmiştir¹⁰⁰.

MS 7. yy.daki kilise örgütlenmesinde (*Ecthesis Epiphanius*), Laodikeia

⁹² Türktüzün 2016, 220, 221.

⁹³ Türktüzün 2016, 223.

⁹⁴ Türktüzün 2016, 221-223.

⁹⁵ Hier. 668,8.

⁹⁶ Belke-Mersich 1990, 202; İznik 2006, 295,404.

⁹⁷ MAMA IX, xxvi.

⁹⁸ Izdebski 2017, 88.

⁹⁹ Niewöhner 2017a, 47.

¹⁰⁰ Stroth 2017, 327-332.

Metropolis'ine bağı bir merkez olarak Tiberiopolis'ten sonra üçüncü piskoposluk merkezi şeklinde karşımıza çıkmaktadır¹⁰¹.

MS 9. yy.daki Bizans kaynaklarında Aizanoi bu kez Hierapolis Metropolisi altında Kadoi'den sonra dokuzuncu sırada belirtilir. Aizanoi'a Bizans kroniklerinde pek fazla ağırlık verilmez. Çünkü sefere giden ordular genelde bu merkez üzerinden ilerlemezler¹⁰². Kent, MS 8. yy.dan sonra önemini kaybetmiştir¹⁰³.

Anadolu'da birçok kentte olduğu gibi Bizans Dönemi'nde Zeus Tapınağı kiliseye dönüştürülmüştür ve 1004/5 yıllarında kilise yenilenmiştir¹⁰⁴. 1005 yılına tarihlenen ve tapınağın kuzey cella duvarında bulunan yazıtta “*bu kilise, baş papaz yardımcısı ve ... Mikhael tarafından 513 yılında yenilendi. Öğrenciler! Tanrı onunla bir araya gelsin diye dua edin.*” ifadesi okunmaktadır¹⁰⁵. Zeus Tapınağı ve çevresinin Bizans Dönemi'nde Hıristiyanlık inancı ile ilgili olarak kullanıldığını gösteren birçok kanıt bulunmaktadır. Bunlardan ilki 2012 yılı Aizanoi kazı çalışmalarında Zeus Tapınağı'nın 23m doğusundaki L7 açmasında bulunan bir adet ekmek mührüdür¹⁰⁶. Bu mühür ökaristi törenlerinde kullanılan ekmekleri mühürlemek için kullanılmıştır ve mührün baskı yüzünde birbirine eşit kolları merkezden uçlara doğru genişleyen Malta Hacı bulunmaktadır¹⁰⁷. Bu buluntu Zeus Tapınağı ve çevresinin Bizans Dönemi'nde Hıristiyanlık inancı ile ilgili olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu durumu destekleyen bir diğer kanıt ise Zeus Tapınağı cella duvarında bulunan Orta Çağ Hıristiyanlık dönemine ait piktografik ve yazılı grafitilerdir¹⁰⁸. Özellikle tapınaktan kiliseye dönüştürülmüş yapılarda piktografik haç formu ve yazılı grafitilere sıkça rastlanmaktadır¹⁰⁹. Bu tür uygulamalar önceleri pagan yapılarının kutsanması ve şeytanlardan arındırılması için kilisenin gerekli gördüğü kurumsal bir uygulama olarak kullanılmış olsa da sonrasında bir gelenek haline dönüşmüştür¹¹⁰. Tapınak çevresinde olmamasına karşın 1984 yılında Aizanoi kazısında Mozaikli Hamam C salonunda bulunan bronz haç kentte Hıristiyanlık inancının kuvvetlendiğini göstermektedir¹¹¹. Hac

¹⁰¹ MAMA IX, xxvi-xxviii.

¹⁰² MAMA IX, xxvi ve xxix.

¹⁰³ İznik 2006, 295,404.

¹⁰⁴ Naumann 1970, 10, 76-78; TIB, 7, 202; Parman 2002, 56.

¹⁰⁵ MAMA IX, C557, İznik 2006, 367.

¹⁰⁶ Bu alan daha önceki araştırmacılar tarafından altar olarak adlandırılmıştır. Hoff-Rheidt 2009, 504; Türküsever 2013,11.

¹⁰⁷ Köroğlu 2016, 229.

¹⁰⁸ Mergen 2016, 247.

¹⁰⁹ Bkz: Mergen 2016, dn. 15; Talloen-Vercauteren 2011, 374.

¹¹⁰ Mergen 2016, 250.

¹¹¹ Naumann 1987, Abb.78, 79.

Latin haçı formundadır ve hacın kolları merkezden uçlara doğru genişleyerek iki daire ile sonlanmaktadır. Üst hac kolunda iki yanda sekiz kollu yıldız ve hacın merkezinde melek tasviri bulunmaktadır. Dikey ve yatay hac kollarında “*Anastasius Lapas’ın geri kalanı için*” ifadesi okunmaktadır¹¹². Latinlerin 1204 yılında Constantinapolis’i ele geçirmeleri ile birlikte Bizans imparatorları Batı Anadolu’nun kontrolünü kaybettikten sonra Aizanoi merkezi Kütahya olan ve 13. yy.ın son çeyreği ile 14. yy.ın başlarında parlayan Germiyanogulları Beyliği’nin parçası olmuştur. Tatar boyundan Çavdar kabilesi beylikler döneminde buraya yerleşmiş ve harap olmuş tapınağı bir kale gibi kullanmışlardır¹¹³. Tapınağın cella duvarlarına at, atlı ve okçu süvari tasvirleri yaparak kültürlerine ilişkin önemli bilgileri günümüze aktarmışlardır. Bu tasvirlerde ok ve yay silahlarının kullanan süvariler atın gittiği yönde veya ters yönde atış yapmaktadırlar ve 13.yy’da yaşayan usta süvarilerin maharetlerini sergilemektedirler¹¹⁴. Bölgede yazılı kaynaklarda Çavdar Tatarlarının varlığı ilk kez Osman Gazi döneminde karşımıza çıkmaktadır¹¹⁵. 1381 yılında I. Murat’ın oğlu Yıldırım Beyazıt ile Süleyman Şah’ın kızı Devlet Hatun’un evliliğinde Süleyman Şah’ın kızına çeyiz olarak verdiği yerler arasında Hisar-ı Çavdar Köyü de bulunmaktadır¹¹⁶. Böylelikle Aizanitis bölgesi, 1381 yılında Germiyanogulları’ndan, Osmanlı Devleti’nin denetimine geçmiştir¹¹⁷. Kotiaieion, Kadoi ve Appia’dan ayrı olarak Aizanoi adı günümüze kadar gelmekte başarısız olmuştur. Bu da aslında antik dönem yerleşmesinin yok edildiğini ve bölgenin bir süre insansız kaldığını göstermektedir. Eğer burada herhangi bir kabile veya bir grup iskânda bulduysa da bunların bölgenin tarihsel coğrafyasında değinilmeyecek kadar güçsüz ve etkisiz oldukları düşünülebilir¹¹⁸. Açıkça görülmektedir ki bölgede 15. yy. içlerine kadar varlığını sürdürebilmiş piskoposluk merkezleri 1381 yılında Germiyanogulları’ndan Osmanlı’nın denetimine geçen Laodikeia ve Kotiaieion kentleridir¹¹⁹.

¹¹² Demirel Gökcalp 2016, 244, Kat no: 6; Eser Kütahya Müzesi’nde sergilenmektedir. Env. No: A-07713.

¹¹³ MAMA IX, xxvi ve xxix; Naumann 1979, 11.

¹¹⁴ Beyazıt 2016, 300.

¹¹⁵ Âşıkpaşaoğlu, 2. ve 21. Bâb; Neşri, 123-125.

¹¹⁶ Varlık 1974, 62; Foss 1985, 118.

¹¹⁷ İznik 2006, 314.

¹¹⁸ MAMA IX, xxvi-xxix.

¹¹⁹ MAMA IX, xxvi.

1.2. Antik Kaynaklar

Antik yazarlar sayesinde geçmişte yaşanmış olan gelişmeleri birinci ağızdan öğreniriz ve böylece geçmişi günümüz şartlarına göre değerlendirmeden daha sağlıklı bilgiler elde ederiz. Bu nedenle antik kaynaklardan aldığımız bilgiler arkeolojik verileri doğru yorumlamamız açısından önemlidir. Aizanoi ve Aizanitis Bölgesi ile ilgili veriler öncelikle Aizanoi isminin geçtiği en erken kaynaktan itibaren sikkeler, epigrafik malzeme ve antik yazarların aktardığı bilgiler ışığında incelenecektir.

Aizanoi Pergamon Krallığı ile Bithynia Krallığı arasındaki mücadele sırasında politik anlamda ilk kez gündeme gelmiştir. Güneye genişlemek isteyen Bithynia Krallığı stratejik bir noktada bulunan Aizanoi I. Attalos tarafından MÖ 216-213 yılları arasında ele geçirilmiştir. Ancak MÖ 197 yılında Bithynia Krallığı bölgede tekrar egemenlik sağlamıştır. MÖ 188 yılında Pergamon ile Roma arasında yapılan Apameia Barışı ile Aizanoi tekrar Pergamon Krallığı hâkimiyetine geçmiştir. I. Prusias ile yapılan anlaşmadan sonra Aizanitis Bölgesi II. Eumenes'in denetimi altına girmiştir. Kent Roma egemenliğine geçinceye kadar Attaloslar denetiminde kalmıştır¹²⁰. Aizanoi'da Zeus tapınağının duvarlarında bulunan yazıtlara göre I. Attalos ve I. Prusias'ın ortak kararı olarak topraklar Aizanoi kontrolüne bırakılmıştır¹²¹.

Kentin adı yüzyıllar boyunca farklı şekillerde yazılmış ancak –Aξ ve ya Aıξ kökü değişmemiştir. MS 94-95 yıllarına tarihlenen bir yazıta göre bu durum bölgede yaşayan ve *EZENIATQN* adı verilen etnik bir grubun varlığına işaret etmektedir¹²². Sikkeler üzerinde Aizanoi ismi en erken Augustus Dönemi'nde *AIZAN[E]ITQN*¹²³, *EZEANITQN*¹²⁴ olarak karşımıza çıkmaktadır. Caligula Dönemi'nden Cladius Dönemi'ne kadar tarihlenen sikkeler üzerinde ise *AIZANITQN*¹²⁵ şeklinde yazıldığı görülmektedir. MS 1.yy'ın ikinci yarısından sonra *EZEANITQN* ya da *AIZANITQN*¹²⁶, MS 2.yy'ın ortalarından sonra *AI[ZA]NITQN*¹²⁷ ve *AIZANEITQN*¹²⁸, MS 2. ve 3. yy.larda *AIZANCITQN* ya da *AIZANEITQN* olarak yazıldığı görülmektedir¹²⁹.

¹²⁰ MAMA IX, xxiii: Strab. XII; 8, 12.

¹²¹ MAMA IX, P5, P8 ve xxvii, n.10; MAMA IX, xxiii-xxvii, n.14; Magie 1981, 999; R. Naumann 1979, 8-9.

¹²² MAMA IX, xxiii-xxvii, n.15; MAMA IX, P245; BMC, 23, 1.

¹²³ MAMA IX, xviii-xxiii, ve xxvii, n. 16; BMC, 23, 3

¹²⁴ Tulay 1988, 125; BMC, 23, 2.

¹²⁵ Köker 2013, 138; Köker 2016, 201; BMC, 23, 3-24, 7.

¹²⁶ Tulay 1988, 125.

¹²⁷ Köker 2013, 139; BMC, 24, 9.

¹²⁸ BMC, 24, 12.

¹²⁹ Köker 2013, 139; Tulay 1988, 125; BMC, 41, 126-127.

Epigrafik malzeme içerisinde en erken yazıtlardan biri Yağdıgın'da bulunmuştur. MÖ 12 yılına tarihlenen yazıt parçasında kentin adı *Αἰζανειτῶν*¹³⁰ şeklinde okunmaktadır. Sopusu Köy'de ve Hacıkebir'de bulunan her iki yazıtta ise *π/όλει Αἰζανιτῶν* "... *Aizanoi kenti halkı* ..." ¹³¹ ifadesi okunmaktadır. Çavdarhisar'da bulunan ve MS 139-161 yılları arasına tarihlenen mermer plaka üzerindeki yazıtta *Δύ Αἰζανῶν καί Αὐτοκράτορι... Αἰζανιτῶν πόλις...* "*Aizanoi yöneticileri... ve Aizanoi kenti halkı...*" ¹³² yer alırken, MS. 2.yy.a tarihlenen ve Sopusu Köy'de bulunan bir diğer mermer plaka üzerindeki yazıtta ise *Αἰζανῶν*¹³³ şeklinde yazılmış olan kentin ismi görülmektedir. Çavdarhisar'da bulunan ve MS 212 yılına tarihlenen bir bomos üzerinde *Αἰζανειτῶν πόλις* "*Aizanoi halkının...*" ¹³⁴ ifadesi bulunmaktadır. MS 3.yy.a tarihlenen yazıtlarda ise kentin ismi *Αἰζανῶν πόλις* "...*Aizanoi kenti halkı...*" ¹³⁵ şeklinde okunmaktadır. Seyitgazi'de ele geçen bir stel ve bir bomos üzerindeki yazıtta da *Αεζήνοι* adı görülmektedir¹³⁶.

Bölgede ele geçen mil taşları üzerinde de kentin adı, farklı şekillerde yazılmıştır. Gökağaç ve Zobu köylerinde ele geçen mil taşları üzerinde¹³⁷ ve Gökağaç'ta ele geçirilen MS 306-7'ye tarihlenen mil taşı üzerinde kentin adı *AEZANO[ς]*¹³⁸ şeklinde yazılmıştır. Hacımahmut'ta bulunan bir mil taşı üzerinde¹³⁹ ve Sopusu Köy'de bulunan dört parçadan oluşan mil taşı üzerinde ise *AIZANGON* yazmaktadır¹⁴⁰.

Aizanoi ve Aizanitis isimleri epigrafik verilerin yanı sıra antik yazarların aktardıkları sayesinde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak MÖ 64-24 yılları arasında yaşamış olan Strabon "*Aizanoi (Çavdarhisar), Nakoleia (Seyitgazi), Kotiaieion (Kütahya), Midaieion (Kara Höyük), Dorylaion (Eskişehir) Phrygia Epiktetos'un kentleridir; keza bazı yazarlara göre Mysia'ya ait olduğu kabul edilen Kadoi da (Gediz) bunlar arasında yer alır*" ¹⁴¹ diyerek Aizanoi'u Epiktetos kentlerinden biri olarak saymıştır. Aizanoi territoriumunun Aizanitis olarak adlandırıldığını da ilk olarak Strabon'dan öğrenilmektedir. Strabon "*Rhyndakos (Kocaçay) bu bölgeden geçer, bu*

¹³⁰ MAMA IX, C13.

¹³¹ MAMA IX, C8, C9.

¹³² MAMA IX, C10.

¹³³ MAMA IX, C11.

¹³⁴ MAMA IX, C17.

¹³⁵ MAMA IX, C48.

¹³⁶ MAMA V, no: 208.

¹³⁷ French 1981, 676, 683.

¹³⁸ MAMA IX, C2.

¹³⁹ MAMA IX, C3.

¹⁴⁰ MAMA IX, C6.

¹⁴¹ Strab., XII, 8, 12.

çayın kaynakları Azanitis'tedir ve sonra Mysia Abrettene'de diğer nehirlerle birlikte Abaeitis'teki Ancyra'dan geçen Makestos'u (Simav Çayı) alır ve Eesbikos (İmralı) adasının karşısındaki Propontis'e (Marmara Denizi) dökülür¹⁴²” demiştir. Böylece bölgenin kapsamı ile de ilgili bilgiler vermiştir. Daha sonrası geç dönem antik yazarları çoğu zaman Strabon'dan aktardıkları bu bilgiyi alıntı yaparak Aizanoi'dan bahsetmektedirler. Strabon'dan önce MÖ 3.yy.da yaşamış olan Rodoslu Apollonios Rhyndakos nehrini Mysia Bölgesi'ne giden yolu belirleyen bir nehir olarak anlatmış ve orduların bu nehir kenarından hareket ettiğini söylemiştir¹⁴³. Böylece nehrin Aizanitis Bölgesi ile Mysia Bölgesi arasında bir sınır olabileceğini ve bölgede önemli bir konumda olduğunu belirtmiştir.

Kentin adının ortaya çıkışı ile ilgili farklı antik yazarlar aynı bilgileri vermektedir. Kentin kurucusunun kökenin Arkadia'ya bağlayarak -Ağ önekinin buradaki halkın Arkadia Bölgesi'nden geldiği yönünde bir görüş öne sürülmektedir¹⁴⁴. Bu durum, MS 2. yy. yazıtlarında görüldüğü gibi, daha geç dönemlerdeki Bizans belgelerinde ve listelerinde de ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁴⁵. Bu konu ile ilgili olarak Plinius “Oğulları büyüdüğü zaman Arkas ülkeyi aralarında üçe bölerek paylaştırdı. Bölgelerden biri Azan'dan gelen Azania oldu. Denir ki kolonistler Phrygia da Steunos denen mağaraya ve Rhyndakos ırmağının kenarına yerleştiler¹⁴⁶” demiştir. Strabon ise, bu bilgileri doğrular nitelikte bilgiler vermektedir¹⁴⁷. Buna rağmen Plinius, Aizanoi'un bağlı olduğu ve Augustus Dönemi'nin *conventus* bölgeleri ile düzenlenen Asia eyaleti toplulukların listelediği yerde Aizanoi'u belirtmemektedir¹⁴⁸.

Ptolemaios ise “Büyük Phrygia şehirleri: Synaos (Simav), Dorylaeion (Eskişehir), Midaion (Karahöyük), Trikomia (Kaymaz), Phrygia Agkyrası, Nakoleia

¹⁴² Strab.,XII, 8, 11.

¹⁴³ Apoll. Rhod., I, 1166.

¹⁴⁴ “Grekçe'de çoğul hale getirilip ‘Aizanos / Azanos Halkı(nın Kenti)’ anlamını kazanmış adın aslı, Aizana / Azana'dır. Bunun da gerçek biçimi, Adana, yani Ada-(wa)na, Ada (Ana Tanrıça)sal adıdır ki bu da “Ana Tanrıça Ülkesi”, “Ana Tanrıça Kenti”nden gelmektedir. Umar bunun yanı sıra, böylesi etimolojik benzerliğin arkeolojik desteğini de göstermektedir. Ona göre, Çavdarhisar bölgesi ilk çağda Ana Tanrıçanın tapınım bölgesidir ve Aizanoi'daki Zeus tapınağı denen tapınak Zeus ile Ana Tanrıçanın ortaklaşa mülkü idi. Tapınağın doğuya bakan yarımı Ana Tanrıçanın, batıya bakan yarımı Zeus'un sayılmaktaydı.” Umar 1993, 34. “Anadolulu adlarda, erken dönemdeki d sesi yerine geç dönemde z sesi geçmesinin birçok örneği vardır. Podandos'dan Pozanti, Nadiandos'dan Naziansos gibi. Ayrıca Aisa sözcüğünün de Ada (=Ana Tanrıça) ile bağlantısı bulunabilir. Çünkü Adana / Athana / Athene adının Greklerce Asana biçiminde de kullanıldığını bilinmektedir. Buna bakarak Ada'nın bir türevinin de Asa olacağı anlaşılmaktadır. İonia'daki Assessos tapınak kentçığının gerçekte Ada / Asa Assos'u (=kenti) olduğunu görebiliriz.” Bkz. Umar 1993, 34.

¹⁴⁵ MAMA IX, xxiii, ve xxvii, n.20, 21, 22; Naumann 1979, 9: MAMA IX, no: P96.

¹⁴⁶ Plin. Nat, 8. 4.

¹⁴⁷ Strab. VII; 3; 1: VII; 8, 1.

¹⁴⁸ Plin. Nat. 5, 111.

(Seyitgazi), Tribanta (Altıntaş yöresi), Diokleia, Amorion (Hisarköy), Abrostola (Pınarbaşı), Kotiaieion (Kütahya), Aizanoi veya Aizanis (Çavdarhisar), Kona (Kumartaş Köyü?), Lysias, Kerkopia, Eukarpia (Emirhisar), Prymnesia (Sülün-Hisar Höyük), Dokimaion (İscehisar), Synnada (Şuhut), Gambona veya Gammaousa, Melitara, Joulipolis (İbol Köyü), Akmonia (Ahlât), Eumenia (Işıkli), Tiberiopolis, Blendaros, Stektorion (Sandıklı yöresi), Siblion, Philomelion (Akşehir), Peltai, Metropolis (Tatrlı), Apameia (Dinar), Ierapolis, Kibyra (Göhlisar), Diokaisareia (Kayadibi), Sanis, Themisionion (Karahöyük), Phylakeion veya Phylakaion, Sala, Gazena¹⁴⁹”diyerek Aizanoi’u Büyük Phrygia kentleri arasında saymıştır.

Pausanias “Penkalas nehri dolaylarında oturan Phrygialılar ve Arkadia’daki Azania’dan bu topraklara gelenler ziyaretçilerine Steunos adını verdikleri yüksek yuvarlak bir mağara gösterirler. Bu Ana tanrıça için kutsaldır ve onun bir sembolü bulunur¹⁵⁰” demiştir.

Kentin adının ortaya çıkışı ile ilgili bir diğer veri ise Lydialı yönetici Tantalos’un oğlu Azan’dan türediği şeklindedir. Herodian Katalos ile konuşmasında “Tantalos’un çocuğu Aizen’den dolayı Phrygia şehrine Aizanoi denilmiştir¹⁵¹” der. Ramsay gibi, Stephanos Byzantinos’a dayanılarak yapılan bu açıklamada kentin ilk yöneticisinin adının da bir rahip kral değil, Phrygialı bir kahraman olan Euphorbus olduğunu bildirilmektedir¹⁵².

MS 6. yy.da yaşamış olan Bizanslı tarihçi Stephanos Byzantinos’un Aizanoi ile ilgili verdiği bilgiler kendisinden önce yaşamış antik yazarlardan yaptığı alıntılar şeklindedir. Strabon’dan alıntı yaparak, Aizanoi’u Epiktetos kentleri arasında sayar, Herodianos ve Hermogenes’ten alıntı yaparak kentin kuruluş efsanelerinden bahseder¹⁵³. Stephanos Byzantinos ile aynı yüzyılda yaşamış olan diğer Bizans yazarı Hierokles de eserinde Aizanoi’dan bahsetmektedir¹⁵⁴.

Ramsay, Stephanos Byzantinos’dan ve Texier ise Hermogenes’den alıntı yaparak kentin kuruluşunu bir tilki ve kirpinin kurban edilmesine dayandırmıştır. “Otlaklarını su basmış ve otsuz kalmış olan ve kıtlıktan sıkıntı çeken Azanian halkı tanrularına kurban adamak için toplandılar. Euphorbus, tanrıya bir tilki (ouanos) ve bir kirpi (exis) sundu. Adak yerini buldu ve topraktan bereketli meyve ve tahıllar verdi.

¹⁴⁹ Ptol. Geog., V, 2, 22-26.

¹⁵⁰ Paus., X, 32, 3-4.

¹⁵¹ Herod. II, 468, 29.

¹⁵² MAMA IX, xxiii.

¹⁵³ Steph. Byz. XV, 9.

¹⁵⁴ Hier., 668,8.

Buna minnettar olan halk Euphorbus' u ruhani lider seçti ve bundan dolayı şehrin adı Exuanum (kirpi-tilki) adını aldı¹⁵⁵” demiştir. Ramsay, kentin adının buradan geldiğini bildirip şöyle yazar; “Aslı, “Εξουάνου” olmalıdır. Böyle olmasaydı Aezani kelimesinin Frig dilinde «sakal» anlamına gelen αζένα sözcüğünden geldiğine hükmedecektim.¹⁵⁶” Ramsay, kentin kurulmasında en etkin topluluk olarak rahipleri göstermektedir ve bunu kentin büyük bir tapınağa sahip olmasına bağlamaktadır¹⁵⁷. Bu rahip topluluğu, tanrının emirlerini halka bildirmek amacıyla tapınakta yaşar ve kentte egemenliklerini sürerlerdi.

Stephanus Byzantinos'a göre Aizanoi'de dini bir efsanede adı geçen bir kahraman olan Euphorbus hakkında Diogenes Laertius ve Diodoros bilgi vermektedirler. Buna göre, Euphorbus rektilineer geometriyi ilk kez bulmuş, Thales de bunu iletmiştir¹⁵⁸.

Aizanoi ve Aizanitis isminin geçtiği antik kaynakların kronolojik tablosu aşağıdaki gibidir (Tablo 1).

Tarih	Yerleşim Adı	Okunuşu	Buluntu Yeri
MÖ.64-24	-	<i>Aizanoi</i>	Strabon ¹⁵⁹
MÖ.64-24	-	<i>Azanitis</i>	Strabon ¹⁶⁰
Augustus Dönemi	AIZAN[E]ITΩN ¹⁶¹ ,	<i>Azaneiton</i>	Aizanoi Sikke
Augustus Dönemi	EZEANITΩN ¹⁶²	<i>Ezeaniton</i>	Aizanoi Sikke
MÖ 12	Αίζανειτών ¹⁶³	<i>Aizaneiton</i>	Yağdıgın-Yazıt
MS 23-79	-	<i>Azania</i>	Plinius ¹⁶⁴
Caligula Dönemi	AIZANITΩN ¹⁶⁵	<i>Aizaniton</i>	Aizanoi Sikke
MS 1.yy.ın 2. yarısından sonra	EZEANITΩN ya da AIZANITΩN ¹⁶⁶	<i>Ezeaniton</i> <i>Aizaniton</i>	Aizanoi Sikke
MS 94-95	εξενιατών ¹⁶⁷	<i>Ezeniatoi</i>	Aizanoi-Yazıt
MS 100-170	-	<i>Aizanoi</i> veya <i>Aizanis</i>	Ptolemaios ¹⁶⁸
MS 139-161	Δί Αίζανών και Αυτόκράτορι...	<i>Aizanoi</i> <i>yöneticileri</i> ve <i>Aizanoi</i>	Çavdarhisar-Yazıt

¹⁵⁵ Texier 2002, 289.

¹⁵⁶ Ramsay 1960, 158-159.

¹⁵⁷ Ramsay 1890, 147.

¹⁵⁸ Diog. Laert., I; 25; Diod., X, 6, 4; Steph. Byz., III, 3; İznik 2006,

¹⁵⁹ Strab., XII, 8, 12.

¹⁶⁰ Strab.,XII, 8, 11.

¹⁶¹ MAMA IX, xviii-xxiii, ve xxvii, n. 16; BMC, 23, 3

¹⁶² Tülay 1988, 125; BMC, 23, 2.

¹⁶³ MAMA IX, C13.

¹⁶⁴ Plin. Nat, 8, 4.

¹⁶⁵ Köker 2013, 138; Köker 2016, 201; BMC, 23, 3-24, 7.

¹⁶⁶ Tülay 1988, 125.

¹⁶⁷ MAMA IX, xxiii-xxvii, n.15; MAMA IX, P245; BMC, 23, 1.

¹⁶⁸ Ptol. Geog., V, 2, 22-26.

	Αἰζωνιτῶν πόλις... ¹⁶⁹	<i>kenti halkı</i>	
MS 2.yy.	-	<i>Azania</i>	Pausanias ¹⁷⁰
MS 2.yy.	Αἰζανών ¹⁷¹	<i>Aizanon</i>	Sopu Köy-Yazıt
MS 2.yy.	Αεζήνοι ¹⁷²	<i>Aezanoi</i>	Seyitgazi-Yazıt
MS 2.yy.ın ortaları	ΑΙ[ΖΑ]ΝΙΤΩΝ ¹⁷³	<i>Aizaniton</i>	Aizanoi Sikke
MS 2.yy.ın ortaları	AIZANEITWN ¹⁷⁴	<i>Aizaneiton</i>	Aizanoi Sikke
MS 170-240	-	<i>Aizen-Aizanoi</i>	Herodian ¹⁷⁵
MS 2. ve 3.yy.larda	AIZANCI ΤΩΝ ya da AIZANEITΩΝ ¹⁷⁶	<i>Aizaneiton</i>	Aizanoi-Sikke
MS 3.yy.	Αἰζανών πόλις ¹⁷⁷	<i>Aizanoi kenti halkı</i>	Çavdarhisar-Yazıt
MS 306/7	AEZANO[ς] ¹⁷⁸	<i>Aezanos</i>	Gökağaç-Miltaşı
MS 317-324	AIZANGŪN ¹⁷⁹	<i>Aizanon</i>	Hacımahmut-Miltaşı
MS 364-367	AIZANGŪN ¹⁸⁰	<i>Aizanon</i>	Sopu Köy-Miltaşı
MS 6.yy.	<i>Exuanum</i> -Εξουάνου	<i>Azanian</i>	Stephanos Byzantinos ¹⁸¹

Tablo 1: Aizanoi İsminin Geçtiği Yazılı Belgeler

1.3. Araştırma Tarihçesi

Aizanoi'un ilk kez yazılı kaynaklarda söz edilmesi 1824 yılıdır. İngiliz Saint Asaph tarafından İngiltere krallığına gönderdiği mektupta Aizanoi'dan söz edilmiştir¹⁸². Daha sonra 19. yy.da kent gezginler tarafından ziyaret edilmiştir¹⁸³. Leake 1824'te yayınladığı *Journal of a Tour in Asia Minor*'da Aizanoi'dan bahsetmektedir. Strabon'dan alıntı yaparak Rhyndakhos Nehri'nin (Orhaneli Çayı) Aizanitis sınırları içinden çıktığını ve Aizanoi ile birlikte Kadoi ve Synnaus'un Epiketos kentleri arasında olduğu belirtmiştir¹⁸⁴. 1829 yılında Keppel Balkanlar ve Anadolu'ya yaptığı seyahatleri, 1831 yılında *Narrative of a Journey across the Balcan by the two Passes of Selimno and Pravadi; also of a Visit to Azani and other newly discovered Ruins in Asia Minor, in the years 1829-30*'da yayınlamış ve başlıkta belirttiği gibi bu seyahatler sırasında Aizanoi'a

¹⁶⁹ MAMA IX, C10.

¹⁷⁰ Paus., X, 32, 3-4.

¹⁷¹ MAMA IX, C11.

¹⁷² MAMA V, no: 208.

¹⁷³ Köker 2013, 139; BMC, 24, 9.

¹⁷⁴ BMC, 24, 12.

¹⁷⁵ Herod. II, 468, 29.

¹⁷⁶ Köker 2013, 139; Tülay 1988, 125; BMC, 41, 126-127.

¹⁷⁷ MAMA IX, C48.

¹⁷⁸ MAMA IX, C2.

¹⁷⁹ MAMA IX, C3.

¹⁸⁰ MAMA IX, C6.

¹⁸¹ Steph. Byz. XV, 9.

¹⁸² Arundell 1834, 347-351.

¹⁸³ Atik 1996, 4, Rheidt 1997a, 431-473.

¹⁸⁴ Aizanoi (Azani) için bkz: Leake 1824, IV, 168.

gelmiştir. Zaman zaman Leake'den alıntılar yaptığı kitabında ziyareti sırasında Kerişler Kalesi, Tatar Pazarcık, Susuzköy'de karşısına çıkan yazıtların transkripsiyonunu yapmıştır. Aizanoi'daki köprüler, tiyatro-*stadion* yapısı ve tapınak ile ilgili bilgiler vermiştir. Tapınak cella duvarında bulunan yazıtları ve bunun yanında Antoninus Pius Dönemi'ne tarihlediği iki adet sikkeyi yayınlamıştır¹⁸⁵. 1838'de Aizanoi'yu ziyaret eden bir diğer kişi ise Fellows'dur¹⁸⁶. Fellows, *A Journal written during an Excursion in Asia Minor* adlı kitabında; Kütahya'dan, Aizanoi'a yaptığı yolculuğu anlattığı bölümde Zeus tapınağından bahsetmiş ve tapınağın cella duvarındaki yazıtları kaydederek transkripsiyonunu yapmıştır¹⁸⁷. Ayrıca kentte bulunan köprüler, tiyatro-*stadion* yapısı ve kapı biçimli stellerden bahsederek bu stellerden iki tanesinin yazıtlarını kaydetmiştir. 1842'de Hamilton *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia*'yı yayınlamıştır. Tavşanlı'dan Aizanoi'a yaptığı seyahati anlattığı bölümde Örencik Ovası'ndan ve antik yerleşimin bu ova üzerinde kurulduğundan bahsederek, Aizanoi'a ulaşana kadar Rhyndakhos Nehri'nin (Orhaneli Çayı) kollarını oluşturan birçok kaynakla karşılaştığını anlatmaktadır¹⁸⁸. Aizanoi'a ulaştığı zaman kenti dolaşmış, yazıt kopya etmiş ve sikke toplamıştır. Bizans sikkelerinin yanı sıra Augustus, Faustina, Cladius, Domitianus ve Gallienus dönemine tarihlediği sikkeler bulmuştur. Kentin iki yakasını birleştiren iki Roma köprüsü, *caveası* iyi korunmuş ancak *skene* ve *proskenesi* iyi durumda olmayan fakat Yunan tiyatroları hakkında bilgi verebilecek nitelikte yapılarla karşılaşmıştır. Orkestranın ise kırık parçalar ve sütunlarla dolu olduğunu kaydetmiştir. Tiyatronun üst kısmındaki tepelerde çok sayıda lahit parçası ve Türk mezarlıklarının içinde de yine çok sayıda yazıt ve stellerin olduğunu yazmıştır¹⁸⁹. Le Bas ve Landron, 1850'de yayınladıkları *Voyage Archeologique en Grece et en Asie Mineure*'de Aizanoi'daki yapılar ile ilgili ayrıntılı bir çalışma yapmıştır. Tiyatro-*stadion* yapısı, tapınak ve köprülerin mimari elemanlarını ayrıntılı gösteren çizimleri ve kapı biçimli mezar stelleri ile ilgili çizimler ve araştırmalar yapılmıştır¹⁹⁰. 1883-1887 yıllarında Ramsay *The Journal of Hellenistic Studies*'de *The Cities and Bishoprics of Phrygia* başlıklı iki makale yayınlamıştır¹⁹¹. Ramsay 1890'da *The Historical Geography of Asia Minor*'de Strabon'dan alıntı yaparak Aizanoi'dan, Epiktetos kentleri arasında bahsetmiş ve

---

¹⁸⁵ Keppel 1831, XII, 193-237.

¹⁸⁶ Fellows 1838, 137-149.

¹⁸⁷ Yazıtlar için: Fellows 1838, V, 142-145

¹⁸⁸ Hamilton 1842, VI, 99-101.

¹⁸⁹ Hamilton 1842, VII, 102-104.

¹⁹⁰ Le Bas-Landron 1850, 142-149; Çizimler için: Le Bas-Landron 1850, Pl.1-35.

¹⁹¹ Ramsay 1883, 373; Ramsay 1887, 469.

Phrygia bölgesinin sınırlarını anlatmıştır¹⁹². 1897 yılında ise Anderson, *Exploration in Asia Minor During 1898: First Report* başlıklı makalesinde Murat Dağı ve Aizanoi arasında kalan bölgede yaptığı araştırmaları yayınlamış ve bu bölgeden üç yazıt kaydetmiştir¹⁹³. Bu yazıtlar Ören Köy’de bulunmaktadır. Bunlar üstünde otlayan bir geyiğin bulunduğu Bizans Dönemi’ne tarihlenen adak yazıtı, sütun başlığı üzerinde bir satır yazıt ve yazıt parçası olarak tanımlanmış ve üzerinde ...τή]ς συνβίου [αὐτοῦ... “...karısı...” ifadesi okunabilen muhtemelen bir mezar steline ait yazıt parçasıdır.

Aizanoi’da ilk kazılar 1926 yılında Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından Schede ve Krencker tarafından Zeus tapınağı ile çevresinde başlamıştır ve 1928 yılına kadar devam etmiştir¹⁹⁴. 1970-1982 yılları arasında kazılara Naumann başkanlık etmiştir. Kentte bulunan her iki Roma hamamında, özellikle mozaikli hamamın taban mozaikleri ve sütunlu caddede çalışmalar yapılmıştır. Mozaikli hamamın hypocaust sistemi üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiş, Zeus tapınağı çevresinde kazılar ve restorasyon çalışmaları yapılmıştır¹⁹⁵. 1982-1990 yılları arasında Hoffmann’ın başkanlığında kazılar sekiz sene boyunca devam etmiştir. Hoffmann tiyatro-*stadion* yapısında çalışmış ve burada sondajlar yaparak yapı ile ilgili elde ettiği bilgileri paylaşmıştır¹⁹⁶. 1990 yılında Aizanoi’ya 3 km uzaklıkta bulunan Karabulut mevkiinde yapılan bir kaçak kazı sonucunda Kütahya Müze Müdürlüğü tarafından başlatılan kurtarma kazıları 1990 ve 1991 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Günümüzde Kütahya Müzesi’nde sergilenen Amazon Lahdi bu kaçak kazılar sonucunda ortaya çıkmıştır¹⁹⁷. Kazı çalışmaları 1991 yılında da devam etmiş ve aynı yerde bir mezar odasına daha ulaşılmıştır¹⁹⁸. 1990’dan 2007 yılına kadar kazı başkanlığını Klaus Rheidt üstlenmiştir ve Hoffmann ile tapınak, *stadion* ve Roma köprüleri üzerine çalışmaya devam etmişlerdir¹⁹⁹. Rheidt, Roma köprüleri, Penkalas nehri duvarları, tapınak restorasyonu ile Aizanoi topografyası ile ilgili çalışmalar yapmıştır.²⁰⁰ 2008-2009 yıllarında ise Aizanoi kazılarına von den Hoff başkanlık etmiştir. Kentin özellikle Hellenistik, Roma ve Bizans dönemleri ile ilgili

¹⁹² Aizanoi için bkz: Ramsay 1890, 145, 151.

¹⁹³ Anderson 1897, 52-57.

¹⁹⁴ Rheidt 2010, 11-19.

¹⁹⁵ Naumann 1973, 155; Naumann 1982, 183-192; Naumann 1984, 379-390.

¹⁹⁶ Hoffmann 1987, 59-62; Hoffmann 1988, 305-318; Hoffmann 1990, 261-274;

¹⁹⁷ Türktüzün 1992, 81-94.

¹⁹⁸ Türktüzün 1993a, 151-166.

¹⁹⁹ Hoffmann-Rheidt 1992, 323-340.

²⁰⁰ Rheidt 1993a, 289-308; Rheidt 1994, 515-536; Rheidt 1996a, 293-310; Rheidt 1997b, 101-118; Rheidt 1998, 313-322; Rheidt 1999, 321-334; Rheidt 2000, 171-180; Rheidt 2001a, 147-158; Rheidt 2002, 197-206; Rheidt 2003, 315-326; Rheidt 2004, 127-138, Rheidt-Ateş 2006, 401-408; Rheidt-Ateş 2007, 227-242.

çalışmalar yapmıştır²⁰¹.

2011 yılından itibaren Aizanoi araştırma ve kazıları Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Elif Özer başkanlığındaki ekip tarafından yürütülmektedir²⁰². Zeus tapınağı çevresi, Hamam-*Palaestra*, *Bouleterion/Odeon* ve Kuzey ve Güney Nekropolis'lerinde kazılar yapılmıştır. Bunun yanında Penkalas Nehri projesi, Aizanoi/Çavdarhisar Türk Dönemi sivil mimari çalışmaları, arkeo-jeofizik araştırmaları, Tiyatro Restorasyon Projesi, Aizanoi-Çavdarhisar Kadınları Sosyal Sorumluluk Projesi ve Tanıtım çalışmaları ve Kültürel Miras Eğitimi çalışmaları yapmıştır. Çevre düzenleme çalışmalarında ise tapınak tonozlu alt yapının sergi alanı haline getirilmesi ve tapınak açık hava sergi alanının düzenlenmesi, *Macellum* çevre düzenleme çalışmaları, antik kent bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının hazırlanması ve yerleştirilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir²⁰³.

Aizanoi mezar stelleri ile ilgili ilk çalışmalar özellikle *Phrygia* tipi olarak adlandırılan ve Aizanoi'da yoğun biçimde görülen kapı biçimli mezar stelleri ile ilgili çalışmalardır. Genel olarak tüm Akdeniz coğrafyasına yayılmış olan ve hatta erken örneklerine Phokaia Taşkule²⁰⁴, Güre İkiztepe tümülüsü, Sardeis ve Daskylaeion'da²⁰⁵ rastladığımız kapı biçimli mezar steli geleneği Aizanoi'da yerel özelliklere sahip olmakla beraber bölgenin mezar gelenekleri, flora ve faunasının mezar stellerine yansması bakımından da diğer bölgeler ile farklılıklar göstermektedir. Kapı biçimli mezar stelleri ile ilgili literatürü 1884'de ilk kez kullanan bilim insanı Ramsay'dir²⁰⁶. 1940 yılında Ernst Pfuhl tarafından hazırlanan *Die Ostgriechischen Grabreliefs* adlı çalışma, 1977-1979'da Hans Möbius tarafından yayımlanır. Kapsamlı bir çalışma olmasına karşın *Phrygia* ve Aizanitis Bölgesi çalışmaları kısır kalmıştır²⁰⁷.

Waelkens'in, 1986'da *Die Kleinasiatischen Türsteine* adlı yayını bu alanda ilk kapsamlı çalışmadır²⁰⁸. Araştırmacı bu çalışmasında mezar taşlarının yayılımı, kullanım alanları ve tipolojilerine yönelik bilgiler aktarmıştır. Waelkens'in de içinde bulunduğu MAMA (Monumente Asia Minor Antiqua) ekibi 1988 yılında MAMA IX *Monuments From the Aezanitis* bandını yayınlamıştır. Burada Aizanitis bölgesi sınırlarında bulunan mezar taşları ve mezar anıtlarının kataloğunu çıkarmışlar ve bölge ile ilgili kapsamlı bir

²⁰¹ Hoff-Rheidt, 2008, 497-506.

²⁰² Özer 2013a, 277-288.

²⁰³ Özer 2013a, 277-288; Özer 2014, 324-342; Özer 2015, 159-184; Özer 2017, 275-296.

²⁰⁴ Cahill 1988, 481-501.

²⁰⁵ Roosevelt 2006, 65-91.

²⁰⁶ Waelkens 1986, 1, Lochman 2003, 17.

²⁰⁷ Aizanoi için bkz: Pfuhl-Möbius 1977, 2223 Abb.118

²⁰⁸ Aizanoi için bkz: Waelkens 1986, 46-82.

çalışma ortaya koymuşlardır. Mezar stellerinin yanısıra miltaşları, Aizanoi ve imparatorluk arasındaki ilişkileri ortaya koyan yazıtlar, adak yazıtları, lahit parçaları, mimari parçalar ile Yahudi, Hıristiyan ve Bizans anıtlarını araştırma kapsamına almışlardır. Bunun yanında bölgenin tarihi coğrafyası, tarihçesi, *Meter Steunene* ve *Zeus Aezanensis* kültleri, tapınak; kapı biçimli mezar stellerinin tipolojisi, süslemesi, atölyeler ve tarihlemesi ile ilgili araştırmalarını yayınlamışlardır. Son bölümde ise yazıtlar, terminoloji, beslemeler, köleler ve sikkeler incelenmiştir.

1997 ve 2001 yıllarında Jess “*“Gebaute“ Türgrabsteine in Aizanoi*” ve “*Türgrabsteine in Aizanoi II: Fassadenmonumente mit Scheintür*” başlığıyla yayınladığı makalelerinde kapı taşları/yalancı kapılar ile ilgili rekonstrüksiyonlar önermiştir²⁰⁹. Ardından Lochman’ın 2003’de yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab-und Votifreliefs aus Phrygien* adlı kitabında Roma İmparatorluk Döneminde *Phrygia* Bölgesi, Aizanitis, Yukarı *Tembris* vadisi ve çevresindeki mezar stelleri ele alınmıştır²¹⁰. Aizanitis mezar stelleri ile ilgili bir tipoloji öneren Lochman yazıt ve bezemelerden yol çıkarak tarihleme yapmıştır. Bunun yanısıra Aizanitis Bölgesi adak stellerini de incelemesine dâhil etmiştir. 2007 yılında Niewöhner *Aizanoi, Dokimion und Anatolien*’ı yayınlamış ve burada MS 4. yy.dan MS 6. yy.a kadar olan süreçte bölgedeki taş işçiliğini mezar stellerinin bir kısmını da içine alarak yayınlamıştır²¹¹.

2010 yılında Rheidt kazı çalışmalarının ve araştırmalarının toplandığı *Aizanoi und Anatolien* adlı kitabın editörlüğünü yapmış ve Aizanoi ile ilgili olarak Aizanoi’un Roma öncesi dönemi, kentin bir metropolis olma sürecini ve buluntularını içeren bölümler yayınlamıştır²¹².

2011 yılında Aizanoi kazı başkanlığını alan Özer 2012 yılında 1. Aizanoi Çalıştayı’nı düzenlemiş ve Aizanoi ile ilgili konular, amaçlar, sorunlar ve çözümleri belirlenmiştir. 2013 yılında ise *Aizanoi I* kitabı çıkmıştır. Kitapta Aizanoi’da 2012 yılında yapılan kazı ve araştırma raporları bölümler halinde sunulmuştur. Aizanoi’un Paleolitik döneminden başlayarak, Zeus tapınağı çevresindeki çalışmalar, Kuzey nekropolis kazıları ile burada bulunmuş olan *unguentariumlar* ve kandiller; mimari alanında yapılan çalışmalar kapsamında Hamam *Gymnasium* ve tiyatro kazıları ve ion sütun başlıkları; yazıtlar, sikkeler; jeofizik araştırmaları ve eskiçağ tarihi araştırmaları ile kültürel miras eğitimi, sosyoloji ve sanat tarihi alanında yapılmış olan disiplinlerarası

²⁰⁹ Jes 1997, 231-250; Jes 2001b, 297-318

²¹⁰ Aizanoi ve Aizanitis için bkz: Lochman 2003, 26-52.

²¹¹ Aizanoi için bkz: Niewöhner 2007, 69-82.

²¹² Rheidt 2010, 7-9.

çalışmalar yayınlanmıştır. *Aizanoi II* kitabı 2016 yılında yayınlanmıştır. 2012-2015 yılları arasında yapılan çalışmaların genel bir değerlendirilmesine²¹³ yer verilen kitap beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mimari elemanlar ve heykeller olmak üzere taş eserlerin incelendiği makaleler, ikinci bölümde kuzey nekropolis çalışmalarında ele geçen buluntuların değerlendirilmesi, üçüncü bölümde, kültürel miras çalışmaları kapsamında yapılan “Çok Katmanlı Tarihi Kent Aizanoi’da Kültürel Miras Bilinci ve Katılımcılar”²¹⁴ başlıklı makale yer almaktadır. Dördüncü bölümde çevre düzenleme çalışmaları kapsamında Penkalas Projesi anlatılmış ve beşinci ve son bölümde ise disiplinlerarası çalışmalara yer verilmiştir. Burada Eskiçağ Tarihi Araştırmaları, Sanat Tarihi Araştırmaları, Sanat ve Arkeoloji, Jeofizik Araştırması, Flora ve Fauna Araştırması, Halk Bilimi Araştırması ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Arkeoloji konuları başlıklar halinde incelenmiştir.

30 Mart 1970’de Gediz Deprem’inde ortaya çıkan ve *macellumun* ortasındaki *tholosun* duvarlarına ait olan yazıt Aizanoi için önemli bir epigrafik malzemedir. Bu yazıt 1 Ekim MS 301 yılında Diokletianus tarafından artan enflasyonu denetim altına almak için satılan tüm malların ve verilen hizmetlerin fiyatlarının yazdığı bir buyruktur. Bu yazıtın kentlerde halkın görebileceği yerlere asılmış olması gerektiği için diğer kentlerde olduğu gibi Aizanoi’da da *macellum* gibi ticaretin ve kent hayatının merkezi olan bir yere yazılmıştır²¹⁵.

Cox ve Cullen, MAMA IX bandında yazıtları değerlendirmiştir. Burada mezar stelleri ve bomoslar üzerindeki yazıtların yanı sıra tapınak cella duvarlarındaki yazıtlar yayınlanmıştır. Birinci yazıtta Pergamon’da *Prokonsül Gaius Norbanus Flaccus*’un Aizanoi şehir ve halk meclisine cevap olarak gönderdiği mektup yer almaktadır²¹⁶. Yazıtta Aizanoi’un gönderdiği elçilerin kendisine halk meclisi toplayarak kurban edilecek hayvanların temini nedeniyle büyük mali külfet altına giren rahiplerin yüklerinin hafifletilmesi gerektiğini cevabında belirtir. Kendisinin yapabileceğinin kentin ayrıcalıklarının arttırılmasını sağlamak olduğunu ve bunu *Ceasar*’ın izniyle onayladığını bildirmektedir. Bu yazıtta geçen Augustus büyük ihtimalle *Octavianus Augustus* olmalıdır ve bu nedenle MÖ 1.yy.ın son çeyreğine tarihlenmelidir. Yazıtta bahsedilen hayvanların sunulduğu kült hakkında yazıtın parça halinde ele geçmesi

---

²¹³ Özer 2016a, 1-14

²¹⁴ Özer 2016a, 153-176.

²¹⁵ Naumann-Naumann 1973, 11-27.

²¹⁶ MAMA IX, no: 13.

nedeniyle bilgi edinilememektedir²¹⁷. MAMA IX'da yayınlanan diğere önemli yazıt ise tapınağın duvarlarında bulunan *Asia Prokonsülü Avidius Quietus*'un yargıçlara, konsüllere ve Aizanoi halkına mektubu, Hadrianus'un *Prokonsül Avidius Quietus*'a mektubu, *Prokonsül Avidius Quietus*'un İmparatorluk *Prokuratorü Hesperus*'a mektubu, Hesperus'un *Prokonsül Avidius Quietus*'a yanıtıdır²¹⁸.

Aizanoi'daki mezar stelleri yazıtları ile ilgili yayınları bulunan bir diğere araştırmacı ise Wörrle'dir. Wörrle; *Chiron* 22. ve 25. bandında yer alan makalelerinde Aizanoi ve Aizanitis bölgesinde yer alan mezar yazıtlarının transkripsiyonlarını yapmıştır²¹⁹. *Chiron* 22. bantta yayınlanan makalede Wörrle Eurykles'in köprülerle ilgili yazdırdığı bir onurlandırma yazıtını ve stadionda bulunan yazıtları yayınlamıştır²²⁰. *Chiron* 25. bantta ise Wörrle üç yazıt yayınlamıştır. Bunlar Asklepiades isimli bir hayırseverin Artemis Tapınağı'nın kurucusu olduğunun anlatıldığı yazıt parçası, Menogenes'in Tiberius'u onurlandırdığı altar üzerindeki onurlandırma yazıtı ve Ptolemaios'un mezar stelidir²²¹. Wörrle, Lehmler ile birlikte 1995 ile 1998 yılları arasında yaptıkları çalışmaları 2002 yılında yayınlamıştır. Bu çalışmada MS 2. ve 3. yy.a tarihlenen 76 yazıt bulunmaktadır. Bunlardan 31 adet bomos Çavdarhisar ilçesi, Örencik, Kalfalar, Çamköy, Hacıkebir, Hacımahmut, Gökağaç, Gökler ve Doğancılar köylerinden bulunmuş ve transkripsiyonları yapılmıştır. 38 adet mezar steli ise Çavdarhisar ilçesi, Tepecik, Pazarcık, Hacıkebir, Ağarı, Çamköy, Çömlekçi, Sopa Köy ve Efeler köylerinde bulunmuş ve transkripsiyonları yapılmıştır. Yayında yer alan ve Çavdarhisar'da bulunan 5 yazıt parçasının transkripsiyonları yapılmıştır²²². MAMA IX bandında Aizanoi'da MÖ. 31 yılında başlayan *Aktium* takviminin kullanıldığı ihtimali öne sürülmüş, ancak bu öneri Wörrle'nin, üzerinde yıl belirtilmiş olan adak ve mezar stellerini karşılaştırarak yaptığı çalışma sonucunda çürütülmüş ve Aizanoi'da MÖ 85 yılında başlayan *Sulla* erasının kullanıldığı ortaya konmuştur²²³. Wörrle 2006 yılında ise Posamentir ile birlikte *Der Zeustempel von Aizanoi, ein Großbau flavischer Zeit*'i yayınlamıştır. Zeus Tapınağı doğu arşitravı üzerindeki ithaf yazıtından geriye kalan madeni harflerin çivi boşluklarından ve döküm kanallarından saptanan veriler ışığında yazıtı okumuş ve

---

²¹⁷ Sayar 2013, 156.

²¹⁸ MAMA IX, xxxvi.

²¹⁹ Wörrle 1992, 337-376; Wörrle 1995, 63-75.

²²⁰ Wörrle 1992, 337-376.

²²¹ Wörrle 1995, 63-75.

²²² Lehmler-Wörrle 2002, 571-646.

²²³ Wörrle 1995, 73.

tapınağı Flaviuslar Dönemi MS 92'ye tarihlenmiştir²²⁴.

Niewöhner ise 2007 yılında yayınladığı *Aizanoi, Dokimion und Anatolien* adlı kitabında Aizanitis'de bulunan adak yazıtları, kapı biçimli mezar stelleri, altarlar, erken Bizans taş işçiliği ile ilgili verileri açıklayan ve taşçı işaretleri hakkında verilen bilgiler değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra Aizanoi ve çevresinin MS 3. ve 4.yy.daki durumu, kent ekonomisi, kullanılan mermerin kalitesi, kullanımı, form repertuarı, mermer ocakları ve atölyeler hakkında bilgiler vermektedir. Hamam Kilisesi'nin litürjik eşyaları, Macellum kilisesi, stadion'daki şapel, tapınak kilisesi ve diğer mermer malzeme ile ilgili bölümler bulunmaktadır. Araştırmacı son olarak Aizanoi ve çevresindeki Erken Bizans Dönemi'nde saptamış olduğu bulguları incelemiştir. Bu bölümde Erken Bizans taş işçiliği ve kataloğu yer almaktadır.

Rheidt'in 2010 yılında yayınladığı *Aizanoi und Anatolien* kitabında ise Aizanoi'un Roma öncesi dönemi, kentin metropolis olma sürecini ve buluntularını içeren bölümler bulunmaktadır. Epigrafik çalışmalar dâhilinde Zeus tapınağının duvarlarında tapınağın yayılma alanı ile ilgili Grekçe ve Latince yazıtlara değinen Jes, Posamentir ve Wörrle *arşitrav* bloklarında görülen bronz harf delikleri ile birlikte değerlendirmiş ve tapınağı MS 92-MS 95 arasına tarihlendirmişlerdir²²⁵.

2017 yılında ise Niewöhner'in editörlüğünü yapmış olduğu "*The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*" adlı kitap yayınlanmıştır. Anadolu'nun Erken Bizans dönemi ile ilgili önemli araştırmaların yapıldığı yayında Stroth "*Aizanoi*" başlıklı bölümde bölgenin Bizans Dönemi'ndeki durumunu değerlendirmiştir²²⁶. Stroth'a göre Aizanoi'da MS 4. yy.ın ortalarından itibaren eski yapıların malzemelerinin tekrar kullanımı yaygındır. Tiyatro-*stadion* yapısının mimari parçaları sökülüp yeni binaların yapılmasında kullanılmıştır. Tapınak ve Roma hamamının bir kısmı terk edilmiş, bir kısmı ise başka işlevlerle kullanılmıştır. Kentte eski yapıların yeni yapıların inşaatlarında kullanılması veya yapıların işlev değiştirmesi MS 5. ve 6. yy.larda da devam etmiştir.

Aizanoi ile ilgili başlıca yayınların kronolojik tablosu aşağıdaki gibidir (Tablo 2);

W. M. Leake 1824:	Journal of a Tour in Asia Minor , London, 1824.
G. Keppel, 1830:	Narrative of a Journey across the Balcan by the two Passes of Selimno and Pravadi; also of a Visit to Azani and other newly discovered Ruins in Asia Minor, in the years 1829-30 , II, London, 1830.

²²⁴ Posamentir-Wörrle 2006, 246.

²²⁵ Jes et al. 2010, 58-87.

²²⁶ Niewöhner 2017b, 39-59; Stroth 2017, 327,332.

F. V. J. Arundell, 1834;	Discoveries in Aisa Minor II , London, 1834.
R. Naumann, F. Naumann, 1973:	Der Rundbau in Aezani , Ist Mitt, Beiheft 10, Tübingen, 1973.
R. Naumann,1979:	Der Zeustempel zu Aizanoi , <i>Deutsches Archaologisches Institut, Denkmaler antiker Architektur</i> , 12. Berlin: Verlag Walter de Gruyter und Co., 1979.
R. Naumann, 1982:	“Die Ausgrabungen in Aizonai 1981”, IV. KST , Ankara, 1982, 183-192.
R. Naumann,1984:	“Ausgrabungen in Aizanoi 1983”, VI. KST , Ankara, 1984, 379-390.
M. Waelkens, 1986:	Die Kleinasiatischen Türsteine: typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür , Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 1986.
B. Levick, S. Mitchell, J. Potter, ve M. Waelkens, (Ed.) Aizanitis anıtlarını kayıt altına alanlar: C. W. M. Cox, A. Cameron ve J. Cullen,1988:	Monumenta Asiae Minoris Antiqua, IX: Monuments From the Aezanitis , London: Gloucester Printed in Great Britain, 1988.
A. Hoffmann, 1988:	“Aizanoi 1987, Arbeiten im Stadion”, X. KST, II , Ankara, 1988, 305-318.
A. Hoffmann, 1989:	“Arbeiten in Aizanoi 1986”, IX. KST, II , Ankara, 1989, 261-274.
A. Hoffmann, 1990:	“Aizani 1988, Arbeiten im Stadion”, XI. KST, II , Ankara, 1990, 261-274.
A. Hoffmann, K. Rheidt, 1992:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1990, XIII. KST, II , Ankara, 1992, 323-340.
M. Wörrle, 1992:	“Neue Inschriftfunde aus Aizanoi I “, Chiron , 22, 1992, 337-376.
M.Türktüzün, 1992:	“Çavdarhisar (Aizanoi) Roma Devri Nekropolü Kurtarma Kazısı”, II. MKKS , Ankara, 1992, 81-94.
M.Türktüzün, 1993:	“Çavdarhisar (Aizanoi) Nekropolü Kurtarma Kazısı”, III. MKKS , Ankara, 1993, 151-166.
K.Rheidt, 1993:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1991”, XIV. KST, II , Ankara, 1993, 289-308.
K.Rheidt, 1994:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1992”, XV. KST, I , Ankara, 1994, 515-536.
M. Wörrle, 1995:	“Neue Inschriftfunde aus Aizanoi II “, Chiron , 25, 1995, 63-75.
N. Atik, 1996:	“Aizanoi: Orta Anadolu'da Bir Çanak Çömlek Merkezi”, Arkeoloji ve Sanat Dergisi , Sayı 72, 1996, 4-14.
K. Rheidt, 1996:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1994”, XVII. KST, II , Ankara, 1996, 293-310
K. Rheidt, 1997:	“Aizanoi. Bericht über die Ausgrabungen, Restaurierungen und Sicherungsarbeiten 1994, 1995

	und 1996”, <i>Archäologischer Anzeiger</i> , 1997, 431-473.
K.Rheidt, 1997:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1995”, <i>XVIII. KST, II</i> , Ankara, 1997, 101-118.
K. Jes, 1997:	“Gebaute Türgransteine in Aizanoi”, <i>Ist Mitt</i> , 47, 1997, 231-250.
W. Tabbernee, 1997:	Montanist Inscriptions and Testimonia: Epigraphic Sources Illustrating the History of Montanism , Georgia, Merce Univ. Press., 1997.
K.Rheidt, 1998:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1996”, <i>XIX. KST, II</i> , Ankara, 1998, 313-332.
K.Rheidt, 1999:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1997”, <i>XX. KST, II</i> , Ankara, 1999, 321-334.
K.Rheidt, 2000:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1998”, <i>XXI. KST, II</i> , Ankara, 2000, 171-180
K.Rheidt, 2001:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 1999”, <i>XXII. KST, II</i> , Ankara, 2001, 147-158.
K. Jes, 2001:	“Ein Hochhellenistischer Statuettenkopf Aus Aizanoi”, <i>AA</i> , 2001, 295-301.
K. Jes, 2001:	“Türgrabstein in Aizanoi II: Fassadenmonumente mit Scheintür”, <i>Ist Mitt</i> , 51, 2001, 279-318
K.Rheidt, 2002:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi”, <i>XXIII. KST, II</i> , Ankara, 2002, 197-206.
C. Lehmler, M. Wörrle, 2002:	“Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III: Aizanitica Minora I”, <i>Chiron</i> 32, 2002, 571-646.
K.Rheidt, 2003:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 2001”, <i>XXIV. KST, II</i> , Ankara, 2003, 315-326.
T. Lochman, 2003:	Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien . Basel: Art Print, 2003.
K.Rheidt, 2004:	“Die Ausgrabungen in Aizanoi 2002”, <i>XXV. KST, I</i> , Ankara, 2004, 127-138.
K.Rheidt, G. Ateş, 2006:	“Aizanoi 2003 ve 2004 Yılı Çalışmaları”, <i>XXVII. KST, II</i> , Ankara, 2006, 401-408.
C. Lehmler, M. Wörrle, 2006:	“Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi IV: Aizanitica Minora II”, <i>Chiron</i> 36, 2006, 45-111.
R. Posamentir, M. Wörrle 2006:	“Der Zeustempel von Aizanoi, ein Großbau flavischer Zeit”, <i>Ist Mitt</i> , 56, 2006, 227-246.
P. Niewöhner, 2007:	Aizanoi, Dokimion und Anatolien . Stad und Land, Siedlungs- und Steinmetzwesen vomspäteren 4. bis ins6.Jahrhundert n.Chr., Wiesbaden, 2007.
K. Rheidt, 2008:	“Aizanoi in hellenistischer Zeit”, <i>Asia Minor Studien</i> , Band 61, 2008, 107-121.
K. Rheidt, 2010:	Aizanoi und Anatolien , Mainz, 2010.
R. Von Den Hoff, 2009:	“2008 Aizanoi”, <i>31. KST, II</i> , Denizli, 2009, 451-461.
R. Von Den Hoff, 2010:	“Aizanoi 2009”, <i>32. KST, II</i> , İstanbul, 2010, 1-13
E. Özer, 2013:	“Aizanoi Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları”, <i>34. KST, III</i> , Çorum, 2013, 277-288.
E. Özer, 2013:	Aizanoi I , Ankara, 2013.
E. Özer, 2014:	“Aizanoi Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları”, <i>35. KST, II</i> , Muğla, 2014, 324-342.

E. Özer, 2015:	“Aizanoi Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları”, 36. KST, III , Ankara, 2015, 159-184.
E. Özer, 2016:	Aizanoi II , Ankara, 2016.
E. Özer, 2017:	“Aizanoi 2014-2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları”, 38. KST, III , Ankara, 2017, 275-296.
F. Stroth, 2017:	“Aezani”, <i>The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks</i> , (Ed. P. Niewöhner), Oxford University Press, 2017, 327-332.
Tablo 2: Aizanoi İle İlgili Başlıca Yayınlar	

Her ne kadar mezar stelleri ile ilgili kapsamlı çalışmalar yapılsa da Aizanoi ve Aizanitis bölgesi özelinde yapılan araştırmalar yetersiz kalmıştır. Bunun yanı sıra mezar stellerinin tipolojisi bölge özelinde ele alınarak açıkça ortaya konmamıştır. Bezemeler ise tarihleme konusunda yardımcı unsurlar olarak ele alınmış olsa da yerel özellikleri ve ikonografisi açısından ayrıntılı olarak henüz ele alınmamış olup yaptığımız bu çalışmada söz konusu konulara ilişkin sorular çözüme ulaşacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

AİZANİTİS BÖLGESİ MEZAR STELLERİ

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri bakımından oldukça zengin veriler içermektedir. Aizanoi'daki en erken mezar steli MÖ 2.yy'a tarihlenmekle birlikte Lochman'a göre, Phrygia'da sadece birkaç Hellenistik stel vardır ve bunları erken dönem için Makedon göçmenler tarafından verilen siparişlerdir²²⁷. Ancak *in-situ* halde ele geçen hiçbir stel ile karşılaşılması malzeme ile ilgili kesin bilgiye ulaşmamızı zorlaştırmaktadır. Bulunan stellerin bir kısmı Çavdarhisar İlçe merkezinde, Aizanitis bölgesi sınırlarındaki köylerde evlerin ve bahçelerin duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Bunu yanında köy meydanlarında ve yol üstlerinde ortası delinerek çeşme taşı işleviyle kullanılan mezar stelleri mevcuttur. Aizanoi'daki steller günümüzden en fazla yirmi yıl öncesine kadar Penkalas (Kocaçay) Nehri kıyısında çamaşır yıkamak için dahi kullanılmış ve bu amaçla kullanılan stellerin üzerindeki bazı bezeme ve motifler aşınarak silinmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Aizanitis mezar stelleri kapsamlı olarak incelenmiştir. Öncelikle mezar stellerinin bölgedeki yayılımı, Phrygia ve Aizanitis Bölgesi kapsamında incelenmiştir. Özellikle Phrygia kapı biçimli mezar stelleri olarak literatüre geçen ve tez kapsamındaki malzemenin çoğunluğunu oluşturan stellerin tespit edildiği yerler verilmiştir. Burada en erken örnekten başlayarak kronolojik sıra takip edilmiştir. Kapı biçimli mezar stellerinin kökeni ile ilgili araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca antik dünyada kapı imgesinin önemi, kullanıldığı yerler ve barındırdığı anlam incelenmiştir.

Aizanoi ve Aizanitis mezar stelleri hakkında araştırmacıların önerdiği tipolojiler literatürde karışıklıklara yol açmıştır. Birçok tip ve alt tipler ile tarihlendirme unsurları tipolojide uyumsuzluklar yaratmaktadır. Bu nedenle gerek stelleri oluşturan öğelerin tek tek incelenmesi gerek bezeme özellikleri ve gerekse kronolojik açıdan değerlendirilerek tiplerin belirlenmesi bu karışıklığı ortadan kaldıracak ve net bilgiye ulaşılmasını sağlayacaktır. Kapı biçimli mezar stelleri tipolojisi konusunda çalışmalar yapan ilk araştırmacı Waelkens'tir. 1986 yılında yayınladığı *Die Kleinasiatischen Türsteine: Typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit*

---

²²⁷ Lochman 2003, 29.

Scheintür kitabında kapı biçimli mezar stellerini 12 tip (Tip A-L) altında incelemiştir. Waelkens 1988'de MAMA ekibiyle *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, IX: Monuments From the Aezanitis* bandını yayınlamıştır. Burada 1986 yılında yayınladığı Phrygia Bölgesi kapı biçimli mezar steli tipolojisini Aizanoi örnekleri için yeniden yorumlamıştır. MAMA IX'da yedi tip (Tip I-VII) ve bezeme öğeleriyle birbirinden ayrılan onyediyedi alt tip vardır. 2003 yılında Lochman, yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien* kitabında Aizanoi ve Aizanitis bölgesi için kapı biçimli mezar stelleri tipolojisini önermiştir. Lochman, bu tipolojide Waelkens'in önerilerini de göz önünde bulundurmuş ve Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar stellerinin en erken örnekleri için Waelkens'in önerdiği Tip IA ve IB'yi kabul etmiştir. Lochman, Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar steli tipi için üç tip ve altı alt tip önermiştir²²⁸.

Daha önce yapılan çalışmalar sadece kapı biçimli steller ile sınırlıdır. Bu çalışmada Aizanoi'da kapı biçimli olmayan farklı tiplerdeki steller için de bir tipoloji önermek istiyoruz. Bunun yanında tipler kronolojik bir sırada form, bezeme ve yazıt açısından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Aizanitis Bölgesi için beş ana tip belirlenmiştir. Tez konusunu oluşturan ve Aizanoi'da çok sayıda bulunan bir diğer stel grubu üçgen alınlıklardır. Üçgen alınlıklar, hem mezar stelini oluşturan mimari öğelerden biri hem de olasılıkla tam bir stelin maliyetini karşılayamayan kişiler tarafından yaptırılmış mezar steli yerine geçen mezar taşlarıdır. Stellerde olduğu gibi üçgen alınlıklarla ilgili de tipolojik çalışmalar Waelkens ve Lochman tarafından yapılmıştır, ancak bizim çalışmamızda da araştırmacıların tipolojileri incelenmiş ve karışık olduğu gözlemlenerek üçgen alınlıklar için yeni bir tipoloji önerilmiştir.

2.1. Mezar Stellerinin Bölgedeki Yayılımı

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri form ve bezeme bakımından çeşitli örnekler barındırır da kapı biçimli mezar stelleri tez kapsamına giren stellerinin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Kapı biçimli mezar stellerinin Phrygia'ya özgü olduğu çoğunlukla kabul edilse de Anadolu'nun diğer bölgelerinde de kapı biçimli stellere rastlanılmaktadır. Fakat bu bölgelerin hiçbirinde Phrygia'daki gibi çok sayıda örnek bulunmamıştır.

Waelkens, kapı biçimli mezar stelleri için MÖ 6. yy.ın ikinci yarısından, MS 4.

²²⁸ Lochman 2003, 39, Textabb. 7-8-9.

yy. sonlarına kadar olan süreci vermiştir. En erken örnekler MÖ 6. ve 5. yy.larda İkiztepe ve Karaburun'da bulunmuş ve bunlar tümülüslerle bağlantılı olarak kullanılmıştır. Waelkens'de, buna dayanarak kapı biçimli mezar stellerinin kullanımını eski bir Phryg geleneği olarak değerlendirmiştir²²⁹.

Polat, kapı biçimli stellerin Anadolu'daki en erken örneklerinin İkiztepe, Daskyleion ve Sardeis gibi Pers yerleşimlerinde ele geçtiğini belirterek, Akhaemenid Dönem'de tümülüslerin eteğinde sembolik kapıların yer aldığını ve ölü kültürüne dair törenlerin bu seremoni alanlarında gerçekleştirildiği belirtmiştir. Bu tür sembolik kapıların Pers yerleşimlerinde bulunması yüzünden Polat, kapı geleneğinin Pers ve dolayısıyla doğulu kökenine işaret etmekte ve bu geleneğin Pers Döneminden sonra da farklı kültürlerde devam ettiğini vurgulamaktadır²³⁰. Araştırmacı, Ankara yakınlarındaki Karalar Tümülüsü ve Bergama tümülüslerinden birinin krepis duvarları üzerindeki kaideleri, Nemrut Dağ Tümülüsü'nün batı ve doğu eteklerinde yer alan seremoni alanları hatta Roma İmparatorluk Dönemi'nde Phrygia'da ele geçen kapı biçimli stelleri örnek göstermiştir²³¹.

Lochman, Waelkens'in kapı biçimli mezar stellerinin, Phrygia'ya özgü olduğu görüşünü desteklememektedir. Lochman'a göre, kapı biçimli mezar stelleri Roma İmparatorluk Dönemi'nde Phrygia Bölgesi için tipiktir, ancak bunların hiçbiri Phryg geleneğine dayandırılmaz²³². Bunun yanı sıra bu konuda Drew-Bear tarafından ileri sürülen hipotez farklıdır. Drew-Bear'a göre kapı biçimli mezar stelleri Kuzey İtalya'dan gelen İtalyan yerleşimciler tarafından Phrygia'ya tanıtılmıştır²³³.

Kapı biçimli mezar stelleri Roma İmparatorluk Dönemi'nde Phrygia Bölgesi için tipik olmakla beraber kapı imgesi yüzyıllardır antik dünyanın severek kullandığı ikonografik bir unsurdur. Kapı, ölüm imgesinin değişmez bir ögesi olup, ölen kişinin ruhunun Hades'in kapısından geçerek ölüler dünyasına geçmesine veya göğe yükselmesine aracılık eder²³⁴. Bunun yanı sıra bu kapılar anıtsal bir mezar yapısının girişinin küçültülmüş halidir ve mezar girişlerini sembolize etmektedir. Üstelik maliyeti de daha düşüktür. Phryg kaya anıtları içinde aynı durum söz konusudur. Anıtsal bir kaya

²²⁹ Waelkens 1980, 4; Waelkens 1986, 13-15.

²³⁰ Polat 2005, 14.

²³¹ Polat 2005, 15.

²³² Lochman 2003, 30

²³³ Drew Bear vd. 2007, 12-13; Jes, 1997, 247.

²³⁴ Smith 1988, 350; Waelkens 1986, 17; Lochman 2003, 182; "Durma çabuk göm de, gireyim Hades kapılarından, ruhlar var burada, göçmüşlerin belirtileri, giremem içeriye, uzağa sürerler beni, ırmağı geçip bir türlü karışmam aralarına, boşuna dolanırım Hades'in geniş kapılı evi önünde, boşuna." Hom.İl., 23, 71-75.

mezarı yerine yine naiskos cepheli ve kapı biçimli mezar stelinin yapılması hem ölüyü kutsar hem de düşük maliyetlidir. Kapılar kimi zaman lahitlerin veya ostoteklerin kısa kenarlarından birinde görülmektedir²³⁵. Bu kapılar ölünün yaşayanların dünyasından ölülerin dünyasına geçtiğini gösteren sembolik kapılardır ve bazı örneklerde kapı önünde bir sunak veya üzerinde meyveler bulunan üçayaklı masa betimlenmiştir. Kapıların kapalı veya açık olduğu örnekler de bulunmaktadır²³⁶.

Tez konusunu oluşturan stellerin bulunduğu Aizanitis Bölgesi kuzeyde Örencik, Tepecik, Efeler, kuzeybatıda Afşar, Kalfalar, Ağarı köyleri ile sınırlanan, kuzeydoğuda Kotiaieion (Kütahya); Aizanitis bölgesine dâhil olarak Hacikebir Afşar, Susuzkaya köyleri sınırları içinde kalacak şekilde sınırlandırılmıştır. Güneydoğuda ise Appia-Soa (Altıntaş), Barağı, Yeşildere, Yenicearmutcuk; Güneyde Murat Dağı, İlicikören, Yeğinler Yağmurlar ve Cebrail Köyleri, Güneybatıda Kadoi (Gediz), Tavşan Dağ ve Koca Dağ sınır olmak üzere Efendiköprüsü, Polat, Yunuslar; batıda ve kuzeybatıda Tiberiopolis (Hisarcık), Pustalar, Abaş ve Kızık köyleri ile sınırlandırılan bölgeye verilen isimdir. Tez kapsamına giren steller söz konusu bölgede tespit edilmiş mezar stellerinden oluşmaktadır.

Tez kapsamında 359 adet mezar steli değerlendirilmiştir. Bunların 137 adedi 1988 yılında MAMA IX *Monuments From the Aezanitis* bandında, 83 adedi Günther, Lehmler ve Wörrle ile Waelkens'in çeşitli çalışmalarında yayınlamıştır²³⁷. Aizanoi kazısında yürüttüğümüz Aizanoi ve Aizanitis Mezar Corpusu çalışmasında 2016-2019 yılları arasında toplam 113 adet mezar steli tespit edilmiştir. Bunlardan 102 tanesi daha önce yayınlanmamış mezar stelleridir. Aizanoi'da tapınak sergi alanı ve kazı deposunda ise 104 adet mezar steli vardır ve bunlardan 84 tanesi daha önce yayınlanmamıştır. Bu durumda toplam 138 mezar steli ilk kez tez kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada Çavdarhisar ilçesi merkez olmak üzere Çavdarhisar'da 293 adet, Aizanitis Bölgesi'nin kuzeyinde, Yağdıgın'da 8, Söpu'da 3, Örencik'te 3, Tepecik'te 3

²³⁵ Koch 2001, 226.

²³⁶ Kapı önünde üç ayaklı masa için bkz: Aydın 2013, kat. 21; Açık kapılar için bkz: Şimşek-Yıldız 2000, 125, Figg. 14; Kapalı kapılar için bkz: Türktüzün 1992, 84.

²³⁷ K. Jes, R. Posamentir, M. Wörrle, "Der Tempel in Aizanoi und Seine Datierung", *Aizanoi und Anatolien* (Ed. K. Rheidt), Mainz, 2010, 58-87; C. Lehmler, M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III: Aizanitica Minora I", *Chiron* 32, 2002, 571-646; C. Lehmler, M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi IV: Aizanitica Minora II", *Chiron* 36, 2006, 45-111; M. Wörrle, "Neue Inschriftfunde aus Aizanoi I", *Chiron*, 22, 1992, 337-376; M. Wörrle, "Neue Inschriftfunde aus Aizanoi II", *Chiron*, 25, 1995, 63-75; M. Waelkens, *Die Kleinasiatischen Türsteine: typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür*, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 1986; W. Günther, "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi" *Ist Mitt*, 25, 1975, 351-356.

ve Efeler’de 1 mezar steli tespit edilmiştir. Kuzeydoğuda Hacıkebir’de 7 ve Susuzkaya’da 5 tane olmak üzere, Doğu’da Hacımahmut’da 13, Çamköy’de 1 adet, Güneydoğuda Yenicearmutcuk’ta 4, Barağı’da 2 adet mezar steli tespit edilmiştir. Aizanitis’in güneyine geldiğimizde burada sadece İlicikören’de 1, Yağmurlar’da 1 adet ve Kuzeybatıda Çerte’de 1 ve Ağarı’da 13 adet mezar steli bulunmuştur.

Aizanitis Bölgesi’nde bulunan ve tez kapsamında değerlendirilen 359 adet mezar stelinin hangi yerleşimlerde tespit edildiği, tiplere göre sayıları ve toplamları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 3).

Bulunduğu yer	Tip 1	Tip 2	Tip3	Tip3a	Tip 4	Tip4a	Tip4b	Tip 4c	Tip5	Tip5a	Sayı
Çavdarhisar	6	3	11	12	28	42	52	18	72	49	293
Hacımahmut					2		1		7	3	13
Hacıkebir	1		1		2				2	1	7
Ağarı			1		1		1		7	3	13
Yağdıgın				1	4	1			2		8
Örencik							2			1	3
Yenicearmutcuk	1					1			1	1	4
Sopu							1		1	1	3
İlicikören									1		1
Susuzkaya					2				1	2	5
Tepecik				1					2		3
Çerte					1						1
Efeler					1						1
Barağı							1			1	2
Çamköy									1		1
Yağmurlar										1	1
Tipolojiye Yerleşen Toplam Stel Sayısı:	8	3	13	14	41	44	58	18	97	63	359

Tablo 3: Aizanitis Bölgesi’nde Tespit Edilen Stellerin Tipleri, Sayıları ve Buluntu Yerleri

2.2. Tipolojik Problemler

Aizanoi ve Aizanitis mezar stelleri hakkında daha önceki araştırmacıların yaptıkları tipolojiler günümüzde ya güncelliğini yitirmiş ya da çeşitli tipolojilerin varlığı literatürde karışıklıklara yol açmıştır. Konu ile ilgili Waelkens ve Lochman olmak üzere iki tipoloji önerisi bulunmaktadır. Bu nedenle gerek stelleri oluşturan öğelerin tek tek incelenmesi, gerekse kronolojik açıdan değerlendirilerek tiplerin belirlenmesi bu karışıklığı ortadan kaldıracaktır. Her ne kadar mezar stelleri ile ilgili çalışmalar yapılsa da Aizanoi ve Aizanitis Bölgesi özelinde yapılan araştırmalar yetersiz kalmıştır. Bunun yanı sıra mezar stellerinin tipolojisi hususu, bölge özelinde ele alınarak açıkça ortaya konmamıştır. Bezemeler ise tarihleme konusunda yardımcı unsurlar şeklinde ele alınmış olsa da yerel özellikleri ve ikonografisi açısından ayrıntılı olarak henüz incelenmemiştir. Yaptığımız bu çalışmada söz konusu konulara ilişkin sorular çözüme ulaştırılmaya çalışılacaktır.

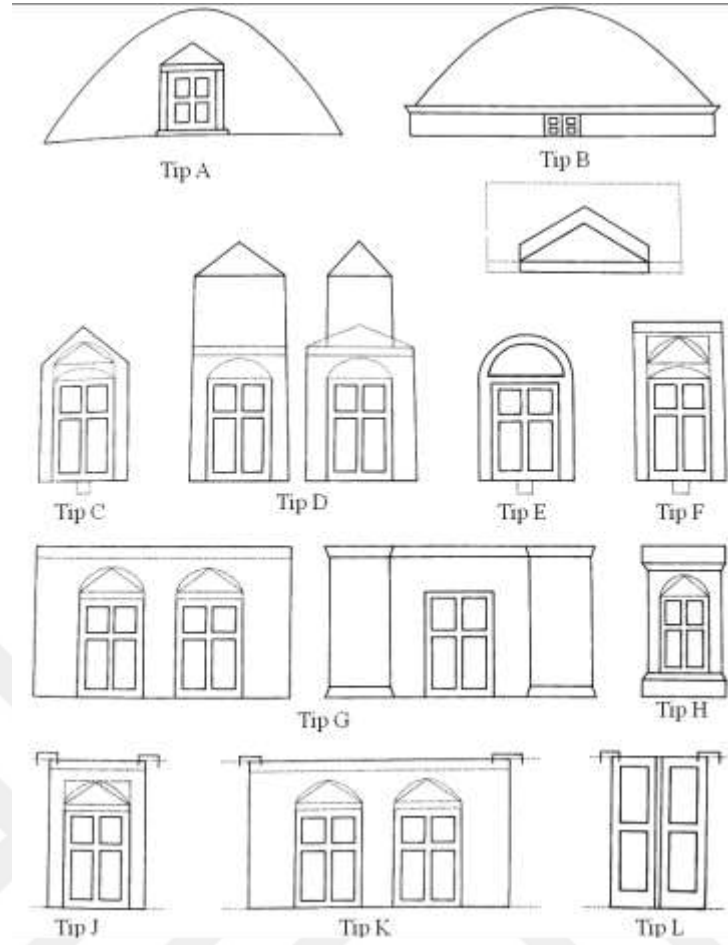
Waelkens 1986 yılında yayınladığı *Die Kleinasiatischen Türsteine: Typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür* kitabında kapı biçimli mezar stellerini 12 tipe (Tip A-L) ayırmıştır (Fig. 1)²³⁸. 1988 yılında yayınlanan *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, IX: Monuments From the Aezanitis* bandında Waelkens tipolojisini Aizanitis Bölgesi özelinde tekrar revize etmiş ve Aizanitis stellerini 7 tipe (Tip I-VII) ayırmıştır²³⁹. Lochman ise 2003 yılında yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien* kitabında Aizanoi ve Aizanitis bölgesi kapı biçimli mezar stellerinin tipolojisini yapmış ve bu tipolojide Waelkens'in önerilerini de göz önünde bulundurmuştur. Lochman'ın tipolojisinde Aizanitis bölgesi için üç tip ve her üç tip için ikişer alt tip yaratılmıştır (Fig. 2)²⁴⁰.

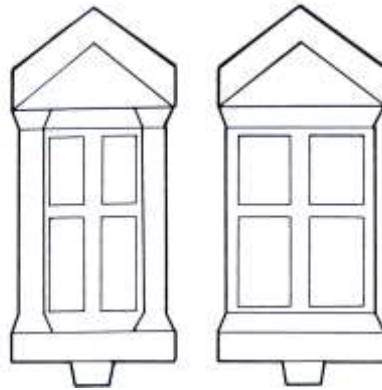
²³⁸ Waelkens 1986, Tafel 107.

²³⁹ MAMA IX 1988, xlv.

²⁴⁰ Lochman 2003, 39.

Figür 1: Wealkens'in *Die Kleinasiatichen Türsteine*'de Yayınladığı Tipolojisi (Wealkens 1896, Tafel 107)

Figür 2: Lochman'ın *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien*'de Yayınladığı Tipolojisi (Lochman, 39)

Waelkens'in *Die Kleinasiatischen Türsteine*'de yayınladığı tipolojisinde kapı biçimli mezar stellerinin en erken formunu tümülüs kenarında yer alan kapı biçimli mezar stelleri oluşturmaktadır (Fig. 1, Tip A-B). Bu steller bir tümülüsün girişine yerleştirilen kapı biçimli taşlardır²⁴¹. Tip A krepis bağlantısı olmaksızın serbest duran kapı taşlarıdır. MÖ. 6.yy.ın üçüncü çeyreğinden, MÖ 5.yy. başlarına kadar olan örneklerde kapı biçimli taşlar İviztepe²⁴² (MÖ 6.yy) ve Karaburun'da²⁴³ (MÖ 5.yy) bulunmuştur. İviztepe'de taşlar bir kaide üzerine oturtulmuştur ve Daskyleion'da olduğu gibi tümülüsün eteğindeki kaideler üzerinde yan yana dört stelin dikilmiş olabileceği anlaşılmıştır. Bu da İviztepe ve Daskyleion'da çoklu stel kullanımı

²⁴¹ Waelkens 1980, 5-6, Waelkens 1986, 4.

²⁴² Tezcan, 1976, 394; Waelkens 1986,37, no:9, Taf. 1;

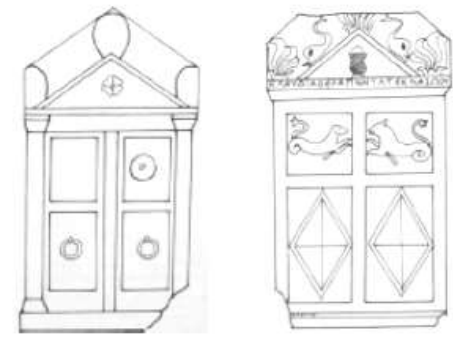
²⁴³ Mellink 1975, 349-353, Fig. 1-3; Mellink 1979, 383-387.

uygulamasını destekler niteliktedir²⁴⁴. Waelkens Tip A için MS 6.yy.ın üçüncü çeyreğinden itibaren MS 5.yy.a kadar olan süreci işaret etmektedir. Ancak Philomelion'da (Akşehir) MS 1.yy.ın ikinci yarısında kapı, alınlık ve tabanın bir kısmının korunduğu örneği aynı tipin geç bir örneği olarak yorumlamıştır²⁴⁵. Tip B krepis bağlantısı olan kapı biçimli taşlardır. Bu mezar taşları krepis içerisine oturtulan bir kapı kabartması şeklindedir. Ender görülen bir tip olan Tip B'nin örneklerine Kışlaköy ve Pessinus'da rastlanmaktadır²⁴⁶. Kışlaköy'den gelen örnek Geç İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmektedir. Waelkens bu tip steller için Aizanitis Bölgesi özelinde bir tip önermemiştir. Buna benzer şekilde Waelkens'in *Die Kleinasiatischen Türsteine*'de yayınladığı tipolojisinde yer alan, Phrygia Bölgesi'nde görülen ancak Aizanitis'te karşımıza çıkmayan Tip D, E, G, H, J ve K tipolojik olarak incelenmemiştir. Bunun yerine bu tipolojiden yola çıkılarak Aizanitis özelinde MAMA IX bandında yayınlanan Tip C, F, L ve M incelenmiştir. Waelkens'in *Die Kleinasiatischen Türsteine*'de yayınladığı Phrygia kapı biçimli mezar steli tipolojisinde göndermeler yaparak MAMA IX bandında yayınlanan Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar stelleri tipolojisi anlatılacaktır.

Waelkens MAMA IX bandında Tip I=Tip C Aizanoi IA (Fig. 3) olarak adlandırdığı steller için Aizanoi'un erken stel tipi önerisini getirilmiştir. Bu tip kapı biçimli mezar taşdır. Üçgen alınlıklı,

alınlığı iki yanda taşıyan köşe plasterlidir. Stelin altında zıvana bulunur. Plasterler MS 150'lere kadar düzdür ancak MS 150'lerde rankeler eklenerek süslenir. Bu tip MS 1. ve 2.yy.lara tarihlenir²⁴⁷. Tip I=Tip C Aizanoi IB ise üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar stelidir. Ancak Tip I=Tip C Aizanoi IA'dan farkı MS 150'den sonra kapı biçimli gövdenin iki yanında üçgen alınlığı taşıyan plasterlerin ortadan kalkmış olmasıdır. Bu tip de Tip I=Tip C Aizanoi IA gibi MS 1. ve 2.yy.lara tarihlenmektedir²⁴⁸.

Figür 3: Tip I=Tip C Aizanoi IA ve Tip I=Tip C Aizanoi IB

²⁴⁴ Polat 2005, 7.

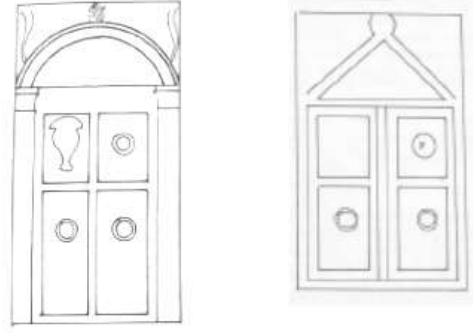
²⁴⁵ Waelkens 1986, 4, Nr. 671, Kelp 2013, 74, Fig. 4.3.

²⁴⁶ Waelkens 1986, 4.

²⁴⁷ MAMA IX, xlv.

²⁴⁸ MAMA IX, xlv.

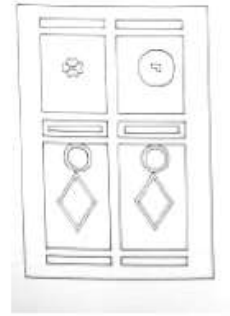
Tip II=Tip F Aizanoi IIA (Fig. 4) Suriye tipi alınlıklı, dikdörtgen formludur. Stel altında zıvana bulunur. Plasterleri düzdür. Kapının bulunduğu gövde kısmının derin olması ve dikdörtgen formu bu tipi Tip I=Tip C Aizanoi IA ve B'den ayıran en önemli özelliklerdir. Tip II=Tip F Aizanoi IIB ise üçgen alınlıklı, dikdörtgen

Figür 4: Tip II=Tip F Aizanoi IIA ve Tip I=Tip F Aizanoi IIB

formludur. Gövdesinde kapı çerçevesi bulunmaz. Her iki tip de MS 2.yy.ın ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Hadrianus Dönemi'nden sonra bu stellerin daha zengin süslemeler yapılarak geliştirildiği ve varlıklı kişiler tarafından sıkça kullanılan Tip V, VI ve VII gibi stellere dönüştüğü, ancak MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra daha düşük gelirli için üretildiği ileri sürülmektedir²⁴⁹.

Tip III=Tip L (Fig. 5) adı altında sınıflandırılan steller aslında kapı biçimli taşlardır ve bunlar bir mezarın veya heroonun girişini kapatmak için kullanılmıştır. Buldukları yerde açılma işlevi göstermezler ancak kapı görüntüsü vermektedirler. Varlıklı kişilerin mezarlarında MS 1.yy. sonrası, MS 2.yy.ın ilk yarısında kullanıldığı belirtilmektedir²⁵⁰. Bu tip steller kaide, plaster ve alınlıktan

Figür 5: Tip III=Tip L

oluşan elemanlarla birlikte kullanılmaktadır. En altta U formulu alçak bir kaide yer almaktadır ve stel bu kaide üzerinde oturur. Birçok örnekte gördüğümüz üzere kaide üzerinde küçük bir çanak oyulmuştur ve bu oyuktan stelin altına doğru uzanan ince bir kanal bulunmaktadır. Eğer kapı imgesi ölünün evininin kapısını temsil ediyorsa evine, diğer dünyaya geçişini temsil ediyorsa ölünün yanına diğer dünyaya bu oluktan sununlar yapılmaktaydı²⁵¹. Bu kaide üzerinde oturtulan stel her iki yandan plasterlerle desteklenmektedir ve üzerinde üst yapı öğeleri yer alır. Üst yapı öğeleri iki bölümden oluşur ancak çoğunlukla tek bir blok olarak yapılmaktadır. Altta arşitrav, friz, geison ve sima gibi yapı öğeleri yer alırken üst bölümde üçgen alınlık bulunmaktadır.²⁵²

²⁴⁹ MAMA IX, xlv.

²⁵⁰ MAMA IX, xlv.

²⁵¹ Jes 2001b, 285; Jes 1997, 241; Waelkens 1986, 6; Naumann 1975, 346.

²⁵² Jes 1997, 240, Abb. 6; Waelkens 1986, 6; Lochman 2003, 31, Textabb. 4.

Figür 6: Tip IVA=Tip M Aizanoi 1-2-3-4-5

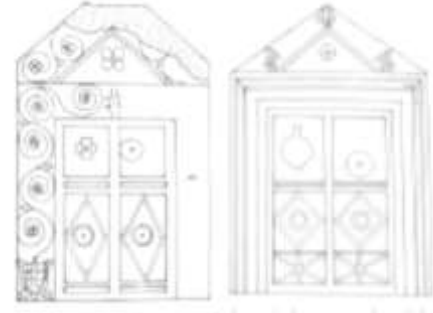
MAMA IX'da Tip IV'ü temsil eden örnekler üçgen alınlıklardır (Fig. 6). Waelkens'in Phrygia Bölgesi tipolojisinde Tip M olarak adlandırılmış ancak MAMA IX'da alt tiplere ayrılmıştır. En erken örnekleri MS 1.yy. sonu-2.yy. başlarında görülmekle birlikte Antoninus Pius Dönemi sonlarına kadar kullanılmıştır. Tip IVA=Tip M Aizanoi 1 alt kısmında basit kornişli, dar üçgen alınlıklıdır. İnce silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır. Erken örneklerde alınlık üstü dikdörtgen formudur ancak üçgen çatı formunu alması hızlı gelişmiştir²⁵³ Waelkens'e göre erken örneklerde üçgen alınlığın iki yanında rozetler yer alırken MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar veya çiçekler görülmeye başlamıştır²⁵⁴. Buna göre Waelkens Tip M Aizanoi 1 olarak adlandırdığı alınlık tipinin MS 2.yy. başlarına kadar kullanıldığını ileri sürmektedir. Tip IVB=Tip M Aizanoi 2 ve Tip IVB=Tip M Aizanoi 3 olarak adlandırılan tipler üçgen alınlık altında basit korniş ve onun altında da lentonun bulunduğu alınlıklardır. Ancak bu iki tip birbirinden lento üzerinde bulunan *fascia* sayısı ile ayrılır. Tip IVB=Tip M Aizanoi 2 üç *fascialı*, Tip IVC=Tip M Aizanoi 3 ise iki *fascialı*dır. Her iki tip de birbiri ile çağdaştır ve Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanımı devam etmiştir. Yine bu iki tiplerle çağdaş olan bir diğer tip lento üzerinde *fascia* veya herhangi bir süsleme bulunmayan Tip IVD=Tip M Aizanoi 4'tür. Bu tipte alınlık altında boş bırakılan dikdörtgen panel üzerinde yazıt bulunmaktadır. Tip IVE=Tip M Aizanoi 5 olarak adlandırılan son tipte alınlığın boyutları diğer tiplere göre büyümüştür. Üç tarafı *kyma reversa* profilli çerçeveden oluşan lento üzerinde ranke motifi bulunmaktadır. Lento profili MS 130 sonrasında *kyma recta* profiline dönüşmektedir. Bu tip Hadrianus Dönemi'nin ilk yıllarında üretilmeye başlamıştır ve Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına kadar devam etmektedir. Tip IVB=Tip M Aizanoi 5 ile çağdaş olan Tip VA'da görüldüğü gibi bu tip alınlıklarda da üçgen çatı boyunca ranke motifi görülmektedir. Böylece Tip IVE yine aynı tarihlerde de kullanılmış olan Tip IVA ve IVB'ye göre daha maliyetli olup

²⁵³ MAMA IX, xlv.

²⁵⁴ MAMA IX, xlv.

zengin kesime hitap etmiş olmalıdır. Hadrianus Dönemi'nin ortalarında bu rankeler yerini rozetlere, Tip IVA ve Tip IVD de ise sade kıvrık dallara bırakmıştır. Ancak lento üzerine yapılan ranke süslemeler alınlıkları zenginleştirmiştir. Bu kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş, Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar süslemeye dâhil olmuştur²⁵⁵.

MAMA IX'da Tip V (Fig. 7) olarak adlandırılan steller büyük boyutlu üçgen çatılı ve üçgen alınlıklı, kapı çevresinde üç yönde kapı çerçevesi bulunan stellerdir. Waelkens bu tipin Tip I'in devamı olduğunu belirtmiştir²⁵⁶. İki alt tipe ayrılmıştır. Birincisi VA=Tip C Aizanoi 2'dir ve Tip V'in en erken örneklerini temsil ettiği belirtilmektedir. Üç yöndeki kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve benzer bir ranke alınlık

Figür 7: Tip V-VA=Tip C Aizanoi 2-3

üstünde de görülmektedir. Erken Hadrianus Dönemi'nde görülmeye başlar ve Antoninus Pius Dönemi'nin ikinci yarısına kadar devam eder. Waelkens'e göre erken dönemlerde rankelerde dalların sıkıca kıvrıldığı ve çiçekleri ise cepheden işlendiği görülmektedir. Ancak Hadrianus Dönemi ortalarında çiçekler cepheden yapılmamaya başlanmış ve Hadrianus Dönemi sonlarına doğru sarmaşık dallar ranke süsleme içine girmiştir. MS. 130 ve sonrasında ise haşhaşlar rankelerin içine dâhil olmuştur. Alınlık üzerindeki ranke süslemelerde aynı kapı plasterlerinde olduğu şekliyle gelişim göstermektedir²⁵⁷. İkincisi Tip VB=Tip C Aizanoi 3'tür ve VA=Tip C Aizanoi 2'ye nazaran daha yalın işlenmiştir. Ranke süsleme sadece alınlık üstünde yapılmış ve kapı çerçevesinde kullanılmamıştır. Maliyeti daha düşük olmakla birlikte halk arasında daha az popüler olmuştur. Bazı örnekleri çifte kapı steli olarak tek alınlık altında yapılmıştır.

²⁵⁵ MAMA IX, xlv, xlvi.

²⁵⁶ MAMA IX, xlvi.

²⁵⁷ MAMA IX, xlvi.

Tip VI üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı ve üçgen çatıyı taşıyan plasterlerinde ranke bezeme bulunan kapı biçimli mezar stellerini kapsamaktadır (Fig. 8).

Figür 8: Tip VI-VIA=Tip C Aizanoi 4a, 4b, 5

MAMA bu tipi üçgen çatı simalı ve simasız olmak üzere iki alt tipe ayrılmaktadır. Simasız olan tip VIA=Tip C Aizanoi 4a olarak

adlandırılmıştır ve bu tipin en erken örneklerini temsil etmektedir. Bu tip Hadrian Dönemi'nin son yıllarında üreilmeye başlanmıştır. Bazı erken örneklerde alınlığı taşıyan plasterler yerine halen Tip V'deki gibi kapı çerçevesi görülmektedir. Kemerler normalde plasterlerin hemen üzerinde taşıdığı bir arşitrava sahiplerdir ancak bazen bu plasterlerin taşıdığı arşitravlar kesintisiz şekilde yapılmıştır ve bu da Suriye tipi kemeri oluşturmuştur.

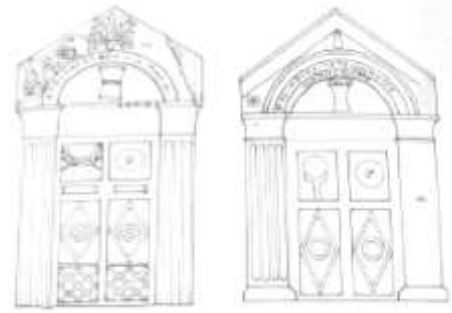
Suriye tipi kemerler Anadolu'da Roma İmparatorluk Dönemi başlarında ortaya çıkmaktadır ve Aizanoi'da Domitianus Dönemi'ne tarihlenen sikkeler üzerinde de görülmektedir²⁵⁸. Waelkens'e göre alınlık üstü ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. Bununla beraber üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından, MS 3.yy.a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav vardır. Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır. Bazı örneklerde Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav kesintisiz yapılır ve doğrudan Suriye tipi alınlığı oluşturur. Stel ise alınlığı taşıyan rankeli plasterler bulunur. Ayrıca bu tipte alınlığın iki yanındaki yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterlerinin MS 2.yy.ın ortalarından sonra kaybolduğu öne sürülmektedir²⁵⁹. İkinci tip ise Tip VIB=Tip C Aizanoi 4b olarak adlandırılmıştır ve zengin mimari süslemelere sahiptir. Üçgen çatısı simalıdır ve bu tipin Orta veya Geç Hadrianus Dönemi'nin hemen başlangıcından kısa bir süre sonra ortaya çıktığı belirtilmektedir. Özellikle Antoninus Pius Dönemi'nde oldukça popüler olmuş ve MS 2.yy.ın üçüncü yarısından sonra sıkça üretilmiştir. Bazı erken örneklerinde plasterler üzerindeki ranke bezeme bir çerçeve içindedir ve

²⁵⁸ Naumann 1979, Taf. 76/ 43, 49, 50.

²⁵⁹ MAMA IX, xlvii.

sonrasında haşhaşlar eklenmiştir. Bu tip MS 2.yy.ın son çeyreğine kadar devam etmektedir. Bu tiplerdeki bazı steller çifte veya üçlü kapı steli şeklinde de yapılmıştır ve örneklerde alınlığı taşıyan plasterler yerine halen Tip V'deki gibi kapı çerçevesi vardır. Waelkens MAMA IX'da Tip VIC=Tip C Aizanoi 5 olarak adlandırdığı ve Tip VIA'nın bir diğer istisnai varyasyonu olarak tanımladığı bir tip ortaya koymuştur. Bu tip stellerin ise alınlığın içinin defne çelengi ile süslendiğini ve kemer arşitravı üzerinde çiçek ve haşhaşlar ile bezenmiş kıvrık dallar olduğunu belirtmiştir. Ancak üçgen çatı üzerinde kıvrık dal bezemesi yoktur ve plasterler sarmaşık veya asma dallarıyla süslenmiştir²⁶⁰.

MAMA IX'da Tip VII olarak adlandırılan steller üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı ve üçgen çatıyı taşıyan plasterlerinde yiv bezeme bulunan kapı biçimli mezar stellerini kapsamaktadır. Waelkens bu tipi üçgen çatı simalı ve simasız olmak üzere iki alt tipe ayrılmaktadır (Fig. 9). Simasız olan tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a olarak adlandırılmıştır ve bu tipin en erken örneklerini temsil etmektedir. Bu tip steller Antoninus Pius

Figür 9: Tip VII-Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a, 6b.

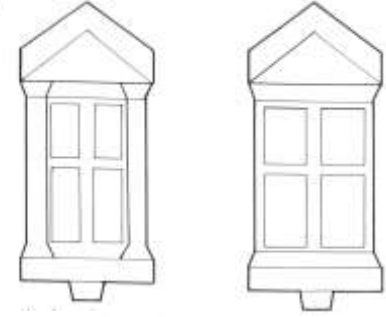
Dönemi'nde üretilmeye başlanmış ve bulunan stellerin büyük bir çoğunluğu Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına tarihlenmiştir ve sonrasında çok az kullanılmıştır. MS 2.yy.ın ortalarından sonra VIIA=Tip C Aizanoi 6b olarak adlandırılan üçgen çatısında siması bulunan tip kullanılmaya başlanmıştır. Bu tip stellerin bazılarında plasterler üzerindeki yivler alt tarafta içleri doldurulmuş olarak yapılmıştır ve birkaç istisna dışında üçgen çatı her zaman sarmaşık dallar ile süslenmiştir. MS 2.yy.ın ortalarından sonra alınlığın iki yanındaki köşe akroteri şeklinde yapılmış yarım palmetler yerini rozetlere-çiçeklere bırakmıştır. MAMA IX'da Tip VII başlığı altında toplanan steller yiv plasterli yerel lahitlere benzetilmektedir ve bu benzerlik ekonomik nedenlere bağlanmaktadır. Bu tip VIA ve VIB tiplerinin daha az çalışma saati harcanarak yapılan ve görece daha ucuz olan bir çeşididir²⁶¹.

²⁶⁰ MAMA IX, xlvii.

²⁶¹ MAMA IX, xlviii.

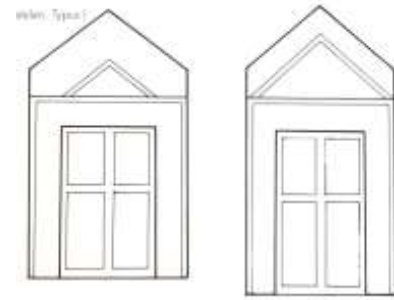
Lochman 2003 yılında yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien* kitabında Aizanoi ve Aizanitis bölgesi kapı biçimli mezar stelleri için bir tipoloji önerisinde bulunmuş ve bu tipolojisinde Waelkens'in önerilerini de göz önünde bulundurmıştır. Aizanitis bölgesi için üç temel tip altında altı kapı biçimli mezar steli tipi ile iki temel başlık altında beş üçgen alınlık tipi önermiştir²⁶².

Lochman'ın Aizanitis tipolojisinde yer alan en erken tipler Kapı Gövdeli Mezar Steli başlığı altında değerlendirilmiştir. Lochman bu tipte Waelkens'in Tip IA ve Tip IB'si aynı şekilde kabul edilmiştir (Fig. 10). Bunlar kapı gövdeli, üçgen alınlıklıdır. Köşe plasterleri vardır. Stelin altında zıvana bulunur. Waelkens Tip IA'da köşe plasterlerine MS 70'lerde sarmaşık eklenir. Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım pamlet şeklinde düzenlenmiştir. Waelkens Tip IB'de ise plasterler kalkmış ve form sadeleşmiştir²⁶³. Lochman *Waelkens Tip IA*'yı MS 75-150, *Waelkens Tip IB*'yi ise MS 75-100'e tarihlenmiştir. Lochman'a göre Tip IA ve IB aynı tarihlerde ortaya çıkmış ancak IA'nın kullanımı daha uzun sürmüştür. IB ise bir moda olarak geçici süre kullanılmıştır²⁶⁴.

Figür 10: Waelkens Tip IA-IB

Lochman Kapı Biçimli Naiskos Stel Tip I adı altında iki alt tip önermiştir (Fig. 11). Alt tip a ile b aynı forma sahip gibi görünse de birbirinden farklıdır. Kapı Biçimli Naiskos Stel Tip Ia dar üçgen alınlıklıdır ve MS 75-90 yıllarına tarihlenmiştir. Kapı Biçimli Naiskos Stel Tip Ib ise geniş üçgen alınlıklıdır ve MS 85-130 yıllarına tarihlenir²⁶⁵. Bu tipte alınlıkta ve kapı çerçevesinde rankeler vardır.

Figür 11: Tip Ia-Tip Ib

MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenir. Erken örneklerde ise rankeler sıkıca kıvrılır. Kapı çerçevesinde rankeler MS 80'de kıvrık dallar şeklindedir veya ortalarında cepheden işlenmiş çiçekler vardır. MS 90'a kadar dallar gevşer, kaulis çanakları belirginleşir ve rankelere tomurcuklar ve haşhaşlar eklenir.

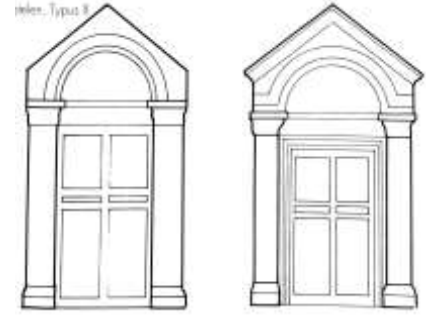
²⁶² Lochman 2003, 39.

²⁶³ MAMA IX, xlv.

²⁶⁴ Lochman 2003, 39.

²⁶⁵ Lochman 2003, 37, 38.

Lochman Kapı Biçimli Naiskos Stel Tip II adı altında iki alt tip önermiştir (Fig. 12). Kapı Biçimli Naiskos Stel Tip IIA bu tipin en erken örneklerini temsil eder. Üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı, rankeli veya yivli plasterleri olan kapı tipi naiskos mezar stelidir. Üçgen çatısı düz yapılmıştır ve sima kısmı bulunmamaktadır. Lochman bu tipi MS 130-165 yılları arasına tarihlemiştir. Üçgen alınlık ranke

Figür 12: Tip IIA-Tip IIb

ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. Rankeler gevşektir ve kaulis çanakları belirgindir. Sarmaşık yaprak, tomurcuk ve haşhaşlar MS 140 sonrasında ortaya çıkar. Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur ve bu arşitrav plasterler tarafından taşınır. Alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler vardır²⁶⁶. Tip IIb üçgen çatılı ve Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen çatısı simalıdır. Lochman bu tipi MS 145-200/20 yıllarına tarihlemiştir²⁶⁷. Lochman stelleri sima profillerine göre sınıflandırmıştır. Fakat MAMA IX'da plaster üzerindeki bezeme farklılıklarından kaynaklanan alt tipleri kendi tipolojisini yaparken göz önünde bulundurmamıştır. Ancak bezemeleri sima-alınlık rankesi, lento rankesi ve plaster rankesi olarak sınıflandırmış ve kronolojik olarak gelişimini değerlendirmiştir²⁶⁸. Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. Üçgen alınlık sima profillidir ve sima rankesi MS 140/45'ten sonra ranke ortalarında üç farklı bezeme (tohum, çiçek, tomurcuk) kullanılarak yapılmıştır. Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. Rankeler gevşektir ve kaulis çanakları belirgindir. Sarmaşık yaprak, tomurcuk ve haşhaşlar MS 140 sonrasında ortaya çıkar. Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır. Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler bulunur²⁶⁹.

Lochman 2003 yılında yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und*

²⁶⁶ Lochman 2003, 40.

²⁶⁷ Lochman 2003, 40, 41.

²⁶⁸ Lochman 2003, 47, Textabb. 10.

²⁶⁹ Lochman 2003, 40.

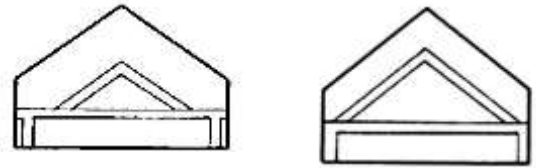

Votivreliefs aus Phrygien kitabında Aizanoi ve Aizanitis bölgesi üçgen alınlıkları için bir tipoloji önerisinde bulunmuştur²⁷⁰ (Fig.13). Alınlıkların gelişimini beş evreye ayırmıştır. I. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü dikdörtgen formlu, alt kısmı basit kornişlidir. MS 20-75'e tarihlenmiştir. II. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü hafif üçgen formlu, alt kısmı basit kornişlidir. MS 60-85'e tarihlenmiştir. III. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü üçgen formlu, alt kısmı basit kornişlidir. MS 75-85'e tarihlenmiştir. Bu durumda alınlık çatısının dikdörtgen formdan üçgen çatıya dönüşmesinin hızlı bir şekilde gelişmesi konusunda Lochman ile Waelkens'in görüşleri birbirini ile örtüşmektedir. Bunun yanında Lochman'a göre her üç evrede de alınlık simasında MS 80/85'te kıvrık dallar görülür. MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder²⁷¹. Alınlık altındaki silme üzerinde genellikle yazıt bulunmaktadır.

Figür 13: I. Evre-II. Evre-III. Evre

IV. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü üçgen formlu, alt kısmı kornişlidir. MS 80-90'a tarihlenir. V. Evre ise geniş üçgen alınlıklı, alınlık üstü üçgen formlu, alt kısmı kornişlidir (Fig. 14). MS 85-100'e tarihlenir. İki evre arasındaki fark alınlık boyutlarıdır. Bazı örneklerde korniş altındaki lento üzerinde 2 veya 3 *fascia veya ranke bezeme* bulunur. Alınlık altındaki ince silmede, *fascialar* üzerinde veya alınlık altındaki boş bırakılan dikdörtgen panel üzerinde yazıt bulunmaktadır. Alınlık simasında MS 80/85'te kıvrık dallar görülür. MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar. MS 1.yy. sonlarında ise alınlık üzerinde sarmaşık dallar vardır ve *kaulis* çanakları oluşmaya başlar.

Figür 14: IV. Evre-V. Evre

Waelkens ve Lochman'ın tipolojileri karşılaştırıldığında Waelkens Tip C Aizanoi 1A ve Lochman Tip IA, kapı biçimli, üçgen alınlıklı, iki yanda üçgen alınlığı

²⁷⁰ Lochman 2003, 34.

²⁷¹ Lochman 2003, 47, Textabb. 10.

taşıyan plasterli ve altında zıvana bulunan mezar stellerini temsil etmektedir. Bu tip her iki araştırmacıya göre Aizanoi'un en erken kapı biçimli mezar stellerini temsil etmektedir. Lochman Waelkens'in Tip IA önerisini aynı şekilde kabul etmiştir. Ancak bezeme ve tarih önerilerinde farklılıklar vardır. Waelkens plasterlere eklenen ranke ve sarmaşık dalları MS 150'den sonra başlatırken, Lochman daha erken bir tarih olan MS 70'leri önermektedir. Waelkens bu tipi MS 1. ve 2.yy.lara tarihleyerek geniş bir aralık vermekle birlikte Lochman MS 75-100 diyerek bu tip için tarih aralığını daraltmıştır.

Waelkens Tip C Aizanoi 1B ve Lochman Tip IB, kapı biçimli, üçgen alınlıklı, iki yanda üçgen alınlığı taşıyan plasterler sadeleşerek incelen ve altında zıvana bulunan mezar stellerini temsil etmektedir. Lochman Waelkens'in Tip IB önerisini de Tip IA'da olduğu gibi aynı şekilde kabul etmiştir. Waelkens plasterlerin MS 150'lerde kalktığını ve formun sadeleştiğini önermekte ve bu tipi Tip IA ile aynı döneme yani MS 1. ve 2.yy.lara tarihlemektedir. Tarihleme konusunda Lochman MS 75-100'ü önermektedir.

Waelkens VA=Tip C Aizanoi 2 ve Lochman Tip Ia kapı biçimli, üçgen alınlıklı, kapı çevresinde üç yönde plasterli mezar stellerini temsil etmektedir. Alınlıkta ve plasterler üzerinde ranke bezeme görülmektedir. Waelkens'e göre rankeler erken dönemlerde sıkıca kıvrılır ve çiçekler cepheden işlenir. Hadrianus Dönemi ortalarında rankelerdeki çiçekler cepheden yapılmamaya başlar. Lochman'a göre ise MS 70-85 arasında alınlık üzerinde ve plasterlerde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenir. Waelkens'e göre Hadrianus Dönemi sonlarına doğru rankelere sarmaşık dallar girer ve MS. 130 ve sonrasında rankelere haşhaşlar dâhil olur. Lochman'a göre ise rankelere tomurcuk ve haşhaşların girmesi MS 90'a doğru gerçekleşir. Waelkens bu tipe MS 117-150'leri, Lochman ise MS 75-90'ı önermektedir.

Waelkens VB=Tip C Aizanoi 3 ve Lochman Tip Ib kapı biçimli, üçgen alınlıklı, kapı çevresinde üç yönde plasterli mezar stellerini temsil etmektedir. Waelkens VA=Tip C Aizanoi 2 ve Lochman Tip Ia'dan Waelkens'e göre plasterlerindeki yiv süsleme, Lochman'a göre ise geniş alınlığı nedeniyle ayrılmaktadır. Lochman'a göre alınlıkta ve plasterlerde rankeler vardır. MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenmiştir. Plasterlerde rankeler MS 80'de kıvrık dallar şeklindedir veya ortalarında cepheden işlenmiş çiçekler vardır. MS 90'a kadar dallar gevşedi, kaulis çanakları belirginleşti ve rankelere tomurcuklar ve haşhaşlar eklendi. Waelkens bu tipe MS 117-150'leri, Lochman ise MS 85-130'u önermektedir.

Waelkens VIA=Tip C Aizanoi 4a- VIA=Tip C Aizanoi 6a ve Lochman Tip IIa kapı biçimli, Suriye tipi alınlıklı, kapının iki yanında alınlığı taşıyan plasterli mezar

stellerini temsil etmektedir. Waelkens VIA=Tip C Aizanoi 4a ve VIA=Tip C Aizanoi 6a süsleme öğeleri açısından farklılık göstermektedir. VIA=Tip C Aizanoi 4a'da stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler bulunur. VIA=Tip C Aizanoi 6a'da stel kenarlarında alınlığı taşıyan yivli plasterler bulunur. Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır. Bazı örneklerde Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav kesintisiz yapılır ve doğrudan Suriye tipi alınlığı oluşturur. Waelkens'e göre üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından, MS 3.yy.a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. Lochman'a göre ise üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. Waelkens'e göre VIA=Tip C Aizanoi 4a MS 2.yy.da Hadrianus Dönemi'nin son yıllarında üretime başlamış ve MS.3.yy kadar devam etmiştir. VIA=Tip C Aizanoi 6a ise Antoninus Pius Dönemi'nde üretim başlar ve stellerin çoğu Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına tarihlenir. Sonrasında da çok az kullanılmıştır. Lochman ise bu tipi MS 130-165'e tarihlemektedir.

Waelkens VIA=Tip C Aizanoi 4b, VIA=Tip C Aizanoi 6b ve Lochman TİP IIb, Suriye tipi alınlıklı, alınlık üstünde simalı, kapının iki yanında alınlığı taşıyan plasterli mezar stellerini temsil etmektedir. Waelkens VIA=Tip C Aizanoi 4b ve VIA=Tip C Aizanoi 6b süsleme öğeleri açısından farklılık göstermektedir. VIA=Tip C Aizanoi 4b'de stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler bulunurken VIA=Tip C Aizanoi 6b'de plasterlerde yivli bezeme bulunmaktadır. Lochman VIA=Tip C Aizanoi 4b ve VIA=Tip C Aizanoi 6b'yi Tip IIb altında tek tipte değerlendirmiştir. Bu tiplerdeki bazı steller çifte veya üçlü kapı steli şeklindedir. Waelkens'e göre üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından (MS 138-161), MS 3.yy.a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. Bazı erken örneklerinde rankeli plasterler bezeme bir çerçeve içindedir. Rankeli plasterlere daha sonra haşhaşlar eklenmiştir. Lochman'a göre ise üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. Waelkens VIA=Tip C Aizanoi 4b'yi MS 130'lardan MS 175/200'lere tarihlendirmektedir. Orta veya Geç Hadrianus Dönemi'nin başlangıcından kısa bir süre sonra ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu tip Antoninus Pius Dönemi'nde (MS 138-161) oldukça popüler olmuştur. MS 2.yy.ın üçüncü çeyreğinden (MS150-175'ler) sonra sıkça üretilmiştir. Bu tip MS 2.yy.ın son çeyreğine (MS 175-200) kadar devam etmiştir. VIA=Tip C Aizanoi 6b MS 2.yy.ın

ortalarından sonra başlar. MS 150'ler'den 200'ler kadar devam eder. Lochman ise bu tip için MS 145-200/20 tarihlerini önermektedir.

Mezar steli alınlıklarına baktığımızda Waelkens ve Lochman benzer tipolojiler önermişlerdir. Bunun nedeni genel olarak Aizanoi'da görülen üçgen alınlıklarda iki temel tipin bulunmasıdır. Her iki araştırmacı da bu tipleri beş tipe ayırmıştır.

Waelkens IVA=Tip M Aizanoi 1 ve Lochman I. II. ve III. evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık altında basit kornişli mezar steli alınlıklarını temsil etmektedir. Erken örneklerde alınlık üstü dikdörtgen formudur. Üçgen çatı formu hızlı gelişmiştir. Alınlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıt bulunmaktadır. Waelkens'e göre MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar veya çiçekler görülmeye başlar. Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar vardır. Lochman ise alınlık simasında MS 80/85'te kıvrık dalların, MS 85'in hemen öncesinde rankenin görülmeye başladığını önermektedir. Waelkens bu tipin MS 1.yy. sonundan 2.yy. başlarına kadar kullanıldığını söylemekle birlikte Lochman I. evre için MS 20-75, II. evre için MS 60-85, III. evre için MS 75-85 tarihlerini önermektedir.

Waelkens IVB=Tip M Aizanoi 2-3-4 ve Lochman IV. evre küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli alınlıklarını temsil etmektedir. Waelkens Tip M Aizanoi 2'de lento üzerinde bulunan *fascia* sayısı üç, Tip M Aizanoi 3'de lento üzerinde bulunan *fascia* sayısı ikidir. Tip M Aizanoi 4'de ise lento üzerinde yazıt bulunur. MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar veya çiçekler görülmeye başlar. Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar vardır. Lochman'a göre ise alınlık simasında MS 80/85'te kıvrık dallar görülür. MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar. Waelkens Tip M Aizanoi 2'nin MS 1.yy. sonundan MS 138-140'lara kadar yani Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanımının devam ettiğini söyler. Tip M Aizanoi 3'ün ise MS. 2.yy.dan MS 150'lere kadar kullanıldığını önermektedir. Tip M Aizanoi 4 içinse MS. 2.yy. tarihini vermektedir. Lochman IV. evre'yi MS 80-90 olarak tarihlenmektedir.

Waelkens IVB=Tip M Aizanoi 5 ve Lochman V. evre geniş üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli alınlıklarını temsil etmektedir. Waelkens'e göre lento MS 130 sonrasında *kyma recta* profiline dönüşmektedir. Lochman'a göre ise IV. evrede

olduğu gibi V. evrede de alınlık simasında MS 80/85'te kıvrık dallar görülür. MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar.

Sonuc olarak Waelkens'e göre MS. 1.yy.da karşımıza çıkan en erken tipler Tip I ve Tip II'dir. Tip I MS. 100'lerde biter gibi ama 150'lerde de kısmen karşılaşılır. Tip II 2.yy.da devam eder. MS. 1. yy. sonlarında Tip III  retimi başlamıştır. MS. 150'lerden sonra üretimi biter. MS. 1.yy. sonları/100'lerden itibaren Tip IV  retimi başlar, Tip IVB MS 140'larda üretimi bitmiştir. Tip IVA, IVC, IVD ve IVE ise MS 150'lere kadar devam etmiş ama sonra üretilmemiştir. MS. 117'lerde (Hadrian Dönemi başı) Tip V (A ve B)  retimi başlamış ve 150'lerden sonra üretilmemiştir. MS 130'lar (Orta Hadrianus ağında) Tip VI  retimi başlamış Antoninler (MS 138'lerden başlayarak) ağı boyunca moda olmuş ve 200'lere kadar devam etmiştir. MS 138'lerde (Erken Antoninler dönemi'nde) Tip VII üretilmeye başlar. Tip VIIA Erken Antoninlerde başlarken, Tip VII ise Orta Antoninler Döneminde (MS150'lerde) başlamış ve 200'lere kadar bu tip devam etmiştir. Bundan ıkarılan sonuçlara bakılırsa; MS. 1 ile 100'ler arasında Tip I ve Tip II kullanımı yaygındır. Tip I ve II 2.yy.da (150'lere kadar) devam eder. MS. 1.yy. sonlarında Tip III ve Tip IV  retimi başlar. Bunların MS. 150'lerde üretimi biter. İlk kez Hadrianus ağında (MS 117) başlayan tipler ise Tip V'tir. Tip V Hadrianus döneminde başlamış ve Orta Antoninler Döneminde (MS 150'ler)  retimi bitmiştir. Orta Hadrianus Döneminde (MS 130'larda) ilk kez Tip VI  retimi ile karşılaşırız. Bu tip son tip olan Tip VII gibi MS 200'lere kadar üretilmeye devam etmiştir. Erken Antoninler ağında (MS 138-140'lar) ise ilk kez üretimi başlayan tip, Tip VII'dir. Bunlardan Tip VIIA Erken Antoninler döneminde üretilmiş ama Orta Antoninler ağı'ndan itibaren (MS 150'ler) Tip VIIB daha popüler olmaya başlamıştır.

Waelkens'e göre bezeme özelliklerine bakıldığında; Tip I'in köşe plasterleri 150'lere kadar düz bu tarihlerde sarmaşık/kıvrık dal eklenir. Bazı örneklerinde ise (TIP IB) köşe plasteri 150'lerde kalmıştır. Suriye tip alınlık karşımıza MS 100'lerden sonra çıkar (TIP II). Stelin altında anaklı ve oluklu sunu yeri olan stel ise Tip III olup MS.1yy. sonlarında bu kaide tipi kullanılmaya başlamış gibi görünmektedir. K uk  gen alınlıklı kapı tip ve plasterli stellerde (Tip IV) alınlığın iki yanında rozetler yer alır ama MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar, çiçekler ve haşhaşlar görülmeye başlar. Bu haşhaşlar Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında haşhaşlar eklenir. Hadrianus Dönemi başında rankelerdeki çiçekler cepheden, Hadrian dönemi ortalarından sonra çiçekler cepheden yapılmaya başlamıştır. Hadrianus

dönemi sonlarında (135'ler sonrası) rankelere sarmaşık eklenir. Lentoda MS 130 sonrasında *kyma recta* profili de karşımıza çıkmaya başlar. Üçgen alınlıkta (suriye tipi altta) sarmaşık dal motifi MS 138'lerde başlar ve 200'lere kadar devam eder. Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından, MS 3.yy.a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur ve bu Antoninler dönemi başında başlar (MS 138'lerden itibaren). Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde köşe akroterleri MS 138'lerde başlar ama MS 150'lerden sonra kaybolur. Alınlıkta köşe akroterlerine palmetler yerini rozetlere-çiçekler MS 150'lerrden itibaren işlenmeye başlar. Üçgen alınlıklı Suriye tipi stellerde alınlık içi defne çelengi ile süslenmeye başlanır (Tip VIC için MS. 130'lardan itibaren başlar). Suriye tipi alınlığın kemer arşitravı üzerinde çiçek, haşhaşlar ile bezenmiş kıvrık dallar yine MS. 130'lardan itibaren karşımıza çıkmaya başlamıştır. Yivli köşe plasterleri yapılmaya başlar (TIP VII için) ve bunlar karşımıza Erken Antoniler (MS 138'ler ve sonrası) işlenmeye başlamıştır.

Lochman'a göre MS 1.yy.da karşımıza çıkan en erken tipler Alınlık Evre I'dir. Alınlık tipinin Levresi MS 75'lerde biter ama hızla gelişen II ve III evreler MS 85'lere kadar görülür. MS 1.yy. sonlarında Alınlık Evre IV ve V'in üretimi başlamıştır. MS 100'lerden sonra tek alınlık üretimi biter. MS 1.yy. sonlarında MS 75'te Tip Ia üretimi başlar ve MS 1.yy. sonunda biter. MS 1.yy. sonu 2.yy. başında Waelkens Tip IA ve Tip IB üretimi başlamıştır. MS 1.yy. sonuna kadar üretimi devam etmiş fakat Tip IA MS 150'lere kadar devam etmiş ama sonra üretilmemiştir. Tip Ib MS 85'te üretilmeye başlamış ve MS 2.yy.ın ortalarına ulaşmadan MS 130'da (Hadrianus Dönemi Ortalarında) sona ermiştir. MS 130'lardan sonra Tip Ila üretilmiş ve MS 2.yy. ortalarına kadar kullanılmıştır. Tip Ila'nın hemen arkasından Antoninler Dönemi'nde ise Tip Iib üretimi başlamış, 3.yy.ın ilk çeyreğine kadar bu tip devam etmiştir. Bundan çıkarılan sonuçlara bakılırsa; MS 1 ile 100'ler arasında alınlık üretimi yaygındır. Alınlık Evre I-II ve II 1.yy'ın son çeyreğinde (MS 85) sona erer. Alınlık Evre IV ve V ise MS 1.yy. sonlarına kadar kullanılır ve aynı dönemde Tip Ia ortaya çıkar ve yine MS 1.yy. içinde bu tipler sona ererler. Waelkens Tip IB MS 1.yy.ın son çeyreğinde kullanılmış ve bitmiştir. Waelkens Tip IA ve Tip Ib MS 1.yy. sonu 2.yy. ortalarına kadar (MS 150'lere kadar) devam eder. MS 2.yy.ın ikinci çeyreğinde Tip Ila ve Tip Iib üretimi başlar. Tip Ila MS 2.yy.ın üçüncü çeyreği (MS 165) içlerine kadar üretilmiştir. Tip Iib ise MS 3.yy.ın ilk çeyreğine (MS 220) kadar üretilmiştir.

Lochman'a göre bezeme özelliklerine bakıldığında; MS 70'lerde sima profili

üzerinde ranke bezemesi görülmeye başlar ve MS 160'ların sonlarına kadar devam eder. Alınlıktaki simalar MS 85 yılı içindeki erken örneklerde alınlıktaki tepe akroterinin iki yanından çıkan dallar şeklindedir ve incedir. MS 85 yılı sonlarında ranke şeklini alarak kalınlaşırlar. MS 1.yy. sonlarında ise Tip Ia ve Ib ortaya çıkar. Bununla beraber kapı çerçevesi üzerindeki ranke bezeme gelişimini göstermeye başlar. MS 1.yy.ın son çeyreğinde kapı çerçevesi üzerindeki ranke tohum, tomurcuk ve çiçek şeklinde dizilim gösterir. Waelkens Tip I'in köşe plasterleri MS 150'lere kadar düz bu tarihlerde sarmaşık dal veya ranke eklenir. Bazı örneklerinde ise (TİP IB) köşe plasteri MS 100'lerde kadar kullanılmıştır. MS. 130'larda Suriye tipi alınlık ortaya çıkar. Alınlık alanı daralır. Ranke bezemede kaulis çanakları belirginleşmeye başlar. Hadrianus dönemi sonlarında Tip II ortaya çıkar. Antoninus Pius Dönemi ortalarında ranke bezemede haşhaşlar ortaya çıkar ve aynı dönemde sarmaşık yapraklı dallar ile birlikte kullanılır. MS 145'ten sonra Alınlık siması ortaya çıkıp da alınlık daralınca alınlıkların üst kısmında kantaroslar ve kantarostan çıkan sarmaşıklar görülür, alınlığın iki köşesinde ise yunuslar bulunmaktadır. MS. 2.yy. ortalarından sonra ranke bandı daralır ve plasterlerdeki rankeler çerçeve içine girmeye başlar.

2.3. Aizanitis Bölgesi Mezar Stelleri Tipoloji Önerisi

Daha önce yapılmış olan tipolojilere genel olarak baktığımızda, Waelkens'in Phrygia kapı biçimli mezar stelleri tipolojisini Aizanoi özeline uygularken yarattığı karışıklık göz ardı edilemez derecededir. MAMA IX'da verilen tipoloji kronolojik bir sıra izliyormuş gibi görünmekle beraber form açısından değerlendirildiğinde steller, kapı taşları, üçgen alınlıklar ve tekrar steller şeklinde devam etmektedir ve ayrı başlıklar altında değerlendirilmemiştir. Waelkens'in Aizanitis Bölgesi için uyarladığı kapı biçimli mezar stelleri tipolojisi yine kendisi tarafından yayınlanan Phrygia kapı biçimli mezar stelleri tipolojisinin alt tiplere ayrılmış halidir. Aynı şekilde Lochman'ın Aizanoi ve Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar stelleri tipolojisi her ne kadar daha sadeleştirilmiş ve anlaşılır hale gelmiş gibi görünse de Tip IA ve Tip IB'de Waelkens'in tipolojisine yaptığı geri dönüş karışıklığın devam etmesine yol açmıştır. Tüm bunların dışında tipolojik çalışmalar yalnızca Aizanitis'teki kapı biçimli mezar stelleri üzerine yapılmıştır. Ancak Aizanitis'te kapı biçimli olmayan mezar stellerinin varlığı da bilinmektedir ve bu grup Aizanitis'in erken örneklerini oluşturmaktadır. Kapı biçimli

mezar stellerinin en erken örnekleri konusunda daha önce yapılan tipolojilerde bir birlik olmasına karşın, kapı biçimli olmayan steller bu incelemenin içinde yer almamıştır. Bu nedenle Aizanitis için en erken mezar steli tespitinde hatalar meydana gelmiştir. Bu nedenle yeni bir tipoloji önerisi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri için önerdiğimiz tipoloji 5 (beş) tipten oluşmaktadır. Tipoloji oluşturulurken Waelkens ve Lochman'ın tipolojileri incelenmiş ve daha önceki tipolojilerdeki eksikler göz önünde bulundurulmuştur. Tipler mezar stelini oluşturan öğelerinin tek tek incelenerek form ve bezeme özellikleri bakımından değerlendirilmesi sonucu oluşturulmuştur. Ayrıca epigrafik verilerden elde edilen bilgiler stellerin kronolojik açıdan tipoloji içine yerleştirilmesine yardımcı olmuştur.

Stellerin tarihlendirilmesinde öncelikli olarak tipolojik farklılıklar, süslemeler ve mimari unsurlar kullanılmıştır. Ancak bazı steller üzerindeki yazıtlarda verilen tarihler bize tarihleme konusunda yol göstermiştir. MAMA IX bandında Aizanoi'da MÖ. 31 yılında başlayan *Actium* erasının kullanıldığı ihtimali öne sürülmüştür. Bu tarih Augustus ve Agrippa önderliğindeki Roma donanmasının Yunanistan'ın batı kıyılarında Marcus Antonius ve Kleopatra işbirliğindeki donanmayı yendiği *Actium* Zaferi'nin tarihidir. Ancak bu öneri Wörrle'nin, üzerinde yıl belirtilmiş olan adak ve mezar stellerini karşılaştırarak yaptığı çalışma sonucunda çürütülmüş ve Aizanoi'da MÖ 85 yılında başlayan *Sulla* erasının kullanıldığı ortaya konmuştur²⁷². Örneğin; “έτους ζμρ' μηνός Άρτεμισίου γί Δαδης Στεφανός Δαδε τώ πατρί μνεμης ένεκεν“, “*Dades Stephanos 5 Nisan 117 yılında babası Dades'in hatırası için*”²⁷³. Bu yazıtta “έτους ζμρ” ifadesi yılı ve “μηνός Άρτεμισίου” ifadesi ayı ifade etmektedir. Mezar steli üzerinde yazılı olan sayı 147'dir. Ancak bu tarih *Sulla* erasına göre MS 62-3'ü, *Actium* erasına göre MS 116-7'yi göstermektedir²⁷⁴. Stel üzerinde yer alan sayıdan *Actium* Zaferi'nin tarihi olan 31 (MÖ 31) çıkarıldığı zaman *Actium* erasına göre stel üzerindeki tarih belirlenmektedir. Stel üzerindeki sayıdan *Lucius Corneius Sulla Felix* yönetimindeki Roma ordusunun I. Mitridates Savaşını kazandığı ve Dardanos Antlaşmasının yapıldığı tarih olan 85 (MÖ 85) çıkarıldığı zaman stelin *Sulla* erasına göre tarihi belirlenmektedir. Wörrle'nin çalışmaları sonucunda Aizanitis'te *Sulla* Era kullanıldığı düşünüldüğünde ve tarih *Sulla* erasına göre hesaplandığında günümüz takvim sistemine göre tarih saptanabilmektedir. Bu durumda tez kapsamında ele alınan

²⁷² Wörrle 1995, 73.

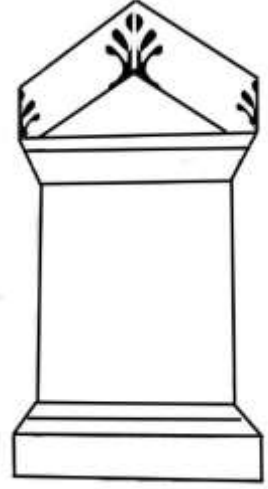
²⁷³ MAMA IX, C224.

²⁷⁴ MAMA IX, lvii.

mezar stelleri tarihlenmesi *Sulla* takvimine göre yapılacaktır.

TİP 1: Aizanitis Bölgesi'nin en erken mezar steli tipi **Tip 1**'dir (Fig. 15). Aizanitis Bölgesi'nde 8 örnekle temsil edilir (**Kat. 1-8**). Tip 1 üçgen alınlıklı, düz dikdörtgen gövdelidir. Alınlıktan gövdeye profilli bir geçiş görülür. Stelin alt kısmı profilli bir kaideye sahiptir. Alınlıkta tepe akroteri palmet ve köşe akroterler yarım palmet şeklindedir. Alınlık ortasında sağlam kalabilen iki örnekte dört yapraklı çiçek görülmektedir²⁷⁵. Stelin gövdesinde yazıt, girland veya sarmaşık çelengi bulunur. Erken örnekleri MÖ 2. yy.da görülmektedir²⁷⁶ ancak MS 1.yy.a kadar kullanılmıştır.

Figür 15: Tip 1

Kat. 1 numaralı Polemaios'un mezar steli üçgen alınlıklı dikdörtgen gövdelidir. Alınlık tahrip olmuştur ancak alınlığın kısa yüzlerinde sarmaşık dal ve altta ion kymationu görülmektedir. Gövde üzerinde ise sarmaşık çelengi ve altında üç satır yazıt bulunmaktadır. Yazıtta "*Perdikkas'ın oğlu, kardeşi Polemaios'a olan sevgisinin bir ifadesi olarak (bunu) dikti*" ifadesi bulunmaktadır²⁷⁷. Wörrle'ye göre yazıtta geçen isimler Aizanoi'daki Makedon nüfusa işaret etmektedir²⁷⁸ ve bu da bizi Aizanoi'da MÖ 2. yy.a götürmektedir.

MS 1.yy.a geldiğimizde Tip 1 MS 70-73 tarihleri arasında belirgin bir şekilde görülmektedir. Aizanitis'te bulunan altı örnek arasında ikisi üzerinde tarih okunabilmektedir²⁷⁹. Bunlardan ilki Kat. 2 numaralı Ammio'nun mezar stelidir. Stel üzerinde dört satır yazıt bulunmaktadır. Yazıtta *ETOYΣENP* ifadesi MS 70 yılını göstermektedir. Kat. 3 numaralı diğer stel ise Apphia'nın mezar stelidir. Stel oldukça tahrip olmuştur ancak gövde üzerinde sarmaşık çelengi ve iki satır yazıt görülebilmektedir. Yazıtta *ETOYΣH*—ifadesi MS 73 yılını işaret etmektedir²⁸⁰.

Tip 1 daha önce Waelkens veya Lochman tarafından yapılan Aizanitis Bölgesi mezar steli tipolojileri içinde değerlendirilmemiştir. Ancak Lochman 2003'de yayımladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab-und Votivreliefs aus Phrygien* adlı kitabında bu tip için farklı bir öneri getirmiştir. Lochman bu tip stellere Dokimeion

²⁷⁵ Kat. No: 6, 7; MAMA IX, Pl XI, C86.

²⁷⁶ Wörrle 1995, 76, bkz: kat no:1.

²⁷⁷ Wörrle 1995, 76.

²⁷⁸ Wörrle 1995, 76.

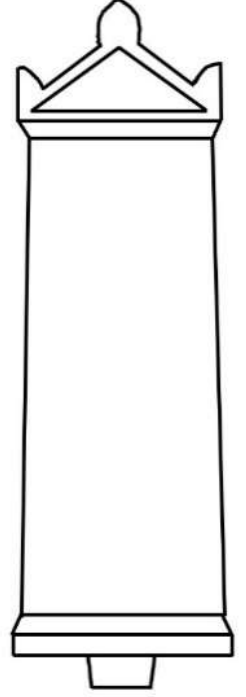
²⁷⁹ Kat no: 2; MAMA IX, C87; Kat no: 3; Lehmler-Wörrle 2006, 62, Abb.36.

²⁸⁰ HNP (158), *Actium* erasına göre MS 127/8, *Sulla* erasına göre MS 73/4. MAMA IX, lvii.

(İscehisar) ve Kaystros (Küçük Menderes) havzası içinde görülen adak stelleri tipolojisinde yer vermiştir²⁸¹. Buna göre bu tip steller MS 150/60-170/80 tarihleri arasında özellikle Dokimeion (İscehisar) ve Phyteia'da (Kemer kaya) görülen en önemli küçük boyutlu adak stelleridir²⁸².

TİP 2: Aizanitis **Tip 2** üçgen alınlıklı, alınlık üstünde tepe ve köşe akroterleri çıkıntılıdır (Fig. 16). Tepe akroteri palmet ve köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Alınlıktan gövdeye geçişte profilli silme vardır. Gövdesi ince uzundur ve yukarıdan aşağıya doğru genişlemektedir. Gövde üzerinde yazıt ve en altta zıvana bulunmaktadır. Aizanoi'da 3 örnekle temsil edilir²⁸³ (**Kat. 9-11**).

Bu örneklerden Kat. 9 numaralı stelin alınlık kısmı tahrip olmuştur ancak köşe akroterler görülebilmektedir. Gövde üzerinde üstte sarmaşık çelengi ve altında 22 satır yazıt bulunmaktadır. Yazıtta “37 yılında. Geride kalan üyelerin karaları aşağıda listelenmiştir: Şehrimizin vatandaşı olan Meniskos oğlu Menogenes gençliğinde doğru ve düzgün bir hayat sürmüş, ona güvenen kişileri korumuş ve halkına yardım eden biri olmuştur. İnsanlar tarafından kendisine emanet edilen görevi dürüstlüğü ve cömertliğiyle yürütmüştür. Yetmiş yaşında öldüğünde cesedinin agoraya getirilmesinden sonra gençler ve vatandaşlar tarafından kurdelelerle süslenmiş altın bir çelenkle onurlandırılmayı hak etmişti. Menikos oğlu Menogenes elveda²⁸⁴.” ifadesi okunmaktadır. Yazıtın ilk satırı ETOYΣZA ile başlamaktadır. Bu ifade “37 yılında” anlamına gelmektedir. Bu tarih Aktium takvimine MS 6-7, Sulla erasına göre ise MÖ 49'u göstermektedir²⁸⁵. Bu durumda yazıt bize bu stelin MÖ 1.yy. ortalarında yapılmış olduğunu göstererek tam tarih vermektedir. Diğer örnek ise Kat. 10 numaralı steldir ve alınlık ortasında tarak vardır. Alınlık altında iki satır Grekçe yazıtta “Amarantos karısı Tation ve kendi hatırası için henüz yaşarken” ifadesi okunmaktadır²⁸⁶. Yazıtın altında gövde üzerinde ise başını sağa çevirmiş bir kartal ve yanında kalathos bulunmaktadır. Aynı tipte

Figür 16: Tip 2

²⁸¹ Lochman 2003, 129, Textabb. 22.

²⁸² Lochman 2003, 128.

²⁸³ Kat no:8-9; Günther 1975, 352; Lehmler-Wörrle 2006, 63.

²⁸⁴ Günther 1975, 351.

²⁸⁵ Günther 1975, 351.

²⁸⁶ Lehmler-Wörrle 2006, 63, Abb.38.

yapılmış olan bu steller 8 katalog numaralı stelin yazıtından da anlaşıldığı üzere MÖ. 1.yy ortalarına tarihlenmektedir.

Tip 2 daha önce Waelkens veya Lochman tarafından yapılan Aizanitis Bölgesi mezar steli tipolojileri içinde değerlendirilmemiştir. Ancak Lochman 2003'de yayımladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab-und Votivreliefs aus Phrygien* adlı kitabında Phrygia Bölgesi tipolojisinde bu tip stelleri adak steli olarak sınıflandırmıştır²⁸⁷. Lochman bu tipin özellikle Tembris (Porsuk) Ovası'nda Zeus Bennios'a adanan adak stelleri arasında MS 1.yy.da görüldüğünü söylemektedir²⁸⁸. Bunun yanı sıra 1999 yılında Drew-Bear, Thomas ve Yıldızturan'ın yaptıkları *The Museum of Anatolian Civilizations Phrygian Votive Steles* adlı yayında Afyon'un 15 km güneybatısındaki Kurudere nekropolünde bulunan adak stelleri incelenmiştir²⁸⁹. Bu yayında oluşturulan tipolojide Zeus Alsenos ve Zeus Petarenos'a adanmış olan ve *figür 1* olarak adlandırılan stel tipi adaklar "*Anadolu'da görülen daha büyük boyutlu stellerin minyatür versiyonları*" şeklinde tanımlanmıştır²⁹⁰. Ayrıca Aizanitis Bölgesi'nin batısında Gediz İlçesi Yunuslar Köyü'nde bulunan ve şu anda Kütahya Müzesi envanterine kayıtlı²⁹¹ adak steli de Tip 2'ye benzer formda bir alınlığa sahiptir. Alınlık ortasında bir omphalos vardır ve gövde üzerinde sağa doğru uzanır şekilde bir tanrı betimlenmiştir²⁹².

Aizanitis Tip 3 ve Tip 3a üçgen alınlıklı, kapı biçimli dikdörtgen gövdeli ve altında zıvana bulunan mezar stelleridir. Alınlıktan gövdeye ve gövdeden kaideye geçişte silmesi bulunmaktadır. Alınlıkta tepe akroteri palmet, yan akroterler yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Kapının dört veya altı panele ayrılmış örnekleri mevcuttur. Waelkens bu tip stelleri Tip C Aizanoi 1A ve Tip C Aizanoi 1B olmak üzere iki alt tipe değerlendirmiştir²⁹³. Lochman ise Waelkens'in önerisini aynı şekilde kabul ederek Waelkens Tip IA ve Waelkens Tip IB olarak adlandırmıştır²⁹⁴. Erken örneklerde stelin gövde kısmı her iki yanda henüz plasterlere dönüşmeyen ince bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Bu çerçeve önceleri alınlığı taşıyan ince plasterlerle kendini göstermiş ve MS 100'lere kadar kalınlaşarak ilerlemiştir. Bu kalınlaşma sürecinde çerçeve bezemesizdir. Daha sonra kalınlaşan bu çerçeve, kalın taşıyıcı plaster halini

²⁸⁷ Lochman 2003, 22, Textabb. 2.

²⁸⁸ Lochman 2003, 82.

²⁸⁹ Drew Bear et al. 1999, 13.

²⁹⁰ Drew Bear et al. 1999, 19-20, Figure 1.

²⁹¹ Env. No: 8156.

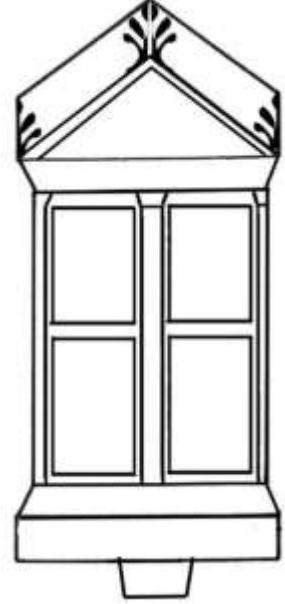
²⁹² Akyürek Şahin 2011, 124, 125.

²⁹³ MAMA IX, xlv; Waelkens 1986, 46.

²⁹⁴ Lochman 2003, 39.

almış ve üzerine sarmaşık dal ve ranke süslemeler eklenmiştir. Kapı panellerini ortadan dikine kesen kapı bini çerçeve ile aynı formda yapılmıştır ancak plaster üzerinde görülen süslemeler kapı bini üzerinde görülmemektedir.

TİP 3: Tip 3 Aizanitis Bölgesi'nde 13 örnekle temsil edilir (**Katalog no: 12-24**). Gövde üzerinde bulunan kapı her iki yanda ince bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Kimi zaman bu çerçeve ince plasterler şeklinde de yapılmıştır ki bu çerçeve Tip 3a'da plastere dönüşecektir (Fig. 17). Özellikle alınlığı Tip 1 ile benzer forma sahiptir ve MS 1.yy. başlarında kısa süre Tip 1 ile birlikte kullanılmıştır. MS 1.yy. ortalarında gövdeye kapı betimlemesi eklenmesiyle Tip 3 ortaya çıkmıştır. Plasterler MS 100'lere kadar düzdür. MS 2.yy.ın ilk çeyreğine kadar kalınlaşarak ilerlemiştir. Tip 3'da plasterler çerçeve halinde yapılmış olduğu için bezemesizdir. Ancak plasterler ve kapı bininde basit başlık ve kaideler görülmektedir. Üçgen alınlık üstünde beşik çatı yüksek tutulmuştur ve bu alanda tepe akroteri olarak açık palmet ve köşe akroterleri olarak yarım palmetler MÖ 2.yy.da görülmeye başlar ve Tip 3 ile devam eder. Bazı örneklerde palmetler arasında çiçek motifleri görülmektedir. MS 1.yy. sonlarına yaklaşırken çiçekler ile birlikte tepe akroterinin iki yanından çıkan ince kıvrık dallar görülür. Bu tip MS 1.yy.ın ikinci yarısından sonra ortaya çıkar ve MS 2.yy.ın ilk yarısına kadar kullanılır.

Figür 17: Tip 3

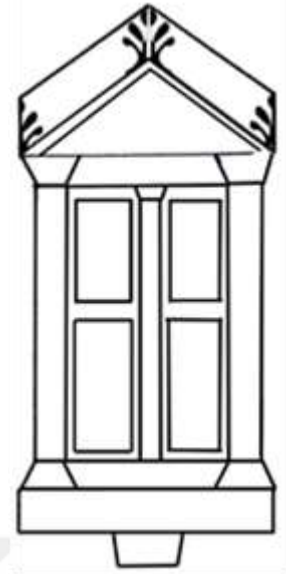
Waelkens bu tipi Waelkens Tip C Aizanoi 1B, Lochman ise Waelkens Tip 1B olarak adlandırmıştır. Lochman her ne kadar tipolojik olarak Waelkens'in önerisini kabul etmiş olsa da tarihleme konusunda farklı bir öneride bulunmuştur. Her iki araştırmacı da Waelkens Tip 1'in MS 1.yy ile 2.yy.larda kullanıldığında hemfikirdir ancak Waelkens plasterlerin MS 150'lere kadar ince bir çerçeve halinde olduğunu önerirken Lochman ise çerçevenin MS 100'den sonra kalınlaşmaya başladığını söylemektedir. Lochman'a göre bu tip MS 100 sonrasında kullanılmamıştır²⁹⁵.

Waelkens Tip 1B için MS 150'den sonra plasterlerin kalktığını ve formun sadeleştiğini önermektedir²⁹⁶. Ancak durum tam tersidir. Aslında form sadeleşmez, kapının iki yanına plasterlerin eklenmesiyle gitgide daha karmaşık bir hal alır.

²⁹⁵ Lochman 2003, 39.

²⁹⁶ MAMA IX, xlv.

TİP 3a: **Tip 3a** üçgen alınlıklı, gövdesi kapı biçimlidir, Aizanitis Bölgesi'nde 14 örnekle temsil edilir (**Katalog no: 25-38**). Stelin gövde kısmındaki kapı iki tarafta plasterlerle sınırlandırılmıştır. Kapı bini kapı panellerini belirgin bir şekilde ikiye ayırmaktadır. Birçok örnekte altta zıvana bulunmaktadır (Fig. 18). Kapının dört veya altı panele ayrılmış örnekleri mevcuttur. MS 1.yy.ın son çeyreğinde kapı her iki yanda alınlığı taşıyan basit plaster başlıklar tarafından sınırlandırılmaya başlamıştır. MS 2.yy.ın ilk çeyreğine kadar plasterler kalınlaşarak ilerlemiştir. Ancak MS 1.yy. sonlarında kalınlaşan plasterler üzerinde sarmaşık dal motifi yapılmaktadır. MS 2.yy.ın ilk çeyreği içinde ise rankeler ortaya çıkar. Üçgen alınlık üstünde beşik çatı yüksek tutulmuştur ve bu alanda tepe akroteri olarak açık palmet ve köşe akroterleri olarak yarım palmetler MÖ 2.yy.dan itibaren görülmeye başlar ve Tip 3a ile devam eder. Tip 3'de olduğu gibi Tip 3a'da da bazı örneklerde palmetler arasında çiçek motifleri görülmektedir. MS 1.yy. sonlarına yaklaşırken çiçekler ile birlikte tepe akroterinin iki yanından çıkan ince kıvrık dallar görülür.

Figür 18: Tip 3a

Waelkens bu tipi Waelkens Tip C Aizanoi 1A, Lochman ise Waelkens Tip 1A olarak adlandırmıştır. Lochman bu tipte de Waelkens'in önerisini kabul etmiştir. Ancak Waelkens plasterlerin MS 150'lere kadar düz olduğunu söylemekle birlikte Lochman bu tarihi MS 100'e çekmektedir. Bu nedenle plasterler üzerindeki süslemeler konusunda da farklı önerilerde bulunmuşlardır. Waelkens plasterlere yerleştirilen kıvrık dalları MS 150'lere, Lochman ise MS 70'lere tarihlemektedir. Ancak yaptığımız çalışmalara göre kapı çerçevesinin plasterye dönüşmesi MS 100'lerdir ve ancak MS 2.yy. başlarından itibaren plasterlerde kıvrık dalların görülmesi mümkündür.

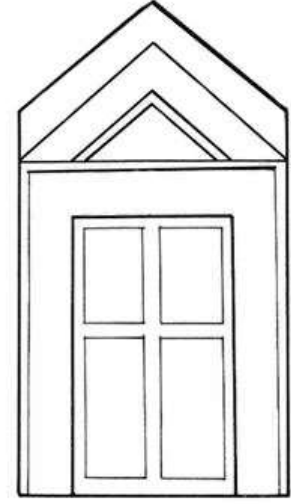
Waelkens Tip C Aizanoi 1A ve 1B'yi MS 1.yy.-2.yy. olarak tarihlemiştir. Ancak plasterli olan tipi Aizanoi 1A olarak, çerçevesi olan tipi 1B olarak göstererek formun sadeleştiğini söylemiştir²⁹⁷. Lochman ise plasterli olan ve daha uzun süre kullanıldığı öne sürdüğü Waelkens Tip 1A'yi MS 75-150, çerçevesi olan Waelkens Tip 1B'yi MS 75-100 yıllarına tarihlemiştir²⁹⁸. Ancak bizim önerimize göre Tip 4 Aizanoi'da MS

²⁹⁷ MAMA IX, xlv.

²⁹⁸ MAMA IX, xlv; Lochman 2003, 39.

2.yy. ortalarına kadar kullanılmıştır ve Tip 3 bu tipin erken örneklerini temsil etmektedir. Tip 4'ün alınlık formu Tip 1 ile benzerdir ve Tip 3 Tip 1'in gövdesine kapı eklenmiş formudur. Bu nedenle mezar stellerinin üzerinde kapının görülmesiyle yani MS 1.yy. ortalarında başlayıp MS 2.yy. ortalarına kadar kullanılmıştır.

TIP 4: Tip 3 ile beraber Aizanitis'te MS 1.yy. ortalarından itibaren görülmeye başlanan bir diğer tip **Tip 4**'dir (Fig. 19). Tip 4 üçgen alınlıklı ve kapı çevresi üç yönde taşıyıcı plaster ve lentodan oluşan plaster kuşağı ile bütün olarak çevrelenmiş olan mezar stellerini temsil etmektedir. Aizanitis Bölgesi'nde 41 örneği bulunmuştur. **(Katalog no: 39-79)**. Üçgen alınlık üstünde beşik çatı yüksek tutulmuştur. Kapı dört panele ayrılmıştır ancak MS 1.yy.'ın sonlarına doğru en alt panelin altında kafes motifi ile açılan paneller görülmektedir. Tip 4 MS 1.yy.'ın sonundan MS 2.yy.'ın ilk yarısına kadar kullanılmıştır. Tepe akroteri olarak açık palmet ve köşe akroterleri olarak yarım palmetler bulunmaktadır. Palmetler arasında çiçekler ve ranke motifi görülmektedir. Bu rankeler plaster üzerindeki rankeler ile çoğu zaman aynı formda yapılmıştır. Ranke bezemelerinde genel olarak görülen bezeme *akanthus* yapraklı ranke bezemesidir. Traianus ve Hadrianus Dönemi ranke bezemeleri göz önünde bulundurulduğunda her iki dönemde de hemen hemen aynı özelliklerin görüldüğü açıktır ve ranke motifinin ana dalları hacimli yaprak demeti ile sarılmıştır. Kapı çerçevesi üzerindeki *akanthus* yapraklı ranke bezemeleriyle çağdaş olarak, MS 1.yy.'ın ortalarında alınlık üzerinde basit spiral formlu ranke bezemeleri görülmektedir. Tepe akroteri olarak yapılan palmetten çıkan ince, çiçekli filiz yan palmetlere doğru ilerlemektedir. MS 1.yy.'dan 2. yy.'a geçişte karşımıza çıkan diğer süsleme sarmaşık dallardır. İlk kez MS 100 civarında alınlıklarda kıvrık sarmaşık dal bezemeleri görülmektedir. MS 140'dan itibaren ise çatı üzerinde ranke ve plasterler üzerinde sarmaşık dalı ile haşhaşların görüldüğü ranke bezemeleri görülmektedir. Plaster üzerinde ranke bezeme bu tipin erken evrelerinde sıklıkla kullanılmıştır ancak *meander* motifinin kullanıldığı örnekler MS 2.yy.'da karşımıza çıkmaktadır. MS. 2.yy. ile birlikte rankeler ve *meander* ile beraber plasterlerde yivler görülmektedir ancak alınlık üstündeki ranke devam etmektedir. Plasterde yiv bezeme ranke bezeme kadar çok sayıda günümüze ulaşmamış olması üretiminin az olduğunun veya daha az popüler

Figür 19: Tip 4

olduğunun bir göstergesi olabilir. Ancak maliyeti rankeli plasterlere göre daha az olmalıdır.

Waelkens ve Lochman bu tip için iki alt tip önerisinde bulunmuştur. Waelkens süsleme öğelerine göre kapının üç tarafında bulunan çerçeve üzerinde ranke bezemelileri VA=Tip C Aizanoi 2, yiv bezemelileri ise VA=Tip C Aizanoi 3 olarak sınıflandırmıştır. Waelkens'e göre bu tipin erken örneklerini VA=Tip C Aizanoi 2 oluşturmaktadır ve Hadrianus dönemi başlarından (MS 117) MS 2.yy. ortalarına kadar olan dönemde kullanılmıştır. Ancak kapı çerçevesi üzerinde yiv bezeme kullanımı Geç Hadrianus Dönemi'nde başlamıştır²⁹⁹. Lochman ise üçgen alınlık genişliklerine göre sınıflandırdığı bu tipi kapı biçimli naiskos tipi stel Tip Ia ve Ib olarak adlandırmıştır. Tip Ia dar üçgen alınlıklıdır ve MS 75-90'a tarihlendirilmiştir. Tip Ib ise geniş üçgen alınlıklıdır ve MS 85-130'a tarihlendirilmiştir³⁰⁰.

Steller üzerinde yaptığımız değerlendirmeler sonucunda araştırmacılar tarafından tespit edilen farklılıkların var olmasına karşın, bu farklılıkların tipolojik olarak bir ayırım yaratmadığı görülmüş ve tüm bu özelliklerin bir tip altında toplanmasının daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Tip 4 kendi içinde farklı alınlık uygulamaları ve bezemeye sahip olsa da bu durum Tip 4'ü bu özelliklerinden dolayı alt tiplere ayırmak için yetersizdir. Bu nedenle Waelkens'in VA=Tip C Aizanoi 2 ve VA=Tip C Aizanoi 3 olarak adlandırdığı tipler ile Lochman'ın kapı biçimli naiskos tipi stel Tip Ia ve Ib tipleri bu çalışmada Tip 4 olarak tek tip altında değerlendirilmiştir.

Aizanitis Bölgesi'nde karşımıza çıkan bir diğer tip, mezar steli üçgen alınlıklıdır. Alınlıklar kapı biçimli stel gövdeleri, plasterler ve altlıklarla birlikte bir mezar stelini oluşturan yapı elemanı olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu alınlıkların tek başına basit toprak mezarların üstüne konduğu örnekler 2012 yılında Aizanoi kuzey nekropolis kazılarında bulunmuştur³⁰¹. Bu çalışmada söz konusu üçgen alınlıklar Tip 4 olarak adlandırdığımız mezar steli tipinin alt tipi olarak değerlendirilmiştir. Tip 4a ve Tip 4b olmak üzere iki alt tipe ayrılmıştır. Bu alınlıklar Tip 4'in alınlıkları ile aynı formdadır. Alınlıklar yalancı kapı ve plasterlerle birlikte Tip 4'i oluşturmaktadır. Bu nedenle bu tipin alt tipi olarak önerilmektedir.

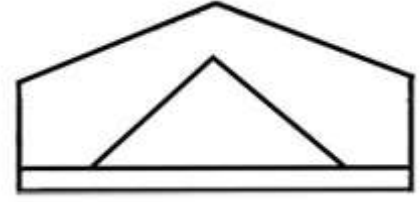
---

²⁹⁹ MAMA IX, xlvi.

³⁰⁰ Lochman 2003, 37, 38.

³⁰¹ Özer 2013, 31, res. 11.

TİP 4a: Aizanitis **Tip 4a** üçgen alınlıklı, beşik çatılıdır (Fig. 20). Alınlık altında ince ve düz pervazlıdır. Aizanoi'da görülen en erken alınlık tipidir ve Aizanitis Bölgesi'nde 44 örnekle temsil edilir (**Kat. 80-123**). Üçgen alınlığın beşik çatısı MS 1.yy. başlarındaki erken örneklerde daha düz iken MS 1.yy. ortalarında tam üçgen halini almıştır. Üçgen alınlıklarda da mezar stellerinde gördüğümüz genel süsleme şeması palmet şeklinde

Figür 20: Tip 4a

tepe akroteri ve yarım palmet şeklinde köşe akroterleri kompozisyonu görülmeye devam etmektedir. Erken örneklerde üçgen alınlık dardır ve akroterler büyük boyutludur. Köşe akroterlerinin her iki yanına dört veya altı yapraklı çiçekler, çarkıfelek motifi ve eller yapılmıştır. MS 50'nin hemen sonrasında üçgen alınlık büyümüş ve akroterler küçülmüştür. Bununla birlikte köşe akroterinin iki yanına yapılan bu süslemeler akroterler arasına alınmıştır. MS 2.yy. başlarına doğru ise tepe akroterinin iki tanından çıkan tomurcuklar ve kıvrık dallar mezar stellerinde (Tip 4) takip edilen modayı aynı şekilde izlemektedir. Üçgen alınlıkta ise dört yapraklı çiçek, kalathos, omphalos, kartal ve hypocampus görülen süslemeler arasında yer almaktadır. Alınlık altında bulunan basit pervaz üzerinde yazıtı bulunmaktadır. Bazı alınlıklarda yazıt alınlık çerçevesi içine veya beşik çatı ve alınlık çerçevesi arasında kalan alana sıkıştırılarak yazılmıştır. Tip 4a MS 1.yy. ortalarından MS 1.yy.ın son çeyreğine kadar kullanılmıştır.

Waelkens tipolojisinde Tip IVA=Tip M Aizanoi 1 olarak adlandırdığı bu tipi MS 1.yy. sonu ile MS 2.yy. başlarına tarihlemektedir³⁰². Lochman ise bu tip alınlıkları üç evreye ayırmıştır. I. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü dikdörtgen formlu, alt kısmı basit kornişlidir. MS 20-75'e tarihlenmiştir. II. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü hafif üçgen formlu, alt kısmı basit kornişlidir. MS 60-85'e tarihlenmiştir. III. Evre küçük üçgen alınlıklı, alınlık üstü üçgen formlu, alt kısmı basit kornişlidir. MS 75-85'e tarihlenmiştir³⁰³.

Aizanitis Bölgesi'nde bulunan ve tez kapsamında değerlendirilen örnekler içinde sekiz alınlık üstünde tarih okunabilmektedir³⁰⁴. Bunlardan 88 katalog numaralı en erken alınlık üzerinde *ETOYΣZMP* ifadesi okunmaktadır. Bu ifade "147 yılında" anlamına gelmektedir. Bu tarih *Actium* erasına göre MS 116-117, *Sulla* erasına göre ise MÖ

³⁰² MAMA IX, xlv.

³⁰³ Lochman 2003, 34.

³⁰⁴ Kat no: 88, 89, 90, 91, 92, 93.

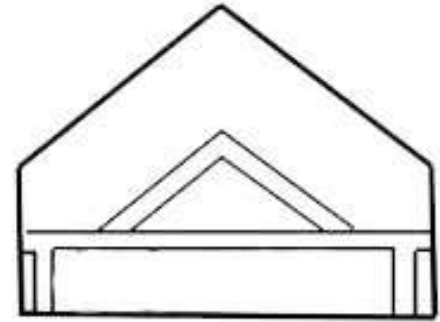
62/3'ü göstermektedir³⁰⁵. Üzerinde tarih bulunan Tip 4a alınlıklar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4).

Katalog no	Yunanca	Tarih	Actium Era	Sulla Era
86	<i>PEE</i>	164	MS 134/5	MS 80/1
91	<i>ENP</i>	166	MS 138/9	MS 84/5
99	<i>ENP</i>	166	MS 138/9	MS 84/5
104	<i>ZMP</i>	147	MS 116/7	MS 62/3
106	<i>HNP</i>	158	MS 127/8	MS 73/4
112	<i>BEP</i>	162	MS 131/2	MS 77/8
113	<i>ΓEP</i>	163	MS 132/3	MS 78/9
122	<i>ΓEP</i>	163	MS 132/3	MS 78/9

Tablo 4: Tip 4a'da Üzerinde Tarih Bulunan Alınlıklar

Bu tabloya göre MS 62 ile MS 85 yılları arasında 5a tipi alınlıklar üzerinde tarih yazıldığı görülmüştür. Ancak bu uygulamanın bir topluluğa veya bir atölyeye özgü olduğunu söylemek zordur. Ancak genel olarak bu durum Tip 4a'nın MS 1.yy.ın ikinci yarısında kullanıldığını kesin bir biçimde ortaya koymaktadır.

TİP 4b: Aizanitis Bölgesi'nde karşımıza çıkan bir diğer alınlık tipi **Tip 4b**'dir (Fig. 21). Tip 4b üçgen alınlıklı, beşik çatılıdır. Alınlık altında ince ve düz pervazlıdır. Tip 4a'dan farkı alınlık altında lentosunun bulunmasıdır. Aizanitis Bölgesi'nde 58 örnekle temsil edilir (**Kat. 124-181**). Lento üzerinde ranke bezeme, *fascia* veya yazıtı bulunan örnekler mevcuttur. Üçgen alınlıklarda da mezar stellerinde gördüğümüz genel süsleme şeması palmet şeklinde tepe akroteri ve yarım palmet şeklinde köşe akroterleri şeklinde görülmeye devam etmektedir. Tip 4a'daki gibi erken örneklerde üçgen alınlık dardır ve akroterler büyük boyutludur. Köşe akroterlerinin her iki yanına dört veya altı yapraklı çiçekler, çarkıfelek motifi ve yunuslar yapılmıştır. MS 50'nin hemen sonrasında üçgen alınlık büyümüş ve akroterler küçülmüştür. Bununla birlikte köşe akroterlerinin iki yanına yapılan bu süslemeler akroterler arasına alınmıştır. Lento ve alınlık üzerinde görülen ranke motifi aynı formu takip etmektedir. Alınlık üstünde MS 1.yy.da kıvrık dallar ve çiçekli rankeler şeklinde görülmektedir. Ancak MS 100 ve sonrasında sarmaşık dallar ve *akanthus*lu rankeler ortaya çıkmıştır. Lento üzerinde ise MS 1.yy'da

Figür 21: Tip 4b

³⁰⁵ MAMA IX, C224; MAMA IX, lvii.

dolgun kıvrık dallar ve spiraller, MS 1.yy sonu MS 2.yy. başında *akanthuslu*, çiçek ve haşhaşlı rankeler görülmektedir. Flaviuslar Dönemi'nde ana ve yan dalların kılıf yapraklar ile sarılması bu dönemde artmış ve rankeler friz kuşaklarında sınırları zorlarcasına irileşmiştir. MS 2.yy.da ise *meanderler* ve *ion kymation* süslemeleri karşımıza çıkmaktadır. Rankeler ve *meanderler* ile birlikte, 2 veya 3 *fascialı* ve yazıtlı paneller de anı dönemde görülmektedir. Alınlık ortasında dört yapraklı çiçek, kalathos, omphalos, kartal, aslan, hypocampus, büstler ve amphoralar bulunan örnekler mevcuttur. Tip 4b MS 1.yy.ın ikinci yarısında yoğun şekilde üretilmiştir ve MS 2.yy. ortalarına kadar kullanılmaya devam etmiştir.

Aizanitis Bölgesi'nde bulunan ve tez kapsamında değerlendirilen örnekler içinde on alınlık üstünde tarih okunabilmektedir³⁰⁶. Bunlardan 137 katalog numaralı en erken alınlık üzerinde *ΕΤΟΥΣΘΝΡ* ifadesi okunmaktadır. Bu ifade “159 yılında” anlamına gelmektedir ve *Sulla* erasına göre MÖ 74'ü göstermektedir³⁰⁷. Üzerinde tarih bulunan Tip 4b alınlıklar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 5).

Katalog no	Yunanca	Tarih	Actium Era	Sulla Era
129	<i>ΘΝΡ</i>	159	MS 128/9	MS 74/5
133	<i>ΘΝΡ</i>	159	MS 128/9	MS 74/5
136	<i>ΕΝΡ</i>	166	MS 135/6	MS 81/2
140	<i>ΒΕΡ</i>	162	MS 131/2	MS 77/8
163	<i>ΑΕΡ</i>	161	MS 130/1	MS 76/7
164	<i>ΡΕΕ</i>	165	MS 134/5	MS 80/1
171	<i>ΕΕΡ</i>	165	MS 134/5	MS 80/1
174	<i>ΣΜΒ</i>	242	MS 211/2	MS 157/8
176	<i>ΑΟΡ</i>	171	MS 140/1	MS 86/7
181	<i>ΒΕΡ</i>	162	MS 131/2	MS 77/8

Tablo 5: Tip 4b'de Üzerinde Tarih Bulunan Alınlıklar

Bu tabloya göre MS 74-86 arasında bazı alınlıklar üstüne tarih yazılmaktadır. Ancak Tip 4a'da olduğu gibi bu uygulamanın bir topluluğa veya bir atölyeye özgü olduğunu söylemek zordur. Ancak genel olarak bu durum Tip 4b'nin MS 1.yy.ın son çeyreğinde kullanıldığını kesin bir biçimde ortaya koymaktadır.

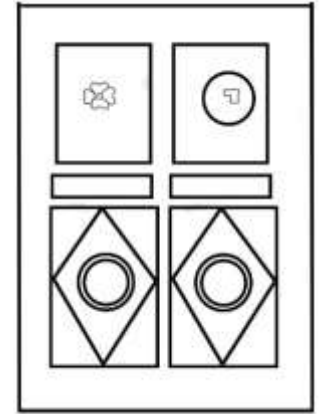
Waelkens bu tip için Tip IVB=Tip M Aizanoi 2, Tip IVC=Tip M Aizanoi 3, Tip IVD=Tip M Aizanoi 4 ve Tip IVE=Tip M Aizanoi 5 olmak üzere dört tip önermektedir. Waelkens bu tipolojik ayrımı alınlıkların altında bulunan lento üzerindeki süslemelere göre yapmıştır ancak alınlıklar form bakımından hiç bir farklılık barındırmamaktadır.

³⁰⁶ Kat no: 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138.

³⁰⁷ MAMA IX, C246; MAMA IX, lvii.

Tip IVB=Tip M Aizanoi 2 alınlık altında 3 *fascialı*, Tip IVC=Tip M Aizanoi 3 alınlık altında 2 *fascialı* örneklerdir. Waelkens'e göre bunlar MS 1.yy. sonu MS 138/140-150'ler'den Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanılmıştır. Tip IVD=Tip M Aizanoi 4 lento üzerinde bezemesiz bırakılmış panel üzerinde yazıt bulunan tiplerdir. MS 2.yy.a tarihlenmektedir. Tip IVE=Tip M Aizanoi 5 lento üzerinde ranke bezeme bulunana tiptir ve MS 100/125-MS 150'lerde ortaya çıkmış ve Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanılmıştır³⁰⁸. Lochman ise bu tipi IV. Evre ve V. Evre olmak üzere iki tipte değerlendirmiştir. Her iki tip arasındaki tek farklılık alınlık genişlikleridir ve buna göre tarihlendirilmiştir. IV. Evre küçük üçgen alınlıklıdır ve MS 80-90'a tarihlenmiştir. V. Evre ise geniş üçgen alınlıklıdır ve MS 85-100'e tarihlenmektedir³⁰⁹. Lochman'ın kapı biçimli naiskos tipi stel Tip Ia ve Ib olarak adlandırdığı tipler üçgen alınlıklar için yaptığı tipoloji ile uyumludur. Tip Ia dar üçgen alınlıklıdır ve MS 75-90'a tarihlendirilmiştir. Tip Ib ise geniş üçgen alınlıklıdır ve MS 85-130'a tarihlendirilmiştir. Lochman'ın bu önerisi üçgen alınlıklar ile doğru orantılı ilerlemektedir. Lochman üçgen alınlık tipolojisinde alınlık II. Evre'nin görülmeye başladığı MS 75 ile IV. Evre'nin son kullanım tarihi olan MS 90 kapı biçimli naiskos tipi stel Tip Ia'nın üretildiği MS 75-90 tarihine işaret etmektedir. Aynı şekilde alınlık V. Evre'nin görülmeye başladığı MS 85 yılı da kapı biçimli naiskos tipi stel Tip Ib'nin üretildiği MS 85-130 tarihine işaret etmektedir. Buna göre Tip 4'in alt tipi olarak önerdiğimiz Tip 4a ve Tip 4b aslında Lochman'ın tipolojisinde de aynı şekilde ifade edilmiş fakat alt tip olarak değerlendirilmemiştir.

TIP 4c: Aizanitis **Tip 4c** Tip 4a ve Tip 4b ile birlikte Tip 4'ü oluşturan yapı elemanlarından kapı biçimli olan stellerdir (Fig. 22). Aizanitis Bölgesi'nde 18 örneği bulunmuştur. (**Kat. 182-199**). Dikdörtgen formludur ve kapı dört veya altı panele ayrılmıştır. MS 1.yy.ın ortalarında yani MS 50'lerde kullanılmaya başlanmış ve MS 150 yıllarına kadar kullanımı devam etmiştir. Aizanoi'da görülen kapı panelleri süsleme şeması farklı örnekler olmasına karşın genel olarak aynıdır.

Figür 22: Tip 4c

Üstte sol panelde çiçek, sağda kilit; Alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde veya üstünde kapı tokmağı görülmektedir. Çiçekler 4-5-6 veya 8 yapraklıdır. Kilit

³⁰⁸ MAMA IX, xlv, xlvi.

³⁰⁹ Lochman 2003, 34.

aynaları genelde daire şeklindedir ve ortasında deliği vardır. Kapı panellerinden alttaki baklava dilimli paneller MS 1.yy. sonlarına doğru dikdörtgen formunu alır. Kapı dört veya altı panele ayrılır ve paneller arasında dar dikdörtgen panellerin bulunduğu örnekler de mevcuttur. Kapı panelleri arasındaki dar dikdörtgen paneller MS 125'ten sonra ortaya çıkıyorsa yalancı kapılarda da görülen bu kompozisyon bu tipin MS 2.yy.ın ortalarına kadar kullanıldığını göstermektedir.

Waelkens bu tipi Tip III=Tip L olarak adlandırmıştır ve bir mezarın veya heroonun girişini kapatmak için kullanıldığını söylemiştir³¹⁰. Lochman ise Aizanitis Bölgesi mezar stelleri tipolojisinde bu tipe yer vermemiştir. Waelkens'e göre buldukları yerde açılma işlevi göstermeyen bu yalancı kapılar varlıklı kişilerin mezarlarında MS 1.yy. sonrası, MS 2.yy.ın ilk yarısında kullanılmıştır³¹¹. Bu tip steller kaide, plaster ve alınlıktan oluşan elemanlarla birlikte de kullanılmaktadır. En altta U formu alçak bir kaide yer almaktadır ve stel bu kaide üzerinde oturur. Birçok örnekte gördüğümüz üzere kaide üzerinde küçük bir çanak oyulmuştur ve bu oyuktan stelin altına doğru uzanan ince bir kanal bulunmaktadır³¹². Bu kaidenin üzerinde oturtulan stel her iki yandan plasterlerle desteklenmektedir ve üzerinde üçgen alınlıkları yer alır³¹³. Görüşümüze göre Waelkens'in yalancı kapı olarak önerdiği Tip III=Tip L Aizanoi Mezar Stelleri Tipolojisinde yer almamalıdır. Bunun en önemli nedeni yalancı kapıların işlevidir. Yalancı kapılar bir mezarın veya heroonun girişini kapatmak için kullanıldıysa mezar steli tipolojisi içinde stel olarak değerlendirilmemelidir. Ancak önermiş olduğumuz Tip 4 içinde, Tip 4'ü oluşturan alınlıklar ve plasterlerle birlikte bir yapı ögesi durumundadır. Bu nedenle ayrı bir tip olarak önerilmesi yerine Tip 4'ün alt tipi olarak önerilmesi daha doğru olacaktır.

Mezar stelleri üzerinde kapı betimlemesi MS 1.yy. ortalarından itibaren Aizanoi'da görülmeye başlamıştır. Hem yalancı kapı olarak mezar odası girişlerinde, hem de diğer yapı elemanları ile birlikte bir düzenleme içinde kullanılmıştır. Bu düzenleme içinde oluşturduğu tip (Tip 4) MS 2.yy. ortalarına kadar devam etmektedir. Bu nedenle Tip 4c için MS 150'lere kadar kullanıldığını önerebiliriz.

Aizanitis mezar stelleri tipolojisinde Tip 5 ve Tip 5a Suriye tipi alınlıklı mezar stellerini temsil etmektedir. Kapının iki yanında köşe plasterleri bulunur. Erken örneklerde üçgen alınlık üstünde sima ve kapı çerçevesi bulunmaz. MS 2.yy. ortalarında

---

³¹⁰ MAMA IX, xlv.

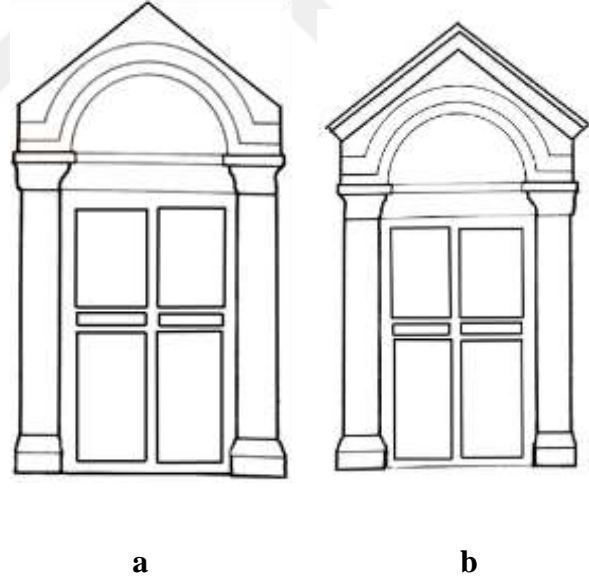
³¹¹ MAMA IX, xlv.

³¹² Jes 2001b, 285; Jes 1997, 241; Waelkens 1986, 6; Naumann 1975, 346.

³¹³ Jes 1997, 240, Abb. 6

beşik çatıya sima ve gövdeye kapı çerçevesi eklenmesiyle tip form olarak son halini alır. Kapı dört panele ayrılmıştır ve paneller arasında dar dikdörtgen paneller bulunmaktadır. MS 2.yy. sonlarına doğru stellerin boyutları büyümekte ve gövde üzerinde kapının kapladığı alan küçülmektedir. Alınlıkta ortada palmet şeklinde yapılmış tepe akroteri ve yanlarda yarım palmet şeklinde köşe akroterler yapılmaya devam etmektedir. Kapı panellerinde genel olarak Aizanitis Bölgesi'nde karakteristik şema kullanılmaktadır. Üst panellerde solda çiçek, sağda daire formlu kapı kilidi ve alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar stelleri için karakteristiktir. Ancak farklı kompozisyonların kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Aizanitis Tip 4c'nin ortaya çıkışından kısa süre sonra yaklaşık olarak MS 2.yy.ın ortalarında kapı panellerinin diziliminde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Alt ve üst paneller arasında ve alt panellerin altında her iki tarafta dar uzun boş paneller yapılmaya başlanmıştır. Kapının üç *fascialı* bir çerçeve ile derinlik kazandırılması ile birlikte ortaya çıkan bu stil, üstteki panellerin kare formunu alarak, alttaki panellerin uzun dikdörtgenlere dönüşmesiyle devam etmiştir.

TİP 5: Aizanitis Tip 5 Suriye tipi alınlıklı, kapı biçimli dikdörtgen gövdeli mezar stelleridir. Suriye tipi alınlıklı stellerin erken örneklerini temsil eder. Aizanitis Bölgesi'nde 97 adet bulunmaktadır (**Katalog no:200-296**). Suriye tipi alınlıklı, gövdesi plasterlerle destekli kapı biçimlidir. Üçgen alınlık üstünde sima ve kapı çerçevesi bulunmaz (Fig. 23a). Kapı dört panele ayrılmıştır ve paneller arasında dar dikdörtgen kör paneller

Figür 23: Tip 5

bulunmaktadır. Kapının iki yanında alınlığı taşıyan plasterler bulunmaktadır. Tip 5'in erken örneklerinde alınlık üstünde sima bulunmaz. Ancak MS 2.yy.ın ilk yarısından sonra sima eklenir (Fig. 23b). MS 2. yy. ortalarına doğru kapı çevresine üç *fascialı* bir çerçeve eklenmiş ve böylece stele derinlik kazandırılmıştır. Tip 5 Waelkens'in tipolojisinde Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a, Tip VIIB=Tip C Aizanoi 6b olmak üzere iki alt tipe ayrılarak değerlendirilmiştir. Her iki tip de Suriye tipi alınlıklı, kapı gövdelidir.

Kapı plasterlerinde ranke ve yiv bezeme vardır. Ancak Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a üçgen alınlık üstünde simasız, Tip VIIB=Tip C Aizanoi 6b simalıdır. Waelkens stelleri plasterler üzerindeki ranke ve yiv bezeme olmak üzere ortak bezeme öğelerine göre sınıflandırmış ancak alınlık üstündeki siması bakımından farklılık gösteren stelleri aynı tip altında değerlendirmiştir³¹⁴. Lochman ise bu tipi kapı biçimli naiskos steller Tip II başlığı altında iki alt tipe ayırmıştır³¹⁵. Tip IIa Suriye tipi alınlıklı ve alınlık üstünde siması bulunmayan tiptir. Tip IIb ise Suriye tipi alınlıklı ve alınlık siması bulunan kapı çevresinde üç fascialı çerçeveli tiptir. Plasterleri rankeli veya yivli bezemeli olabilir. Lochman tarafından MS 130'dan MS 3.yy.ın ilk çeyreğine kadar kullanıldığı önerilmiştir.

Erken örneklerde, alınlıklarda tepe akroterinin her iki yanında yer alan ranke bezemesi uzun ve alçak dalgalar şeklinde işlenmiştir. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden 2.yy ortalarına kadar alınlık üstünde kıvrık dallar giderek irileşmiş ve aynı zamana sarmaşık dallar görülmeye başlamıştır. Ancak MS 150 sonrasında alınlık siması eklenmiş ve alınlık üstündeki bu alan yok olmuştur. Alınlık simasının eklenip palmet akroterlerin ortadan kalkmasıyla alınlık üstünde süsleme alanı kalmamıştır. Bunun yerine alınlığın üst noktasında dar palmetler, omphalos, çiçekler ve aynalar ile köşelerde yunusların bulunduğu alınlık şemaları karşımıza çıkmaya başlar. Stellerdeki yazıtlar ise Suriye tipi kemer üzerinde tek ya da iki sıra veya alınlık altındaki silmede tek sıra olarak görülmektedir. MS 2.yy. ortalarından sonra alınlığı taşıyan plasterler üzerindeki plaster başlıklar *akanthus* yapraklarıyla süslenerek *korinth* başlığı gibi yapılmıştır. İki plaster başlık arasında oluşan frizde ise açık ve kapalı palmetler ile girland *bukranion* dizisi görülmeye başlamıştır. Suriye tipi alınlık içinde ise az sayıda da olsa büstler, eller, sıklıkla aslan, kartal, kalathos figürleri bulunmaktadır. Çifte stellerde her iki alınlık içinde bir tarafta kadını, diğer tarafta ise erkeği temsil eden figürler görülmektedir. Alınlığı taşıyan ve kapının iki yanında bulunan plasterlerdeki rankeler üzerinde çiçekler erken dönemlerde sıkça görülmeyen süslemelerdir. Ancak MS 125'ten sonra alınlık üzerindeki yüzey, çiçekli ranke bezemeleriyle dolar. Çiçekli ranke bezemeleri, MS 140'tan itibaren *akanthus* yapraklı ranke bezemeleri ile aynı gelişimi göstermektedir. MS 2.yy. ortalarında ise plasterlerde yiv bezemeler görülür. Bununla beraber MS 2.yy. ortaları ve sonrasında plasterler üzerindeki rankeler çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçeveler hafif dışa bombelidir ve bu durum Antoninus Pius Dönemi'yle başlayan

³¹⁴ MAMA IX, xlviii.

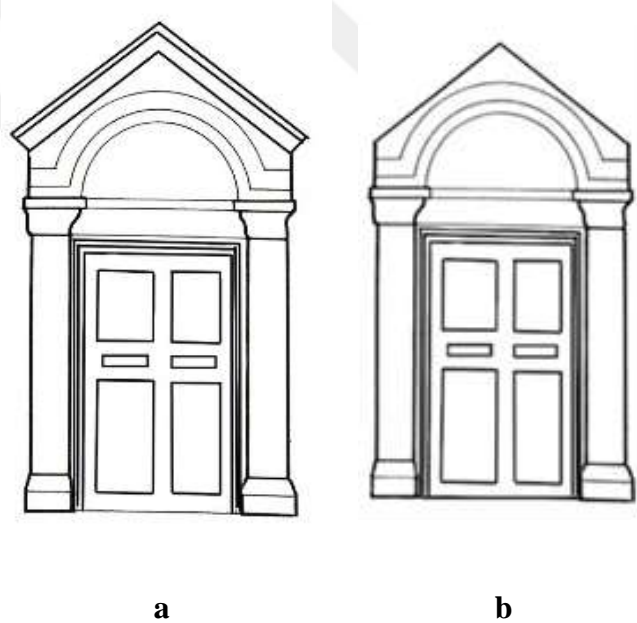
³¹⁵ Lochman 2003, 39.

motiflerin kabartma yüksekliklerinin artmasıyla doğru orantılıdır. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden MS 3.yy.a kadar kullanılmıştır.

Waelkens'in tipolojisinde bu tip Tip VIA=Tip C Aizanoi 4a, Tip VIB=Tip C Aizanoi 4b olmak üzere iki tipte değerlendirilmiştir³¹⁶. Her iki tip de Suriye tipi alınlıklı, kapı gövdelidir. Kapı plasterlerinde ranke bezeme vardır. Ancak Tip VIA=Tip C Aizanoi 4a üçgen alınlık üstünde simasız, Tip VIB=Tip C Aizanoi 4b simalıdır. Bu tipoloji içinde Tip VIC=Tip C Aizanoi 5 olarak adlandırılan bir diğer tip ise alınlıkta defne çelengi bulunan, Suriye tipi alınlıklı alınlık üstü simasız tiptir ve Tip VIA=Tip C Aizanoi 4a ile aynı forma sahiptir. Waelkens bu tipolojide stelleri ortak bezeme öğelerine (plasterler üzerindeki ranke bezeme) göre sınıflandırmış ancak alınlık üstündeki siması bakımından farklılık gösteren stelleri aynı tip altında değerlendirmiştir.

Lochman ise bu tipi kapı biçimli naiskos steller Tip II başlığı altında iki alt tipe ayırmıştır³¹⁷. Tip IIa Suriye tipi alınlıklı ve alınlık üstünde siması bulunmayan tiptir. Tip II'nin erken örneklerini temsil eder. Plasterleri rankeli veya yivli bezemeli olabilir. Lochman tarafından MS 130-165 yıllarına tarihlenmiştir.

TİP 5a: Tip 5a Suriye tipi alınlıklı, gövdesi plasterlerle destekli kapı biçimlidir. Aizanitis Bölgesi'nde 62 örnekle temsil edilmektedir. (**Katalog no: 297-358**). MS 2.yy.ın ilk yarısından MS 3.yy.a kadar kullanılmıştır. MS 2.yy. ortalarında beşik çatıya sima ve gövdeye kapı çerçevesi eklenmiştir (Fig. 24a-b). MS 2.yy. sonlarına doğru stellerin boyutları büyümüştür. Gövde üzerinde plasterlerin yanı sıra kapı çerçevesinin de eklenmesiyle kapının kapladığı alan küçülmüştür.

Figür 24: Tip 5a

MS 2.yy. ortalarından sonra alınlık üstüne eklenen alınlık siması ile Tip 5'da olduğu gibi alınlık üstündeki süsleme alanı yok olmuştur. Bunun yerine alınlığın üst noktasında

³¹⁶ MAMA IX, xlviii.

³¹⁷ Lochman 2003, 39.

dar palmetler ve bu palmetlerden çıkan sarmaşık dallar, omphalos, çiçekler ve aynalar ile köşelerde yunusların bulunduğu alınlık şemaları karşımıza çıkmaya başlamıştır. Stel üzerindeki yazıtlar ise Suriye tipi kemer üzerinde tek ya da iki sıra veya alınlık altındaki silmede tek sıra olacak şekilde görülmektedir. MS 2.yy. ortalarından sonra plaster başlıklar da çoğu zaman *akanthus* yapraklarıyla süslenmiş *korinth* başlıklarını anımsatmaktadır. Bununla beraber MS 2.yy.ın sonlarına doğru Suriye tipi alınlık altında, plaster başlık yüksekliğinde ve iki başlık arasında bir friz bloğu oluşmuştur. Bu friz bloğu üzerinde açık ve kapalı palmetler, girlandlar ve girland-*bukranion* dizisi genel olarak görülen süslemelerdendir. Suriye tipi alınlık içinde ise az sayıda da olsa büstler, eller, sıklıkla aslan, kartal, kalathos figürleri bulunmaktadır. Çifte stellerde her iki alınlık içinde bir tarafta kadını, diğer tarafta ise erkeği temsil eden figürler görülmektedir. Tip 5a hem simasız hem de simalı beşik çatılı mezar steli örneklerini kapsamaktadır. Her iki örnekte de alınlık süsleme gelişimi Tip 5 ve Tip 5a'daki kompozisyon ile aynı şekilde devam etmiştir. MS. 2.yy. ortalarından sonra kapı üç *fascialı* bir çerçeve ile çevrelenmiş ve böylece kapı derinlik kazanmıştır. Alınlığı taşıyan ve kapının iki yanında bulunan plasterlerdeki ranke ancak MS 125'ten sonra çiçekli ranke bezemeleriyle dolar. Böylece Tip 5 ile başlayan plaster süslemeleri Tip 5a'da da devam eder. Ranke bezemeleri, MS 150'den itibaren çiçekli kıvrık dallar, *akanthus* yapraklı ranke bezemeleri ile rankelere haşhaşların eklenmesiyle devam eder. Bununla beraber MS 2.yy. ortaları ve sonrasında plasterler üzerindeki rankeler çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçeveler hafif dışa bombelidir ve bu durum Antoninus Pius Dönemi'yle başlayan motiflerin kabartma yüksekliklerinin artmasıyla doğru orantılıdır. Çerçevele rankelerle aynı dönemde plasterler üzerinde yiv bezeme görülmeye başlamıştır. Bu bezeme mezar stelinin görüntüsünün mimari bir yapı gibi görünmesini sağlamaktadır.

MS 2.yy. ortalarına doğru stellerin boyutları büyür ve buna ters orantıda kapılar stel üstünde daha az yer kaplayarak küçülür. MS 50'de kapıların tüm stel gövdesini kaplamasından sonra MS 2.yy.a yaklaştıkça kapının iki yanından plasterlerin ortaya çıkması (MS 100 civarı), sonrasında kapının çevresine kapı çerçevesi eklenmesiyle (MS 150 civarı) kapılar gövde üzerinde küçülmeye başlamıştır. Aynı zamanda kapılar küçüldükçe derinlik artmış, plaster-çerçeve-kapı kompozisyonu derinleşmiştir.

Lochman bu tipi kapı biçimli naiskos steller Tip II başlığı altında Tip IIb olarak adlandırmıştır. Suriye tipi alınlıklı ve alınlık üstünde siması olan tiptir. Lochman tarafından MS 145-200/20 yıllarına tarihlenmiştir. Lochman'a göre MS 145'ten sonra

üçgen alınlık üstündeki simanın yanı sıra kapı çevresine çerçeve eklenmiştir³¹⁸. Kapı çevresine çerçeve eklenmesi MS 2.yy. ortalarında olmuştur. Bu bakımdan Lochman'ın görüşü bizim önerimizle örtüşmektedir.

Tip 5a Waelkens'in tipolojisinde Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a, Tip VIIB=Tip C Aizanoi 6b olmak üzere iki tipe ayrılarak değerlendirilmiştir. Her iki tip de Suriye tipi alınlıklı, kapı gövdelidir. Kapı plasterlerinde yiv bezeme vardır. Ancak Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a üçgen alınlık üstünde simasız, Tip VIIB=Tip C Aizanoi 6b simalıdır. Waelkens VIA=Tip C Aizanoi 4a ve VIB=Tip C Aizanoi 4b'de olduğu gibi bu tipolojide stelleri ortak bezeme öğelerine (plasterler üzerindeki yiv bezeme) göre sınıflandırmış ancak alınlık üstündeki siması bakımından farklılık gösteren stelleri aynı tip altında değerlendirmiştir³¹⁹. Waelkens'in tipolojisinde Tip VIA=Tip C Aizanoi 4a, Tip VIB=Tip C Aizanoi 4b ve Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a, Tip VIIB=Tip C Aizanoi 6b olarak adlandırdığı, bu tezde Tip 5 ve Tip 5a olarak önerdiğimiz stellerin tipolojisi form özelliklerine göre değil bezeme öğelerine göre oluşturmuştur. Ancak bezeme unsurları tipolojik çalışma için ilk aşamada kullanılacak ayırıcı bir unsur olmamalıdır. Tipoloji öncelikle form ayrımı yapılarak kronolojik bir sıralama içinde oluşturulmalı, bezeme unsurları ancak alt tipler için önerilmelidir. Buna göre bu çalışmada form bakımından kronolojik bir sıra takip eden steller tipolojimizi oluşturmuştur ve Suriye tipi alınlıklı, alınlık üstü simasız steller Tip 5 ve Suriye tipi alınlıklı, alınlık üstü simalı steller ise Tip 5a olarak iki tipte değerlendirilmiştir.

Önerdiğimiz Aizanitis Bölgesi mezar steli tipolojisine göre Aizanitis Bölgesi'nde MÖ 2.yy.da karşımıza çıkan en erken stel tipi, Tip 1'dir. Tip 1 MÖ 2.yy.da ortaya çıkar ve MS 1.yy.a kadar devam eder. MÖ 1.yy. ortalarında ise Tip 2 başlar. Az sayıda örneği olmakla birlikte yazıtlarında MÖ 49 yılını göstererek kesin tarih verir. MS 1.yy.ın ikinci yarısında kapı biçimli mezar stelleri ortaya çıkar. MS 50'de Tip 4c, Tip 4, Tip 3 ve Tip 4 birlikte kullanılmıştır. Bunun yanında Tip 4a ve Tip 4b de MS 50 civarı Tip 4'le birlikte ortaya çıkar ve MS 1.yy. sonlarına kadar kullanılır. MS 2.yy. başlarında ise kapının iki yanına plasterler eklenir ve Tip 3a ortaya çıkar. Tip 3a, Tip 4 ve Tip 4b MS 2.yy. ortalarına kadar birlikte kullanılmaya devam ederler. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra Tip 5 ve hemen ardından Tip 5a ortaya çıkar ve MS 3.yy. başlarına kadar kullanılır.

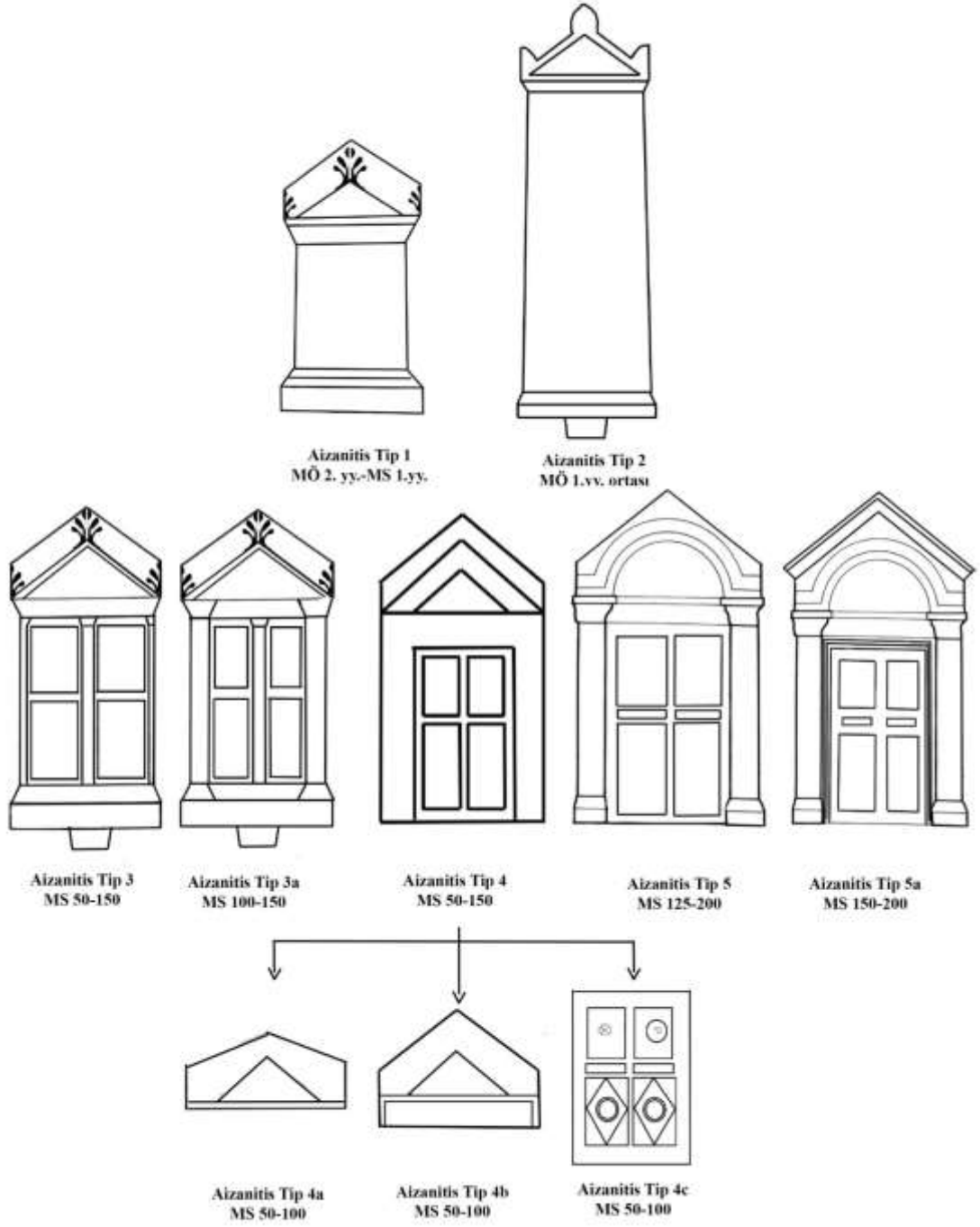
Bundan çıkarılan sonuçlara bakılırsa; Aizanitis Bölgesi'nde MÖ 2.yy.da üçgen

³¹⁸ Lochman 2003, 39.

³¹⁹ MAMA IX, xlviii.

alınlıklı dikdörtgen gövdeli mezar stelleri (Tip 1) kullanılmış ve bu tip MS 1.yy.a kadar üretilmeye devam etmiştir. MÖ 1.yy ortalarında Tip 1 ile birlikte Tip 2 ortaya çıkmış ve kısa süre birlikte kullanılmıştır. Kapı biçimli stellerin ortaya çıkışı MS 1.yy. ortalarıdır (MS 50 ve sonrası). Aizanitis Bölgesi'nde çok sayıda rastladığımız yalancı kapılar (Tip 4c) MS 50 ile MS 150 yılları arasında kullanılmıştır. MS 50 civarı ortaya çıkan diğer tip, Tip 3'dür. Tip 3 Tip 1'in gövdesine kapı eklenmiş formu olarak karşımıza çıkar. Tip 1 MS 1.yy.a kadar kullanılmıştır. Bu durumda Tip 1 ile Tip 3 aynı dönemde kısa bir süreliğine de olsa birlikte kullanılmış formlar olmalıdır. MS 2.yy. başında (MS 100 civarı) gövdedeki kapıya iki tarafta plasterler eklenmiş ve böylece Tip 3a ortaya çıkmıştır. Tip 3 ve 4b MS 2.yy. ortalarına kadar (MS 150 civarı) kullanılmıştır. MS 1.yy. ortalarında Tip 4c ve Tip 3 ile birlikte Tip 4 ortaya çıkmıştır. Kapının plasterlere sınırlandırılmasından önce MS 50 civarında Tip 4 ile birlikte kapı çerçevesi görülmektedir ve Tip 4 Aizanitis'te kapı çerçevesinin uygulandığı tek tiptir. Tip 4'in üçgen alınlıkları Aizanitis Bölgesi'nde görülen tek üçgen alınlık formlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu nedenle Tip 4a ve Tip 4b olarak iki alt tipte değerlendirilmiştir. Bu tipler Tip 4'in MS 50 civarında ortaya çıkışıyla birlikte üretilmeye başlar ve MS 1.yy.ın ikinci yarısına kadar devam eder. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra Suriye tipi alınlıklar ortaya çıkar ve MS 3.yy.a kadar Aizanitis Bölgesi'nde çok sayıda örneği görülür. Tip 5 ve 5a alınlık çatısı siması ve kapı çerçevesi kompozisyonları ile birbirinden ayrılır. Suriye tipi alınlığın görüldüğü en erken tip MS 125 civarında ortaya çıkan Tip 5'dir. MS 2.yy. ortalarına geldiğimizde alınlık üstünde sima olan Tip 5a ortaya çıkar. Her iki tip de MS 2.yy.ın sonlarına kadar kullanılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonucunda, Aizanitis Bölgesi için önerdiğimiz mezar steli tipolojisi ve tiplerin tarihleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Aizanitis Bölgesi Mezar Steli Tipolojisi Önerisi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZAR STELLERİ ÜZERİNDEKİ BEZEMELER

Aizanitis Bölgesi'nde tespit ettiğimiz ve tez kapsamında incelediğimiz mezar stellerinin tipolojisinden sonra değerlendirilmesi gereken ikinci unsur bezemelerdir. Stel üzerindeki bezeme ve figürler ölen kişinin cinsiyetinin, hayattayken ne iş yaptığının ya da nasıl bir kişi olduğunun belirlenmesi açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu bilgileri yazıtlardan alabildiğimiz gibi yazıtında bu sembollerin ne anlama geldiğini anlatan ve Sardeis'te bulunan Menophila'nın steli önemli bir örnektir³²⁰. Yazıtta *“Neden işlenmiştir bu stel üzerine bir zambak, kitap, A harfi, sepet ve çelenk? Kitap bilgeliğini, başının üzerindeki çelenk resmi bir sıfatı olduğunu, bir (A) sayısı ailenin tek çocuğu olduğunu, sepet erdemli kişiliğini, çiçek ise kaderin onu açmadan solup götürdüğünü gösterir”* ifadesi okunmaktadır³²¹.

Bezeme hem tipolojiden koparılmayarak değerlendirilmeli hem de ayrı birer süsleme ögesi olarak incelenmelidir. Burada amaç hangi bezemelerin kullanıldığı, ikonografik anlamları ve hangilerinin bölgeye özgü olup olmadığını saptanmasıdır. Böylece bezeme ve figürlerin yüzyıllar içindeki gelişimi izlenebilecektir. Steller üzerindeki bezeme ve figürlerin kadın ve erkek stelleri üzerinde hangi şekillerde ve çeşitlilikte kullanıldığı saptanacak benzerlikler ve farklar ortaya konacaktır.

Aizanitis'te MÖ 2.yy.dan MS 2.yy.a kadar farklı stel tipleri için farklı bezeme unsurları kullanılmış ve bu bezemeler stellerin tarihlendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Tipoloji bezemeye yön vermiş ancak tipolojiyi oluşturan ana unsur haline gelmemiştir. Örneğin ranke süslemeler MS 100 civarında Tip 3a'nın ortaya çıkışıyla steller üzerinde görülmeye başlamış ve MS 3.yy. başlarına kadar kullanılmıştır. Ancak bu süreçte rankeler farklı dal ve yaprak formlarıyla karşımıza çıkmış ve bu özellikler stellerin tarihlendirilmesinde yardımcı olmuştur. Tüm bunların yanı sıra stellerin gövdelerinde, kapı panellerinde, üçgen alınlıklarda, alınlık simalarında ve alınlık içlerinde farklı bezeme unsurları da karşımıza çıkmaktadır.

Mezar stelleri üzerindeki bezemeler ile ilgili ilk çalışma Waelkens tarafından yapılmıştır. Waelkens 1986 yılında yayınladığı *Die Kleinasiatischen Türsteine:*

³²⁰ İstanbul Arkeoloji Müzesi Env. No: 4033.

³²¹ Karagöz 1984, 11.

Typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür kitabında Phrygia Bölgesi'nde görülen kapı biçimli mezar stelleri üzerindeki süslemeleri ele almıştır³²². Waelkens mezar stelleri üzerindeki sembollerin genel olarak Akdeniz coğrafyasında ikonografik olarak yaygın olduğunu ancak anlamlarının yerel farklılıklardan dolayı çeşitlilik gösterdiğini söylemektedir³²³. Waelkens'e göre kartal ve kalathos kombinasyonu Aizanoi'da yaygın bir uygulamadır. Ancak aslanın pençeleri arasında ölmüş tavşan sadece Altıntaş'taki atölyelerde yapılmıştır ve bölgenin yerel faunasına işaret etmektedir. Aizanoi'daki aslan betimlemeleri ise hep tek yapılırken Altıntaş Ovası, Appia, Kotiaeion ve Alia'da karşılıklı aslanlar görülmektedir³²⁴.

1988'de MAMA ekibi *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, IX: Monuments From the Aezanitis* bandını yayınlamış ve bölgede görülen mezar steli süslemelerini değerlendirmişlerdir³²⁵. MAMA'da çok az bir kısmı istisna olmakla birlikte genel olarak kapı süsleme şemasının üst panellerde solda rozet, sağda dairesel kapı kilidi olduğu ancak MS 2.yy.ın ikinci ve üçüncü çeyreğinde kare formlu yükseltilmiş kenarlı kilitlerin olduğunu belirtilmektedir. Ayrıca üst kapı panellerindeki bu süslemelerin üstüne MS. 2.yy.ın birinci ve ikinci çeyreğinden sonra girland motifi eklenmiştir. MAMA 'ya göre alt panellerde genellikle baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunur. Bu baklava dilimi Aizanoi dışındaki diğer yerleşimlerde çok nadir görülür. MS 2.yy.ın ikinci çeyreğinde kapı kilidi bazen baklava diliminin üstünde olabilir. Hadrianus ve Antoninus Pius Dönemi'nde ise baklava dilimi altında kafes motifi, balık pulu motifi³²⁶ veya pelta görülmektedir³²⁷. Aizanoi kapı süslemeleri gerçek mimariden etkilenmiştir. Tercihler genelde palmet, rozet, sarmaşık dal gibi bol yapraklı süslemelerden yana olmuştur. Ranke süslemeler ise Aizanoi için karakteristiktir ve Phrygia'daki diğer atölyelere göre farklı bir yapı ve gelişim ortaya koyarlar. MAMA'ya göre MS 2.yy.ın otuzlarının sonunda sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar ortaya çıkar. Aynı dönemde alınlık üstünde kıvrık dal bezemesi popüler olmaya başlarken Antoninus Pius'tan sonra sarmaşık dallar hem alınlık hem de plaster süslemesi için oldukça yaygın hale gelmiştir. MS 2.yy.ın üçüncü çeyreğinde ise asma dalları görülmeye başlamıştır³²⁸. Diğer yandan özellikle Hadrianus ve Antoninus Pius Dönemi'nde yaygınlaşan ve özellikle mezarlarla ilgili

³²² Waelkens 1986, 11-13.

³²³ Waelkens 1986, 11.

³²⁴ Waelkens 1986, 12.

³²⁵ MAMA IX, xlviii-xlix.

³²⁶ Kapı panellerindeki balık pulu motifi için bkz: Künzl-Künzl 2003, 260.

³²⁷ MAMA IX, xlviii.

³²⁸ MAMA IX, xlviii, xlix.

olan omphalos gibi bezemeler mevcuttur. Bu muhtemelen mezarda yapılan libasyonda kullanılan phiale ve krater gibi bir kap olmalıdır³²⁹. Denizatı, balık, kuyruklu grifon ve yunuslar gibi deniz yaratıkları ve canlıları bir deniz yolculuğu (*Meereesfhrt*) ile ilgili olmalıdır ve bu da ölünün son yolculuğunu temsil etmektedir. Ancak bu deniz canlıları Aizanoi'da mimaride, frizlerde, sivil veya dini parapetlerde çok kullanılan süslemelerdir. Böylece sembolik anlamları gizlenmiştir ve kullanımları dekoratif amaçlı hale gelmiştir³³⁰.

MAMA IX'a göre Aizanoi'da mezar stellerinde erkek için en sık kullanılan motif kartal, kadın içinse meyve dolu kalathostur. Bu kombinasyon Kommagene ve Kuzey Suriye'de de oldukça yaygındır³³¹. Kartal tanrısallaştırma (*apotheosis*) ve yüceltmenin kuşudur, meyve ile dolu olan kalathos ise Persephone'yi temsil etmektedir. Aizanoi'da daha az görülen aslan ise genel olarak tek başına veya bir boğa başına basmış olarak yapılır. Bu betimleme hem mezarın koruyuculuğunu yapar hem de ölümün gücünü temsil eder. Genelde erkek mezar stellerinde olsa da kadın mezar stellerinde de aslan figürü dişi olarak betimlenmiştir. Medusa başı apotropaik bir anlam taşımaktadır. Steller üzerinde görülen çift el ise Helios'a yapılan bir yakarış ve dua anlamındadır ve genç ölümlerin intikamını almakla veya cinayet şüphesi ile ilişkilendirilmektedir³³².

Aletler Aizanoi'da nadiren tasvir edilmiştir. Özellikle kadın mezar stellerinde kadının güzelliğini (ayna, tarak, alabastron) veya ev işlerindeki meziyetlerini (yün sepeti, iğ, kirman) gösteren betimlemeler vardır. Ayrıca yün sepeti üzerinde evcil hayvan olarak kuşun bulunması da Yukarı Tembris Vadisi çevresinde görülmektedir³³³. Erkeğe dair aletler ise Aizanoi'da nadir görülür ve bunlar kişinin eğitimini ve okur-yazarlığını gösterir. Stylus, rulo, çift taraflı açık rulo bu kişinin eğitimci olduğunu da gösteriyor olabilir. *Falx vinitoria* (bağ bıçağı) gibi tarım ile ilgili aletler yoğunlukla Aizanitis'in doğusunda sürdürülen bağcılık ile ilgili faaliyetlerden dolayı görülüyor olmalıdır. Bununla alakalı olarak asma dalları da hem sembolik bir anlam taşıyor hem de sanatçının bölge florasında gördüğü bir bitki olarak mezar stellerinde yer alıyordu³³⁴.

2003 yılında Lochman, yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien* kitabında hep Phrygia Bölgesi genelinde hem de Aizanitis Bölgesi için süsleme önerilerini yayınlamış ve tarihlendirmiştir. Lochman'a göre kadın

³²⁹ Waelkens 1986, 47.

³³⁰ MAMA IX, xlix.

³³¹ Waelkens 1986, 47; Newbold 1925, 361.

³³² MAMA IX, xlix; Waelkens 1986, 48.

³³³ MAMA IX, xlix; Waelkens 1986, 91.

³³⁴ MAMA IX, xlix.

stelerinde alınlıklarda görülen sepetler Aizanoi'da yaygın kullanılmıştır. MS 90'dan itibaren sepetler yün yumakları veya meyvelerle doludur. Amphoralar ise az görülmekle birlikte MS 1.yy.ın başlarından itibaren kullanılmaya bařlamıřtır³³⁵. Lochman'a göre mezar stelerindeki kartallar Zeus ile ilgili olmalıdır ve MS 140/50'den itibaren kaide üzerinde durur şekilde yapılmaya bařlamıřtır³³⁶. Kartal burada ölen kişiyi temsil etmektedir ve bu da ölüünün tanrının yanında veya yakınında olduğuna işaret etmektedir³³⁷. Kadın ve erkeğin birlikte yer aldıkları tek mezar stelerinde erkeği temsil eden kartala karşılık kadının tarafında kalathos üstünde kartalla antitetik duran serçe görülmektedir³³⁸. Aslanlar ise tek veya çift olarak yapılabilir veya bir boğa ile mücadele sahnesi işlenebilir. Lochman'a göre aslan ile boğa mücadelesinde aslanın pençeleri altında kalan boğalar ölen kişinin ölüm yoluna girdiğini göstermektedir ve bu nedenle mezar stelerinde sıkça görülür³³⁹. Aslanın Kybele'nin kutsal hayvanı olması da mezar stelerinde bu figürü sık görmemiz için bir nedendir. Ancak Lochman dişi aslanın kadını temsil ettiği örneklerin Aizanoi'da az görüldüğünü söylemektedir³⁴⁰. Aizanitis mezar stelerinde plastik unsurlar kaba bir stilde yapılmıştır, ölen kişinin büstünün yapılması yaygın bir moda değildir. Lochman bu mezar stelerinin yüksek kalitedeki ustalar tarafından yapılmadığını ve kent içinde biraz daha varlıklı olan köylüler için yapıldığını söylemektedir³⁴¹.

Waelkens, MAMA ekibi ve Lochman'ın Aizanitis mezar stelleri üzerindeki süslemeler ile ilgili yaptığı çalışmalar başlangıç olarak kabul edilebilir olsalar da hem tarihleme hem de çeşitlilik açısından eksikler barındırmaktadır. Tüm süslemeler değerlendirilmemiş ve süslemeler için kronolojik veya tipolojik bir sıra belirlenmemiştir. Figür ve motiflerin anlamları ayrıntılı olarak ele alınmamış, yerel özellikle değerlendirilmemiş ve bazı yorumlar desteklenmemiştir.

Bu bölümde anlatılacak olan mezar stelleri üzerindeki bezemeler sekiz başlık altında incelenmiştir. Bunlar, insan figürleri, hayvanlar, bitkisel motifler, çarkıfelek, mitolojik yaratıklar, kap formları, tarım aletleri ve domestik motiflerdir. İnsan figürleri, eller, kadınlar ve erkekler olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir. Hayvanlar ise mezar stelerinde özellikle alınlıklarda sıkça gördüğümüz figürlerdir. Bu hayvanlar, kuşlar

---

³³⁵ Lochman 2003, 44.

³³⁶ Lochman 2003, 225.

³³⁷ Lochman 2003, 211.

³³⁸ Lochman 2003, 211.

³³⁹ Lochman 2003, 210.

³⁴⁰ Lochman 2003, 210.

³⁴¹ Lochman 2003, 121.

(kartal, serçe, baykuş), yunuslar, boğalar ve aslanlardır. Bitkisel bezemeler çiçekler ve meyveler olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Çarkıfelek ise tek başına ele alınmıştır. Mitolojik figürlerden hypocampus ve medusa, steller üzerinde görülen kap formlarından kalathos, unguentarium, amphora, tarım aletleri başlığı altında ise saban değerlendirilmiştir. Tüm bunlardan farklı olarak domestik motifler başlığı altında sekiz alt başlık bulunmaktadır. Bunlar kapı biçimli mezar stellerinin kapı panellerinde görülen kapı kilidi ve kapı tokmakları ile kadını temsil ettiği düşünülen ayna, tarak, iğ-kirman, yün yumağı ile kalkan ve çelenktir.

3.1 İnsan Figürleri

Mezar stelleri üzerindeki insan figürleri ölen kişinin kendisini veya yakınlarını temsil etmektedir ve bunun yapılmasındaki asıl amaç ölen kişiyi hatırlamak veya mezar taşının sahibini belirgin hale getirerek kişiselleştirmek olmalıdır. Mezar işareti olarak kullanılan beyaz zeminli lekythoslardan beri insan figürleri ölen kişiler veya yakınları olarak prothesis veya exphora sahnelerinde karşımıza çıkmaktadır³⁴².

Aizanitis Bölgesi mezar stellerinde Phrygia Bölgesi genelindeki kadar çok olmasa da insan figürleri kullanılmıştır. Bu bölümde insan figürleri başlığı altında steller üzerinde görülen eller, kadınlar ve erkekler değerlendirilecektir. Steller üzerinde görülen eller az sayıda olmakla beraber bölge genelinde karşımıza çıkan ender figürlerdir. Aizanoi'da altı stelde el figürü görülmektedir. Ellerin kökeni ve anlamı konusunda Pfuhl ve Möbius, Waelkens ve Lochman çalışmış ve genel olarak lanetleme ve kötü gözleri uzak tutmak (*apotropaik*) için kullanıldıkları görüşünü ortaya koymuşlardır.

Kadın ve erkek figürleri ise büstlerden ibarettir. Büstler mezar stelleri üzerinde Hellenistik Dönem'den beridir kullanılmaktadır. Cremer'e göre Erken İmparatorluk Dönemi ile birlikte Roma sanatında ortaya çıkan büstler MÖ 1.yy.ın ilk yarısında sadece azat edilmiş köleler için yapılmış, eyaletlerde ise varlıklı kişiler tarafından tercih edilmiştir³⁴³. Korkut'a göre isen mezar stelleri ve anıtlar üzerindeki büstlerin sıkça kullanılmaya başlamasının asıl nedeni estetik kaygılardır. Steller üzerindeki dar alanlar büstler için, geniş alanlar da figürler için tercih edilmiştir³⁴⁴. Korkut, Roma Dönemi Anadolu mezar stelleri üzerinde görülen büstleri değerlendirirken yabancı bir etken

³⁴² Şahin 1993,143; Richter 1947, 179-184.

³⁴³ Cremer 1991, 93.

³⁴⁴ Korkut 2001, 189.

aranmaması ve bu büstlerin Hellenistik Dönem mezar stelleri, altarlar ve ostotekler üzerine sevilerek yapıldığını belirtmiştir. Roma Dönemi'nde büstlerde görülen tek Romalı unsurun imparator ailesi saç modası ve yüz ifadesi olduğunu söylemektedir³⁴⁵. Hellenistik Dönem'den Geç Cumhuriyet Dönemi'ne kadar mezar taşlarında karşımıza çıkan Dioskurides tipi duruş hem ayakta figürlerde hem de büstlerde kullanılmıştır. Roma Capitolin Müzesi'nde bulunan mezar stelinde olgun yaşlarda kadın ve erkek yan yana ayakta görülmektedir ve bu stel Geç Hellenistik Devir Anadolu mezar stellerinin tipolojik açıdan tam bir Roma versiyonudur³⁴⁶. Vatikan Müzesi'nde bulunan bir diğer mezar steli ise L. Vibius Felix, karısı Vecilia Hilara ve oğulları L. Vibius Felicio'ya ait büstlerdir. Khiton ve manto giymiş çiftin sağ kolları manto altında dirsekten bükülerek eller yatay olarak gövde önüne yerleştirilmiştir³⁴⁷.

Roma İmparatorluk dönemi ile birlikte Phrygia Bölgesi'nde, Yukarı Tembiz Vadisi, Appia (Pınarbaşı) veya Kotiaieion'da (Kütahya) görülen ve stel gövdesinde yer alan ayakta figürler Aizanoi'da bulunmazlar³⁴⁸. Büstler stel üzerinde alınlık içinde gösterilmiştir ve ölen kişiyi temsil etmektedir. Zemme³⁴⁹, Altıntaş³⁵⁰ ve Kütahya'da³⁵¹ bulunan ve MS 2.yy'a tarihlenen mezar stellerinde eşler yan yana veya tek başlarına alınlık içinde büst şeklinde verilmiştir. Aizanitis Bölgesi'nde tez kapsamında değerlendirdiğimiz stellerden sekiz tanesi üzerinde kadın veya erkeğe ait olabilecek büstler bulunmaktadır. Örneklerin hepsi Tip 5 ve Tip 5a'ya aittir ve Suriye tipi alınlık içinde yer almaktadır. Bu durumda büstlerin Aizanitis mezar stellerinde yapılmaya başlanması MS 2.yy.ın birinci çeyreğinden sonra olmuştur diyebiliriz.

3.1.1. El

Eller vücuttaki en sembolik ifadeleri göstermektedir. Aristoteles'e göre "*Ruh ele benzer ve eller aletlerin aracıdır*"³⁵². Quintilian ise ellerin konuşabildiğini söylemektedir³⁵³. Eller güç anlamına gelmektedir. Tanrının eli ise ilahi bir güçtür. Koruma, adalet ve ruhun bedene aktarılmasını temsil etmektedir. Eller aynı zamanda

---

³⁴⁵ Korkut 2001, 189.

³⁴⁶ Özgan 2013, 143, Res. 98 a-b-c.

³⁴⁷ Özgan 2013, 143, Res. 99.

³⁴⁸ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 171, 11379; Taf. 172, 1136.

³⁴⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 173, 1153; Buckler et al. 1928, 26, 240, Fig. 4.

³⁵⁰ Buckler et al. 1928, 28, 242, Fig. 6; Buckler et al. 1928, 31, 246, Fig. 8.

³⁵¹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 173, 1155.

³⁵² Arsito. III, 8.

³⁵³ Cooper 1978, 78.

kötülük ve beladan uzaklaştırır. Açık eller ödül, özgürlük ve adaleti simgeler. Yukarıya doğru kaldırılmış iki el zayıflığı, bağıllığı ve teslimiyeti; aynı zamanda tanrıya yakarışı ve duayı temsil etmektedir³⁵⁴.

Phrygia Bölgesinde mezar stelleri dışında adak stellerinde de eller görülmektedir. Bilek hizasından, avuç içleri iç veya dışa bakar tarzda verilen eller adak stelleri üzerindeki diğer organlar gibi şifa veya güç istenen organı temsil etmektedir³⁵⁵.

Aizanitis Bölgesi Mezar stellerinde görülen el figürleri sıklıkla karşımıza çıkan bir bezeme ögesi değildir. Ancak belli bir stilde yapılmışlardır. Eller ince uzun veya kalın basık parmaklar ile yapılmıştır. Parmakların birbirine değdiği veya ayrık yapıldığı örnekler vardır. Eller bilek hizasından itibaren gösterilmiştir ve avuç içleri her zaman dışarı bakar şekildedir (Tablo 7).

Eller Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde toplamda beş stel üzerinde görülmektedir³⁵⁶. Bunlardan ikisi Tip 4³⁵⁷, ikisi Tip 4a³⁵⁸ ve bir diğeri Tip 5'dir³⁵⁹. Bu stellerden 73, 77 ve 88 katalog numaralı stellerde üçgen alınlıkta ortada profilden verilmiş ve başını sağına çevirmiş bir kartal ve iki yanında eller yapılmıştır. Her üç steldeki eller ince uzun parmaklar şeklinde gösterilmiş ve avuç içleri dışarı bakar şekilde yapılmıştır. 77 katalog numaralı stel Çavdarhisar'da bulunmuştur ve Tip 4'e aittir. Yazıtı yoktur. Ağarı'da bulunan 73 katalog numaralı stel Tip 4'e girmektedir ve yazıtında "*Menogenes erkek kardeşi Demetrios anısına (bunu dikti)*"³⁶⁰ ifadesi okunmaktadır. 88 katalog numaralı eser ise üçgen alınlıktır. Çavdarhisar'da bulunmuştur ve Tip 4b'ye aittir. Alınlık altında bulunan silmedeki yazıtında "*Tatio Menodoton ve Menandros ve erkek kardeşleri Papias 'in anısına (bunu dikti)*"³⁶¹ ifadesi okunmaktadır. MS 1.yy. sonu ile MS 2.yy. başlarına tarihlenen steller aynı üçgen alınlık stiline ve süsleme şemasına sahiptir ve muhtemelen aynı atölye tarafından yapılmıştır.

95 katalog numaralı stel ile 88 katalog numaralı üçgen alınlıklarda eller alınlığın üstünde akroterlerin bulunduğu sima üzerinde, köşe akroterlerinin iki yanındadır. Ancak her iki stel de diğer köşedeki eller kırıktır. Sağlam olan ellerde avuç içi dışarı bakmaktadır ve parmaklar kaba bırakılmıştır. MS 50 civarına tarihlenen alınlıklardan 95 katalog numaralı alınlık Tip 4a'ya aittir.

³⁵⁴ Cooper 1978, 78.

³⁵⁵ Drew Bear et al. 1999, 37, 67-71.

³⁵⁶ Kat. No. 73, 77, 88, 95, 210.

³⁵⁷ Kat.no 73, 77

³⁵⁸ Kat.no 88, 97

³⁵⁹ Kat.no 210

³⁶⁰ MAMA IX, C324.

³⁶¹ MAMA IX, C240.

210 katalog numaralı stel ise Tip 5'e aittir. Çavdarhisar'da bulunmuştur. Suriye tipi alınlık kemerinde "Plotias babası Artemidoros'un anısına (bunu dikti)"³⁶² ifadesi okunmaktadır. Eller alınlık içinde avuç içleri dışarı bakar şekilde yapılmıştır.

MS. 50 ve sonrası

MS. 2.yy başlarından itibaren

Tablo 7: Eller

Phrygia Bölgesi'nde ise Aizanoi dışında başka yerleşimlerde de bu tip eller karşımıza çıkmaktadır. Phrygia Bölgesi'nde bulunmuş olan ve şu an İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen mezar steli üstünde üçgen alınlık ortasında bir çift el görülmektedir³⁶³. Ankyra'da (Ankara) bulunmuş olan mezar steli üzerinde ise üst kısmındaki kemerli alınlık üstünde eller görülmektedir. Stelin gövdesinde ise bir Hristiyan yazıtı bulunmaktadır³⁶⁴. Phrygia dışında, Kyzikos'ta bulunan ve MS 2.yy.a tarihlenen mezar steli üzerinde ise üçgen alınlık altında gövde üzerinde üstte ortada bir çift el, ellerin solunda çapraz duran iki alabastron, sağında ayna, altta kalathos içinde iğ ve kirman ve sağ tarafında tarak bulunmaktadır. Alt silmede ise yazıtı vardır. Yazıtta "Eupolla Agatopotos geçmişte yıllar boyunca acı çekti" ifadesi okunmaktadır³⁶⁵. Bu steldeki eller Pfuhl ve Möbius tarafından lanetleme anlamında yorumlanmıştır³⁶⁶. Üzerinde el görülen diğer bir örnek Akmonia'da bulunmuştur³⁶⁷. Suriye tipi alınlıklı mezar stelinin alınlığında ortada bir çift el, üstünde tarak, solunda ayna, sağında iğ, kirman ve koku şişeleri görülmektedir³⁶⁸.

Pfuhl ve Möbius mezar stelleri üzerindeki elleri değerlendiren ilk araştırmacılarıdır. Ellerin mezar stelleri üzerinde görülmesinin beddua ve lanetleme ile ilgili olduğunu

³⁶² Waelkens 1986, 60, Taf.101, 80.

³⁶³ İstanbul Arkeoloji Müzesi Env. No: 4085; Pfuhl-Möbius 1979, 522, Taf. 312, 2182.

³⁶⁴ Pfuhl-Möbius 1977, 538, Taf. 318, 2246.

³⁶⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 322, 2279.

³⁶⁶ Pfuhl-Möbius 1977, 549

³⁶⁷ Waelkens 1986, 166.

³⁶⁸ Waelkens 1986, Taf.60, 414.

söylemişlerdir³⁶⁹. Pfuhl ve Möbius'a göre dualar ve lanetler mezarlara zarar verecek olan günahkâr insanları uzak tutar ve tanrıları intikam için çağırırdı. İntikam almak için dua edilen esas tanrı Helios'dur. Bazen Selene, Hekate, Leto ve hatta Erynsler'in adının geçtiği yazıtlar dahi bulunmaktadır. Yazıtlarda ayrıca mezar odalarını ve stelleri tahrip edenler için devlet hazinesine veya taş ustalarına para cezaları ödenmesi gerektiğinden bahsedilmektedir³⁷⁰. Semitik inançlardaki eller Helenizm'le birlikte lanetleyen ve koruyan bir el figürüne dönüşmüştür. Bu Yahudilikte Hz Musa ve Hz. Harun'un kardeşi olan Miriam'ın eli, İslamiyet'te ise Hz. Muhammed'in kardeşi olan Fatima'nın eli olarak karşımıza çıkar. Pfuhl ve Möbius üzerinde el bulunan ve Yahudi mezar steli olarak değerlendirilen iki stel yayınlamıştır³⁷¹.

Eller ile ilgili çalışmalar sonradan Waelkens tarafından *Die Kleinasiatischen Türsteine: Typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür* kitabında, 1986 yılında ele alınmıştır. Waelkens'e göre bir çift el Helios'a yapılan bir yakarış veya dua anlamındadır ve genç ölümlerin intikamını almakla veya cinayet şüphesi ile ilişkilendirilmektedir³⁷².

Lochman ise el ile ilgili betimlemelerin alınlık ortasında görüldüğünü söylemektedir. Yaklaşık olarak MS 100 ve sonrasında lanetleme anlamında kullanılan eller alınlık cephesinde iki yanda yapılmış ve MS 130'lara kadar kullanılmıştır³⁷³.

Grossman Atina Agorası'nda bulunan ve MS 1.yy'a tarihlenen iki mezar steli parçası yayınlamıştır³⁷⁴. Üzerinde ellerin avuç içlerinin dışarı doğru yapıldığı ve parmak iç eklemlerinin kesik şeklinde verildiği eller görülmektedir³⁷⁵. Bu eller çoğunlukla Hellenistik ve Roma dönemlerinde Doğu Akdeniz'de görülmektedir ancak bununla birlikte Klasik Dönem sonrasında Atina'da bir mezar anıtında Asklepios'a uzanmış şekilde elleri görmekteyiz³⁷⁶. Von Moock'a göre bu eller belirgin bir jest sergilemektedir ve bu Asklepios'a yapılan dini işareti simgelemektedir³⁷⁷. Ellerin apotropaik bir anlama geldiği konusunda şüphe yoktur ancak bir diğer anlamı da ölen kişinin belli bir tarikata ya da mezhebe ait olduğudur. Bu durumda eller insani olmaktan daha ziyade ilahi

---

³⁶⁹ Pfuhl-Möbius 1977, 537.

³⁷⁰ Pfuhl-Möbius 1977, 537.

³⁷¹ Pfuhl-Möbius 1977, 537, 2238-2239; MAMA IV, C92.

³⁷² Waelkens 1986, 48; MAMA IX, xlix.

³⁷³ Lochman 2003, 44.

³⁷⁴ Grossman 2013, 221.

³⁷⁵ Grossman 2013, Pl. 125, 386-387.

³⁷⁶ Von Moock 1998, 128-131

³⁷⁷ Von Moock 1998, 84.

olmalıdır³⁷⁸.

Cook 1925'te yayınladığı *Zeus: A Study in Ancient Religion* kitabında Delos'ta bulunmuş iki adak steli üzerindeki elleri değerlendirmiştir. Eller bilekten itibaren yapılmıştır, parmak araları açık ve avuç içleri dışarıya doğru bakmaktadır. Steller MS 2.yy.a tarihlenmektedir ve yazıtları birbiriyle aynı şekilde benzer ifadeler barındırmaktadır. Stellerden birisi Marthine ve diğeri Heraklea adında iki Yahudi bakire adına yapılmıştır. Yazıtlarına göre Marthine ve Heraklea şiddet ve büyücülükle öldürülmüştür ve intikam almak için tanrıya yakarmaktadırlar. Marthine'nin steli Atina National Museum'da, daha iyi korunmuş olan Heraklea'nın steli ise Bükreş Müzesi'nde bulunmaktadır³⁷⁹.

Mezar stelleri üzerindeki elleri Yahudi inancıyla eşleştiren diğer araştırmacılar Pfuhl ve Möbius'tür. Pfuhl ve Möbius üzerinde el bulunan ve Yahudi mezar steli olarak değerlendirilen iki stel yayınlamıştır ve el figürünün kökenini semitik halklar arasında kullanılan el figürüne bağlamaktadırlar³⁸⁰. Yahudilerin Phrygia Bölgesi'ne gelişi MÖ 3.yy'da başlamıştır³⁸¹. İlk olarak 2000 aile Lydia ve Phrygia'ya gönderilmiştir ve bu durum yaklaşık olarak 10000 kişinin bölgeye gönderildiğini göstermektedir. Ancak belirsiz sayıda kente yerleştirildikleri için yerleşim alanları ve kentler kesin olarak bilinmemektedir³⁸². Ancak Aizanitis'te Yahudilerin varlığını gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Bunlardan biri Sopus Köyü'nde bulunan ve İmparatorluk dönemine tarihlenen steldir³⁸³. Üstünde yedi kollu şamdan (*menorah*) bulunmaktadır. *Menorah*'ın solunda *etrog* (turunç/ağaçkavunu), sağında ise *lulav* (palmiye-hurma dalı) görülmektedir. Tüm bu semboller açıkça Yahudiliği temsil etmektedir. İznik'e göre Aizanoi, Paganizmden Monoteist döneme geçişte, Anadolu'daki en önemli merkezlerden biridir. Bölgede Constantine dönemi öncesinden Monoteist eserlere rastlanmıştır. Ancak MS 4.yy. ortalarına kadar Yahudi, Pagan veya Hristiyan gibi ayrımların yapılması doğru değildir. Topluluklar birbirleri ile iç içe yaşarken, yoğun

³⁷⁸ Gray 2002, 183.

³⁷⁹ Cook 1925, 880, Fig. 817.

³⁸⁰ Pfuhl-Möbius 1977, 537, 2238-2239; MAMA IV, C92.

³⁸¹ III. Antiochos tarafından MÖ. 221-205 yıllarında Lidya valisi Zeuksis'e yazılan mektupta Mezopotamya ve Babil'den Lydia ve Phrygia'ya 2000 Yahudi ailenin yerleştirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Böylece bölgede iç güvenlik sağlanacaktır. Seleukoslar diğer Helenistik hanedanlar gibi imparatorlukları boyunca birçok koloni ve şehir kurmuşlardır. Bu aktiviteler sivil koloniler, askeri garnizonlar ve emekli askerlerin yerleştirilmesiyle başlamıştır. Burada amaç ticaret yollarını ve sınır bölgelerini korumak ve isyanları durdurmaaktır. Yahudilerin bölgeye yerleştirilmesi de bu amaca uygun bir hamle olarak karşımıza çıkmaktadır. Trebilco 1991, 5.

³⁸² Trebilco 1991, 6.

³⁸³ MAMA, C550b.

etkilenme ve politik baskılar sonucunda ortaya çıkan eserlerin ayrılmasında hangi etmenlerin rol oynadığı tam olarak belirlenmemektedir. Bu durum epigrafik ve arkeolojik malzeme açısından bakıldığında da netleşmemektedir. Eserlerin üzerlerindeki şamdan ya da haça bakarak toplulukları dinsel olarak Pagan yapıdan kesin sınırlarla ayırmak zordur³⁸⁴.

Ellerin Yahudilikteki anlamı Hz. Harun soyundan gelen rahiplerin dua şekilleri ile de ilişkilidir. Tevrat'ta Hz. Harun ve oğulları kâhin³⁸⁵ olarak atanmaktadır ve dualarını ederken ellerini yukarı kaldırmaları gerekmektedir³⁸⁶. Kâhin yapacağı duada tanrı adına tüm İsrail halkını kutsar³⁸⁷. Elleri yukarı kaldırılarak yapılan bu dua günümüzde halen *Kohen* veya *Cohen* soyadını taşıyan ailelerin mezar taşlarında bir çift el olarak görülmektedir. Eller genelde sol ve sağ elin baş ve işaret parmakları birebirine dokunur şekilde avuç içi dışarı bakmaktadır. Kimi örnekte küçük parmak ve yüzük parmakları birleşik olarak diğer parmaklardan ayrılmış şekilde gösterilmektedir³⁸⁸. Ancak iki ellerin sadece başparmakları birbirine değeri şekilde veya alınlığın iki yanında birer el şeklinde yapıldığı örnekler de bulunmaktadır³⁸⁹. Eğer bu steller MS 2.yy'da Aizanitis'te yaşayan Yahudi nüfusa ait ise bu ailelerin Hz. Harun soyundan gelen *Kohenler* olması muhtemeldir. Ancak Yahudiliğe dair bir sembolün olmaması ya da yapılan onomastik çalışmalarda Yahudi kökenli bir isme rastlanmaması konu ile ilgili kesin bir sonuca varmamızı zorlaştırmaktadır. Ancak Aizanoi mezar stelleri üzerindeki ellerin az sayıda olması bu ellerin stel üzerine yapılma amacının özel bir sebebi olduğunu göstermektedir. Ellerin görüldüğü mezar stelleri Tip 4, 4a, 4b ve Tip 5 'e girmektedir. Ellerin sıklıkla görüldüğü Tip 4, 4a ve 4b MS 50'den sonra başlamış ve MS 100'lere kadar üretilmiştir. Tip 5 ise diğer stellerden farklı olarak MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden sonra görülmektedir. Bu durumda stellerin geneline baktığımızda diğer süsleme öğeleri ve yazıtları da göz önünde bulundurulduğunda Aizanoi'da MS 1.yy'ın son çeyreğinde mezar stelleri üzerinde elleri tercih eden özel bir gurubun, ailenin veya kültürün olduğunu söylemek yanlış olmaz.

³⁸⁴ İznik 2006, 349, dn. 2136.

³⁸⁵ Kâhin İbranice Cohen isminden gelmektedir ve bu da Hz. Harun soyundan geldiğine inanan rahip ailesi Kohen sülalesini işaret etmektedir. Levililer, 8:1-36.

³⁸⁶ *Harun günah, yakmalık ve esenlik sunularını sunduktan sonra ellerini halka doğru uzatarak onları kutsadı.* Levililer, 9:22.

³⁸⁷ "Tanrı Musa'ya şöyle dedi: Harun ve oğullarına de ki; İsrail halkını şöyle kutsayacaksınız. Onlara diyeceksiniz ki; 'Tanrı sizi kutsasın ve korusun, Tanrı aydın yüzünü size gösterecek, Tanrı yüzünü size çevirecek ve size esenlik versin'. Böylece Kâhinler İsrail halkını adımlarıyla kutsayacaklar. Bende onları kutsayacağım." "Çölde Sayım 6:23-27.

³⁸⁸ Schwartzman 1993, 22-25.

³⁸⁹ Schwartzman 1993, 41.

3.1.2. Kadınlar

Mezar stelleri üzerindeki figürler çoğunlukla ölen kişiyi kimi zamanda ölen kişinin yakınlarını temsil etmektedir. Ancak Aizanitis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde insan figürleri sıklıkla karşımıza çıkan bir öge değildir. Bu nedenle insan figürleri ile ilgili bir gelenek veya stil ortaya konmamıştır. Sadece birkaç örnekte Zeus Tapınağı'nın mimari plastiği (Batı yönündeki tepe akroteri) ile benzerlik gösteren ve kaba bir stilde yapılmış figürler görülmektedir³⁹⁰. Lochman'a göre bu steller yetenekli ustalar tarafından yapılmamış ve ya daha fakir olan köylü halk için üretilmiştir³⁹¹.

Kadın büstleri Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde toplamda beş stel üzerinde görülmektedir³⁹². Bunlardan ikisi Tip 5³⁹³, diğer üçü Tip 5a³⁹⁴ya aittir. Aizanitis'te karşımıza çıkan kadın büstlerinin tümü MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonraya tarihlenmektedir. Büstlerin tümü Suriye tipi alınlık kemeri altında, alınlığın içinde yer almaktadır.

277 ve 313 katalog numaralı steller Tip 5'e aittir ve Çavdarhisar'da bulunmuştur. 313 katalog numaralı stelin alınlığında bulunan kadın büstü tahrip olmuştur ancak sol üst kapı panelinde bulunan ayna figürü bu stelin bir kadına ait olduğunu desteklemektedir. Yazıtı bulunmamaktadır. 335 katalog numaralı eser ise mezar steline ait alınlık parçasıdır. Suriye tipi kemer üzerinde yazıtı bulunmaktadır. Yazıtında "*Euandros, Claudia Thearis'in hatırası için*" ifadesi okunmaktadır³⁹⁵. 295 katalog numaralı stel MAMA IX'da yayınlanmıştır ancak burada buluntu yeri olarak "*Çavdarhisar'ın güneyinde bir avluda*" denmektedir³⁹⁶. Buna rağmen stelin günümüzdeki yeri 2016-2019 yılları arasında Aizanoi kazıları kapsamında yürüttüğümüz Aizanoi ve çevresi mezar taşları corpusu çalışması dâhilinde belirlenememiştir. Yayında verilen fotoğraf ve bilgiler ışığında Suriye tipi alınlık içinde yapılan kadın büstünün saçları ortadan ayrılmış, dalgalı ve arkada toplanmıştır. Yuvarlak yüzü, kalın ve kısa boyunludur. Yazıtında "*Domna, süt evladı Thalluse'nin*

³⁹⁰ Lochman 2003, 27, 28.

³⁹¹ Lochman 2003, 121.

³⁹² Kat. no: 295, 300, 313, 335, 352.

³⁹³ Kat.no: 277, 313.

³⁹⁴ Kat.no : 300, 335, 352.

³⁹⁵ Lehmler-Wörrle 2002, 605, Abb.58.

³⁹⁶ MAMA IX, C478.

hatırası için yaptırdı” ifadesi okunmaktadır³⁹⁷.

300 ve 352 katalog numaralı steller Tip 5a’ya aittir. 300 katalog numaralı stel Çavdarhisar’da bulunmuştur. Suriye tipi alınlığın üstünde bir rozet ve tarak bulunmaktadır. Alınlık içindeki kadın büstünün solunda ise bir ayna vardır. Büst oldukça tahrip olmuştur ancak yanında bulunan ayna stelin bir kadına ait olduğu görüşünü desteklemektedir. Stelin sağ yarısı kırık ve eksiktir. Yazıtı bulunmamaktadır. 352 katalog numaralı stel ise Barağı-Çavdarhisar arasındaki yolda bir kuyuda bulunmuştur³⁹⁸. Suriye tipi alınlık içinde ortada kadın büstü, solda ayna ve sağda kalathos görülmektedir. Yazıtında ancak “...*hatırası için*” ifadesi okunabilmektedir. Her iki stel de aynı tipte ve aynı stilde yapılmıştır. Her iki stelde de alınlık içinde kadın büstü ve her iki yanında kadın dair semboller olan ayna, tarak veya kalathos figürleri bulunmaktadır.

Phrygia Bölgesi’nde Aizanitis dışında Yukarı Tembris Vadisi, Altıntaş Ovası, Appia ve Kotiaion’da görülen kadın figürleri genelde stel gövdesinde ayakta tek başına veya eşleriyle birlikte yapılmaktadır. Alınlık içinde yer alan kadınlar ise büst şeklinde ve yine tek başlarına, eşleri ile birlikte veya iki kadın yan yana görülmektedirler³⁹⁹. Kadınlar büstlerde yuvarlak yüzlü, küçük kepçe kulaklı, göz çevresi kalın çerçeveli, çene ve ağız küçük olarak verilmiştir. Saçlar arkada toplanmış, boyun normalden daha kalın yapılmıştır. Üzerinde himation vardır ve başları açık örnekler olmakla beraber genellikle kapalıdır⁴⁰⁰. Elbise sağ kol üzerine sarılmış ve göğüs üzerine çıkarılmıştır⁴⁰¹. Genelde erkeklerde görülen bu duruş Delos’lu Dioskurides’in geleneksel görüntüsüdür⁴⁰². Bu tipin en önemli özelliği khiton üzerine giyilen mantonun kollar içeride kalacak şekilde vücuda sarılmasıdır. Himation vücudun solundan dolanır ve önde sol omuzdan arkaya atılır. Mantonun sağ omuzdan inen demetli kenarı sağ kola sarılarak göğüs üzerinde V şeklinde kıvrım oluşturur ve sol omuzdan arkaya dökülür. Göğüs üzerindeki V biçimli kumaş sağ elle gergin şekilde tutulmasıyla oluşan kıvrımlar elbise kıvrımlarını zenginleştirir. Figürün solundan açılarak gelen mantonun ucu aşağıya sarkan sol kola sarılır ve bileğe dolandıktan sonra elle tutulur. Sol kolun hareketi ve elin dışarı uzanmasıyla göğüs üstündeki himationun bir bölümü aşağıya

³⁹⁷ MAMA IX, 151.

³⁹⁸ MAMA IX, C449.

³⁹⁹ Drew Bear vd. 2007, 194-195.

⁴⁰⁰ Drew Bear et al. 1999, 39.

⁴⁰¹ Drew Bear vd. 2007, 208, 212, 222; Kütahya Müze Müdürlüğü Env. No: K.M.E. 20, 1, 9512.

⁴⁰² Smith 1991, 97, Res. 113; Bieber 1981, 132, Abb.511

çekilir. Bu da kolların katı şekilde manto içinde kalmasına neden olur⁴⁰³.

Tablo 8: Kadın Büstleri

Aizanitis Bölgesi kadın büstlerindeki genel şema baş, boyun ve omuzların dar ve çok az görüldüğü şekildedir (Tablo 8). Yukarı Tembris Vadisi, Altıntaş Ovası, Appia ve Kotiaieion'da olduğu gibi büstlere yuvarlak yüz hatları hâkimdir ve saçlar arkada toplanmıştır. Omuzlardan görülebildiği kadarıyla kadınlar himation giyimlidir. Himation'un başın arkasından çekilerek saçların bir kısmını örtmesi, elbisenin kol üzerine sarılıp elin göğüs üzerine konması⁴⁰⁴ Aizanitis'teki kadın büstlerinde görülmemektedir.

Aizanitis Bölgesi çevresindeki diğer yerleşimlerde figüratif bezemenin bu denli yoğun kullanılıyorken Aizanitis'te az sayıda görülmesinin bir nedeni olmalıdır. Aizanitis Bölgesi kendi içinde yerel bir mezar steli tipolojisini zaten oluşturmuştur. Bu şema içinde bölge ile ortak olarak birçok bezemeyi kullanmış ancak bir kısmını da hiç veya çok az kullanmıştır. Bunun en önemli nedeni Aizanitis'te çalışan ustaların ya insan figürleri konusunda usta olmamalarına ya da bunu yapmayı tercih etmemiş olmalarına bağlıdır.

3.1.3. Erkekler

Erkek büstleri Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde toplamda iki stel üzerinde görülmektedir. Stellerin tümü Çavdarhisar'da bulunmuştur, Tip 5⁴⁰⁵,e aittir ve MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonraya tarihlenmektedir. Büstlerin tümü Suriye tipi alınlık içinde yer almaktadır. Üç ayrı stel aynı tipte olsa da büstler farklı stillerde yapılmıştır. 228 katalog numaralı stel bölgede görülen genel büst şemasına uygun olarak

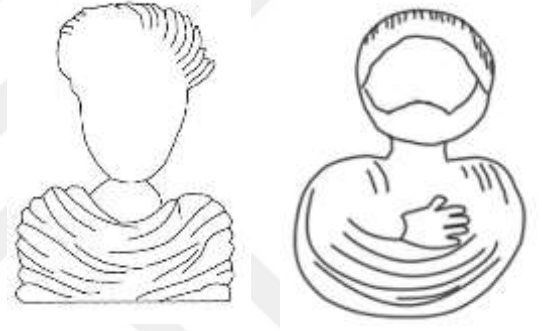
⁴⁰³ Saraçoğlu 1997, 33.

⁴⁰⁴ Lochman 2003,

⁴⁰⁵ Kat.no: 217, 228.

yapılmıştır. Dalgalı saçlı, yuvarlak yüzlü, küçük ağızlıdır. Üzerine himation giymiştir ve elbiseyi sağ kolunun üstüne sarıp elini göğsünün üstüne koymuştur. Bu şema Altıntaş Ovası ve Yukarı Tembris Vadisi'nde mezar stelleri üzerinde ve özellikle bölgede yoğun olarak karşımıza çıkan Zeus Bronton'a adanmış adak stellerinde görülen tanrı tasvirlerine benzer tarzdadır⁴⁰⁶. Yazıtında “*Asklas ve Appe kendileri ve torunlarının hatırası için*” ifadesi okunmaktadır⁴⁰⁷. 217 katalog numaralı stelde aynı şekilde büst Suriye tipi alınlık içinde yer almaktadır. Ancak büst tahrip olmuştur bu nedenle göz, burun ve ağız ayrıntıları görülememektedir. Aizanitis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde gördüğümüz kadın büstleri ile benzer şekilde yuvarlak yüzlü, kalın boyunlu ve dar omuzludur. Üzerine himation giymiştir ve sağ elini göğsünün üstüne koymuştur. Yazıtı bulunmamaktadır⁴⁰⁸.

Erkek büstlerinde kadın büstlerinde gördüğümüz gibi Dioskurides tipi duruş sıklıkla kullanılmaktadır⁴⁰⁹. Roma'da Geç Cumhuriyet dönemi mezar stellerine baktığımızda bu duruşun hem ayakta figürler hem de büstler için kullanıldığını görmemiz mümkündür⁴¹⁰ (Tablo 9).

Tablo 9: Erkek Büstleri

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerindeki erkek büstler ile ilgili bir stil öne sürmek yanlış olur. Aizanitis çevresine baktığımızda görülen erkek figürleri genelde stel gövdesinde ayakta tek başına veya eşleriyle birlikte yapılmaktadır⁴¹¹. MS 3.yy.da Kotiaëion ve Yukarı Tembris Vadisi'nde sıklıkla kullanılan şema budur⁴¹². Alınlık içinde yer alan erkekler ise büst şeklinde ve yine tek başlarına, eşleri ile birlikte veya iki erkek yan yana görülmektedirler⁴¹³. Erkekler yuvarlak yüzlü, küçük kulaklı, göz çevresi kalın çerçeveli, çene ve ağız küçük olarak verilmiştir. Üzerinde himation vardır ve elbise sağ kol üzerine sarılmış ve göğüs üzerine çıkarılmıştır⁴¹⁴. Altıntaş'ta daha önce tespit edilmiş birçok taş ustası

⁴⁰⁶ Drew Bear vd. 2007, 58.

⁴⁰⁷ Lehmler-Wörrle 2002, 640, Abb. 59.

⁴⁰⁸ Lehmler-Wörrle 2002, 640, Abb.60.

⁴⁰⁹ Smith 1991, 97, Res. 113; Bieber 1981, 132, Abb.511

⁴¹⁰ Özgan 2013, 143-145.

⁴¹¹ MAMA X, no: 101, 106, 107, 062, 186, 189, 190, 204, 205, 240, 244, 276, 277, 278, 286, 287, 299.

⁴¹² Hacı Mahmut'ta bulunan bir örnek Tembris Vadisi'nden getirilmiş olmalıdır. Günümüzde Aizanoi Zeus Tapınağı açık hava sergi alanında bulunmaktadır. Lehmler-Wörrle 2006, 64, Abb.40

⁴¹³ Drew Bear vd. 2007, 208.212

⁴¹⁴ Drew Bear vd. 2007, 208, 212, 220, 222; Kütahya Müze Müdürlüğü Env. No: K.M.E. 20, 1, 551, 9512.

bulunmaktadır ve bu durum Appia-Soa territoryumunda stilistik analizlerin yapılabilmesini mümkün kılmıştır⁴¹⁵. Böyle bir durum Aizanitis için geçerli değildir. Kadın büstlerinde de olduğu gibi Aizanitis Bölgesi'nde çevresindeki diğer yerleşimlerde olduğu gibi figüratif bezeme yoğun olarak kullanılmamıştır. Aizanitis'te insan figürlerinin sadece büst olarak görülmesi ya da az sayıda görülmesinin bir nedeni olmalıdır. Bunun en önemli nedeni Aizanitis'te çalışan ustaların ya insan figürleri konusunda usta olmalarına ya da bunu yapmayı tercih etmemiş olmalarına bağlıdır. Aizanitis'teki mezar stelleri üzerindeki büstlere bakıldığında figürler amatörce yapılmamıştır ve Aizanitis Bölgesi dışındaki yerleşimlerle karşılaştırıldığında benzerlikler görülebilmektedir. Bu durumda ustaların insan figürü yapmakta başarısız oldukları söylenemez. Stellerin geneline bakıldığında da taş ustalarının becerisi göz ardı edilemeyecek derecededir. Lochman'ın önerisi ise bu stellerin daha fakir olan köylü halk için üretildiğidir⁴¹⁶. Büstlerdeki işçiliğe bakarak bu sonuca ulaşmamız yanlış olur. Stel üzerine yapılan büst steli kişiselleştirir ve tek bir kişiye ait yapar. Bu durumda stel hem tek kişinin kullanımına sunulmuş olur hem de plastik eser stelin maliyetini arttırır. Hâlbuki tek bir stel en azında karı-koca -iki kişi- ve hatta çocukları için yaptırılabilir ve bu sadece bir yazıtla belirtilebilirdi. Bu durumda Aizanitis Bölgesi'nde çalışan taş ustalarının insan figürü yapmayı tercih etmediği, halkın bunu maddi sebeplerden dolayı talep etmediği veya büst geleneğini hiçbir zaman benimsemedikleri söylenebilir.

3.2. Hayvanlar

Evcilleştirilmelerinden itibaren insanın yakın dostlarından olan hayvanlar, hayat boyu birlikte geçirilen zamanın yanı sıra ölümden sonra da insanın yanında bulunmuş ve insanlar tıpkı yakın akrabaları ve dostları gibi onları diğer dünyada da yanlarında istemişlerdir. Vahşi hayvanları ise güçleri ve ihtişamlı görüntüleri için hatırlanmak istedikleri vasıfları taşıması nedeniyle mezarlarında kullanmışlardır. Hayvanların insanlar ile bu dünyada bildiğimiz direkt yollarla iletişime geçememesi insanlara onların diğer dünya ile ilişkili olduğunu düşündürmüştür. Bu nedenle hayvan figürleri mezar stelleri üzerinde sıkça kullanılan unsurlardır. İnsanlar çevrelerinde gördükleri hayvanları veya mitolojik hikâyelerden bildikleri canlıları mezar stellerinde sembolleştirerek

⁴¹⁵ Bilinen en erken atölyelerden birisi Erken Severuslar dönemine tarihlenen Teimeos'a aittir. Daha sonra oğlu Zelas ve onun çağdaşı Alexander ve Epityncharios'un bölgede çalıştığı tespit edilmiştir. MAMA X, xxix-xxx.

⁴¹⁶ Lochman 2003, 121.

kullanmışlardır. Bu hayvanların ne amaçla yapıldığının ve Aizanitis Bölgesi'ne özgü özelliklerinin saptanması bölgedeki ölü gömme adetlerinin aydınlatılması açısından önemlidir. Aizanitis Bölgesi'ndeki mezar stelleri üzerindeki hayvanlar kimi zaman ölen kişiyi kimi zamanda ölüm algısını simgelemek amacıyla yapılmış olmalıdır.

Hayvan figürleri Klasik Dönem'den önce mezarlarda kullanılırdı ancak MÖ 4.yy'a kadar Attik mezarlarda az sayıda bulunmaktaydı⁴¹⁷. Aslan, panter, leopar, boğa, koç, keçi, köpek ve çeşitli kuş türleri mezar steli gövdelerinde gördüğümüz hayvanlar arasındadır⁴¹⁸. Bilinen en erken Attik mezar aslanı Harrison tarafından MÖ 6.yy.ın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir⁴¹⁹. Arkaik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar aslanlar ön ayakları üzerinde, başları izleyiciye dönük olarak yapılmıştır⁴²⁰. Klasik Dönem'de ise üzerinde karşılıklı erkek ve dişi aslanın bulunduğu en erken mezar steli Tegea'da bulunan Vermeule ve von Kersburg tarafından MÖ 440-425'e tarihlenen steldir⁴²¹. Attika'da Geç Klasik Dönem boyunca bu şekilde karşılıklı duran aslanlar görülmeye devam etmiş daha sonra yerini bir pençesinin altında boğa başı tutan aslanlara vermiştir. Aynı sahne Phrygia'da Roma Dönemi mezar stelleri üzerinde de sıkça görülecektir.

Phrygia Bölgesi'nde mezar stelleri üzerindeki hayvan figürleri ilk olarak Waelkens tarafından değerlendirilmiştir. Waelkens 1986 yılında yayınladığı *Die Kleinasiatischen Türsteine: Typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür* kitabında hayvan figürlerini incelemiş, kartal ve kalathos kombinasyonunun Aizanoi'da geleneksel bir süsleme olduğunu ancak yerel faunadan etkilenen Altıntaş atölyelerinin kartal pençelerinde tavşan figürünü daha çok kullandığını belirtmiştir. Aizanoi'daki aslan betimlemeleri ise hep tek yapılırken Altıntaş Ovası, Appia, Kotiaieion ve Alia'da karşılıklı aslanlar görülmektedir⁴²². Aizanoi'da genellikle erkek mezarlarında görülen tek başına yapılan aslanlar acımasız bir ölünüm gücünü temsil etmekle beraber mezar bekçiliği görevini de üstlenmektedir⁴²³.

MAMA IX'da Aizanitis Bölgesi mezar steller, üzerinde görülen hayvanlar arasında yunus, kartal ve aslandan bahsedilmektedir. Yunuslar gibi deniz canlıları bir deniz

---

⁴¹⁷ Kurtz-Boardman 1971, 135.

⁴¹⁸ Grossman 2013, 26.

⁴¹⁹ Harrison 1965, 27.

⁴²⁰ Harrison 1965, 28.

⁴²¹ Grossman 2013, 26; Vermeule-Kersburg 1986, 99; Harrison 1965, 28.

⁴²² Waelkens 1896, 12.

⁴²³ Waelkens 1986, 47, 48.

yolculuğu (*Meeresfahrt*) ile ilgili olmalıdır ve bu da ölünün son yolculuğunu temsil etmektedir⁴²⁴. Aizanoi'da mezar stellerinde erkek için en sık kullanılan motif kartal, kadın içinse meyve dolu kalathostur. Bu kombinasyon Kommagene ve Kuzey Suriye'de de oldukça yaygındır⁴²⁵. Kartal tanrısallaştırma (*apotheosis*) ve yüceltmenin kuşudur. Aizanoi'da daha az görülen aslan ise genel olarak tek başına veya bir boğa başına basmış olarak yapılır. Bu betimleme hem mezarın koruyuculuğunu yapar hem de ölümün gücünü temsil eder. Genelde erkek mezar stellerinde olsa da kadın mezar stellerinde de aslan figürü dişi olarak betimlenmiştir⁴²⁶.

Lochman 2003 yılında yayınladığı *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien* kitabında Phrygia Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde görülen hayvan figürlerini aslan ve kartal olmak üzere iki başlık altında incelemiştir⁴²⁷. Lochman'a göre kartallar MS 1.yy.dan itibaren kullanılıyordu ancak cepheden yapılan örnekler daha erkendi. MS 140/50'den itibaren kartallar cepheden yapılmaya başlandı. MS 160'tan sonra ise Phrygia Bölgesi'nde pençeleri altında tavşan görülmekteydi. Aslanlar da kartallar gibi MS 1.yy.dan itibaren sevilerek kullanılan figürlerdendi. Profilden ve karşılıklı yapılan betimlemeler ile pençeleri altındaki tavşan ve boğalar-boğa başları MS 160'tan itibaren görülür MS 200'lere kadar kullanılırdı⁴²⁸. Lochman kartal ile ölünün bedeninin temsil edildiğini ve böylece ölünün tanrıya yakınlığının vurgulandığını söylemektedir⁴²⁹. Aslan ise genellikle alınlıklarda tek başına veya çift olarak görülür. Lochman aslan-boğa kombinasyonlarının Greko-Romen kültürü içinde doğu kökenli bir motif olduğunu, pençeler arasındaki boğanın ölümü ve ölen kişinin öbür dünyaya gidişini temsil ettiğini öne sürmektedir⁴³⁰.

Aizanoi'daki mezar stelleri üzerindeki bazı hayvan figürleri Düşen ve Yaka Gül tarafından değerlendirilmiştir⁴³¹. 2014 ve 2015 yıllarında yaptıkları çalışmalar sonucunda mezar stelleri üzerindeki 13 hayvan figürünü arkeoloji ve biyoloji bilimlerinin ortak bakış açısıyla değerlendirmişleridir. Buna göre hayvanlarla ilgili mezar süslemelerinin öteki dünyaya geçişte tanrı için kurban edilmiş bir hayvanı veya tanrıya adanmış bir ruhu sembolize ettiği öne sürülmüştür⁴³².

---

⁴²⁴ MAMA IX, xlvii.

⁴²⁵ Waelkens 1986, 47.

⁴²⁶ MAMA IX, xlix; Waelkens 1986, 48.

⁴²⁷ Lochman 2003, 210, 211.

⁴²⁸ Lochman 2003, 225.

⁴²⁹ Lochman 2003, 211.

⁴³⁰ Lochman 2003, 210

⁴³¹ Düşen-Yaka Gül 2016, 381-391.

⁴³² Düşen-Yaka Gül 2016, 390.

Bu bölümde Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde hangi hayvanların bulunduğu, bu hayvanların neden yapıldıkları, ölüme veya ölen kişi ile olan ilgisi, ölü gömme adetlerindeki yeri tartışılacaktır. Aynı zamanda bölge faunasında bu hayvanlara rastlanıp rastlanmadığı, mezar stelini yapan sanatçının neden bu hayvanları tercih ettiği gibi sorulara cevap aranacaktır. Bu nedenle hayvanlar başlığı altında Aizanitis mezar stellerinde görülen kuşlar, aslan, boğa ve yunus figürleri incelenecektir. Kuşlar, kartal, serçe ve baykuş olmak üzere üç alt başlığa ayrılmıştır.

3.2.1. Kuşlar

Antik Çağdan günümüze kadarki süreçte kuş birçok kültürde *khtonik* bir figür olarak karşımıza çıkar. Kuşlar ya ölen kişiyi temsil eder ya da ona eşlik eder⁴³³. Ruhun ölümden sonra bedeni terk etmesi, kuşlar veya kanatlı yaratıklar tarafından gökyüzüne yükseltilmesi sıkça karşımıza çıkan bir imgedir⁴³⁴. Bunun yanında farklı kuş türlerinin farklı tanrıların yanında haberci veya yardımcı olarak yer aldığı veya tanrılardan haber getirdiğine inanıldığı bilinmektedir⁴³⁵. İnsan vücuduna canlılık veren ve doğum anında alınan ilk nefesin, insan öldükten sonra son kez verilmesiyle insan ruhu ağızdan çıkarak havaya karışmakta olup, havaya karışan bu ruh da uçan bir kuş olarak hayal edilmektedir⁴³⁶. Kuşlar, insanlık tarihi boyunca kültürler arasında sembolik bir öneme sahiptir. Kuşlar çoğu zaman ölümlerin ruhlarını taşıdığı veya çaldığı, bazen bu ruhları kendileri için aldıkları düşünülmektedir⁴³⁷. Öte yandan, kuşlar kehanet, bilgelikle, gece hareketli olmaları ve leş yemeleri ölümlerle ve aynı zamanda yaşamı temsil etmesi, doğurganlık ve uzun ömürlülükle ilişkilendirilir⁴³⁸.

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde karşımıza çıkan kuşlar kartal, serçe ve baykuş olmak üzere üç alt başlıkta incelenecektir.

---

⁴³³ Özer 2016b, 9.

⁴³⁴ Özer 2016b, 8; Oakley 2003, 180; Bonnefoy 2000, 216; Xanthos Harpy Anıtı kuzey ve güney yönlerinde çocukları götüren sirenlerin ölenlerin ruhlarını taşıdığı görüşü için bkz: Childes 1978, 8.

⁴³⁵ Zeus'un kartalı için bkz: RE Band X, A; Athena'nın baykuşu için bkz: RE Band II, 2; Aphrodite'nin kuşusu için bkz: RE Band I, 2; Apollon'un kargası için bkz: RE Band II, 1; Ares'in akbabası için bkz: RE Band II, 1; Hera'nın tavuşkuşu. Bkz: RE Band VIII, 1; Bonnefoy 2000, 381; Moreman 2014, 19.

⁴³⁶ Teraman Çınar 2010, 88.

⁴³⁷ Moreman 2014, 1.

⁴³⁸ Moreman 2014, 19.

3.2.1.1. Kartal

Kartal Aizanitis mezar stelleri üzerinde sıkça karşımıza çıkan hayvanlardan biridir. Kartallar yüzyıllardır birçok kültürde, güçlü vücut yapıları sayesinde tanrısal bir hayvan olarak görülmüş, gökyüzünün, üstünlüğün ve gücün simgesi haline gelmiştir. Homeros kartalların kuşlar arasında en güçlü, en hızlı⁴³⁹, en keskin göreni⁴⁴⁰ ve şaşmaz⁴⁴¹ olduğundan, yüksekten uçabildiklerinden⁴⁴² ve büyük kanatlarından⁴⁴³ bahsetmektedir. Plinius ise kartalların pençelerinde şimşekleri taşıdığını söylemektedir⁴⁴⁴. Plinius'a göre kartallar kuşlar arasında en onurlu ve ne güçlü olanlardır ve altı farklı türü bulunmaktadır⁴⁴⁵.

Şüphesiz ki Aizanitis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde kartalın sıklıkla karşımıza çıkmasının en önemli nedenlerinden birisi Aizanoi Zeus Tapınağı olmalıdır. Kartal baş tanrı Zeus ile ilişkilendirilmiş ve onun simgesi olmuştur⁴⁴⁶. Plinius⁴⁴⁷, Sestos şehrindeki bir efsanede, kartalın neden Zeus'un hayvanı olduğunu şu şekilde aktarmıştır: “*Sestos şehrindeki bir kartal ile ilgili çok meşhur bir hikâyeye vardır. Kartal, küçük bir kız tarafından beslendikten sonra, kızın yaptığı iyiliğe olan minnetini göstermek için önce ona kendi kuşlarını, zamanı gelince de çeşitli av türlerini göstermiş ve kız öldüğünde kendini yanmakta olan ölü ateşi üzerine atmış ve kızın gövdesi ile birlikte yanmıştı. Bu olayın anısına, insanlar buraya Jüpiter ve genç kız onuruna heroik bir anıt dikmiş ve kartal bu tanrıya adanmıştır.*”

Liberalis'in aktardığı bir diğer efsaneye göre Attika kralı Periphas Zeus'un

⁴³⁹ Hom. Il. XXI, 254.

⁴⁴⁰ Hom. Il. XVII, 675.

⁴⁴¹ Hom. Il. VIII, 247.

⁴⁴² Hom. Il. XII, 201; XII, 218; XIII, 821,822; XXII, 309.

⁴⁴³ Hom. Il. XIV,

⁴⁴⁴ Plin. Nat. 2, 56.

⁴⁴⁵ İlk tür Yunanlılar tarafından *melanaetos*, Romalılar tarafından *valeria* olarak isimlendirilen kartaldır. Bu kartallar dağlarda yaşarlar. Siyah renkli, küçük boyutlu ancak çok güçlülerdir. Plinius diğer kartal türlerinin yuvalarından yavrularını kovduklarını söyler ancak bu tür yavrularını besleyen tek kartaldır. İkinci tür olan *pygargus* şehirlerde ve ovalarda yaşamaktadır. Beyaz kuyruğuyla diğer tiplerden ayrılmaktadır. Üçüncü tür olan *morphnos*'un (Homeros tarafından *perenos*, bazılarının *plangus* veya *anataria* diye isimlendirdiği), göllerin yakınlığında yaşayan bir tür olarak bilinir. Dördüncü tür olan *pernopterus* (*oripelargus*), gövdesi büyük ancak kanatları küçük bir kartal türüdür. Boyutları akbabaya benzemektedir ve ürkeklerdir. Beşinci tür *gnesios* ve altıncı tür *haliaetus* ismiyle bilinmektedir. *Halietus* keskin gözleri ve avcılığı ile ünlenmiştir. Yavrularını güneş ışığına bakarak test etmekte ve sadece ışıktan görüşü etkilenmeyen yavrularını beslemektedir. Plin. Nat. 10, 3.

⁴⁴⁶ “...gönder kuşunu, hızlı habercini, en güçlü, en sevdiğin kuşunu. Uçsun sağdan, göreyim onu gözlerimle... Böyle yakardı, akıllı Zeus dinledi onu, o saat gönderdi kartalı, uçan kuşların en hızlısını, kara kartal denen kapkara avcısını...” Hom. Il. XXIV, 294; “...tanrılar tanrısı Zeus başında krallık sembolü kartalı ile temsil edilir...” Aristop. Birds, 514-515.

⁴⁴⁷ Plin. nat. 10, 6.

kartalına dönüşmüştür⁴⁴⁸. Periphas iyi, adil, dinine bağlı bir kralıdır ve ayrıca Apollon rahibidir. Periphas'ın bu iyi yöneticiliği zamanla onu halkın gözünde Zeus ile neredeyse eşdeğer hale getirmiştir. Attika halkı Zeus ve Periphas için bir tapınak inşa ettirmiş ve Perhipas'ı *Zeus Soter*, *Epopsios* ve *Meilichios* olarak adlandırmışlardır. Zeus bu durumdan haberdar olunca çok sinirlenmiş ve Periphas'ı şimşekleriyle vurmaya karar vermiştir. Ancak Apollon Periphas'ın aynı zamanda iyi bir Apollon rahibi olması nedeniyle Zeus'u engellemiştir. Bunun üzerine Zeus Periphas'ın yanına gelmiş ve ona dokunarak onu bir kartala çevirmiştir. Dindarlığı ve iyiliğini onurlandırmak içinse onu bütün kuşların hâkimi ilan etmiş ve esasını taşımakla görevlendirmiştir⁴⁴⁹.

Zeus ile ilgili mitolojik hikâyelerde baş tanrının kartalının birçok noktada ona yardım ettiği sahneler karşımıza çıkmaktadır. Prometheus Zeus'un bir gün tahtından düşeceği kehanetinde bulunur ve Zeus da bu kehanet yüzünden Prometheus'u cezalandırır. Onun üstüne kartalını göndererek ciğerini yedirir ve sonra tekrar iyileştirir böylece intikamını almış olur⁴⁵⁰. Zeus ve Ganymedes hikâyesinde ise Zeus Ganymedes'e âşık olmuş ya kendisi kartal kılığında onu kaçırmış ya da kaçırmayı için kartalını göndermiştir⁴⁵¹.

Kartal Zeus'la anılmaya başladığından beri gökyüzünde süzülen kartalın görülmesi bir kehanetin gerçekleşmesiyle alakalı duruma gelmiştir. Arrianos, İskender'in Perslilerle yaptığı deniz savaşında galip geleceğine inanmasını gökyüzünde uçan bir kartal görmesine bağlamaktadır⁴⁵².

Roma İmparatorluğu'nun ve Roma lejyonlarının simgesi olan kartal gücü, galibiyeti ve tanrısallığı temsil etmektedir. Lejyonun sembolü olan kartala *Aquila* ve bu sancağı taşıyan askere ise *Aquilifer* denilmekteydi⁴⁵³. MÖ. 58 yılında Roma valisi olan Caesar Galyalı kavimlere karşı bir mücadele başlatmıştır. Britanya'nın ilk işgali sırasında onuncu lejyonun sancaktarı bir konuşma yapar. Bu konuşmada lejyon kartalının simgesini düşmana asla teslim etmemek için savaşacaklarını anlatmaktadır⁴⁵⁴. Bir lejyon için en büyük olay kartalın kaybedilmesidir. Böyle bir durumda lejyon

⁴⁴⁸ Lib. Met. VI.

⁴⁴⁹ Lib. Met. VI; Cook 1925, 1121, 1122.

⁴⁵⁰ Erhat 2007, 256; Grimal 1990, 376.

⁴⁵¹ Erhat 2007, 116; Grimal 1990, 159.

⁴⁵² Arr. anab. I, 18.

⁴⁵³ Goldsworthy 2003, 215; Toynbee 1973, 242.

⁴⁵⁴ Onuncu lejyon sancaktarı uğur getirmesi için tanrılara dua etti ve yüksek sesle şöyle söyledi: 'Askerler, kartalımızı düşmana teslim etmemek için savaşacağız, ben en azından ülkeme ve generalime olan görevimi yapacağım'. Bu sözlerle gemiden atladı ve elinde kartalla düşmana doğru ilerledi. Caesar, IV, 25.

dağıtılır ve yerine başka bir isimle yeni bir lejyon kurulurdu⁴⁵⁵. Roma İmparatorları ise zırhlı betimlemelerinde zırhlarının üzerinde güçlerini ve aynı zamanda tanrısal hâkimiyetlerini belirtmek için kartal figürünü sıkça kullanmışlardır⁴⁵⁶. Anadolu kökenli zırhlı heykelerde kartallar, zırh göbeğinde önemli bir bezeme unsuru olarak kullanılmışlardır. Bazen zırhın alt kenar profili üzerinde bazen de yıldırım demeti veya bir lotus çiçeğinin üstüne tünemiş şekilde gövdesi cepheden ve başı profilden yapılmıştır⁴⁵⁷.

Bizans ikonografisinde kartal güç ve kuvvet sembolü olarak görülmektedir. Kartal ve yılan arasında geçen mücadele sahneleri sevilen figürlerdendir. Kartal gücü ve gökyüzünü, ışığı simgelerken yılan yeri ve yeraltını temsil etmektedir. Böylece aydınlık ile karanlığın mücadelesi anlatılmaya çalışılmıştır⁴⁵⁸.

Aizanoi'da sikkeler üzerinde de kartal betimlemeleri görülmektedir. Caligula Dönemi'ne tarihlenen iki sikke üzerinde aynı sahne yer alır. Zeus Aizanitikos sol elinde mızrak, sağ elinde kartal tutmaktadır⁴⁵⁹. Cladius Dönemi'ne tarihlenen bir diğer sikke üzerinde ise Zeus ayakta cepheden verilmiştir sol elinde asa, sağ elinde kartal tutmaktadır⁴⁶⁰. Bölgede sikkeler üzerinde görülen Zeus tasviri her zaman yanında kartalla betimlenmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır⁴⁶¹.

Phrygia Bölgesi ve çevresinde görülen mezar stelleri üzerinde kartal sevilerek kullanılan bir figür olmuştur. Bunun en önemli nedeni Zeus'un bölgede görülen kapsamlı tapınım alanı ve Zeus'un kartalının ölüm ile olan ilişkisidir. Waelkens mezar stelleri üzerindeki sembollerin genel olarak Akdeniz coğrafyasında ikonografik olarak yaygın olduğunu ancak anlamlarının yerel farklılıklardan dolayı çeşitlilik gösterdiğini söylemektedir⁴⁶². Waelkens'e göre kartal ve kalathos kombinasyonu Aizanoi'da yaygın bir uygulamadır⁴⁶³. MAMA IX'a göre ise Aizanoi'da mezar stellerinde erkek için en sık kullanılan motif kartaldır ve kartal tanrısallaştırma (*apotheosis*) ve yüceltmenin

---

⁴⁵⁵ Şenocak 2014, 76.

⁴⁵⁶ Augustus'un Prima Porta'sında zırhının üstünde ortada barbar olarak karakterize edilen kısa boylu ve sakallı figürün elinde ucunda açık kanatlı kartalın yer aldığı sancak bulunmaktadır. Bu sahne Geç Cumhuriyet döneminde Partlara teslim edilen Roma ordu sancağının MÖ. 20'de Augustus tarafından geri alındığını göstermektedir. Özgan 2013, 163, Resim 107b; Kleiner 1992, 132-133, 151-152, Fig. 106-107, 127;

⁴⁵⁷ Zoroğlu 2014, 136.

⁴⁵⁸ Beydiz 2016, 179.

⁴⁵⁹ Köker 2013, 138; Kazı Env. No: A12.D9A. S02; Köker 2016, 201; Kazı Env. No: A14.D9F.M5.S1.

⁴⁶⁰ Env. No: A 14.D9G.S02; Köker 2016, 201.

⁴⁶¹ Tulay 1988, 127, 128.

⁴⁶² Waelkens 1986, 11.

⁴⁶³ Waelkens 1986, 12.

kuşudur. Bu kombinasyon Kommagene ve Kuzey Suriye’de de oldukça yaygındır⁴⁶⁴. Lochman’a göre mezar stellerindeki kartallar Zeus ile ilgili olmalıdır ve MS 140/50’den itibaren kaide üzerinde durur şekilde yapılmaya başlamıştır⁴⁶⁵. Kartal burada ölen kişiyi temsil etmektedir ve bu da ölünün tanrının yanında veya yakınında olduğuna işaret etmektedir⁴⁶⁶. Özellikle Phrygia’nın kırsal kesimlerinde kartal Kybele’nin erkek versiyonu olarak karşımıza çıkar ve yaygın şekilde kullanılır⁴⁶⁷.

Yüksekten uçuşu ve gökyüzünün hâkimi olarak bilinmesi nedeniyle kartalların tanrılarla insanlar arasında iletişimi sağladığı da düşünülür. Özellikle mezar stelleri üzerinde kartal bulunmasının bir diğer nedeni kartalların ölümden sonra ruhları gökyüzüne taşıdığına inanılmasıdır⁴⁶⁸. Ölümsüzlüğü ve gücü temsil eden kartal mezar sahibinin ruhuna yol gösterip onu güneşe ulaştıran bir aracı olarak görülmüştür⁴⁶⁹. Kartalların mezar ikonografisi içinde kullanılması Roma Dönemi’nde oldukça yaygındır. *Apotheosis*⁴⁷⁰ sahnelerinde ruhların göğe yükselmesi kartallar aracılığıyla yapılmaktaydı⁴⁷¹.

Tanrılaştırmanın özellikle MS 1.yy.dan itibaren popüler olması ve Roma dünyasında ilgi odağı olmasıyla birlikte mezar stellerinde kartalın kullanılmaya başlaması birbirini takip eden gelişmelerdir. Genellikle mezar stellerinin alınlıklarında cepheden veya profilden yapılan kartallar ender olarak Phrygia Bölgesi’nde kapı biçimli mezar stellerinin kapı panelleri içinde de görülmektedir⁴⁷². Dorylaion’da bulunan iki örnekte ise kartal stel gövdesinde bir üzüm salkımı⁴⁷³ ve şimşek demeti⁴⁷⁴ üzerinde durmaktadırlar. Phrygia Bölgesi’nde Yukarı Tembris Vadisi, Altıntaş Ovası, Appia, Kotiaion ve Alia’da görülen kartal figürleri Aizanitis Bölgesi ile benzer stilde yapılmıştır. Bunların birbirinden tek farkı Aizanitis Bölgesi’nde aslan figürlerinde olduğu gibi kartal pençeleri arasında ölmüş tavşan görülmemesidir. Bu sahne sadece Altıntaş’taki atölyelerde yapılmıştır ve bölgenin yerel faunasına işaret etmektedir⁴⁷⁵. Lochman’a göre ise kartallar MS 1.yy.dan itibaren kullanılıyordu ancak cepheden

⁴⁶⁴ Waelkens 1986, 47.

⁴⁶⁵ Lochman 2003, 225.

⁴⁶⁶ Lochman 2003, 211.

⁴⁶⁷ Lochman 2003, 44.

⁴⁶⁸ Teraman Çınar 2010, 88; Düşen-Yaka Gül 2016, 386.

⁴⁶⁹ Cumont 1942, 34; Newbold 1925, 363, Wujewski 1991, 45.

⁴⁷⁰ Ölen kişinin tanrı katına yükselmesi ve tanrılaştırılması.

⁴⁷¹ Kotan 2018, 11; Kleiner 1992, Fig. 157; Kleiner 1992, Fig. 222; Kleiner 1992, Fig. 253; Özgan 2013, 212, Res. 227a; Teraman Çınar 2010, Fig. 2; Tuck 2015, 9.11.

⁴⁷² Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 303, 2102; Buckler et al. 1925, 173.

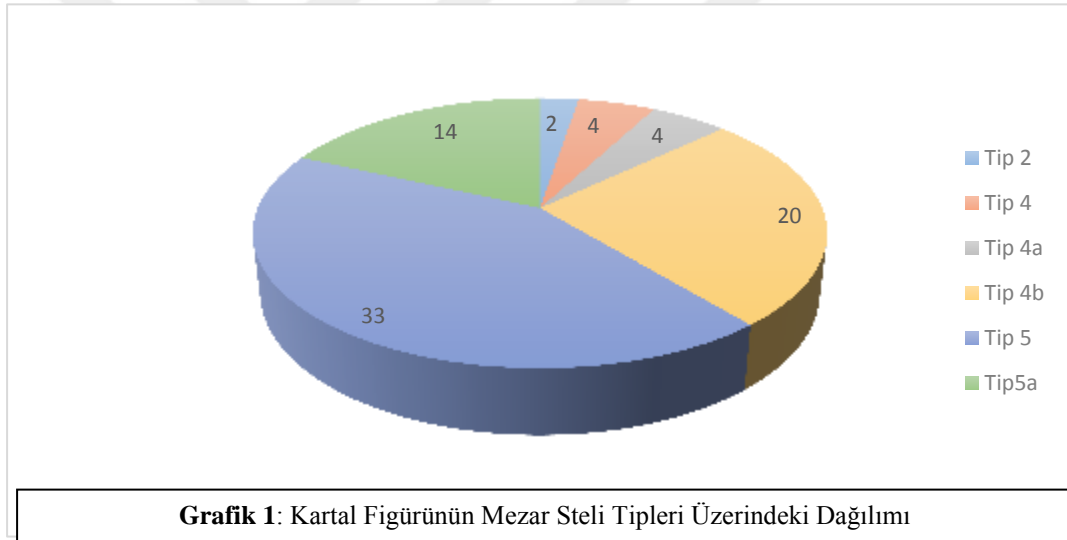
⁴⁷³ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 316, 2214; Günümüzde Bursa Arkeoloji Müzesi’ndedir. Env. No: 1045.

⁴⁷⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 316, 2215; Günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi’ndedir. Env. No: 4088.

⁴⁷⁵ Waelkens 1986, 12.

yapılan örnekler daha erkendi. MS 140/50'den itibaren kartallar cepheden yapılmaya başlandı. MS 160'tan sonra ise Phrygia Bölgesi'nde pençeleri altında tavşan görülmekteydi⁴⁷⁶.

Aizanitis'te kartal pençesi altında tavşan olmaması kimi örneklerde kartalın bir kaide üzerinde gösterilmesine de imkân sağlamıştır. Kartallar çoğu zaman gövde $\frac{3}{4}$ olarak yapılmış, başı sağ ya da sol tarafa doğru geriye çevrilerek profilden verilmiştir. Bu şema Aizanitis'te en çok kullanılan ve severek tercih edilen bir bezeme haline gelmiştir. Taş ustaları elbette çevrelerinde gördükleri hayvanları yapmakta daha usta ve ısrarcı olmuşlardır. Anadolu'da halen görülen çeşitli kartal türleri bulunmaktadır ve bu türlerin en gösterişlisi Şah kartal (*Aquila Heliaca*) ve Kaya kartalıdır (*Aquila Chrysaetos*)⁴⁷⁷. Aizanitis Bölgesi'nin coğrafi koşulları göz önüne alındığında bu tür kartalların bölge faunası içinde halen bulunduğu bilinmektedir⁴⁷⁸. Bu durumda sanatçıların bu kartalları görüp mezar stellerinde kullanmış olması muhtemeldir.

Steller üzerinde görülen kartallar her zaman erkeklerle ilişkilendirilmiştir⁴⁷⁹. Bu durum Aizanitis mezar stellerine bakıldığında da sayısal olarak aynı sonucu vermektedir. Aizanitis'te üzerinde kartal bulunan toplam 78 mezar stelinin 54 tanesi erkek, 24 tanesi ise hem kadın hem erkekler için yapılmış olan çifte mezar stellerine aittir. Bunlardan 2 tanesi Tip 2, 4 tanesi Tip 4, 4 tanesi Tip 4a, 20 tanesi Tip 4b, 33 tanesi Tip 5 ve 14 tanesi ise Tip 5a'ya girmektedir. Bu verilere göre kartallar MÖ. 1.yy'dan MS 1.yy sonlarına kadar mezar stelleri üzerinde görülmektedir. Ancak yoğun olarak görüldüğü ve sevilerek kullanıldığı dönem özellikle MS 1.yy'ın son çeyreğinden

⁴⁷⁶ Lochman 2003, 225.

⁴⁷⁷ Düşen-Yaka Gül 2016, 386.

⁴⁷⁸ Özelmas-Karakaya 2008, 22.

⁴⁷⁹ Waelkens 1986, 47; Düşen-Yaka Gül 2016, 386.

MS 2.yy'ın ilk çeyreği arasındaki döneme denk gelmektedir. Kartallar mezar stelleri üzerinde genelde alınlıkta bulunmaktadır. Sadece bir örnekte⁴⁸⁰ gövde üzerinde ve Suriye tipi alınlık üstündeki üçgen alınlıklarda görülmektedir. Çifte mezar stellerinde ise Suriye tipi alınlık içinde bir tarafta kartla varken diğer tarafta her zaman kalathos bulunmaktadır. Çifte mezar stelleri için kartal ve kalathos kombinasyonu Aizanitis için karakteristiktir. Az sayıdaki tek alınlık içindeki örneklerde ise kartal-kalathos veya kartal-ayna kombinasyonları kadın ve erkeği sembolize etmektedir.

Çeşitli tarzda kartal figürleri tespit edilmiş olsa kartallar genellikle profilden veya ¾ duruşla verilmiştir ve başlarını geriye doğru çevirmişlerdir. Gövdelerin aksine başlar her zaman profildendir. İri göz ile sivri ve aşağıya doğru eğilen gaga karakteristiktir (Tablo 10). Baş tekli stellerde sola veya sağa çevrilmiş olabilir ama çifte mezar stellerinde genellikle kalathosun yani kadına ait stelin olduğu tarafa doğrudur. Gövde güçlü görünümündedir. Kabarık göğüs kafesi kartalın güçlü yapısını daha da görkemli kılmaktadır. Kanat uçlarında uzun tüyleri göğüs ve sırtta kısa tüylere dönüşmektedir.

Erkeklerin hatırlanmak istedikleri şekilde yaşadıkları onurlu hayatı öbür dünyada da tanrısal bir koruma ve onurla devam ettirme isteklerinden yola çıkarak kartalları mezar stellerinde sıkça kullanmışlardır. Aslanların yanı sıra kartallar Aizanitis'te erkekleri simgeleyen en önemli unsur olmuştur. Hatta mezar stelleri üzerinde incelediğimiz tüm bezemelerden ve figürlerden daha çok sayıda yer almıştır. Tabi ki kentteki Zeus Tapınağı ve ihtişamı göz önüne alındığında kartalların mezar stelleri üzerinde vazgeçilmez bir öge olması kaçınılmaz görünmektedir. Bu nedenle özellikle MS 1.yy'ın son çeyreğinden MS 2.yy'ın ilk çeyreği arasındaki dönemde sıkça kullanılmış ve mezar stellerinde yer almıştır.

Tablo 10: Kartallar

⁴⁸⁰ Kat no: 10.

3.2.1.2. Serçe

Ağaç serçeleri (*Passer montanus*), *Passeriformes* takımı içerisinde yer alan, *Passeridae* familyasına ait *Passer* cinsinin bir üyesidir⁴⁸¹. Serçe cinsinin Türkiye’de 4 türü bulunmaktadır⁴⁸². Bu dört tür arasından bölge faunası içinde görülen türler söğüt serçesi (*Passer hispaniolensis*), ağaç serçesi (*Passer montanus*) ve ev serçesidir (*Passer domesticus*)⁴⁸³.

Serçe veya güvercin gibi küçük kuşlar Arkaik Dönem’den beri Korelerin ellerinde veya çocuklara ait mezar stellerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır⁴⁸⁴. Neil ve Oakley kuşların veya kedilerin çocukların oyun arkadaşı olduğunu ve bunun yanında çocuklar diğer dünyaya gittikleri zaman kuşların onlara arkadaşlık etmeye devam edeceklerine inanıldığını söylemektedir⁴⁸⁵.

Günümüzde Metropolitan Müzesi’nde bulunan ve MÖ. 450-440’a tarihlenen mezar steli üzerinde peplos giymiş küçük bir kız çocuğu elinde iki kuş tutmaktadır⁴⁸⁶. MÖ. 430-400’e tarihlenen Timarete’nin mezar stelinde⁴⁸⁷ ve MÖ 420-410’a tarihlenen Mnesagora ve Nikochares’in mezar stelinde⁴⁸⁸ ise anne ve çocuk birlikte betimlenmiştir. Çocuk annesinin önünde diz çökmüştür ve annenin elindeki kuşa doğru uzanmaktadır. Kuşlar kız çocuklara olduğu kadar erkek çocuklara da bu şekilde sunulmuş aynı zamanda çocuklar tarafından ölmüş olan yetişkinlere de verilmiştir. Tek başına elinde kuş tutan çocuklar ise MS. 2.yy.ın sonlarına kadar görülmektedir⁴⁸⁹.

MÖ. 1.yy.a tarihlenen Apollonia’nın stelinde on yaşlarında bir kız çocuğu görülmektedir. Stelde çocuğun elinde bir nar, sağ tarafında ise kaide üzerine konmuş güvercin görülmektedir. Çocuk sağ elini güvercinin üzerine koymuş onu okşar şekilde betimlenmiştir. Bu sahne nar ve kuş ile şüphesiz ki yer altını ve Persephone’yi temsil etmektedir⁴⁹⁰.

Diğer tüm kuşlar gibi serçeler de öteki dünyadan haber getiren veya ruhları diğer

---

⁴⁸¹ Allende et al. 2001, 144.

⁴⁸² Kızıroğlu 1992, 161.

⁴⁸³ Özelmas-Karakaya 2008, 26.

⁴⁸⁴ Arkaik Dönem’de koreler bir elleriyle eteklerini toplarken serbest kalan ellerinde küçük kuşlar tutmaktadırlar. Boardman 2001, 75; MÖ. 540’a tarihlenen ve Atina Akropolisi’nde bulunan Lyons Koresi elinde bir kuş tutmaktadır. Boardman 2001, fig. 110.

⁴⁸⁵ Neils-Oakley 2003, 307.

⁴⁸⁶ Boardman 1995a, 74, Fig. 52; Cohen 2007, 14, Fig. 4.

⁴⁸⁷ British Museum 1947, 0714.1.

⁴⁸⁸ Boardman 1995a, 189, Fig. 149; Cohen 2007, 17, Fig. 6.

⁴⁸⁹ Cohen 2007, 17-18; Grossman 2007, 316, Fig. 16. 6.

⁴⁹⁰ Grossman 2001, 95.

tarafa taşıyan özellikler barındırırlar. Phrygia Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde görülen serçeler kimi zaman ölen kişinin başına konmuş, kimi zamansa kalathosların üstünde betimlenmiştir. MS. 165'e tarihlenen mezar steli günümüzde İsviçre'de bulunmaktadır ancak buraya Phrygia'dan getirilmiştir. Üzerinde yan yana ayakta duran karı kocanın başları üstünde birer küçük kuş bulunmaktadır⁴⁹¹. Bursa Müzesi'nde⁴⁹² bulunan ve Phrygia'dan getirilmiş bir diğer mezar stelinde ise başları arasında girland örülmüş karı kocanın başları üzerinde bir serçe görülmektedir⁴⁹³. Mezar stellerinde alınlıklarda da kuşlar görülmektedir. Geç İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen ve Phrygia'da bulunan bir mezar stelinde⁴⁹⁴ üçgen alınlık simasında akroterler arasındaki girlandlarda ve üçgen alınlık içinde kalathos'un iki yanında serçeler görülmektedir. Phrygia'da özellikle Kotiaieion ve Altıntaş çevresinde mezar stellerinde alınlık veya kapı panelleri üzerinde kalathos üstünde serçeler görülmektedir. Altıntaş'ta bulunan Tatia'nın mezar steli üzerinde Suriye tipi alınlıkta bir kartalın pençeleri altında ters duran tavşan ve karşısında yüksek bir platform üzerinde duran kalathos üstünde serçe bulunmaktadır⁴⁹⁵. Altıntaş Pınarcık'ta bulunan stel üzerinde de alınlıkta yine bir kalathos üstünde serçe görülmektedir⁴⁹⁶. Kotiaieion'da ise MS 3.yy.a tarihlenen mezar stelinde kapı panelindeki kalathos üzerinde serçe görülmektedir⁴⁹⁷. Lochman'a göre kadın ve erkeğin birlikte yer aldıkları ancak tek yapılan mezar stellerinde alınlıkta erkeği temsil eden kartalla kadını temsil eden kalathos birlikte yapılır ancak kalathos üstünde görülen serçe ile kartal antitetik durmaktadır⁴⁹⁸.

Aizanoi'da kuşların inhumasyon mezarlarda MS. 1.yy.dan MS 2.yy. sonlarına kadar mezar hediyesi olarak kullanıldığını Aizanoi'da Kuzey Nekropolis'te yapılan kazılar sonucunda öğrenmekteyiz. Kuzey Nekropolis'de 2012 ve 2014 yıllarında yapılan çalışmalarda farklı mezarlardan toplam üç adet pişmiş toprak güvercin figürünü bulunmuştur⁴⁹⁹. 2012 yılında yapılan çalışmalarda Mezar 3'ten bulunan figürin MS 2.yy. sonlarına tarihlenirken 2014 yılında çalışılan Mezar 5 içindeki kontexten bulunan iki figürin ise MS 1.yy. ortalarına tarihlenmektedir⁵⁰⁰.

Aizanitis'te iki adet mezar steli üzerinde serçe görülmektedir. Bunlardan ilki 59

⁴⁹¹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 171, 1137.

⁴⁹² Bursa Arkeoloji Müzesi Env. No: 605.

⁴⁹³ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 303, 605.

⁴⁹⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 314, 2202; Günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndedir. Env. No: 4090.

⁴⁹⁵ Drew Bear vd. 2007, 200. Altıntaş Açık Hava Müzesi Env. No: 44.

⁴⁹⁶ Drew Bear vd. 2007, 266. Tugay Anadolu Kültür-Sanat ve Arkeoloji Müzesi Env. No: 522.

⁴⁹⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 316, 2220.

⁴⁹⁸ Lochman 2003, 211.

⁴⁹⁹ Türküever 2016, 106.

⁵⁰⁰ Türküever 2016, 107, 108.

katalog numaralı mezar stelidir. Tip 4'e ait olan mezar stelinin kapı çevresindeki ranke bezemenin arasında sol üst köşede bir serçe yer almaktadır. Serçe ince yapılı ve sivri gagalıdır. Diğer serçe ise 65 katalog numaralı mezar steli üzerinde sol üst kapı panelinde bulunmaktadır. Serçe kalathosun üstüne tünemiş şekilde betimlenmiştir. Serçelerin girlandların üzerinde yemiş yerken, kalathos üzerine konmuş şekilde ve rankelerin arasında betimlenmesi sanatçının sahnenin açık havada geçtiğini belirtmeye çalışma çabası ile alakalı olmalıdır. Dahası serçeler kartallar gibi ruhları öbür dünyaya taşıma görevini üstlenmiyor daha ziyade bu dünyadaki uzun ve güzel bir hayatı işaret ediyor olmalıdır.

3.2.1.3. Baykuş

“Başında Phlegethon sularıyla ıslanan bir gaga, tüy, kocaman gözler yarattı. Değişti tüyle kaplandı sarımsı gövdesi, büyüdü başı, kıvrıldı, uzadı tırnakları, güçlkle titrerdi kımıldayan kolunda tüyler. Yıkımların ulağı, uğursuz sayılan, bütün ölümlülerin kaçındığı baykuş derler buna⁵⁰¹.” Ovidius MÖ. 1.yy.da baykuşu bize bu şekilde anlatmıştır. Her ne kadar baykuş'un uğursuz sayıldığını söylese de Yunan dünyasında baykuş Athena'nın sembolü olmuş ve bilgeliği temsil etmiştir. MÖ. 6.yy.da Atina sikkelerinde tanrıçanın simgesi olarak görülmektedir⁵⁰². Rowland baykuş'un bilgeliği temsil etmesinin nedenini aydınlık gözlerine, gece uyanık kalmasına ve karanlıkta görebilme yeteneğine bağlamaktadır⁵⁰³. Baykuş denince ilk akla gelen tanrıça olan Athena hem savaş hem de barış tanrıçasıdır. Ancak Ares gibi hırçın bir savaştan daha ziyade savaş sanatındaki bilgeliği, doğru ve haklı savaşı temsil etmektedir⁵⁰⁴. Athena, Zeus ile Metis'in kızıdır. Metis Yunanca akıl, us, düşünme gücü demektir⁵⁰⁵. Ancak Metis hamile kaldıktan sonra Zeus Athena'yı kendi gövdesine alır. Çünkü akıl ve güç ancak Zeus aracılığıyla dünyaya yayılmalı ve onun elinde olmalıdır⁵⁰⁶. Bunun yanı sıra Gaia ve Uranos Metis'ten doğacak olan çocuğun babasını tahtından edeceğini söylemiştir. Zeus kafasını Hephaistos'a yarıdırır ve kafasının içinden Athena doğar. Her

⁵⁰¹ Ov. Met., V, 545.

⁵⁰² Thompson 1895, Fig. 6.

⁵⁰³ Rowland 1978, 116.

⁵⁰⁴ Cömert 2006, 37.

⁵⁰⁵ Erhat 2007, 65.

⁵⁰⁶ Erhat 2007, 65; Hesiodos Theogonia'da *“Tanrıların kralı Zeus eş olarak Metis'i, bilge tanrıçayı seçti, Metis çok şey bilendir tüm tanrılar ve ölümlüler arasında. Ama bu tanrıça tam doğuracağı sırada çakır gözlü Athena'yi. Zeus toprağın ve gökyüzünün öğütlerine uyararak yuttu ve gövdesinin içine aldı onu”* ifadesini kullanmıştır. Hesiod. Theog. 924.

ne kadar Zeus'un kafasından doğmuş olsa da aslına bakılırsa Athena bilgeliğini annesi Metis'ten almış olmalıdır.

Athena'nın birçok *epitheti* vardır. Bunlardan birisi *Gloukopis*'tir. Yeşil-mavi, gök, ışıltılı göz anlamlarına gelmektedir⁵⁰⁷. *Glaus* küçük baykuş demektir ve bu isim Athena'ya geceleri etrafını görebilme yeteneğinden dolayı verilmiştir⁵⁰⁸. Hesiodos Athena'yı "*Pallas Athena, görkemli tanrıça, parlak gözlü, yaratıcı, kalbi sert, bakire, şehirlerin kurtarıcısı, cesur...*" diyerek tanımlamaktadır⁵⁰⁹.

Ovidius'un *Dönüşümler* kitabında tarif ettiği baykuş aslında Ascalaphus'tur. Hades Persephone'yi yer altına kaçırdığı zaman ona bir nar tanesi yedirir. Hades'in ülkesinde bir şey yiyen bir daha yeryüzüne çıkamaz. Bu olayı gören kişi yeraltı ırmaklarından Akheron'un oğlu Ascalaphus'tur. Ancak görür görmez gidip Hades'e haber verdiği ve Hades'in Persephone'yi yer altına hapsedmesine sebep olduğu için Demeter tarafından baykuşa dönüştürülmüştür⁵¹⁰.

Ölümlerle ilgili kehanetlerin birçoğu baykuşlarla alakalıdır⁵¹¹. Vergilius, Troia savaşı sonrası Troia'nın durumunu ve Aeneas'ı anlattığı *Aeneid*'de Kartaca kraliçesi Dido'nun ölümünden sonra çatıda ağıt sesine benzer bir baykuş sesi duyulduğunu söylemektedir⁵¹².

Aizanitis mezar stellerinde kuşlar içinde en az görülen cins baykuşlardır ve Tip 4c'de kapı panelleri üzerinde görülen iki örnekle temsil edilir (Tablo 11). 192 ve 195 katalog numaralı mezar stelleri üzerinde bulunan baykuşlardan biri kayalık benzeri bir yükselti üzerinde, diğesinde ise dairesel bir kilit aynası üzerinde durmaktadır. Kukumav olarak bilinen *Athena noctua* cinsi baykuş ismini tanrıça Athena'dan almaktadır.

⁵⁰⁷ March 1898, 215.

⁵⁰⁸ RE Band II, 2.

⁵⁰⁹ Hesiod. Theog. XIII.

⁵¹⁰ Thompson 1855, 36; Ov. Met, V, 537; RE, Band II, 2.

⁵¹¹ Çin'de baykuş sesi yakında bir mezar kazılacağına işaret eder. Rowland 1978, 117; Hindistan'da baykuşun çığlığı ani ölüme işaret eder; Apachiler arasında baykuşlar ölümle ve hayaletlerle ilgilidir. Moreman 2014, 5; Yahudilerde ise baykuş bebek ölümleri ile ilişkilendirilen Lilith ile sembolize edilir. Moreman 2014, 7; Kuzey Amerika'daki bazı Pima yerlileri öldükten sonra bir baykuşun bedeninde yaşadıklarına inanırlar. Russel 1908, 252.

⁵¹² Verg. Aen. IV, 461-494.

Tip 4c

Tablo 11: Baykuşlar

Yetişkin kukmavlarda tüyleri koyu kahverengi ya da grimsi kahverengidir. Genç kukumavlarda ise ilk tüyler kısa, yoğun ve beyazdır. Göz kapakları koyu barut mavisidir. Gagası limon sarısı veya yeşilimsi sarı renktedir. Bacakları grimsi sarı renkte parmakları ise kahverengidir⁵¹³. Ülkemizin tamamında yerli bir tür olan kukumav kuşu genellikle bozkırlarda, yerleşim yerlerinde veya çalılık alanlarda görülmektedir⁵¹⁴. Bu nedenle kayalık üzerinde durur pozisyonda işlenmiş olması muhtemeldir. Yerleşim yerlerinde görülüyor olması sanatçının kuşu görerek çizmiş olduğu ihtimalini de kuvvetlendirmektedir.

3.2.2. Aslan

Aslanlar, panterler ve leoparlar erken dönemlerden itibaren güç ve cesareti sembolize etmişlerdir. Sümer mitolojisindeki Gılgamış⁵¹⁵, Yunan mitolojisindeki Herakles⁵¹⁶ ellerinde bir aslanı tutarak bu denli güçlü bir hayvana sahip olmuş ve böylece kendi güçlerini ve cesaretlerini göstermişlerdir. Bu örneklerle bakıldığında erkeksi bir gücü sembolize etse de aslında Çatalhöyük'te karşımıza çıkan ana tanrıça ve iki yanında duran aslanlar neolitik dönemde aslanın anaerkil bir güç sembolü olduğunu göstermektedir. Çatalhöyük'teki pişmiş toprak heykelcikte ana tanrıça bir tahtta oturur. Şişman, iri göğüslü ve büyük kalçalıdır. İki yanında ellerini birer aslanın başının üstüne koymuştur⁵¹⁷. Bu kompozisyon bir güç simgesi olması yanında bereket ve doğurganlığı da simgelemektedir. Mezopotamya'daki İştâr da tasvirlerinde aslanların üzerine basar şekilde betimlenir ve bu betimleme aslanın koruyuculuğunu ve gücü sembolize etmektedir⁵¹⁸.

Yunan Mitolojisinde ise aslan Herakles ile anılmaktadır. Aslan postu giymiş betimlemeleri sıklıkla karşımıza çıkar. Aslan'ın Herakles'le ilişkilendiren iki mitos vardır. Herakles Zeus ile Alkmene'nin çocuğudur. 18 yaşına geldiğinde Zeus'un sürülerine musallat olan bir aslanı öldürür ve postunu giyer, aslan başıyla da kendisine miğfer yapar. Bir diğer hikâye ise Herakles'in en iyi bilinen 12 işinden biri olan Nemea aslanını öldürmesidir. Nemea Aslanı Typhon ile Ekhidna'dan doğan bir canavardır.

---

⁵¹³ Kayahan 2014, 4.

⁵¹⁴ Eakle 1994, 190, Table 3; Kayahan 2014, 2, 3.

⁵¹⁵ Sevin 2010, 120.

⁵¹⁶ Howard 1966, 49, 118, Fig. 16, 106.

⁵¹⁷ İki yanda duran aslan figürlerinin leopar olabileceği ihtimali üzerinde de durulmaktadır ve doğum yaparken betimlenmiştir. Roller 2013, 53.

⁵¹⁸ Leick 1991, 87,93, 96, 99; Beydiz 2016,11.

Herakles onu önce oklarıyla öldürmeye çalışmış ancak başaramamıştır. Sonrasında onu bir mağaraya sıkıştırmış ve güçlü kollarıyla boğarak öldürmüştür⁵¹⁹. İşi bitince derisini yüzüp postunu giymiştir. Herakles'in en iyi bilinen aslan postu giyimli tipleri İskender⁵²⁰, VI. Mithridates⁵²¹ ve Roma İmparatorlarından özellikle Commodus tarafından (*Hercules Romanus*) kullanılmıştır⁵²².

Aslanlar şehirlerin giriş kapılarında şehrin koruyucusu olarak, kentün gücünü sembolize eden figürler olarak düşmanlara korku vermesi amacıyla sıkça kullanılmıştır. Aslanlar kapının iki yanında veya kapının üzerinde antitetik olarak yapılmışlardır. MÖ. 13.yy'da Hattuşa'da Yukarı Şehir'de Aslanlı Kapı, Sfenksli Kapı ve Kral Kapısı olmak üzere üç ana giriş kapısı bulunmaktadır⁵²³. Aslanlı Kapıda aslanların kuyrukları yukarı dikilmiş kükrer şekilde betimlenmiştir. Aslanlı kapı şehre girenleri korkutmaktan çok gözetleme görevini üstlenmektedir⁵²⁴. MÖ. 13.yy'da Miken'de ise sitadelin batı kanadında bulunan aslanlı kapıda bir altarin üzerinde ön ayaklarıyla yükselen iki aslan antitetik durmaktadır⁵²⁵.

Aslanlar, panterler ve leoparlar güç ve cesareti sembolize etmekle beraber mezar mimarisinde mezarın koruyuculuğunu da üstlenmektedirler⁵²⁶. Aslan betimlerinin koruyucu olarak mezarlarda kullanımı Anadolu'da önemli bir gelenektir ve MÖ. 7. yy.dan itibaren örneklerine rastlanmaktadır⁵²⁷.

Hayvan figürleri Klasik Dönem'den önce mezarlarda kullanılırdı ancak MÖ 4.yy'a kadar Attik mezarlarda az sayıda bulunmaktaydı⁵²⁸. Aslan, panter, leopar gibi vahşi hayvan türleri mezar steli gövdelerinde gördüğümüz hayvanlar arasındadır⁵²⁹. Bilinen en erken Attik mezar aslanı Harrison tarafından MÖ 6.yy.ın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir⁵³⁰. Arkaik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar aslanlar ön ayakları üzerinde, başları izleyiciye dönük olarak yapılmıştır⁵³¹. Klasik Dönem'de ise üzerinde

⁵¹⁹ RE. VIII, 1; Bonnefoy 2000, 393-399; Erhat 2007, 137-140.

⁵²⁰ Smith 1991, 20.

⁵²¹ Smith 1991, 32, Fig. 19.

⁵²² Özgan 2013, 284, Resim 302a-b-c-d.

⁵²³ Naumann 1971, 279; Schirmer 1982, Res.7a; Neve 1990, 22; Schachner 2013, 161; Kıymet 2016, 18.

⁵²⁴ Canby 1976, 41-42. MÖ. 8. ve 9. yy.larda Tell Tayinat, Cerablus ve Tell Halaf'ta aslan şeklinde altlıklar (Naumann 1971, Abb. 158, 159, 160), Cerablus ve Zincirli'de aslan şekilli heykel kaideleri (Naumann 1971, Abb. 166, 167, 168)

⁵²⁵ Gür 2014, 14-15, Res. 3.

⁵²⁶ Mertens-Horn 1986, 48-51.

⁵²⁷ MÖ.600'e tarihlenen Miletos ve Corcyra'dan bulunan Arkaik aslanlar mezar işareti olarak kullanılmıştır. Kurtz-Boardman 1971, lev. 64-66.

⁵²⁸ Kurtz-Boardman 1971, 135.

⁵²⁹ Grossman 2013, 26.

⁵³⁰ Harrison 1965, 27.

⁵³¹ Harrison 1965, 28.

karşılıklı erkek ve dişi aslanın bulunduğu en erken mezar steli Tegea'da bulunan Vermeule ve von Kersburg tarafından MÖ 440-425'e tarihlenen steldir⁵³². Attika'da Geç Klasik Dönem boyunca bu şekilde karşılıklı duran aslanlar görülmeye devam etmiş daha sonra yerini bir pençesinin altında boğa başı tutan aslanlara vermiştir.

MÖ. 350 yılına tarihlenen Knidos aslanlı mezar⁵³³, da mezarın piramidal çatısı üstünde bir aslan bulunmaktadır. Ancak depremler sonucunda yıkılan yapıda aslan heykeli mezar odasının içine düşmüştür. Aslan oturmaktadır ve ön ayaklarını ileri doğru uzatmış arka ayaklarını ise kıvrarak gövde altına almıştır. Baş hafifçe sağına doğru çevrilmiştir. Bu tip aslanlar bekçi heykelleri için sıkça kullanılan bir tiptir⁵³⁴.

Phrygia'da karşımıza çıkan Phryg kaya anıtları ve kaya mezarları üzerinde karşılıklı duran aslanlar sıkça görülmektedir. Bu kompozisyonun bölgede sevilerek kullanılması şüphesiz ki ana tanrıça ile ilişkilidir. Ramsay bu sahneyi Kybele aslanlarının ikonografik şeması olarak tanımlar ve Phryg sanatının etkisi sonucunda kullanıldıklarını belirtir⁵³⁵. Günümüzde Afyon'un Döğür kasabasında bulunan ve MÖ 7.yy.a tarihlenen Aslankaya anıtında kapı hizasında arka duvarda arka ayakları üzerinde yükselen antitetik aslanlar arasında Kybele yer almaktadır⁵³⁶. Phryg Dönemi'ne tarihlenen Kümbet Solon'un mezarı ise Roma imparatorluk Dönemi'nde tekrar düzenlenerek kullanılmıştır⁵³⁷. Alınlık altında karşılıklı birbirine doğru ilerleyen aslanlar bulunmaktadır. Bu alınlık düzenlemesi Dokimeion tipi lahit kapakları alınlıkları ile benzerlik göstermektedir⁵³⁸. Texier ise bu aslanları Miken'deki aslanlı kapıya benzetmektedir⁵³⁹.

Aslanlar Roma'da günlük görsel deneyimin bir parçası değildi⁵⁴⁰ ancak mezar mimarisi denildiğinde özellikle Phrygia'da Ana Tanrıça ile bir araya gelince vazgeçilmez mezar bekçileri oluyorlar ve aynı zamanda bir saygınlık göstergesi haline geliyorlardı⁵⁴¹. Phrygia'da Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen oda mezarlardan Afyon Beyköy oda mezarı alınlığında ve Ayazın'de karşılıklı iki aslan figürü

⁵³² Grossman 2013, 26; Vermeule-Kersburg 1986, 99; Harrison 1965, 28.

⁵³³ Winter 2006, 81.

⁵³⁴ Doksanaltı 2015, 94.

⁵³⁵ Ramsay 1882, 262, Pl. XXVII.

⁵³⁶ Sivas 1999, 107, Lev. 66.

⁵³⁷ Haspels 1971, 178.

⁵³⁸ Kortanoğlu 2007, 417; Kortanoğlu 2008, 90.

⁵³⁹ Texier 2002, 359.

⁵⁴⁰ Bu düşüncenin tersine Aizanoi macellumunda bulunan İmparator Diocletianus'un tavan fiyat kararnamesinde bir aslanın fiyatının yer alması, Aizanoi macellumunda belki de stadyumdaki oyunlar için aslanların satıldığı ve Aizanoiluların bu aslanları gördükleri söylenebilir. İznik 2011, 120, 121; Crawford-Reynolds 1977, 131; Nauman-Naumann 1973, 79.

⁵⁴¹ Cormack 2004, 89.

bulunmaktadır⁵⁴². Ramsay aslanların bir objeye doğru uzanarak dinlendiklerini belirtmektedir⁵⁴³. Haspels ise Beyköy oda mezarındaki karşılıklı aslan kompozisyonunun Aslantaş oda mezarı etkisiyle yapıldığını ileri sürmektedir⁵⁴⁴. Phrygia Bölgesi'nde Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen kaya mezarlarındaki en önemli özellik Phryg kaya oyma geleneğinin devam ettirilmesidir. Kybele tapınınının en önemli göstergesi Kybele ikonografisi etkili sanat eserlerinin ve mezar anıtlarının bulunmasıdır. Altıntaş ve Aslankaya'da görülen Kybele aslanları yaklaşık sekiz yüz yıl sonra, İmparatorluk Dönemi'nde Ayazin ve Beyköy'deki oda mezarlarda da yapılmıştır⁵⁴⁵.

Aslanlar lahitler üzerinde veya lahit kapaklarında ender de olsa kullanılmıştır. Likya'da ele geçen bir örnekte lahit kapağı üzerinde uzanmış aslan görülmektedir. Bu aslanlar daha çok serbest heykeller gibi yapılmıştır⁵⁴⁶. Roma'da MS 2.yy sonlarında aslan-boğa, aslan-geyik mücadeleleri sahneleri de lahitler üzerinde karşımıza çıkmaktadır⁵⁴⁷. Attouda'da bulunan ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir lahit kapağı alınlığında gövde profilden ve baş cepheden verilmiş bir aslan betimlenmiştir. Sağ ön pençesi ile cepheden betimlenen bir boğa başını tutmaktadır. Şimşek'e göre aslan ölünün kahramanlaştırılması ve mezarın korunması amaçlarıyla yapılmıştır. Aslanın boğa başını pençesiyle tutması onun korkutucu gücünü korumaya yönelik olarak ön plana çıkarmış olmalıdır. Aslanın kuyruğunun arka bacağına dolanarak geriye doğru uzanması da bu gücü vurgulamaktadır⁵⁴⁸.

Phryg kaya anıtları Phrygia'daki mezar steli geleneğinin devamıdır. Kapılar anıtsal bir mezar yapısının girişinin küçültülmüş halidir ve mezar girişlerini sembolize etmektedir. Üstelik maliyeti de daha düşüktür. Phryg kaya anıtları içinde aynı durum söz konusudur. Anıtsal bir kaya mezarı yerine yine naiskos cephe ve kapı biçimli mezar stelinin yapılması hem ölüyü kutsar hem de düşük maliyetlidir. Aynı durum lahitler için de geçerlidir. Kapılar kimi zaman lahitlerin veya ostoteklerin kısa kenarları bir mezar stelinin anımsatır⁵⁴⁹. Tüm bu nedenlerden dolayı süsleme öğeleri ve aslanların mezar ikonografisindeki yeri değişmeden mezar stellerine de yansımıştır.

Waelkens'e göre Aizanoi'da daha az görülen aslan genel olarak tek başına veya bir boğa başına basmış olarak yapılır. Bu betimleme hem mezarın koruyuculuğunu yapar

⁵⁴² Ramsay 1882, Lev. XXVII; Haspels 1971, Res. 309-10; Kortanoğlu 2007, 419; Kortanoğlu 2007,421.

⁵⁴³ Ramsay 1888, 372.

⁵⁴⁴ Haspels 1971, 176.

⁵⁴⁵ Kortanoğlu 2008, 120;

⁵⁴⁶ Koch 2001, 33, Res. 10.

⁵⁴⁷ Koch 2001, 34, Res. 11.

⁵⁴⁸ Şimşek 2016, 803, Fig. 21.

⁵⁴⁹ Koch 2001, 226.

hem de ölümün gücünü temsil eder. Genelde erkek mezar stellerinde olsa da kadın mezar stellerinde de aslan figürü dişi olarak betimlenmiştir⁵⁵⁰. Ancak aslanın pençeleri arasında ölmüş tavşan sadece Altıntaş'taki atölyelerde yapılmıştır ve bölgenin yerel faunasına işaret etmektedir. Aizanoi'daki aslan betimlemeleri ise hep tek yapılırken Altıntaş Ovası, Appia, Kotiaeion ve Alia'da karşılıklı aslanlar görülmektedir⁵⁵¹.

Kadın ve erkeğin birlikte yer aldıkları tek mezar stellerinde erkeği temsil eden kartala karşılık kadının tarafında kalathos üstünde kartalla antitetik duran serçe görülmektedir⁵⁵². Aslanlar ise tek veya çift olarak yapılabilir veya bir boğa ile mücadele sahnesi işlenebilir. Lochman'a göre aslan ile boğa mücadelesinde aslanın pençeleri altında kalan boğalar ölen kişinin ölüm yoluna girdiğini göstermektedir ve bu nedenle mezar stellerinde sıkça görülür⁵⁵³. Aslanın Kybele'nin kutsal hayvanı olması da mezar stellerinde bu figürü sık görmemiz için bir nedendir. Ancak Lochman dişi aslanın kadını temsil ettiği örneklerin Aizanoi'da az görüldüğünü söylemektedir⁵⁵⁴.

Aizanitis Bölgesi'ne 27 mezar steli üzerinde aslan figürü karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan 1 tanesi Tip 4, 1 tanesi tip 4a, 4 tanesi Tip 4b, 8 tanesi Tip 5 ve 13 tanesi Tip 5a'ya aittir. 21 adet mezar steli erkek bireylere ait 4 tanesi ise hem kadın hem erkeği (karı-koca) temsil eden çifte mezar stelleridir. Buna göre kadının dişi aslan figürü ile temsil edildiği mezar steli sayısı 4'tür ve tümü Tip 5a tipindedir. Aizanitis'te mezar stelleri üzerindeki aslanlar sadece stellerin alınlıklarında görülmektedir. MS 1.yy. ortalarından itibaren karşımıza çıkan aslanlar genellikle üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar stellerinde, üçgen alınlıklarda ve Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar stellerinin alınlıklarında görülmektedir. Aizanoi'daki tek bir örnek MS 50'ye tarihlenen ve üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar stelinin alınlığında bulunan profilden betimlenmiş aslandır. Aslan ayakta ve ön sağ ayağı altında bir boğa başı bulunmaktadır. Aslan yürür pozisyonda betimlenmiştir ve geç örneklere göre daha ince yapılı, sönük yelesi ve yukarı doğru kıvrılan uzun kuyruğu dikkat çekmektedir. Aslan, pençesinde boğa başına basmak yerine tutmaktadır. Bölge geneline bakıldığında kompozisyonlar pençenin boğa başı üstüne basar şeklinde yapıldığını göstermektedir. Ancak sanatçının kompozisyonu alınlık zemininde sabitleyememesinden dolayı boğa başı pençe ile tutulmuş görüntüsü vermektedir. Aslanların ayaklarının altında boğa başlarının görüldüğü bu sahne daha

⁵⁵⁰ MAMA IX, xlix; Waelkens 1986, 48.

⁵⁵¹ Waelkens 1986, 12.

⁵⁵² Lochman 2003, 211.

⁵⁵³ Lochman 2003, 210.

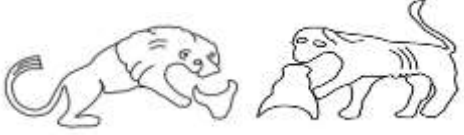

⁵⁵⁴ Lochman 2003, 210.

çok Yukarı Tembris Vadisi mezar stelleri üzerinde karşımıza çıkmaktadır. MS 1.yy.ın son çeyreğine yaklaştığımızda profilden betimlenmiş oturan aslanlar karşımıza çıkmaya başlar ve MS 2.yy.ın ortalarına kadar kullanılır. Aslanlar iri yapılı kabarık yeledir ve alınlık içinde tek başlarına yer alırlar. Bu dönemde Appia'da sıklıkla karşımıza çıkan boğa başının üstüne basmış profilden antitetik aslanlar veya yine profilden verilmiş oturan aslan karşısında kalathos üzerinde serçe figürleri Aizanoi'da karşımıza çıkmamaktadır. Genellikle mezar stellerinin yapı öğelerinden birisi olduğunu düşündüğümüz tek üçgen alınlıklar üzerinde görülmektedir. MS. 2.yy. ortalarına kadar sevilerek kullanılan bu aslanlar alınlık içine çoğu zaman sıkıştırılmıştır. Aizanoi'da MS. 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra ortaya çıkan Suriye tipi alınlıklı mezar stelleri ile birlikte profilden oturur şekilde betimlenen aslanlar devam etmekle birlikte karşımıza çıkan en önemli yenilik çoğu zaman eşlerin, bazen kardeşler ve ya diğer akrabalar için yapılan çifte mezar stelleri üzerindeki dişi aslanlardır. MS. 2.yy.ın ilk çeyreğine kadar gördüğümüz aslanlar sadece erkeklerin mezar stellerinde bulunurken, bu tarihten sonra yaygınlaşan Suriye tipi alınlıklı çifte mezar stelleriyle birlikte erkek aslan-dişi aslan kompozisyonları da popüler hale gelmiştir. Erkek aslanlar iri yapılı, kabarık yeledi, yukarı kıvrılmış uzun kuyrukları ucunda püsküllüdür. Pençelerinin altındaki boğa başına doğru atılmış, arka ayakları yerde, ön ayakları ise boğa başının üstünde, avını yakalar şekildedirler. Dişi aslanlar ise yüzü erkek aslana dönük, daha sakindirler. İnce yapılı ve dik kuyrukludurlar. Anatomik yapısının yanı sıra dişi olduğunu karın altında belirgin olarak yapılan meme detaylarından anlamaktayız. Genellikle sağ ön pençeleri, önünde duran boğa başı üzerindedir veya hafifçe boğa başına dokunmaktadır. Başını öne doğru eğmiş ve ağzını boğa başına götürmüştür. Stelin erkeği temsil eden tarafındaki erkek aslan boğa başına atılarak onu yakalamakta ve kadını temsil eden dişi aslan ise avı yemektedir. Bu durum sosyal hayat içinde erkeğin ve kadının konumunu, erkeğin göstermek ve hatırlanmak için öne çıkardığı özelliklerini yani güç iktidar ve sorumluluklarını, kadının ise naifliğini ve erkeğe olan ihtiyacını göstermektedir. Aizanoi'da görülen bir diğer aslan ise yine pençelerinin altındaki geyik, köpek veya tavşana doğru atılmış, arka ayakları yerde, ön ayakları ise avını yakalar şekilde betimlenen aslanlardır. Aizanoi'da çok az sayıda olmasıyla beraber MS 2.yy ortalarında özellikle Yukarı Tembris Vadisi'nde sevilerek kullanılan figürlerdir. Arka ayakları üzerinde duran aslan ön ayakları ile avının başına bastırmıştır ve sırtından ağzı ile yakalamıştır.

Genel olarak Aizanoilı sanatçılar mezar stellerindeki aslan figürlerini yaparken

alınlık ve figür oranına dikkat etmemişlerdir. Kimi figürler alınlık içine rahatça sığdırılmıştır. Böylece aslanların kuyrukları için alınlık içinde bolca yer kalmıştır. Kuyruklar yukarı doğru yükselmiş ve kıvrılmıştır. Kimi aslanlar ise alınlık içinde sıkışmıştır. Kuyruklar küçük ve kısa veya aslanın iki arka bacağı arasında kıvrık yapılmıştır. Alınlık içinde figür planlaması yapan sanatçı orantısız figür ve alan çalışmasını ya göz önüne almamış ya da özensiz yapmıştır. Özellikle MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden sonra ortaya çıkan Suriye tipi alınlıklı mezar stelleri ile birlikte aslan figürlerindeki işçilik gelişmiş ve ustalar daha iyi plastik eserler ortaya koymuşlardır. Figürler gerçekçi ve orantılı betimlenmiş ve kalite artmıştır. Bu durum Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar stellerinin boyutlarının büyümesi, süsleme ayrıntılarının çoğalması, işçilik kalitesi ve böylece stellerin maliyetlerinin artması ile de ilişkili olmalıdır. Burada sorulacak bir diğer soru ise stelleri üreten sanatçılar ile plastik eserleri yapan sanatçıların aynı kişiler olup olmadığıdır. Suriye tipi alınlıklı mezar stellerinin ortaya çıkışıyla gerçekçi aslan figürlerinin yapılmasının aynı döneme denk gelmesi bir tesadüf olmamalıdır. Stellerdeki tip gelişimi ile plastik eserlerdeki gelişim doğru orantılı ilerlediğine göre tam bir stel tüm süsleme unsurlarıyla tek sanatçının veya atölyenin elinden çıkmış olmalıdır. Bu durum aynı zamanda MS 2.yy'ın başlarında Aizanoi sanatçıların yeni bir tip, stil ve bezeme ögesi öğrenmiş olduklarını göstermektedir.

Aizanoi mezar stellerine genel olarak baktığımızda aslanlar ölen kişinin kendisini temsil etmekle birlikte aynı zamanda güçlü ve kudretli hatırlanmak isteğini vurgulamaktadır. Genellikle erkek mezar stellerinde görülen aslan, erkeğin toplum içinde ve ev yaşantısındaki dominantlığını, gücünü ve hâkimiyetini göstermektedir. Kadın ve erkeğin birlikte olduğu çiftte mezar stellerinde erkek aslan ve dişi aslan birlikte yapılmaktadır. Kadın stellerinde ise tek başlarına dişi aslanlar hiçbir zaman görülmemektedir. Bu durum yine erkeğin ön plana çıkarılarak kadının erkek egemenliği altındaki sığınmacı ve korunan figür rolünü desteklemek için yapılmış olmalıdır. Tüm bunların yanı sıra aslanın mezar bekçiliğini üstlenmesi yadsınamaz bir gerçektir. Mezarın korunması amacıyla yapılmış bilinçli bir tercih olmasa da mezara zarar vermek isteyen kötü niyetli kişilere karşı göz korkutacağı düşüncesi aslanların mezar taşlarında sıklıkla kullanılmasının en önemli nedenlerinden biridir. Gerek sarsılmaz ve güçlü duruşu gerekse avını yakalar şekilde betimlenmesi aslanın güçlü ve ürkütücü yönlerini vurgulamaktadır. Kalın gövdesi, kabarık yeleleri, pençeleri ve dik kuyruğu da bu görünümü desteklemektedir (Tablo 12).

Tip 4	Tip 4a	Tip 4b	Tip 5	Tip 5a
MS. 50-150	MS. 50-100	MS. 50-150	MS. 125-200	MS. 150-200

Tablo 12: Aslanlar

3.2.3. Boğa

Boğa üreme, çoğalma, güç ve kuvvetin sembolüdür⁵⁵⁵. Boğa başları en erken Neolitik Çağ'da Çatalhöyük'te karşımıza çıkmaktadır. Tapınak olarak adlandırılan mekânda zemin üzerinde bulunan boğa başları bunların bir tür ayinde kullanıldıklarını veya mekânın bir kutsal alan olduğunu göstermektedir⁵⁵⁶. Alacahöyük'te bulunan kral ve ailesine ait olduğu düşünülen mezarlarda mezar kapatıldıktan sonra ölü yemeği yenmiştir. Yemek için kesilen ve kurban edilen hayvanların kemikleri mezar üzerine yerleştirilmiş ve bu hayvanlar arasında bulunan boğaların başlarının ve kemiklerinin de mezar üstüne konduğu tespit edilmiştir⁵⁵⁷. Roma Dönemi'nde devam eden gelenek Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolis kazılarında tespit edilmiştir. L06.KDN.M6 numaralı tonozlu mezar önünde yapılan ölü yemeğine dair bulunan pişirme kapları ve boğa iskeleti boğaların ölüye sunulan bir hayvan olduğunu açıkça ortaya koymaktadır⁵⁵⁸.

Yunan sanatında vazo resimlerinde, kalkanlar üzerinde kullanılmış, Arkaik dönemde ise boğa kurbanı ile ilgili olarak boğa başları pişmiş toprak sunaklarda görülmüştür⁵⁵⁹.

Rodos mezar mimarisi ile ilgili çalışmalar yapan Fraser Rodos'ta anıtsal mezar mimarisinde kullanılan boğa başlarıyla oluşturulan düzenlemeyi Pergamon ile ilişkilendirmiş ve Rodos'un Pergamon mimarisinden etkilendiğini savunmuştur⁵⁶⁰.

⁵⁵⁵ Beğenç 1974, 73.

⁵⁵⁶ Mellart 2003, 53; Keane 2018, 269.

⁵⁵⁷ Akurgal 1987, 12.

⁵⁵⁸ Şimşek vd. 2011, 24, Lev. 26, Res. 86.

⁵⁵⁹ Diler 1996, 12.

⁵⁶⁰ Fraser 1977, 29.

Lahitlerde görülen boğa başları kapak kaldırma çıkıntıları üstünde de görülmektedir. Bu süsleme ögesi lahitlerde sadece fonksiyonel olarak kullanılmamış aynı zamanda mezara yapılan hayvan sunuları ile alakalı kullanılmıştır⁵⁶¹. Lahitler üzerindeki girlandların sembolik mezar sunularını temsil etmesi gibi boğa başları da kurban edilen veya adanan boğaların taşa yansması olmalıdır⁵⁶².

Boğa başlarından sadece kemikten ibaret olan kesik başlara *bukranion*, yeni ölmüş kesik boğa başına ise *bukaphelion* adı verilir. En erken bukranonlar Philetarios tarafından Bergama'da inşa ettirilen ve MÖ. 4.yy.ın ilk yarısına tarihlenen Demeter Tapınağı'nda görülmektedir⁵⁶³. Girlandlarda boğa başının bukephalion olarak kullanımı, ilk olarak Priene'de Hellenistik Dönem'de Athena Polias Tapınağı'nda karşımıza çıkmaktadır⁵⁶⁴. Söz konusu örnekler dışında Anadolu'da bukephalion olarak betimlenen boğa başları çok sık görülmemektedir⁵⁶⁵. Bukranion'un Roma'daki ilk örnekleri ise Julius-Claudiuslar Döneminde karşımıza çıkmaktadır⁵⁶⁶. Daha sonra ise bukranonlar yerini koç ve Ammon başlarına bırakmaktadır⁵⁶⁷. Diler MS 130'dan itibaren bukephalionların kullanılmaya başladığını söylese de süsleme elemanı olarak kullanılan bukranonların MS. 3.yy.da yaygınlaştığını belirtmektedir⁵⁶⁸. Diler bukranonları üç farklı tipe ayırmaktadır. Bu tipler tam-baş; kafatasının üstü et ve tüylü deri kaplı, derili kafatası; kafatasının üstü deri ve post kaplı ve İskelet-kafa; sadece kafatasından oluşmaktadır⁵⁶⁹.

Aizanitis'te görülen boğa başları hem alınlıklarda aslanların pençeleri arasında hem de alınlık altındaki silmelerde görülen girlandlar arasında karşımıza çıkmaktadır. Aslanların pençeleri arasında bulunan boğa başlarının ayrıntıları kimi stellerde işlenmemiş veya tahrip olmuştur. Özellikle MS 2.yy.ın ortalarından sonra karşımıza çıkan Tip 5a ile birlikte Suriye tipi alınlıkların altında ve yine aynı tarihlerde kapı çevresinde ortaya çıkan kapı plasteri üzerindeki alanda boğa başı ve girland dizisi görülmeye başlamıştır. Bununla birlikte Aizanitis'te girland çelenkleri arasında görülen boğa başları için belli bir stil gelişmiştir. Ortada tam bir boğa başının iki yanından çıkan girlandlar köşelerde yarım veya 3/2 boğa başlarına bağlanmaktadır. MS 2.yy sonlarına

⁵⁶¹ Özer 2009, 269.

⁵⁶² Özer 2009, 270. Borchhardt boğa başlarının mezar sunularıyla alakalı olduğunu ve aynı zamanda ölen kişileri kahramanlaştırdığını belirtmektedir. Borchhardt-Neumann 1977, 73.

⁵⁶³ Napp 1933, 4; Anadolu 1984, 1; Üreten 2004, 205.

⁵⁶⁴ Anadolu 1984, 1.

⁵⁶⁵ Işık 1975, 309.

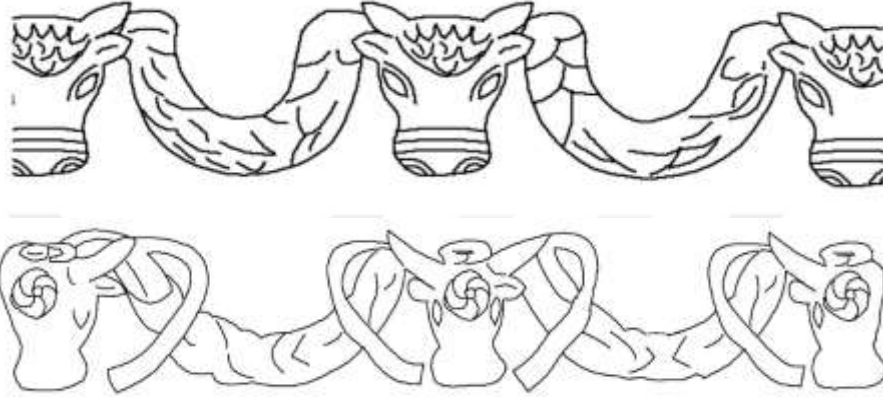
⁵⁶⁶ Pehlivan 2018, 68.

⁵⁶⁷ Pehlivan 2018, 68, dn. 333. Işık 1975, 285.

⁵⁶⁸ Diler, 1996: 12, 14.

⁵⁶⁹ Diler 1996,12.

doğru az sayıdaki örnekte ortada iki boğa başına bağlı girlandlar köşelerde yarım boğa başlarına bağlanmaktadır (Tablo13). Aizanitis mezar stelleri üzerindeki boğa başlarının tümü bukaphelionlardan oluşmaktadır. Bařlarda göz, kulak ve başın üstündeki tüylü deri ayrıntıları verilmiştir. Kimi bukaphelionların alınlarında çarkıfelek motifi görölmektedir. Aslanların pañçeleri arasında görölen boğa başları da girlandlarda kullanılan boğa başları ile aynı stildedir ve başın üstündeki tüylü deri ayrıntıları verilmiş olan bukaphelionlardan oluşmaktadır.

Tablo 13: Girland-Bukaphelion Dizisi

3.2.4. Yunus

Plinius, bir okun uçuşundan bile hızlı hareket ettiğini belirttiği yunusların tüm canlılar içerisinde en seri hareket edebilen hayvan olduğunu, bir gemi yelkeninin üzerinden atlayacak üstün sıçrama yetenekleri olduğunu bildirmiştir. Plinius, yunusların genellikle çiftler halinde dolaştıklarını, yavrularını emzirerek beslediklerini ve büyüyene kadar yavrularını yanlarında gezdirdiklerini, ortalama yaşam süresi 30 yıl olan yunusların 10 yıl kadar sürede tam boyutuna ulaştıklarını aktarmıřtır⁵⁷⁰.

Yunuslar tanrı ve tanrıçalar içinde özellikle Aphrodite, Eros ve Poseidon için taşıt görevi görmüş ve ikonografiye bu şekilde yansımışlardır. Yunuslar, aynı zamanda okyanus yolculuklarına rehberlik yapmışlar, yer altı dünyasında da ölülere yolculuklarında eşlik etmiřlerdir⁵⁷¹. Mitolojide Apollon, kimi zaman yunusa dönüşmektedir. Apollon'un Delphi'deki kutsal alanının yunusların yol gösterdiği Minoslu gemiciler tarafından kurulduğu söylenmektedir⁵⁷². Apollon'un yunus ile ilişkisi

⁵⁷⁰ Plin. nat. IX, 7.

⁵⁷¹ Werness 2003, 141-142.

⁵⁷² *h.Hom.* II, 44; Cavendish 1971, 614.

Apollon Delphinios kültünde de görülmektedir⁵⁷³. Buna göre Apollon Delos'tan Didyma'ya bir yunus üzerinde gelmiştir⁵⁷⁴.

Dionysos'un ise yunuslarla olan bağlantısı ise Homerik Hymnoslarda karşımıza çıkar. Hymnosa göre, bir grup denizci Dionysos'u prens sanıp satmak için kaçırmaya yeltenmiştir. Denizciler tanrıyı bağlamaya çalışırlar ancak başaramazlar. Bunun üzerine Dionysos bir aslana dönüşür ve gemicilerin üzerine onları öldürmeleri için bir ayı gönderir. Böylece denize atlayan gemiciler yunusa dönüşürler⁵⁷⁵. Dionysos'un denizcileri yunusa dönüştürmesi mitosu Ovidius'ta da geçmektedir⁵⁷⁶. Yunuslarla ilişkili olan bir diğer tanrı ise Artemis'tir. Brauron ve Ephesos'ta ele geçen yunus betimleri Artemis ile yunus ilişkisini ortaya koymaktadır. Ancak bu kentlerin denize yakın konumları ve yunus bağlantısı da dikkat çekicidir⁵⁷⁷. Aphrodite'nin denizden köpükler içinde doğmuş olması Aphrodite ikonografisinde yunusun daha baskın bir hayvan olmasına elbette yol açmıştır. Özellikle Hellenistik dönem sanatında deniz kabuğu ve yunus Aphrodite'nin ve onunla alakalı olarak Eros'un atribüleri olmuştur⁵⁷⁸.

Marcus Ulpius Appuleius Eurykles, bir yandan Aizanoi'un Atina'da yer alan Panhellen Birliği'ndeki temsilcilik görevini yapmış, diğer yandan Marcus Aurelius ve Commodus egemenliğindeki Ephesos ve Aphrodisias kentlerinde Asia Eyaleti başrahibi olarak görevini sürdürmüştür⁵⁷⁹. Seyahatleri sırasında geçirdiği bir deniz kazasından sonra Aizanoi'da yaptırmış olduğu birçok yapıda çıktığı deniz yolculuklarını ve gördüğü hayvanları anlatan sahnelere yer verilmiştir⁵⁸⁰. Aizanitis Bölgesi'ndeki mezar stellerine baktığımızda da bu deniz canlılarını görmek mümkündür. Aizanitis Bölgesi'nde 28 farklı mezar steli üzerinde yunuslar karşımıza çıkmaktadır (Tablo 14). Bunlardan 2 tanesi Tip 3, 1 tanesi Tip 3a, 1 tanesi Tip 4, 1 tanesi Tip 4b, 9 tanesi Tip 5, 14 tanesi Tip 5a'dır. Yunuslar genellikle alınlıkların iki yanında veya alınlıklar arasında karşılıklı olarak yapılmıştır. Tip 3 ve Tip 4'de gördüğümüz yunuslar alınlıkta tepe akroteri ile köşe akroterleri arasında kalan alanda yer almaktadır. Yüzleri dışarıya doğru (köşelere doğru) yönelmiştir. Tip 4b'deki tek örnekte⁵⁸¹ ise yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterlerinin dış yanlarında bulunmaktadır.

⁵⁷³ Graf 2008, 88, 89.

⁵⁷⁴ Malkin 2011, 176.

⁵⁷⁵ *h.Hom.* VII, 106.

⁵⁷⁶ *Ov. Met.* III. 570-700.

⁵⁷⁷ Bevan 1986, 143.

⁵⁷⁸ Elderkin 1925, 58; Blegen et al. 1964, 55, lev. 34, no. 359; lev. 34, no. 380.

⁵⁷⁹ MAMA IX, xxiv, n.44.

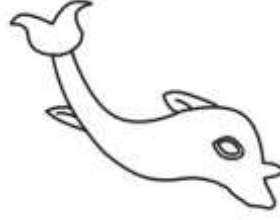
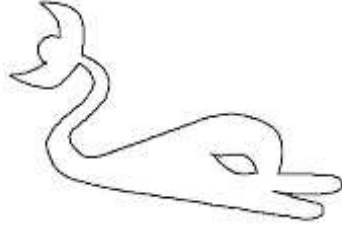
⁵⁸⁰ Rheidt 1993b, 475; Korkmaz-Peçen 2016, Res. 9-10.

⁵⁸¹ Kat no: 165.

Tip 3 (panelde)

Tip 3, 4, 4b

Tip 5, 5a

Tablo 14: Yunuslar

Tip 5 ve 5a'da Suriye tipi alınlığın ortaya çıkışı ile birlikte yunuslar yerlerini değiştirmemiş ancak sıkışık ve daha küçük boyutlu yapılmaya başlanmıştır. Üçgen alınlık üstünde görülen sima profili ise yunusların hem yerini hem de boyutunu etkilemiştir. Tip 5'te gördüğümüz 9 örnek ile Tip 5a'da gördüğümüz 14 örnekte simalı alınlıklarda yunuslar yarım palmet şeklinde ki köşe akroterleri yerine, Simasız örneklerde ise tepe akroteri ve köşe akroterler arasında kalan bölümde kullanılmıştır. Tip 5a'da görülen çifte mezar stellerinde ise iki stelin birleştiği arka alanda karşılıklı olarak birbirine bakar şekilde yapılan yunuslar bulunmaktadır.

Diğer tiplere oranla MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden sonra Suriye tipi alınlıkların ortaya çıkmasıyla yunuslar daha çok kullanılmıştır. Genel olarak kıvrak gövdeli, iri gözlü ve yüzgeçleri belirgin, gövdenin üstünde ve altında güçlü yapıda görülmektedir. Erken örneklerde yunus formuna daha yakın ince yapılı, iri gözlü ve kıvrık kuyruklu betimlenmişlerdir. MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden sonra Suriye tipi alınlıkla birlikte daralan köşelerde küçük ve ince yapılı yunuslar görülmekle birlikte, tek veya çifte mezar stellerinde arka planda yaratılan düz silmelerde daha geniş alanlar olması nedeniyle daha büyük ve iri yapılı yunuslar yapılmıştır. Bu iri yunuslar erken örneklere göre daha

vahşi görünümündedir. Bu nedenle ölüm yolculuğuna eşlik etmelerinin yanı sıra apotropaik olarak da kullanılmış olmalıdır.

3.3. Bitkisel Bezemeler

Doğa yüzyıllardır insanlığa güzellikler sunmuştur ve sunmaya devam etmektedir. Rengârenk çiçekler, çeşitli meyveler ve verimli ağaçlar insanoğlunun varoluşundan beri ona eşlik etmektedir. Doğayı ve onun nimetlerini resmetmek ise mağara resimlerinden günümüze kadar dünyanın her yerinde ve her kültürde karşımıza çıkmaktadır. Çünkü doğa ve insan her zaman iç içe olmuştur. Bu nedenle mimaride, heykelde, resimde ve sanatın diğer alanlarında doğa tasvirleri sıkça karşımıza çıkmaktadır. Mezar stelleri üzerindeki bezemeler ölümle ilişkilendirildiği kadar yaşamla da alakalıdır. Ayrıca ölümden sonraki sonsuz yaşam, mutluluk, bolluk ve bereketi temsil eder. Çünkü bu döngü doğanın bir parçasıdır.

Bu bölümde ele aldığımız mezar stelleri üzerindeki bitkisel bezemeler, çiçekler, yapraklar ve meyveler olmak üzere üç alt başlıkta incelenmemiştir. Çiçekler farklı türleri ile doğumu, yeni bir hayatı veya ölümden sonra yaşamı sembolize edeceği gibi, mevsimlerle de alakalı olmalıdır. Steller üzerinde genellikle üçgen alınlıklarda veya kapı biçimli stellerde kapı panellerinde sıkça görülmektedir. Yapraklar ise hem meyvelerle hem de plasterler üzerinde görülen ranke veya sarmaşık gibi diğer bitkisel süslemelerle alakalı olarak karşımıza çıkar. Mezar yazıtlarında ise kelimeler arasında ayırıcı unsur veya yazıt sonlarında süsleme ögesi olarak karşımıza çıkar. Meyveler ise çok çeşitli olmamakla birlikte kalathoslar içinde genellikle alınlıklarda ve plasterler üzerinde görülmektedirler. Yer altını ve Persephone'yi sembolize eden narlar ve güzelliği, evliliği ve bağlılığı temsil eden elmalar karşımıza çıkmaktadır. Bu meyveler, çiçekler ve diğer bitkiler aynı zamanda bölgenin florası ile ilgili bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Burada ele alınacak bir diğer mesele bu bitkisel motiflerin ölüm olgusu ile ilgisi ve stel sahibinin öldüğü veya doğduğu mevsim ile olan ilişkisidir.

3.3.1. Çiçekler

Çiçekler baharın müjdecisidir ve doğanın uyanışına eşlik eden simgelerdir. Bu nedenle yaşamı, canlılığı ve başlangıcı temsil etmektedirler. Bunun yanı sıra çiçekler

antik dönemden günümüze kadar mezarlar ve ölü gömme törenleri ile de ilişkilidirler. Mezara çiçek bırakılması ilk olarak günümüzden 13.700 ila 11.700 yıl önce İsrail Mt. Carmel’de bulunan Raqefet mağarasında karşımıza çıkmaktadır. Mezar içinde bulunan adaçayı, Lamiaceae (nane ailesi) veya Scrophulariaceae (sırçaotu ailesi) türleri şimdiye kadar bilinen en eski doğrudan kanıtları bize sunmaktadır⁵⁸².

Roma Dönemi’nde ölüm olayı önemsenmiş ve ayrıntılı törenler düzenlenmiştir. Cenaze törenleri, ölü yemekleri ve ölüm sonrası onurlandırmalar belli kurallar çerçevesine gerçekleştirilmiştir. Bir kişi için ölüm kaçınılmaz hale gelmiş ve artık kişi ölüm döşeginde ise akrabaları ve yakın arkadaşları yatağının etrafına toplanarak ona destek olmuşlardır. En yakın akrabalarından biri ölen kişinin gözlerini kapatır (*oculos premere*) ve diğer tüm yakınları da onun adını söyler (*conclamare*) ve onun için ağıt yakmaya başlarlar. Bir sonraki aşama ise ölüyü yataktan alarak yere koymak (*deponere*), yıkamak ve yağlamaktır⁵⁸³. Daha sonra ölüye bir kıyafet giydirilir, başına çiçeklerden bir çelenk takılır ve *Kharon*’a vermek üzere ağzına bir sikke konur⁵⁸⁴. Daha sonra ceset, cenaze koltuğuna (*lectus funebris*), ayakları kapıya doğru bakacak şekilde yerleştirildi (*collocatum*). Genellikle güzel bir örtü ile yüzü açık kalacak şekilde beden üzerine konur, etrafına mumlar ve lambalar yerleştirildi ve yatak örtüsü çelenklerle ve çiçeklerle dolduruldu⁵⁸⁵. Ölü evinin kapısına evin ölümle kirlenmiş olduğunu belirten çam veya selvi dalları asılırdı⁵⁸⁶. Kişinin öldükten sonra da çeşitli istekleri olduğuna inanılırdı. Ölen kişinin mezarının çevresi ve içi çiçeklerle süslenir kendisini gömü sonrası *Elysium*’da hissetmesi için mezar çevresi ve içi düzenlenirdi⁵⁸⁷. Bu nedenle meyve ağaçları ve çiçeklerle süslenmiş mezarlık bahçeleri ve hatta havuzların ve yemek odalarının bulunduğu büyük bahçeler Romalılar arasında oldukça önemli yerlerdi⁵⁸⁸. Bu bahçelerde en çok tercih edilen çiçekler ise gül, menekşe, mersin, sümbül, safran, zeytin, zambak, kuşburnu ve sarmaşıklardı⁵⁸⁹.

Ölülerin, klinelerin ve hatta mezarlık bahçelerinin çiçeklerle süslenmesi Roma’da neredeyse her ölen kişi için gerçekleştirilen basit fakat önemli bir ayrıntıdır. Akmonia’da bulunan ve MS 3.yy’a tarihlenen yazıtta ölen kişinin mezarının güllerle

⁵⁸² Nadel et. al. 2013, 11774.

⁵⁸³ Klasik Dönem’de görülen protehsis sahnelerinde de su ve çeşitli kokulu yağlarla yıkanan beden, giydirilip çiçekler, mücevherler ve tütsülerle süslenirdi. Kurtz-Boardman 1971, 144.

⁵⁸⁴ Toynbee 1971, 43-44; Şimşek vd. 2011, Lev. 25, Res. 82.

⁵⁸⁵ Heller 1932, 194; Johnstone 1903, 327. Bununla ilgili en önemli sahne Geç Flavius-Erken Traian Dönemi’ne tarihlenen Haterii’nin mezar kabartmasında görülmektedir. Toynbee 1971, 65, Fig. 17.

⁵⁸⁶ Johnstone 1903, 327.

⁵⁸⁷ Heller 1932, 197.

⁵⁸⁸ Toynbee 1971, 95-100.

⁵⁸⁹ Jashemski 1979, 143-145.

süslendiğinden bahsedilmektedir⁵⁹⁰. Bu nedenle lahitlerin veya mezar stellerinin üzerinde bulunan çiçekler bu rutin içinde yadsınamaz süslemelerdir.

Aizanitis bölgesi mezar stelleri üzerinde görülen bitkisel bezemelerin büyük bir çoğunluğunu çiçekler oluşturmaktadır. Çiçekler 4, 5, 6 ve 8 yapraklı olmak üzere çeşitli cins ve türlerde karşımıza çıkmaktadır. Mezar stellerinin özellikle alınlıklarında ve kapı panellerinde görülürler. Tez kapsamında toplam 174 adet çiçek değerlendirilmiş ve sadece Tip 2 dışında kalan diğer tüm tipteki stellerde alınlıkta veya kapı panelinde çiçek betimlemesi görülmektedir. Ayrıca üzerinde çiçek bulunan mezar stellerinin 36 tanesi erkek mezar stelleri, 29 tanesi de kadın mezar stelleri 38 tanesi ise kadın ve erkek için yapılmış mezar stelleri üzerinde olduğu saptanmıştır. Bu durumda çiçeklerin stel üzerinde bir cinsiyeti veya yaş grubunu temsil ettiği söylenemez. Çiçekler kadın erkek veya çocuk her yaşta ve cinsiyetten insanlara ait stellerde görülebilirler.

174 adet çiçek bezemesi üzerinde yapılan çalışma sonucunda 151 adet dört yapraklı, 3 adet beş yapraklı, 12 adet altı yapraklı, 8 adet sekiz yapraklı çiçek belirlenmiştir⁵⁹¹. Bu çiçeklerin Aizanitis Bölgesi'nde görülen çiçeklerle benzerlikleri incelenmiş ve günümüzde bölgede gördüğümüz çiçeklerle steller üzerindeki, çiçekler arasında benzerlikler saptanmıştır. Yapılan araştırmada çiçekler yedi farklı cinse ayrılmıştır (Tablo 15). Ancak bölgede yapılacak ayrıntılı bir flora araştırması konuyu daha da netleştirecektir. Bunlardan 21 adet ile temsil edilen ilk cins *Ranunculaceae* (Düğün Çiçeği) familyasından *Clematis Viticella* (Yakmuk)'dır. Haziran ve Temmuz aylarında çiçeklenen bitki deniz seviyesinden yaklaşık olarak 900m yükseklikte çok nemli, kumlu ve humuslu toprakta yetişmektedir⁵⁹². Marmara, Ege, Karadeniz ve İç Anadolu Bölgelerinde görülmektedir⁵⁹³. Mor renkli, üçgene yakın yaklaşık 22 ile 38mm uzunluğunda dört yapraklıdır⁵⁹⁴. Yaprakları üst alt ve iki yanlarda + şeklinde düzenlenmiştir. Tomurcuk kısmında daralan, ortada şişkin, uca doğru hafif sivrilmekte, araları açık ve birbirine değmemektedir. *Clematis* türleri öncelikli olarak romatizmal

⁵⁹⁰ Apollonios'un oğlu Aurelius Aristreas Marcus Mathios'tan on cubit genişliğinde ve on cubit uzunluğunda bir arazi aldı. Çocukları Aleksander ve Callistratos bu mezarı anne ve babalarının hatırası için yaptılar. Her yıl karım Aurelia'nın mezarı güllerle süslendiği takdirde İlk Kapı mahallesine iki çatallı yaba, bir kürek ve bir kazma verilecektir. Eğer mezar her yıl güllerle süslenmezse tanrının adaletini hesaba katmanız gerekir. Trebilco 1991, 78-81; Akyürek Şahin-Uzunoğlu 2019, 209-210.

⁵⁹¹ Aizanoi mezar stelleri üzerindeki bitkisel motiflerin değerlendirilmesi ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar Aizanoi Kazı ekibinde bulunan Pamukkale Üniversitesi Biyoloji Bölümü tarafından yürütülmüştür. Düşen-Gürcan-Sarpkaya 2016, 369-378. Çiçek cinsleri ile ilgili kesin bilgiler bölge florası hakkında yapılacak ayrıntılı çalışmalar sonucunda kesinleşecektir.

⁵⁹² Özkan 1996,12.

⁵⁹³ Acar Şah 2018, 7.

⁵⁹⁴ Davis 1984, 138.

hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır⁵⁹⁵.

Mezar stelleri üzerinde 44 adet ile temsil edilen dört yapraklı diğer bir çiçek *Brassicaceae* (Turpgiller) familyasından *Aubrieta canescens* (Obrizya)'dir. Bahar aylarında çiçeklenmeye başlayan bitki bölge için endemik değildir ve bahçelerde ağaç ve çalılık altlarında, duvar girintilerinde sarkan bir bitki olarak yetişir⁵⁹⁶. Taç yapraklar X şeklinde düzenlenmiştir ve birbirine bitişiktir. Taç yapraklar üstte hafif iç bükey kıvrımlı ve kalp şeklindedir.

Dört yapraklı diğer çiçek cinsi *Oleaceae* (Zeytingiller) familyasından *Syringa Vulgaris* L. (Leylak)'dir. Mezar stelleri üzerinde 34 adet ile temsil edilir. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında çiçeklenmektedir. Taç yapraklar + şeklinde düzenlenmiştir. Dört adet yuvarlak formu yaprak bulunmaktadır.

Mezar stelleri üzerindeki dört yapraklı çiçeklerden 7 adet ile temsil edilen diğer cins *Oleaceae* (Zeytingiller) familyasından *Olea Europaea* (Zeytin Çiçeği)'dir. Taç yapraklar X şeklinde düzenlenmiştir. Yaprakların orta kısmı şişkin uçlara doğru sivrilmiştir.

Mezar stelleri üzerinde görülen beş yapraklı çiçekler Aizanitis'te 6 örnek ile temsil edilir. Bu çiçeklerin *Ranunculaceae* (Düğün Çiçeği) familyasından *Anemone ranunculoides* (Numan Çiçeği) olduğu düşünülmektedir. Taç yapraklar yuvarlak formudur, ortasında tomurcuk kısmı yer almaktadır.

Mezar stelleri üzerinde görülen altı yapraklı çiçekler Aizanitis'te 12 örnek ile temsil edilir. Bu çiçeklerin *Colchicaceae* (Acıçiğdemgiller) familyasından *Colchicum Boissieri* (Sürincan) olduğu düşünülmektedir. Taç yapraklar ince, uzun ve uçları sivridir.

Mezar stellerinde karşımıza çıkan bir diğer çiçek ise güldür. Gül, *Rosaceae* (Gülgiller) familyasından *Rosa Sp.* (Gül) olduğu düşünülmektedir. Bu örnek Aizanitis'te sadece bir stel üzerinde görülmektedir⁵⁹⁷. Çiçek tasarım aşamasında çarkıfelek motifi olarak yapılmış ancak daha sonra çiçeğe dönüştürülmüş gibi görünmekte ve tam bir gül formunu vermemektedir.

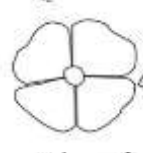

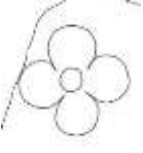

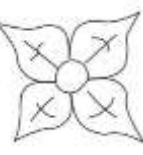

---

⁵⁹⁵ Acar Şah 2018, xvi.

⁵⁹⁶ Rupp-Libbey 1996, 12; Akın 2011, 8.

⁵⁹⁷ Kat no: 201.

Fotoğraf	Çizim	Yaprak sayısı	Familyası	Cinsi	Türü
		4	Ranunculaceae (Düğün Çiçeği)	Clematis (Akasma)	Clematis Viticella (Yakmuk)
		4	Brassicaceae (Turpgiller)	Aubrieta (Obrizya)	Aubrieta canescens (Obrizya)
		4	Oleaceae (Zeytingiller)	Syringa Mill. (Leylak)	Syringa Vulgaris L. (Leylak)
		4	Oleaceae (Zeytingiller)	Olea (Zeytin)	Olea Europaea (Zeytin Çiçeği)
		5	Ranunculaceae (Düğün Çiçeği)	Anemone (Dağ lalesi)	Anemone ranunculoides (Numan çiçeği)
		6	Colchicaceae (Acıçiğdemgiller)	Colchicum (Acıçiğdem)	Colchicum Boissieri (Sürincan)
		4-4	Rosaceae (Gülgiller)	Rosa Sp. (Gül)	Rosa Sp. (Gül)

Tablo 15: Çiçekler, Familya, Cins ve Türleri

Bu dağılıma göre, Aizanoilü sanatçılar mezar stelleri üzerindeki çiçek bezemelerini yaparken aslında çevrede gördükleri doğadan ilham almışlardır. Bunun yanında steller üzerinde gördüğümüz çiçekler sanatçının tercihi veya dönem modası olarak da değerlendirilebilir. Ancak çiçeklerin gelişiminde bir kronoloji tespit edilemediğinden dönem modası olarak değerlendirilmesi de yanlış olacaktır. Tüm bunların yanı sıra çiçeklere genel olarak bakıldığında bir tür çeşitliliğinin olduğu açıktır.

Ele alınması gereken bir diğer konu ise çiçekler ve mevsimlerdir. Michaelides'e göre İlkbahar gülle, sonbahar üzümle, yaz buğday demeti ile kış ise zeytin ile özdeşleştirilmiştir⁵⁹⁸. Burada sormamız gereken soru çiçekler ile stel sahiplerinin öldüğü mevsimin alakalı olup olmadığıdır. Acaba bu çiçekler kişinin ölüm veya doğum tarihi ile ilişkili olabilirler mi? Bu soruya en iyi cevap üzerinde tarih bulunan steller ile

⁵⁹⁸ Michaelides 1989, 192.

çiçeklerin mevsimlerinin karşılaştırılması ile açıklığa kavuşacaktır. Ancak üzerinde ay belirtilen stellerin sayısının fazla olmasına karşın üzerinde hem ay ismi hem de çiçek bulunan stellerin sayısı daha azdır. Bu nedenle sağlıklı bir tespit yapmak için veriler yetersizdir. Ancak elimizdeki verilere baktığımızda Tip 4a'ya giren üçgen alınlıklı mezar steli⁵⁹⁹ üzerinde alınlığın ortasında bulunan dört yapraklı çiçek *Brassicaceae* (Turpgiller) familyasından Obrizya ile benzerlik göstermektedir. Stel üzerinde okunan ay *Ksandikos* (Şubat-Mart) ayıdır. Ancak obrizya bahar aylarında açan bir çiçektir. Bir diğer stel incelendiğinde Tip 4a olan üçgen alınlık üzerinde⁶⁰⁰ alınlık ortasında ve Tip 4b olan çifte üçgen alınlık⁶⁰¹ üzerinde çiçek görülmektedir. Bu altı yapraklı çiçek *Colchicaceae* (Acıçiğdemgiller) familyasından Sürincan çiçeği olmalıdır. Ancak aynı tip iki çiçeğin bulunduğu iki steldeki ay isimleri farklıdır. Birisi *Kaisaros* (Eylül-Ekim), diğeri ise *Artemision* (Nisan) ayıdır. Sürincanın çiçeklenme zamanının Eylül-Ekim olduğu göz önüne alındığı zaman *Artemision* (Nisan) ayında stel üzerinde bu cins çiçeğin görülmemesi gerekmektedir. Ancak bir diğer yandan diğer stel üzerinde okunan *Kaisaros* ayının Eylül-Ekim aylarına denk gelmesi ve en azından bu şekilde bir örneğin elimizde olması belki de tercihe göre kişilerin ölüm veya doğum tarihlerine göre çevrede görülen mevsim çiçeklerinin steller üzerinde görünmesi ihtimalini güçlendirmektedir.

3.3.2. Meyveler

Meyveler doğanın uyanışını ve ağaçların çiçeklenmesini takip eden süreçte ağacın verdiği ürünü temsil eder ve tohumun taşıyıcısıdır. Bu nedenle yüzyıllardır bolluk bereket ve doğurganlıkla ilişkilendirilmiştir. Antik dönem betimlemelerinde Dionysos, Hades veya Tykhe'nin elinde bulunan bereket boynuzlarının (*cornucopia*) içinde de meyveler bulunmaktadır⁶⁰². Bu boynuzlar nympheler tarafından üzüm, nar, elma gibi meyvelerle doldurulmuştur⁶⁰³.

Mezar stelleri üzerinde görülen kalathoslar genellikle boş değillerdir. Bu sepetler

---

⁵⁹⁹ Lehmler-Wörrle 2006, 101.

⁶⁰⁰ MAMA no: 234.

⁶⁰¹ Wörrle 2006, 97.

⁶⁰² Civelek 2013, 104-106.

⁶⁰³ Zeus ile Nympe ve aynı zamanda keçi olan Amalthea oynarlarken Amalthea'nın boynuzu kırılır. Kırılan boynuz nymphelere verilir ve içini istedikleri meyvelerle doldururlar. Erhat 2007, 32. Bir diğer mitosa göre ise Herakles Deianira ile evlenebilmek için önce nehir tanrısı Akheloos ile dövüşür ve bu sırada Akheloos'un boynuzu kırılır. Nympeleler bu boynuzun içini meyvelerle doldurur. Erhat 2007, 23.

yün sepetleri olarak bilinse de içlerine çeşitli meyvelerin bulunduğu örnekler de mevcuttur. Wujewski kalathosların tarımsal ürünlerin depolanmasında kullanıldığını belirtmektedir. Aynı zamanda Kybele, Artemis ve Hekate'nin atribütüdür ve tanrıçaların doğurganlık ve doğa ile olan ilişkilerini temsil etmektedir⁶⁰⁴.

Aizanitis mezar stellerinde kalathoslar içinde iki çeşit meyve görülmektedir. bu meyveler elma ve nar'dır. Elma Neolitik Dönem'den beri üretilen bir meyve olmasına karşın Antik Yunan ve Roma'da zeytin, üzüm ve nar gibi meyvelerden çok sonra yetiştirilmiştir⁶⁰⁵. Elma, Asur mitolojisinde İştâr ve onun Yunan Mitolojisindeki karşılığı olan Aphrodite'nin atribütleri arasındadır⁶⁰⁶. İştâr ile ilgili bir dua metninde bir kadınla ilişkiye girmek isteyen erkeğe tılsımlı sözlerin üç kere söylenmesi ve ardından ona elma yedirilmesi gerektiği söylenmektedir⁶⁰⁷. Burada İştâr'la ilişkilendirilen elmanın cinselliği, aşkı, bağlılığı ve üremeyi temsil ettiği görülmektedir⁶⁰⁸. Aynı şekilde Aphrodite ile ilgili mitoslarda karşımıza sıklıkla çıkan meyve elmadır. Üç güzeller mitosunda Eris Peleus ve Thetis'in düğününde Athena, Hera ve Aphrodite'nin arasına altın bir elma atar ve bu elma üç tanrıça arasındaki güzellik yarışının başlangıcıdır. Elmanın üzerinde 'en güzeline' yazmaktadır. Her üç tanrıça da kendini güzel ve güçlü görmekte bu nedenle birbirleriyle yarışmaktadırlar. Zeus tarafından görevlendirilen Hermes, İda dağında yaşayan ve çobanlık yapan Paris'i bulur ve tanrıçalar arasından en güzelini seçmesi için onu görevlendirir. Tanrıça Aphrodite Paris'e sonsuz aşkı vaat eder ve Paris de bunu kabul ederek altın elmayı Aphrodite'ye verir⁶⁰⁹. Bundan sonra elma, hem güzelliği hem de aşkı temsil eden bir meyve haline gelmiştir.

Herakles'in 12 işinden birisi olan Hesperidlerin bahçesinden elmaların getirilmesi işinden Herakles nympheler ve bir ejder tarafından korunan bahçeden elmaları çalmak istemektedir. Herakles'in elmaları almak için Okeanos'un ötesine geçmesi ve öteki dünyada yaşayan Hesperidlerin bahçesine girmesi gerekmektedir⁶¹⁰. Nereus'tan izlemesi gereken yolu öğrenen Herakles bahçeyi bulur ve orada dünyayı omuzlarında taşıyan Atlas'tan görevini devralarak Atlas'ı elmaları almaya gönderir. Elmaları alıp gelen Atlas bir daha dünyanın yükünü almak istemez ama Herakles onu kandırarak

---

⁶⁰⁴ Wujewski 1991, 14.

⁶⁰⁵ Yılmaz vd. 2013, 140.

⁶⁰⁶ Cooper 1978, 14.

⁶⁰⁷ Uhri 2011, 208.

⁶⁰⁸ Yılmaz Kolancı 2018, 271.

⁶⁰⁹ Bynum-Bynum 2014, 194; Uhri 2011, 209-210.

⁶¹⁰ Hesperidler Gece tanrıçası Nyks'in kızları ve Moiralar ile Kereslerin kız kardeşleridir. Adları, Hesperia (Günbatımı), Aigle (Parlak), Erytheia'dır (Kızılık). Öteki dünya ile olan ilişkileri bu şekildedir. Bonnefoy 2000, 395-411.

kaçar ve elmaları Athena'ya adar⁶¹¹. Bu elmalar ayrıca Hera ve Zeus'a Gaia tarafından verilen düğün hediyeleridir. Hediye çok beğenen Hera, elmaları Atlas dağının yamacındaki bahçesine dikmiştir⁶¹².

Elma ile ilgili bir diğer efsane, Atalante ve Hippomenes arasında geçen mitosta karşımıza çıkmaktadır. Atalante Tanrıça Artemis'e bağlılığından dolayı evlenmek istememektedir. Ancak Atalante ile evlenmek isteyen adaylar bir yarışa katılırlarsa yarışı kazanan kişiyle evlenecektir. Atalante bu yarış sırasında geçtiği adayları kargısıyla öldürmektedir. Ancak Hippomenes, Atalante ile girdiği mücadelede tanrıça Aphrodite'nin Kıbrıs'taki tapınağından getirdiği ya da Hesperidlerin bahçesinden aldığı altın elmaları yere atmıştır. Parlayan elmaların büyüsüne kapılan Atalante elmaları toplamak isterken yarışı kaybederek Hippomenes ile evlenmek zorunda kalmıştır⁶¹³.

Tüm bu hikâyelerde gördüğümüz gibi elma meyvesi evlilik ile her zaman bağlantılı olmuştur. Özellikle mitoslarda Aphrodite, Hera ve Artemis gibi tanrıçaların adının geçmesi evliliğin yanı sıra kadının güzellik, doğurganlık ve bereketi ile de ilişkilendirilmiştir. Elma ağacının dalları Nemesis ve Artemis'in atribütüdür ve Artemis ayinlerinde kullanılır⁶¹⁴. Mezar stelleri üzerinde kalathosların içinde kadına dair bir sembol olarak elmanın kullanılması da antik çağdan gelen ve kadının güzelliğini, doğurganlığını ve evliliğini yücelten bir unsurdur.

Aizanitis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerindeki kalathoslar içinde bulunan elmalar yuvarlak formudur ve sap kısımları çentik veya oyma şeklinde belirginleştirilerek elma formunu almıştır. Toplam 4 mezar steli üzerinde elma kalathoslar içinde görülmektedir. Bunlardan 1 tanesi Tip 3, 1 tanesi Tip 4a ve 2 tanesi Tip 5'e aittir. Sadece Tip 3'e ait olan 12 katalog numaralı stelde kalathos içindeki elmalar stelin kapı panelinde yer almaktadır. Diğerleri ise alınlıktadır.

Aizanitis mezar stelleri üzerinde kalathosların içinde görülen bir diğer meyve nardır. Ancak bu meyvenin nar olup olmadığı kesin değildir. Meyvenin üst bölümünde bulunan ve kabuktan dışa doğru açılan, uçları üçgen formlu tepe çiçeği steller üzerindeki meyvelerde görülmemektedir. Bu nedenle bu meyvelere kesin olarak nar demek yanlış olacaktır. Ancak nar meyvesinin Persephone ve Hades ile alakalı olması kalathoslar içinde nar olabileceği fikrini akla getirmektedir. Hades Persephone'yi yer altına kaçırdığı zaman ona orada bir nar tanesi yedirir. Hades'in ülkesinde bir şey yiyen bir

⁶¹¹ Erhat 2007, 139.

⁶¹² Giesecke 2014, 109-110; Grimal 1990, 181;

⁶¹³ *Ov. Met.* X.560-680; Uhri 2011, 208; Erhat 2007, 64.

⁶¹⁴ Cooper 1978, 14.

daha yeryüzüne çıkamaz. Bu olayı gören Ascalaphus gidip Hades'e haber verir ve Hades Persephone'yi sonsuza dek yer altına hapseder⁶¹⁵. Burada nar yeraltı dünyası ile ilgili bir meyve olarak karşımıza çıkmakla birlikte aynı zamanda evliliği ve bağlılığı da temsil etmektedir. Atina'da bahar aylarında düzenlenen Thesmophoria bayramlarında kadınlar Persephone'nin çiçek toplarken kaçırılmasından dolayı çiçeklerden yapılmış taç takarlar ve cinsel ilişkiden kaçınmaktadırlar⁶¹⁶. Eleusis Gizemlerinde nar kadınlar tarafından kesinlikle yenilmemesi gereken bir meyvedir. Ancak Thesmophoria'da kadınların oruç günlerinde nardan başka bir şey yemeleri yasaktır. Sadece yere düşen nar tanelerini almamaları gerekir ki bu da nar ağacının Dionysos'un yere düşen kan damlalarından oluşmuş olması ile alakalıdır⁶¹⁷.

Kalathosların kadını temsil etmesi ve kadın stellerinde görülmesi nedeniyle kalathosların içindeki meyvelerden birisi nar olmalıdır. Nar aynı zamanda kadının toplum içindeki konumuna işaret eden evliliği ve bağlılığı da temsil etmekte bunun yanında yer altı ile ilişkili görünmektedir.

3.4. Çarkıfelek

Çarkıfelek motifi merkezden başlayıp çevresinde belli bir yöne hareket eden kollardan oluşan ve dönen bir çark izlenimi veren bezemelere verilen isimdir. Bu dönüş sağa veya sola doğru olabilir. Yüzyıllardır farklı şekillerde kültürler arasında aktarımını sürdürmüştür. Gamalı haçlardan gül bezeklere doğru uzaman yolculuğunda bilinen en erken çarkıfelek motifi Rusya'nın Mezine Eyaleti'nde bulunmuş ve Buz Devri'ne tarihlenmiştir⁶¹⁸. MÖ. 3000-1200 yılları arasında ise Troia, Girit ve Melos'ta pişmiş toprak figürinler, kaplar ve ağırşaklar üzerinde süsleme ögesi olarak⁶¹⁹, MÖ. 1200-500 yıllarında ise Yunan vazo sanatında özellikle doldurma motifi olarak karşımıza çıkmaktadır⁶²⁰. Ancak söz konusu bu süslemeyi bilinen anlamıyla çarkıfelek motifi olmaktan daha ziyade gamalı haç (*swastika*) olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. *Swastika* kelimesi Hint yarımadasında konuşulan Sanskritçe dilinde olup 'iyi, mutlu ve

⁶¹⁵ Thompson 1855, 36; Ov. Met, V, 537; RE, Band II, 2; Giesecke 2014, 42-43; Grimal 1990, 633; Bonnefoy 1981, 881.

⁶¹⁶ Emir 2012, 69.

⁶¹⁷ Kerenyi 1967, 140.

⁶¹⁸ Bir bilezik ve kadın figürinlerinin üzerindeki bezemelerde gamalı haç motifleri görülmektedir. Loewenstein 1941, 49-50, Fig. 1-2.

⁶¹⁹ Baldwin 1915, 123-128.

⁶²⁰ Baldwin 1915, 129-137.

sağlıklı olmak' anlamına gelmektedir⁶²¹. Yüzyıllar boyunca artı (+) motifinin haçlara, kollarına gamaların (Γ) eklenmesiyle gamalı haça, oradan meander motifine ve çarkıfeleğe dönüşümü farklı coğrafyalarda farklı anlamlara gelerek bu tarihsel sürecin bir parçası olmuşlardır⁶²².

Çizgisel bir süsleme dışında insan figürleri ile oluşturulan anaförlerin örneklerine de rastlamak mümkündür. Dört insan figürünün oluşturduğu örnekler MÖ 5500-5000 yıllarına tarihlenen Samarra seramikleri üzerinde görülmektedir⁶²³. Ölü hediyesi olarak adlandırılan bu tabaklar üzerinde stilize olarak cepheden betimlenmiş dört insan figürü bulunmaktadır. Figürler sağa doğru yönelmişlerdir ve havada uçar şekilde ve saçları uçuşur tarzda betimlenmiştir⁶²⁴.

Motifin taşıdığı anlamlar ise araştırmacılar tarafından; süreklilik, dönüşüm, güneşin sembolü, 4 mevsim, 4 hafta gibi zamansal olarak veya tanrısal 4 kutsal güç ve ölümden sonraki hayat ilişkisini yansıtan dini bir sembol olarak tanımlanmıştır⁶²⁵. Tütüncüler ise Anadolu'da Erken Tunç Çağı buluntularını değerlendirmiş ve genel olarak motifin kutup yıldızından esinlendiğini, tarım ve göçebe toplumlar tarafından mevsimsel döngüyü yansıtan sembol olarak kullanılmış olabileceğini belirtmektedir⁶²⁶. Başka bir görüşe göre çarkıfelek motifi gökyüzünü temsil etmektedir. Dünyanın her yerinde ortak alan gökyüzüdür. Gökyüzü aynı zamanda yeryüzünü de şekillendirmektedir. Dünyanın oluşumundan ve insanlık tarihinin başlangıcından bu yana kozmik düşünce bütün kültürlerde önemli yer tutar. Gökyüzü yön bulmak için kullanılan unsurlardan en önemlisidir⁶²⁷. Aynı zamanda tekerleğin icadı ile birlikte ortaya çıkan at arabası döngüsü gökyüzü hareketleriyle bağdaştırılmıştır⁶²⁸. Aslına bakılırsa çarkıfelekler genel bir evren döngüsünün altında benzer anlamlara sahiptir. Bu kimi zaman gökyüzü ile genellenmiş, kimi zamansa bir insanın doğum, yaşam ve ölüm döngüsünü temsil ederek öze indirilmiştir.

Aizanitis mezar stelleri üzerinde 19 stel üzerinde çarkıfelek motifi görülmektedir. Bunlardan 2 tanesi Tip 3, 1 tanesi Tip 3a, 2 tanesi Tip 4, 2 tanesi Tip 4a, 2 tanesi Tip 4b, 1 tanesi Tip 4c, 4 tanesi Tip 5, 5 tanesi Tip 5a'ya aittir (Tablo 16). Çarkıfelekler arasında stil ve dönem açısından bir farklılık gözlemlenmemiştir. Ancak daha çok kapı

⁶²¹ Brown 1933, 17-18.

⁶²² Wilson 1896, 767,768.

⁶²³ Herzfeld 1930, 11.

⁶²⁴ Erkanal 1975, 70-71.

⁶²⁵ Taçyıldız 2016, 105.

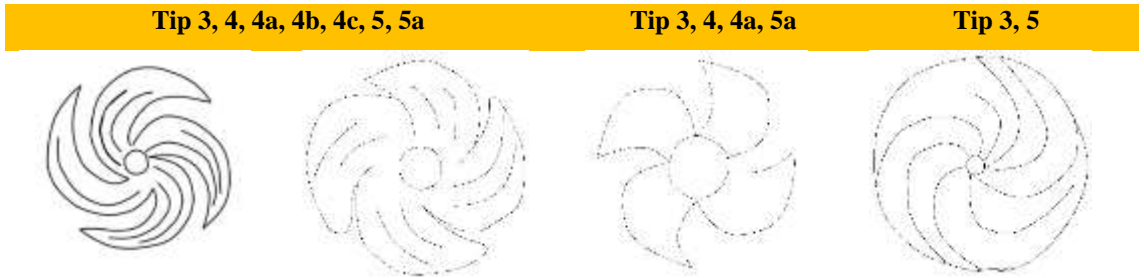
⁶²⁶ Tütüncüler 2013, 203.

⁶²⁷ Torunoğlu 2016, 39.

⁶²⁸ Torunoğlu 2016, 38.

panellerinde her zaman sol üst panelde görülmesi açısından zaman zaman çiçeklerin yerine çarkifelek motifinin kullanılmış olduğu açıktır⁶²⁹. Aynı şekilde üçgen alınlıklarda yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri ile tepe akroterinin arasında kalan boşlukta doldurma motifi olarak kullanılan çiçekler yerine çarkifelekleri gördüğümüz örneklerde mevcuttur. Çarkifeleklerin yönüne baktığımız zaman ise belli bir yönde hareket tespit edilememiştir⁶³⁰. Yönlerine bakmaksızın sıklıkla kullanılan çarkifelek motifi dört kollu, ortasında göbek kısmı bulunan, çoğunlukla birbirine yakın veya birleşik kollardan oluşan çarkifeleklerdir ve 12 örneği bulunmaktadır. Nispeten daha az sayıda karşımıza çıkan çarkifeleklerden biri ise ortasında büyük yuvarlak göbek kısmı bulunan, birbirinden ayrı dört kollu çarkifeleklerdir ve 4 örneği bulunmaktadır. Sadece Tip 3 ve Tip 5 üzerinde kapı panelinde görülen çarkifelek motifi daha çok rozet şeklinde yapılmıştır. Birbirine bitişik kollar dairesel bir çerçeve içine alınmıştır ve 3 örneği bulunmaktadır.

Çarkifeleklerin doğum-yaşam ve ölümle sonuçlanan hayat döngüsünü temsil etmesi ve bunun mezar steli üzerinde kullanılmış olması akla ilk olarak tamamlanmış olan onurlu bir hayatı temsil ettiği fikrini getirmektedir. Ancak çarkifeleklerin kullanma şekline bakıldığında çiçeklere alternatif olarak kullanılmış farklı bir süsleme ögesi karşımıza çıkmaktadır. Ancak çarkifeleğin bu hayat veya evren döngüsünü, bu dünyadan öbür dünyaya geçiş döngüsünü de sembolize ettiği düşünüldüğünde çiçek yerine alternatif bir süsleme olarak seçilmesi her iki görüşü de destekleyen bir veridir.

Tablo 16: Çarkifelekler

⁶²⁹ Kapı panellerinde 11 adet, alınlıklarda 7 adet (4 tanesi Tip 4a ve 4b olan üçgen alınlık) ve her ikisinde de çarkifeleğin görüldüğü bir örnek mevcuttur.

⁶³⁰ Saat yönünde 10 adet, saat yönünün tersine 8 adet ve her ikisini de gördüğümüz bir adet stel bulunmaktadır.

3.5. Mitolojik Figürler

Aizanitis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde görülen bir diğer figür mitolojik canlılardır. Aslanlar veya kartalar gibi mezarın koruyuculuğunu üstlenen medusalar ile hippocampus figürleri Aizanitis'te steller üzerinde pek de sık görülmeyen figürlerdir. Waelkens de Medusaların mezar stelleri üzerinde apotropaik anlamda kullanıldığını söylemektedir⁶³¹. Diğer mitolojik yaratıkların aksine hippocampuslar ise daha az korkutucu canavarlar arasındadır ve dolayısıyla mezar stellerinde apotropaik bir unsur olarak kullanıldıkları söylenemez⁶³². Medusalar genellikle alınlık üstünde veya çoklu stellerde iki üçgen alınlık arasına yerleştirilmiştir. Böylece koruyucu anlamının dışında dekoratif amaçlı olarak da kullanılmıştır. Hippocampuslar ise Aizanitis'teki az sayıdaki örnekte gördüğümüz gibi yalnızca üçgen alınlıklarda tasvir edilmişlerdir.

3.5.1. Medusa

Genel olarak sadece baş şeklinde betimlenen medusa Yunan mitolojisinin vazgeçilmez figürlerindedir. Gorgolardan olan Medusa, Sthenno ve Euryale ile birlikte Porykhos ile Keto'nun kızlarıdır⁶³³. Mitolojiye göre Seriphos kralı Danae'yi elde etmek için Perseus'u başından atmak istemektedir. Bu nedenle Perseus'u Medusa'nın kafasını kesmeye gönderir. Perseus Hermes ve Athena'dan yardım alarak Gorgoları bulur. Hermes Perseus'a görünmezlik için kanatlı sandaletlerini ve başlığını verir. Athena ise kalkanını ayna gibi tutarak ona yardım eder. Perseus gorgolardan ölümlü olan Medusa'nın başını keser. Etrafa saçılan kanlardan Pegasus ve Khrysaor doğar⁶³⁴. Medusa bu nedenle bundan sonra betimlemelerinde sadece baş olarak gösterilir⁶³⁵.

Yunan sanatında vazolar üzerinde Perseus ile ilgili sahnelerde gördüğümüz Medusa iri gözlü ve korkutucu bir yüz ifadesine sahiptir, saçları yılan bukleleri şeklinde betimlenmiştir⁶³⁶. Arkaik Dönem siyah figürlü vazolar üzerinde MÖ. 6.yy.da gorgonlar Amasis Ressamı, Gorgon Ressamı tarafından, gözlü kylixler üzerinde medusa başları

⁶³¹ Waelkens 1986, 47.

⁶³² Hildburg 1946, 177.

⁶³³ “Gorgoları da doğuran Keto'dur ünü büyük Okeanos'un ötesinde, geceyle gündüzün sınırında otururlar ince sesli batı kızlarının yurdunda; Sthenno, Euryale ve bahtsız Medusa; Medusa ölümlüydü, oysa ki kız kardeşleri ne ölüm bileceklerdi ne de ihtiyarlık.” Hesiod. Theog. 274; Grimal 1997, 217.

⁶³⁴ Carpenter 1992, 104; Erhat 2007, 243.

⁶³⁵ Medusa'nın başının kesilmeden önceki betimlemeleri için bkz: Boardman 1989, Fig. 136, 197.

⁶³⁶ Boardman 1989,97; Carpenter 1992, Fig. 151.

gözler arasında ve kapların tondolarında Andokides Ressamı tarafından kullanılmış figürler arasındadır⁶³⁷. Medusa her zaman korkutucu ifadeye sahip olması nedeniyle mezar ikonografisine apotropaik özellikleriyle yansımış olmalıdır⁶³⁸. Ancak korkunç görüntüye sahip olmayan Medusa figürleri de bulunmaktadır. Medusa Rondanini adıyla bilinen figür MÖ. 5.yy.a ait orijinal bir eserin Geç Hellenistik veya Augustus Dönemi kopyası olmalıdır⁶³⁹. Dalgalı saçlı, sade yüz hatlarına sahip, çene altında yılan düğümü ile başı üzerinde baykuş kanatları ile tasvir edilmiştir⁶⁴⁰. Aizanoi'da 2013 yılı Aizanoi Tiyatrosu batı paradosundaki kazılar sırasında bu tipte bir Medusa kabartması bulunmuştur⁶⁴¹. Söz konusu Medusa kabartmasının başının önde iki yana taranmış saç bukleleri görülmektedir. Alnı dar ve üçgen şeklinde, gözler iri ve patlak, kaşlar ise çatıktır⁶⁴². Dinç tarafından yapılan araştırmalar sonucunda sahne binası tavan kasetlerinden birine ait olduğu ve Pergamon'da bulunan Medusa başı ile benzerlik gösterdiği saptanmıştır⁶⁴³. Aizanoi'daki bir diğer Medusa ise 2014 yılında güney nekropolisten bulunmuştur. Bir mezar odasının girişine ait olabilecek bir tepe akroterine ait parça üzerinde Medusa Rondanini'de gördüğümüz gibi çene altında yılan düğümü bulunmaktadır⁶⁴⁴.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Anadolu'da, İtalya'da ve Mısır'da Medusa betimli mezarlar sıkça görülmektedir⁶⁴⁵. Ancak Roma mezar ikonografisinde Medusa figürü dönem içinde farklı stillerde betimlenmiş ve bu farklılıklar taşra sanatında ayırt edici bir unsur oluşturmuştur⁶⁴⁶. Özellikle MS 3. ve 5.yy.lar arasında Arkaik dönemde gördüğümüz korkutucu yüz ifadesinden daha ziyade ideal güzellikte Medusa başları görülmektedir⁶⁴⁷. Lahitlerde aslan figürlerinde olduğu gibi kaldırma çıkıntısı yerine işlenmiş ve böylece mezarın koruyuculuğu görevini de üstlenmiştir⁶⁴⁸.

MS. 2. ve 3. yy.larda özellikle kline sahneli mezar stellerinde stelin alınlığında Medusa figürleri görülmekte ve bu figürler mezarı kötü gözlerden koruma amacıyla *apotropaik* olarak kullanılmış ve mezar ikonografisi geleneğini sürdüren figürlerdir⁶⁴⁹.

⁶³⁷ Boardman 1989, Fig 11.1, 11.2, 80, 177.

⁶³⁸ Cumont 1942, 339.

⁶³⁹ Belson 1980, 373.

⁶⁴⁰ Belson 1980, 377.

⁶⁴¹ Bkz: E. Özer, "Aizanoi Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları", 36. KST, III, Ankara, 2015, 159-184.

⁶⁴² Dinç 2016, 39.

⁶⁴³ Dinç 2016, 44-45.

⁶⁴⁴ Taşkiran 2016, 22, 23.

⁶⁴⁵ Kortanoğlu 2008, 89.

⁶⁴⁶ Özer 2009, 271.

⁶⁴⁷ Kortanoğlu 2008, 89.

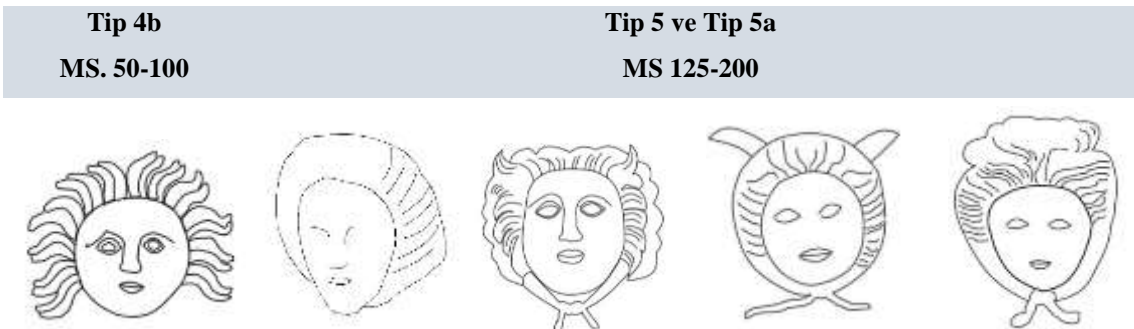
⁶⁴⁸ Özer 2009, 270.

⁶⁴⁹ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 179, 1193; Taf. 239, 1635; İstanbul Arkeoloji Müzesi Env. No: 227.

Sadece kabarık saçlarıyla betimlenmiş olan Medusaların yanı sıra günümüzde Pergamon Müzesi'nde bulunan ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen kline sahneli mezar stelinin alınlığında çenesinin altında yılan düğümü olan Medusa Rondinini tipinde Medusalar da görülmektedir⁶⁵⁰.

Phrygia Bölgesi'nde Aizanitis dışındaki mezar stelleri üzerinde de Medusa'ya rastlanmaktadır. Alia'da (Kırgıl) bulunmuş olan mezar stelinin alınlığında Medusa Rondinini tipinde bir Medusa başı bulunmaktadır⁶⁵¹. Waelkens bölgede görülen Medusa figürlerinin mezar stelleri üzerinde *apotropaik* anlamda kullanıldığını söylemektedir⁶⁵².

Aizanitis'te toplamda 5 mezar steli üzerinde 5 farklı tip Medusa görülmektedir. Bunlardan 1 tanesi Tip 4b, 2 tanesi Tip5 ve 2 tanesi Tip 5a'ya aittir (Tablo 17). Üç örnek dışında Aizanitis'te gördüğümüz Medusa betimlemelerinin çoğunluğunun Medusa Rondanini tipinde olduğu tespit edilmiştir. Medusa Rondanini tipi dışındaki Medusalar Tip 4b üzerinde bulunmaktadır ve Aizanitis'teki mezar stelleri üzerinde bulunan en erken Medusa betimlemesidir. MS 100 civarına tarihlenmektedir. Alınlıkta görülen tek Medusa örneğidir. Dolgun yüzlü ve kabarık saçlıdır. Diğeri ise ince yüzlü ve kabarık saçlı olarak betimlenmiştir. Çifte mezar stellerinde Suriye tipi iki alınlığın ortasında ve tek bir örnek ise Suriye tipi alınlığın üstünde görülmektedir. MS 125'ten sonra görülen Suriye tipi alınlıklı mezar stellerinde iki alınlık ortasında kalan alanı dolduran bir figür olarak kullanılmıştır. Mezar ikonografisi geleneğini Aizanitis mezar stelleri üzerinde de sürdüren Medusalar mezarı kötü gözlerden koruma amacıyla *apotropaik* olarak kullanılmıştır. Korkutucu görüntülerinin aksine ideal güzellikte bir yüze sahiptirler ancak kabarık saçlı olarak betimlenmişlerdir.

Tablo 17: Medusalar

⁶⁵⁰ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 195, 739.

⁶⁵¹ "Markus ve karısı Glükea (bu mezarı) anneleri rahibe Selene'nin anısı için (yaptırlar)". Drew-Bear vd. 2007, 261. Tugay Anadolu Kültür-Sanat ve Arkeoloji Müzesi Env No: 11.

⁶⁵² MAMA IX, xlix; Waelkens 1986, 48.

5.2. Hippocampus

Hippocampus at gövdeli, balık kuyruklu bir canavardır ve genellikle deniz ile alakalı tanrıların binek hayvanı olarak bilinmektedir⁶⁵³. Bu isimde bilinen gerçek denizatları *Syngnathidae* familyasındandır ve Akdeniz sularında yaşamaktadır⁶⁵⁴. Antik dönemde ise kabartmalar, mozaikler ve hatta sikkeler üzerinde görülen mitolojik bir yaratık olan hippocampusların belinden itibaren üst kısmı at, alt kısmı ise balık şeklindedir⁶⁵⁵. Bu durumda gerçekten denizlerde yaşayan hippocampus (denizati) adı verilen canlı ile mitolojik sahnelerde karşımıza çıkan hippocampus birbirinden farklıdır.

Hippocampus özellikle denizlerin tanrısı olan Poseidon ile ilgili mitoslarda karşımıza çıkmaktadır. Strabon Helike’de bulunan bir Poseidon heykelinden bahsederken “Boğazda bronz bir Poseidon heykeli vardı. Ayakta dik duran heykel bir elinde hippocampus tutuyordu” ifadesini kullanmıştır⁶⁵⁶. Poseidon’un çeşitli betimlemelerinde tanrı hippocampusların çektiği bir araba kullanır ve denizde kazandığı zaferlerin betimlendiği her sahnede hippocampuslar yanındadır. Ayrıca Poseidon’un karısı Amphitrite’nin de sembolü kabul olan hippocampuslar, Aphrodite ve Nereid kızlarının deniz seyahatlerinde de karşımıza çıkmaktadır⁶⁵⁷.

Hippocampuslar Etrüskler’in mezar stelleri ve mezar anıtlarında MÖ 6.yy.dan itibaren yaygın olarak görülmektedir⁶⁵⁸. Yunan Sanatında özellikle Hellenistik Dönem’den itibaren hippocampuslar sırtlarında taşıdıkları Nereidlerle birlikte gösterilmektedir⁶⁵⁹. Roma Dönemi’ne geldiğimizde ise hippocampuslar denizlerde kazanılan zaferlerin simgesi haline gelmiştir.

Aizanoi’da Çavdarhisar-Emet yolu üzerinde bulunan 4. Roma köprüsü MS 157 yılında Eurykles tarafından yaptırılmıştır⁶⁶⁰. *Marcus Ulpius Appuleius Eurykles* aracılığı ve Antonius Pius’un MS 157 yılındaki desteği ile Panhellen Birliği ve *Areopagus*’taki *arkhon*’lardan onay alan Aizanoi, Grek kentleri arasına kabul edilmiştir⁶⁶¹.

Eurykles, bir yandan Aizanoi’un Atina’da yer alan Panhellen Birliği’ndeki

⁶⁵³ Howatson 2013, 399.

⁶⁵⁴ Sömbül vd. 2005, 526; Lourie et al. 2004, 7.

⁶⁵⁵ Shepard 1940, 56.

⁶⁵⁶ Strab. VIII, 7.

⁶⁵⁷ Ladstätter 2013, 236, Res. 205; Şahan 2006, 26; Yılmaz Kolancı 2018, 161; Paus. II.1.9.

⁶⁵⁸ Asena 2019, 317, 326.

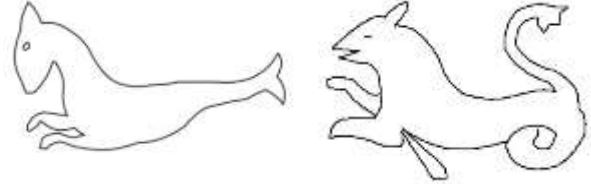
⁶⁵⁹ Shepard 1940, 42.

⁶⁶⁰ Wörrle 1992, 338, Taf. 1; Rheidt 1993, 475.

⁶⁶¹ MAMA IX, xxiv ve xxvii, n.43; MAMA IX, n.31; Burrell 2004, 117.

temsilcilik görevini yapmış, diğer yandan Marcus Aurelius ve Commodus egemenliğindeki Ephesos ve Aphrodisias kentlerinde Asia Eyaleti başrahibi olarak görevini sürdürmüştür⁶⁶². Yaptırmış olduğu 4. Roma Köprüsü'nde ise çıktığı deniz yolculuklarını anlatan sahnelere yer verilmiştir. Nehir yatağında bulunan iki adet parapet bloğundan biri üzerinde ortada bir yelkenli gemi ve iki tarafında hippocampuslar bulunmaktadır⁶⁶³.

Diğer mitolojik yaratıkların aksine hippocampuslar daha az korkutucu canavarlar arasındadır ve dolayısıyla mezar stellerinde apotropaik bir unsur olarak kullanıldıkları söylenemez⁶⁶⁴. Eurykles'in deniz yolculuğu kentteki diğer yapılarda deniz canlılarının sıklıkla görülmesine neden olduğu gibi mezar stelleri üzerinde de kendisini göstermiş olmalıdır. Aizanitis'te üç mezar steli üzerinde hippocampus görülmektedir (Tablo 18). Bunlardan sadece 98 katalog numaralı ve üçgen alınlık içinde bulunan hippocampus figürü Çavdarhisar'da bulunmuş ve devşirme malzeme olarak bir evin duvarında kullanılmış şekilde tespit edilmiştir. Diğer betimlemeler ise ancak yayınlarda bulunan çizimlerde görülmektedir. Hippocampuslardan 1 tanesi Tip 3, 1 tanesi Tip 4a ve 1 tanesi Tip 4b'ye aittir⁶⁶⁵. Tip 3 üzerinde görülen hippocampus üst kapı panellerine yerleştirilmiştir ki bu Aizanitis Bölgesi'nde gördüğümüz tek örnektir. MS 50'nin hemen sonrasına tarihlenmektedir. Diğer iki hippocampus betimlemesi ise stel alınlıklarında yer almaktadır. 163 katalog numaralı alınlık üzerinde "161 yılında erkek kardeşi, Pasion oğlu Pasion'un anısına (bunu dikti)"

Tablo 18: Hippocampuslar

ifadesi okunmaktadır⁶⁶⁶. Buna göre yazıtta okunan 161 sayısı Sulla erasına göre MS 76 tarihini göstermektedir. Buna göre Aizanitis'te MS 1.yy'ın ortalarından sonra MS 2.yy'ın başlarına kadar hippocampus figürlerinin görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

⁶⁶² MAMA IX, xxiv, n.44.

⁶⁶³ Rheidt 1993b, 475; Korkmaz-Peçen 2016, Res. 9-10.

⁶⁶⁴ Hildburg 1946, 177.

⁶⁶⁵ Kat no: 18, 98, 163.

⁶⁶⁶ MAMA IX, C250.

3.6. Kap Formları

Antik dönemde ve hatta günümüzde kaplar sadece günlük yaşamın bir parçası olarak değil aynı zamanda dini ritüellerde karşımıza çıkan öğelerdendir. Libasyonun yapıldığını bildiğimiz Hitit öncesi dönemden beri kaplar dini törenlerde başrolü almıştır⁶⁶⁷. Geometrik Dönem’de mezar işreti olarak steller yerine amphora, krater, lekythos gibi kaplar kullanılırken Arkaik dönemde itibaren steller yapılmaya başlamıştır⁶⁶⁸. Libasyon ve dini ritüeller dışında Klasik Dönem’de cenaze törenlerinde lekythoslar kullanılmış, Hellenistik döneme geldiğimizde ise yine aynı amaçla unguentariumlar kullanılmaya başlamıştır⁶⁶⁹. Adı geçen tüm kap formları hem dini törenlerde libasyon için hem de cenaze törenleri sırasında ve gömü sonrasında kullanılmıştır. 2012 yılında Aizanoi Kuzey Nekropolis’te yapılan kazı çalışmalarında bulunan unguentariumlar genellikle ölü hediyesi olarak ölen kişinin baş ya da ayakucuna bırakılmış şekilde bulunmuştur⁶⁷⁰.

Lochman’a göre kadın stellerinde yapılan kalathoslar Aizanoi’da yaygın kullanılmıştır. Erken örneklerde sepetlerin içi boştur ancak MS 90’dan itibaren sepetler yün yumakları veya meyvelerle doludur. Amphoralar ise az görülmekle birlikte MS 1.yy. başlarından sonra kullanılmaya başlamıştır⁶⁷¹. MAMA’ya göre ise amphoralar kadınlara ait mezar stellerinde görülürdü ve bu amphoralar Aizanoi Zeus tapınağının sütunları üzerindeki amphoralarla aynıydı. Ancak bu amphoraların dekoratif amaçlı mı yoksa kadınların yaptığı işlerle ilgili mi olduğu konusu belirsizdir⁶⁷².

Bu bölümde incelenecek olan ve Aizanitis Bölgesi’nde mezar stelleri üzerinde görülen kap formları arasında gerek kadın veya erkeklerin günlük hayatları, gerekse öbür dünya inancı ve ölü gömme gelenekleriyle alakalı olabilecek kalathos, unguentarium ve amphora gibi kaplar bulunmaktadır.

---

⁶⁶⁷ Sevinç 2007, 33; Alacahöyük kral mezarlarında bulunan altın sürahi ve kadeh ile elinde testi tutan kadın heykelciği içki sunusunun yapıldığını göstermektedir. Mellink 1987, 65, plate II, 5.

⁶⁶⁸ Grossman 2001, 71-81.

⁶⁶⁹ Boardman 1989, 129; Civelek 2012, 78.

⁶⁷⁰ Korkmaz-Buz 2013, 58.

⁶⁷¹ Lochman 2003,44.

⁶⁷² MAMA, xlix.

3.6.1. Kalathoslar

Kalathoslar içbükey profilli, kaideden yukarı doğru genişleyen gövdeli, kimi zaman kaideli veya düz dipli sepetlerdir. Latin yazarlar tarafından *Calathus* olarak kullanılsa da Latincesi ‘azat edilmiş kadın köle’ anlamına gelen *qualus* veya *quasillus* kelimelerinden türemiştir⁶⁷³. Kalathos terimi (*κάλαθος*, *κάλαθίσκος* ve *κάλαθίσκον*) eski Yunancada kullanımı kamış bitkisi anlamına gelen *κάλᾱμος* kelimesinden türemiştir⁶⁷⁴. Rosol’a göre ise kalathos kelimesinin kökeni, Eski Mısır dilinde sepet anlamına gelen *kr̥ht* sözcüğünden gelmektedir⁶⁷⁵.

Pişmiş toprak veya metal örnekleri libasyon için kullanılmış olabileceği gibi genellikle organik malzemeden yapılmış-örülmüştür⁶⁷⁶. Homeros’a göre ise gümüş kalathoslar da bulunmaktadır⁶⁷⁷. Bir diğer görüşe göre bitkisel malzemeden yapılan kalathoslar, pişmiş toprak veya metalden yapılan kalathosların kalıbı olarak kullanılmıştır⁶⁷⁸. Ancak bu görüş antik yazarların verdiği bilgiler ve arkeolojik malzeme ile desteklendiğinde geçerli bir bilgi sayılamaz.

MÖ. 411 yılında Aristophanes tarafından yazılmış olan *Lysistrata*’da kalathosların kadınlara evlilik hediyesi olarak verildiğinden ve ölümüne kadar bu kalathosları kullandıklarından bahsedilmektedir⁶⁷⁹. Bir diğer yandan Rich kalathosları kadınların iş sepetleri olarak tanımlamaktadır⁶⁸⁰. MÖ. 1.yy.da yaşamış olan Vitruvius korinth başlığının ortaya çıkışını anlatırken aslında kalathosların mezarlarla olan ilişkisini açıklamaktadır. Vitruvius’a göre Korinth’de genç ve evlilik çağına gelmiş bir kız ölümcül bir hastalığa yakalanır ve ölür. Genç kızın annesi onun hayattayken sevdiği ve kullandığı bazı eşyalarını bir sepetin içine koyar ve mezarına götürür. Üzerine kiremit kapatılan sepet rastlantı sonucu bir kenger yaprağının üstüne konmuştur. Bahar gelip de kengerler büyüdüğünde bu sepet yapraklarla kaplanır ve buradan korinth başlığı ortaya çıkar⁶⁸¹.

Kalathoslar aynı zamanda Hera tapınaklarında adak olarak kullanılmış olup

⁶⁷³ Smith 1853, 188.

⁶⁷⁴ *κάλα* -kökünden türeyen *κάλαοιδια* Lakonya’da Artemis için yapılan, *κάλαμαία* ise Eleusis’te Demeter ve Persephone için yapılan bir şenliktir. Liddell-Scott, 1901, 733.

⁶⁷⁵ Rosol 2010, 179.

⁶⁷⁶ Pollux, Onom. 7, 173.

⁶⁷⁷ “*Adraste bir iskemle getirdi, iyi yapılı, Alkippe de üstüne yumuşacık yünden bir halı yaydı. Phylo, gümüş sepetini getirdi koydu önüne, Polybos’un eşi Alkandre’nin armağanıydı bu.*” Hom. Ody. IV, 125.

⁶⁷⁸ Trinkl 2014, 191.

⁶⁷⁹ Aristoph. Lys. 579.

⁶⁸⁰ Rich 1890, 97.

⁶⁸¹ Vitr. IV, 1, 9.

Artemis, Zeus ve Serapis ile ilişkilendirilmiştir⁶⁸².

Aslına bakılırsa kalathosların mezar ve ölü gömme ritüelleri içinde karşımıza çıkışları çok daha erkendir. MÖ. 850'de Atina'da bulunan bir kadın mezarlarında sekiz adet kalathosa rastlanmıştır⁶⁸³. MÖ. 5.yy'da ise beyaz zeminli lekythoslar üzerinde kadınların yanlarında duran kalathoslar karşımıza çıkmaktadır⁶⁸⁴. Hellenistik Dönem'de de symposion sahnelerinin tasvir edildiği mezar stellerinde ölen kişinin karşısında oturan kadın figürünün koltuğunun altında kalathos görülmektedir⁶⁸⁵. Hellenistik dönem mezar stellerinde arka planda yer alan rafa yerleştirilmiş kalathoslar veya kalathos taşıyan hizmetçiler⁶⁸⁶ gibi ayrıntılar karşımıza çıkmakla birlikte kalathoslar stellerin alınlıklarında da görülmektedir⁶⁸⁷. Sardeis'te bulunan Menophila'nın mezar stelinde görülen kalathosun ise erdemli kişiliği yansıttığı söylenmektedir⁶⁸⁸.

Roma Dönemi'ne geldiğimizde kalathoslar dokuma veya yün eğirme işi ile ilgili olarak iğ ve kirman ile birlikte karşımıza çıkmaya devam etmekte ancak tek başına yapılan örnekler de görülmektedir⁶⁸⁹. Kimi zaman kalathos içinde değilse de ölen kişinin elinde iğ ve kirman olan örnekler Phrygia bölgesi dışında Palmyra'da görülmektedir⁶⁹⁰. Kalathoslar Roma Dönemi'nde İmparatorluğun tümüne yayılmış ve mezar ikonografisine ayrılmaz bir figür olarak eklenmiştir.

İncelenen kalathos betimlemelerinde kalathoslar içinde yün yumakları, meyveler, çiçekler, kumaşlar, yün eğirme malzemeleri görülmektedir⁶⁹¹. Dokuma ve yün eğirme ile ilgili olan figürler kadının günlük hayatına ve gün içinde uğraştığı işlerine işaret etmektedir. Çiçekler ve özellikle meyveler ölüm ve yer altı ile ilgili olmalıdır.

Antik dünyada kadın ile ilişkilendirilen kalathos Aizanitis'te de sadece kadınlara ait mezar stellerinde ve karı-koca olarak yaptırılan çifte stellerde kadının tarafında görülmektedir. Waelkens'e göre kalathosların içleri erken dönemlerde boştur, bu

⁶⁸² Rich 1890, 97; Connor-Jackson 2000, 30.

⁶⁸³ Connor-Jackson 2000, 30.

⁶⁸⁴ Scheibler 1983, Fig. 18; Beyaz zeminli pyksis üzerinde solda sandalyede oturan kadın ve karşısında ayakta başka bir kadın figürü karışıklı yün yumakları ile oynamaktadır. Figürlerin ortasında yerde kalathos içinde kumaşlar görülmektedir. Boardman 1989, Fig. 91.

⁶⁸⁵ Pfuhl-Möbius 1977, I, 965; Loven 2003, Pl. xxiv, xxv.

⁶⁸⁶ Pfuhl-Möbius 1977, I, no: 2593.

⁶⁸⁷ Pfuhl-Möbius 1977, no: 1877.

⁶⁸⁸ "Neden işlenmiştir bu stel üzerine bir zambak, kitap, A harfi, sepet ve çelenk? Kitap bilgeliğini, başının üzerindeki çelenk resmi bir sıfatı olduğunu, bir (A) sayısı ailenin tek çocuğu olduğunu, sepet erdemli kişiliğini, çiçek ise kaderin onu açmadan solup götürdüğünü gösterir"; Karagöz 1984, 11; İstanbul Arkeoloji Müzesi Env. No: 4033.

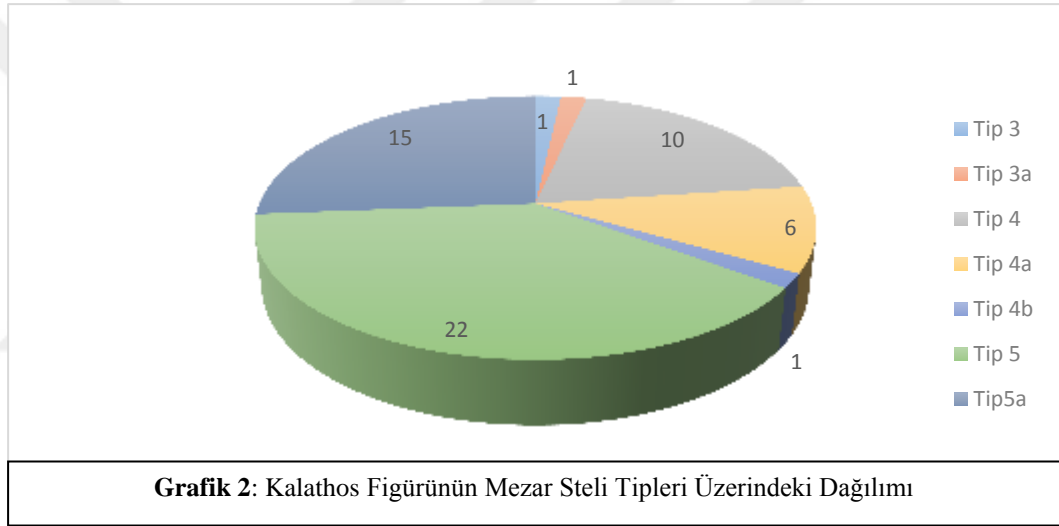
⁶⁸⁹ Smith 1853, 220; Zeugma'dan mezar stelleri için bkz: Yaman 2013, Res. 5-7-9-11.

⁶⁹⁰ Trinkl 2014, 200.

⁶⁹¹ Smith 1853, 220; Rich 1890, 97.

nedenle de sepetin meyve mi yoksa yün mü taşıdığı belli değildir⁶⁹². Newbold'a göre eğer bu kalathoslar yünler için yapıldıysa ölen kişinin ruhunu taşıdığı, doğurganlığı ve güzelliği ile ilgili olduğu ve evdeki günlük uğraşlarını temsil etmektedir⁶⁹³. Wujewski ise kalathosların tarımsal ürünlerin depolanmasında kullanıldığını belirtmektedir. Aynı zamanda Kybele, Artemis ve Hekate'nin atribütü olduğunu ve tanrıçaların doğurganlık ve doğa ile olan ilişkilerini temsil etmektedir. Kadın mezar stellerinde kalathosların bulunmasının bir diğer nedeni ise kadınların anneliklerine işaret etmesi olmalıdır⁶⁹⁴.

Tez kapsamında değerlendirdiğimiz Aizanitis mezar stelleri üzerinde toplam 56 adet kalathos betimlemesi ile karşılaşılmıştır. Bunların 1 tanesi Tip 3, 1 tanesi Tip 3a, 10 tanesi Tip 4, 6 tanesi Tip 4a, 1 tanesi Tip 4b, 22 tanesi Tip 5, 15 tanesi ise Tip 5a'ya aittir.

Aizanitis Bölgesi'nde gördüğümüz kalathoslar en erken MS 1.yy. ortalarından sonra ortaya çıkan Tip 3, Tip 4, 4a ve 4b ile birlikte görülmeye başlar. Ancak MS 2.yy.a geldiğimizde mezar stelleri üzerindeki kalathos betimlemeleri çoğalmaya başlamıştır (Tablo 19).

En erken örnekleri MS 50'de Tip 4a ile birlikte görülmeye başlamıştır. Alınlıkta yer alan kalathoslar boş, bezemesiz, geniş ağızlı, ağızdan tabana doğru daralan basit sepet formundadır. MS. 2.yy. başlarında ise form değişmemiş fakat sepet üzerinde örgü ayrıntıları kafes motifi yapılarak verilmiştir. Bununla birlikte kalathosların içi genellikle yan yana üç adet nar veya elmayla doldurulmuştur. MS. 2.yy.ın ilk çeyreğiyle birlikte

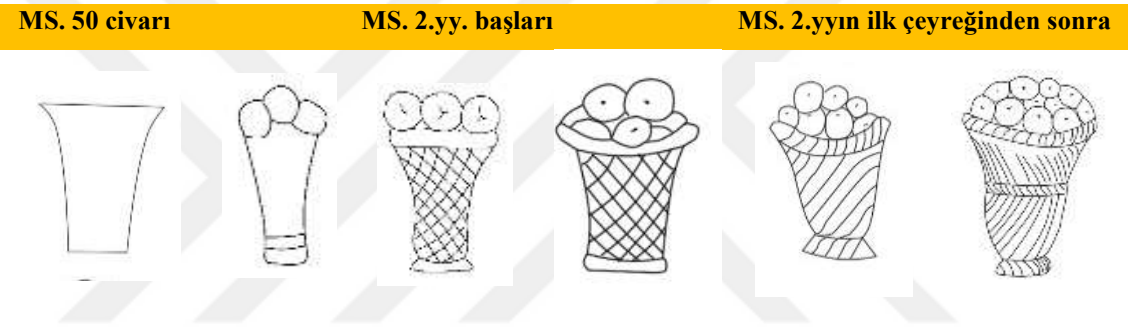
⁶⁹² Waelkens 1986, 12-13; Lochman 2003, 44.

⁶⁹³ Newbold 1925, 365.

⁶⁹⁴ Wujewski 1991, 14.

kalathos formundaki değişiklik dikkat çekmektedir. Geniş dışa çekik ağızlı, ağızdan kaideye doğru daralan, yüksek kaideli kalathoslar içlerinde meyve veya yün yumakları ile MS 2.yy içinde yaygın olarak kullanılmıştır. Aynı formun bazı örneklerinde gövde üzerinde ortada bir örgü ile gövde yatay olarak bölünmüştür. MS. 2.yy'dan itibaren kalathosların tümünde örgü motifi olarak kullanılan kafesler görülmektedir. Aizanitis Bölgesi mezar steli tipolojisi üzerinden takip edebildiğimiz bu gelişim bir yanda Aizanitis'teki taş ustalarının mezar steli üzerindeki süslemelerde göstermiş olduğu gelişimi desteklemekte, diğer yandan kalathosun mezar stelleri üzerinde önemli bir unsur haline geldiğini ve hem günlük yaşamda hem de öteki dünyada önemli eşyalar olduğunu vurgulamaktadır. Aizanitis mezar stellerinde kadına dair objeler arasında yaygın olarak gördüğümüz kalathoslar bir süsleme öğesi olarak özellikle MS. 2.yy'ın ortalarından sonra vazgeçilmez haline gelmiştir.

Tablo 19: Kalathoslar

3.6.2. Unguentariumlar

Demir Çağlarından beri çeşitli yağ şişeleri, parfüm veya kokulu yağ barındıran üzengi kulplu kaplar ile lekythosların mezar hediyesi olarak bırakıldıkları bilinmektedir⁶⁹⁵. Klasik dönemde ise cenaze törenleriyle ilişkili olan lekythosların yerini, Hellenistik ve Roma dönemlerine geldiğimizde unguentariumlar almıştır⁶⁹⁶. Mezarlara bırakılan pişmiş toprak unguentariumlar içlerindeki güzel kokulu sıvıları zamanla sızdırmaktadırlar. Bu nedenle mezardaki kötü kokuları engellemek veya güzel kokmasını sağlamak amacıyla da mezarlara konmuş olabilirler⁶⁹⁷. Bir diğer yandan

⁶⁹⁵ Kurtz-Boardman 1971, 33; Haskell 1985, 221, 224.

⁶⁹⁶ Boardman 1989, 129- 143; Şahin 1996, 143-167.

⁶⁹⁷ Anderson-Stanajovic 1987, 121.

Hellström⁶⁹⁸, toprak kapların geçirgenlik özelliklerinden dolayı değerli parfümlerin taşınmasında elverişli olmadığını ve değerli parfümlerin taşınmasında daha pahalı kapların kullanılması gerektiğini söylemektedir. Bu nedenle pişmiş toprak ve cam örneklerinin yanı sıra gümüş, altın, onyx ve kurşundan⁶⁹⁹ yapılmış unguentariumlar da bulunmaktadır. Aynı zamanda mezarlara bırakılan unguentarium sayısının cenaze törenine katılan kişi sayısına işaret ettiği hakkında görüşler de mevcuttur⁷⁰⁰. Antik dönem cenaze törenlerinde, ölen kişinin bedeninin kokulu yağlar ile ovulduğu, mezar başında gerçekleştirilen cenaze törenleri sırasında ise libasyon yapıldığı bilinmektedir⁷⁰¹. Cenaze töreni bitiminde unguentariumların, mezarın içine bazen atılarak bazen de düzgün şekilde yerleştirilerek bırakıldığı görülmektedir. Erkek ve kadın fark etmeksizin, hem inhumasyon hem de kremasyon gömülerde kullanılmıştır⁷⁰². Boyalı, bezemeli ya da tamamen boyasız ve daha kaba yapılmış örnekler görülebilmektedir. Bu kişinin sosyal statüsü ile ilgili olabilir⁷⁰³.

Unguentariumların içinde ne bulunduğu konusunda birçok seçenek bulunmaktadır. Knossos'ta bulunan cam unguentarium içindeki pembe toz kalıntılarının parfüm olarak kullanılan kırmızı aşı boyasına ait olduğu düşünülmektedir⁷⁰⁴. Atina Pandrosou Caddesi'nde mezar buluntusu olarak karşımıza çıkan unguentarium içinde ölen kişinin *Styx* nehrini geçmesi için Kayıkçı *Kharon*'a vermek üzere konulmuş bir *obol* bulunmaktadır⁷⁰⁵. Bu durum unguentariumların sadece koku ve merhem kapları olmadığını ve çeşitli işlevlerde kullanıldığını göstermektedir.

Unguentariumlar Hellenistik ve Roma dönemlerinde, hem erkek hem de kadın mezar stellerinde betimlenmiştir. Bunun nedeni antik dönemde kokulu yağ veya parfümlerin kullanımının, hem erkek hem de kadınlar arasında yaygın olmasıdır⁷⁰⁶. Ancak cenaze ritüellerine baktığımızda libasyon ve unguentariumların hem kadın hem de erkek mezarlarında yapılması ve unguentariumların her iki cinsiyet için de kullanılmasına karşın mezar stellerindeki unguentariumlar her zaman kadını temsil eden tarafta veya kadın stellerinde görülmektedir⁷⁰⁷. Genellikle belirli bir kozmetik eşyası

⁶⁹⁸ Hellstöm 1965, 24.

⁶⁹⁹ Tuluk 1999, 127.

⁷⁰⁰ Anderson-Stanajovic 1987, 122.

⁷⁰¹ Illiada, 24. 791; Kurtz-Boardman 1971, 144-145; Toynbee 1971, 44.

⁷⁰² Saraçoğlu 2011, 3.

⁷⁰³ Civelek 2001, Lev. XXVII, XXVIII, XXXII.

⁷⁰⁴ Anderson-Stanajovic 1987, 116; Plin. nat. XIII, 3, 19.

⁷⁰⁵ Aström 1964, 189.

⁷⁰⁶ Civelek 2012, 19.

⁷⁰⁷ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 176, 2300; Taf. 305, 2114; Taf. 307, 2146; Taf. 314, 2202; Taf. 322, 2279, 2286; Taf. 324; Taf. 325.

grubu içinde yer alan unguentariumlarla birlikte tarak, ayna, kutu, iğ-kirman ve kalathoslar da mezar stelleri üzerinde görülmektedir. Aslında kadınların günlük yaşamlarına dair bilgiler vermesi açısından önemli betimlemeler olmakla beraber birçok antik yazarın verdiği bilgilerle birlikte incelendiğinde Romalı bir kadının günlük yaşamındaki uğraşları ile de örtüşmektedir⁷⁰⁸.

Genellikle iğ (*fusiform*) ve torba (*bulbous*) biçimli olmak üzere iki esas tipte üretilen unguentariumlar kendi içinde dönem ve coğrafyaya göre farklı alt tiplere ayrılmaktadır. İğ biçimli olarak adlandırılan tip MÖ 4.yy ortalarından MÖ 1.yy sonlarına kadar sıkça kullanılmıştır. Erken dönemde bodur lekythosların takipçisi olarak algılanabilecek bir form özelliğine sahiptir. Erken örneklerinde geniş ve kısa kaideli, şişkin karınlı, kısa ve ince boynu ve dışa çekik dudaklı olarak yapılmıştır. Ayak ve boyun kısmı zamanla uzamış ve gövdenin şişkinliği azalarak iğ biçimine dönüşmüştür⁷⁰⁹. Torba biçimli unguentariumlar ise iğ biçimli unguentariumlardan farklı olarak kaidesiz ve düz tabanlıdır. En yoğun kullanımı Geç Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri arasındadır⁷¹⁰. Ancak MS 2 ile 5. yy. lar arasında boyunları giderek uzamıştır⁷¹¹.

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde iğ biçimli ve torba biçimli üç unguentarium tespit edilmiştir (Tablo 20). Bunlardan 1 tanesi Tip 3a, 2 tanesi Tip 5a'ya aittir⁷¹². Tip 3a üzerinde görülen unguentarium torba biçimlidir ve üçgen alınlık ortasında bulunan kadın büstünün yanında görülmektedir. Büstün diğer tarafında ise tarak bulunmaktadır. Mezar sahibi olan kadın alınlıkta kozmetik eşyaları ve kapı panelinde aynası ile birlikte gösterilmiştir. Tip 5 üzerinde gösterilen toplam üç unguentarium ise iğ formudur. Bunlardan 340 katalog numaralı stel üzerindeki unguentarium kapı panelinde ayna ile birlikte gösterilmiştir. 307 katalog numaralı diğer mezar steli üzerinde Suriye tipi alınlığın üstünde bulunan iğ formu unguentariumlar ortada bulunan bir tarak ve dört yapraklı çiçeğin iki yanında birer adet unguentarium bulunmaktadır. Suriye tipi alınlık içinde ise bir dişi aslan vardır. Bu stel çifte mezar stelinin kadına ait yarısı olmalıdır ve kadın yine tarak ve unguentariumları ile birlikte kozmetik eşyaları ile temsil edilmiştir. Aizanoi Kuzey nekropolis kazılarında iğ ve torba biçimli çok sayıda unguentarium mezar içi ve dışı olmak üzere cenaze ritüellerinde

⁷⁰⁸ Holmes 1992, 47-50.

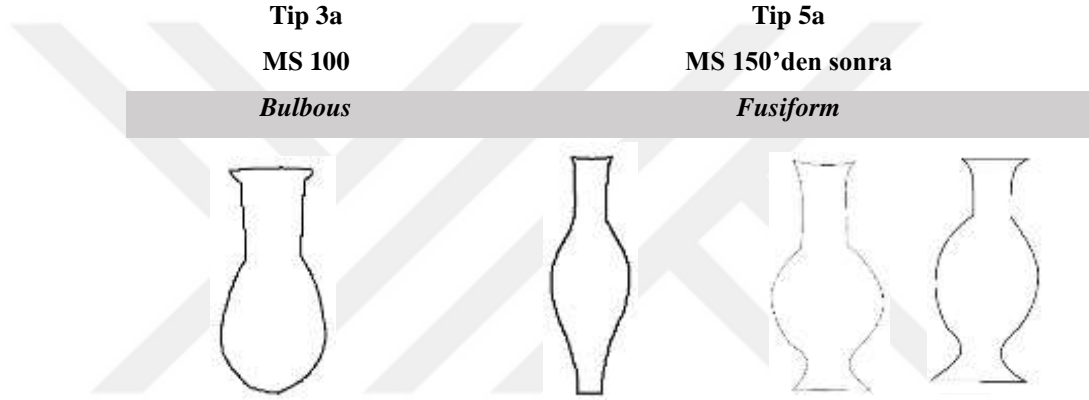
⁷⁰⁹ DüNDAR 2006, 8.

⁷¹⁰ Anderson-Stanajovic 1987, 111-114.

⁷¹¹ DüNDAR 2006, 9.

⁷¹² Kat no: 31, 307, 340.

kullanıldığını göstermektedir. Aynı tipte unguentariumlar mezar stelleri üzerinde de kullanılmıştır. Torba biçimli unguentariumlar MÖ 1.yy ortası ile MS 1.yy'ın ilk çeyreği arasında karşımıza çıkmaktadır⁷¹³. İğ formu unguentariumlar ise aynı mezar stellerinde görüldüğü gibi iki farklı tiptedir. Mezar içi ve mezar dışında kullanılan bu unguentariumlar MS 1.yy ortaları ile son çeyreği arasında özellikle inhumasyon mezarlarında kullanıldığı bilinmektedir⁷¹⁴. Cenaze ritüellerinde defin sırasında veya sonrasında kullanılan unguentariumların bulunduğu mezarlar hem kadın hemde erkeğe ait mezarlardır. Ayrıca antik dönem için erkeklerin de kokulu yağlar ve unguentariumlar kullandıkları bilinmektedir. Ancak Aizanitis Bölgesi mezar stellerinde unguentariumlar her zaman kadına dair bir simge olarak kullanılmıştır.

Tablo 20: Unguentariumlar

3.6.3. Amphoralar

Hem mezar işareti olarak hem de mezar stelleri üzerinde günlük hayatı ve ölü gömme adetlerini simgeleyen bir figür olarak kullanılan amphoralar farklı formları ve işlevleriyle antik dönemde yoğun olarak üretilen ve kullanılan kap formudur. Cenaze törenlerinde, ölünün içine konduğu mezar olarak, ölü yemeklerinde, mezar hediyesi olarak, libasyon törenlerinde ve mezar işareti olarak pek çok yerde ölü gömme adetleri çerçevesinde kullanılmıştır⁷¹⁵. MÖ. 5.yy.da mezar işareti olarak kullanılan mermer loutrophoroslar amphora loutrophoros ve hydria loutrophoros olarak iki tipte yapılmaktadır⁷¹⁶. Protogeometrik dönemden itibaren ise amphora tipi erkek gömüleri, hydria tipi ise kadın gömüleri için kullanılmıştır. Kesin olmamakla birlikte bir diğer

⁷¹³ Korkmaz, Buz 2013, 63.

⁷¹⁴ Korkmaz, Buz 2013, 62.

⁷¹⁵ Monsieur 2007, 137.

⁷¹⁶ Grossman 2013, 24.

görüş ise loutrophorosların henüz evlenmemiş kişilerin mezarlarında bulunduğu⁷¹⁷. MÖ. 3.yy.a tarihlenen ve Atina Agora'sında bulunan mezar stelleri üzerinde loutrophoroslar MS 1.yy'a kadar devam etmektedir⁷¹⁸. MS 1.yy.a tarihlenen iki örnek üzerindeki amphora loutrophoroslar genellikle erkeklerle ilişkilendirilse de birisi kadın mezar steli üzerinde bulunmaktadır⁷¹⁹. Diğer stel ise Apollonios'un mezar stelidir ve Aizanoi Zeus Tapınağı sütunlarında bulunan amphoralar gibi şişkin ve dilimli karınlıdır⁷²⁰.

Aizantis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde amphoralar az görülmekle birlikte MS 1.yy. başlarından sonra kullanılmaya başlamıştır⁷²¹. MAMA'ya göre ise amphoralar kadınlara ait mezar stellerinde görülürdü ve bu amphoralar Aizanoi Zeus tapınağının sütunları üzerindeki amphoralarla aynıydı⁷²². Mezar stelleri üzerindeki amphoraların tümü masa amphoralarıdır. Hellenistik Dönemde ortaya çıkan form Atina, İtalya ve Anadolu'da birçok kentte üretilmiştir⁷²³. En erken örnekler Atina Agorası kazılarında MÖ 275 yılına tarihlenmektedir⁷²⁴.

Aizantis Bölgesi'nde 6 adet mezar steli üzerinde amphora görülmektedir. Bunlardan 1 tanesi Tip 4, 2 tanesi Tip 4a, 1 tanesi Tip 4b, 1 tanesi Tip 5 ve 1 tanesi Tip 5a'ya aittir. Tüm amphoralar uzun boyunlu, şişkin karınlı ve yüksek kaideli masa amphoralarıdır ve iki farklı tiptedir. Ancak Tip 3'te karşımıza çıkan ve Aizantis'teki tek örnek olan kap amphoraya benzemekle birlikte bir krater olmalıdır. MS 50 civarında ortaya çıkmıştır. Geniş ve açık ağızlı, ağız kenarından omuza doğru daralan, şişkin ve dilimli karınlı, dibe doğru daralan yüksek kaidelidir. Her iki yanında uçları üstte içe doğru, altta ise dışa doğru kıvrık uçlu kulpu bulunmaktadır. MS 1.yy.ın son çeyreğinde yani Zeus Tapınağı'nın inşasının başladığı dönemde Tip 4 ve 4a'ya ait mezar stelleri üzerinde görülen amphora tipi ise tapınağın sütunları ile ion başlıklarının birleştiği yerde görülen amphoralarla aynı tiptedir. Geniş ağızlı, ağız kenarından omuza doğru daralan uzun boyunlu, küreye yakın şişkin dilimli karınlı, alçak kaidelidir. Karın üzerindeki dilimler karının ortasından yatay olarak ikiye ayrılmış şekilde üst ve alt kısımlarda dilimlenmiştir. Ağız kısmında tıpa şeklinde bir kapağı bulunmaktadır. Her iki yanında uçları üstte içe doğru, altta ise dışa doğru kıvrık uçlu kulpu bulunmaktadır.

⁷¹⁷ Grossman 2013, 25.

⁷¹⁸ Grossman 2013, Pl. 73, 228 (I 7038); 229 (I 1184).

⁷¹⁹ Grossman 2013, 167-168; Pl. 74, 232 (I 3106).

⁷²⁰ Grossman 2013, Pl.74, 233 (I 7037); Naumann 1979, Taf. 53 b-f.

⁷²¹ Lochman 2003,44.

⁷²² MAMA, xlix.

⁷²³ Rotroff 1997, 120.

⁷²⁴ Rotroff 1997, 121, 123.

Bu tip amphoraların öncüleri Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk dönemlerinde karşımız çıkmaktadır. Efes'teki Domitianus terası ve Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda da benzer süslemeler görülmektedir. Ancak bu örnekler daha bitkisel bezemelerdir. Aizanoi örneği görülen tek gerçek ve birebir uygulamadır. Geç Falviuslar Dönemi'nde de bu tip kapların kullanıldığı bilinmektedir⁷²⁵. Sanatçı Zeus tapınağının yapıldığı dönemde bu tip amphoraları görmüş ve mezar stellerinde de kullanmıştır. Aynı zamanda bu tip amphoralar Aizanitis Bölgesi'nde üretilip kullanılıyor olmalıdır. Bir diğer yandan tapınak gibi kutsal bir mekânda veya bir mezar steli üzerinde bu tip bir amphoranın kullanılmış olması bu kapların özel dini törenlerde, cenaze törenlerinde ve ölü yemeklerinde kullanılmak üzere üretildiğini de akla getirmektedir. Tip 4a, Tip 5 ve Tip 5a üzerinde görülen diğer tip amphora MS. 2.yy ile birlikte yapılmaya başlamıştır. Tip 5 ve 5a'da alt kapı panelinde görülen tip Zeus Tapınağı'nda gördüğümüz amphoralara çok benzer olmasına karşın ufak farklar bulunmaktadır. Dar ağızlı, ağız kenarından omuza doğru daralan kısa boyunlu, şişkin karınlı, yüksek kaidelidir. Ağız kısmında tıpa şeklinde bir kapağı bulunmaktadır. Boynun her iki yanında başlayan uçları üstte içe doğru, altta ise dışa doğru kıvrık uçlu kulpları bulunmaktadır. Kulpların alt kısmı karın üzerinde biterek dışa doğru kıvrılmıştır. Karın üstü çizgisel bezemelidir. Söz konusu bu gelişim amphoralar için bir form gelişimi değil sanatçının kentteki inşa faaliyetiyle birlikte çevresinde gördüğü veya günlük hayatta kullandığı kapları mezar steli üzerinde uygulamasından ibarettir (Tablo 21).

Tip 3 MS 50 sonrası	Tip 4, 4b, MS 1.yy.ın son çeyreği	Tip 4a, 5, 5a MS 2.yy ile birlikte

Tablo 21: Amphoralar

⁷²⁵ Jes et al. 2010, 73, Abb. 72b, 73.

3.7. Tarım Aletleri

Mezar stelleri üzerindeki figürlerden birisi olan tarım aletleri genel olarak ölen kişinin hayattayken yaptığı işler ile ilgili bir semboldür. Bu sembol şüphesiz ki kişinin mesleği veya ailesinin geçimini sağladığı kaynağı göstermektedir. Phrygia Bölgesi mezar stelleri ve hatta adak stelleri⁷²⁶ üzerinde özellikle saban, tahra ve öküzler bölgedeki tarım ve hayvancılık faaliyetlerine işaret etmektedir. Aizanitis Bölgesi dışında Phrygia Bölgesi'nin genelinde mezar stelleri üzerinde kapı panellerinde ve kapı panellerinin altında açılan alanda saban, tahra (*Falx vinitoria*) ve sabana bağlı öküzler görülmektedir. *Falx vinitoria* gibi tarım ile ilgili aletler yoğunlukla Aizanitis'in doğusunda sürdürülen bağcılık ile ilgili faaliyetlerden dolayı görülüyor olmalıdır. Bununla alakalı olarak asma dalları da hem sembolik bir anlam taşıyor hem de sanatçının bölge florasında gördüğü bir bitki olarak mezar stellerinde yer almaktadır⁷²⁷. Aizanitis sınırları içinde yer alan Yenicearmutcuk⁷²⁸ ve Hacıkebir⁷²⁹,de bulunan iki mezar steli üzerinde tahraların bulunduğu MAMA ekibi tarafından bildirilmiştir. Ancak tahra veya saban gibi tarım aletleri bölge dışındaki mezar stellerinde Aizanitis'e göre daha yoğun kullanılmıştır. Yukarı Tembris Vadisini kapsayan Kütahya, Altıntaş ve hatta Eskişehir, Uşak ve Afyon'a kadar yayılan alanda öküzler tarafından çekilen saban⁷³⁰, tek başına saban⁷³¹ ve tahralar⁷³² sıkça görülmektedir.

3.7.1. Saban

Yüzyıllardır tarım alanında önemli bir icat olarak karşımıza çıkan sabanlar ekim zamanından önce toprağı havalandırarak tarlayı ekilebilecek duruma getiren tarım araçlarıdır. Hesiodos sabanı tarif ederken “*İki saban yap kendine evde, biri parçasız olsun, biri parçalı. Biri kırılırsa ötekine sürersin öküzleri, Dingil için defne ve karaağaç iyidir. En az onlar kurtlanır, ökçe için kuru meşe, sap için de yaş meşe*” demiştir⁷³³. Hesiodos'un da belirttiği gibi saban (*arotorn*) çeşitli parçalardan oluşmaktadır. Eğimli

⁷²⁶ Kütahya Aslanapa İlçesi Yağcılar Köyü'nde bulunan ve Zeuksis'in Hekate'ye adadığı stel üzerinde iki öküze bağlanmış saban görülmektedir. Drew-Bear et al. 1999, 324, no: 519

⁷²⁷ MAMA IX, xlix.

⁷²⁸ MAMA IX, C363.

⁷²⁹ MAMA IX, C437.

⁷³⁰ Waelkens 1986, Taf. 35, 233; Taf. 39, 243.

⁷³¹ Waelkens 1986, Taf. 41, 250, 251; Taf. 73, 477.

⁷³² Waelkens 1986, f. 40, 249, Taf. 51, 341, 360; Taf. 64, 430.

⁷³³ Hesiod. İşl., 431-437.

saban oku (*gye*), çekme koluna (*histoboe*) ve sabanın tabanına (*elyma*) takılıyordu. Çiftçinin sabanı ve hayvanları kontrol ettiği tutma kolu da (*ekhetle*) sabanın tabanına tutturuluyordu. Çekme kolunda bulunan bir boyunduruk (*zygon*) ile hayvanlar sabana koşuyor ve sabanın altına bronz veya demirden yapılan bir saban demiri (*hynis*) takılıyordu⁷³⁴.

Mezopotamya'da Erken Hanedanlar Dönemi'nde toprağı işlemek için taş veya ahşaptan yapılmış sabanın kullanıldığı bilinmektedir⁷³⁵. Mezopotamya'da Kassit Dönemi'nden en iyi bilinen saban bir sınır steli üzerinde Neo-Asur tasviri olarak karşımıza çıkar⁷³⁶. Burada görüldüğü gibi tarlada yapılan ekim işi kolay bir iş değildir. Saban takımı üzerinde üç kişi veya en az iki kişinin çalışması gereklidir. Bu kişilerden birisi sabanı iterek sürecektir, diğer kişi ise hayvanları çekerek çevirecektir⁷³⁷.

Sabanlar mezar stelleri dışında özellikle tarımsal faaliyetlerle ilgili olan Zeus Bronton'a adanmış adak stellerinde de sıkça görülmektedir⁷³⁸. Phrygia Bölgesi mezar stellerine baktığımızda ise saban Aizanitis Bölgesi mezar stellerine göre daha yoğun kullanılmıştır. Yukarı Tembris Vadisini kapsayan Kütahya, Altıntaş ve hatta Eskişehir, Uşak ve Afyon'a kadar yayılan alanda tek başına⁷³⁹ veya öküzler tarafından çekilen saban⁷⁴⁰ sıkça görülmektedir.

Tez kapsamında incelediğimiz Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde iki stel üzerine saban görülmektedir⁷⁴¹ (Tablo 22). Stellerin her ikisi de Tip 5'e aittir. Aizanitis Bölgesi'nde genel olarak gördüğümüz kapı panelleri şemasının aksine söz konusu iki stelde de sol üst panelde çiçek motifi yerine saban kullanılmıştır. Stellerin yazıtlarına baktığımızda tarım ile ilgili olabilecek bir veriye rastlamamış olsak da Aizanitis'te bir moda haline gelmiş üst panellerde solda çiçek, sağda kapı kilidi şemasını bozacak kadar önem verilen sabanın ölen kişi için önemli bir obje olduğu kesindir. Bu durum açıkça kişinin hayattayken yaptığı iş ile ilgilidir.

Tip 5

Tablo 22: Saban

⁷³⁴ Özdzibay 2004, 4.

⁷³⁵ Potts 1997, 78, Fig. III, 8.

⁷³⁶ Potts 1997, 78, Fig. III, 9.

⁷³⁷ Potts 1997, 79.

⁷³⁸ Akyürek Şahin 2002, Kat no: 72, 96, 144, 171, 173, 175, 176, 195.

⁷³⁹ Waelkens 1986, Taf. 41, 250, 251; Taf. 73, 477.

⁷⁴⁰ Waelkens 1986, Taf. 35, 233; Taf. 39, 243.

⁷⁴¹ Kat no: 209, 228.

3.8. Domestik Motifler

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde görülen motifler özellikle kapı gövdeli steller üzerinde evsel yaşamla ilgili olarak çeşitli figürleri barındırmaktadır. Kapılar bir mekân veya odanın kapısı olmaktan daha ziyade ya Hades'in yani yeraltındaki ölüler dünyasının kapısı veya ölen kişinin öbür dünyadaki evinin kapısını temsil etmektedir. Öncelikli olarak kapı figürü ile alakalı kapı aksamaları olan kilitler ve tokmaklar incelenmiştir. Bu dünyadan ölülerin yani Hades'in dünyasına geçişi sembolize eden kapılar aynı işlevle kullanıldıkları için bilinen ve kullanılan aksamalarının betimlenmesi doğal bir sonuçtur. Kilitler kapıların genellikle sağ üst panellerinde görülürler ancak bu açıp kapama işlevi olan kapılarda olduğu gibi konumlandırılmamıştır. Kapı tokmakları ise alt kapı panellerinde baklava dilimi içinde tek örnek haricinde daire şeklinde gösterilmektedir. Steller üzerinde gördüğümüz diğer domestik motifler genellikle stel sahibinin ve-veya eşinin, çocuklarının, diğer akraba ve arkadaşlarının cinsiyetleri ile alakalıdır. Bu figürler kadınlar için günlük kullanım eşyaları ve günlük uğraşları ile ilgili olarak ayna, tarak, iğ ve kirman, yün yumakları, erkekler içinse okuryazarlığı simgeleyen stylus, kâğıt rulosu ve kalkanlardır. Bu figürler hem kapı panellerinde hem de alınlıklarda karşılaştığımız betimlemelerdir. Özellikle MS 1.yy.ın ilk çeyreğinden sonra Suriye tipi alınlıklı mezar stellerinin ortaya çıkmasıyla birlikte yoğun olarak mezar stellerine işlenmişlerdir. Bu motifler ölen kişinin ölmeden önce yaşadığı hayattan ipuçları mı vermekte yoksa ölümünden sonra diğer tarafta bu hayata devam ettiğini mi göstermektedir? Aslına bakılırsa antik dünya insanının 'öbür dünya' inancı her iki sorunun da cevabını karşılamak için yeterlidir. Buna göre dünyadaki onurlu ve huzurlu hayat diğer tarafta da devam etmelidir.

3.8.1. Kilit Aynaları

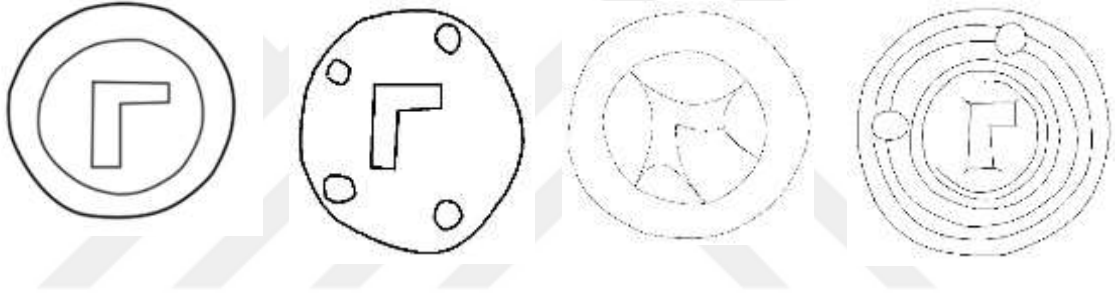
Kilit aynaları, kilit mekanizması içine yerleştirilen sürgülü kilitlerin üstünde yer alan yüzeye verilen isimdir. Gerçek kapılarda mekanizmaya dışarıdan müdahale edilmesini engellemek amacıyla metalden yapılmışlardır. Dörtgen ya da yuvarlak bir forma sahiptirler ve etrafında kapıya sabitlemek amacıyla çivi delikleri bulunmaktadır⁷⁴². Büyük boyutlu kilit aynalarının kapılarda, küçük boyutlu olanların ise

---

⁷⁴² Cesur 2009, 70.

ahşap kutularda kullanıldığı örnekler⁷⁴³ mevcut olmakla birlikte Antik Dönem’de metal işçiliği faaliyetlerinin ve kilit aynalarının üretiminin gerçekleştirildiği atölyelerin varlığı bilinmektedir⁷⁴⁴.

Aizanitis’te karşımıza çıkan kapı biçimli mezar stellerinin her birinde istisnasız görülen kilitler ikişerli olmak üzere üst üste ayrılan dört veya altı panelin kapı olduğunu anlatan en önemli figürlerdir. Bunun yanında bu kilitler ölen kişinin öbür dünyaya geçtikten sonra geri dönüşünün olmadığını ve bu dünyanın kapılarının onun için sonsuza kadar kapandığını da anlatmaktadır. Yaşayanlar içinse diğer tarafa geçişin imkânsızlığını göstermektedir. Ayrıca kapılar üzerindeki kilitler ile kapının ardında tinsel bir değer olduğu ve bunun diğer tarafta kapalı tutulması gerektiği vurgulanmaktadır. Belki de kilitlerin bu denli fazla betimlenmesi ancak buna rağmen hiç anahtar bulunmaması bu şekilde açıklanabilir.

Tablo 23: Kilit Aynaları

Şüphesiz ki mezar stelleri üzerinde gördüğümüz kapılar ve kilitler açılıp kapanma işlevi gören gerçek kapıların birer taklididir ve ölen kişinin diğer dünyadaki evinin kapısını temsil etmektedir. Bu nedenle kapıları öncelikle Roma Dönemi betimlemelerinde gördüğümüz kapılar ve kapı aksamları ile karşılaştırmak doğru olacaktır. Sardeis’te bulunan kilit aynaları dairesel ve dörtgen formlu olup kapı biçimli mezar stelleri üzerinde gördüğümüz kilitler ile aynı formdadır⁷⁴⁵. Aizanitis mezar stelleri üzerinde görülen kilit aynaları aslında gerçek ahşap kapılarda kullanılan kilit aynaları ile aynı şekilde yapılmıştır⁷⁴⁶. Aizanoi’da tapınağın güneyinde yapılan kazı çalışmalarında Hellenistik dönem tabakasında bulunan dörtgen formlu, köşeleri

⁷⁴³ Şahin 2010, 70.

⁷⁴⁴ Kretschmer 2000, 15.

⁷⁴⁵ Dörtgen örnekler için bkz: Waldbaum 1983, pl. 23, 384; Dairesel örnekler için bkz: Waldbaum 1983, pl.24, 385; Sharp 2011, 48, fig. 22.

⁷⁴⁶ Cesur 2009, Lev. 18, Kat no: I2-I3.

sivriltilmiş (ingot biçimli) bronz kilit aynası Aizanitis dışında karşımıza çıkan mezar stellerinde görülmektedir⁷⁴⁷. Aizanitis'teki mezar stellerinde görülen kilitler dairesel formludur (Tablo 23). Bir daire veya iç içe geçmiş daireler içinde bulunan kilit deliği her zaman Γ şeklindedir. Delik kimi zaman köşelerinden sivriltilmiş şekilde yapılmış olsa da genellikle düzdür. Kilit aynasını kapıya sabitlemek için gerçek kapılarda kullanılan çiviler kapı panellerinde yapılan kilit aynalarında da aynı şekilde gösterilmiştir.

3.8.2. Kapı Tokmağı

Aizanitis Bölgesi'nde görülen kapı biçimli mezar stellerinin hepsinde istinasız görülen bezemelerden birisi kapı tokmaklarıdır. Kapının alt panellerinde her iki tarafa genellikle baklava dilimi biçimli bir çerçeve içinde bulunan tokmakların çerçevesiz örnekleri de az olmakla beraber görülmektedir. Baklava dilimleri erken dönemlerden itibaren bereketi simgelemektedir. Üst Paleolitik Dönem'de görülen kadın figürinleri geniş göğüslü ve büyük kalçalıdır ve form ortadan üste ve alta doğru incelmektedir. Bu da basit bir baklava görünümü yaratmaktadır⁷⁴⁸. Baklava dilimi deseni Paleolitik ve Neolitik Dönem boyunca Mezopotamya'da seramikler ve silindir mühürler üzerinde sıkça görülmektedir⁷⁴⁹.

Aizanitis'te sadece bir örnek⁷⁵⁰ dışında tüm kapı tokmakları dairesel formludur. Kapının çalınması işlevinin yanı sıra kapıyı açmak ve kapatmak için kullanılan tutamak işlevli bir kapı aksamı olması da mümkündür. Vatikan Müzesi'nde bulunan ve MS 2.yy.a tarihlenen urne üzerinde kapının iki yanındaki Nikeler üst panellerde bulunan vaşak başı şeklinde yapılmış kapı tokmaklarından tutarak kapıyı açmaktadırlar⁷⁵¹.

Roma'da aslan⁷⁵², leopar⁷⁵³ veya kurt⁷⁵⁴ gibi farklı hayvanların ağızlarında sivri dişlerinin arasına yerleştirilmiş dairesel kapı tokmakları hem gerçek kapılarda hem de kapı biçimli mezar stelleri veya yalancı kapılarda yaygın şekilde kullanılmıştır. Bu hayvan başları aynı zamanda dairesel tokmağı kapıya sabitleyen süslemeli bir aksam

⁷⁴⁷ Lochner 2010, 33, Abb. 23.

⁷⁴⁸ Köse 2013, 221; Leroi-Gourhan 1968, 207.

⁷⁴⁹ Goff 1963, 11, Fig. 58/25, 155, 590.

⁷⁵⁰ Kat no: 26.

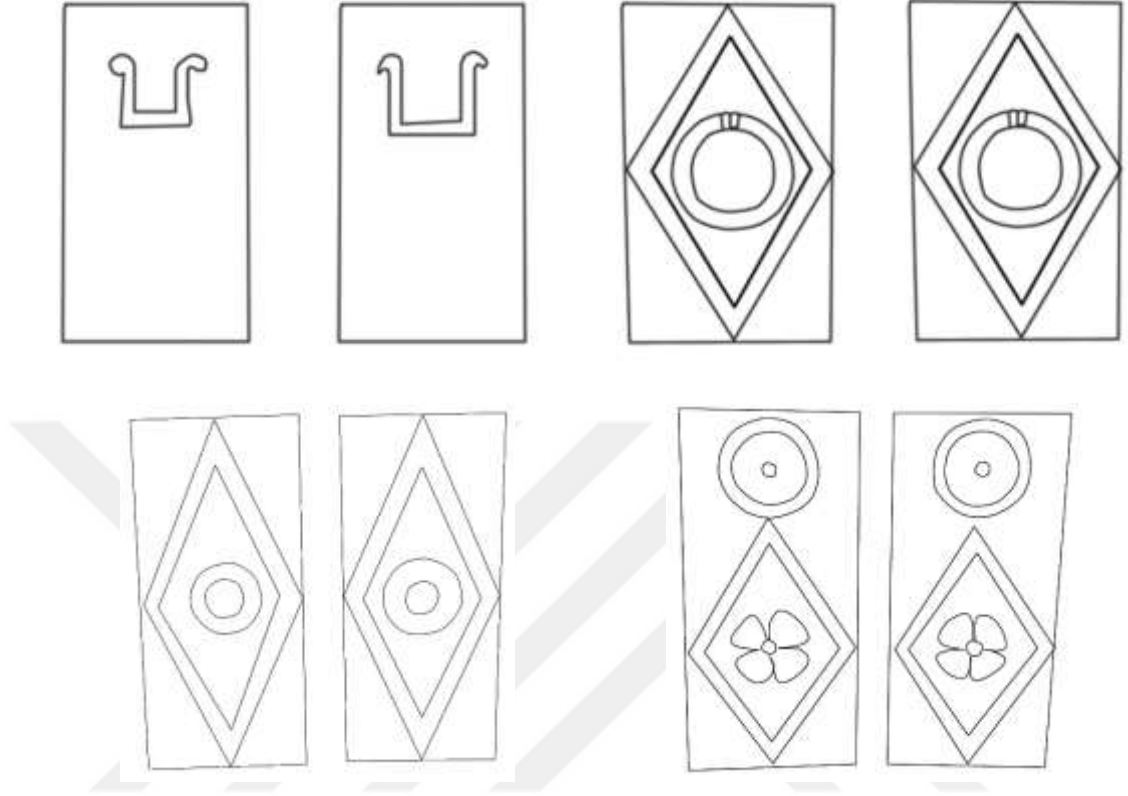
⁷⁵¹ Künzl 2003, 275, Abb. 59.

⁷⁵² Künzl 2003, 202-206, Abb. 1-6

⁷⁵³ Künzl 2003, 213, Abb. 16.

⁷⁵⁴ Künzl 2003, 216, Abb. 15.

haline gelmiştir. Aizanoi’da ise kapı tokmakları bazen basit aksamlarla kapıya tutturulmuş bazen de kapı paneline sabitleyecek bir aksam olmaksızın panelin ortasında yer almıştır (Tablo 24).

Tablo 24: Kapı Tokmakları

Baklava dilimi ve kapı tokmakları her zaman aynı kompozisyon içinde olmayabilirler. Baklava dilimleri içinde çiçeklerin bulunduğu ve kapı tokmaklarının da baklava dilimlerinin üstüne veya altına konumlandırıldığı örnekler mevcuttur.

3.8.3. Ayna

İnsanın sudaki aksini gördüğü ilk andan günümüze kadar aynalar cisimlerin görüntüsünü veya ışığını yansıtan objeler olarak insanlık tarihinin çok eski dönemlerinden beri kullanılmışlardır. Günümüzde cam aynalar sıklıkla kullanılırken daha önceden bronz veya gümüş gibi malzemelerden yapılan aynalar kullanılırdı. Anadolu’da bilinen en eski ayna MÖ 6000’e tarihlenen Çatalhöyük’teki siyah renkli volkanik obsidyenden yapılan aynadır⁷⁵⁵. Latince ismi *Speculum* olan aynalar daha

⁷⁵⁵ Sevin 2003, 55-57.

sonra çeşitli metallerin yassı duruma getirilerek parlayıncaya kadar cilalanmasıyla oluşturulmuştur⁷⁵⁶. Özellikle levhaların gümüşlenip ayna haline getirilmesinde kullanılan cıva madeni ayna yapımında önemli bir malzeme olmuştur⁷⁵⁷. Aynalar genellikle, önce kalay ve bakırdan oluşan bir bileşimden daha sonra gümüşten yapılmışlardır. İlk başta en saf gümüşten yapıldılar, ancak daha sonra düşük kalitede bir metal kullanıldı⁷⁵⁸. Antik yazarlar az sayıda da olsa altın aynalardan ve aynaların günlük yaşamda kullanıldıklarından da bahsetmektedir⁷⁵⁹. Plinius, gümüş aynaların ilk olarak Gnaeus Pompeius Magnus zamanında Praxiteles tarafından yapıldığını söylemektedir. İmparatorluk Dönemi'nde gümüş aynaların kullanımı o kadar yaygındı ki, hizmetçiler tarafından bile kullanılmaya başlandı⁷⁶⁰. Aynalar genellikle küçüktü ve elde taşınabilecek boyuttaydı. Bir sapa sahiptirler ve yuvarlak veya oval şeklindedirler⁷⁶¹. Ancak büyük boyutlu aynaların varlığı da bilinmektedir⁷⁶². Aynalar saç tokaları, taraklar ve unguentariumlar ile birlikte Romalı kadınların günlük rutini içinde severek kullandıkları kozmetik eşyalar arasındadır⁷⁶³.

MÖ 5. ve 4.yy.larda mezar hediyesi veya mezar işareti olarak da kullanılan beyaz zeminli lekythoslar üzerinde karşımıza çıkan sahnelerde ölen kişiyi temsil eden kadın figürlerinin ellerinde aynalar bulunmaktadır. Brüksel Müzesi'nde bulunan ve Bowdoin Ressamı'na ait lekythos üzerinde arka yüzde ölen kişinin elinde bir ayna tuttuğu görülmektedir⁷⁶⁴. Aynı zamanda yine lekythoslar üzerinde görülen sahnelerde ölen kişinin kişisel eşyaları arka duvarda asılı halde bulunmakta ve bu eşyaların arasında aynalar da karşımıza çıkmaktadır⁷⁶⁵. Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde bulunan ve Syriskos Ressamı'na ait antropomorfik bir kap üzerinde ise ölen kişinin elinde bir ayna görülmektedir⁷⁶⁶. Beyaz zeminli lekythoslar üzerinde görülen bu figürlerin tümünü kadın olması ise tesadüf değildir. Şüphesiz ki ayna kadını sembolize eden bir eşyadır ve kadınların kullanımındadır. Beyaz zeminli lekythoslar dışında MS 6.yy. sonlarında

---

⁷⁵⁶ Smith 1853, 905.

⁷⁵⁷ Sevin 2007, 189-190.

⁷⁵⁸ Plin. Nat. 33, 9.

⁷⁵⁹ Eurip. Hecub. 925; Senec. Quaest. Nat. I.17; Aelian, XII.58.

⁷⁶⁰ Plin. Nat. 34, 17.

⁷⁶¹ Smith 1853, 905.

⁷⁶² Cowell 1980, 66

⁷⁶³ Johnson 1903,177-178.

⁷⁶⁴ Kurtz 1975, Lev.16/2a.

⁷⁶⁵ Kurtz 1975, Lev.61/1, Lev. 22/2a. Ashmolean Müzesi'nde bulunan ve Vlastra Ressamı ve Thymbos Ressamı'na ait beyaz zeminli lekythoslar üzerinde kısa saplı el aynaları görülmektedir.

⁷⁶⁶ Kurtz 1975, Lev.64/4.

Attika siyah figürlü kaplarda skyphos⁷⁶⁷, lebes gamikos⁷⁶⁸, pyksis⁷⁶⁹, kyliks⁷⁷⁰ ve pelikeler⁷⁷¹ üzerinde ellerinde ayna bulunan kadınları görmek mümkündür.

Geç Arkaik ve Erken Hellenistik dönemler arasında, Ege adaları ve Yunanistan'daki dört yerleşim aynaların üretimi açısından önemli merkezlerdi. Chalcis, Atina, Corinth ve Ionia. Ayna endüstrisi, özellikle İtalya'nın güneyinde Tarentum ve Epizephyrian Locris'den içinde ayna üretiminde önde gelen merkezler bulunduran Yunanistan yarımadasına kadar genişlemiştir⁷⁷². Corinth'de MS 6.yy'dan itibaren bronz aynalar görülmeye başlanmıştır. MÖ 4.-5. yy. larda saplı el aynaları, dairesel formlu ve sap kısmı süslemelidir. Mezar hediyesi olarak bulunmamış olup erken örnekler arasındadır⁷⁷³. MÖ 4. ve 5.yy.larda Corinth'de aynalar adak objesi olarak da kullanılmıştır. Bu aynalar pişmiş topraktan yapılmış kaba kulplu diskler şeklindedir. Nadiren boyalı olan aynalar kadın figürlerinin ellerine tutuşturulmak için yapılmış olduğu söylene de böyle bir örnekle karşılaşmamıştır⁷⁷⁴. Bu aynaların tek başlarına adak objesi olarak kullanıldığı açıktır.

Aynalar veya saplar üzerinde çeşitli süslemeler ve sahneler görülmektedir. Karyatid biçimli ayaklı aynalardan⁷⁷⁵ fildişi saplara⁷⁷⁶, erotik sahnelerden mitolojik sahnelere kadar çeşitli süslemeler aynalara işlevinin yanı sıra ayrı bir güzellik katmıştır. Chalcis, Atina, Corinth ve Ionia örneklerine baktığımızda özellikle ayna kutularının iç ve dış yüzlerinde veya aynaların arka yüzlerinde Eroslu erotik sahneler⁷⁷⁷, Zeus ve Ganymedes⁷⁷⁸, Dionysos ve Ariadne, Aphrodite ve Eros⁷⁷⁹, Herakles ve Nympe⁷⁸⁰, Aphrodite, kuğu ve kaz⁷⁸¹, Keçi üstünde (Epitragia) Aphrodite, Pan ve Eros⁷⁸² sahneleri karşımıza çıkmaktadır. Aynalar ayrıca Dionysos ayinlerinde de kullanılmaktadır. Ayna

⁷⁶⁷ Cerqueira 2018, 163. Kap üzerinde Aphrodite, Hera ve Athena'nın katıldığı ve Paris'in en güzeli seçtiği güzellik yarışması tasvir edilmiştir. Aphrodite'nin elindeki ayna güzellik yarışmasının galibi olduğunu, onun niteliğini ve güzelliğini işaret etmektedir.

⁷⁶⁸ Cerqueira 2018, Fig. 4.

⁷⁶⁹ Cerqueira 2018, Fig. 5.

⁷⁷⁰ Cerqueira 2018, Fig. 6.

⁷⁷¹ MÖ 4.yy.a tarihlenen ve Calvert Koleksiyonu içinde bulunan pelike üzerinde ön yüzde elinde bir ayna tutan ve hafifçe eğilmiş olan kadın ile karşısında büyük boneli kadın başı görülmektedir. Demirkan 2009, 33, Kat no: 29.

⁷⁷² Treister 1996, 206-209.

⁷⁷³ Davidson 1952, 180, Pl. 81, 1306-1309.

⁷⁷⁴ Davidson 1952, 11, Pl. 5, 67-73.

⁷⁷⁵ Cerqueira 2018, Fig. 1. British Museum Inv. 1873,0820.235. Atina'da bulunmuştur. MS 460.

⁷⁷⁶ Cerqueira 2018, Fig. 3.

⁷⁷⁷ Cerqueira 2018, Fig. 7a-b. Boston Güzel Sanatlar Müzesi, MÖ 340-320.

⁷⁷⁸ Cerqueira 2018, Fig. 8. Berlin Müzesi, MÖ 360-350.

⁷⁷⁹ Cerqueira 2018, Fig. 9a-b. Atina National Museum, MÖ 5.yy'ın son çeyreği.

⁷⁸⁰ Cerqueira 2018, Fig. 10. British Museum, MÖ 300-280.

⁷⁸¹ Cerqueira 2018, Fig. 11-12, Atina National Museum, MÖ 5.yy'ın son çeyreği.

⁷⁸² Cerqueira 2018, Fig. 13, Berlin Müzesi, MÖ 375.

kişinin karakterinin veya görüntüsünün tam tersini yansıtması veya kişinin gerçek kimliğinin kaybolmasını veya saklamasını sağlaması açısından da önemlidir. Bu durum bir yetişkinin çocuğa, bir kadının erkeğe dönüşmesi ile temsil edilmektedir⁷⁸³. Dionysos, Zeus ve Semele'nin oğludur ve Semele Zeus'un gerçek yüzünü görünce Dionysos'u doğurmadan ana rahminden çıkarmıştır. Zeus ise onu alıp baldırına yerleştirmiş ve Dionysos Zeus'un baldırından doğmuştur. Bu nedenle ona iki kere doğan anlamında Dionysos adı verilmiş ve ölümle de her zaman bir bağlantısı olmuştur. Bu durumda Dionysiak ayinlerinde aynanın kullanılması aynanın zıtlık özelliğinden dolayı (çocuk-yetişkin, kadın-erkek örneklerinde olduğu gibi) bir tarafının yaşamı ve diğer tarafının da ölümü temsil etmesiyle açıklanabilir.

Mezar stellerinde de aynalar kadınların vazgeçilmez eşyaları arasında görülmektedir. MÖ 2.yy. başlarına tarihlenen mezar steli üzerinde soylu bir kadın tahtta oturmuştur ve karşısında hizmetçisi vardır. Kadının sol kolu tahtın kolunda dururken, sağ kolunu açık bir kutu veya aynanın kapağına dokunmak için uzatmaktadır. Kutu veya ayna karşındaki hizmetçi kızın elinde durmaktadır⁷⁸⁴.

Mezar hediyesi olarak karşımıza çıkan aynalar kadın mezarlarının neredeyse vazgeçilmez objesidir. Genellikle bronz veya gümüş aynalar saplı veya sapsız olarak bulunur. Aizanoi'da 2012 yılı Kuzey Nekropolis kazılarında ortaya çıkarılan 5 nolu mezarda bireyin ayakucunda mezar konteksi içinden ilaç karıştırma tablası ile birlikte bir sapsız bronz ayna bulunmuştur⁷⁸⁵. MS 1.yy. ortalarına tarihlenmektedir. Benzer aynaların kurşun kalaylı bronz örnekleri Sardeis'te mezar hediyesi olarak bulunmuştur ve genel olarak Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmiştir⁷⁸⁶. Yine Aizanoi'da 1978 yılında yapılan kazılarda Hamam-Palaestra yapısının apoditerium olduğu düşünülen odasında bir bronz ayna sapı bulunmuştur. Sap yuvarlak kesitlidir ve alt ve orta kısımları geniş bilezik bezeme ile süslüdür⁷⁸⁷.

Aynaların kadınların günlük hayatta kullandıkları önemli eşyaları arasındadır. Bunun yanında aynalar eşya sadece kadınların kişisel bakım malzemeleri arasında bulunmakta ve bu nedenle kadın cinsi ile ilişkilendirilmektedir. Klasik dönemden itibaren kadın tasvirlerinde gördüğümüz aynalardan, mezarlara bırakılan aynalara kadar, bu eşya kadının hayatla ilgili en önemli parçası olmuş bu nedenle ölümden sonra da

---

⁷⁸³ Seaford 1998,101.

⁷⁸⁴ Koch 2001, 125.

⁷⁸⁵ Özer 2013c, 52; Varmaz 2016, 132, Res. 1-2.

⁷⁸⁶ Waldbaum 1982, 108, Pl. 42, 648-652.

⁷⁸⁷ Cesur 2019, 57, kat no: E3.

yanına alacağı önemli eşyalardan biri haline gelmiştir. Bu durumda mezar stelleri üzerinde sıkça gördüğümüz kadına dair bir obje haline gelmesi tüm bu tarihsel sürecin bir sonucudur. Pinau, küçük boyutlu el aynalarının günlük kullanım için değil mezar hediyesi olarak sembolik bir anlamının olduğunu söylemektedir. Mezarlarda bulunan aynaların mezar içinde, ayakucunda veya bireyin elinde bulunmasının da ölümden sonraki yaşamla ilgili sembolik bir anlamı olmalıdır⁷⁸⁸. Hartlaub ise günümüzde de aynanın ruh ile bağlantılı olarak anıldığını ve Antik Dönem’de aynaların ruhu, ruhun yansımaları ve tanrıların erdemini temsil ettiğini belirtmektedir⁷⁸⁹.

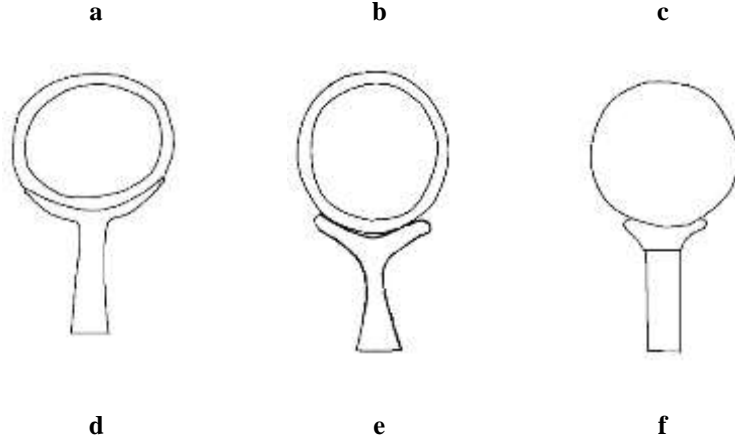
Aizanitis Bölgesi’nde toplam 27 adet mezar steli üzerinde ayna figürü tespit edilmiştir. Ancak bu stellerden 9 tanesi MAMA IX’da yayınlanmış ancak ayrıntılı çizimi ve fotoğrafı söz konusu yayında verilmediği için tipolojik değerlendirmeye alınmamış sadece sayısal veri olarak değerlendirilmiştir. Tüm aynalar içinde 1 tanesi Tip 3a, 11 tanesi Tip 5, 15 tanesi ise Tip 5a’ya aittir. Aizanoi’da Tip 3a’ya ait olan en erken ayna kapı panelinde bulunmaktadır. Tip 5’te 6 tane ayna kapı panellerinde, 5 tanesi alınlıkta, Tip 5a’da 6 tanesi panelde, 11 tanesi alınlıkta yer almaktadır. Aynaların stel üzerindeki yerleri belirgin bir şekilde ayrılmamış ancak çoğunlukla alınlıklarda yapılmıştır. 31 katalog numaralı mezar steli üzerinde görülen ayna Aizanitis’de gördüğümüz en erken ayna tasviridir ve MS 2.yy.ın başlarına tarihlenmektedir. Dairesel formlu ayna Aizanitis’deki diğer aynalara göre daha kalın ve kısa bir sapa sahiptir. Sap dairesel profillidir ve alt kısmında bilezik süsleme bulunmaktadır. Tip 3a’ya ait mezar steli üzerindeki ayna dışında diğer ayna örneklerinin hepsi Suriye tipi alınlıklı mezar stelleri üzerinde (Tip 5 ve 5a) görülmektedir. Bu durumda aynaların çoğunlukla MS 2.yy’ın ilk çeyreğinden sonra sıkça yapılmaya başladığını söyleyebilmekteyiz.

⁷⁸⁸ Prohazska 1995, 53

⁷⁸⁹ Hartlaub 1951, 23; Şahin 2011, 43.

Tablo 25: Aynalar

Aynalar mezar stellerindeki tasvirlerle bakıldığında ayna çerçevesi ve sap kısmı birlikte yapılanlar ve ayrı yapılanlar olmak üzere iki tipe ayrılmaktadır. Her iki tipte üçer farklı ayna tipi tespit edilmiştir. Ancak sap ve ayna kısımları birlikte yapılan aynalar ile ayrı yapılanlar arasında dönemsel bir fark bulunmamakta, sanatçının becerisi ve tercihi ile ilgili olduğu görülmektedir. Tablo 25 a'da görülen form aynaların en basit formunu oluşturur. Bunların yanında daha kabaca işlenmiş ayna figürleri olsa da temel ayna formunu yansıtmaktadır. Tablo 25 c'de yer alan ayna formu ise diğer örneklerle nispeten daha özenli işlenmiş ve ayrıntılarına yer verilmiştir. Tablo 25 d-e ve f sapları sonradan aynalara eklenmiş biçimdedirler. d ve e'de gördüğümüz saplar üzerindeki yarım ay şeklindeki çıkıntı ayna çerçevesine tutturulmuştur ancak f'de gördüğümüz sap çerçevesiz bir aynaya eklenmiştir.

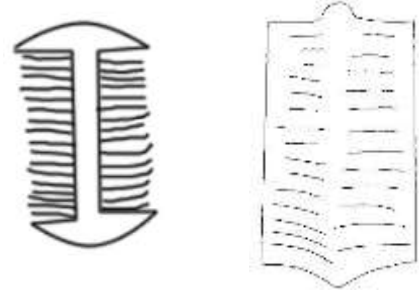
Aynalar mezar steli üzerinde her zaman kadını temsil eden unsurlar olmakla birlikte belki de insanların yaşarken kullandıkları aynaların benzerlerinin steller üzerinde tasvir edildiği söylenebilir ve çeşitlilik bu şekilde açıklanabilir. Ancak göz önünde bulundurulması gereken bir diğer unsur sanatçı ve atölye farklılığıdır. Steller üzerindeki süslemeler standart olmalıdır ve diğer obje ve süslemelerde olduğu gibi bu seçim sanatçının önceliğine bırakılmıştır. Ancak kişiye özel bir mezar steli siparişi olması durumunda bu şekilde bir uygulamanın yapılması daha muhtemel görünmektedir ki bu durumu tespit etmek zordur. Ancak bu farklılık tarihsel bir süreci yansıtmadığından, diğer süslemeler ve motifler sanatçının önceliğine ve becerisine bırakıldığı göz önüne alındığında mezar stelleri üzerinde görülen aynaların atölye ve usta farkları nedeniyle çeşitlilik gösterdiği söylenebilir.

3.8.4. Tarak

Roma'da saçlar bir kadının fiziksel çekiciliğinin önemli bir belirleyicisiydi ve bu nedenle daha hoş bir görünüm yaratmak için önemli çabalar harcanmaktaydı. Tıpkı her yüzün kendine has bir yapısı oluşu gibi, kadınların saç stilleri de kişiden kişiye değişiyordu. Ancak kadının yaşı ve sosyal statüsü saç modelini de etkiliyordu⁷⁹⁰. Bu nedenle her kadının kendine ait kozmetik takımı bulunması doğal bir ihtiyaçtı. Saç aksesuarı olarak taraklar (κτείς) Antik Dönem'den günümüze kadınların vazgeçilmez eşyaları arasındadır. Latince ismi *buxum*'dur⁷⁹¹. Avuç içine sığacak boyutlarda olan taraklar genellikle fildişi, kemik, ahşap, şimşir ve nadiren metalden yapılmışlardır⁷⁹². Bir tarafı diğerinden belirgin şekilde daha geniş aralıklarla yerleştirilmiş iki farklı diş setine sahip olan H biçimli taraklar saçın hem ince hem de kaba kısımlarını taramak veya saçı farklı modellerde şekillendirmek için kullanılmıştır.

Roma ordusu kamplarında, imparatorluğun çok uzak bölgelerinden birçok çift taraflı tarak ortaya çıkarılmıştır. Bunların bir kısmı, Roma memurlarının konutlarında yaşayan kadınlara ait olsa da, burada bulunan çok sayıda tarak, farklı bir durumu ortaya koymaktadır. Bitlerin sıkça görüldüğü bu ortak yaşam alanlarında taraklar, genel bakım uygulamaları için kullanılan hijyenik araçlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar⁷⁹³.

Mezar stelleri üzerinde her zaman kadına dair bir obje olarak gördüğümüz taraklar sadece saç ile ilgili bir alet değildir. İğ-kirman ve kalathosların yanında yapılan tek yönlü ince dişli taraklar dokuma tarağı olarak değerlendirilmektedir⁷⁹⁴. Ancak Aizanitis'te bulunan dokuz örnek farklı formlarda işlenmiş olsalar da esas olarak saç tarama işlevine sahip iki taraflı H şekilli taraklardan oluşmaktadır (Tablo 26).

Tablo 26: Taraklar

Aizanitis'te görülen en erken tarak betimlemesi MÖ. 1.yy'da karşımıza

⁷⁹⁰ Bartman 2001, 1.

⁷⁹¹ Nicolson 1891, 51.

⁷⁹² Nicolson 1891, 52.

⁷⁹³ Derks-Vos 2010; 64; Mumcuoglu-Hadas 2011, 223.

⁷⁹⁴ Davidson 1952, 173, Pl. 78, 1229; Masegla 2013, 99.

çıkılmaktadır⁷⁹⁵. Stelin alınlığında görülen tarağın yanı sıra gövde üzerinde bir adet kartal ve yanında kalathos bulunmaktadır ve karı kocaya ait bir steldir⁷⁹⁶. Eş karısı için yaptırması nedeniyle alınlıkta tarak bulunmaktadır. Ancak MS 1.yy'ın ilk çeyreğinden sonra Suriye tipi alınlıklı stellerin ortaya çıkmasıyla birlikte taraklar özellikle alınlıklarda iğ-kirman veya aynalar ile birlikte sıkça kullanılmaya başlamıştır. Aynı durum taraklar ile birlikte kullanılan bu kozmetik eşyaları için de geçerli görünmektedir.

3.8.5. İğ-Kirman

İğ (ἄτρακτος) ve kirman (ήλακάτη) her zaman aynı aletin parçaları olarak birlikte kullanılmıştır. Latince iğ *fulus*, kirman ise *colus* olarak adlandırılmıştır⁷⁹⁷. Eğirme için hazırlanmış ve bazen boyanmış olan yün, keten veya başka bir malzeme, liflerin iplikçinin elinden kolayca çekilmesini sağlamak için yeterince gevşek olan bir top içine yuvarlanmıştır⁷⁹⁸. Kirmanın üst kısmı *colus comta* adı verilen keten veya yün kütlesinin içine yerleştirildi ve alt kısım ise sol kolun altından geçirilerek sol elin altında tutulurdu⁷⁹⁹. İğ ise yaklaşık 25 cm uzunluğunda tepesinde ipliğin sabitlendiği bir yarık veya mandal olan bir çubuktu⁸⁰⁰.

İğ ve kirmanlar bazen kıymetli malzemeden yapılmış veya değerli taşlarla süslenmiş olabilirlerdi. MS 3.yy.da yaşamış olan Teokritos bir şiirinde bir arkadaşının karısına fildişi bir kirman gönderdiğinden bahsetmektedir⁸⁰¹. Homeros altın iğlerin varlıklı kadınlara hediye olarak gönderildiğinden ve altın kirmanın ise tanrıçalar ve diğer saygın kadınlarla ilişkilendirildiğinden bahsetmektedir⁸⁰².

İğ ve kirman aynı zamanda düğün ritüelleri içinde ve düğün alayında yünler ve iplerle birlikte önemli yer tutmaktadır. Yaşlılıkta ise kadınlar artık bu aletleri kullanmayı bırakır ve artık görevlerini tamamlarlar⁸⁰³. Yasal hakları kocasına bağlı olan kadınlar, özgür erkek yurttaşların yararlandıkları herhangi bir politik haktan yararlanamaz ve genellikle zamanını *oikos* sınırları içinde geçirirdi. Kadınlar bazı dini

⁷⁹⁵ Kat no: 10.

⁷⁹⁶ “*Amarantos karısı Tation ve kendisi için henüz yaşarken yaptırdı*” Lehmler, Wörrle 2006, 102, Abb.

38

⁷⁹⁷ Ov. Met. IV.220-229.

⁷⁹⁸ Hom. Od. IV.135.

⁷⁹⁹ Plin. nat. VIII.74

⁸⁰⁰ Smith 1853,465.

⁸⁰¹ Teo. Idyll. xxviii.

⁸⁰² Hom. Od. IV.131; Herod. IV.162

⁸⁰³ Plin. nat. VIII.74

törenler, düğünler ya da cenazeler dışında sosyal yaşamdan uzak dururlar hatta evleri dışında dolaşmaları pek hoş karşılanmazdı. Kadınların MS 5.yy.da *gynaikon* denilen evin kadınlara ait bu bölümünde başta yün eğirme ve dokuma olmak üzere tekstil işlerini, yemek ve diğer ev işlerini yaptıkları bilinmektedir⁸⁰⁴.

Aizanitis Bölgesi'nde iki mezar steli üzerinde iğ-kirman takımı görülmektedir. Her iki stel de çifte steldir ve iğ-kirman takımı stelin kadını temsil eden tarafında yer almaktadır. 242 katalog numaralı stel Tip 5'e aittir. Suriye tipi alınlık üstünde bulunan üçgen alınlıkta iğ-kirman ve yanında tarak bulunmaktadır. 357 katalog numaralı stel ise Tip 5a'ya aittir. Kadına ait olan sol taraftaki stelde Suriye tipi alınlık içinde ayna, kalathos, iğ ve kirman görülmektedir. Altında ise bir satır halindeki yazıtta "*Zeuksis, pek şeker karısı Aphion'un anısına (bunu dikti)*" ifadesi okunmaktadır⁸⁰⁵.

3.8.6. Yün Yumağı

Antik yazarların verdiği bilgilere göre Antik Roma'da ev dışında çalışma erkeklerin göreviyken ev işleri ile ilgili uğraşlar kadının sorumluluğundaydı⁸⁰⁶. Mezar stelleri üzerindeki kalathoslara ve iğ-kirman takımlarına bakıldığında bu işler arasında en önemlilerinden birisinin de yün eğirerek ip yapma işi olduğunu söyleyebiliriz. Kalathoslar içinde veya yanında gördüğümüz iğ, kirman ve yün yumakları aslında kadının günlük ev içi uğraşlarından birine ve belki de en önemlisine dikkat çekmektedir. Yünler eğirme için hazırlanmış bazen boyanmış olan yün, keten veya başka bir malzemedden yapılmış olan gevşek toplar halinde kalathosların içine konmuştur⁸⁰⁷.

Waelkens'e göre kalathosların içleri erken dönemlerde boştur, bu nedenle de sepetin meyve mi yoksa yün mü taşıdığı belli değildir⁸⁰⁸. Newbold'a göre eğer bu kalathoslar yünler için yapıldıysa ölen kişinin ruhunu taşıdığı, doğurganlığı ve güzelliği ile ilgili olduğu ve kadının evdeki günlük uğraşlarını temsil etmektedir⁸⁰⁹. Lochman'a göre ise MS 90'dan itibaren sepetler yün yumakları veya meyvelerle doludur⁸¹⁰.

Homeros'un aktardığına göre yün eğirme işi için hazırlanmış ve bazen boyanmış olan yün, keten veya başka bir malzeme, ip yapılmak üzere yumak haline getirilmiş bir

⁸⁰⁴ Yalazı-Küçükler 2015, 61.

⁸⁰⁵ MAMA IX, C406.

⁸⁰⁶ Xen. Oec. VII.

⁸⁰⁷ Hom. Od. IV.135.

⁸⁰⁸ Waelkens 1986, 12-13; Lochman 2003, 44.

⁸⁰⁹ Newbold 1925, 365.

⁸¹⁰ Lochman 2003,44.

top şeklindedir. Homeros aynı zamanda bu yumaklardan örülmüş yün halılardan bahsetmektedir⁸¹¹.

MÖ 480'e tarihlenen beyaz zeminli pyksis üzerinde solda sandalyede oturan kadın ve karşısında ayakta başka bir kadın figürü karışıklı yün yumakları ile oynamaktadır. Figürlerin ortasında yerde kalathos içinde kumaşlar görülmektedir⁸¹².

Roma Dönemi'ne geldiğimizde kalathoslar içinde yünler iğ ve kirman ile birlikte karışımıza çıkmaya devam etmektedir⁸¹³. Mezar stelleri üzerinde gördüğümüz bazı örneklerde ise kalathos'un içinde yünler değil dokunmuş kumaşlar görülmektedir⁸¹⁴.

Aizanitis mezar stelleri üzerinde kalathosların içinde meyvelerin olduğu örnekler meyveler bölümlerde verilmiştir. Ancak tam olarak hangi meyve olduğu tespit edilemeyen diğer tüm yuvarlak nesnelere yün yumağı olarak değerlendirilebilir. Kalathos, iğ, kirman ve hatta dokuma taraklarını aynı konu ve sahne içinde değerlendirirsek, kalathosların içindeki yuvarlak objelerin yün yumağı olması doğal bir sonuçtur. Bu durum yün eğirme ve dokuma işlerinin kadınların hayatla ve evlilik yaşantısıyla doğrudan, öbür dünya inancıyla dolaylı yoldan ilişkisini ortaya koymaktadır.

3.8.7. Pelta Kalkanı

Kalkanlar yüzyıllar boyunca önemli bir savunma aracı olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda Zeus, Athena ve Ares'in simgesi olmuştur. Homeros Odyssea'da Zeus'tan bahsederken "*Kalkanlı Zeus*" ifadesini kullanmıştır⁸¹⁵. Zeus'tan kalkanlı olarak bahsedilen bölümlerde çoğunlukla Athena'nın Zeus'un kızı olması vurgulanmaktadır⁸¹⁶. Zeus'un kalkanı Amelthia adlı keçinin derisinden yapılmıştır⁸¹⁷. Herodotos'a göre Asya Ethiopialıları turna kuşunun derisinden kalkanlar

⁸¹¹ Hom. Od. IV.135; Hom. Od. IV, 125.

⁸¹² Boardman 1989, Fig. 91.

⁸¹³ Smith 1853, 220; Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 321, 2275, Taf. 322, 2279.

⁸¹⁴ Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 172, 1142; Taf. 248, 1697.

⁸¹⁵ "*Pallas Athene'ye sundu sağrağı, şu sözlerle seslendi kalkanlı Zeus'un kızına*" Hom. Od. III, 43; "*Sonra bol sunular döktü ihtiyar ve yakardı kalkanlı Zeus'un kızına*" Hom. Od. III, 394; "*Yakar Athene'ye, kalkanlı Zeus'un kızına*" Hom. Od. IV, 772; "*Dinle beni kalkanlı Zeus'un gücü tükenmez kızı*" Hom. Od. IV, 762; "*Ama hiçbir tanrı çıkamaz buyruğundan kalkanlı Zeus'un*" Hom. Od. V, 103; "*Kalkanlı Zeus engin gökyüzünü nasıl da kaplıyor kara bulutlarla*" Hom. Od. V, 302; "*Nympheler kalkanlı Zeus'un kızları*" Hom. Od. VI, 105; IV, 154; "*Kalkanlı Zeus'un gücü tükenmez kızı, dinle beni!*" Hom. Od. VI, 323; "*Ne kalkanlı Zeus'a aldırış eder Tepegözler, ne de diğer tanrılara*" Hom. Od. IV, 275; "*Kalkanlı Zeus'un kızı Pallas Athene*" Hom. Od. XIII, 251; "*Kalkanlı Zeus'un kızı hepsini güzel güzel yetiştirdi*" Hom. Od. XIII, 370; "*Athene, kalkanlı Zeus'un kızı*" Hom. Od. XXIV, 530, XXIV, 546.

⁸¹⁶ Hom. Od. III, 43; . III, 394; IV, 772; IV, 762; XIII, 251; XIII, 370; XXIV, 530; XXIV, 546.

⁸¹⁷ Grimal 1990, 37.

kullanılmaktaydı⁸¹⁸. Strabon'a göre ise fil derisinden kalkanlar yapılmaktaydı⁸¹⁹. Vergilius kaplumbağa kabuğunun sert olmasından dolayı kimi kalkanların kaplumbağa kabuğu şeklinde yapıldığını aktarmaktadır⁸²⁰. Roma'da ise boğa derisinden kalkanlar yapıldığını söylemektedir⁸²¹.

Roma'da defne dallarından yapılan ve komutanların *triumph*larda taktığı çelenge *corona triumphalis*, meşe yapraklarından yapılan, savaş kahramanlarına veya halkın koruyucu ünvanına sahip olan imparatorlara takılan çelenge *corona civica* denmektedir⁸²². Augustus imparatorluğu döneminde yaptığı tüm işleri anlattığı Res Gestae Divi Augusti'de kendisine Augustus ünvanının verilmesini anlatırken “*Kapımın üzerine yurttaşlık tacı (corona civica) takıldı ve Iulius Senato binasına altın bir kalkan konuldu. Bu kalkanın üzerindeki yazılarda görüleceği gibi erdemliliğim, merhametim, adaletim ve görevlerime bağlılığımdan dolayı Roma Senatosu ve halkı tarafından bana bu kalkan verilmişti*” demektedir⁸²³.

Ancak Aizanitis'te karşımıza çıkan kalkanlar Amazonlar ile özdeşleştirilmiş olan Pelta kalkanlarıdır. Pelta küçük, yuvarlak veya yarım ay şeklinde hafif kalkanlara verilen isimdir⁸²⁴. Genellikle söğüt dalından, ahşaptan veya bronzdan yapılmıştır ve üstü deri kaplanmış, bir tarafı kesik ve yaklaşık 60 cm çapındadır⁸²⁵. Xenophon ise Yunanlıların söğüt ağacından örülmüş pelta kullandıklarını ve aynı zamanda peltanın tabaklanmamış sığır derisi ile kaplandığını belirtmiştir⁸²⁶. Pollux peltanın Amazonların bir atribütü olduğunu söylemektedir⁸²⁷.

MÖ 8.yy ile MS 5.yy.a kadar geniş bir tarih aralığında vazo resimleri, kabartmalar ve heykelerde gördüğümüz pelta kalkanı Amazonlar ile ilişkili olarak yarım ay şeklinde tasvir edilmiştir⁸²⁸. Antik Dönem sanatı boyunca, Amazon figürleri Grek savaşçı tipi ve

⁸¹⁸ Herodotos VII, 70.

⁸¹⁹ Strab. XVII, 3.

⁸²⁰ Verg. Aen. IX.505-506, 512-513.

⁸²¹ Verg. Aen. X.483

⁸²² Turak 2018, 29-30.

⁸²³ Res Gestae Divi Augusti XXXIV. 2; Özgan 2013, 202.

⁸²⁴ RE XIX, 406.

⁸²⁵ Saltuk 1993, 139; RE XIX, 406; Hom. Il. 12, 296; 13, 161.

⁸²⁶ Xen. Ana. II, 1, 6; IV, 7, 21.

⁸²⁷ Pollux. Onom. 1, 34, 3.

⁸²⁸ Amazon ismi Ermenice *ay kadınları* anlamına gelmektedir. Graves 2010, 482. Bu isim pelta kalkanın yarım ay şeklinde olması ile benzerlik göstermektedir. Diğer bir görüş ise Kafkas dilinde *ay* anlamına gelen “*Maza*” veya “*Maze*” kelimesinin Amazon adının kökenini oluşturduğudur. Kabaağaçlı 2013, 22; Sağlam 2007, 9. Amazon isminin ay kökünden geldiği ile ilgili bir diğer görüş ise Amazon isminde yer alan “*mızı*” eki Aşuva (abhaz) dilinde ay anlamına gelmektedir. Aynı zamanda “*mızı*” eki önündeki “*a*” ile birlikte “*amızı*” veya “*amızı*” biçiminde kullanılır ve ay anlamına gelmektedir. Bu görüş ay tapınıma bağlı olarak Artemis’le ilişkilendirilir ve Artemis’in betimlerde ok ve yayla gösterilmesinin bu durumla bağlantılı olduğu öne sürülür. Gök 2019, 77.

Doğu savaşçı tipi (İskit, Trakya, Pers, Anadolu) olmak üzere iki farklı tipte tasvir edilmiştir. Pelta kalkanları Doğu savaşçı tipinde betimlenen Trakya Amazonları'nın ellerinde görülmektedir⁸²⁹. MÖ 7.yy ortalarına tarihlenen ve Triyns'te bulunan bir adak kalkanı üzerinde görülen sahnede Amazon'un elinde pelta kalkanı bulunmaktadır⁸³⁰. Yine MÖ 6. ve 5. yy.larda Yunan vazo sanatında *Amazonamakhia* sahnelerinde Amazonlar'ın ellerinde peltalar görülmektedir⁸³¹. Aizanoi'da 1991 yılında Kütahya Müze Müdürlüğü tarafından yapılan kurtarma kazısında bulunan ve günümüzde Kütahya Müzesi'nde sergilenen Amazon lahdi üzerinde *Amazonamakhia* sahnesi görülmektedir⁸³². MS 2.yy'a tarihlenen lahdin iki uzun ve bir kısa yüzünde Grekler ile savaşan Amazonlar'ın ellerinde dilimli ve yarımay şeklinde, üstleri bitkisel motiflerle bezeli pelta kalkanları bulunmaktadır⁸³³. *Amazonamakhia*, sahnelerini içeren ve MS 4. yy.in ikinci yarısına tarihlenen Antiochia mozaiğinde ise Amazonlar ve Grekler arasında geçen savaş sahnesi görülmektedir. Mozaiğin sol tarafında at üzerindeki Amazon, sağ elinde tuttuğu çift başlı baltasıyla yanındaki Grek askerine saldırmaktadır. Mozaiğin ön tarafında Amazon'a ait olan pelta ve iki adet çift başlı balta bulunmaktadır⁸³⁴.

Aizanitis Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde görülen peltalar bir örnek dışında her zaman altı panele ayrılmış olan kapı panellerinde en alttaki iki panelde yer almışlardır. Alınlıktaki tek örnek ise Tip 4a'ya aittir⁸³⁵. Bunun dışında mezar stelleri üzerinde toplam altı adet pelta kalkanı görülmektedir. Bunlardan 1 tanesi Tip 4, 1 tanesi Tip 4c, 3 tanesi Tip 5 ve 1 tanesi Tip 5a'dır⁸³⁶ (Tablo 27). Aizanitis Bölgesi'ndeki tek örnek olan 71 katalog numaralı stel üzerindeki pelta MS 1.yy. sonlarına tarihlenmektedir. Uçları iki yana açık şekilde gösterilmiştir. Aizanitis Bölgesi'nde yaygın olarak gördüğümüz peltalar ise yarım daire şeklinde ve uçları içe doğru kıvrıktır. Bu tip kalkan MÖ 450-425 yıllarına tarihlenen ve Kresilas'ın yaptığı Amazon heykelinin kaidesindeki pelta ile benzerdir⁸³⁷. Tip 5a üzerinde görülen örnekte ise peltanın içe doğru kıvrılan uç kısımları kuş başı şeklindedir. Bu kuşlar genellikle kartaldır. Mitchell ve Waelkens kartal başlı

---

⁸²⁹ Eraslan 2014, 68.

⁸³⁰ Bothmer 1957, 65.

⁸³¹ Bothmer 1957, 67, 71.

⁸³² Türktüzün 1992, 81-94.

⁸³³ Türktüzün 1993b, 519.

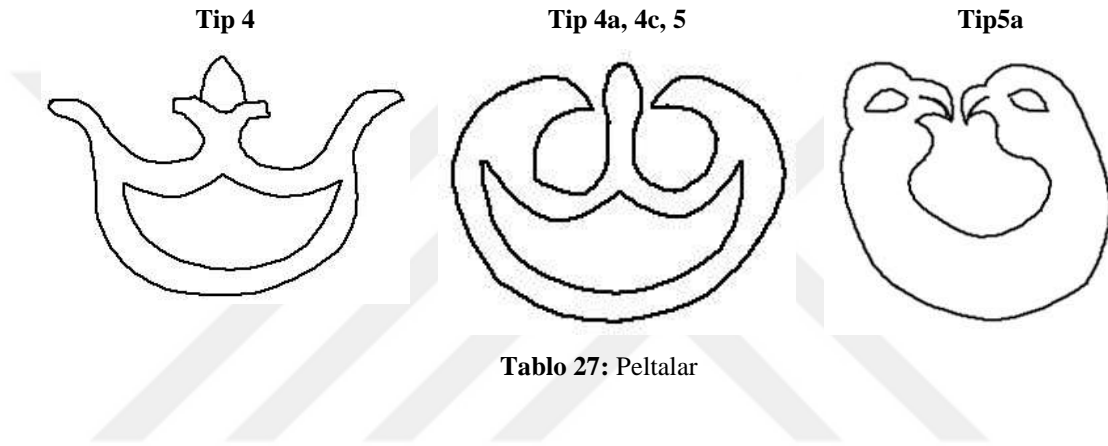
⁸³⁴ Eraslan 2014, 72.

⁸³⁵ Kat no: 101

⁸³⁶ Kat no: 38, 71, 190, 236, 303, 350.

⁸³⁷ Bol 1998, 170, Taf. 8, I.5; Taf. 17, I.10; Taf. 108-109, III.2; Taf. 113, II.4.

peltaların apotropaik olarak kullanılmış olabileceğini öne sürmektedirler⁸³⁸. Özellikle MS 1.yy ve sonrasında görülen bu tip peltaların kartal dışında aslan veya griffon başı şeklinde yapıldığı örneklerle karşılaşılmaktadır⁸³⁹. Aizanitis Bölgesi'nde özellikle MS 1.yy sonrasında görülen peltalar hem kadın hem de erkek mezar stellerinde kullanılmıştır. Bu nedenle kadınlarla ilişkili bir amazon simgesi olarak kullanıldıklarını kesin olarak söylemek mümkün değildir. Kapılarda alttaki panellerin MS 1.yy.dan sonra ortaya çıkışıyla kafes veya balık pulu motifi ile birlikte peltalar kullanılmıştır. Bir mezar steli üzerinde yapılmış olmaları nedeniyle apotropaik anlamda kullanılmış olması olasılığı özellikle kuş başlı peltalar için geçerli olacaktır.

3.8.8 Çelenk

Çelenk çeşitli çiçek, meyve, dal ve yapraklardan oluşturulmuş çember biçimli süsleme ögesidir. Antik dönemde zafer, üstünlük, adanmışlık ve kutsallığı temsil etmektedir. Homeros Artemis için “*güzel çelenkli avcı tanrıça*” ifadesini kullanmıştır⁸⁴⁰. Zafer tanrıçası Nike'nin elindeki çelenk bir mücadele sonrası kazanılan zaferi simgelemekte ve aynı zamanda Athena'yı taçlandırmaktadır⁸⁴¹. Karşımıza sıklıkla çıkan defne ve sarmaşık çelenklerinin yanı sıra anason, menekşe, lotus, kereviz yapraklarından, evlenen kişiler için alıç veya mine çiçeğinden, bir hayat kurtaranlar için meşe yaprağından çelenkler hazırlanmaktadır⁸⁴². Oyunlarda kazananlar için ise Olmypia'da yabani zeytin dalından, Isthmia'da çam kozalağından, Pythia'da defneden,

⁸³⁸ Mitchell-Waelkens 1988, 97.

⁸³⁹ Boyraz 2005, 37.

⁸⁴⁰ Hom.II. XXI, 510.

⁸⁴¹ Boardman 1995a, Fig. 83; Erhat 2007, 217.

⁸⁴² Cooper 1978, 195; Deighton 2005, 80.

Nemea’da maydanozdan⁸⁴³ çelenkler görülmektedir⁸⁴⁴. Sabazios ayinlerinde rezene çelengi⁸⁴⁵ ve MÖ. 1.yy.da zafer kazanan komutanlar tarafından mersin çelengi kutlamalarda kullanılmıştır⁸⁴⁶.

Roma’da çelenk zaferlerin ve onurlandırmanın sembolü olmuştur. Defne’nin Augustus’a cennetten gönderildiğine inanılması nedeniyle imparator bir zafer kazandığı zaman başına defne çelengi takmaktadır⁸⁴⁷. Augustus imparatorluğu döneminde yaptığı tüm işleri anlattığı Res Gestae Divi Augusti’de kendisine Augustus unvanının verilmesini anlatırken “*Senato kararıyla bana Augustus ünvanı verildi ve evimin kapı söveleri halk tarafından çelenklerle süslendi*” demektedir⁸⁴⁸. Romalı İmparatorlar aynı zamanda gül çelenklerini de kullanmışlardır⁸⁴⁹.

Ölümsüzlük ve zaferin sembolü olan çelenkler yüzyıllarca sevilen bir süsleme olarak mezar stellerinde ve mimari yapılarda kullanılmış hem hayatı hem de ölümü simgelemiştir. Peki, mezar stelleri üzerindeki çelenkler ne anlama gelmektedir? Bunun en güzel cevabı Sardeis’te bulunan Menophila’nın steli üzerinde görülmektedir⁸⁵⁰. Stelin yazıtındaki ifade ölen kişinin başının üzerindeki çelengin ölen kişinin resmi bir sıfatı olduğunu bildirmektedir⁸⁵¹. Aynı zamanda Aristophanes ölen kişiye çelenk takılmasını “*hayat mücadelesini sonuna kadar sürdürebilen ölüye bir armağan*” olarak tanımlamaktadır⁸⁵².

Çelenkler mezar stellerinde ölen kişiyi onurlandırmak için kullanılmıştır. Kimi örneklerde çelenklerin içlerinde aile isimlerinin yazması onları “demos çelengi” olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Çocuklara ait mezar stellerinde dahi aile isimlerinin olması çocukların aile isimleri ile onurlandırıldığının göstergesidir. Mezar stelinde çelenk bulunması kişinin saygın bir aileye mensup olduğunun ve erdemli bir vatandaş olduğunun göstergesidir⁸⁵³. Symposion sahneleri MÖ 10.yy.dan itibaren Attika’da görülmeye başlamış ve MS 8.yy’a kadar uzun bir süre değişmeden devam etmiştir⁸⁵⁴.

⁸⁴³ Manetti, *Apio* taze kereviz dalı olarak aktarmaktadır. Manetti 2018, 254.

⁸⁴⁴ Plin. nat. XV, 40; Cooper 1978, 195. Olimpiyat oyunlarından sonra en prestijli oyunlar Nemea, Ptyhia ve Isthmia’daydı. Bu oyunlar *Periodos* olarak bilinen bir turu oluşturur ve tüm oyunları kazanan sporcu *Periodonikes* ünvanını alırdı. Manetti 2018, 250.

⁸⁴⁵ Cooper 1978, 195

⁸⁴⁶ Plin. nat. XV, 129.

⁸⁴⁷ Plin. nat. XV, 39-40.

⁸⁴⁸ Res Gestae Divi Augusti XXXIV. 2; Özgan 2013, 202.

⁸⁴⁹ Cooper 1978, 195.

⁸⁵⁰ İstanbul Arkeoloji Müzesi Env. No: 4033.

⁸⁵¹ Karagöz 1984, 11.

⁸⁵² Arsitoph. Lys, 601.

⁸⁵³ Schmaltz 1983, 240.

⁸⁵⁴ Johansen 1951, 65.

Söz konusu sahnelerde ölen kişi bir kline üstünde kimi zaman tek başına kimi zaman da iki kişi uzanır şekilde görülmektedir. Sahnenin sağ ya da solunda oturan bir kişi bulunmaktadır. Klinede uzanan figür elindeki çelengi karşısında oturan kişiye doğru uzatmaktadır⁸⁵⁵. Artemidoros'a göre gömü işlemi yapıldıktan sonra ölen kişinin yakınlarının katıldığı *Perideipnon* (cenaze yemeği) denilen bir tören yapılırdı. Bu törende ölünün yakın akrabalarından biri çoğu zaman eşi çelenk takar ve kocası için gelen övgü ve taziyeleri kabul ederdi⁸⁵⁶.

Çelenk aynı zamanda ölümle sonuçlanan zaferi simgelemektedir⁸⁵⁷. Bu nedenle gladyatörlerin mezar stellerinde sıkça görülür. Çıktıkları oyunlarda galip gelen gladyatörlere defne dalı, çelenk veya palmye yaprağı ile para ödülü verildiği bilinmektedir⁸⁵⁸. Mezar stellerinden isimleri hangi tür bir gladyatör oldukları ve kaç başarı kazandıklarını stel üzerindeki çelenklerden öğrenilebilir⁸⁵⁹. Aizanoi'da tapınak tonozlu alt yapıdaki sergi alanında iki gladyatöre ait mezar bomosları bulunmaktadır. Bunlardan birisi *Neikodoros*, diğeri ise *Akhilleus* adında iki gladyatördür ve *retiarius*lardır⁸⁶⁰. Bomoslarda *Neikodoros*'un sağ omzu üzerinde, *Akhilleus*'un ise sol omzu üzerinde bir çelenk bulunmaktadır.

Aizanoi'da mezar stelleri üzerindeki çelenkler ile ilgili Waelkens MS 130'lardan itibaren Suriye tipi alınlıklar içinde defne çelenklerinin görülmeye başladığını söylemektedir⁸⁶¹. Lochman ise MS 160/70'de çelenklerin steller üzerinde görüldüğünü daha sonra girland halini aldığını belirtmektedir⁸⁶². Aslına bakılırsa Aizanitis'te çelenkler daha erken tarihlerde mezar stelleri üzerinde görülmeye başlamıştır. Aizanoi mezar steli tipolojisi üzerinde çalışan araştırmacılar özellikle kapı biçimli mezar stelleri konusunda yoğunlaşmışlar ve kapı biçimli olmayan üçgen alınlıklı dikdörtgen gövdeli erken mezar stellerini tipolojilerine almamışlardır. Bu nedenle bizim Tip 1 ve Tip 2 olarak adlandırdığımız steller üzerindeki MÖ. 2.yy. ile MS 1.yy.a tarihlenen çelenkleri değerlendirmemişlerdir.

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerinde sarmaşık, defne ve zeytin olmak üzere üç farklı cins bitkiden yapılmış toplam altı adet çelenk görülmektedir (Tablo 28).

⁸⁵⁵ Symposium sahneleri için bkz: Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 171, 172, 176, 179, 241, 242, 244-254.

⁸⁵⁶ Art. Onei. 5. 82.39; Garland 1985, 39; Fabiano 2018, 679.

⁸⁵⁷ Ramsay 1906, 23.

⁸⁵⁸ Malay-Sılay 1991, 31; Uzunaslın 2005, 35.

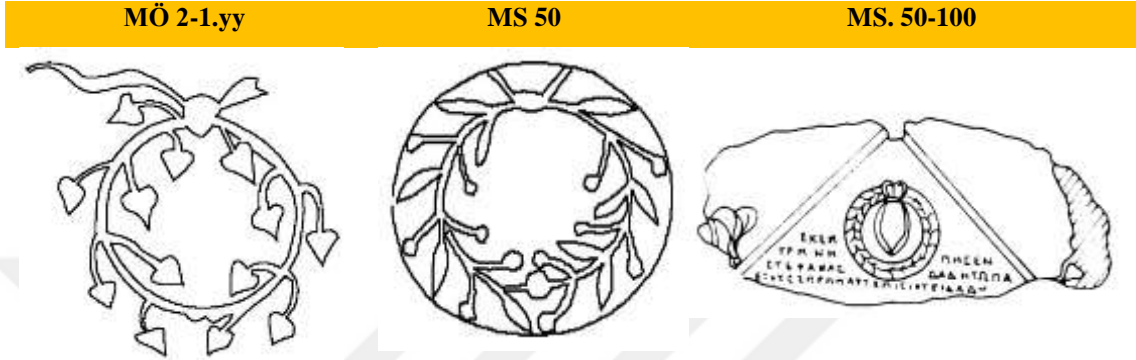
⁸⁵⁹ Tekin 2010, 259; Gladyatör stelleri için bkz: Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 181, 1196-1197; Taf. 184, 1120, 1122, 1124, 1128; Taf. 186, 1249.

⁸⁶⁰ Retiariuslar *iaculum* adı verilen bir ağ ve *fuscina* denen üç dişli mızrak (*trident*) kullanan gladyatörlere verilen addır. Malay-Sılay 1991, 17-18.

⁸⁶¹ Waelkens 1986, 15.

⁸⁶² Lochman 2003, Textabb. 31.

Bunlardan 3 tanesi Tip 1, 1 tanesi Tip 2, 1 tanesi Tip 4a ve 1 tanesi Tip 5a'ya aittir. 1, 3 ve 5 katalog numaralı stellerde gövde üzerinde görülen ve kalp şekilli yapraklara sahip sarmaşık bir bitki olan *Hedera helix L.* bulunmaktadır. *Hedera helix L.* sonbaharda çiçek açan siyah meyveli ve yıl boyunca yeşil kalan sarmaşık yapraklı bir bitkidir⁸⁶³. MÖ. 2.yy ile MS. 1.yy arasında Aizanitis'te sadece iki örnekte görülmesine karşın MS 2.yy.a kadar mezar stellerinin plasterleri üzerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 28: Çelenkler

Mezar stelleri üzerinde görülen bir diğer çelenk ise defne çelenkleridir. Defne dallarından yapılan çelenkler ve girlandlar Anadolu'da Hellenistik Dönemden itibaren özellikle Bergama'da görülmeye başlamıştır⁸⁶⁴. Roma Dönemi'nde ise MS 2. yy.dan itibaren özellikle lahitlerde yoğun olarak görülen bir süslemedir⁸⁶⁵. 9 katalog numaralı mezar steli üzerindeki çelenk defne dalından yapılmıştır. Defne yapraklarının yanı sıra tomurcukların da dal üzerinde betimlendiği görülmektedir.

MS. 50 ile 100 arasında gördüğümüz Tip 4a'ya ait ve 104 katalog numaralı alınlık üzerindeki yazıta göre MS 63 yılına tarihlenmektedir⁸⁶⁶. Alınlığın ortasındaki çelenk Aizanoi Tiyatro-*Stadion* kompleksinin güney ucunda analemma duvarı üzerinde bulunan çelenk ve diademler içindeki onurlandırma yazıtlarında gördüğümüz çelenkler ile benzerlik göstermektedir⁸⁶⁷. Buradaki çelenklerden birisinin⁸⁶⁸ 104 katalog numaralı alınlık üzerinde görülen çelenk ile aynı bitkiden yapılmış olduğu açıktır. Bu bitki yabancı zeytindir⁸⁶⁹.

⁸⁶³ Mezar stellerinin plaster kısmında da sıkça karşımıza çıkan kalp şekilli yapraklar ve sarmaşık dallar Dionysos ile ilişkili olarak ölümden sonraki sonsuz yaşamı simgeliyor olmalıdır. Düşen, Gürcan, Sarpkaya 2016, 371.

⁸⁶⁴ Bilinen en erken defne girlandı Bergama Demeter Tapınağı frizlerinde ve Asklepion Tapınağı'nda görülmektedir. Berges 1986, 91, Abb. 38; Napp 1933, 4

⁸⁶⁵ Koch 2001, 165; Işık 2001, Taf. 93.

⁸⁶⁶ *Dades Stephanos 5 Nisan 117 yılında babası Dades'in anısına (bunu dikti)*, MAMA IX, C224.

⁸⁶⁷ Wörrle 1992, 350.

⁸⁶⁸ Wörrle 1992, Taf. 6/5.

⁸⁶⁹ Wörrle 1992, 352.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Aizanoi ve territoriumunu kapsayan Aizanitis Bölgesi, mezar stelleri bakımından birçok farklı tip ve bezemeyi barındırmakta ve bu steller bölgenin dini yapısını, ölüm algısını, kadın ve erkeğin toplum içinde kabul gördüğü görev ve rollerini ve geride kalanlar tarafından nasıl hatırlanmak istediklerini açıkça göstermektedir. Tüm bu verilerin ortaya konabilmesi için tez çalışmamız kapsamında Aizanitis Bölgesi'nde toplam 359 adet mezar steli değerlendirilmiştir. Bunların 137 adedi 1988 yılında MAMA IX *Monuments From the Aezanitis* bandında, 83 adedi Günther, Lehmler ve Wörrle ile Waelkens'in çeşitli çalışmalarında yayınlamıştır⁸⁷⁰. Aizanoi kazısında yürüttüğümüz Aizanoi ve Aizanitis Mezar Corpusu çalışmasında 2016-2019 yılları arasında toplam 113 adet mezar steli tespit edilmiştir. Bunlardan 102 tanesi daha önce yayınlanmamış mezar stelleridir. Aizanoi'da tapınak sergi alanı ve kazı deposunda ise 104 adet mezar steli vardır ve bunlardan 84 tanesi daha önce yayınlanmamıştır. Bu durumda toplam 139 mezar steli ilk kez tez kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmada Çavdarhisar ilçesi merkez olmak üzere Çavdarhisar'da 293 adet, Aizanitis Bölgesi'nin kuzeyinde, Yağdıgın'da 8, Söpu'da 3, Örencik'te 3, Tepecik'te 3 ve Efeler'de 1 mezar steli tespit edilmiştir. Kuzeydoğuda Hacıkebir'de 7 ve Susuzkaya'da 5 tane olmak üzere, Doğu'da Hacımahmut'da 13, Çamköy'de 1 adet, Güneydoğuda Yenicearmutcuk'ta 4, Barağı'da 2 adet mezar steli tespit edilmiştir. Aizanitis'in güneyine geldiğimizde burada sadece İlicikören'de 1, Yağmurlar'da 1 adet ve Kuzeybatıda Çerte'de 1 ve Ağarı'da 13 adet mezar steli bulunmuştur. Çalışma kapsamında daha önce yayınlanan ve yayınlanmayan steller toplu olarak bölge özelinde ilk defa ele alınmıştır.

⁸⁷⁰ K. Jes, R. Posamentir, M. Wörrle, "Der Tempel in Aizanoi und Seine Datierung", *Aizanoi und Anatolien* (Ed. K. Rheidt), Mainz, 2010, 58-87; C. Lehmler, M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III: Aizanitica Minora I", *Chiron* 32, 2002, 571-646; C. Lehmler, M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi IV: Aizanitica Minora II", *Chiron* 36, 2006, 45-111; M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi I", *Chiron*, 22, 1992, 337-376; M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi II", *Chiron*, 25, 1995, 63-75; M. Waelkens, *Die Kleinasiatischen Türsteine: typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür*, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 1986; W. Günther, "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi" *Ist Mitt*, 25, 1975, 351-356.

Tezde açıklanması gereken ilk konu tez kapsamını ve malzemeyi sınırlandıracak olan Aizanitis Bölgesi'nin kesin sınırlarını tespit etmektir. Tez kapsamına giren bölge genel olarak Örencik Ovası olarak lokalize edebileceğimiz Aizanitis Bölgesi'dir ve özellikle Roma döneminde geniş bir yayılım alanı göstermektedir. Bölgenin önemli bir merkezi olan Aizanoi, Zeus tapınağı sayesinde bölgenin önemli dini merkezi haline gelmiştir. Çevresindeki diğer kentlerin de territoriumlarını düşündüğümüzde ve malzemenin bize verdiği bilgiler dâhilinde; kuzeyde Örencik Ovası sınırında Örencik, Efeler, Tepecik, Zobu Yağdıgın köyleri Aizanitis Bölgesi sınırları dahilinde bulunmaktadır. Kuzeydoğuda Kotiaion (Kütahya), Çat, Çakmak, Pazarcık köyleri sınır olmak üzere Aizanitis Bölgesi'ne dâhil olan Susuzkaya Hacıkebir Afşar köyleri bulunmaktadır. Doğuda Hacımahmut, Gökağaç Çamköy, Güneydoğuda Appia-Soa (Altıntaş), Çamdibi, Çamdırık, Bezirgân köyleri sınır olmak üzere Aizanitis'e dâhil olan Barağı, Yeşildere, Yenicearmutcuk köyleri bulunmaktadır. Güneyde sınır olarak Murat Dağı, Aizanitis Bölgesi'ne dâhil olan İlicikören, Yeğınler, Samralar, Yağmurlar, Cebrail ve Yenigüney Köyleri, Güneybatıda Kadoi (Gediz), Tavşan Dağ ve Koca Dağ sınır olmak üzere Polat, Yunuslar, Efendiköprüsü köyleri Aizanitis Bölgesi içinde bulunmaktadır. Batıda ve kuzeybatıda Tiberiopolis (Hisarcık), Kırgıl köyü sınır olmak üzere bölge sınırları dâhilinde batıda Pusatlar, Demiroluk, Kızık, Kuzeybatıda Abaş, Kalfalar, Ağarı köylerini kapsayan bölgeyi Aizanitis Bölgesi olarak tanımlamayı öneriyoruz. Bölge içinde birbirinden keskin çizgilerle ayrılmayan benzer işçilik ve tipte mezar stelleri bulunmaktadır ve bu durum bölgenin mezar steli tipolojisini ve bezeme karakterini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan tez kapsamında ele alınan diğer konu bölgenin mezar steli tipolojisidir. Aizanoi ve Aizanitis mezar stelleri hakkında araştırmacıların önerdiği tipolojiler literatürde karışıklıklara yol açmıştır. Birçok tip ve alt tipler ile tarihlendirme unsurları tipolojide uyumsuzluklar yaratmaktadır. Bu nedenle gerek stelleri oluşturan öğelerin tek tek incelenmesi gerek bezeme özellikleri ve gerekse kronolojik açıdan değerlendirilerek tiplerin belirlenmesi bu karışıklığı ortadan kaldırmış ve net bilgiye ulaşılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda daha önce yapılan tipoloji çalışmaları sadece kapı biçimli mezar stelleri kapsamında oluşturulmuştur. Ancak Aizanitis Bölgesi'nin MÖ. 2.yy ile MS 1.yy arasında görülen ve üçgen alınlıklı, dikdörtgen gövdeli erken dönem stelleri daha önce yapılan mezar steli tipolojilerinde yer almamıştır. Bu çalışmada söz konusu steller bir tipoloji tablosu içinde ilk defa değerlendirilmiştir.

Önerdiğimiz Aizanitis Bölgesi mezar steli tipolojisine göre ise Aizanitis

Bölgesi'nde MÖ 2.yy.da karşımıza çıkan en erken stel tipi, Tip 1'dir. Tip 1 MÖ 2.yy.da ortaya çıkar ve MS 1.yy.a kadar devam eder. MÖ 1.yy. ortalarında ise Tip 2 başlar. Az sayıda örneği olmakla birlikte yazıtlarında MÖ 49 yılını göstererek kesin tarih verir. MS 1.yy.ın ikinci yarısında kapı biçimli mezar stelleri ortaya çıkar. MS 50'de Tip 4c, Tip 4, Tip 3 ve Tip 4 birlikte kullanılmıştır. Bunun yanında Tip 4a ve Tip 4b de MS 50 civarı Tip 4'le birlikte ortaya çıkar ve MS 1.yy. sonlarına kadar kullanılır. MS 2.yy. başlarında ise kapının iki yanına plasterler eklenir ve Tip 3a ortaya çıkar. Tip 3a, Tip 4 ve Tip 4b MS 2.yy. ortalarına kadar birlikte kullanılmaya devam ederler. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra Tip 5 ve hemen ardından Tip 5a ortaya çıkar ve MS 3.yy. başlarına kadar kullanılır.

Bundan çıkarılan sonuçlara bakılırsa; Aizanitis Bölgesi'nde MÖ 2.yy.da üçgen alınlıklı dikdörtgen gövdeli mezar stelleri (Tip 1) kullanılmış ve bu tip MS 1.yy.a kadar üreilmeye devam etmiştir. MÖ 1.yy ortalarında Tip 1 ile birlikte Tip 2 ortaya çıkmış ve kısa süre birlikte kullanılmıştır. Kapı biçimli stellerin ortaya çıkışı MS 1.yy. ortalarıdır (MS 50 ve sonrası). Aizanitis Bölgesi'nde çok sayıda rastladığımız yalancı kapılar (Tip 4c) MS 50 ile MS 150 yılları arasında kullanılmıştır. MS 50 civarı ortaya çıkan diğer tip, Tip 3'dür. Tip 3 Tip 1'in gövdesine kapı eklenmiş formu olarak karşımıza çıkar. Tip 1 MS 1.yy.a kadar kullanılmıştır. Bu durumda Tip 1 ile Tip 3 aynı dönemde kısa bir süreliğine de olsa birlikte kullanılmış formlar olmalıdır. MS 2.yy. başında (MS 100 civarı) gövdedeki kapıya iki tarafta plasterler eklenmiş ve böylece Tip 3a ortaya çıkmıştır. Tip 3 ve 4b MS 2.yy. ortalarına kadar (MS 150 civarı) kullanılmıştır. MS 1.yy. ortalarında Tip 4c ve Tip 3 ile birlikte Tip 4 ortaya çıkmıştır. Kapının plasterlere sınırlandırılmasından önce MS 50 civarında Tip 4 ile birlikte kapı çerçevesi görülmektedir ve Tip 4 Aizanitis'te üç yönde kapı çerçevesinin uygulandığı tek tiptir. Tip 4'in üçgen alınlıkları Aizanitis Bölgesi'nde görülen tek üçgen alınlık formlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu nedenle Tip 4a ve Tip 4b olarak iki alt tipte değerlendirilmiştir. Bu tipler Tip 4'in MS 50 civarında ortaya çıkışıyla birlikte üreilmeye başlar ve MS 1.yy.ın ikinci yarısına kadar devam eder. MS 2.yy.ın ilk çeyreğinden sonra Suriye tipi alınlıklar ortaya çıkar ve MS 3.yy.a kadar Aizanitis Bölgesi'nde çok sayıda örneği görülür. Tip 5 ve 5a alınlık çatısı siması ve kapı çerçevesi kompozisyonları ile birbirinden ayrılır. Suriye tipi alınlığın görüldüğü en erken tip MS 125 civarında ortaya çıkan Tip 5'dir. MS 2.yy. ortalarına geldiğimizde alınlık üstünde sima olan Tip 5a ortaya çıkar. Her iki tip de MS 2.yy.ın sonlarına kadar kullanılmıştır.

Aizanitis Bölgesi Mezar stelleri üzerinde gördüğümüz bezeme ve figürler insan figürleri; eller, kadın ve erkek büstleri, hayvanlar; kuşlardan kartal, serçe, baykuş, yunuslar, boğalar ve aslanlar, bitkisel motifler; çiçekler ve meyveler, çarkıfelek, mitolojik yaratıklar; hypocampus ve medusa, kap formları; kalathos, unguentarium, amphora, tarım aletleri; sabanlar, domestik motifler; kapı biçimli mezar stellerinin kapı panellerinde görülen kapı kilidi ve kapı tokmakları ile kadını temsil ettiği düşünülen ayna, tarak, iğ-kirman, yün yumağı ile kalkan ve çelenktir.

Aizanitis Bölgesi mezar stelleri üzerindeki bezemelere baktığımızda karşımıza çıkan en erken bezeme MÖ. 2. yy.da görülen çelenklerdir. Bu çelenkler zeytin, defne ve sarmaşık çelenkleridir. MÖ 1.yy.la beraber steller üzerinde taraklar ve kartallar kadın ve erkeği temsil eden figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. MS 1.yy.da ise kapı biçimli mezar stellerinin ortaya çıkmasından hemen önce kalathoslar kadını temsil eden figürler olarak kullanılmaya devam etmiştir. Aizanitis mezar stellerinde kadına dair objeler arasında yaygın olarak gördüğümüz kalathoslar bir süsleme ögesi olarak özellikle MS. 2.yy'ın ortalarından sonra vazgeçilmez haline gelmiştir. Dört yapraklı çiçeklerin alınlık ortasında görüldüğü dönem MÖ 1.yy'ın ilk çeyreğidir. MS 50'den sonra kapı biçimli mezar stellerinin ortaya çıkmasıyla kapı panellerinde görülen çiçeklerin çeşitliliği artmış, kapının aksamalarının belirtildiği kilit aynaları ve kapı tokmakları ortaya çıkmıştır. Yine bu dönemde üçgen alınlıkların ortasında hippocampus, medusa, ortaya çıkmış aynı zamanda erken dönemde içleri boş olan kalathoslar meyveler veya yün yumaklarıyla dolmuştur. Kapı panellerinde az sayıda da olsa saban, çarkıfelek, pelta, el, büst gibi farklı figürler, alınlıklarda ise sıklıkla kartal ve aslanlar görülmeye başlamıştır. Özellikle MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden sonra ortaya çıkan Suriye tipi alınlıklı mezar stelleri ile birlikte aslan figürlerindeki işçilik gelişmiş ve ustalar daha iyi plastik eserler ortaya koymuşlardır. Figürler gerçekçi ve orantılı betimlenmiş ve kalite artmıştır. Bu durum Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar stellerinin boyutlarının büyümesi, süsleme ayrıntılarının çoğalması, işçilik kalitesi ve böylece stellerin maliyetlerinin artması ile de ilişkili olmalıdır. Ayna, kalathos, tarak gibi domestik ve kişiye özel objeler ile gelişmiş heykeltıraşlık eserleri ile ayrıntılı ve abartılı mimari süsleme MS 2.yy ile steller üzerinde artış göstermiştir.

Tez kapsamında incelediğimiz stellerden 64 adedi kadın, 103 adedi erkek ve 64 adedi ise hem kadın hem de erkeğin temsil edildiği çoğunlukla çift stellerden oluşmaktadır. Cinsiyet tayini ilk olarak epigrafik veriler sayesinde, sonrasında ise kadına ve erkeğe dair bezemelerle tespit edilmektedir. Ancak üzerinde yazıtı

bulunmayan ve cinsiyete dair bir süsleme barındırmayan 128 adet stel bulunmaktadır. Bu stellerin yazıtlarının olmaması veya cinsiyete dair bezemenin bulunduğu alınlık veya kapı panellerinin genellikle kırık ve eksik olması nedeniyle kadına mı yoksa erkeğe mi ait olduğu belirlenememektedir. Kapı taşlarını temsil eden Tip 4c'de hiçbir stel üzerinde yazıt bulunmamaktadır. Bu steller plasterler ve başlıklar ile birlikte tam bir mezar stelini oluşturduğu için yazıtlarının genellikle başlıklarında yer aldığı ilk akla gelecek çözümdür. Ancak böyle bir genelleme yapmak yanlış olur. Çünkü Tip 4a ve Tip 4b'de görülen tüm stellerde de yazıt tespit edilmemiştir. Dönemin okuma yazma oranı göz önünde bulundurulduğunda aslında steller üzerindeki yazıyı okuyabilecek kişi sayısı da kısıtlıdır. Bu nedenle steller sadece birer mezar işareti olarak kullanılmış ve kişisel bir veri sağlamamıştır. Bunun yanında ölen kişi hakkında kişisel bilgilerin sadece stel üzerinde verilmediği olasılığı da düşünülmelidir. Stel altlığı veya mezar yapısında bulunan yazıtlı bir blok ölen kişi veya ailesi ile ilgili bilgiyi sağlamış olabilir.

MS 1.ve 2.yy'lar kentte mezar steli üretiminin yoğun olduğu dönemlerdir. MS 1.yy'ın ilk çeyreğinden sonra özellikle tipoloji bakımından farklı stellerin ortaya çıktığını görmekteyiz. MS 2.yy Anadolu kentlerinin güçlendiği ve bununla paralel olarak Aizanoi'un da en parlak ve güçlü zamanlarını yaşadığı dönemdir. Buna bağlı olarak alım gücünün artması özellikle MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden sonra da Suriye tipi alınlıklı steller ile birlikte daha ayrıntılı ve maliyeti yüksek stellerin yapılmaya başlamasını tetiklemektedir. Bu dönemde mezar stellerinde temel iki tipin yoğunlukta olduğu ancak bununla birlikte süslemede çeşitliliğin arttığı açıktır. Aizanoi'un Kuzey Suriye ve Levant bölgesinden aldığı göçlerin mezar stellerindeki yansımalarını görmek güçtür. Bunun sebebi çok fazla göç almamış olması ve mezar steli geleneğinin aslında kaya anıtlarından gelen bir köken ile dinsel yapılarında yerleşmiş olmasıdır. Kent MS 1.yy sonlarından itibaren gelişmeye başlamış ve kozmopolit bir yapıya ulaşmıştır. Makedon-Hellen nüfusun kültüre etkisi ve bölgeler arası etkileşimin artmış olması mezar stellerine de yansımıştır. Ancak kapı biçimli mezar stellerinin ortaya çıkışı tamamen kentin ekonomik durumunun yükselişe geçmesi, atölyelerin ve ustaların artmasıyla açıklanabilir. Hellenistik Dönem'de genel olarak bölgede ve kentteki ana tanrıça inancı mezar stellerindeki aslanlar ile ve MS 1.yy ile birlikte gördüğümüz Zeus kültü ise kartallarla yansıtılmaktadır. MS 1.yy'ın sonlarından sonra kentte Ana tanrıça ve Zeus'un birlikte tapınım görmesi steller üzerinde kadın ve erkek unsurlarının birlikte kullanılması veya çifte mezar stellerinin sayısının artışı ile paralellik göstermektedir.

Aizanitis mezar stelleri üzerinde yapılan epigrafik çalışmalara baktığımızda mezar

yazıtlarının isimler, akrabalık ilişkileri ve $\mu\eta\mu\eta\varsigma \chi\acute{\alpha}\rho\iota\upsilon$ “*anısı hoş olsun diye*” kalıbından oluşan belli bir şablon içinde olduğu görülmektedir. Yazıtlar kişilerin meslekleri, günlük yaşantıları ve ölüm adetleri hakkında ayrıntılı bilgi vermemektedir. Bu bilgiler steller üzerindeki figür ve bezemeler ile anlatılmış olmalıdır. Ancak kullanılan bezemelere baktığımızda da bunların kişinin ölmeden önce yaptığı iş veya olduğu kişi ile ilgili mezar stelini gören kişiye direkt olarak bilgi verme amacıyla yapılmadığı açıktır. Steller üzerindeki bezemeler kişinin geçirdiği onurlu yaşamı ve öldükten sonra hatırlanmak istediği şekli yansıtmaya kaygısı ile yapılmış olmalıdır. Az sayıda da olsa büstler stelleri tamamen kişiselleştiren öğeler haline gelmiştir. Bunun yanında meslek gruplarını temsil eden saban elimizdeki en önemli ancak az sayıdaki örneklerden birisidir. Mezar stelini kişiselleştiren diğer öğeler ise kadınlara dair objelerdir. Kadınların günlük yaşantılarının bir parçası olan ve evdeki konumuna işaret eden kalathos, ayna, tarak gibi objeler kadının ölümünden sonra da onurlu, evine bağlı bir kadın ve eş olarak anılmasını amaçlamaktadır. Erkek ise daha çok aslan ve kartal gibi güçlü hayvan figürleri ile temsil edilmiştir ki bu da erkeğin toplum ve aile içindeki durumunu, anılmak istediği kuvvetli ve otoriter duruşu temsil etmektedir. Elbette ki her kadın veya her erkek erdemli bir hayat sürmemiş olabilir ancak ölümlerinden sonra anne-babaya veya eşe bir mezar steli yaptırmak ve güzel anılmasını sağlamak geride kalan eşin veya evlatların görevi haline gelmiştir. Steller üzerinde gördüğümüz $\epsilon\alpha\upsilon\tau\tilde{\omega}$ $\zeta\tilde{\omega}\nu$ “*henüz yaşarken*” ifadesi ölmeden önce de insanların kendilerine mezar steli yaptırdıklarını göstermektedir. Bu ya bir kişinin eşinin ölümünün ardından kendisiyle birlikte stel yaptırılmış ya da çok daha öncesinde gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir. Mezar steli yaptırmak elbette yüksek bütçeli bir işti. Ancak orta halli ailelerin de yaptırabileceği kalitede mezar stelleri bulunmaktaydı. Ancak bunun için belli bir bütçenin de ayrılması şarttı. Bu nedenle insanların ani ölümler dışında mezar steli yaptırmaya işini daha önce planladıkları açıktır.

Sonuç olarak başlangıçta belirlemiş olduğumuz amaçlardan biri olan Aizanitis Bölgesi sınırlarının kesinleştirilmesi genel olarak Örencik Ovası olarak sınırlandırılmış ve köy yerleşimlerinin isimleri temel alınarak kesin bir sınır çizilmiştir. Bu noktada hem bölge coğrafyası hem de malzemenin dağılımı değerlendirilmiştir. Bölge özelinde daha önce yapılmış olan mezar steli tipolojileri incelenmiş, karşılaştırmalar yapılmış ve daha önceki stel tipolojisinde ele alınmamış yeni tipler ortaya konmuştur. Stellerin tarihlendirilmesi yapılırken hem mimari süslemeler hem de bezemeler göz önüne alınmış ve bunlar epigrafik verilerle desteklenmiştir. Buna göre önermiş olduğumuz

Aizanitis Bölgesi mezar steli tipolojisi bölgenin genelinde bulunan tüm köyler gezilerek, yayınlanmış malzeme tekrar incelenerek ve malzeme bir bütün halinde değerlendirilerek oluşturulmuştur. Mezar stellerindeki bezemelere baktığımızda ise bölgeye özgü unsurlar göz çarpmaktadır. İlk olarak kapı biçimli mezar stellerinde sol üst kapı panelinde çiçek, sağ üst panelde kilit ve alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı kapı paneli şeması Aizanitis Bölgesi için karakteristiktir. Aynı zamanda çifte veya daha fazla sayıda mezar steli geleneği Aizanitis Bölgesi'nde çevre kentlere göre daha fazla rastlanmaktadır. Bununla birlikte gelen Suriye tipi alınlıklarda bir tarafta avlanan erkek aslan ve diğer alınlıkta beslenen dişi aslan kombinasyonu Aizanitis Bölgesi'ne özgü en önemli bezeme ögesidir. Yaptığımız bu çalışmada ulaşılan sonuçlar Aizanitis Bölgesi'nde daha önce yapılan çalışmalara ve kazılarda elde edilen verilere dayanmaktadır. Aizanoi ve çevresinde devam eden kazı çalışmaları veya ileride yapılacak olan araştırmalar konu ile ilgili farklı sonuçlar veya yeni bulgular ortaya koyacaktır.

KATALOG

Kat. 1

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.192 Eski numara: 204

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 135cm Gen: 56cm Kal: 21cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt: Λυσίας Περδίκκου ἐτείμησεν Π[ο]λεμαῖον

Περδίκ[κ]ου τὸν ἀδελφὸν φιλοστοργίας ἔνεκεν

“*Perdikkas oğlu Lysias, kardeşi Perdikkas oğlu*

Polemaios'u kardeşliğinin sevgisi hatırına onurlandırdı.”

Tarih: MÖ 2.yy

Referans: Wörzle, 1995, 75.

Tanım: Tip 1. Üçgen alınlıklı stel yazıtın alt kısmında üç satır zor okunabilen yazıt vardır. Stelin ortasında özenle işlenmiş çelenk vardır. Çelengin içinden asma yaprakları çıkartılmıştır. Dışından 8 adet asma yaprağı çıkarılmıştır. Stelin alt kısmı tahrip olmuştur.

Kat. 2

Buluntu Yeri: Çavdarhisar İlçesi Yenicearmutcuk.

Korunduğu Yer: Yenicearmutcuk'da bir çeşmede.

Env. No: -

Malzeme: Mermer(?)

Ölçüler: Yüksek: 1,27m Gen: 0,61m Harf Yüksek: 0,025m

Yazıt:

ἔτους ενρ' μ(ηός)

Λώου

Ἀμμίω Μηνοφίλ- υ.

[ου?---]

“125 yılının Laos ayında (23 Haziran-23 Temmuz)

Menophilos oğlu Ammion için”

Tarih: MS 70

Referans: MAMA IX, Pl XI, C87

Tanım: Tip 1. Üçgen alınlıklı dikdörtgen gövdelidir. Alınlıkta kalathos ve içinde meyveler bulunmaktadır. Gövde üzeri çeşme yapısında kullanıldığı için tahrip olmuştur ancak bir çelenk veya girland motifi görülmektedir.

Kat. 3

Buluntu Yeri: Hacıkebir

Korunduğu Yer: Hacıkebir’de anayol üzerindeki kuzey mezarlığın doğu duvarı dışında

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 54cm Gen: 29cm Harf Yük: 1.8-2cm

Yazıt:

Ἔτους η--'

Ἀφρία Μανικ[ῶντος ---]

---- yılında Apphia Manikontos ----

Tarih: MS 73

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 114, Abb.36.

Tanım: Tip 1. Dikdörtgen gövde üzerinde sarmaşık çelenginin ¼'lük kısmı sağlam kalabilmiştir. Çelengin altında iki satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 4

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.208 Eski numara: 154

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 129cm Gen: 53cm Kal: 20cm Harf Yük: 2cm

Yazıt:

Ἰουλιανὸς Κεράσω υἱῷ μνήμης

χάριν

Iulianos oğlu Kerasos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MÖ 2-1.yy.

Referans: Lehmler-Wörrle, 2006, 117, Abb.39

Tanım: Tip 1. Üçgen alınlıklı stel alınlık düz bırakılmış. Alt kısmına 2 satırlık kısmen okunabilen yazıtı vardır. Orta uçlarından kurdele çıkan girland motifi işlenmiştir. Stelin üst kısmı tahrip olmuştur.

Kat. 5

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu bahçesi

Env. No: 375

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 89cm Gen: 71cm Kal: 26cm

Yazıt: -

Tarih: MÖ 2-1.yy

Referans: Lehmler-Wörrle, 2006, 115, Abb. 37.

Tanım: Tip 1. Üçgen alınlıklı mezar stelidir. Alınlık kısmı tahrip olmuştur. Sol üst köşede köşe akroteri olarak bitkisel motif vardır. Stelin alt kısmı kırıktır. Ortasında 0.24 m yüksekliğinde ve 0.33 m genişliğinde bir çelenk yer almaktadır.

Kat. 6

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan mahallesi, Taksim caddesi, çocuk mezarlığı (Çavdarhisar'dan doğu yönüne doğru giderken karayolunun solundaki küçük mezarlık) içinde kuzeybatıda 9-15 nolu evin karşısı.

Env. No: A16.M31

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 83.5cm Gen: 46.5cm Der: 12.5cm

Harf Yük: 0,022-0,024m

Yazıt:

Ἀπολλά Εὐδόζου οἱ ἑταῖροι μνήμης χάριν

“Eudoksos'un oğlu Apollas'in anısına meslektaşları

bunu dikti”

Tarih: MS 76

Referans: MAMA IX, Pl XI, C86

Tanım: Tip 1. Üçgen alınlıklı dikdörtgen gövdeli mezar steli. Alınlıkta tepe akroteri palmet, köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın ortasında dört yapraklı bir çiçek görülmektedir. Gövde üzerinde üç satır yazıtı vardır.

Kat. 7

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar Belediyesi Bahçesi

Env. No: A16.M59

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük:59cm Gen: 38cm Kal: 11.5cm Harf Yük:
2.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy

Referans: MAMA IX, Pl XI, C86

Tanım: Tip 1. Üçgen alınlıklı mezar steli. Üçgen alınlığın tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Alınlıkta dört yapraklı çiçek ve altında tek satır yazıtı bulunmaktadır. Stelin gövdesi tahrip olmuştur.

Kat. 8

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.204 Eski numara: 202

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 63cm Gen: 62cm Kal: 22cm Harf Yük:
2.5cm

Yazıt: -

Tarih: MÖ 2-1.yy

Referans: MAMA IX, Pl XI, C86

Tanım: Tip 1. Mezar steli parçasıdır. Eser üzerinde okunabilen 4 satır yazıt bulunmaktadır. Üst kısmı tahrip olmuştur.

Kat. 9

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı evi bahçesi

Env. No: 01 Eski numara: 1

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 250cm Gen: 65cm Kal: 20cm Harf

Yük: 2cm

Yazıt:

Ἔτους ζλʹ.

Ἔδοξεν τοῖς ὑπογεγραμμένοις
Βουλευταῖς · ἐπειδὴ Μενογένης Με-
νίσκου τῶν πολιτῶν ἀπὸ τῆς πρ[ώ]-
της ἡλικίας εὐτάκτως καὶ ἐπει-
κῶς τὸν ἅπαντα τοῦ ζῆν κρόνο[v]
Βεβιωκῶς καὶ διενηνοχ υ. ὡς τ[ῶν]
ἄλλων ἐν πίστει χρήσι υ. μ υ. ο[v]
ἑαυτὸν παρέσχετο τοῖς πολλο[ῖς]

ἐν τε ταῖς πιστευθείσαις ἀρχαῖς
ὑπὸ τοῦ δήμου καθαρ(ε)ίως καὶ φι-
λοδόξως ἀξιοζήλωτος ἐφαι-
[v]ετο, τὰ δὲ νῦν ἐν ἐβδομήξοντα
[γ]εγονῶς ἔτεσιν μετέλλαξεν, κ[α]-
[λ]ῶς ἔχον ἐστὶν στεφανωθῆναι
[αὐ]τὸν χρυσῶι στεφάνωι καὶ τοῦ σ[ώ]-
[μα]τος ἐνεχθέντος εἰς τὴν ἀγορὰν
[αὐ]τὸν ταινιωθέντος καὶ προπεμπθῆ-
[ναι ὑ]πὸ τε τῶν ἐφήβων καὶ νέων καὶ
[τῶν] ἄλλων μέχρι τοῦ μνήματος.
[Μ]ηνογένη Μενίσκου
χαῖρε.

“37 yılı

*Aşağıda isimleri belirtilen meclis üyelerinin kararı:
Kentimizin yurttaşı olan Meniskos oğlu Menogenes,
ilk*

*gençliğinden itibaren tüm ömrünü erdemli ve bilge
bir şekilde geçirdi; ve tüm diğer insanlardan üstün
çıkarak kendini topluma yararlı kıldı ve halk
tarafından ona emanet edilen memuriyetteki
dürüstlüğü ve görkem aşkıyla imrenilecek biri
olduğunu gösterdi; işte şimdi, yetmiş yaşında (bu
dünyadan) göçüp gitti ve kendisine altın bir taç
giydirilmesi, bedeninin agoraya getirilerek başının
kurdelelerle donatılması ve mezarına kadar
epheboi, neoi ve halkın geri kalanı tarafından eşlik
edilmesi uygun görüldü.*

Meniskos oğlu Menogenes,

Elveda!"

Tarih: MÖ. 49/8

Referans: W. Günther, 1975; P. Thonemann, 2013,
s.25-26.

Tanım: Tip 2. Üçgen alınlıklı dikdörtgen gövdelidir. Alınlığın köşelerinde tepe ve köşe akroterleri bulunkatadır ancak tahrip olmuştur. Alınlık altındaki silmeden sonra gövde düzdür. Üst kısmında defne yapraklarından yapılmış bir çelenk bulunmaktadır. Bunun altında ise 22 satır halinde yazıtı vardır.

Kat. 10

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Agora

Korunduğu Yeri: Aizanoi kazı evi bahçesi

Env. No: 17 Eski numara: 28

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 212cm Gen: 46cm Kal: 10cm Harf Yüksek: cm

Yazıt:

Άμάραντος Τατίω γυναεκι
μνήμησ χάρειν κ(αι) έαυτῶ
ζῶντι.

*Amarantos, karısı Tation'un anısı hoş olsun
diye ve henüz yaşarken kendisi için
(yaptırdı)*

Tarih: MÖ. 1.yy ortası

Referans: Lehmler-Wörrle 2006, 102, Abb.
38

Tanım: Tip 2. Üçgen alınlıklı mezar steli. Alınlıkta köşelerde akroterler belirtilmiş, alınlıkta ise tarak bulunmaktadır. Profilli bir silmeden sonra gövde üzerinde esas kabartma sathı gelmektedir. Burada hemen silmeden sonra iki satır yazıt ile yazıtın altında hatları çizgi ile gösterilmiş kartal ve sepet motifi görülmektedir.

Kat. 11

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.115 Eski numara: 157

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek:45cm Gen:43cm Kal:15cm

Harf Yüksek:2.5-3 cm

Yazıt: -

Tarih: MÖ. 1.yy ortası

Referans: Lehmler-Wörrle 2006, 102, Abb.

38

Tanım: Tip 2. Mezar steli alınlık parçası. Üçgen alınlıkta köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Alınlıkta başını sola geçirmiş bir kartal cepheden betimlenmiştir. Alınlık altında iki satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 12

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.113 Eski numara: 155

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 125cm Alınlık Gen: 50cm Gövde

Genişlik: 45cm Kal: 15cm Harf Yüksek: 1,5-2cm Satır

sayısı: 2

Yazıt:

μησ χάριν.

[Παπ]ίας Ἀππη τῆ ἐαυτοῦ γυναικὶ μνή-

Papias, karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 1.yy.ın ikinci yarısı

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, Abb. 32

Tanım: Tip3. Kapı biçimli üçgen alınlıklı mezar steli. Sol alt köşesi kırıktır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Yüksek üçgen çatılıdır. Alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Kapı panelleri altı parçaya ayrılmıştır. Üstte solda içinde üç adet meyve (elma) bulunan bir kalathos, sağda amphora; orta

panellerde solda beş yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; en alt panellerde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 13

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Bilinmiyor

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 108cm Gen: 42cm Kal: 14cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy.ın ikinci yarısı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C201

Tanım: Tip3. Kapı steli. Alınlık üstünde tam ve iki yanında yarım palmet akroterler vardır. Palmetler arasında daire içinde sekiz yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Gövde kyme reversa ile çevrelenmiştir. Kapı panellerinde üstte solda yunus, sağda dairesel kapı kilidi; altta, baklava dilimi içinde kapı tokmağı altlarında kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 14

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.46 Eski numara: 156

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 118cm Gen: 49cm Kal: 19cm Harf Yük: 2cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy.ın ikinci yarısı

Referans: Waelkens 1986, 29.

Tanım: Tip3. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlık içinde sepet ve içinde meyveler vardır. Dört panele ayrılmıştır. Üst panellerde ince girland sol panelde dört yapraklı çiçek sağ panelde kapı kilidi ve yanında bir testi işlenmiştir. Alt panelde baklava dilimi üzerine kapı tokmağı işlenmiştir. Alınlık içersinde yazıt belirsizdir.

Kat. 15**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** A15.MP.02**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 118cm Gen: 60cm Kal: 11cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 1.yy.ın ikinci yarısı**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C201

Tanım: Tip3. Alınlık ortasında rozet motifi betimlenmiştir. Alınlığın üst kısmında iki adet çarkıfelek motifi ve sarmal bitkisel motif betimlenmiştir. Köşe akroteri olarak yarım palmet, tepe de ise tam palmet bulunmaktadır. Kapı dört panele ayrılmıştır, sağ üst panelde kapı kilidi, sol üst panelde çarkıfelek motifi, alt panellerde baklava motifi içinde kapı tokmağı betimlenmiştir. Kaide kısmı kırıktır.

Kat. 16**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Güneybatı Mezarlık**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 69cm Gen: 44cm Kal: 21cm Harf Yük: 1.75cm**Yazıt:***Ἀνδρίας Ἀππη θυγατρί μνήμης χάριν**Andreas, kız kardeşi Appe'nin anısına (bunu dikti)***Tarih:** MS 1.yy.ın ikinci yarısı**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C200

Tanım: Tip3. Üçgen alınlıklı kapı steli. Alt kısmı kırıktır. Alınlıkta, dişli yaprakları olan dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Bu form sadece Antoninus Pius döneminin ilk yarısında tip II ve tip VIIA'da görülmektedir. Alınlığın üstünde kıvrık dallı palmet, köşelerde yarım palmet bulunur. Kapı panellerinde üstte, solda dört yapraklı çiçek,

sağda, yuvarlak kapı kilidi; altta, baklava dilimi içinde kapı tokmağı muhtemelen bir kafesle gizlenmiştir.

Kat. 17

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cumhuriyet Caddesi. Kütahya-Emet yolunun kuzeydoğusunda Çavdar (eski) mezarlığı içerisinde

Env. No: A16.M14

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 53cm (gömülü) zıvana ile 63cm Gen: 57cm Kal: 20cm

Yazıt: Μοσχιανός Μηνοφύλω πατρί ΓΑΙΝ [--]ΗΝ
“*Moshkianos, babası Menophilus için ...*”

Tarih: MS 1.yy.ın ilk yarısı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C199

Tanım: **Tip3.** Kapı biçimli mezar steli. Üst kısmı gömülüdür. Altteki iki panelde solda kapı tokmağı vardır. Sağ taraf tahrip olmuştur. Panellerin altında kafes [✱] motifi vardır. Zıvanası bulunur.

Kat. 18

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Güneydoğu mezarlığın ortasında

Env. No: -

Malzeme: Mermer

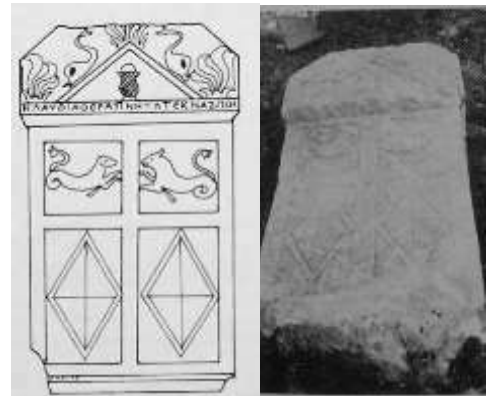
Ölçüler: Yük: 0.99m Gen: 0.58m Kal: 0.32m
Harf Yük: 0.017-0.02m

Yazıt:

Κλαυδία Θεράπνη τὰ τέκνα ζώση
Çocukları, anneleri Claudia Theropne için
hayattayken (yaptırdı)

Tarih: MS 1.yy.ın ilk yarısı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C198

Tanım: Tip3. Küçük alınlık üzerinde içinde yün olan sepet bulunmaktadır. Alınlık üstünde ve iki yanında palmet akroterler vardır. Akroteler arasında yunuslar görülmektedir. Üst kapı panellerinde üstte kanatsız balık kuyruklu grifonlar; alt panellerde baklava dilimi motifi içinde haç motifi vardır.

Kat. 19

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.12 Eski numara: 252

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 51cm Gen: 64cm Kal: 12cm Harf

Yük: 1cm

Yazıt:

Παπίας Τροφίμου μνήμης χάριν

“Papias, Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)”

Tarih: MS 1.yy.ın ikinci yarısı

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, no:33, Abb. 36

Tanım: Tip3. Mezar steli parçası. Üçgen alınlığın köşe kısımlarında palmet bezemesi bulunmaktadır. Alınlığın ortasında rozet motifi betimlenmiştir. Kırıktır, 2 panele ayrılmıştır. Sol üst panelde çiçek motifi, sağ panelde çiçek ve kapı kilidi motifi işlenmiştir.

Kat. 20

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 18 Eski numara: 106-29

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 75cm Gen: 44cm Kal: 16cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy.ın ikinci yarısı

Referans: Waelkens 1986, 30.

Tanım: Kapı biçimli mezar stelidir. Alınlık ve üst kapı panellerinin bir kısmı kırıktır. Kapı panellerinde üstte solda çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 21

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Batıda tarlanın içindeki evin duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 42cm Gen: 46cm Harf Yük: 2.5-2.7cm

Yazıt:

ρν

[c.5-]δης Ὑλᾶ πατρὶ μνήμης χά-

“...des, babası Hylas’ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 1.yy.ın ikinci yarısı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C203

Tanım: Tip 3. Alınlık ve paneller sığdır. Alınlıkta omphalos vardır. Kapı panellerinde üstte solda çarkifelek, sağda dairesel kapı kilidi vardır.

Kat. 22

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Minarenin altındaki kaldırımında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 33cm (kırık) Gen: 32.5cm Harf Yük: 1.25m

Yazıt:

Γ[ά]ιος Στεφάνω ἀζελφώ μνήμης χάριν

Gaios, kardeşi Stephanos’un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 1.yy’ın son çeyreği

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C209

Tanım: **Tip 3.** Küçük alınlıkta dört yapraklı çiçek motifi vardır. Alınlığın sağ ve sol tarafında yarım palmetler ve üstlerinde kıvrık dallar bulunmaktadır. Kapı panellerinde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi bulunmaktadır.

Kat. 23

Buluntu Yeri: Hacı Kebir

Korunduğu Yer:

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 87cm Gen: 54cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy'ın son çeyreği

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C210

Tanım: **Tip 3.** Bir sanduka mezarın ön yüzü ya da bir stel olduğu belirsizdir. Üstü kırıktır. Yazıt izleri belli belirsizdir.

Kat. 24

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

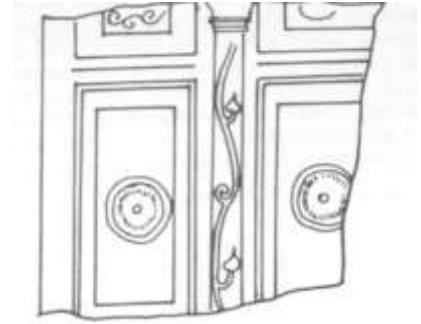
Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 35cm Gen: 31.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy'ın son çeyreği

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C211

Tanım: **Tip3.** Kapı bininde ince uzun sarmaşık dalı bulunmaktadır. Üst kapı panelleri kırıktır, ince uzun dikdörtgen şeklindeki alt panellerde ise kapı tokmakları bulunmaktadır.

Kat. 25

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı Evi Bahçesinden 2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi Alanına taşınmıştır.

Env. No: A15. MP.186 – 240?

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 90cm Gen: 58cm Kal: 34cm Harf Yük: 2.5cm

Yazıt:

νεκεν.

δους Ἡλίῳ τῶ ἀδελφῶ μνήμης ἔ-

Διομήδης καὶ Λ εὐκόλλος οἱ Διομή-

Diomedes'in oğulları Diomedes ve Lucullus, kardeşleri

Helios'un anısı için (yaptırdı)

Tarih: MS 75-80

Referans: Lochman 2003, I 125, Lehmler-Wörrle 2002, 626, Abb. 34

Tanım: Tip 3a. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlığın sağ üst kısmı ve alt kapı panelleri kırık ve eksiktir. Üçgen alınlık içinde dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Kapı panellerinde üstte solda çarkifelek motif, sağda kapı kilidi görülmektedir. Yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 26

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 16 Eski numara: 25

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 88cm Gen: 75cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: Waelkens 1986,28.

Tanım: Tip 3a. Kapı biçimli mezar steli gövde parçasıdır. Üstte kapı panelleri içindeki motiflerden küçük bir kısmı görülebilmektedir. Solda kapı tokmağı, sağda ise dairesel kapı kilidi vardır. Alttaki panellerde ise köşeli birer kapı halkası bulunmaktadır. Sağ alt panelin altında stelin altlığında bir adet oyulmuş sıvı sunumu için delik bulunmaktadır.

Kat. 27

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 79 Eski numara: 107

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 52cm Gen: 61cm Kal: 26cm

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 35, Abb. 35.

Tanım: Tip 3a. Kapı biçimli mezar stelidir. Alınlık ve üst kapı panellerinin bir kısmı kırık ve eksiktir. Alt panellerde her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Plasterler ise ranke bezemelidir.

Kat. 28

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu

Env. No: 335

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 43cm Gen: 40cm Kal: 7cm

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 35, Abb. 35.

Tanım: Tip 3a. Kapı biçimli mezar steli. Üst kapı panellerinden yukarısı kırıktır. Panellerde üstte solda sadece üç yaprağı görülebilen çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; alt panellerde her iki tarafta da baklava dilim içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Zıvanası kırıktır.

Kat. 29

Buluntu Yeri: Tepecik

Korunduğu Yer: Arif Kırgın'ın evinde

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 70cm Gen: 48cm

Yazıt:

Θαμώς Ἀταλάντα τη ειδία γ-
υνεκεί μ[η]νημης χά-
ρι[v]

Thamos, eşi Atalanta'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 1.yy.ın ilk yarısı

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 35, Abb. 35.

Tanım: **Tip 3a.** Palmet şeklinde tepe akroteri ve yarım palmet şeklinde yan akroterler yüksek yapılmıştır. Alınlıkta kalathos içinde yün yumakları görülmektedir. Üst kapı panelleri sağlam kalabilmiştir. Sol tarafta dört yapraklı çiçek, sağ tarafta ise kilit görülmektedir. Alınlık ve paneller arasındaki silmede iki satır yazıtı vardır.

Kat. 30

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı tonozlu alt yapı sergi alanı

Env. No: 199 Eski numara: 254

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 83cm Gen: 41cm Kal: 10cm

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 35, Abb. 35.

Tanım: **Tip 3a.** Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Tepe akroteri tam köşe akroteri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında kıvrık dallar bulunmaktadır. Alınlıkta ise içinde üç adet meyve bulunan kalathos vardır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Kapı plasterleri düzdür.

Kat. 31

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdar mezarlığı Hüvelbaki İsmail Oğlu İbrahim Dalkılıç'ın mezar taşı yanındadır.

Env. No: A16.M11

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 42cm Gen: 58cm Kal: 14cm

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 35, Abb. 35.

Tanım: Tip 3a. Kapı biçimli mezar steli üçgen alınlıklıdır. Alınlığın üst köşesinde sağ tarafta yunus motifi bulunmaktadır. Üçgen alınlık içinde soldan sağa ungariuntarium, kadın büstü ve bir tarak bulunmaktadır. Üçgen alınlık altında iki sıra yazıt bulunmaktadır. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üst panellerde solda ayna, sağda kilit bulunmaktadır. Alt paneller kırık ve noksandır.

Kat. 32

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar Emet Karayolunun güneyindeki mezarlıkta, mezarlık kuzey duvarı sınırında, iç kısımda.

Env. No: A17.M12

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 113cm Gen: 59cm Kal: 19cm

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 35, Abb. 35.

Tanım: Tip 3a. Kapı biçimli mezar stelidir. Üçgen alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Akroterleri tahrip olmuş ve aşınmıştır. Kapı panellerinde üstte sol panel aşınmış, sağ panelde kapı kilidi görülebilmektedir. Altındaki panellerde kapı tokmağı görülmektedir.

Kat. 33

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: AIZ 07/1/Ma 28

Malzeme: Gri damarlı beyaz mermer

Ölçüler: Yüksek: 49cm Gen: 40cm Kal: 11cm

Yazıt: -

Tarih: MS. 1. yüzyılın ilk çeyreği

Referans: Bozoğlu 2010, kat. 4 Lev. 6.

Tanım: Tip 3a. Üst kapı panellerinden itibaren üst kısmı kırık ve eksiktir. Alt kapı panellerinde her iki tarafta da kapı tokmakları bulunmaktadır. Panellerin altında silmeli bir kaide kısmı bulunmaktadır. Zıvana kırıktır.

Kat. 34

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Güneybatı mezarlıkta

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

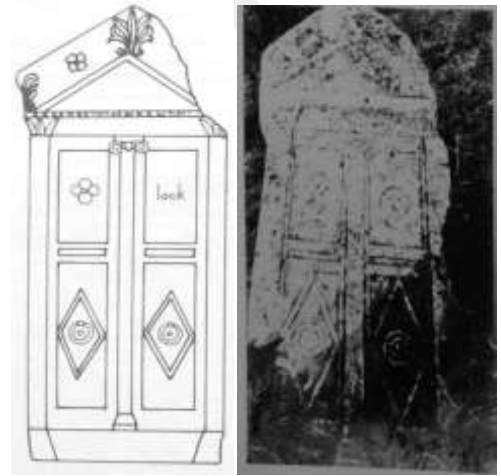
Ölçüler: Yüksek: 154cm Gen: 57cm Kal: 81cm
Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt: ΑΑΔΑΜΟΣ.. ΤΩΝΖΩ.

Tarih: MS 100-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C191

Tanım: Tip 3a. Bezemesiz alınlık üzerinde palmet, alçak köşelerde yarım palmetler bulunmaktadır. Bunların arasında dört yapraklı çiçek vardır. Plaster başlıklar ve dik duran yapraklarla bezenmiştir. Kapı bininde şematize ion başlığı vardır. Paneller sığdır. Üst panelde solda dört yapraklı çiçek sağda kilit, alt panellerde baklava motifi içinde yuvarlak kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 35

Buluntu Yeri: Yağdıgın

Korunduğu Yer: Mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 1.17m Gen: 0.21m

Yazıt: -

Tarih: MS 100-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C193

Tanım: Tip 3a. Alınlık üzerinde dört yapraklı rozet vardır. Akroterleri büyük ve basittir, bu Aizanoi için karakteristik bir özelliktir. Kapı bini yumuşaktır. Üst panelde sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde kapı tokmakları vardır. Yazıtı alınlık altındadır.

Kat. 36

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Güneybatı mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 96cm Gen: 60cm Kal: 11cm Harf Yük: 1.5cm

Yazıt: ΑΠ[---]Δ[--]ΠΙΟ[-]πίώ

Tarih: MS 100-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C194

Tanım: Tip 3a. Paneller üzerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi; altta üstte küçük altta büyük dört yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır.

Kat. 37

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Avluda

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 71cm Gen: 54cm Kal: 11cm Harf Yüksek:

2.5cm

Yazıt:

μνήμη[ς]

χάριν

“anısı hoş olsun diye”

Tarih: MS 100-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C195

Tanım: Tip 3a. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi; alttaki panellerde baklava dilimleri içinde kapı tokmakları vardır. Yazıtı alınlığın altındadır.

Kat. 38

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneyinde nehrin batıya döndüğü yerinde çamaşırlığın doğu kıyısında

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 121cm Gen: 85cm Kal: 85cm Harf Yüksek:

1-1.5cm

Yazıt:

[---] Ἰ Σωτηρικήω ἀνδρὶ μνή-

[μης] χάριν καὶ Ἀπολλωνίδης ἀδελφός

[---] erkek kardeşi Apollonides ile kocası Soterikos'un hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 100-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C196

Tanım: Tip 3a. Üçgen alınlık kısmı ve sol üst kapı paneli eski yayınlardaki fotoğraflarında kısmen sağlamdır ancak günümüze ulaşmamıştır. Sağlam kalabilen sağ üst kapı panelinde kilit, alt panellerde ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı altında pelta bulunmaktadır. İki yana bulunan plasterler ise yiv bezemelidir.

Kat. 39

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.06

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 104cm Gen: 63cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Kapı biçimli mezar steli. Alınlığın kenarlarında sarmal bitkisel bezeme betimlenmiştir. Ortasında taç yaprak bulunmaktadır. Plaster kısmında sarmal bitkisel bezeme betimlenmiştir. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde çiçek, sol üst panelde rozet ve alt iki panelde baklava dilimi içerisinde çiçek motifi betimlenmiştir.

Kat. 40

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.34 Eski numara: 167

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 83cm Gen: 56cm Kal: 21cm

Yazıt: CARIN

EUTUCIONCEMNWTLNAHMNHMHC

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar stelidir. Alınlıkta ve alınlığın üst silmesinde 4 yapraklı çiçek bulunmaktadır. Kapı panellerinde sol üstte 4 yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi, altta baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı plasterler içinde

uçları tomurcukla biten ranke motifi vardır.

Kat. 41

Buluntu Yeri: Çavdarhisar, Kemaller Mahallesinde bir bahçe duvarında

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 20 Eski numara: 31

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 75cm Gen: 30cm Kal: 25cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Mezar stelin ait plaster ve kapı paneli parçası. Plaster üzeri ranke bezemelidir. Görülen sağ üst panel içinde dairesel kapı kilidi ile alt sağ panel içinde kapı tokmağı ve bunun altında bir baklava dilimi motifi görülmektedir. Stelde sol taraf kırık ve noksandır.

Kat. 42

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu bahçesi

Env. No: 372

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 202cm Gen: 125cm Kal: 38cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Μητροδώροϋ Νεκῆ γυναικὶ μνηϋ χάριν.

Metrodoros karısı Nike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 2.yy

Referans: Lehmler-Wörrle, 2006, 86, Abb. 9a-b

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı mezar stelidir. Stelin ancak alınlık ve plaster kısmı sağlam kalabilmiştir. Kapı kısmı kırık ve eksiktir. Üçgen alınlığın tepe akroteri tam, köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arası ve plasterler üzerinde aynı ranke bezeme görülmektedir. Alınlıkta başını sağa çevirmiş tüyle oldukça

belirgin işlenmiş bir kartal ve üçgen alınlığın iç tarafında ve alınlık alt silmesinde dış sırası bezeme vardır.

Kat. 43

Buluntu Yeri: Hacı Kebir Köyü Demirtepe Nekropolü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 244 Eski numara: 285

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 146cm Gen: 84cm Kal: 45cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

μνήμης χάριν.

Βερενίκη Δημητρίῳ τῷ ἡαυτῆς ἀνδρί

Berenike, kocası Demetrios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 50-150

Referans: Lehmler, Wörre 2002, 40 Abb. 38.

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Köşe akroteri çanak yapraklardan çıkan yarım palmetler şeklindedir, tepe akroteri kırık ve eksiktir. Üçgen alınlık içinde çarkıfelek motifi vardır. Alınlık alt silmesinde bir sıra yazıtı bulunmaktadır. Kapı plasteri üç fascialıdır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı, en altta ise kafes motifi görülmektedir.

Kat. 44

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 247 Eski numara: 288

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: cm Gen: 75cm Kal: 27cm Harf Yüksek: cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Tepe akroteri palmet, köşe akroteri yarım palmet şeklindedir. Akroteler arasında sarmaşık dal bezeme vardır. Plasterlerde ise ranke bezeme görülmektedir. Alınlıkta sekiz yapraklı çiçek bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda üstte girland altında çarkıfelek motifi, sağda üstte girland altta köşede dairesel kapı kilidi, altta solda panelin sağ köşesinde kapı tokmağı altında baklava dilimi içinde dört yapraklı çiçek, sağda panelin sol köşesinde kapı tokmağı altında baklava dilimi içinde dört yapraklı çiçek bulunmaktadır.

Kat. 45

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 162 Eski numara: 215

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 100cm Gen: 64cm Kal: 26cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet şeklindedir ve iki yana sarmaşık dallar uzanmaktadır. Alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Kapı plasterlerinde ise ranke motifi görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda üst tarafta girland vardır ancak alt kısmı aşınmış ve tahrip olmuştur. Üst sağ panelde dairesel kapı kilidi, alt panellerde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 46

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 239 Eski numara: 283

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 124cm Gen: 74cm Kal: 30cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

χαρίν.

Πονπᾶς καὶ Ἑρμίας Πονπᾶ τῷ πατρίῳ μνήμης
*Pompas ve Hermias amcaları Pompas'ın anısı hoş
olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 50-150

Referans: Wörrle 2002, No.39

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta tepe akroteri tam, köşe akroteri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında yüzleri dışa dönük iki adet yunus bulunmaktadır. Alınlıkta ise başını sağa çevirmiş profilden betimlenmiş bir kartal ve alınlığın altındaki silmede bir satır yazıtı vardır. Plasterler meander bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda, üstte girland altında dört yapraklı çiçek, sağda, girland altında panelin sağ alt köşesine yerleştirilmiş dairesel kapı kilidi, alt panellerde her iki tarafta da aynı şekilde üstte kapı tokmağı altında baklava dilimi içinde dört yapraklı çiçek bulunmaktadır.

Kat. 47

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 240 Eski numara: 164

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 124cm Gen: 99cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Alınlık ve plaster kısımları aşınmış ve tahrip olmuştur. Üçgen alınlık çerçevesinin sadece bir kısmı görülebilmektedir. Kapı panellerinde üstte solda girland, sağda, panelin sağ alt köşesine yerleştirilmiş dairesel kapı kilidi, alt panellerde her iki tarafta da aynı şekilde üstte kapı tokmağı altında baklava dilimi bulunmaktadır.

Kat. 48**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** 241 Eski numara: 159**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 141-145cm Gen: 150cm Kal: 26cm Harf Yüksek: 1.5-2cm**Yazıt:**

Αουκᾶς ἠλαυτῶ ζῶν

*Lukas kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)***Tarih:** MS 2.yy.ın ilk yarısı**Referans:** Lehmler-Wörle 2002, 628, Abb. 39.

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Üçgen alınlıklar arasında büyük bir palmet motifi işlenmiştir. Sağdaki alınlık soldakine göre daha yüksektir. Üçgen alınlıkların üstünde tepe akroteri tam, köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında rankeler bulunmaktadır. Plasterleri dört fascialıdır. Soldaki stelin alınlığında kalathos içinde meyveler, sağdaki stelin alınlığında ise sola doğru yönelmiş ince yapılı bir aslan pençesinde bir boğa başı tutmaktadır. Kapı panelleri her iki tarafta da aynı kompozisyonda yapılmıştır. Paneller üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve onun da altında kafes motifi şeklinde işlenmiştir.

Kat. 49**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:****Env. No:** A16.M10**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 132cm Gen: 120cm Kal: 44.5cm Harf Yüksek: 2cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Kapı çerçeve üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Yazıt altında profilli silme vardır. Kapı çerçevesi ranke bezemelidir. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üst sol panelde çelenk altında dört yapraklı çiçek motifi sağda, üstte çelenk altta kapı kilidi. Alt panellerde baklava dilimi motifi içerisinde kapı tokmağı, panel köşelerinde dört yapraklı çiçek ve kalp motifi bulunmaktadır. Panellerin altında kırık olup, kafes motifi görülmektedir.

Kat. 50

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı Mahalle, Abdullah Özcan caddesi, 53-55 kapı numaralı evin arka bahçesinde, kuyu yanındadır.

Env. No: A16.M22

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 150cm Gen: 88cm Kal: 40cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Kapı biçimli üçgen alınlıklı mezar steli. Üçgen alınlık içinde başı sola dönük kartal bulunmaktadır. Kapı çerçevesi ranke bezemelidir. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üst sol panelde çelenk altta sekiz yapraklı çiçek üst sağ panelde çelenk, altta kapı kilidi vardır. Alt panelde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı vardır. En altta ise kafes motifi vardır. Alt tarafı kırıktır. Altta kırık olan kısım betonla sıvanmıştır. Sağ üst köşesinde delik vardır.

Kat. 51

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mahallesi, Kazım Damar sokak, 108-110 nolu evin Kuzeybatısında Kocaçay'ın doğu kıyısındadır.

Env. No: A16.M37 Eski no: 480

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 160cm Gen: 100cm Kal: 35cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: -

Tanım: Tip 4. Alınlığın üst kısmında, alınlığı enlemesine kesen kazıma çizgi bulunmaktadır. Alınlık kapı çerçevesi ve alınlık içi düzdür. Ya taslak olarak kalmış ya da çamaşır yıkama amaçlı kullanıldığı için iç kısmı aşınmıştır. Niş içinde sol üstte delik bulunmaktadır.

Kat. 52

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi Antik Kenti Kuzeydoğu nekropolü Penkalas kıyısı

Env. No: A17.M24

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 146cm Gen: 90.5cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlık içindeki figür tahrip olmuştur ancak pençeleri arasında boğa başı tutan aslan figürü olmalıdır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi, alt panellerde ise solda kapı tokmağı görülmektedir. Sağ panel tahrip olmuştur.

Kat. 53

Buluntu Yeri: Hacıkebir

Korunduğu Yer: Hacıkebir'den Çakmak'a giden yoldaki, Hacıkebir'in yaklaşık 1 km kuzeyinde yer alan, çeşme yapısının içinde

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 120cm Gen: 91cm

Yazıt:

Ανόθινο Σθονή/ηνο Μεζζαίλνο

Αιθία Έξεελία ηή έαπ/ηνύ γπλαηθί κλήκεο ραξ-

ηλ

Lucius Scutius Messalinus, eşi Alfia Herenia anısı hoş olsun diye (yaptırdı).

Tarih: M S. 1. yy.ın ikinci yarısı.

Referans: Lehmler, Wörrle, 2002, Abb. 36.

Tanım: Tip 4. Stelin üst kısmı kırık ya da beton içinde kalmış olmalıdır. Alınlığın köşelerinde akroter olarak işlenen açık yarım palmet bezemeleri, orta akroterden köşe akroterlere doğru ilerleyen tomurcuklu ranke bezemeleri açık şekilde görülür. Alınlığın içinde amphora ve yazıtı vardır. Kapı, dört panelden oluşur ve alt uzun panellerde baklava dilimi motifi içinde kapı tokmağı, üst panellerde solda çiçek ve sağda dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Kapıyı çevreleyen üç yöndeki çerçeve üzerinde ranke bezemesi yer alır.

Kat. 54

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köprüler arasında nehrin doğusundaki çamaşır evinin duvarı

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 72cm Gen: 43cm Harf Yük: 2.7cm

Yazıt:

Διοκλής Α[---]

Diokles ...

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C300

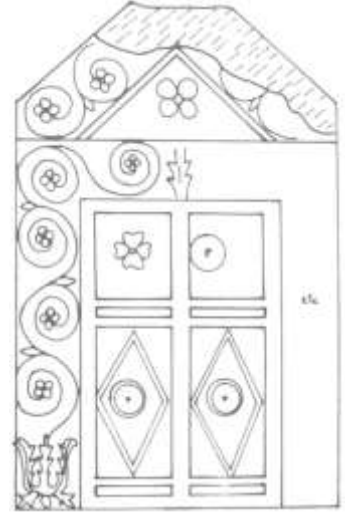
Tanım: Tip 4. Küçük alınlığın üstünde tepe akroteri olarak büyük bir akanthus yaprağı bulunmaktadır. Tepeden köşeye kadar alınlığın üstü boyunca ranke bezeme ve rankedeki kıvrık dalların ucunda dört yapraklı çiçekler vardır. Aynı bezeme kapı sövesi üzerinde de devam etmektedir. Harfler büyük ve okunaklıdır.

Kat. 55**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** -**Env. No:** -**Malzeme:** -**Ölçüler:** Yüksek: 111cm Gen: 72cm Kal: 19cm Harf

Yük:1.2 cm

Yazıt: [---]N[---]**Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C301

Tanım: Tip 4. Küçük alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Tepeden köşeye kadar alınlığın üstü boyunca ranke bezeme ve rankedeki kıvrık dalların ucunda dört yapraklı çiçekler vardır. Aynı bezeme kapı sövesi üzerinde de devam etmektedir. Sövelerin altında rankeler akanthus yapraklarının arasından çıkmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda daire şeklinde kapı kilidi, alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmakları vardır. Paneller arasında ve alt panellerin altında yatay dikdörtgen silmeler bulunmaktadır.

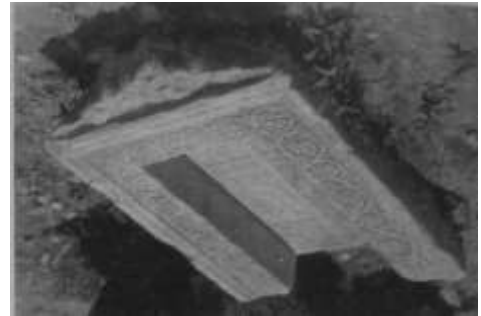
Kat. 56**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Dere yatağının güney yamacında**Env. No:** -**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 100cm (kırık) Gen: 95cm Kal:

36cm Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt:

Μάγνος καί Βαβεις Τειμοθέω υιώ μνήμ-
ης χάριν

“Magnos ve Babeis, oğlu Teimetheos’un
anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C302

Tanım: Küçük alınlıkta bir yunus veya bir kıvrık dal filizi olabilir, net değildir. Kapı çerçevesinde yumurta ok sırası vardır. Kapı sövelerinde aşağıda akanthus yapraklarından çıkan ranke bezemesinin dal uçlarında beş yapraklı çiçekler görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda girland altında dört yapraklı çiçek sağda girland altında dairesel kilit (kapının ortasına doğru) alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı altında kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 57

Buluntu Yeri: Çerte

Korunduğu Yer: Kuzey mezarlık duvarı

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 57cm Gen: 72cm Kal: 21cm Harf
Yük: 1.7-2cm

Yazıt:

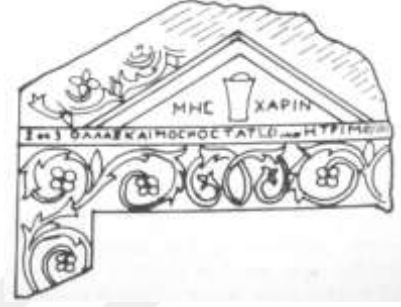
[Απ]ολλάς καί Μόσκος Τατί[α μ]ητρί μ[νή-]
μης χάριν

*Apollas ve Moskos anneleri Tatia'nın anısına
(bunu dikti)*

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C304

Tanım: Tip 4. Alınlıkta kalathos içinde yün-meyve(?) bulunmaktadır. Alınlığın üstü ve kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve kıvrık dal uçları dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır. Alınlık içinde kalathosun iki yanında bir satır ve alınlık altında bir satır olmak üzere iki satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 58

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyden çıkarken doğuya doğru
giden yolun güneydeki ev duvarı

Env. No: -

Malzeme: Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 63cm Gen: 76cm Harf Yük: 2.2cm

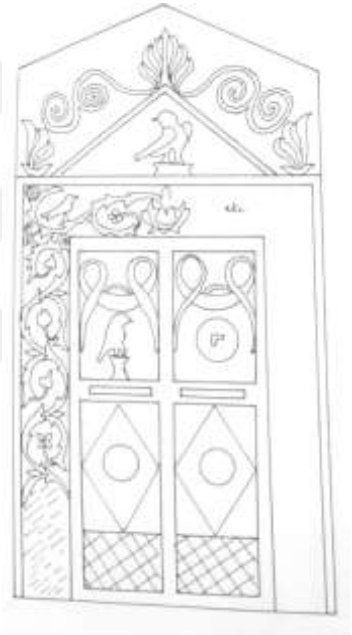

Yazıt:

[---]ϙ'Απφιω γυναικί
...karısı Apphio...

Tarih: MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C305

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlık içinde bir amphora bulunmaktadır. Alınlığın üstünde ve altında lento üzerinde ranke bezeme vardır ve kıvrık dal uçları dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır.

Kat. 59**Buluntu Yeri:** Efeler**Korunduğu Yer:** Köyün güneydoğusunda**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 167cm Gen: 73cm Kal: 35cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C314

Tanım: Alınlıkta başını sola doğru çevirmiş bir kaide üzerinde duran kartal bulunmaktadır. Alınlığın tepe akroteri palmet yan akroterler ise yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Palmetler arasında kıvrık dal morifi bulunmaktadır. Kapı çerçevesi üzerindeki ranke bezemesi sarmaşık dallar dört yapraklı çiçek ve haşhaşlarla sonlanmaktadır. Rankeler arasında sol üst köşede bir serçe bulunmaktadır. kapı panellerinde üstte solda kurdeleli girland altında serçe, sağda dairesel kapı kilidi, altta ise baklava dilimiiçinde kapı tokmağı ve altında kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 60**Buluntu Yeri:** Hacı Mahmut**Korunduğu Yer:** Uzak mezarlık**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 38cm Gen: 76cm Kal: 30cm Harf

Yük: 2cm

Yazıt:

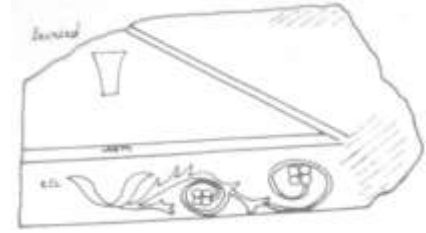
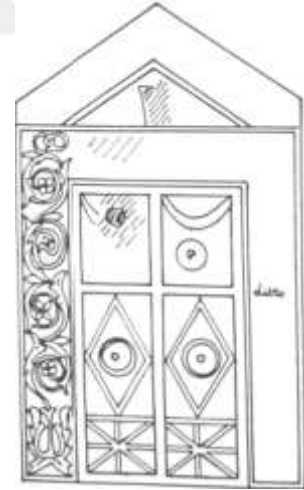
[μνή-?] υ. μησχ[άρις?]

[---]NOX[?]

[---]ΓΤΑ[.]Ο[?]

Tarih: MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C308

Tanım: Tip 4. Alınlık üzerinde bir kalathos bulunmaktadır. Alınlığın altında ranke bezeme vardır ve kıvrık dal uçları dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır. Lento ortasında dikenli çalılar yaprak şeklinde birleşmektedir.

Kat. 61**Buluntu Yeri:** Susuzkaya**Korunduğu Yer:** Bir evin dışında serbest duruyor**Env. No:** -**Malzeme:** Mavi Mermer**Ölçüler:** Yük: 147cm Gen: 75cm Kal: 22cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C309

Tanım: Tip 4. Alınlıkta tahrip olmuş durumda bir kalathos bulunmaktadır. Kapı çerçevesi üzerinde aşağıda büyük akanthus yaprakları içinden yükselen ranke bezemesi ve dal uçlarında dört yapraklı çiçekler vardır. Kapı panellerinde üstte solda girland altında bir obje (tahrip olmuştur), sağda girland altında dairesel kilit, altta her iki panelde baklava motifi içinde kapı tokmağı ve altında kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 62**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Nehrin doğusundaki patikaya bakan dış ev duvarında, kuzey roman köprüsünün kuzeyinde**Env. No:** -**Malzeme:** -**Ölçüler:** Yük: 56cm Gen: 51cm Harf Yük: 2cm**Yazıt:**

[Στρα]τονίκη Τροφίμω πρ<α>γματ[εύτη (?)-]

*Stratonike, kâhya Trophimos'un (anısına bunu dikti)***Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C310

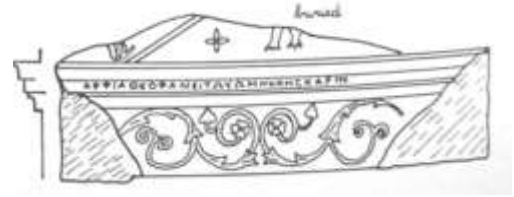
Tanım: Tip 4. Alınlık parçasıdır. Alınlık içi tahrip olmuştur ancak muhtemelen bir kartal bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet, yan akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında her iki yanda dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Alınlık altında bir sıra yazıt, yazıt altında ise yaprakları ortada birleşen ve dal uçlarında dört yapraklı çiçekler bulunan ranke bezemesi vardır.

Kat. 63**Buluntu Yeri:** Yağdıgın**Korunduğu Yer:** Mezarlıkta**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 42cm Gen: 117cm Kal: 22cm

Harf Yük: 2.5cm

Yazıt:

Ἀφφια Θεοφάνει τῷ ὑῷ μνήμης χάριν

*Apphia, oğlu Throphanes'in anısı hoş olsun**diye (bunu dikti)***Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C311

Tanım: Tip 4. Alınlığın üst kısmı kırıktır. Alınlıkta bir kartalın ayakları görülmektedir. Ayakların sol tarafında ise dört yapraklı bir çiçek bulunmaktadır ve yan akroteri yarım palmet şeklindedir. Alınlık altında bir satır yazıtı vardır. Yazıt altında ise lento üzerinde ranke bezemesi sarmaşık dallar, dört yapraklı çiçek ve filizler ile sonlanmakta ve lento ortasında birleşmektedir.

Kat. 64

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Batı mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Gri Mermer

Ölçüler: Yük: 55cm Gen: 42cm Kal: 17cm

Harf Yük: 1.7cm

Yazıt:

Κλαυδία Ψαμάθη καί Φιλ[-c.15-]

Σει καί Νείλω τέκνοις μνήμ[ης χάριν]

Claudia Psamathe, çocukları Phil-... ve

Neilos'un anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C312

Tanım: Kapı steli tip VA. Stelin üst kısmıdır. Genişletilmiş alınlık içinde bir kalathos vardır ve kalathos çiçekler ile doldurulmuştur. Kalathosun iki yanında dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Alınlık üstü boyunca sarmaşık dallar ve yarım palmet şeklinde yan akroterleri ve üzerinde bir kuş vardır. Kapı çerçevesi üzerinde ise ranke bezemesi sarmaşık dallar, dört yapraklı çiçek ve filizler ile sonlanmakta ve lento ortasında birleşmektedir.

Kat. 65

Buluntu Yeri: Göynükören ve Susuzkaya arasından yoldaki çeşmedeki

Korunduğu Yer: Yoldaki çeşmede kuzey tarafta, tepelerin üstünde

Env. No: -

Malzeme: -

Ölçüler: Yüksek: 118cm Gen: 76cm Kal: 29cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Σωσας καί Ἀφιας Ἄμια ἐαυτῶν θυγατρί μνήμης χάριν

Sosas ve Aphias, kendi kız kardeşleri Amia'nın anısına (bunu diktiler)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C315

Tanım: Tip 4. Alınlıkta altta sık üstte gevşek olarak örülmüş kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Alınlık üstünde tepe akroteri palmet yan akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Alınlık boyunca palmetler arasında kıvrık dallar vardır. Alınlık altında bir satır yazıt bulunmaktadır. Kapı çerçevesinde ranke bezemesi sarmaşık dallar ve dört yapraklı çiçeklerle sonlanmaktadır. Rankeler sövelerin altlarında akanthusla başlayarak lento ortasında akanthusla birleşir. Kapı panellerinde üstte solda bir asma üzerinde sağa dönük kuş, sağda dairesel kilit, alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 66

Buluntu Yeri: Yağdıgın

Korunduğu Yer: Mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 106cm Gen: 40cm Harf Yüksek: 2.2cm

Yazıt: [-- μνήμη] χάριν

anısı hoş olsun diye

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C316

Tanım: Tip 4. Üst sağ kısmı. Alınlık üstünde sarmaşık dallar, alınlık altında ise bir satır yazı görülmektedir. Kapı çerçevesinde ranke bezemenin kıvrık dal uçlarında dört yapraklı çiçek ve tomurcuklar bulunmaktadır.

Kat. 67

Buluntu Yeri: Yağdıgın

Korunduğu Yer: Evin duvarında

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 57cm Gen: 77cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Μηνόφιλος καὶ Κύριλλος Ἀπολλά πατρί μνή-
μης χάριν

*Menophilos ve Kyrillos, babaları Apollas'ın anısı
hoş olsun diye (bunu diktiler)*

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C317

Tanım: Tip 4. Alınlıkta sağa dönük kartal bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet yan akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstü ve kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve kıvrık dal uçları tomurcuklar ile sonlanmaktadır. Alınlık içinde kartalın iki yanında bir satır ve alınlık altında bir satır olmak üzere iki satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 68

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Roma köprüsünden kuzeydoğuya uzanan yolda soldaki tarla duvarı

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 71cm Gen: 79cm Kal: 26cm Harf Yüksek: 2.2-2.5cm

Yazıt:

Λεύκιος Ἀντώνειος <Σ>τρατο-

νεικός Ῥούφω πατρί μνήμης χάριν

Lucius Antonius Stratonicus, babası Rufus'un anısına

(bunu dikti)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C318

Tanım: Tip 4. Alınlıkta omphalos vardır. Tepe akroteri palmet yan akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstü ve kapı çerçevesi ranke bezemelidir. Alınlık altında bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 69

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Evin güneydoğu köşesinde yolun kuzeyinde

Env. No: -

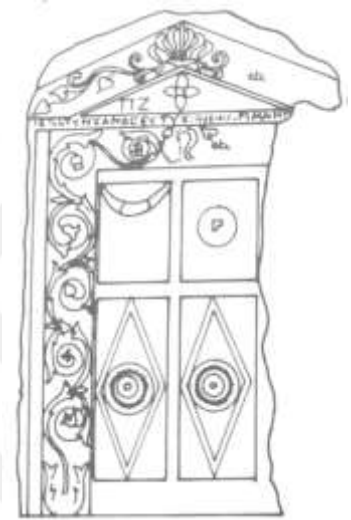
Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 101cm Gen: 64cm Kal: 28cm Harf Yük:

1. satır: 1.7cm 2. satır: 1cm

Yazıt:

ΠΖ

Ἐπιτύγχανος Εύτυχίδι μητρί μνήμ[ης χάριν]

Epitynkhanos, 56-7 yılında annesi Eutykhis'in anısına

(bunu dikti)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C319

Tanım: Tip 4. Alınlıkta dört yapraklı çiçek vardır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Yanlara doğru alınlık boyunca sarmaşık dallar uzanmaktadır. Alınlık içinde çiçeğin solunda bir satır ve alınlık altında bir satır olmak üzere iki satır yazıtı bulunmaktadır. Kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve kıvrık dal uçları dört yapraklı çiçek, haşhaş ve tomurcuklar ile sonlanmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda girland, sağda dairesel kapı kilidi, altta, baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır. Sağ tarafı kırık ve eksiktir.

Kat. 70**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Cadde duvarında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 58cm Gen: 79cm Kal: 23cm Harf Yüksek:

1.7-2cm

Yazıt:

Μητρόδω[ρος τώ δείνι]

μνήμησ ἐν[εκεν *veya* -εκα]*Metrodoros... anısına (bunu dikti)***Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C320

Tanım: Tip 4. Alınlıkta ortada kalathos ve içinde yün yumakları, kalathosun solunda iş bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet yan akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Akroterlerin üstü alınlık boyunca sarmaşık dalları vardır. Kapı çerçevesi iç tarafta daireler içinde nokta bezemelidir ve iç tarafta ranke bulunmaktadır. Alınlık altında iki satır yazıtı bulunmaktadır. Satırlar arasında küçük palmet motifi görülmektedir.

Kat. 71**Buluntu Yeri:** Yağdıgın**Korunduğu Yer:** Köyün güneybatısında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 170cm Gen: 92cm Kal: 36cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C321

Tanım: Tip 4. Alınlıkta kalathos ve içinde meyveler bulunmaktadır. Kapı çerçevesi iç tarafta daireler içinde nokta bezemelidir ve iç tarafta ranke bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda girland altında dört yapraklı çiçek, sağda girland altında dairesel kilit, alt panellerde üstte kapı tokmağı altında baklava dilimi içinde dört

yapraklı çiçek ve en altta da pelta bulunmaktadır. Alt ve üst paneller arasında dar dikdörtgen paneller bitkisel bezeme ile doldurulmuştur.

Kat. 72

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köy odasından kuzeydoğuya uzanan yolun evinin yakınındaki kulübede

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 62cm Gen: 65cm Harf Yük: 1.5-2.5cm

Yazıt: χάρις

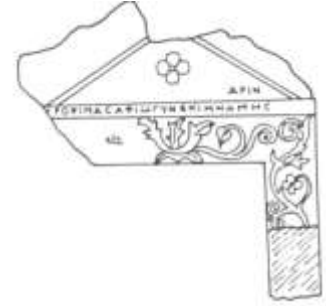
[T]ροφίμας Ἀφίω γυνεκί μνήμης

Trophimas, karısı Aphphion'un anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C322

Tanım: Tip 4. Üst sağ köşesi sağlam kalmıştır. Üçgen alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Alınlık altında bir satır ve alınlık içinde de bir satır olmak üzere iki satır yazıtı vardır. Lento üzerinde ortada akanthus yaprağı vardır kapı çerçevesi ise ranke bezemelidir ve kıvrık dal uçları dört yapraklı çiçek ve tomurcuklar ile sonlanmaktadır.

Kat. 73

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Köprü'nün üstünde sol taraftaki çamaşır evinde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 70cm Gen: 61cm Kal: 16cm Harf
Yük: 1.2-1.5cm

Yazıt:

Μηνογένης Δημη[τ]ρίω ἀδε[λ]φώ μνήμης χάρις

Menogenes, erkek kardeşi Demetrios'un anısı hoş olsun diye (dikti)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C324

Tanım: Tip 4. Alt kısmı alt kapı panellerinden itibaren kırık ve eksiktir. Üçgen alınlıkta ortada kartal iki yanında ise eller bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet ve yan akroterler yarım palmet şeklindedir. Akroterler arasında her iki yanda dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve lento üzerinde yarım palmetler ile birleşmektedir. Rankede dal uçları dört yapraklı çiçek ve sarmaşıklar ile sonlanmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda çiçek, sağda dairesel kapı kilidi vardır. Alt panellerde ise baklava dilimi görülebilmektedir.

Kat. 74

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Köy yeşilliğinde yalak çukuru olarak kullanılıyor

Env. No: -

Malzeme: Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 88.5cm Gen: 43cm Kal: 61cm Harf
Yük: 2-3cm

Yazıt:

Διονύσιος Διονυσίω

ων μνήμης χάριν

*Dionysos, oğlu Dionysos'un anısı hoş olsun diye
(dikti)*

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C327

Tanım: Tip 4. Geniş üçgen alınlıkta küçük bir dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Üst panellerde solda çiçek, sağda dairesel kilit, altta baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 75**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Kaynağın sağ kıyısında, Roma barajının ve köprüünün 15dk uzağında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri Mermer**Ölçüler:** Yük: 152cm Gen: 102cm Kal: 30cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C328

Tanım: Tip 4. Küçük alınlıkta dört yapraklı çiçek vardır. Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım palmet şeklindedir. Akroter aralarında dört yapraklı çiçekler vardır. Kapı çerçevesinde iki fascia ve kyma recta görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda haşhaş, sağda dairesel kapı kilidi, altta ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve onların altında da kafes motifi vardır.

Kat. 76**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Batı mezarlığın girişine yakın**Env. No:** -**Malzeme:** -**Ölçüler:** Yük: 40cm Gen: 96cm Kal: 21cm Harf

Yük: 1.7cm

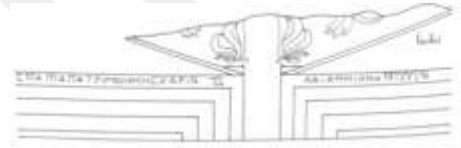
Yazıt:

[]Παπία πατρί μνήμης χάριν καί Ἀμμία μητρί
ζώση

... babası Papias ve annesi Ammias'ın anısına
(bunu dikti)

Tarih: MS 50-150**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C329

Tanım: Tip 4. Çifte kapı steli. Üst kısmı kırıktır. Sağ alınlıkta kalathos bulunmaktadır. Köşe akroeterleri yarım palmet şeklindedir. Alınlık altında her iki tarafında bir satır yazıt bulunmaktadır.

Kat. 77

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir

Env. No: A11.MP.25

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 183cm Gen: 97cm Kal: 35cm
Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt:

Νινας Διοκλείς υιώ μνήμης χάριν

*Ninas Diokleia'nın anısı hoş olsun diye
(yaptırdı)*

Tarih: MS 50-150

Referans: Waelkens 1986, 60.

Tanım: Tip 4. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sol üst panelde dört yapraklı çiçek, altında girland, sağ alt köşede anahtar deliği yer alır. Sağ üst panelde dört yapraklı çiçek altında çelenk, onun altında kısmen korunmuş çiçek yaprağı bulunur. Ana panelde her iki tarafta da baklava motifi yer alır. Stelin sağ ve sol plasterlerinde bitkisel bezeme görülmekte, dışta iki silmeyle sınırlandırılmış alınlık kısmında yer alan ikinci silmede 18 harfi korunmuş, okunabilen yazıt bulunmaktadır. Alınlık üzerinde, merkezde başını sola çevirmiş kanatlı, kapalı şekilde betimlenmiş bir kartal ve iki tarafında birer el figürü yer almakta. Alınlığın dış kısmında bitkisel bezeme yer almaktadır.

Kat. 78

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A11.MP.30

Malzeme: -

Ölçüler: Yüksek: 186cm Gen: 32cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C302

Tanım: Tip 4. Üçgen alınlıklı kapı biçimli mezar stelidir. Alttaki panelde baklava motifinin bir kısmı görülmektedir. Kapı üzerinde diğer bezemeler oldukça aşınmış durumdadır. Plaster üzerinde bitkisel bezeme bulunmaktadır. Lentoda ve yan taraflarda iki silme ile sınırlandırılmış. Alınlık kısmındaki motifler korunamamıştır. Alınlığın etrafında bitkisel bezemeler yer almaktadır. Kapı üzerinde 5cm çapında delik bulunur.

Kat. 79

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 95cm Gen: 56cm Kal: 26cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C302

Tanım: Tip 4. Alınlık içinde sola dönük, kanatları kapalı kartal figürü betimlenmiştir. Kapı panelleri ve alınlığın bir kısmı kırık ve kesiktir.

Kat. 80

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı Evi Bahçesinden 2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi Alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.176

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 52cm Gen: 75cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: Tip 4a. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında iki yanda dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır.

Kat. 81

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP. 166

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 38cm Gen: 94cm Kal: 39cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: Tip 4a. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Eser tahrip olmuştur. Alınlık tepesinde tam palmet bulunmaktadır. Alınlığın her iki yanında 6 yapraklı, ucu sivriltilmiş sarmal motif betimlenmiştir.

Kat. 82

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP. 162

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 70cm Gen: 79cm Kal: 28cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık ortasında 1 adet çiçek motifi işlenmiştir. Köşelerde geniş, yarım palmet, tepede tam palmet ve tam palmetten yanlara açılan birer adet çiçek işlenmiştir. Eser üzerinde yazıt bulunmaktadır ama tahripten dolayı okunamamaktadır.

Kat. 83**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.**Env. No:** A15.MP. 220**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 48cm Gen: 56cm Kal: 22cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 39.**Tanım:** Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık içinde kartal figürü vardır. Alınlık köşelerinde ucu sivriltelen çiçek işlenmiştir. Köşelere yaprak işlenmiştir. Eser çok tahrip olmuştur.**Kat. 84****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar Roma Hamamı**Korunduğu Yer:** Zeus tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** 49 Eski numara: 70**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 30cm Gen: 63cm Kal: 39cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 39.**Tanım:** Mezar steli alınlık parçası. Tepe akroteri tam köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Alınlık ortasında bir kalathos bulunmaktadır.

Kat. 85

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 305

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 25cm Gen: 87cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steli üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlıkta dört yapraklı çiçek vardır. Köşe akroterlerinin yerleri belirgindir ancak düzdür.

Kat. 86

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 273 Eski numara: 303

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 80cm Gen: 138cm Kal: 50cm

Yazıt:

Ἀσκληπιάδης Ἀσι[κληπιάδου βλαστό[ς].

Ἔτους ρξε'.]

Ἀσκληπιάδῃ Ἀσι[κληπιάδου τοῦ

Ἀρτέμωνος]

Χαρα| τῷ θρέψι|[αντι και ἐμαυτῷ ζῶν.

Χαῖρε]

Asklepiades oğlu Asklepiades Blastos. 164

yılı. Artemon'un oğlu Asklepiades

Kharaks'in sütbabası Asklepiades ve kendisi

için yaşarken (yaptırdı). Elveda.

Tarih: MS 80

Referans: MAMA IX, 270; Waelkens 1986, 52; SEG 45, 1709.

Tanım: Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlıkta sağa doğru dönmüş başı cepheden gövdesi profilden verilmiş bir aslan bulunmaktadır. Alınlığın üstünde kıvrık dal bezeme bulunmaktadır. Geri kalanı tahrip olmuştur.

Kat. 87

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 250 Eski numara: 291

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 42cm Gen: 90cm Kal: 26cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: Tip 4a. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Alınlığın köşe akroterleri yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Tepe akroteri kırıktır. Alınlıkta bir omphalos görülmektedir. Alınlığın üstünde palmetler arasında ise sağ tarafta dört yapraklı çiçeğim yarısı görülmektedir. Ancak kırık ve kesiktir.

Kat. 88

Buluntu Yeri: Çavdarhisar, Batı mezarlığının güneybatısındaki Demiroluk yolunun solundaki duvarda, mezarlıktan iki veya üç dakika uzakta

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 80cm Gen: 110cm Kal: 30cm
Harf Yüksek: 1.4cm

Yazıt:

μνημης χαριν

Τατιον Μηνοδοτωσιω και Μενανδρος και
Παπιας αδελ[φω]

Tatio Menodoton ve Menandros ve erkek

kardeşleri Papias 'ın anısına (bunu dikti)

Tarih: Erken Antoninler Dönemi

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C240; Waelkens
1986, 41.

Tanım: Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Alınlık içinde başı sağa doğru dönük profilden kartal figürü bulunmaktadır. Kartalın iki yanında ince işlenmiş eller vardır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin iki yanından kıvrık dallar ucunda kenger yaprakları çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir.

Kat. 89

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar İlçesi-Kemaller
Mahallesi 5 kapı numaralı evin doğu duvarı
içerisinde

Env. No: A16.M01

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 27.5cm Gen: 75.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: Mezar steli üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde omphalos vardır. Tepe akroteri tam, köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Yan akroterlerin yanında sol ve sağ tarafta birer adet altı adet ince yapraklı çiçek bulunmaktadır. Alt kısmı kırık ve eksiktir. Ev duvarında devşirme olarak kullanıldığı için arka ve yan yüzleri görülememektedir.

Kat. 90

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar İlçesi-Kemaller Mahallesi, 33 kapı numaralı evin kuzeybatı duvarı içerisinde

Env. No: A16.M02

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 26cm Gen: 86cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 39.

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde omphalos bulunmaktadır. Alınlığın iki yanından köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Tepe akroteri kırık ve noksandır. Palmet ve omphalos üzerinde aşınmalar vardır. Ev duvarında devşirme olarak kullanıldığı için arka ve yan yüzleri görülememektedir.

Kat. 91

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan mahallesi, Dere sokak No:1, evin duvarındadır.

Env. No: A16.M52 Eski numara: 7.23

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 45cm Gen: 98cm Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt:

ζvp

Φωσφόρο[ς] Επο- ca. 4B- μνήμηχ χάριϋ [έτους]

166 yılının Peritios ayının 11. gününde ...oğlu

Metrodoros, annesi ... İçin henüz yaşarken bunu

yaptırdı

Tarih: MS 81-82

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 89,Abb.12

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steline ait üçgen alınlık. Üçgen alınlıkta kalathos içinde

meyveler bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Köşe akroterinin iki yanında dört yapraklı çiçekler bulunur. Alınlık içinde ve alınlık alt silmesinde iki satır yazıtı vardır. Oldukça iyi bir işçilik izlenmektedir. Ev duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Kat. 92

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemer caddesi,37 kapı numaralı evin karşı arasındadır. 38-40 numaralı evin ahır duvarında gömülüdür.

Env. No: A16.M53

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 28cm Gen: 96cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 89,Abb.12

Tanım: **Tip 4a.** Üçgen alınlıklı mezar stelidir. Sol köşe akroteri yeri hazırlanmış ancak henüz işlenmemiştir. Tepe akroteri ve sağ köşe akroter kırıktır. Üçgen alınlık içinde 4 yapraklı çiçek bulunmaktadır.

Kat. 93

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Taksim caddesini Cumhuriyet caddesine bağlayan sokağın içinde 9 kapı numaralı evin ahırının kuzey cephesinin yola bakan tarafındadır. Fırının karşısı.

Env. No: A16.M57

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 32cm Gen: 82cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steline ait üçgen alınlık. Alınlık içerisinde dört yapraklı çiçek vardır. Tepe akroteri tam, köşe akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Alınlığın hemen

üstünde akroterler arasında altı yapraklı çiçek görülmektedir. Devşirme olarak ev duvarında kullanılmıştır.

Kat. 94

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı mahalle, Abdullah Özcan cad. 61 kapı numaralı evin güney duvarı üzerinde, 73 kapı numaralı evin karşısındadır.

Env. No: A16.M23

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 27cm Gen: 83cm Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım: **Tip 4a.** Mezar Steli alınlık parçasıdır. Dik, üçgen alınlığın ortasında dört yapraklı rozet motifi bulunmaktadır. Alınlığın dış tarafı boş bırakılmıştır. Alınlık altında iki satır yazıtı vardır.

Kat. 95

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller mahallesi, 32 kapı numaralı evin doğu duvarı içindedir. Kazı evinden tapınağa giderken yolun sağındadır.

Env. No: A16.M27

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 32cm Gen: 56cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Alınlık içinde omphalos kabartması vardır. Palmet şeklinde tepe akroteri ve sağ taraftaki yarım palmet köşe

akroteri görülmektedir. Köşe akroterinin yanında el kabartması vardır. Diğer taraflar kırık ve eksiktir.

Kat. 96

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cumhuriyet Caddesi Kazım Damar sokak 5 kapı numaralı evin güney duvarı içinde 4 kapı numaralı evin karşısı (kuzey batısı)

Env. No: A16.M33

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 25cm Gen: 75cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım: Tip 4a. Üçgen alınlıklı mezar steli parçası. Üçgen alınlık üzerinde ortada omphalos bulunmaktadır. Tepe akroteri kırıktır, yan akroterler işlenmeyerek yarım ay şeklinde bırakılmıştır. Evin duvarı içinde olduğu için ev ile birlikte kireç ile boyanmıştır.

Kat. 97

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar Belediyesi Bahçesi

Env. No: A16.M63

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 33cm Gen: 80cm Kal: 44cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım: Tip 4a. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Tepe akroteri tam, köşe akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Alınlığın hemen üstünde akroterler arasında kıvrık dallar görülmektedir. Alınlıkta ise üst üste iki altı yapraklı çiçek motifi vardır.

Kat. 98**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Meydan Mahallesi Kemer Caddesi 4 kapı numaralı evin doğu duvarında, devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.**Env. No:** A17.M09**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 24cm Gen: 54cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C267**Tanım:** **Tip 4a.** Üçgen alnlık içinde hypocampus figürü sağa dönük vaziyette betimlenmiştir. Ön bacaklarının bir kısmı kırıktır. Alnlık üstünde ranke motifi bulunmaktadır. Rankenin dal uçları tomurcuk ve haşhaş ile sonlanmaktadır.**Kat. 99****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Meydan Mahallesi Dere Sokak 1 kapı numaralı evin kuzey duvarındadır. Devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.**Env. No:** A17.M010**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 35cm Gen: 93cm Kal: 5.5cm

Harf Yük: 1.5cm

Yazıt:

ζνρ'
Φωσφόρο[ς] Επο-4- [Ο] -4 - μνήμης χάριν
[ἔτους]

*Epo--- oğlu Phosphoros ..... Anısı için 157
yılında yaptırdı*

Tarih: MS 72**Referans:** Lehmler, Wörrle 2006, 88, Abb 11.**Tanım:** **Tip 4a.** Üçgen alnlıkta omphalos bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet

şeklinde ancak kırktır. Köşe akroterleri ise kaulis çanaklarından çıkan yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Akroterler arasında üçgen alınlığın iki yanında dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Altta bir satır ve üçgen alınlığın yanında da bir satır olma üzere iki satır yazıtı vardır ancak tahrip olmuştur.

Kat. 100

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan Mahallesi Cumhuriyet Caddesi 4. Köprüyü geçtikten sonra çarşı camisinin karşı sokağında 9 kapı numaralı evin batı yönündeki bahçe duvarı içinde, devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Env. No: A17.M14

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 18cm Gen: 32.5cm Kal: 6cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım:Tip 4a. Üçgen alınlık parçasıdır ancak çok az kısmı kalabilmiştir. Köşe akroteri kaulis çanağından çıkan yarım palmet şeklindedir. Akroterin yanında ise altı adet sivri yaprağı bulunan çiçek görülmektedir.

Kat. 101

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı mahalle Abdullah Özcan Caddesi Çavdaroğulları Etnografya Sergi evi önünde, 3. Köprünün batı yamacında Pernkalas çalışmaları sırasında bulunmuştur. Şu anda kazı deposu bahçesindedir.

Env. No: A17.M15

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 55cm Gen: 45.5cm Kal: 17cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C

Tanım: Tip 4a. Üçgen alınlık içinde pelta kalkanı görülmektedir. Alınlığın yanları ve alt kısmı kırıktır. Üst kısmında yüksek şekilde yapılmış bir palmet tepe akroteri vardır.

Kat. 102

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan Mahallesi Cumhuriyet Caddesi doğu yönünde giderken 4. Köprüden geçtikten sonra Çarşı Camisi karşı aralığında, 2 kapı numaralı evin güney duvarındadır. Devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Env. No: A17.M17

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 96.5cm Gen: 27.5cm Kal: 4.5cm Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C267

Tanım: Tip 4a. Üçgen alınlıkta boş halde yapılmış bir kalathos bulunmaktadır. Tepe akroteri kırıktır. Köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstünde palmetler arasında dört yapraklı çiçek görülmektedir ancak sol taraftaki çiçek oldukça yıpranmıştır.

Kat. 103

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köy odası ve nehrin arasındaki bahçe duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 30cm Gen: 81cm Kal: 23cm Harf Yüksek: 1. satır: 1.75cm 2. satır: 1-1.25cm

Yazıt:

μνήμης χάριν

Μενέλαος Μενέλάω [τρό]φιμος θρέψαντι

*Menealos, süit evladı Menealos'un anısı hoş
olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 50-100**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C223

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Küçük üçgen alınlık içinde omphalos bulunmaktadır. Üçgen alınlığın yanlarında yarım palmet köşe akroterleri, akroterlerin yanında ise altı yapraklı çiçekler görülmektedir. Tepe akroteri yoktur.

Kat. 104**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köy odasından kuzeydoğu yönüne giderken bir evin duvarında

Env. No: -**Malzeme:** Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 0.27m Gen: 0.72m Harf Yüksek: 0.0175-0.02m

Yazıt:

ἔτους ζμρ' μη(νὸς) Ἀρτεμισίου γι' Δαδη[ς]

Ετεφανῶς Δαδη τῷ πα-

τρὶ μνήμης ἔν-

εκεν

147 yılının Artemision ayının 13. gününde, Dades

Stephanos ... yılında babası Dades'in anısı hoş

olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 50-100**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C224

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası Tip IVA. Alınlığın iki yanında yarım palmet akroterler vardır. Alınlıkta kurdele ile asılmış bir çelenk görülmektedir. Kurdeleler çelenğin içinden sarmaktadır. Tepe akroteri kırık ve eksiktir.

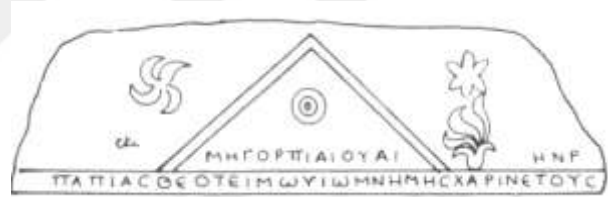

Kat. 105**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köyün güneydoğusunda evler başlamadan önce yol üzerinde**Env. No:** -**Malzeme:** Grimsi Mermer**Ölçüler:** Yük: 0.40m Gen: 0.76m Kal: 0.25m Harf
Yük: 0.015m**Yazıt:**

Ποτειτος Ἰ[ω]νία μνήμης ἔνεκεν

*Poteitos, Ionia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)***Tarih:** MS 50-100**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C225**Tanım:** **Tip 4a.** Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık tepe akroteri palmet şeklidir. Köşe akroterler yarım palmettir ve bir çanak yaprak içinden çıkmaktadır. Alınlık ortasında sepet şeklinde bir kalathos vardır.**Kat. 106****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Mezarlığın güneyi**Env. No:** -**Malzeme:** Grimsi Mermer**Ölçüler:** Yük: 30cm (kırık) Alınlık:
21cm Gen: 109cm (gömülü) Kal:
19cm Harf Yük: 2.25-2.75cm**Yazıt:**

μη(νός) Γορπιαίου αι' ηνρ'

Παπίας Θεοτείμω ὑῶ μνήμης χάριν
ἔτους*158 yılının Gorpaios ayının 11.**gününde, Papias, oğlu Theoteimos'un
anısı hoş olsun diye (yaptırdı)***Tarih:** 3 Ağustos 128**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C226

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. İyi korunmuş durumdadır. Üçgen alınlık üzerinde omphalos vardır. Altta alınlık içinde bir sıra, alınlık altında ise bir sıra yazıtı bulunmaktadır. Köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir ve çanak yapraklar içinden çıkmaktadır. Alınlığın solunda çarkifelek motifi sağında ise altı yapraklı çiçek motifi görülmektedir.

Kat. 107

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köy odasının yanında,
Hocanın evinin bahçesinde

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 39cm Gen: 97cm Kal: 40cm

Harf Yük: 2.75cm

Yazıt:

Ἀντίπατρο μνήμησ χάριτι

Antipatros, anısı hoş olsun diye(yaptırdı)

Tarih: MS.130

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C228;

Waelkens 1986, 36.

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Köşelerdeki kırıkları dışında iyi korunmuş durumdadır. Küçük üçgen alınlık içinde omphalos bulunmaktadır. Tepe akroteri açık palmet şeklinde, köşe akroterler ise çanak yaprak içinden çıkan yarım palmet şeklindedir. Akroterler arasında alınlığın üzerinde iki yanda dört yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır.

Kat. 108

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köy odasından köprüye
giderken ikinci sokağın sol taraftaki duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 26cm Gen: 83cm Kal: 18cm

Yazıt: [-?-]ΑΝΑ

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C229;

Waelkens 1986, 37.

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üst tarafı kırıktır. Küçük alınlık üzerinde 12 yapraklı çiçek motifi vardır. Tepe akroteri açık palmet şeklinde, köşe akroterler ise çanak yaprak içinden çıkan yarım palmet şeklindedir. Köşe akrotelerin iki yanında çarkifelek motifi bulunmaktadır. Cox bitirilmemiş olduğunu söylemektedir.

Kat. 109

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Caddede

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 37cm Gen: 80cm Kal: 24cm

Yazıt: -

Tarih: MS. 130/1

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C229a

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık içinde kalathos bulunmaktadır. Tepe akroteri açık palmet şeklinde, köşe akroterler ise çanak yaprak içinden çıkan yarım palmet şeklindedir. Akroterler arasında alınlığın üzerinde iki yanda dört yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır.

Kat. 110

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneyinde bir evin avlu duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 21cm Gen: 80cm Kal: 38cm Harf

Yük: 1.75-2cm

Yazıt: Ἀτειμητος Τρο[φι]μω τω αδελφω
μνημης ενεκ[εν]

“Ateimetos, kardeşi Trophimus’un anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C230

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık içinde dört yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Tepe akroteri açık palmet şeklinde, köşe akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Tepe akroteri üstten kırıktır.

Kat. 111

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneyinde bir avluda

Env. No: -

Malzeme: Gri ve Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 40 cm Gen: 88 cm Kal: 45 cm

Harf Yüksek: 0.25 cm

Yazıt: μνημης χαρις

[---] Μηνογενει τω [---]

... *Menogenes'in anısına*

Tarih: MS. 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C231; Waelkens
1986, 38.

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Küçük alınlık üzerinde omphalos vardır. Palmet şeklindeki tepe akroterinin iki yanından sol ve sağa doğru kıvrık dallar sarkmaktadır. Köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Yazıtın son iki kelimesi, üçgen alanın içindeki çizginin üstüne eklenmiştir.

Kat. 112

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kuzeydeki Roma köprüsünün
doğu ucundaki yolda.

Env. No: -

Malzeme: Gri Mermer

Ölçüler: Yük: 35cm Gen: 74cm Kal: 45cm Harf

Yük: 1.7-2cm

Yazıt: ετους βξρ

[...κ?]λης Κιανος 'Ροδινη τη μητρι μνημ[η]ς
[χα]ριν

162 yılında Cius'lu ...les annesi Rhodine'nin
anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS. 23 Eylül 78-22 Eylül 79

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C233

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık ortasında dört yapraklı çiçek motifi vardır. Tepe akroteri aşınmıştır. Köşe akroterler ise çanak yaprak içinden çıkan yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlık içinde altta bir satır alınlık altında ise bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 113

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneydoğusunda bir
avlunun duvarında

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 28cm (kırık) Gen: 80cm (kırık)

Kal: 39cm Harf Yüksek: -cm

Yazıt:

έτους γξρ' Καίσαρος

? yılında Kaisaros

Tarih: MS. 23 Eylül-22 Ekim 78-9

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C234

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık ortasında omphalos vardır. Tepe akroteri aşınmıştır. Köşe akroterler ise çanak yaprak içinden çıkan küçük volütlü yarım palmet şeklindedir. Yarım palmetlerin iki yanında altı yapraklı çiçek vardır. Üçgen alınlık içinde altta bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 114

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneydoğu hattında bir
evin avlusunda

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 28cm (üstünden az bir kısmı kırık) Gen: 65cm (sağ tarafındaki kırığa kadar)
Alınlık: 37cm Kal: 34cm Harf Yüksek: 1.5-2cm

Yazıt:

Ἰεῖος Ἰφίω γυναικί μνημη[ς χαρις]

...eios, karısı Aphphion'un anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 100 civarı

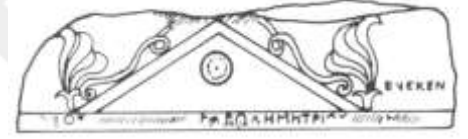
Referans: MAMA IX, Pl XIV, C235

Tanım: **Tip 4a.** Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üç köşeden birden kırıktır. Üçgen alınlık içinde altı yapraklı çiçek vardır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Köşe akroterler ise çanak içinden çıkarak tepe akrotere doğru ilerlemiş dal ve ucunda volütler ile son bulmaktadır. Alınlık altındaki silmede bir sıra yazıt vardır.

Kat. 115

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Güney cadde üzerinde bir duvarda

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 69cm Gen: 19cm (kırık) Kal: 45cm Harf Yüksek: 1.7-2 cm

Yazıt:

ἔνεκεν

[...]ΟΡΟΣ[...]Λ[...]ΑΝΔΡΩ Δημητρίω Ο[---

μνήμης]

---- ve Demetrios'un anısı için yaptırdı.

Tarih: MS 100-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C236

Tanım: Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık üzerinde bir omphalos vardır. Köşe akroterler çanak içinden çıkan yarım palmet şeklindedir ve alınlık üzerinde tepe akrotere doğru ilerlemiş kıvrık dallar mevcuttur.

Kat. 116

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Mezarlığın batı ucunda

Env. No: -

Malzeme: Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 72cm (kırık) Gen: 44cm (kırık)

Kal: 12cm Harf Yük: m

Yazıt:

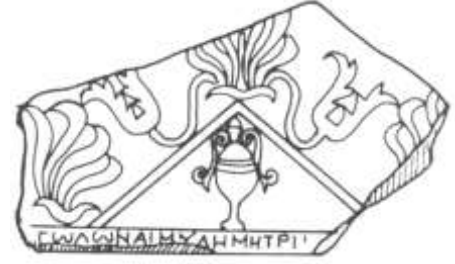
Σωλων Αιμυλη μητρι

Solon, annesi Aimle'nin anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C237

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Üçgen alınlık içinde kulpları volüt şeklinde olan bir amphora bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin iki yanından kıvrık dallar ucunda kenger yaprakları çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın altında bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 117

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Duvar örgüsü içinde

Env. No: -

Malzeme: Gri ve Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 33.5cm Gen: 75cm Kal:-cm Harf

Yük: 1.75-2cm

Yazıt:

μνην ης χαριν

Ἄρτεμιδωρος Ἀσκληπιδης Ναν

*Artemidoros, Asklepiades Nan... 'in anısına
(bunu dikti)*

Tarih: MS 100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C238

Tanım: Tip 4a. Üçgen alınlık içinde sekiz yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin iki yanından kıvrık dallar ucunda kenger

yaprakları çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın içinde bir ve alınlık altında bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 118

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Tiyatroya giden patikada bir duvar içindedir

Env. No: -

Malzeme: Mermer (?)

Ölçüler: Yük: 44cm Gen: 93.5cm Kal: 25cm

Harf Yük: 2.5cm

Yazıt: Μηνογενης Διαφανη τω πατρι μνημης
χαριν

Menogenes, babası Diaphanes'in anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C239

Tanım: Tip 4a. Alınlık içinde başı sağa doğru dönük profilden kartal figürü bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin iki yanından kıvrık dallar ucunda kenger yaprakları çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın altında bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 119

Buluntu Yeri: Yenicearmutcuk

Korunduğu Yer: Köy çeşmesinin yalağının üstünde

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 50cm (gömülü yere kadar) Gen:

94cm Kal: 40cm Harf Yük: 1. satır: 3cm ikinci

satır: 2.5cm

Yazıt: χαριν

Φλαβια Τατεις Ὑγηα τη θρεψαση μνημης

Flavia Tateis, sütannesi Hygea'nın anısına

(bunu dikti)

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C241

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Alınlık içinde bir sepet bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin iki yanından kıvrık dallar ucunda kenger yaprakları çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir.

Kat. 120

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kuyunun yakınında bir evin duvarında

Env. No: -

Malzeme: -

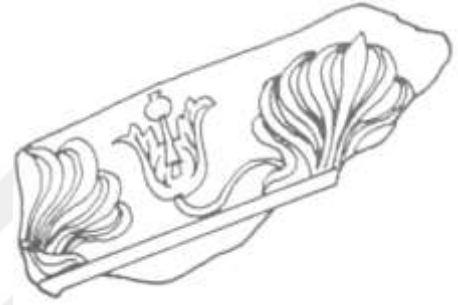
Ölçüler: Yüksek: 28cm Gen: 59cm (kırık yere kadar)

Yazıt: -

Tarih: MS. 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C242

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Sol üst bordür kısmıdır. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin yanından kıvrık dal ucunda kenger yaprakları ve içinden haşhaş çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir.

Kat. 121

Buluntu Yeri: Yağdıgın

Korunduğu Yer: Köyün güneyindeki köprüde karayoluna doğru bakar durumdadır.

Env. No: -

Malzeme: Gri Mermer

Ölçüler: Yüksek: 36cm (üstü kırık) Gen: 74cm Harf Yüksek: 2.2cm

Yazıt: Παπας Ματει τη αυτου γυναικι μνημης

[χαριν]

“*Papas, kendi karısı Mateis’in anısına (bunu dikti)*”

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C243

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçası tip IVA. Yüzeyi oldukça aşınmıştır ve harfler yıpranmıştır. Üçgen alınlık içi boştur. Tepe akroteri palmet şeklindedir. Palmetin iki yanından kıvrık dallar çıkmaktadır. Köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Alınlık altında bir sıra yazıt bulunmaktadır.

Kat. 122

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneydoğu yakasında bir evin bahçe duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: (a)Yük: 25cm (kırık) Gen: 41cm (kırık)
Kal: 14cm (ölçülebilen) Harf Yük: 1.2-2.2cm (b)
Yük: 95cm Gen: 145cm Kal: 8cm Harf Yük:
1.2cm

Yazıt:

(a) ετου[ς] γξρ μη(νος) Ξανδικο[υ]

(b) [μης χαριν]

Ποπλειος Ἰστεμενιος Θαλο[υ]σα τει
γυναικ[ι μνη-]

“*133 yılının Ksandikos (21 Şubat – 23 Mart) ayında Popleios Istemenios, karısı Thalusa'nın anısına (bunu dikti)*”

Tarih: MS. 21 Şubat – 23 Mart 78/9

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C294

Tanım: Tip 4a. Mezar steli alınlık parçasıdır. İki parça halindedir. Alınlıkta omphalos bulunmaktadır. Alt köşelerde yarım palmet şeklinde akroterleri vardır. Sağ tarafından diğer parçayla uyuşmaktadır.

Kat. 123**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köyün güney sokağında bir duvarda**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 23cm Gen: 72cm**Yazıt:**

[---]AN.ΞΛΙ.Ι./[---]M

[---]εα τη ητρι μνημης χα[ρην]

Tarih: MS. 50-100**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C296**Tanım:** Tip 4a. Mezar steli alınlık parçasıdır. Dört tarafından kırıktır. Alınlıkta bir kartal sağa doğru bakar vaziyettedir. Alt köşelerde yarım palmet akroterleri bulunmaktadır.**Kat. 124****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Kazı Evi Bahçesinden 2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi Alanına taşınmıştır.**Env. No:** A15. MP.214**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: cm Gen: cm Kal: cm Harf

Yük: cm

Yazıt: -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** -**Tanım:** Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde omphalos vardır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Yarım palmetlerin dış köşelerinde 4 yapraklı çiçek motifi işlenmiştir.

Kat. 125

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı Evi Bahçesinden
2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi
Alanına taşınmıştır.

Env. No: A15. MP.184 - 239

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: cm Gen: cm Kal: cm Harf

Yük: cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde başını sola çevirmiş bir kartal vardır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın üstü palmetler arası kıvrık dal bezemelidir.

Kat. 126

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı Evi Bahçesinden
2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi
Alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.178 - 177

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: cm Gen: cm Kal: cm Harf

Yük: cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlıklı parçasıdır. Alınlıkta bir kartal bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın üstü palmetler arası kıvrık dal bezemelidir. Lentoda tek satır zor okunabilen Grekçe yazıt var. Plaster başlıkları sağlam alt kısmı tamamen kırık ve eksiktir.

Kat. 127**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Kazı Evi Bahçesinden
2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi Alanına taşınmıştır.**Env. No:** A15.MP.174 - 181**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 42cm Gen: 70cm Kal: 32cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** MAMA IX, 247**Tanım:** **Tip 4b.** Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Lentonun alt kısmı tamamen kırık ve eksiktir. Alınlığın ortasında palmet bunların arasında haşhaş 7-8 yapraklı çiçekler işlenmiştir. Yazıtı okunamamaktadır.**Kat. 128****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Kazı Evi Bahçesinden
2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi Alanına taşınmıştır.**Env. No:** A15.MP.170**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 52cm Gen: 101cm Kal:
25cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986,47.**Tanım:** **Tip 4b.** Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet köşe akroterleri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında ranke motifi bulunmaktadır.

Kat. 129

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus tapınağı kuzeyi mezarlık alan

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 04 Eski numara: 8

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 43cm Gen: 87cm Kal: 50cm
Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt:

Ἀντίοχος Μηνοθεμίδι ὑῶ μνήμης χάριν
ἔτους θνρ'

*Antiokhos, oğlu Menothemis'in anısı hoş
olsun diye 159 yılında(yaptırdı)*

Tarih: MS 74-75

Referans: MAMA IX, 247; Waelkens 1986,
42.

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steli alınlık parçası. Üçgenin ortasındaki bir kartal ve kenarda palmetler, köşelerde yunus balıkları vardır. Alt silme içinde Grekçe iki satır yazı vardır. Stelin alt kısmında üç fascialı bölüm vardır ve bu bölümden sonrası kırıktır.

Kat. 130

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus Tapınağının kuzeyindeki mezarlıkta

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 06 Eski numara: 11

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 42cm Gen: 96cm Kal: 36cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steline ait üçgen alınlık parçasıdır. Köşeleri palmet motifli

üçgen alınlık içinde başını sağa çevirmiş bir kartal tasvir edilmiş altta kıvrık dal motifleri ile süslenmiş bir friz vardır. Stelin alt kısmı kırıktır

Kat. 131

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus tapınağı avlusu

Korunduğı Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 07 Eski numara: 12

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 52cm Gen: 80cm Kal: 44cm Harf

Yük: 2cm

Yazıt:

Τατας καί Ἀλέξανδρος Ἀλέξανδρῳ τῷ πατρὶ
μνήμης ἐνεκεν

*Tatas ve Aleksandros babaları Aleksandros için
dikti.*

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 46.

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steline ait üçgen alınlık parçasıdır. Akroterleri palmet motifli olan üçgen alınlık içinde başını sola arkaya çevirmiş ve tüy detayları çizgilerle belirtilmiş bir kartal tasvir edilmiştir. Palmetler arası spiral dal motifleri ile doldurulmuştur. sol alt kısmında çatlaklar bulunmaktadır. Stelin alt kısmında 2 fascialı bölüm görülmektedir ve ikinci fascia üzerinde yazıt bulunmaktadır.

Kat. 132

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus tapınağı kuzeyi

Korunduğı Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 08 Eski numara: 14

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 56cm Gen: 92cm Kal:

18cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986,54.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçasıdır. Köşeleri palmet motifli, araları ranke motifleri ile doldurulmuş, üçgen alınlık içinde başını geri çevirmiş detayları silinmiş cepheden bir kartal tasvir edilmiştir. Alt silme içindeki rankede çiçekli ve yapraklı dallar ile nar motifleri vardır. Stelde alt kısım kırık ve eksiktir.

Kat. 133

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus Tapınağı kuzeyindeki mezarlıktan

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 46 Eski numara: 67

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 25cm Gen: 1cm Kal: 50cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

ἔτους θνρ' μηνὸς Δύστρου γ' Παπίας

Παπό-

λοι τῶι υἱῶι μνήμησ χάριν

159 yılının Dystros ayının 3.gününde

Papias, oğlu Papylos'un anısı hoş

olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 74-75

Referans: MAMA IX, 247; Waelkens 1986, 43.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait alınlık ve plaster parçasıdır. Alınlık içinde başı kırık bir kartal bulunmaktadır. Üç fascialı plaster üzerinde iki satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 134

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 82 Eski numara: 110

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 42cm Gen: 70cm Kal: 22cm Harf Yüksek: 2-2.2cm

Yazıt:

Ἀμεριμνος [-.- μνημης] χα[ρην]

Amerimnos anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C282

Tanım: **Tip 4b.** Alınlığın ortasında dört yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet, yan akroterler yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstünde akroterler arasında kıvrık dal motifi bulunmaktadır. Alınlığın altında bir satır yazıt vardır. Lento üzerinde ranke motifi bulunmaktadır. Kıvrık dalların uçları dört yapraklı çiçekler ile sonlandırılmıştır.

Kat. 135

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 249 Eski numara: 290

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 50cm Gen: 95cm Kal: 50cm Harf Yüksek: 1.5cm

Yazıt: MHC XAPIN

.ΑΤ...COIΔΗΝΟΓΘCNΗΜΗ

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Tepe akroteri tam köşe akroterler ise yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Üçgen alınlığın üstü sarmaşık ve

kıvrık dal bezemelidir. Alınlıkta ise altı yapraklı çiçek bulunmaktadır.

Kat. 136

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 206 Eski numara: 261

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 55cm Gen: 97cm Kal: 30cm
Harf Yüksek: 1-2cm

Yazıt:

Ἔτους ζξρ

Λάμος Εὐτυχίδι τῆ ἑαυ-
τοῦ γυναικὶ μνήμης ἔνεκε.

*166 yılında, Lamos, karısı Eutykhis'in anısı
hoş olsun diye yaptırdı*

Tarih: MS 82

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 104, Abb.
26

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Tepe akroteri tam köşe akroteri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında her iki yanda dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Alınlıkta bir omphalos ve altında bir satır yazıt vardır. Alınlık altında plâster üzerinde bir satır yazıtı daha bulunmaktadır.

Kat. 137

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 209 Eski numara: 264

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 55cm Gen: 100cm Kal: cm
Harf Yüksek: cm

Yazıt:

Γάιος καὶ Τατιανὸς Δημοστένη πατρὶ ἀρισ[τω]

- yak. 8-

Gaius ve Tatianos, en ..... Babaları

Demosthenes'in [anısı hoş olsun diye]

(yaptırdı)

Tarih: MS 1.yy'ın son çeyreği

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 110, Abb.

32

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Tepe akroteri tam köşe akroteri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında her iki yanda kıvrık dallar bulunmaktadır. Alınlıkta bir medusa başı vardır. Alınlık altındaki silme üzerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Plasteri ion kymationu ve menader bezemelidir.

Kat. 138

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.154 Eski numara: 228

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 60cm Gen: 95cm Kal: 27cm Harf

Yük: 1.5-2cm

Yazıt:

Τερτία Κοίντω υἱὸ μνήμησ χάριν.

Tertia, oğlu Quintus'un anısı hoş olsun diye

(yaptırdı)

Tarih: MS 50-100

Referans: Lehmler-Wörrle 2006, 102, Abb. 24.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet, köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında kıvrık dallar uzanmaktadır. Palmetler arasında her iki tarafta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Alınlıkta ise bir amphora bulunmaktadır. Alınlığın altında üç fascialı plasterde bir satır yazıtı vardır.

Kat. 139

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 160 Eski numara: 213

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 39cm Gen: 78cm Kal: 35cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt: CARIN
OUUOUHM WNMNHMHCC
ARTHDIDWRCTATIW....

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlık üstü ranke bezemelidir. Alınlıktaki dört yapraklı çiçeğin yaprak aralarında küçük yapraklar görülmektedir. Alınlık altındaki silmede ise alınlık üstündeki ranke bezemenin aynısı kullanılmıştır.

Kat. 140

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 232 Eski numara: 281

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 74cm Gen: 67cm Kal: cm Harf Yüksek: cm

Yazıt:

Ἔτους [[...]] μηνὸς Ἀρτεμεισίου
εκ' Πόπλιος Δέκ<μ>ιος Διόφαντος ζῶν
ἑαυτῷ
καὶ Δεκμία Τατει τῆ ἑαυτοῦ γυναικί
μνήμης χάριν.

*162(?) yılı, Artemisios ayının 25. gününde,
Publius Decmius Diophanton henüz yaşarken*

*kendisi ve karısı Decmia Tateis'in anısı hoş olsun
diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 77-78

Referans: Lehmler-Wörrle 2006, 96, Abb. 20.

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steline ait çifte üçgen alınlık parçası. Üçgen alınlıkların üstünde tepe akroteri tam, köşe akroteri ise yarım palmet şeklindedir. Alınlıklarda solda altı yapraklı çiçek, sağda ise omphalos vardır. Alınlık altındaki silmede bir satır yazıtı bulunmaktadır. Kapı plasteri ise üç fascialıdır.

Kat. 141

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı Evi Bahçesinden 2015 Kazı Sezonunda Tapınak Sergi Alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.216

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 45cm Gen: 91cm Kal: 35cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık içinde omphalos bulunmaktadır. Üst ve alt kısmı kırık ve eksiktir.

Kat. 142

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı Evi Bahçesinden 2015 Kazı Sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.218

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 37cm Gen: 89cm Kal: 30cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık içinde katmanlı, 7 yapraklı çiçek vardır. Tepede palmet, sağ köşede yarım palmet bulunmaktadır. Palmetlerde sarmal motif vardır. Palmetlerin alt kısmı tahrip olmuştur. Lentoda tek satırlık yazıt vardır.

Kat. 143

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP. 168

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 41cm Gen: 103cm Kal: 50cm

Harf Yük: cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, 247

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık içinde 1 adet rozet, tepede palmet ve köşeler yarım palmet bulunmaktadır. Üçgen alınlığın iki yanına açık el ayası işlenmiştir. Yarım palmetin üstünde sağ tarafında 4 yapraklı çiçek vardır. Lento üstünde 2 satır kısmen okunabilen yazıt vardır.

Kat. 144

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP. 160

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 39cm Gen: 97cm Kal: 47cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 55.

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık ortasında 1 adet kartal

figürü vardır. Baş kısmı tahrip olmuştur. Alınlık kenarlarında asma yaprağı sarmal biçiminde dolanmaktadır. Lentonun alt tarafında rankeler içinde nar işlenmiştir.

Kat. 145

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer:

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Bilinmiyor

Yazıt:

Δημητράς Δημητρά Μάμμ[--]

Demetras, Demetri Mamm..

Tarih: MS 1.yy'ın son çeyreği

Referans: Waelkens 1986, 56.

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlık içinde boş bir kalathos bulunmaktadır. Tepe akroteri tam, köşe akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Akroterler arasında altı yapraklı çiçek bulunmaktadır. Alınlığın altındaki silmede bir satır yazıtı vardır. Alınlık altındaki lento ranke bezemelidir.

Kat. 146

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı evi bahçesinden 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP. 156 Eski numara: 235

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 65cm Gen: 96cm Kal: 27cm

Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Μητροδωρος Εύμόλπω χρηοτώ τέκνώ
μνήμης χάριν

*Metrodoros iyi yürekli oğlu Eumolpos'un
anısı hoş olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Mezar steli üçgen alınlık parçasıdır. Alınlığın ortasında arka ayakları üzerine çökmüş 1 adet aslan figürü profilden işlenmiştir. Yeleleri geriye doğru taranmıştır. Kuyruğu arkadan kavis yaparak tekrar işlenmiştir. Ağız hafif açıktır. Köşelerde yarım palmet, tepede tam palmet motifi işlenmiştir. Tam palmetten köşelere sarmal biçimde inen sümbül inmektedir. Lentoda da tek satır iyi okunabilen yazıt bulunmaktadır. Lento altında ranke bulunmaktadır. Rankenin içinde haşhaş ve nar işlenmiştir.

Kat. 147

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı mahalle, P1046 numaralı evin batı duvarı içinde köşededir.

Env. No: A16.M25

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 39cm Gen: 64cm Kal: 28cm
Harf Yüksek: 2cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Alınlık içinde dört yapraklı rozet motifi bulunmaktadır. Alınlığın üstü ve sağ alt kısmı kırıktır. Solda yarım palmet köşe akroteri vardır. Alınlık altında bir satır yazıtı vardır ancak sadece ilk harf okunabilmektedir. Alınlık altında çerçevenin sol üst köşesi ve üstü sağlam olup diğer tarafları kırık ve noksandır.

Kat. 148

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı mahalle, 32 kapı numaralı evin kuzey duvarındadır.

Env. No: A16.M26

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 85cm Gen: 34cm Harf Yüksek: 3cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Üçgen alınlığın içinde omphalos olup, sağ ve sol akroterde yarım palmet motifi betimlenmiştir. Alınlığın alt kısmında tek satır yazıt olup, alt kısmı tahribata uğramıştır.

Kat. 149

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Taksim caddesi, 29 nolu evin kuzeydoğu cephesinde yola bakan duvarındadır.

Env. No: A16.M46

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 28.5cm Gen: 85cm Kal: 18cm

Harf Yük: 2cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Stelin alınlık kısmı kırık ve noksanıdır. Alınlığın altında yazıt bulunmaktadır. Yazıtın altında bitkisel motifler bulunmaktadır.

Kat. 150

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemer caddesi, 4 nolu evin yola bakan güneybatı yönünde

Env. No: A16.M48

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 30.5cm Gen: 69.5cm Harf

Yük: 1.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Alınlığın ortasında omphalos

bulunmaktadır. Alınlığın köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Altındaki silmede ise bezeme bulunmamaktadır. Ev duvarında devşirme olarak kullanılmıştır.

Kat. 151

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar Belediyesi Bahçesi

Env. No: A16.M60

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 38cm Gen: 74cm Kal: 22cm

Harf Yük: 2.5-3cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Üçgen alınlıklı mezar steli. Alınlığın sağ ve sol çerçevesinin üstü sarmaşık motifiyle bezenmiştir. Alınlığın içinde sağ ön ayağını kaldırmış Aslan kabartması bulunmaktadır. Alınlığın alt silmesinde tek satır ve kapı plasterinin üstünde tek satır olmak üzere kısmen tahribata uğramış iki satır yazıt bulunmaktadır.

Kat. 152

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer:

Env. No: A16.M61

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 68cm Gen: 144cm Kal: 30cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait üçgen alınlık parçası. Alınlıkta başını sağa çevirmiş bir kartal kabarması vardır. Alınlığın çevresinde ise sarmaşık motifi izlenmektedir.

Kat. 153**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Çavdarhisar Emet Karayolunun güneyindeki mezarlıkta, mezarlık kuzey duvarı sınırında, iç kısımda.**Env. No:** A17.M13**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 45cm Gen: 112cm Kal: 21cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Üçgen alınlıkta bir kartal figürü bulunmaktadır ancak kartalın sadece ayakları görülebilmektedir. Üst kısmı kırık ve eksiktir. Alınlığın altındaki plaster kısmı ise ranke bezemelidir. Alınlık oldukça tahrip olmuştur.

Kat. 154**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Meydan Mahallesi Cumhuriyet Caddesi ile Taksim Caddesini bağlayan ara sokakta 21 kapı numaralı evin güney yönüne bakan duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.**Env. No:** A17.M16**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 35cm Gen: 74cm Kal: 16.5cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Üçgen alınlık parçasıdır. Alınlıkta dört yapraklı çiçek motifi görülmektedir. Tepe akroteri palmet, köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Üçgen alınlığın üstünde akroterler arası ranke bezemelidir. Aynı ranke bezeme alınlık altındaki sövede de görülmektedir.

Kat. 155**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A15.MP.116**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 37cm Gen: 55cm Kal: 13cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 53.**Tanım:** Tip 4b. Üçgen alınlıklı mezar taşı. Üçgen alınlıkta tepede palmet motifi işlenmiştir. Palmetten eğimli yüzeylere doğru asma yaprakları işlenmiştir. Alınlık altında sarmal biçimli ranke motifi işlenmiştir.**Kat. 156****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A15.MP.218**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 39cm Gen: 63cm Kal: 25cm
Harf Yüksek: 1.5cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 53.**Tanım:** Tip 4b. Üçgen alınlıklı mezar stelidir. Alınlık içinde yedi yapraklı çiçek vardır. Tepede tam palmet sağ köşede yarım palmet ve sarmal motif vardır. Alt kısmı tahrip olmuştur. Lentoda tek satırlık yazıt vardır.

Kat. 157

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.414

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 5cm Gen: 89cm Kal: 42cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Üçgen alınlıklı lento 5 silme profilli. Yazıt yoktur. Üçgen alınlık ortasında omphalos motifi vardır. Alınlığın her iki cephesinde sarmal biçimli bitkisel motif vardır. İki köşesinde 6 yapraklı çiçek işlenmiştir.

Kat. 158

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuştur. Kazı Deposu Bahçesine getirilmiş ve 2018 yılında Açık Hava Sergi Alanı Güney ve Güneybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.444

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 35cm Gen: 85cm Kal: 40cm Harf Yük: 1.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, 53.

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçasıdır. Üst ve sağ kısmı kırıktır. Alınlığın merkezinde omphalos motifi yer almaktadır. Alınlığın her iki yanında dört taç yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır. Sol köşe akroterinde palmet motifi

bulunmakla birlikte üst ve sağ akroter motifleri tahrip olmuştur. Ancak kalan kısımlarından anlaşıldığı üzere bu motifler de palmet motifidir. Alınlığın altındaki üçüncü silmede bir satır Grekçe yazıt bulunmaktadır.

Kat. 159

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: -

Malzeme: Gri damarlı beyaz mermer

Ölçüler: Yüksek: 42cm Gen: 60cm Kal: 18cm

Yazıt:

[M]εηξόδωξνο Τηήισ κλεκ[ε]ο ράξηλ.

Metrodoros, Tation anısına (yaptırdı).

Tarih: MS 50-100

Referans: Bozoğlu 2010, kat. 1 Lev. 4.

Tanım: Tip 4b. Alınlıkta bir omphalos betimi bulunmaktadır. Alınlığın kenarlarında köşe akroter olarak açık yarım palmet, ortasında ise tepe akroteri olarak kapalı palmet betimi işlenmiştir. Alınlığın altındaki fasciada bir yazıt, bunun altındaki kapı lentosunda ise çiçek ve yapraklardan oluşan kıvrımlı dal bezemesi yer alır.

Kat. 160

Buluntu Yeri: Örencik, köyün batısındaki anayolda Ömerpınar'ın önündeki alanda

Korunduğu Yer: Kütahya Müzesi

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 44cm Gen: 100cm Kal: 38cm

Yazıt:

Τηήηνλ Απνισλίνπ Κνλλάξσ ησ άλδξί
κλεκεο ράξηλ.

Apollonios'un kızı Tation, eşi Konnaros anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 50-100

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 101.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait alınlık parçası. Alınlık taşının üst kısmı kırıktır. Alınlığın üst köşelerinde akroter olarak, çanak yaprak üzerinde, açık yarım palmet; ortada ise kapalı palmet betimi yer alır. Ayrıca alınlık altında iki fascia ve bu iki fascia üzerinde yazıt vardır.

Kat. 161

Buluntu Yeri: Örencik

Korunduğu Yer: Örencik
Köyünün batısındaki anayolda
Ömerpınar'ın önündeki alanda

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 25cm Gen: 114cm

Kal: 27cm

Yazıt:

Διομηΐδης Διομηΐδους Δημητρία
τη μητρί μνήμης χάριν.

Diomedes oğlu Diomedes, annesi

*Demetria'nın anısı hoş olsun diye
(yaptırdı)*

Tarih: MS 1.yy'ın ikinci yarısı

Referans: Lehmler, Wörrle 2006,
103, Abb.25

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait alınlık parçası. Alınlık kısmı kırıktır. Günümüze ulaşan kapı lentosu üzerinde üç fascia ve üst ile orta fascia üzerinde bir yazıt bulunur. En üstte ise yumurta dizi betiminden oluşan korniş yer alır.

Kat. 162

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Köyün güneybatısında, devşirme malzeme olarak çiftlik evinin duvarı içinde

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 42cm Gen: 85cm

Yazıt:

έλεθελ

Σθηπίσλ Άππε ή ή ίδία γπλαηθί κλεκεο

Scipio, eşi Appe için anısına (yaptırdı)

Tarih: MS 50-100

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 102.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait alınlık parçası. Üçgen alınlığın kenarlarında akroter olarak yatım palmetler görülmektedir. Ayrıca alınlığın üst kısmında sağ ve sol tarafta birer tane olmak üzere çarkıfelek betimi yer alır. Alınlık içerisinde basit bir omphalos betimi ile sağ alt köşede bir yazıt bulunur. Asıl yazıt ise korniş üzerindedir; ayrıca kornişte yumurta dizi bulunmaktadır. Alınlığın altındaki kapı lentosunda, ortadaki akanthus yaprağı şeklindeki çanak yapraklarından çıkarak yanlara doğru yayılan, ranke bezemesi yer alır.

Kat. 163

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneydoğusundan değirmene giderken nehrin kıyısında bir ağacın yanında

Env. No: -

Malzeme: Gri Mermer

Ölçüler: Yük: 4.53cm Gen: 97cm Kal: 25cm

Harf Yük: 1.2-1.7cm

Yazıt:

ετους αζρ' Πασιωνι Πασιωνος ο αδελφος

μνημης ενεκεν

“161 yılında erkek kardeşi, Pasion oğlu
Pasion'un anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS 76/7

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C250

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde sağa doğru dönük vaziyette üstü at, kuyruğu balık şeklinde bir denizata bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet şeklinde yan akroterler ise yarım palmet şeklindedir. Akroterler arasında her iki yanda çarkıfelek motifi görülmektedir. Alınlık altında kapı çerçevesinde dış motifi vardır ve çerçeve üzerinde iki satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 164

Buluntu Yeri: Barağı

Korunduğu Yer: Bayağı köyüne kuzeyden girilen ulaşım yolunun batı tarafında, depremde tahrip olan, bir evin bahçesinde

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 45cm Gen: 103cm Kal: 35cm

Yazıt:

Ὀνήσιμος Κλονία γυναικὶ μνήμης χάρι-
τιν ἔτους ρξε' μηνὸς Ξανδικοῦ ζ'.

*Onesimos, karısı Klonia'nın anısı hoş olsun diye
165 yılının Ksandikos ayının 6.gününde (yaptırdı)*

Tarih: MS 80

Referans: Lehmler, Wörrle 2006, 101, Abb, 23.

Tanım: Tip 4b. Mezar steline ait alınlık parçası. Üçgen şeklindeki alınlığın kenarlarında akroter taşı olarak, çanak yapraklardan yükselen yarım açık palmet bezemesi işlenmiştir. Alınlığın tepesinde ana akroter olarak kapalı palmet bezemesi, bu bezemeden yanlara doğru inen kıvrımlı dal bezemesi bulunur. Alınlığın sol üst kısmında ve ortasında, birbirinden farklı işlenmiş, rozet bezemeleri yer alır. Alınlığın altında kapı lentosu bulunur ve üç fasciadan oluşan bu kısımda bir yazıt yer alır.

Kat. 165

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: m Gen: cm Kal: cm Harf Yük: 2cm

Yazıt:

Ἴωνικὸς Σαλία γυναικὶ μνήμης [χάριν]

Ionikos, karısı Salia'nın anısı hoş olsun diye

(yaptırdı)

Tarih: MS 50-150

Referans: MAMA IX, 290; Waelkens 1986, 59.

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steli alınlık parçasıdır. Alınlık içinde ortada kalathos ve iki yanında beş yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Alınlık üstündeki rankede ise yine dalların bitimlerinde dört yapraklı çiçekler vardır. Alınlık altındaki silmede bir satır yazıt ve onun altındaki lentoda ise ranke bezeme bulunmaktadır.

Kat. 166

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köprü'nün altında sağ kıyıda köyün kuzeydoğusunda bir bahçe duvarının içinde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 83cm Gen: 36cm Kal: 31cm Harf

Yük: 2-2.2cm

Yazıt:

Πρεπελαος Πρεπελαου θρεπτος

Ἑλενη τη γυνεκει μνημης χαριν

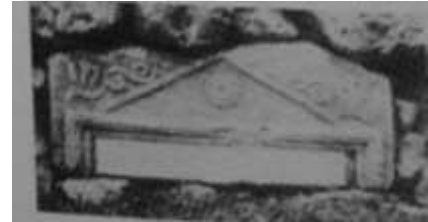
“Prepalaos'un sütünkardeşi Prepalaos, karısı

Helene'nin anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS. 135-40 veya hemen sonrası

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C272

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta bir omphalos bulunmaktadır. Köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir. Alınlık üstünde kıvrık dal motifleri vardır.

Tepe akroteri ve üst sağ tarafı kırık ve eksiktir.

Kat. 167

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyde yolun kuzeyinde bir duvarda

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 75cm Gen: 123cm Kal: 32cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C273

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde sağa doğru dönmüş kartal bir kaide üzerinde durmaktadır. Yan akroterler yarım palmet şeklindedir ve tepe akroteri kırıktır. Akroterler arasında alınlığın üstünde ranke bulunmaktadır ve kıvrık dallar dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır. Alınlığın altında ortada akhantus iki yanından kıvrık dallar uzanmaktadır.

Kat. 168

Buluntu Yeri: Söğüt Köyü

Korunduğu Yer: Mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 46cm Gen: 121cm Kal: 52cm

Harf Yüksek: 2-2.5cm

Yazıt:

Κοιντος Σεστυλλιος Γαργωνιανος

Γαργωνια Τι. 'Ρωδια

τημητρι μνημης χαριν

“*Quintus Sestullius Gargonianus, anesi
Gargonia Tirolia'nın anısına (bunu dikti)*”

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C274

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde, içinde yün yumakları (?) olan bir kalathos bulunmaktadır. Akalthosun iki yanında yazıtı vardır. Alınlık altında ise bir satır daha yazıt bulunmaktadır. Alınlığın üst kısmı kırıktır. Alınlığın altında ortada akanthus iki yanından kıvrık dallar uzanmaktadır ve bu kıvrık dallar akanthusun iki yanında dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır.

Kat. 169

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün Güneydoğusunda bir tarla duvarında

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 50cm Gen: 68cm Kal: 18cm
Harf Yüksek: 1-1.2cm

Yazıt:

νων και Θ · Ο · Α [Τροφιμω τω αδελφω
μνημης χαρ[ιτ]

*..non ve The.. oğlu Trophimos'un anısı hoş
olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C275

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde sağa doğru dönmüş kartal bulunmaktadır. Yan akroterler yarım palmet şeklindedir ve tepe akroteri kırıktır. Akroterler arasında alınlığın üstünde ranke bulunmaktadır ve kıvrık dallar dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır. Alınlığın altında bir sıra yazıtı vardır. Yazıtın altında da alınlık üzerinde olduğu gibi aynı bezeme bulunmaktadır.

Kat. 170

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Uzaktaki kuzeydoğu mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 38cm (alınlık 17cm) Gen: 80cm Kal:
30cm Harf Yüksek: 2.2cm

Yazıt:

Αἰνῆιας μετὰ τῶν τεκνῶν καὶ τῆς συνβίου καὶ
το[υ

πατρος]

᾿Αντιόχου Στρατονικῆ τῆ μητρὶ μνη-
μῆς χάριν

*Aeneas, çocukları, eşi ve babası Antiokhos ile
birlikte annesi Stratonike'nin anısına (bunu dikti)*

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C276

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Üçgen alınlık içinde sepet bulunmaktadır. Sepetin solunda ve altında iki satır yazıt vardır. Köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir ve tepe akroteri kırıktır. Alınlık üstünde, palmetler arasında iki yanda çarkıfelek motifi bulunmaktadır. Alınlık altında ise bir sıra daha yazıt vardır. Yazıt altında ortada akanthus iki yanından rankeler uzanmaktadır ve kıvrık dallar dört yapraklı çiçek ile sonlanmaktadır.

Kat. 171

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Güneydoğuda bir ahırın
içinde

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 79cm (kırık) Gen: 93cm Kal:
12cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

᾿Ασκλας Κησσιδὶ τῆ ἰδία γυναικὶ
μνημῆς χάριν ἐτοῦς

οὐ βι

εξρ μην[ος--]

*Asklas, kendi karısı Kessis'in anısına, Loos
(Temmuz) ayının 4. (veya 14.) günü 135
yılında (bunu dikti)*

Tarih: MS 50 civarı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C279

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlık kısmı kırıktır. Ancak köşe akroterleri yarım palmet şeklinde olduğu görülmektedir. Alınlık altında bir satır yazıtı bulunmaktadır. Yazıtın altında lento üzerinde kıvrık dal ve sarmaşık dal bezemesi bulunmaktadır.

Kat. 172

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün kuzeydoğusunda bir tarlada

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 62cm (kırık) Aslan:27cm

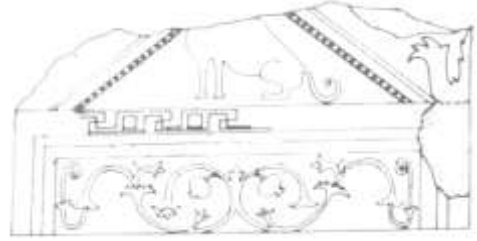
Gen: 129cm Kal: 49cm (gömülü)

Yazıt: -

Tarih: MS. MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C280

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta sağa dönük oturan bir aslan bulunmaktadır. Alınlık çerçevesinin iç kısmında dış sırası motifi vardır. Alınlığın alt köşelerinde büyük akanthus yaprakları görülmektedir. Altta ise bir sıra meander vardır. Lento üzerinde kıvrık dallar tomurcuklar ve haşhaş ile sonlanmakta ve lentonun ortasında birleşmektedir.

Kat. 173

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Mezarlık sırtının kuzeydoğu ucunda

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 545cm Gen: 1155cm Kal:

465cm Harf Yüksek: 1.7cm

Yazıt:

Παπιας Ζευξιδι τω υιω μνημης χαριν

“Papias, oğlu Zeuksis anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C281

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta sağa doğru sıçrayan aslan bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet, yan akroterler yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstünde akroterler arasında kıvrık dal motifi bulunmaktadır. Alınlığın altında bir satır yazıt vardır. Yazıt altında ise lentoyu üç yönden çevreleyen yumurta ok dizisi görülmektedir. Lento üzerinde ranke motifi bulunmaktadır. Kıvrık dalların uçları dört yapraklı çiçek ve tomurcuklar ile sonlandırılmıştır.

Kat. 174

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Odadan getirilmiş

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 49cm Gen: 28cm Kal: 10cm

Harf Yük: 1.5-2-2.5cm

Yazıt:

[-c.3?-]

[-c.7?-]

[-c.9-]

α θυγατρι [...]

Γαιος Ουισεδιος Βα[σ-]

σος γυναικι μνημης χ[αριν]

ετους . σμβ' . μηνος Ξα[νδικου..]

... kızı için... Gaios Visedius Bassus, karısının anısına 242 yılının Ksandikos (21 Şubat-23

Mart) ayında (bunu dikti)

Tarih: MS. 150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C283

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlığın sol üst kısmı hariç diğer taraflar kırık ve eksiktir. Alınlık üstünde kıvrık dallar görülmektedir. Alınlıkta ise üç satır yazıt, alınlık altında ise bir satır yazıt bulunmaktadır. Lento üzerinde ranke bezeme

vardır ve dalların uçlarında üç ve dört yapraklı çiçekler ortada birleşmektedir.

Kat. 175

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Mısır tarlası ile bahçenin arasında duvarın diğer tarafında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 37cm Gen: 61cm Kal: 22cm

Harf Yüksek: 1-1.7cm

Yazıt:

χαριν

[---]ΟΙΙΑ[.]ΑΤΡΙ μνημ[ης]

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C284

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlık üstünde sekiz yapraklı çiçek görülmektedir. Çiçeğin sağ tarafında ve alınlık altında ise bir satır yazıt bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet şeklindedir ve köşelere doğru sarmaşık ve tomurcuk dallarla bezenmiştir. Lento üzerinde ranke bezeme vardır ve dalların uçlarında haşhaşlar görülmektedir.

Kat. 176

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Tiyatroya giden yolun dışında evin bahçe duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 34cm Gen: 80cm Kal: 5cm (ölçülebilen) Harf Yüksek: 2-2.2cm

Yazıt:

ετους αορ

Πλοκαμος Τροφιμω αδελφω μνημης

χαριν

“Plokamos, 140-1 yılında erkek kardeşi

Trofimos anısına (bunu dikti)''

Tarih: MS. 87-88

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C285

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta sağa doğru dönmüş ve kafasını diğer tarafa çevirmiş bir kartal görülmektedir. Kartalın sağında bir satır ve alınlık altında bir satır olmak üzere yazıtı bulunmaktadır. Tepe akroteri palmet, yan akroterler yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstünde akroterler arasında kıvrık dallar uçlarında kaulis benzeri çanak yapraklar bulunmaktadır. Kıvrık dalların köşelerdeki uçlarından yarım palmet akroterler çıkmaktadır. Lento üzerinde ranke bezeme vardır ve dalların uçlarında tomurcuklar ve haşhaşlar görülmektedir.

Kat. 177

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün doğu kenarından ilerleyen karayolu köprüsünden hemen önce, solda tarla duvarında

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 44cm (gömülü) Gen: 100cm Kal: 21cm Harf Yüksek: 1cm

Yazıt:

[τ]α τεκνα μνημης χαριν

Αυξιμος και Μενανδρος [κα] ι

Δη[μ]οσ[θε]νης [και]

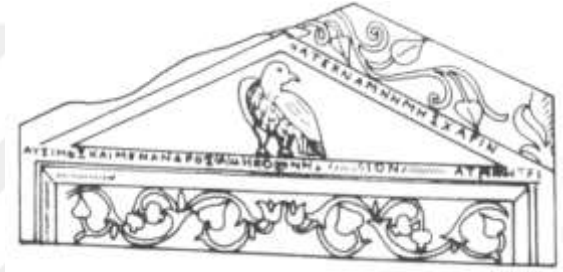
ἸΑμμιον Α[-3-4-]⊥α τη μητρι

...çocukları Auximos ve Menandros ve Demosthenes anneleri Ammion...

Tarih: MS. 140 ve hemen sonrası

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C287

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta sağa doğru dönmüş kartal başını sola doğru çevirmiştir. Alınlık çerçevesinde bir sıra yazıt bulunmaktadır. Alınlığın üst sağ tarafı ve tepe akroteri kırıktır. Diğer tarafta köşede yarım palmet akroter ve alınlık

üstünde sarmaşık dal motifi görülmektedir. Lento üzerinde ranke motifi bulunmaktadır. Kıvrık dalların uçları sarmaşık, haşhaş ve tomurcuklar ile sonlandırılmıştır

Kat. 178

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Odadan kuzeydoğuya uzanan yolda kulübenin duvarına yerleştirilmiş

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yük: 48cm (gömülü) Gen: 50cm Kal: 14cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C289

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta kanatlarını açmış bir kartal bir kaide üzerinde durmaktadır ve başı sağa doğru dönüktür. Tepe akroteri palmet, yan akroterler yarım palmet şeklindedir. Alınlığın üstünde palmetler arasında kıvrık dallar çift yaprak ve çiçek ile sonlanmaktadır.

Kat. 179

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Beyaz Mermer

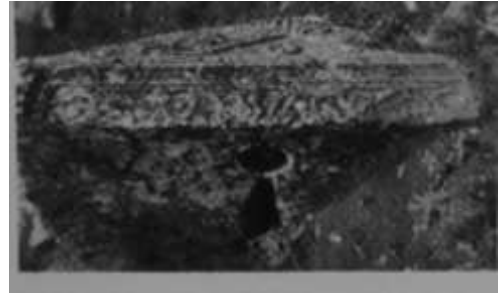
Ölçüler: Yük: 38cm Gen: 35cm Kal: 48cm

Yazıt:-

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C277

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Alınlığın üstünde ise tepe akroteri palmet yan akroterleri yarım palmet şeklindedir. Akroterler arasında dört yapraklı çiçekler vardır. Alınlığın altındaki silme kyma reversa profillidir ve lento üzerinde ortada yarım palmet içinden çiçek ve sarmaşık dallar uzanmaktadır.

Kat. 180**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Küçük boş bahçede oda ile köprüye giden sokaklar arasında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 54cm Gen: 42cm Kal: 22cm Harf
Yük: 2.2cm**Yazıt:**

[-]κω τω υιω μνημη[ς χαριν]

Tarih: Geç Hadrian Dönemi MS. 138**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C291

Tanım: Tip 4b. Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta bir kartal sağa dönmüş ve sola doğru bakmaktadır. Alınlığın sağlam kalan üst tarafında görüldüğü kadarıyla kıvrık dallar vardır. Alınlığın altında bir satır yazıt ve onun da altında ortada yaprak ve iki yanda dört yapraklı çiçek ile sonlanan ranke motifi görülmektedir.

Kat. 181**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köyün güneyinde bir tarlanın duvarında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 28cm Gen: 89cm Kal:
39cm Harf Yük: 1.7cm**Yazıt:**[-οδ]ωρος Μηνο[δωρ?]ω [α]δελφω
ζησαν[τι ετη-]

ετους βξρ μη(νος) Σεβαστου

*Apollodoros, ... yaşında ölen erkek**kardeşi Menodoros'un anısına 26 Ekim**162 yılında (bunu dikti)***Tarih:** MS 77/8

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C293

Tanım: **Tip 4b.** Mezar steli alınlık parçası. Alınlıkta küçük bir kartal figürü vardır. Alınlığın iç kısmında ise dış sırası görülmektedir. Alınlık altında iki sıra yazıtı bulunmaktadır. Lento profili net değildir.

Kat. 182

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.04 Eski numara: 09/M81

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 74cm Gen: 64cm Kal: 13cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy'ın son çeyreği

Referans: Bozoğlu 2010, kat. 2 Lev. 5.

Tanım: **Tip 4c.** Kapı dört panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kapı kilidi betimlenmiştir. Sol üst panel boş bırakılmıştır. Alt iki panelde baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 183

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.10

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 75cm Gen: 60cm Kal: 11cm

Yazıt: -

Tarih: MS 1.yy'ın son çeyreği

Referans: Bozoğlu 2010, kat. 2 Lev. 5.

Tanım: **Tip 4c.** Kapı taşı. 6 panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kapı kilidi, sol üst panelde çiçek motifi, orta panelde baklava motifi içerisinde kapı tokmağı, alt iki panelde ise kafes motifi işlenmiştir.

Kat. 184**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** A15.MP.16 Eski numara: Aiz 09.ma03**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 76cm Gen: 61cm Kal: 12cm Harf Yüksek: 2cm**Yazıt:**

Πνιέηηηθπο ίδία ζξεζάζή Σαξηνπεξίιιή
κπήκεο ράξηλ

Politikes, onu evlatlık edinen annesi Saturina için bu anıtı yaptı.

Tarih: MS 50-100**Referans:** Bozoğlu 2010, kat. 3 Lev. 5.

Tanım: Tip 4c. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kapı kildi, sol üst panelde altı yapraklı yıldız motifi ve alt panellerde kapı tokmağı yapılmıştır. Alt panellerde dört satır yazıt bulunmaktadır.

Kat. 185**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** A15.MP.50 Eski numara: 24?**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 90cm Gen: 69cm Kal: 11cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 50-100**Referans:** Waelkens 1986, 33.

Tanım: Tip 4c. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sol üst panelde açık rulo, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da üstte kapı tokmağı altında solda kapalı rulo, sağda stylus bulunmaktadır.

Kat. 186

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.52 Eski numara: 22

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 126cm Gen: 85cm Kal: 14cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986,32.

Tanım: Tip 4c. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üst panelde her iki tarafta girland solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altında kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 187

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.54 Eski numara: 23

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 97cm Gen: 50cm Kal: 10cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986,27.

Tanım: Tip 4c. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üst panel solda boştur, sağda ise dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Altta paneller dikdörtgen şeklindedir ve her iki tarafta kapı tokmağı vardır. Kapı bini ion başlıklı sütun şeklindedir.

Kat. 188

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Macellum yakınında

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 19 Eski numara: 30

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 85cm Gen: 60cm Kal: 10cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: **Tip 4c.** Üst panellerde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Alt panellerin altında ise kafes motifi bulunmaktadır ancak kırık ve eksiktir.

Kat. 189

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 26 Eski numara: 37

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 61cm Gen: 30cm Kal: 10cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: **Tip 4c.** Kapı biçimli mezar steline ait sol alt parçadır. Panel içinde baklava dilimi içinde kapı tokmağı altında ise kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 190

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 27 Eski numara: 38

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 62cm Gen: 35cm Kal: 12cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: Tip 4c. Üstten ve yan kenarlardan kırılmış, sağ üst panel içinde kilit motifi, sol alt panel içinde üstte kalkan, altında pelta kalkanı motifi vardır. Stelde büyük bir kesim kırık ve noksandır.

Kat. 191

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 80 Eski numara: 108

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 52cm Gen: 46cm Kal: 20cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: Tip 4c. İki panelden sol taraftaki köşeden sağdaki ise ortadan kırık ve kesiktir. Her ikisinde de kapı tokmağı bulunmaktadır. Panellerin altında ise daha dar dikdörtgen paneller bulunmaktadır.

Kat. 192

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı tonozlu alt yapı sergi alanı

Env. No: 426

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 82cm Gen: 61cm Kal: 16cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: Tip 4c. Kapı taşı. Kapı altı panele ayrılmıştır. Sütte solda bir kaide üzerinde başı cepheden gövdesi profilden verilmiş olan bir baykuş, sağda üstte yan yana çarkifelek ve dört yapraklı çiçek ile altında dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Alt panellerde her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altında kafes motifli bulunmaktadır.

Kat. 193

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 324

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 76cm Gen: 43cm Kal: 15cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: Tip 4c. Alınlık ve üst panellerin bir kısmı kırıktır. Üst panellerin çok az bir kısmı görülebilmektedir. Paneller arasında ve alt panellerin altında dar dikdörtgen alanlar oluşturulmuştur. Dar uzun alt panellerde ise kapı tokmağı görülmektedir.

Kat. 194

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi 12-14 kapı numaralı ev içinde kapı eşik taşı olarak kullanılmaktadır. devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Env. No: A17.M06

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 61cm Gen: 60.5cm Kal: 2cm
(ölçülebilen)

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: Tip 4c. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kildi, alttaki panellerde ise her iki tarafta baklava dilimi motifi içinde kapı tokmağı görülmektedir. Panellerin üstünde altında ve paneller arasında sarmaşık dal bezemeli dar ince paneller bulunmaktadır.

Kat. 195

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A11.MP.13

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 97cm Gen: 74cm Kal: 13cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: Tip 4c. Kapı dört panele ayrılmıştır. Paneli ayırmakta dikeyde çıkıntılı bir silme kullanılmış, yatayda çıkıntılı silme içerisinde ion kymationu vardır. Sol üstteki panelin alttaki iki köşesinde rozet motifi vardır. Üstteki iki köşesinde ise spiral motifi vardır. Panelin merkezinde ise kilit, kilidin üzerinde duran baykuş figürü bulunmaktadır. Sağ üst panel baklava dilimi motifi ile bezenmiş, bu motifin merkezinde ise bir adet rozet vardır. Panelin üst sol köşesinde rozet motifi, sağ köşesinde ise spiral motifi vardır. Panelin alt köşeleri üst köşeler ile simetriktir. Alttaki iki panelde ise aynı düzenleme söz konusudur. Paneller baklava dilimi motifi ile bezenmiş, motifin ortasında ise birer adet kapı tokmağı vardır. Panellerin her köşesine birer rozet yerleştirilmiştir. Alt panellerin altında açılan panellerde ise kafes motifi görülmektedir.

Kat. 196

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.366

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 60cm Gen: 74cm Kal: 20cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: **Tip 4c.** Üst kısımda baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı motifi vardır. Alt panelde 2 çubuk ile çapraz motif işlenmiştir kırıktır.

Kat. 197

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.409

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 56cm Gen: 60cm Kal: 11cm

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: Waelkens 1986, Abb. 148.

Tanım: **Tip 4c.** Üst kapı panellerinde solda çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde ise baklava dilimleri görülmektedir. Alt paneller ile sağ üst paneli bir kısmı kırık ve eksiktir.

Kat. 198

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer:

Env. No: -

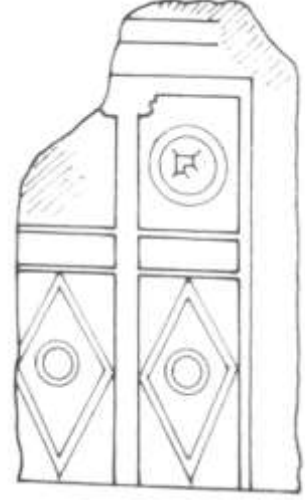
Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C524

Tanım: Tip 4c. Üst kapı panellerinde sol paneldeki figür görülmektedir. Sağ panelde ise kapı kilidi bulunmaktadır. Alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmakları görülmektedir.

Kat. 199

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer:

Env. No: -

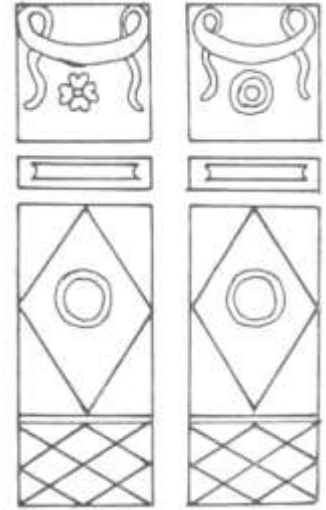
Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt: -

Tarih: MS 50-100

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C524a

Tanım: Tip 4c. Üst kapı panellerinde her iki tarafta girland altında sol panelde dört yapraklı çiçek sağ panelde ise kapı kilidi bulunmaktadır. Alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmakları altında kafes motifi görülmektedir.

Kat. 200

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı deposundan 2015 kazı sezonunda tapınak sergi alanına taşınmıştır.

Env. No: A15.MP.212 Eski numara: 100

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 37cm Gen: 35cm Kal: 10cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

...ΠΑΤΡΙ...

“...babası...”

Tarih: MS 2.yy.ın ikinci yarısı

Referans: Waelkens 1986, 105.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Suriye tipi alınlık içinde bir büst bulunmaktadır. Palsterler ise ranke bezemelidir. Kapı panellerinden üst paneller sağlam kalabilmiştir ancak paneller boştur. Alt kısmı kırık ve eksiktir. Alınlık altında bir satır yazıtı vardır.

Kat. 201

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.08 Eski numara: 163

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 91cm Gen: 62cm Kal: 21cm

Yazıt:

Κυρίλα Ἀριστονεΐκι μητρὶ μνήμησ χάριν.

Annesi Kyrilla Aristoneiki'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 104.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Suriye tipi alınlığın üst profilinde yazıt bulunmaktadır. Tepe kısmında iki yaprak içinde rozet motifi bulunmaktadır. Alınlığın iç kısmında bulunan kalathosta üç adet olasılıkla elma betimlenmiştir. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kapı kilidi, sol üst panelde

çiçek motifi ve alt iki panelde kapı tokmağı betimlenmiştir. Plasterlerde kantharostan çıkan hayat ağacı motifleri betimlenmiştir.

Kat. 202

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.22 Eski no: 160

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 86cm Gen: 129cm Kal: 16cm Harf Yüksek: 1.5cm

Yazıt:

Ἥλιος καὶ Ἀσκλη[ηπιά]δης τῶ πατρὶ ζῶντι,

Ἥλιος καὶ Ἀσκληπιάδης Στρατοεῖκη τῆ

μητρὶ μνή-

μης χάριν.

Helios ve Asklepiades babaları için henüz yaşarken (yaptırdı)

Helios ve Asklepiades, anneleri

Stratonike'nin anısı hoş olsun diye

(yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 68, Abb.

66

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte kapı steli. Alınlıkların kenarlarında sarmal bitkisel bezeme bulunmaktadır. Tepe akroterinde tam palmet işlenmiştir. Alınlıkların üst profilinde yazıt bulunmaktadır. Suriye tipi sağ alınlıkta kalathos yapılmış, içinde 3 adet olasılıkla elma bulunmaktadır. Suriye tipi sol alınlıkta kartal betimlenmiştir. Kapılar dört panele ayrılmıştır. Sağ üst panellerde kapı kilidi, sol üst panellerde çiçek ve alt panellerde baklava motifi içinde kapı tokmağı işlenmiştir. Plasterler ionik biçimde yivlendirilmiştir.

Kat. 203

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.24 Eski numara: 268-166

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 106cm Gen: 68cm Kal: 28cm

Yazıt:

Μένανδρος Εὐπραξία γυναικί

καὶ Διόϊνη τέκνω μνήμης χάριν

Menandros karısı Eupraksia ve kızı Dione'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 42, Abb. 40

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı kapı steli. Alınlığın iki kenarına balık yapılmıştır. Alınlıkta bitkisel bezeme, profilinde iki satır yazıt bulunmaktadır. İç kısımda bulunan bezeme tahrip olmuştur. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kilit, sol üst panelde dört yapraklı çiçek ve alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı işlenmiştir. Plasterlerde bitkisel bezeme yapılmıştır.

Kat. 204

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.26 Eski numara: 1?1

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 122cm Gen: 87cm Kal: 34cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 80.

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı çifte kapı steli. Kısmen tahrip olmuş kemer üzerinde palmet motifi var plasterler kırık her ikisinde de pseudo kapı var 2 panele ayrılmıştır. Sol üst panelde çiçek sağ tarafta kapı tokmağı betimlemesi vardır.

Kat. 205

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.28 Eski numara: 109

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 102cm Gen: 106cm Kal: 26cm Harf
Yük: 2cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 42, Abb. 40

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Alınlıkta dört yapraklı çiçek vardır. Alınlığın üstü kırık ve kesiktir. Kapı panellerinde üstte solda alınlıktaki dört yapraklı çiçeğin aynısından, sağda dairesel kapı kilidi; alttaki panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde yine aynı dört yapraklı çiçeklerde bulunmaktadır. Sol plaster kırıktır, sağ plaster tahrip olmuştur.

Kat. 206

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Ağarı köy çeşmesi

Env. No: A19.M14

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 97cm Gen: 70cm Kal: 27cm

Yazıt:

---Πάσιον πατρι μνήμηχ χάριν

...babası Pasion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 80.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Kemer içinde plaster profilinde devam eden tek satırlık grekçe yazıt 2 cm harf yük. Kemer içinde bir adet şahin sağ ve yukarı doğru çevirmiş. Kapı 4 panele ayrılmış. Sağ üst panelde kapı kilidi, sol üst panelde çarkifelek, alt panelde baklava dilimi içinde kapı tokmağı yapılmıştır.

Plasterlerde sarmal asma yaprağı işlenmiştir.

Kat. 207

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Ağarı çıkışındaki köy çeşmesinde

Env. No: A19.M15

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 70cm Gen: 84cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 80.

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı çifte kapı biçimli mezar steli. Soldaki kapıda alınlıkta kalathos içinde elmalar ile sağ alınlıkta kartal görülmektedir. Kapı panelleri alt panellerden itibaren içinde bulunduğu çeşme yapısının içine gömülüdür bu nedenle sadece üst kapı panelleri görülebilmektedir. kapı panellerinde her iki tarafta da solda dört yapraklı çiçek sağda ise kilit görülmektedir.

Kat. 208

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.44 Eski numara: 168

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 108cm Gen: 70cm Kal: 20cm Harf Yük: 2cm

Yazıt: EUFHMOGRAPTWALELFWMNHMHC

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 80.

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlığı çevreleyen bitkisel bezeme işlenmiştir. Kemerde tek satırlık Grekçe yazıt bulunmaktadır. Kemer içinde kartal motifi işlenmiştir. Kapı 2 panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kapı kilidi sol üst panel aşınmıştır ne olduğu tespit edilememiştir. Alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı işlenmiştir. Plasterlerde bitkisel bezeme işlenmiştir.

Kat. 209**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** A15.MP.28 Eski numara: 211**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 138cm Gen: 76cm Kal: 28cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 125-200**Referans:** Waelkens 1986, 80.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Sol köşe kırıktır ancak sağ köşede Yunus balığı görülmektedir. Niş içinde bir adet kuş(?) başı öne doğru eğiktir. Kapı altı panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde saban, sağ panelde ise dairesel kapı kilidi, orta panel baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı, alt panelde altı köşeli çapraz kırış imitasyonu motifi işlenmiştir. Sağlam plâster içinde sarmal biçimde asma yaprağı işlenmiştir. Yazıt tahrip olmuştur.

Kat. 210**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar Zeus tapınağı güneyi**Korunduğu Yer:** Aizanoi kazı evi bahçesi**Env. No:** 03 Eski numara: 7**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 150cm Gen: 93cm Kal: 30cm Harf Yüksek: 2cm**Yazıt:**

Πλωτιάς Ἀρτεμιδώρω πατρί μνήμης χάριν

Plotias babası Artemidoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 80.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı Naiskos mezar stelidir. Stel parçasına ait kemerli alınlığın uç kısmı kırıktır. Gri mermerden yapılmış olup, yanlardan üzeri asma dalı ile süslenmiş olup iki payenin desteklediği, kemer alınlıklı, altta kapı tasviri olan derince bir niş görünümündedir. Kemerin üst kısmındaki boşluk ortada palmet yanlarda asma yaprakları ile süslenmiş, kemer alınlığı içinde cepheden apotropeik mahiyette iki el tasvir edilmiştir, alttaki kapı panolarında dört yapraklı yonca yuvarlak plakalı kilit motifi baklava dilimleri içinde kapı halkaları ile süslenmiştir. Alt kısmı çaprazlarla süslenmiştir. Alt kısmında kaidesi mevcuttur. Kemerin silmesi üzerinde bir satır yazıtı vardır.

Kat. 211

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus tapınağı kuzeyindeki mezarlık

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 25 Eski numara: 36

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 65cm Gen: 40cm Kal: 13cm Harf Yük: 2cm

Yazıt:

AMMIATPO

“*Ammia Tro...*”

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Mezar steline ait plaster ve panel parçası. Stelin sol üst köşesine aittir. Plasterler üzerinde sarmaşık dal bezemelidir. Alınlık üzerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Sağlam kalan sol üst panelde dört yapraklı çiçek vardır.

Kat. 212

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Zeus tapınağının kuzeyindeki mezarlık

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 54 Eski numara: 76

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 83cm Gen: 125cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

ΜΣΧΑΡΙΝΚΑΙΜΗΤΡΙΑΠΤΡΙΑΖΩΣΗ

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çift kapı steli. Alınlıklarda solda kartal sağda ise bir kalathos bulunmaktadır. Soldaki stelin kapı panellerinde üstte solda çiçek, sağda ise dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Sağdaki stelin panelleri tahrip olmuştur. Panellerin altı kırık ve eksiktir. Alınlık üzerindeki silmede bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 213

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneyinde Çamaşır evinde

Env. No: -

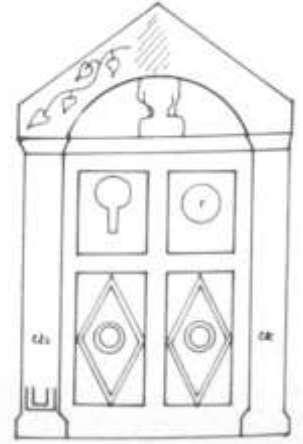
Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 90cm Gen: 56cm Kal: 25cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı Alınlık üstünde sarmaşık dallar bulunmaktadır. Alınlıkta bir kadın büstü vardır. Kapı panellerinde üstte solda ayna, sağda dairesel kapı kilidi, altta baklava dilimi içinde kapı tokmakları görülmektedir.

Kat. 214

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 83 Eski numara: 111

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 85cm Gen: 90cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte mezar steli. Üst sol nişlerde dört yapraklı bir çiçek motifi, sağ nişlerde kapı kilidi motifi işlenmiştir. Alttaki nişler içinde baklava dilimi motifi ve ortada kapı halkası şeklinde yuvarlak bir motif yer almaktadır. Stelin sağ üst kısmı kırıktır. Soldaki stelde üstte kanatları açık başı yana dönük bir kartal bulunmaktadır.

Kat. 215

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Penkalasın doğu kıyısındaki çamaşırılık

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP. 122 Eski numara: 168

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 122cm Gen: 78cm

Yazıt:

TEIMOQEOCKAIQEODOTOCAHMA

Theimothéos ve Theodotos ...

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Alınlığın üstünde sarmaşık dal motifi vardır. Suriye alınlık kemerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Alınlığın içi tahrip olmuştur ve sağ üst köşede daha sonra çamaşır yıkama işinde kullanıldığı için bir su tahliye deliği vardır. Kapı plasterlerinde sarmaşık dal ve yaprak görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; altta her iki yanda baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 216

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu bahçesi

Env. No: 371

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 99cm Gen: 119cm Kal: 30cm

Yazıt:

Ἀττικός ἐαυτῷ ξὼν Ἀττικός Ἀφίω γυναικί
ξῶση

*Attikos henüz yaşarken kendisi ve karısı
Attikos Aphio için dikti.*

Tarih: MS 125-150

Referans: Waelkens 1986, 75.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Suriye tipi alınlık üstünde kıvrık dal bezeme vardır. İki üçgen alınlık arasında ise bir medusa başı görülmektedir. Suriye tipi kemer üzerinde bir satır yazıtı vardır. Sol alınlıkta başını sağa çevirmiş bir kartal, sağ alınlıkta ise bir kalathos içinde meyveler görülmektedir. Alınlık altındaki silme palmetlerle süslenmiştir. Kapı plasterleri ise alınlık üstündeki ranke bezeme ile benzer şekilde süslenmiştir. Sol taraftaki kapının panellerinde üste solda yedi yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı görülmektedir. Sağ taraftaki kapının panellerinde ise üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı görülmektedir.

Kat. 217

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 314

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 152cm Gen: 54cm Kal: 34cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler, Wörrle 2002, 640, Abb. 60.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı mezar stelidir. Üçgen alınlığın ortasında bir kartal figürü yer almaktadır. Suriye tipi kemerin içinde ise giyimli, bir eli göğsünde erkek büstü bulunmaktadır. Plaster kısımları yivli yapılmış ve sağ plasterin alt kısmı kırılmıştır. Stelin kapı panellerinde sol üstte baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı, sağ üstte kilit, ortadaki iki panelde kapı tokmağı bulunmaktadır. Alttaki iki paneldeki bezemeler ise silinmiştir.

Kat. 218**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** 285 Eski numara: 315**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 116cm Gen: 145cm**Yazıt:** ...ΑΙΓΗ.Ν...ΜΝΗΜΝΗC ΧΑΡΙΝ**Tarih:** MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte mezar stelidir. Sol kısmı tamamen tahrip olmuştur ve üzerindeki figürler, bezemeler görülememektedir. Sağ kısmında ise üçgen alınlıkta ayna görülmektedir. Suriye tipi kemerin silmesinde bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta ise kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Plasterlerde asma dalları ve üzümler stilize olarak verilmiştir. Kapı panellerinde ise soldaki panel tahrip olmuştur, sağda kapı kilidi ve alttaki iki panelde ise baklava dilimi, içlerinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 219**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** 282 Eski numara: 299**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 77cm Gen: 150cm Kal: 16cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli çifte mezar steli. Alınlığı kırık ve eksiktir. Yanlar ve ortada üstleri tahrip olmuş plasterler mevcuttur. Soldaki kapıdaki panellerde solda üstte ayna, sağda üstte girland ve kilit, alttaki panellerde her iki tarafta da baklava dilimleri içinde kapı tokmağı; sağdaki kapıda sol üstte girland altında dört yapraklı çiçek, sağda üstte girland ve kilit, alttaki panellerde her iki tarafta da baklava dilimleri içinde kapı

tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 220

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 261 Eski numara: 269

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 230cm Gen: 121cm Kal: 35cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet yan akroterler yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Suriye tipi kemer içinde sola dönük avını parçalayan aslan vardır. Kapı panellerinde üstte her iki tarafta gırland ve altında kapı kilidi, ortadaki panellerde üstte kapı tokmağı ve onun altında baklava dilimi içinde dört yapraklı çiçek vardır. En alt panellerde ise kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 221

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 260 Eski numara: 271

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 105cm Gen: 106cm Kal: 29cm

Harf Yük: 1.5-2cm

Yazıt:

MHCXAPIN

ΩCH

...anısı hoş olsun diye

...henüz yaşarken

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler, Wörrle 2002, 67, Abb. 65.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet şeklinde yapılmıştır ve köşelere doğru sarmaşık dallar uzanmaktadır. Alınlıklar tahrip olmuştur. Kapı panellerinde her iki kapıda da aynı kompozisyon vardır. Üst panellerde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 222

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 309

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 60cm Gen: 56cm Kal: 15cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

--- κυρία Δήμητρι [χάριν]

--- efendisi Demeter'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 70, Abb. 68

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Alttan üst kapı panellerinden itibaren yarıya yakın kısmı kırık ve eksiktir. Üçgen alınlık kısmında tepe akroteri olarak palmet kullanılmıştır ve sağ köşede ise bir yunus yer almaktadır. Suriye tipi kemer kısmındaki silmede bir satır yazıtı bulunmaktadır. Alınlıkta bir kalathos içinde meyveler vardır. Kapı panellerinde ise sol üstte dört yapraklı çiçek görülmektedir.

Kat. 223

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 248 Eski numara: 289

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 118cm Gen: 128cm Kal: 22cm

Harf Yük: 2cm

Yazıt: Π..ITOC

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli ifte mezar steli. Stelin sol plaster ve alınlığın bir kısmı kırık ve eksiktir. Suriye tipi kemer silmesinin üstü bitkisel bezemelerle doldurulmuş, alınlık içinde sol taraftaki stelde kanatlarını açmış bir kartal, sağda kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki tarafta da aynı kompozisyon uygulanmıştır. stte solda dört yapraklı iek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki uzun dikdörtgen panelde de kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 224

Buluntu Yeri: avdarhisar Hacımahmut Köyü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 253 Eski numara: 277

Malzeme: Mermer

ller: Yük: 120cm Gen: 60cm Kal: 30cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli ifte mezar steli. Her iki taraftaki kapı da aynı kompozisyon ile süslenmiştir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı iek, sağda dairesel kapı kilidi, alttaki her iki panelde ise baklava dilimleri ve içlerinde kapı tokmağı yer almaktadır. Plasterler üzerinde ranke motifi görülmektedir. Üst kısmı üst kapı panellerinden itibaren kırıktır.

Kat. 225

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 246 Eski numara: 287

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 102cm Gen: 74cm Kal: 25cm Harf Yüksek: cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli mezar steli. Alınlık kısmı ve sol plasteri kırık ve eksiktir. Sağ plaster ise yiv bezemelidir. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 226

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 154 Eski numara: 207

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 80cm Gen: 70cm Kal: cm Harf Yüksek: 1.5-2cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlığın üst kısmı kırıktır. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta ise başını sağa çevirmiş profilden betimlenmiş bir kartal bulunmaktadır. Plasterler üzerinde sarmaşık dal ve yaprak bezeme vardır. Kapı panellerinde üstte solda çarkıfelek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki panelde de baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 227

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut Köyü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 155 Eski numara: 208

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 125cm Gen: 75cm Kal: 32cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Φαῦτος Ἀπόλλωνι υειῶ μνήμης χάριν.

Faustus, oğlu Apollon'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 635, Abb. 50

Tanım: Tip 5. Suriye alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta dört yapraklı çiçek vardır, köşelerde ise yunuslar bulunmaktadır. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Alınlıkta kanatları açık şekilde bir kartal görülmektedir. Plasterler ranke bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki panelde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 228

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 156 Eski numara: 209

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 127cm Gen: 76cm Kal: 39cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Ἀσκληῶς καὶ Ἄππῃ ἑαυτοῖς, υῶν + υῖῶ[ς] μνήμης χάριν.

Asklas ve Appe kendileri ve çocuklarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 640, Abb. 59

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta bir

omphalos vardır. Suriye tipi kemer silmesi üzerinde bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta ise sağ eli elbisesinden çıkarak göğüs üzerinde duran bir erkek büstü bulunmaktadır. Plasterleri yivli olarak yapılmıştır. Kapı panellerinde üstte solda saban, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde her iki tarafta baklava dilim içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 229

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut Köyü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 159 Eski numara: 212

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 63cm Gen: 78cm

Yazıt: -

Tarih: -

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli mezar steli. Alınlık kısmı ve üst panellerin bir kısmı kırıktır. Sol plasterde meander motifi vardır. Sağ plaster kırıktır. Üst kapı panellerinde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde her iki tarafta üstte kapı tokmağı altında baklava dilimi içinde dört yapraklı çiçek bulunmaktadır.

Kat.230

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 161 Eski numara: 214

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 98cm Gen: 100cm Kal: 21cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Üçgen alınlıklar kırıktır ancak üzerinde ranke bezeme görülmektedir. Suriye tipi kemerler arasında çarkıfelek motifi vardır. İki kapı arasındaki plaster kırıktır ancak iki yandaki plasterler

sağlam kalmıştır. Plasterler üzerinde çerçeve içinde ranke motifi görülmektedir. Suriye tipi kemer silmesi balık pulu ile süslenmiştir. Alınlık kısmı aşınmış ve tahrip olmuştur. Kapı panelleri ise üst tarafta aşınmıştır. Altta ise her iki kapıda da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. stelin kaide kısmında meander süsleme vardır.

Kat. 231

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut Köyü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: Eski numara:

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 111cm Gen: 68cm Kal: 30cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet şeklindedir ve iki yana sarmaşık dallar uzanmaktadır. Plasterleri çerçeve içinde ranke bezemelidir. Alınlıkta ise sola doğru yönelmiş ancak başını sağa çevirmiş bir kartal kanatları açık şekilde betimlenmiştir. Kapı panellerinde ise üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki kapıda da baklava dilimi içinde kapı tokmağı, en altta ise kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 232

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 172 Eski numara: 225

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 135cm Gen: 70cm Kal: 30cm Harf Yüksekliği: 1.5-2cm

Yazıt: OCLPMMAHCA.MHTP....

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C377

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet, köşe akroterleri yarım palmet şeklindedir, palmetler arasında iki yana bakan yunuslar bulunmaktadır. Plasterleri çerçeve içinde ranke bezemelidir. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta ise sağa doğru yönelmiş bir kartal betimlenmiştir. Kapı panellerinde ise üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki kapıda da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. üst ve alt paneller arasında dar dikdörtgen paneller yer almaktadır.

Kat. 233

Buluntu Yeri: Yağdıgın Köyü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 191 Eski numara: 246

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 120cm Gen: 125cm Kal: 35cm Harf Yüksek: 1.5-2cm

Yazıt:

Εὐβουλος Εὐτυχία συμβίω γλυκυτάτη καὶ
Τρωίλη
καὶ Τροφίμω τέκνοις γλυκυτάτη μνήμη[ς
χάριν]

Eubulos hayatta iken pek tatlı ve hayat dolu çocukları Troilon ve Trophime'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479; Jes 2002, Abb.21.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli üçlü mezar steli. En soldaki üçüncü stel kapı panellerinden ve alınlığın ortasından kırık ve eksiktir. Üçgen alınlıklarda soldaki stelde asma dalları ve iki yanda üzüm salkımı, ortadaki stelde ayna, sağdaki stelde sarmaşık dal bulunmaktadır. Üçgen alınlıklar arasında iki tane medusa başı vardır. Suriye tipi kemer silmesinde her alınlık üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Alınlıklarda Solda başını sağa çevirmiş kartal, sağda kalathos, kapı panellerinde her

iki tarafta da üstte solda dört yapraklı çiçek ve yaprak aralarından çıkan yapraklar, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı görülmektedir. Plasterler yiv bezemelidir.

Kat. 234

Buluntu Yeri: Hacıkebir Köyü Demirtepe Nekropolü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 227 Eski numara: 280

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 147cm Gen: 140cm Kal: 30cm Harf Yüksek: 2.5-3cm

Yazıt:

Εὐδοχος πατρὶ ζῶντι.

καὶ μητρὶ μνήμης χάριν.

Euodos, henüz yaşarken babası ve annesinin anısı hoş olsun diye(yaptırdı)

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 55, Abb.

53.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Üçgen alınlıklarda solda sümbül çiçeği, sağda ayna bulunmaktadır. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Soldaki stelin alınlığında başını sağa çevirmiş ve cepheden betimlenmiş bir kartal, sağdaki stelin alınlığında kalathos içinde meyveler vardır. Kapı panellerinde her iki tarafta da aynı kompozisyon işlenmiştir. Üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 235**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** 228 Eski numara: 4**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 120cm Gen: 48cm Kal: 20cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Suriye tipi kemerin üst kısmı ve plasterler tahrip olmuştur. Alınlıkta sağa doğru dönmüş bir aslan pençelerinin arasında bir boğa başını parçalamaktadır. Kapı panellerinde üstte solda çarkifelek motifi, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 236**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı**Env. No:** 238 Eski numara: 158**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 116cm Gen: 122cm Kal: 120cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Üçgen alınlıkların üstünde tepe akroteri palmet şeklindedir ve iki yana doğru sarmaşık dallar ve yapraklar uzanmaktadır. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıtı vardır. Plasterleri çerçeve içinde ranke motifidir. Soldaki stelin alınlığında bir hayvan vardır ancak tahrip olmuştur, sağdaki stelin alınlığında ise bir kalathos içinde meyveler

bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki tarafta da aynı kompozisyon işlenmiştir. Üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve onun da altında pelta tipi kalkan bulunmaktadır.

Kat. 237

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi 33 kapı numaralı evin güneydoğusunda bulunan arsada

Env. No: A16.M03

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 116cm Gen: 73cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlık üzerinde, ortada üstte palmet motifi, yanlarda ise sarmaşık dal ve yaprak motifi bulunmaktadır. Üçgen alınlık altında iki sıra yazıt bulunmaktadır. Yarım daire nişin içi tahrip olmuştur. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sol üste dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi, altta solda üçgen obje bulunmaktadır. Sağ alt panel kırık ve noksandır.

Kat. 238

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi Ada Caddesi 48 kapı numaralı evin güneydoğusundaki arsa içinde

Env. No: A16.M4

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 117cm Gen: 68cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Çifte kapı biçimli mezar steli parçasıdır. Üçgen alınlıklar arasında ranke bezeme vardır. Sağlam üçgen alınlık içerisinde palmet motifi vardır. Üçgen alınlığın altında, niş içerisinde yarım daire şeklindeki ikinci alınlık içinde kartal motifi bulunmaktadır ancak; aşınmıştır. Alta dört panele ayrılmış kapının sadece alttaki iki

paneli görülebilmektedir. Bu kare şeklindeki paneller sekiz parçaya bölünmüştür. Kapı plasterleri bitkisel bezemelidir. İkinci kapı kırık ve eksiktir.

Kat. 239

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi, Ada caddesi, 48 nolu kapı numaralı evin GD'sunda ki arsa içinde

Env. No: A16.M6

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 173cm Gen: 61cm Kal: 31cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlıklı, nişli mezar steli parçası. Stelin üzerindeki bezemeler aşınmıştır. Alınlıkta tabana kadar sağ tarafı kırık ve noksandır.

Kat. 240

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi, Ada Caddesi, 29-31 nolu evin avlusunda duvar kenarındadır.

Env. No: A16.M7

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 87cm Gen: 54cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli mezar steli. Tepe akroterinde palmet motifi bulunmaktadır. Yan akroterlerde bitkisel bezemeler vardır. Yarım daire niş içinde kuş(kartal?) vardır. Kapı dört panele ayrılmıştır. Sol üstte dört yapraklı bir çiçek, sağ üstte kilit, altlarda baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 241

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi, Koca Çay'ın Kuzeybatı kıyısında 4. Köprü'nün kuzeydoğusunda

Env. No: A16.M17 Eski numarası: 438

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 100cm Gen: 52cm Kal: 13cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Nişli mezar steli. Niş kısmı belirgindir, üzerinde bezeme görülmemektedir. Sol üst köşesinde ve sağ altta kırıklar mevcuttur. Niş içinde sağ tarafta deliği bulunmaktadır.

Kat. 242

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi, Koca Çay'ın Kuzeybatı kıyısında 4. Köprü'nün kuzeydoğusunda

Env. No: A16.M18

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 124cm Gen: 118cm Kal: 25cm Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt:

[--]ενος καὶ Νεικομήδης καὶ Ποιμέ[ν]ιο[ς] Ἀξίω μητρὶ
μνήμης

χάριν καὶ Κλεά[ν]δρῶ

-enos ve Neikomedes ve Poimenios anneleri Azio'nun ve Kleandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 150 civarı

Referans: Waelkens 1986, 93.

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlıklı, nişli, çifte kapı steli. Soldaki stelin üçgen alınlığı içerisinde tarak, iğ ve kirman bulunmaktadır. Altta yarım daire niş içinde kalathos

içinde dört adet elma vardır. Kapı panelleri altıya bölünmüştür. Altta solda ayna, sağda kapı kilidi, altındaki panellerde baklava dilimi içerisinde dört yapraklı çiçek motifi, en alt panellerde ise kafes [*] motifi bulunmaktadır. Sağdaki stelin üçgen alınlığı içerisinde dört yapraklı çiçek, yarım daire niş üzerinde bir satır yazıt, altta yarım daire niş içinde başı sola dönük kartal bulunmaktadır. Kapı panelleri altıya bölünmüştür. Üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi, alt panellerde baklava dilimi içerisinde dört yapraklı çiçek motifi en alt panellerde ise (*) motifi bulunmaktadır. Kapı plasterleri ranke bezemelidir.

Kat. 243

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller mah. Koca çayın KB kıyısında 4. Köprü'nün kuzey doğusundadır.

Env. No: A16.M19

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 140cm Gen: 158cm Kal: 30cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: **Tip 5.** Üçgen alınlıklı nişli kapı biçimli mezar stelidir üçgen alınlıkların üst kısımları kırık ve noksandır. Alınlıklar arasında bir kadın başı bulunmaktadır. Üçgen alınlıkların içi ve yarım daire nişler yıpranmıştır. Kapı panelleri içinde ki figürlerden sağdaki stelin sağ alt panelinde baklava dilimi sağ üst panelinde kilit motifi görülmektedir.

Kat. 244

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller mah. Koca çayın KB kıyısında 4. Köprü'nün kuzey doğusundadır

Env. No: A16.M20

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 105cm Gen: 120cm Kal: 28cm

Harf Yük: 2.5-3cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlıklı nişli çifte kapı steli. Alınlık kısımları dar ve bezemesizdir. Yarım daire niş üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır Yarım daire nişlerin içi yıpranmıştır. Soldaki stelde kapı panelinde sol üstte kapı tokmağı sağ üstte kilit alttaki panelde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Sağdaki stelde üst panellerde solda kapı tokmağı, sağda kapı kilidi alttaki panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Kapı çerçeveleri yaprak bezemelidir.

Kat. 245

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdar mezarlığı karşısının güneyi. Aizanoi kazı deposunun kuzeyinde, Çavdarhisar ilçesinden Demiroluk'a giden yolun sonundaki ilk tarlanın doğu sınır duvarıdır.

Env. No: A16.M28

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 78cm Gen: 60cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli mezar steli. Kapı dört panele ayrılmıştır. Panellerde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi, alt panellerde baklava dilimi içinde çiçek kabartması görülmektedir. Kapı çerçevesi kırık ve aşınmıştır.

Kat. 246

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdar mezarlığı (yeni mezarlık) karşısı, güney yönünde Aizanoi kazı deposunun kuzeyindedir. Çavdarhisar ilçesinden Demiroluk köyüne giden yolun sonundaki ilk tarlanın doğu sınır duvarı üzerindedir.

Env. No: A16.M29

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 60cm Gen: 45cm Kal: 13cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli mezar steli parçası. Kapı panellerinden sol üst panel ve alt panelin bir parçası sağlamdır. Üstte dört yapraklı çiçek altta baklava dilimi görülmektedir. Plasterleri ranke bezemelidir.

Kat. 247

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemaller Mahallesi, Koca Çay'ın Kuzeybatı kıyısında 4. Köprü'nün kuzeydoğusunda

Env. No: A16.M16

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 160cm Gen: 74cm Kal: 29cm Harf Yük: 1.5-2.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: Waelkens 1986, 97.

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlıklı nişli mezar steli. Alınlık üzerinde bezeme yoktur. Niş içi tahrip olmuştur. Çerçeveler üzerinde bitkisel bezeme vardır. Çerçeve ve alınlıklar birleşim yerinde iki yanda yunus balıkları bulunmaktadır. Sağ tarafta çerçeve üzerinde yazıtı bulunmaktadır. Çamaşır yıkamak için kullanıldığından alınlık altında, niş içinde ortada bir delik bulunmaktadır.

Kat. 248

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mahallesi, Kazım Damar sokak 108-110 numaralı evin kuzeybatısında Koca çayın kıyısındadır

Env. No: A16.M35 Eski numara: 482

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 93cm Gen: 64cm Kal: 21cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı, naiskos tipi kapı steli. Alınlık ve çerçeveler aşınmıştır. Kapının üst panelleri aşınmış, alttaki iki panel görülebilmektedir. Paneller içinde bezeme yoktur. Plasterler alt panellerin ortasından itibaren kırıktır.

Kat. 249

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mahallesi, Kazım Damar sokak 108-110 nolu evin kuzeybatısı

Env. No: A16.M36

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 110cm Gen: 124cm Kal: 21cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Sol taraftaki stelde alınlıkta kartal bulunmaktadır. Kapı ise dört panele ayrılmıştır. Üst panellerde solda kapı kilidi sağda üç yapraklı çiçek motif, sağ alt ve sol alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Sağ taraftaki stelde ise alınlık altında kalathos içinde dört adet elma(?) bulunur. Kapı panellerinde sağ üstte kapı kilidi, solda üç

yapraklı çiçek motifi, alt panellerde her iki tarafta da baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı görülmektedir.

Kat. 250

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mahallesi, Kazım Damar sokak, 114-116 kapı numaralı evin kuzeybatısında, kocaçayın doğu kıyısındadır. Mozaikli hamamın güneydoğusundadır.

Env. No: A16.M38 Eski numara: 475

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 150cm Gen: 93cm Kal: 34cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlığın üst kısmında çerçeve kısmı hafif belirgin fakat aşınmıştır. Niş içinde süsleme bulunmamaktadır, aşınmıştır. Alt kısmında kapı panelleri izlenmekte ancak aşınmıştır. Niş içinde sol üst köşede delik vardır. Sağ kapı plasterinin arka kısmı kırıktır.

Kat. 251

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mahallesi, Kazım damar sokak, 114-116 numaralı evin kuzeybatısında. Kocaçay'ın doğu kıyısındadır. Mozaikli hamamın güneydoğusundadır.

Env. No: A16.M39 Eski numara: 476

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 115cm Gen: 63cm Kal: 30cm Harf Yük: 3cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlık üstünde palmet, yanlarda bitkisel bezemeler vardır. Yarım daire alınlık üzerinde tek sıra yazıt vardır. Kapı çerçevesi bitkisel bezemelidir. Niş içi bezemesidir. Sağ üst köşede delik bulunmaktadır. Plasterleri aşınmıştır.

Kat. 252

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mahallesi, Kazım Damar Sokak, 114-116 kapı numaralı evin kuzeybatısında, Penkalas kıyısındadır.

Env. No: A16.M40 Eski numara: 477

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 93cm Gen: 67cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı, alınlık kısmı kırık ve noksandır. Sağ ve sol plasterde bitkisel motifler bulunur. Niş içi tahrip olmuş ve bezemeler aşınmıştır.

Kat. 253

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Cereller mah. Kazım Damar sokak. 114-116 kapı numaralı evin kuzey batısında penkalas çayı kenarındadır

Env. No: A16.M42

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 119cm Gen: 69cm Kal: 32cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı mezar steli, alınlık sağ ve sol plasterler üzerinde bezeme ve motifler tahrip olmuştur. Stel içerisindeki nişte alt kısımda aşınmış panel mevcuttur. Stelin sağ alt köşes kırıktır ve hemen üst kenarında durmaktadır.

Kat. 254**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Cereller mah. Kazım damar sok. 114-116 kapı numaralı evin kuzey batısında koça çayın doğu kıyısındadır. Mozaikli hamamın güney doğusundadır. Çayın kıyısında ağaç köklerine yaslanmış durumdadır.**Env. No:** A16.M43**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 82cm Gen: 65cm Kal: 25cm Harf

Yük: 2cm

Yazıt: -**Tarih:** MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C501**Tanım:** **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli parçasıdır. Yarım daire alınlık içerisinde oturur şekilde betimlenmiş aslan vardır. Aslanın yeleleri belirgin fakat aşınmıştır. Kuyruğu yukarıda ve kıvrıktır. Alınlığın altında tek satır yazıt vardır ve üç harf okunabilmektedir. Kapının üstte sol paneli üstünde dört yapraklı çiçek sağ paneli üstünde ise kapı kilidi vardır. Paneller altında kısa dikdörtgen geçiş paneli oluşturulmuştur. Alt kısmı kırık ve noksandır. Kapı çerçevesi kırık ve yıpranmıştır.**Kat. 255****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Meydan mahallesi, Penkalas'ın güney tarafında.**Env. No:** A16.M50**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 123cm Gen: 100cm Harf Yük: 2cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C479**Tanım:** **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı çifte mezar steli. Alınlık üst tarafta sarmaşık dallarla bezenmiştir ve altında bir satır yazıtı bulunmamaktadır. Kapı altı panele ayrılmıştır. Üst panellerde her iki tarafta girland altında sağda kapı tokmağı, solda dört yapraklı

çiçek bulunmaktadır. Orta panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı vardır. En alt paneller aşınmadan dolayı görülmemektedir. Kapı plasterleri ise yivlidir ancak sadece sol plaster sağlam kalabilmiştir.

Kat. 256

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan mahallesi, Kısıklı boğaz deresinin güney tarafında. 11 kapı numaralı evin kuzeyindeki yol kenarında.

Env. No: A16.M51

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 92cm Gen: 66cm Kal: 24cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C480

Tanım: Tip 5. Kapı biçimli suriye tipi alınlıklı mezar steli. Oldukça tahrip olmuştur ve üzerinde bezeme görülememektedir. A16.M50 numaralı stel ile bir mekânın doğu duvarını oluşturmak için zemine yatay biçimde yerleştirilerek devrime malzeme olarak kullanılmıştır.

Kat. 257

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kemer Caddesi, Penkalas nehri

Env. No: A16.M54

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 136cm Gen: 113.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C501.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar stelidir. Alınlığın ortasında aslan figürü bulunmaktadır. Kapının panelleri tahrip olmuştur, kırık ve eksiktir. Sağlam kalan iki bölmeden sağdakinin içinde kapı kilidi görülebilmektedir.

Kat. 258

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Koca çayın Kuzeydoğusunda 41 kapı numaralı evin yanında yıkılmış halde bulunan evin güney cephesinde.

Env. No: A16.M56

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 96cm Gen: 83cm Kal: 17cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Çifte mezar steli. Alınlıkları kırık olup kapılar dört panele ayrılmıştır. Üst panellerde sağda kapı kilidi, solda dört yapraklı çiçek motifi, alt panellerde ise baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı betimlenmiştir. Sol plasteri kırık ve noksandır, diğer plasterler tahrip olmuştur.

Kat. 259

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan Mahallesi Dere Sokak 5-7 kapı numaralı evin karşısında, 8-10 kapı numaralı evin doğusunda yol kenarında.

GPS: x:39.196117 y:29.610685

Env. No: A17.M08

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 96.5cm Gen: 63cm Kal: 28cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

AMMIQN ΘΙΛΟΜΗΝΩ ΤΡΟΦΙΜΟΣ ΜΝΗΜΗΣ
ΧΑΡΙΝ

“Ammion sütoğlu Philomenos'un anısı için dikti.”

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C357.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Alınlık içinde daha sonraki dönemlerde çamaşır yıkamak için kullanılmış olması nedeniyle bir delik bulunmaktadır ve üst kapı panelleri

de bu nedenle aşınmış ve tahrip olmuştur. Alt kapı panellerinde baklava dilimi içinde kapı tokmağı görülmektedir. Stelin sol ve sağ plasterleri alt kısımda kırık ve eksiktir. Alınlık üstünde bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 260

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas 4. Roma köprüsü çalışmaları sırasında Penkalas'ın doğu yamacında.

Env. No: A17.M18

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 115cm Gen: 110cm Kal: 30.5cm
Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

“...onurlandırdı ve ...onurlandırdı”

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte mezar stelidir. Sol tarafta alınlıkta şeritler şeklinde örülmüş ve içinde meyveler bulunan bir kalathos görülmektedir. Kapı panellerinde üstte her iki tarafta girland, solda ayna ve sağda kapı kilidi; alt panellerde her iki tarafta da baklava dilimi motifi içinde kapı tokmağı görülmektedir. Sağ taraftaki alınlıkta gövdesi cepheden tasfir edilmiş ve başını sola çevirmiş bir kartal görülmektedir. Kapı panellerinde üstte her iki tarafta girland, solda dört yapraklı çiçek ve sağda kapı kilidi; alt panellerde her iki tarafta da baklava dilimi motifi içinde kapı tokmağı görülmektedir. Suriye tipi alınlıklar üzerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Plasterler sarmaşık dallar ile bezenmiştir. Alınlıkların üstünde ise kıvrık dal bezeme görülmektedir ancak kırık ve eksiktir.

Kat. 261**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Aizanoi kazı deposu bahçesinden 2018 yılında Zeus Tapınağı sergi alanına taşınmıştır.**Env. No:** 373**Malzeme:** Gri damarlı beyaz mermer**Ölçüler:** Yük: 120cm Gen: 132cm Kal: 30cm**Yazıt:**

Μειθορόδατης Ἀφφίο καί Ἀπολλοδότῳ μνίας
χάριν.

*Mithrodates, Aphdion ve Apollodoros'un anısı
hoş olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 125-150**Referans:** Lehmler, Wörrle 2006, 82.

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte mezar stelidir. Suriye tipi alınlıkların üst kısmında solda akhantus, sağda ise sümbül çiçeği vardır. Soldaki stelin alınlığında sepet, sağdakinde ise başını sağa çevirmiş bir kartal bulunmaktadır. Alınlık silmesinde bir satır yazıtı vardır. Plasterler ranke bezemelidir. Kapı panellerinde sol kapıda üstte solda altı yapraklı yıldız biçimli çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. sağ kapıda ise üst panellerde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 262**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A11.MP.17**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 117cm Gen: 114cm Kal: 27cm**Yazıt: -**

Μηνόφιλος Θιάσῳ πατρί μνή[μης χάριν καί ---]
μητρὶ ζώση

Menophilos babası Thiaso ve annesi ... anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 125-150

Referans: Waelkens 1986, 94.

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipli mezar steli, üçgen alınlıklıdır. Stelde sağ ve sol grup olmak üzere toplamda dört panel mevcuttur. Sağ ve sol alt panelde baklava dilimi motif görülürken, üstteki paneller tahrip olmuş şekildedir. Üçgen alınlıkta bir satır yazıt görülür. Alınlık kısmı bitkisel bezemelerle süslenmiştir.

Kat. 263

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir

Env. No: A11.MP.22

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 158cm Gen: 96cm Kal: 28cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: **Tip 5.** Alınlık kısmı korunmamıştır. Pseudo kapı üzeri düzdür. Plasterler üzerinde lotus yapraklarıyla sınırlandırılmış, bitkisel bezeme yer alır. Dört silme ve onun üstünde kısmen korunmuş bitkisel bezeme yer alır.

Kat. 264

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir

Env. No: A11.MP.24

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 158cm Gen: 85cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C479

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı, kırık ve eksiktir. Niş üzerinde dört adet silme yer alır. Diğer kısımdaki bezemeler yoğun tahribata uğramıştır.

Kat. 265

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.401

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 122cm Gen: 64cm Kal: 27cm Harf Yüksek: 1.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: -

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı inci pafta tamamen kırılmıştır niş içinde başını geriye çevirmiş kartal figürü vardır. Köşe plasterinin başlık kısmında palmet işlenmiştir. Okunabilen 13harften oluşan Grekçe yazıt vardır niş üstünde 5li silme profili vardır yazıt 2. Silme profili üzerindedir. Üçgen alınlık oldukça tahrip edilmiştir sadece bir asma yaprağı görülebilmektedir.

Kat. 266

Buluntu Yeri: Yenicearmutcuk

Korunduğu Yer: Çeşmede

Env. No: A19.M05

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 120cm Gen: 106cm Kal: 11.5cm Harf Yüksek: 1.5cm

Yazıt:

Λέσβιος Θαλλούση συνβίω ζώση καί έαυτώ ζών υ.

“Lesbios, hayatta iken karısı Thalluse ve kendisi için (bunu dikti)”

Tarih: MS. 2.yy'ın ortaları

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C414

Tanım: Tip 5. Çifte kapı steli tip VIB. Suriye tipi alınlıklıdır. İki üçgen alınlık arasında sakallı bir erkek büstü vardır. Üçgen alınlıkların üstünde ise yapraklar arasında çiçek bulunmaktadır. Kemer üzerinde bir satır yazıtı vardır. Soldaki kapıda alınlıkta meyve dolu kalathos, sağdaki kapıda alınlıkta kafasını sol tarafa çevirmiş bir kartal görülmektedir. Plasterlerde ise kurdelelerle bağlanmış defne gırladları bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki taraftaki kapıda da solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; altta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 267

Buluntu Yeri: Çam Köyü

Korunduğu Yer: Köyün alt tarafındaki çayırın kuzeyinde, eski bir çeşmenin yanında

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 115cm Gen: 130cm Kal: cm

Yazıt:

Φαυστος Ἀπ[πολ]λωνίω ἀδελφῷ Φιλόμουσος καὶ
Μητροδώριον

Αἰμίλη μη[τρὶ] [μνημ]ῆς χάριν.

*Phaustus, kardeşi Apollonios; Philomousos ve
Metrodorion, anneleri Aemula'nın anısı hoş olsun diye
(yaptırdı)*

Tarih: MS 2.yy'ın ilk yarısı

Referans: Lehmler, Wörrle, 2002, 4, Abb. 42.

Tanım: Tip 5. Çifte mezar steli. Günümüze kırık iki parça olarak ulaşır. Mezar stelinin Suriye tipi alınlıklarının tepe noktasında orta akroter olarak birinde kapalı palmet bezemesi (sağda) diğerinde açık palmet bezemesi (solda), ve bu bezemeden çıkarak alınlık eğimi boyunca ilerleyen sarmaşıklı kıvrımlı dal süslemesi ile alınlığın sol köşesinde yunus betimi görülür. Sağ köşe boştur. Alınlık kemerleri iki fascialıdır ve fascialar üzerinde yazıt vardır. Alınlık kemerler altındaki boşluklarda kartal (solda) ve yün sepeti (sağda) betimi yer alır. Kapılar, dört panelden oluşur. Alt paneller içinde kapı tokmağı betimi, üsteki panellerde rozet (solda) ve kapı kilidi (sağda) motifleri

bulunur. Kapı kenarlarındaki destekler üzerinde yapraklı sarmaşıklı kıvrımlı dal bezemesi ve ortadaki destek üzerinde ise akanthus yapraklarından oluşan ranke bezemesi yer alır.

Kat. 268

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Köyün güneybatı tarafındaki çeşme

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 120cm Kal: 35cm

Yazıt:

Ἀθηναῖο Ἄππε γπλαθηθῆ ♠ θαη ...ώζε.

Attalos, eşi Appe için (yaptırdı) ♠

Tarih: MS. 2.yy.ın ilk çeyreği.

Referans: Bozoğlu 2010, kat. 13 Lev. 14.

Tanım: Tip 5. Sivri şekilde sonlanan, bu mezar stelinde, alınlığa bir silme eklendiği görülür. Kemerli alınlığın üzerinde orta akroter olarak yapraklardan oluşan bir çanakdan çıkarak alınlık eğimi boyunca ilerleyen sarmaşıklı kıvrımlı dal bezemesi yer alır. Kemer kısmındaki kırıktan aynı zamanda bu stelin iki kapılı olduğu anlaşılır. Ayrıca alınlık kemeri iki fascialıdır ve fascialar üzerinde yazıt yer alır. Kemer altındaki boşluk ve kapı kısmı, günümüzde çeşme olarak kullanıldığı için betonla kaplıdır. Kapı destekleri üzerinde ranke bezemesi, sütun başlıklarının üzerinde akanthus bezemesi yer alır.

Kat. 269

Buluntu Yeri: İlicikören

Korunduğu Yer: Caminin yukarısında doğuya doğru giden yolda yer alan çeşme

Env. No: A19.M04

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 125cm Gen: 78cm Kal: 22cm

Yazıt:

Ἀντίπας καὶ Μηνόφιλος Μητροφάνη

ἀδελφῶ μνήμης χάριν

*Antipas, ve Menophilos, erkek kardeşleri
Metrophanes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 125-200

Referans: Lehmler, Wörrle 2002, 54.

Tanım: Tip 5. Kapı Biçimli Mezar Steli. Stel, çeşme olarak kullanıldığından ortası delinmiştir. Üçgen şeklinde sonlanan stelde alınlık üzerinde sima profili belirtilmiştir. Alınlık üzerinde orta akroter olarak yana doğru açılan yapraklardan oluşan bir bitkisel bezeme ve köşelerde rozet betimi yer alır. Kemer iki fascialıdır ve üst fascia üzerinde bir yazıt bulunur. Ayrıca kemerde kyma oluşturulur. Alınlık kemer altındaki alana kartal betimi işlenmiştir. Kapı dört panelden oluşur. Üst panellerde rozet (solda) ve kapı kilidi (sağda); alt panellerde baklava dilimi içersinde kapı tokmağı betimi yer alır. Ayrıca kapı destekleri üzerine kıvrık dal bezemesi işlenmiştir ve destekler üzerindeki sütun başlıklarının profili belirtilmiştir.

Kat. 270

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köprü'nün altında sağ tarafta köyün kuzeydoğusunda bir avluda

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 156cm Gen: 100cm Kal: 41cm Harf
Yük: 1.satır: 2.5cm 2. satır: 1.5cm

Yazıt:

Ἀπολλώνιος Τιμοθέω υἱό καὶ Μένανδ-
ρος ἀδελφῶ μνήμης ἐνεκα

Apollonios, oğlu Timotheos ve erkek kardeşi

Menandros'un anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C337

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlık ve kapı çerçevesi kıvrık dallarla dekore edilmiştir. Kemerde ise deniz kabukları bulunmaktadır. Alınlığın üstünde tepe akroteri palmet şeklindedir. Kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve dal uçları dört yapraklı çiçeklerle sonlandırılmıştır. Rankeler kapı plasterinin altında bir akanthus içinden çıkmaktadır,

lento üzerinde ortada birleşmektedir. Kapı panellerinde üstte her iki tarafta girland solda kartal, sağda dairesel kapı kilidi, altta, kapı tokmağı altında baklava dilimi, baklava dilimi içinde amphora bulunmaktadır.

Kat. 271

Buluntu Yeri: Susuzkaya

Korunduğu Yer: Köyün güneyinden yaklaşık yarım saat güneydeki tarlalarda kuyuda

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 120cm Gen: 104cm Kal: 22cm Harf Yüksek: 1.2-1.5cm

Yazıt:

Νανας Ἀντ[...][...άνδ]ρί

μνήμη[ς χ]άριτι

Νανας ἡαυτή ζώσα

καί φρονούσα

Nanas, kocası Ant-... 'nın anısına ve kendisi için hayatta iken ve akli başındayken (bunu dikti)

Tarih: MS 2.yy'ın ilk yarısı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C338

Tanım: Tip 5. Tek alınlık altında iki adet kemer bulunmaktadır. Alınlığın üstünde tepe akroteri palmet şeklindedir. Kapı çerçevesi ranke bezemelidir ve dal uçları dört yapraklı çiçeklerle sonlandırılmıştır. Rankeler kapı plasterinin altında bir akanthus içinden çıkmaktadır, lento üzerinde ortada birleşmektedir. Kapı panellerinde soldaki kapıda solda ayna sağda dairesel kapı kilidi, sağdaki kapıda solda dört yapraklı çiçek sağda dairesel kapı kilidi, her iki kapıda alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı altında kafes motifi bulunmaktadır.

Kat. 272**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** -**Env. No:** -**Malzeme:** Gri Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 87cm Gen: 100cm Kal: 27cm

Harf Yüksek: 2.5-3cm

Yazıt:

[Δημή]τριος ἡαυτή ζώ<v> Δημήτριος καὶ Δ [--
-]

*Demetrios, hayatta iken kendisi için (bunu
dikti)*

Tarih: MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C339

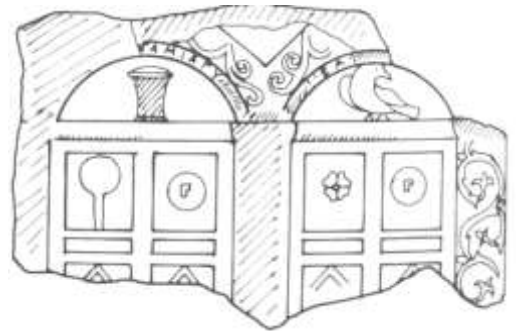
Tanım: Tip 5. Sol taraftaki stelin tepe akroteri palmet şeklindedir. Kapıların tepe akroterleri arasında birbirine doğru dönük yunus figürleri bulunmaktadır. Her iki kemer üzerinde birer satır yazıt vardır. Sol kapı alınlığında kartal sağ kapı alınlığında ise kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Sol kapının sağ üst panelinde dairesel kapı kilidi görünmektedir. Sağ kapının üst panellerinde solda dört yapraklı çiçek sağda kapı kilidi alt panellerde ise baklava dilimi görülebilmektedir. Kapıları ayıran plaster üzerinde dört yapraklı çiçeklerle sonlanan ranke bezeme bulunmaktadır.

Kat. 273**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Nehrin batı kıyısında tarlanın duvarında, köyün doğu kıyısından güneye giderken çamaşır evinin güneyinde**Env. No:** -**Malzeme:** Grimsi Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 68cm Gen: 107cm Kal: 9cm

(gömülü) Harf Yüksek: 2.5cm

Yazıt:

[ὁ δεῖνα -] Ἀμια γυ[ναϊκί(?) κ]αὶ ἐαυ[τῶ(?)
ζών]

“... karısı Ammia ve kendisi için hayattayken
(bunu dikti)”

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C341

Tanım: Tip 5. Alınlık üstünde kıvrık dal motifleri görünmektedir. Suriye tip alınlık üstünde her iki kapıda birer satır yazıt bulunmaktadır. Soldaki kapının alınlığında kalathos sağdaki kapının alınlığında ise başı sağa dönük kartal görülmektedir. Soldaki kapının üst panellerinde solda ayna, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde baklava dilimi görülmektedir. Sağdaki kapının üst panellerinde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde baklava dilimi görülmektedir. Kapı plasterleri üzerinde ranke bezeme vardır.

Kat. 274

Buluntu Yeri: Söğüt Köyü

Korunduğu Yer: Köyün 5 dakika güneyinde kuru akarsu yatağında

Env. No: -

Malzeme: -

Ölçüler: Yüksek: 102cm Gen: 66cm Kal: 66cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C342

Tanım: Tip 5. Alınlığın üstü tahrip olmuştur ancak köşe akroteri yarım palmet şeklinde görülmektedir. Suriye tipi alınlık içinde sola dönük aslan vardır. Kapı panellerinde üstte girland solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Kapı plasteri üzerinde ranke bezemenin kıvrık dalları dört yapraklı çiçek ve haşhaş ile sonlanmaktadır.

Kat. 275

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Gúney köprünün nehrin doğu kıyısında çamaşır evinde

Env. No: -

Malzeme: Gri Mermer

Ölçüler: Yúk: 126cm Gen: 71cm Kal: 27cm Harf Yúk: 2.2-3.2cm

Yazıt:

Ναναϑ Πασιώνι πατρί μνήμηϑ χάριν

Nanas, babası Pasion'un anısına (bunu dikti)

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C343

Tanım: Tip 5. Tepe akroteri palmet şeklinindedir ve alınlık üstünde sarmaşık motifi görölmektedir. Suriye tipi alınlık üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Alınlık içinde ise başa sola dönük kartal bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte girland sol taraf boş sağ tarafta ise dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı ve altında kafes motifi bulunmaktadır. Kapı plasteri üzerinde altta akanthus yaprağından çıkan rankenin kıvrır dal uçları dört yapaklı iek ve tomurcuklar ile sonlanmaktadır.

Kat. 276

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Köyün güneyindeki nehirde ters şekilde duruyor

Env. No: -

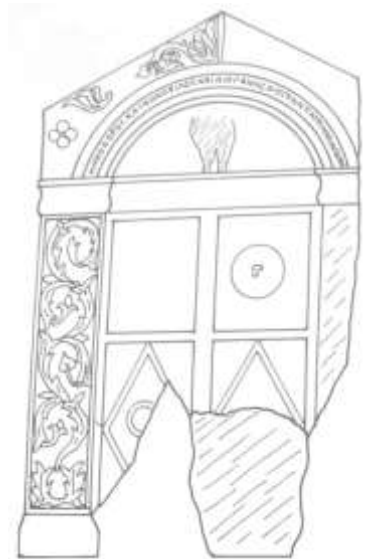
Malzeme: Mavi Mermer

Ölçüler: Yúk: 150cm Gen: 92cm Kal: 22cm

Yazıt:

Μηνόδωροϑ καί Μηνόφιλοϑ καί Διογένηϑ Διογένη πατρί μνεΐαϑ χάριν

Menodoros, Menophilos ve Diogenes, babaları

Diogenes'in anısına (bunu diktiler)

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C344

Tanım: Tip 5. Tepe akroteri palmet şeklindedir ve alınlık üstünde sarmaşık motifi görülmektedir. Sol tarafta ise dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Suriye tipi alınlık üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Alınlık içinde ise kartal bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte sol taraf boştur, sağ tarafta ise dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Kapı plasteri üzerinde altta akanthus yaprağından çıkan rankenin kıvrık dal uçları sarmaşık ve tomurcuklar ile sonlanmaktadır.

Kat. 277

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Köprü'nün altında sağ kıyısındaki çamaşır evinde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 133cm Gen: 138cm Kal: 27cm Harf Yüksek: 1.5-1.7cm

Yazıt:

Διοτρέφης καὶ Διον..OKPON [---]μνήμης χά

ρτι

Bl..OK [---] θ[υγα]τ[ρί] μνήμης χάρι

Diotrephes ve Dion..okron, ... kızı ...'nın anısına (bunu dikti)

Tarih: MS. 145 civarı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C345

Tanım: Tip 5. İki kapıda da tepe akroteri palmet şeklindedir ve alınlık üstünde sarmaşık motifi görülmektedir. Suriye tipi alınlık üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Sol kapının alınlığının içinde kartal sağ tarafta ise kalathos içinde sarmaşık dallar bulunmaktadır. Her iki kapının panellerinde üstte girland altında solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi bulunmaktadır. Alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Kapı plasteri üzerinde altta akanthus yaprağından çıkan rankenin kıvrık dal uçları sarmaşık ve tomurcuklar ile sonlanmaktadır

Kat. 278**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köyün güneyindeki çamaşır evinin dışında, nehrin doğu kıyısında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 136cm Gen: 147cm Kal: 33cm
Harf Yüksek: 2.5cm**Yazıt:**

Μηνογένης Ἀμμίω γυνεκί μνήμης χάριτι καί
ἑαυτῷ ζῶν

*Menogenes, karısı Ammion'un anısına ve
kendisi için hayattayken (bunu dikti)*

Tarih: MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C396

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Oldukça tahrip olmuştur. İki plaster kırık, alınlık ve paneller yıpranmıştır. Kapı plasterleri ranke bezemelidir. Kemer üzerinde her iki tarafta da tek satır yazıt vardır. Sol kapının panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; ortada her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı; en altta yine her iki tarafta çarpı motifi görülmektedir.

Kat. 279**Buluntu Yeri:** Tepecik**Korunduğu Yer:** Çamaşır evinde**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 128cm Gen: 118cm Kal: 37cm Harf
Yük: 1.2cm**Yazıt:**

[---]ρ μη[υ.?]τρὶ μνήμης

...annesini... anısı hoş olsun...

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C410

Tanım: Tip 5. Üçgen alınlıkta, iki kemer arasında ortada büyük bir palmet motifi bulunmaktadır. Palmetten iki yana doğru kemerler üzerinde sarmaşık dallar vardır. Kemerlerde her iki tarafta da bir satır yazıt bulunmaktadır. Sol kapıda alınlıkta kalathos içinde meyveler, sağ alınlıkta başını sola doğru çevirmiş kartal vardır. Plasterler altta akhantus içinden çıkan ranke bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; ortada her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altta balık pulu motifli panel bulunmaktadır.

Kat. 280

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 145cm Gen: 154cm Kal: 34cm

Yazıt: -

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C412

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlıkta her iki kapıda da omphalos vardır. Kemer üzerinde yazıtı bulunmaktadır. Kemer altındaki alınlıklarda solda içinde meyve olan kalathos, sağda kartal bulunmaktadır. Plasterler sarmaşık dallar ile süslenmiştir. Kapı panelleri üstte her iki tarafta da yıpranmıştır. Alt panellerde her iki tarafta da baklava dilimi görülebilmektedir.

Kat. 281

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Ahırda

Env. No: -

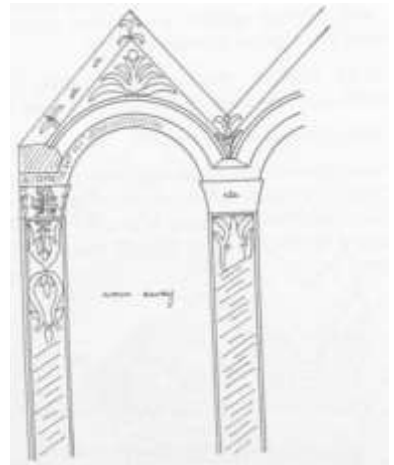
Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 153cm Gen: 142cm Kal: 30cm Harf
Yük: 2cm

Yazıt:

Διοπείθης[---]

Dioppeithes...

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C415

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. İki üçgen alınlık arasında palmet motifi vardır. Sol taraftaki stel sağlam kalabilmiştir. Sol stelin üçgen alınlığının üst noktasında bir yaprak motifi bulunmaktadır ve yapraklar alınlık boyunca köşelere doğru yayılmaktadır. Üçgen alınlığın ortasında ise büyük bir palmet motifi vardır. Suriye tipi kemer üzerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Plaster başlıklar akanthus yapraklarıyla süslenmiştir. Plasterlerde ise üst üste binmiş çiçek ve haşhaş ile bezenmiş karmaşık dallar görülmektedir.

Kat. 282

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Köyün güneyinde, nehrin doğu kıyısında çamaşır yıkama yerinde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 136cm Gen: 114cm Kal: 32cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

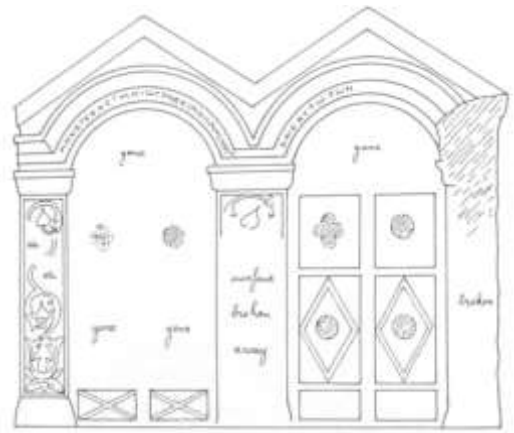
Μηνογένης Ἀμμίω γυνεκί μνήμης χάριν καί
ἑαυτῷ ζῶν

“Menogenes, hayatta iken karısı Ammion’un
ve kendisinin anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C417

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Plasterler, Suriye tipi alınlıklar ve sol kapı tahrip olmuştur. Kemer üzerinde her iki kapıda da bir satır yazıtı bulunmaktadır. Plasterler üzerinde ranke ve sarmaşık dallar görülmektedir. Sol taraftaki kapının en alt panellerinde her iki tarafta da çarpı motifi vardır. Sağ kapının panellerinde ise solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

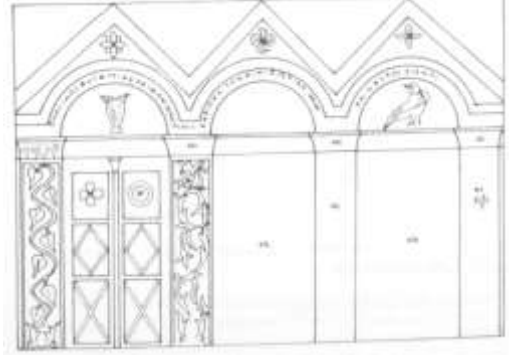
Kat. 283**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Cami köprüsünün altında nehrin sol kıyısında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 140cm Gen: 201cm Kal: 40cm Harf Yüksek: 2-2.5cm**Yazıt:**

Ὀνήσιμος θυγατρί Χελειδόνη μνήμης χάριν
καὶ γυναικί Ζωτική υ. καὶ ἑαυτῷ ζώντι υ.

*Onesimos hayatta iken, karısı Zotike, kızı
Kheleidon ve kendisi anısına (bunu dikti)*

Tarih: MS. 2.yy'ın son çeyreği**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C421

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Her üç stelin kemer üzerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Birinci stelin üçgen alınlığında sekiz yapraklı çiçek, alınlıkta kalathos, sol taraftaki plasterde sarmaşık dallar, sağ taraftaki plasterde ranke bezeme görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, orta panellerde baklava dilimi motifi, alt panellerde çarpı motifi bulunmaktadır. İkinci stelin üçgen alınlığında çarkıfelek motifi vardır, geri kalan kısmı tahrip olmuştur. Üçüncü stelin üçgen alınlığında dört yapraklı çiçek, alınlıkta ise başını sola çevirmiş bir kartal görülmektedir.

Kat. 284**Buluntu Yeri:** Ağarı**Korunduğu Yer:** Köyün kuzeydoğusunda, nehrin doğu tarafında**Env. No:** -**Malzeme:** Grimsi Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 165cm Gen: 91cm Kal: 38.5cm Harf Yüksek: 2.5-2.7cm**Yazıt:**

Ἀτείμητος Σωζομένω τέκνω γλυκυτάτω μνήμης

χάριν

*Ateimetos, pek şeker çocuğu Sozomenos'un anısına
(bunu dikti)*

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C424

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlıkta tepe akroteri palmet şeklindedir. Sol köşesinde yüzü sola dönük yunus figürü bulunmaktadır. Kemer üzerinde iki satır yazıtı vardır. Alınlıkta sola dönük aslan figürü, plasterlerde ranke bezeme görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda stilus ve yuvarlak bir obje (rozet), sağda dairesel kapı kilidi, altında dikdörtgen obje, altta her iki tarafta baklava dilimi çerisinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 285

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Ahırda

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 124cm Gen: 127cm Kal: 38cm
Harf Yük: 2.7cm

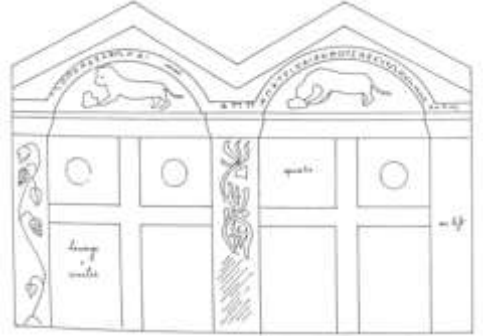
Yazıt:

[---]ς Ἀπά ἀδελφώ καί υ. Ἀπά πατρί καί
Ἀνθούσα ἐκυρώ μνήμης χάριν
...s ve karısı Anthasa, ve erkek kardeşi Appas,
babası Appas'ın ve kayınpederinin anısına
(bunu dikti)

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C425

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Kemerler üzerinde birer satır yazıt ve alınlıklarda sola doğru dönük ve pençelerinin arasında boğa başı bulunan aslan figürü görülmektedir. Sağ ve sol plasterlerde asma dalları orta plasterde ranke motifi bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki stelde de üstte solda rozet, sağda dairesel kapı kilidi, altta baklava dilimi çerisinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 286**Buluntu Yeri:** Hacı Kebir**Korunduğu Yer:** Köyün uzağında kurumuş bir çeşmede**Env. No:** -**Malzeme:** Mavimsi-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 123cm Gen: 115cm Kal: 26cm**Yazıt:**

Αύρ. Ἀμμιανός Καλιόπη συμβίω σέμνη μνήμησ
καί σεαυτώ ζών χάριν

*Aurelius Ammianos, saygıdeğer eşi Kaliope ve hayatta
iken kendisi için (bunu dikti)*

Tarih: MS 125-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C437

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Soldaki stelin üçgen alınlığında falx vinitoria, sağdaki üçgen alınlıkta ayna; alınlıklarda solda başını sağa doğru çevirmiş kartal; sağda kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Dış plasterlerde sarmaşık dallar, ortadaki plasterde asma dalları bezeme vardır. Kapı panellerinde soldaki kapıda üstte solda dairesel obje, sağda, kapı kilidi; altta, her iki panelde birbirini tamamlayan iki yarım baklava dilimi; sağdaki kapıda üstte solda, tarak, sağda, dairesel kapı kilidi; altta her iki tarafta baklava dilimi bulunmaktadır.

Kat. 287**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köprülerin altında yıkama yerinde**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: -cm Gen: -cm Kal: -cm Harf Yük: -cm**Yazıt:**

Ἡράσ Ἡρά τρόφιμος ὁ καί νεωκόρος Ψιττα[κ]ῶ ἰδίῳ
θρεπτῷ μνήμησ χάριν

*Heras'in sütbabası ve neokoros Heras, kendi süt
evlatlığı Psittakos'un anısına (bunu dikti)*

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C438

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Sima palmetlerle süslenmiştir. Üçgen alınlığın üstünde palmet ve sarmaşık dallar ve köşelerde yunuslar bulunmaktadır. Kemer üzerinde bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta başını sola çevirmiş bir kartal vardır ancak silinmiştir. Alınlık altında palmet sırası, plasterlerde ise ranke motifi görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda, çarkifelek rozeti, sağda dairesel kapı kilidi; orta panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı, en alt panellerde ise kuş başlı pelta bulunmaktadır.

Kat. 288

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Nehir kenarında

Env. No: -

Malzeme: Gri ve Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 148cm Gen: 208cm

Yazıt: -

Tarih: MS. 2.yy'ın ortası veya üçüncü çeyreği

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C453

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlıkların üstünde soldan sağa sırayla; omphalos, omphalos benzeri obje, tarak ve ayna bulunmaktadır. Alınlıklarında ise sepet, başını sola çevirmiş kartal, sepet ve bir diğer sepet görülmektedir. Bütün kapı binleri sütun ve başlık şeklinde yapılmıştır. Her dört kapıda da kapı panellerinde üstte solda, dört yapraklı çiçek, sağda, dairesel kapı kilidi; altta, her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 289

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Demiroluk yolunda 15 dakika uzaklıkta lahitler ve gömülü kapı stellerinin arasında

Env. No: -

Malzeme: -

Ölçüler: Yük: 162cm Gen: 184cm

Kal: 33cm

Yazıt: -

Tarih: MS. 2.yy'ın ortası veya
üçüncü çeyreği

Referans: MAMA IX, Pl XIV,
C454

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Sol taraf gömülüdür. Alınlıklarda solda aslan, sağda boğa bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda, dört yapraklı çiçek, sağda, kapı kilidi; altta, her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 290

Buluntu Yeri: Tepecik

Korunduğu Yer: Çamaşır evinde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 135cm Gen: 74cm Kal: 26cm

Yazıt: -

Tarih: MS. 2.yy'ın üçüncü çeyreğin başları

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C465

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklıdır. Yüksek üçgen alınlıklıdır. Üçgen alınlıkta üstte palmet ve sarmaşık dallar, köşelerde dört yapraklı çiçekler bulunmaktadır. Kemer balık pulu motifi ile süslenmiştir. Plasterlerde asma dalları ve üzüm salkımları vardır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi; altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 291

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Bilinmiyor

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: cm Gen: cm Kal: cm Harf Yüksek: cm

Yazıt:

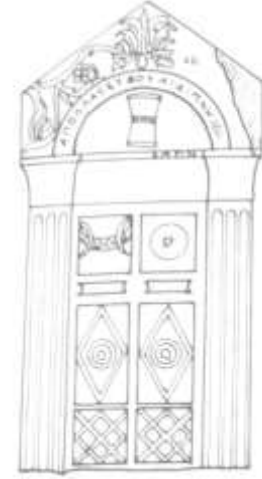
Ἀπολλᾶς Εὐβουλίδι μνή[μης]

χάριν

Apollas, Eubulis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: Antoninus Pius döneminin ilk yarısı MS. 138-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C472

Tanım: Tip 5. Kapı steli tip VIIA. Suriye tipi alınlıklıdır. Alınlıkta boş bir kalathos bulunmaktadır. Alınlık üstünde tek satır yazıtı bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda girland, sağda kilit, alt kapı panellerinde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Plasterler yiv bezemelidir.

Kat. 292

Buluntu Yeri: Yağdıgın

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

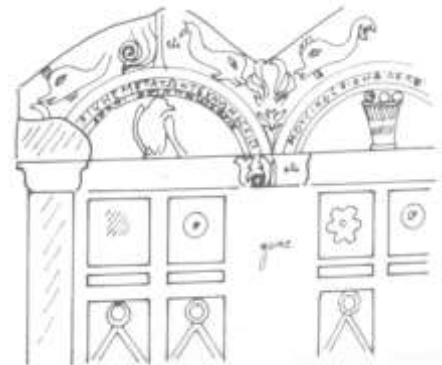
Yazıt:

[Τυ]χικής μετὰ τῶν τέκνων Μουσίου-

νι ἀν[δρῖ] μνήμης χάριν

Μουσικὸς Εἶδη ἀδελφῆ μνήμης χάριν

a) Tukhikes, çocukları ile birlikte kocası

Moskhion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

b) Masikos, kız kardeşi Eide'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: Antoninus Pius döneminin ilk yarısı MS.

138-150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C474

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte mezar steli. Alınlıklar içinde solda başı sağa dönük kartal, sağda ise içi yün yumağı dolu kalathos bulunmaktadır. Alınlık üstündeki silmede akroterler arasında yunuslar bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki tarafta da üstte solda çiçek, sağda kilit, alt kapı panellerinde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 293

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt:

Ἦψηος καὶ Ἀπφίων Καλλιτύχη τεθρεμένη μνή-
μης χάριν

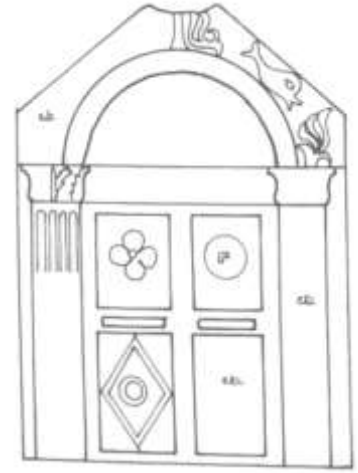
Hypseos ve Aphion, kız kardeşleri Kalitykhes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: Antoninus Pius döneminin ilk yarısı MS. 138-

150

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C475

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlık içindeki süsleme görünmemektedir. Alınlık üstündeki silmede akroterler arasında yunuslar bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda çiçek, sağda kilit, alt kapı panellerinde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Plasterler yiv bezemelidir.

Kat. 294

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt:

Ἀπολλώνιος ἑαυτῷ ζῶν

*Apollonios, henüz yaşarken kendisi için
(yaptırdı)*

Tarih: MS 125-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C476

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı çifte mezar steli. Alınlıklar içinde solda kartal, sağda ise içi yün yumağı dolu kalathos bulunmaktadır. Alınlık üstündeki silmede ranke bezeme bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki tarafta da üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kilit, alt kapı panellerinde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır. Plasterler yiv bezemelidir.

Kat. 295

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt:

Δόμνα Θαλλούση θρεπτῆ μνήμης χάριν

*Domna, sütevladı Thallosa'nın anısı hoş olsun diye
(yaptırdı)*

Tarih: MS. 2.yy'ın 3. çeyreği

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C478

Tanım: Tip 5. Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlık içinde bir erkek bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda çiçek, sağda kilit, alt kapı panellerinde ise her iki tarafta kapı tokmağı bulunmaktadır. Plasterler yiv bezemelidir.

Kat. 296

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: -

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt:

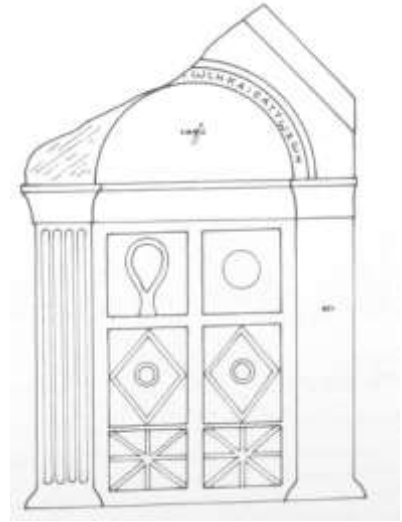
καὶ ἐαυτῷ ζῶν

...yaşarken kendisi için bunu dikti

Tarih: MS. 2.yy'ın ikinci yarısı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C494

Tanım: **Tip 5.** Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlık içindeki süsleme görünmemektedir. Kapı panellerinde üstte solda ayna, sağda kilit, alt kapı panellerinde ise her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altında kafes motifi bulunmaktadır. Plasterler yiv bezemelidir.

Kat. 297

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.38

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 110cm Gen: 65cm Kal: 21cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: **Tip 5a.** Alınlık kısmı kırıktır. Kemer nişi içinde kalathos içinde 4 adet olasılıkla elma işlenmiştir. 2 panele ayrılmıştır. Sağ üst panelde kapı kilidi, sol üst panelde ayna alt panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı işlenmiştir. Sağ plaster tahrip olmuştur. Sol plaster kırıktır.

Kat. 298

Buluntu Yeri: Çavdarhisar-Kütahya Karayolu

Korunduğu Yer: Çavdarhisar-Kütahya Karayolunun 36. Km'sinde yolun sağında Susuzkaya ve Göynükören köyleri arasında çeşmede

Env. No: A16.M45

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 174cm Gen: 65cm Kal: 35cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: Tip 5a. Kapı biçimli mezar stelidir ancak oldukça tahrip olmuştur. Üzerindeki süslemelerin hepsi aşınmış ve çeşme taşı olarak kullanılmıştır. Dış kısmı beyaz ve içi ise yeşil renk yağlı boya ile boyanarak tahrip edilmiştir.

Kat. 299

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 28 Eski numara:40

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 105cm Gen: 37cm Kal: 29cm

Yazıt: [--- Δημ]οσθένης Δη[----]

...Demosthenes De...

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 76.

Tanım: Tip 5a. Mezar steline ait sağ plaster ve alınlık parçası. Plaster üzerinde ranke bezemelidir.

Kat. 300

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Penkalas Nehri

Korunduğu Yer: Zeus tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: A15.MP.84 Eski numara: 41

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 158cm Gen: 55cm Kal: 41cm

Yazıt:

Ἀγάθων Εὐτυχίῳ γυναικί σεμ[νοτάτη μνήμης χάρις]
Agathon, iyi kalpli (ve) kutsanmış karısı Eutykhion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 118.

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Sağ tarafı sağlam kalabilmiştir. Stelde üstteki üçgen alınlığın ortasında bir tarak solunda bir rozet, tam köşede bir yunus balığı baş aşağı olarak tasvir edilmiştir. Alınlığın altındaki kemerli niş içinde yüzünün sağ tarafı tahrip olmuş badem gözlü, alından ikiye ayrılmış bukle saçlı bir kadın büstü tasviri vardır. Bunun solunda ise bir ayna görülmektedir. Girlandlı bir silmeden sonra gelen kapı motifinin üst sol panelinde bir çiçek alt panelinde baklava dilimi içinde kapı tokmağı bununda altında kafes motifi mevcuttur.

Kat. 301

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu bahçesi

Env. No: 419

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 123cm Gen: 201cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150 civarı

Referans: Bozoğlu 2010, kat. 7 Lev. 8.

Tanım: **Tip 5a.** Stelin üst kısmı kırık ve alınlık kısmı yoktur. Ortadaki plaster ve soldaki plasterin üst köşesi kırıktır. Platerler kıvrık dal motifleriyle süslüdür. Stelin çeşitli yerlerinde çatlaklar vardır. Kapı kısımlarında sol üst panelde çiçek, sağ üst panelde kapı kilidi, alttaki iki panellerde ise kapı tokmağı motifleri yer almaktadır. Paneller arasında ve en altta dar dikdörtgen çerçeveler bulunmaktadır.

Kat. 302

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu bahçesi

Env. No: 418

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 168cm Gen: 42cm Kal: 45cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C450

Tanım: Tip 5a. Mermerden yapılmış Suriye tipi alınlıklı mezar steli parçasıdır. Plaster kısmı yivlidir. Plasterin alt kısmı ve alınlığın yarısı kırıktır.

Kat. 303

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı evi bahçesi

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük:201 Gen: 110cm Kal: 35cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: Tip 5a. Çifte mezar steli. Sol taraftaki stelde suriye tipi alınlıkta kalathos içinde yün yumakları, sağ tarafta ise kartal bulunmaktadır. Alınlık altındaki silme gırland çelenkleri ile süslenmiştir. Kapı panellerinde soldaki kapıda üstte solda ayna, sağ tarafta ise kilit bulunmaktadır. Alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altında pelta vardır. Sağ kapı panelinde ise üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kilit bulunmaktadır. Alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altında pelta vardır. Yanlarda ve iki kapının arasındaki taşıyıcı plasterler yivlidir.

Kat. 304

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi kazı deposu bahçesi

Env. No: 417

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 135cm Gen: 64cm Kal: 54cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklı mezar stelidir. Sol alt kısım ve sağ yan kısmın yarısından fazlası kırıktır. Alınlıkta başı geriye dönük şekilde betimlenmiş kartal bulunmaktadır. Kapı kısmında sol panelde girland motifi ve dört yapraklı çiçek, sağ panelde ise girland motifi ve kapı kilidi yer almaktadır.

Kat. 305

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 284 Eski numara: 317

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 111cm Gen: 30cm Kal: 48cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: **Tip 5a.** Mezar steline ait plaster parçası. Çerçeve içinde ranke motifi bulunmaktadır.

Kat. 306

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 283 Eski numara: 316A

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 100cm Gen: 52cm Kal: 29cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: Tip 5a. Mezar steline ait sağ plaster parçası. Stelin sağ plasteri ve üst sağ ve alt sağ panelin bir kısmı sağlam kalabilmiştir. Yiv bezemeli plasterin başlık kısmı kırık ve eksiktir. Kapı bölümündeki sağ üst panelde girland ve altta kilit, sağ alt panelde baklava diliminin bir kısmı mevcuttur.

Kat. 307

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Hacıkebir Köyü Demirtepe Nekropolü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 259 Eski numara: 272

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 109cm Gen: 91cm Kal: 48cm

Yazıt:

a) [M]νησίθεος Ἀμμίων γυναικὶ μνήμης χάριν. ☩

b) Ὅς ἂν ποσάξει χεῖρα τὴν δυσδαίμονα, οὕτως ἄλωροις

περ[ιπ]έσοιτο συνφοραῖς.

a) *Mnesitheos karısı Ammion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)*

b) *Lakin her kim ki bu mezara el sürerse, vakitsiz bela onu bulsun*

Tarih: MS 2.yy. ortaları

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 641, Abb. 61

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta ortada kantharos içinden sarmaşık dallar çıkmaktadır. İstiridye kemer içinde sola dönük bir sanla pençeleri ve ağzı ile bir boğa başı tutmaktadır. Kemer altında palmet dizisi vardır. Kapı panellerinde üstte solda ayna, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki taraftaki uzun dikdörtgen panellerde ise kapı tokmağı bulunmaktadır. Plasterler tahrip olmuştur. Sol plaster kırktır.

Kat. 308

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 258 Eski numara: 273

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 109cm Gen: 91cm Kal: 48cm Harf Yük: 2cm

Yazıt:

Τειμόθεος ἑαυτῷ ζῶν, ·

Timotheos kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)

Tarih: MS 2.yy

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 639, Abb. 57a

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Üçgen alınlıkta omphalos bulunmaktadır. Sol köşede ise yüzü sola dönük bir yunus vardır. Suriye tipi kemer silmesi üzerinde bir satır yazıt vardır. Plaster başlık sol tarafta akhantus yaprağı bezemelidir. Sağ tarafta ise kırık ve eksiktir. Sol plaster tahrip olmuştur, sağ plaster kırık ve eksiktir. Kemer altında bir sıra boğa başı girland dizisi bulunmaktadır. Kapı panelleri kırık ve eksiktir.

Kat. 309

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 266 Eski numara: 270

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 111cm Gen: 110cm Kal: 52cm Harf Yük: 2cm

Yazıt:

Τειμόθεος Ἀφίῳ γυναικὶ ζώσῃ.

*Timotheos karısı Aphion için henüz yaşarken
(yaptırdı)*

Tarih: MS 2.yy.

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 639, Abb.
57b

Tanım: Tip 5a. Mezar steline ait Suriye tipi alınlık parçası. Üçgen alınlık üstünde solda bir unguentarium, yanında dört yapraklı çiçek, tarak ve bir unguentarium daha bulunmaktadır. Sağ köşede ise yüzü sağa dönük bir yunus vardır. Suriye tipi kemer üzerinde bir satır yazıtı okunabilmektedir. Alınlıkta sola doğru dönmüş gövdesi profilden başı cepheden işlenmiş bir dişi aslan bulunmaktadır. Aslanın göğsünün altında memeleri belirgin şekilde işlenmiştir. Sol bacağı ile ağzında ters dönmüş bir boğa başı tutmaktadır. Alınlık altında boğa başı girland dizisi bulunmaktadır. Plasterlerden sağ taraftakinin bir kısmı sağlam kalabilmiştir ve çerçeve içinde ranke bezemelidir. Kapı panellerinden ise sadece sağ üst dar dikdörtgen panel sağlamdır, geri kalanı kırık ve eksiktir.

Kat. 310

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 243 Eski numara: 284

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 142cm Gen: 86cm Kal: 23cm Harf Yük:
2.5cm

Yazıt:

Τροφίμας καὶ Βωλανὸς Τροφίμῳ πατρὶ μνήμης χάριν.

*Trophimas ve Bolanos, babaları Trophimos'un anısı hoş
olsun diye(yaptırdı)*

Tarih: MS 2.yy

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 53, Abb. 51

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta sivri uçlu dört yapraklı çiçek bulunmaktadır. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta ise başını sağa çevirmiş bir kartal görülmektedir. Plaster başlıkları akhantus

yaprağı süslemelidir. Kapı plasterleri ise ranke bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmağı, üst ve alt paneller arasında ise dar dikdörtgen boş paneller bulunmaktadır.

Kat. 311

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 313

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 146cm Gen: 167cm Kal: 32cm

Harf Yük: 2cm

Yazıt:

ΑΑΔΗΚΑΙΑΜΙΟΝΑΜΙΩΜΗΤΡΙΖΩΧΕΣ

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi kapı biçimli mezar steli. Alınlıkların üst kısmı sağ tarafta kırık ve eksikti, sol tarafta ise sarmaşık dal ve yaprak demeti vardır ancak o da kırıktır. Suriye tipi kemer üzerinde her iki kapı üzerinde de yazıtı bulunmaktadır. Soldaki stelde alınlıkta ağızında boğa başı tutan bir erkek aslan sağa doğru profilden betimlenmiştir. Sağdaki stelde ise alınlıkta sola doğru profilden betimlenmiş bir dişi aslan vardır. Plasterlerde çerçeve içinde ranke motifi bulunmaktadır. Her iki taraftaki kapılar aynı şekilde düzenlenmiştir. Üst panellerde solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 312

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 223 Eski numara: 275

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 180cm Gen: 200cm Kal: 60cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150 sonrası

Referans: Jes 2002, Abb.13.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. Üçgen alınlıklar arasında medusa başı ile sol ve sağda yüzleri dışa dönük yunuslar bulunmaktadır. Üçgen alınlıkta omphaloslar ve iki yanda köşelerde dört yapraklı çiçekler vardır. Sol taraftaki stelin alınlığında kalathos içinde meyveler ve yanında ayna, sağ alınlıkta ise sola dönük ancak başını sağa çevirmiş bir kartal görülmektedir. Plaster başlıkları akhantus yapraklı, plasterler ise çerçeve içinde ranke bezemelidir. Alınlık altında gırlant-boğa başı süsleme vardır. Kapı panelleri ince uzun dikdörtgen şeklindedir ve her iki tarafta da aynı kompozisyon işlenmiştir. Üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 313

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 224 Eski numara: 26

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 148cm Gen: 110cm Kal: 23cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 131.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Plasterler ve alınlığın üst kısmı tahrip olmuştur. Alınlıkta sağa doğru yönelmiş bir aslan ön pençelerini kaldırmıştır. Aslanın yeleleri ve tüyleri ayrıntılı işlenmiştir. Kapı panelleri ince uzun dikdörtgen şeklindedir. Üstte solda sekiz yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 314

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut Köyü

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı
açık hava sergi alanı

Env. No: 166 Eski numara: 219

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 71cm Gen: 83cm Kal:
33cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 101.

Tanım: **Tip 5a.** Kapı biçimli mezar steli parçası. Stelin üst kapı panellerinden itibaren alınlık kısmı kırık ve eksiktir. Kapı plasterleri çerçeve içinde ranke bezemelidir. Kapı çerçevesi üç fascialıdır. Kapı panellerinde ise üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki kapıda da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 315

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 225 Eski numara: 278

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 210cm Gen: 130cm Kal: 45cm Harf
Yük: 2.5cm

Yazıt:

Ἀμμία μήτηρ καὶ Δημήτριος ἀδελφὸς Μηνίω
γλυκυτάτῳ μνήμης
χάριν.

*Annesi Ammia ve erkek kardeşi Demetrios pek tatlı
Menios'un anısı hoş olsun diye yaptırdı*

Tarih: MS 2.yy

Referans: Lehmler-Wörrle 2002, 65, Abb. 63

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Suriye tipi kemerin üst

kısmı kırıktır ancak sarmaşık dallar görülmektedir. Hemen alt kısmındaki silmede ise bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta sağa doğru dönmüş bir aslan ağzında bir köpeği parçalamaktadır. Alınlık altında palmet dizisi ve devamında plaster başlıklarda palmet bezemesi bulunmaktadır. Plasterler yiv bezemelidir ve alt kısımda yivler henüz boşaltılmamış şekilde bırakılmıştır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 316

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 229 Eski numara: 3

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 160cm Gen: 64cm Kal: 10cm Harf Yüksek: 2cm

Yazıt:

Οἱ υἱοὶ Τίτῳ πατρὶ καὶ Αφιονγενῆ μνήμης
χάριν.

*Oğulları, babaları, Titos ve onun eşi Aphion'un anısı
hoş olsun diye (yaptırdı)*

Tarih: MS 150 civarı

Referans: Waelkens 1986, 101.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlık üst silmesi palmet bezemelidir ve alınlıkta kantharos içinden sarmaşık dallar çıkmaktadır. Suriye tipi kemerin üst kısmı ion kymationu bezemelidir ve hemen altında bir satır yazıtı vardır. Alınlıkta sağa doğru dönmüş bir aslan pençelerinin arasında bir boğa başını parçalamaktadır. Hemen altında ise girland-boğa başı süsleme vardır. Plasterlerde çerçeve içinde ranke bezeme ve kapı çerçevesinde ion kymationu bulunmaktadır. Kapı panellerinde üstte solda çarkifelek motifi, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır.

Kat. 317

Buluntu Yeri: Örencik Köyü yol çalışması

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 230 Eski numara: 2

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 184cm Gen: 110cm Kal: 40cm Harf

Yük: 2cm

Yazıt:

AMMIA CZ.HΩNI ANΔPI MNHMH CXAPIN
KEAYT.ZΩ CA.

Ammia kocası... anısı hoş olsun diye yaptırdı

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 101.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar steli. Üçgen alınlıkta bir omphalos ve köşelerde iki yana bakan yunus vardır. Alınlıkta solda cepheden betimlenmiş bir kartal ve yanında kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Plasterler çerçeve içinde ranke ile süslenmiştir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi, altta her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı vardır. Üst ve alt paneller arasında ve alt panellerin altında balık pulu motifli paneller görülmektedir.

Kat. 318

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Zeus Tapınağı açık hava sergi alanı

Env. No: 233 Eski numara: 282

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 133cm Gen: 135cm Kal:

36cm Harf Yüksek: 1.5-2cm

Yazıt:

ΦΟΡΤΟΒΝΑΤΟC ΚΑΙ ΔΙΑΔΟΧΟC ΚΑΙ
CΥΗΜΘΡΟC

ΛΑΜΑΛΙΔΙΜΗΤΗ

ΚΑΙ

ΠΟΛΥΚΑΘΠΩ.ΑΗΚ. CİN

Tarih: MS 150 civarı

Referans: Jes 2002, Abb. 22

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli çifte mezar steli. İki üçgen çatı arasında çift kulplu kantaros ve köşelerde ise yüzleri dışa dönük olan yunuslar bulunmaktadır. Üçgen alınlıkların üstünde tepe akroteri tam, köşe akroteri ise yarım palmet şeklindedir. Palmetler arasında kıvrık dallar bulunmaktadır. Suriye tipi kemer silmesinde bir satır yazıtı vardır. Plasterleri çerçeve içinde ranke motifidir. Soldaki stelin alınlığında kalathos içinde meyveler, sağdaki stelin alınlığında ise kartal bulunmaktadır. Kapı panelleri soldaki stelde üst üste iki, sağdaki stelde yine aynı şekilde üst üste iki panel olmak üzere ayrılmış ve aynı kompozisyon işlenmiştir. Paneller üstte dairesel kapı kilidi, altta ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı şeklindedir.

Kat. 319

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Çavdarhisar-
Kemaller Mahallesi, Cumhuriyet
Caddesi, Çavdar eski mezarlığı

Env. No: A16.M12

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 87cm (gömülü) Gen:
186.5cm Kal: 31cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 144.

Tanım: Tip 5a. Çifte kapı biçimli mezar steli. Sol taraftaki kapı üzerinde üstte kapı tokmakları, alt solda kapı kilidi, sağda dört yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Alt ve üst paneller arasında küçük dikdörtgen paneller oluşturulmuştur. Sağ taraftaki kapı panellerinde üstte kapı tokmakları, alt solda kapı kilidi, sağda panele asılı tokmak bulunur. Alt ve üst paneller arasında küçük dikdörtgen paneller oluşturulmuştur. Alt kısmı gömülüdür.

Kat. 320**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Yukarı mahalle, A.Özcan cad. 7 nolu evin karşısı, Zeus tapınağının doğusundaki yamaçta taşınabilir durumdadır.**Env. No:** A16.M32**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 120cm Gen: 85cm Kal: 34cm Harf Yük: 2.5cm**Yazıt:**

ΤΙ · Ἰούλιοι Τρόφιμος καὶ Ἀφροδίσιος Ἰουλία Ἄππη ἀδελφῆ..

*Tiberius Iulius Trophimos ve Aphrodisios kız kardeşleri
Appe için*

Tarih: MS 150-200**Referans:** Lehmler-Wörrle 2002, 56, Abb. 54a-b

Tanım: Tip 5a. Üçgen alınlıklı nişli kapı biçimli mezar stelidir. Üçgen alınlık kısmı kırık ve noksandır. Alınlığın köşelerinde iki yanlı 4 yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır ancak sağ taraftaki tahrip olmuştur. Yarım daire niş üzerinde tek satır yazıt bulunmaktadır. Yarım daire niş içinde sepet içinde 5 elma bulunmaktadır. Kapı 6 panele ayrılmıştır. Üstte solda 4 yapraklı çiçek sağda kapı kilidi, alt panelde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı en alt panelde ise kafes motifi vardır. Plasterler bitkisel bezemelidir. Plasterlerin altı ve en alt panelin ortasından kırıktır

Kat. 321**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Cereller mahallesi, Kazım Damar Sokak 114-116 Kapı numaralı evin kuzeybatısında Koca Çayın doğu kıyısındadır.**Env. No:** A16.M41 Eski numara: 474**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yük: 136cm Gen: 83cm Kal: 32cm Harf Yük: 3cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklı mezar steli. Alınlığın sağ alt köşesinde dört yapraklı çiçek vardır. Sol tarafı kırık ve noksandır. Alınlığın üzerinde tek sıra yazıt vardır. Kapı çerçevesi üç fascialıdır ve sağ tarafta plaster üzerinde çerçeve içinde ranke bezeme bulunur. Kapı dört panele ayrılmıştır. Üst nişlerin içi aşınmıştır. Alt panellerde baklava dilimi içerisinde kilit vardır .Niş içersinde iki delik vardır

Kat. 322

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Taksim caddesi, Çiçek sokaktaki 7 ve 9 kapı numaralı evin güney cephesindeki arsanın içinde bulunmaktadır.

Env. No: A16.M58

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 107cm Gen: 99cm Kal: 33cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Kapı biçimli mezar steli. Alınlık ve plasterler tahrip olmuştur. Kapı panellerinde sağ üst panelde kapı kilidi, sol panelde kapı tokmağı alt panellerde ise her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 323

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı Mahalle Abdullah Özcan Caddesi 2. Köprü'nün yakınında Penkalas'ın batı kıyısında 110-112 kapı numaralı evin karşısında

Env. No: A17.M07

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 127cm Gen: 121cm Kal: 23.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: Tip 5a. Stelin plaster kısımları tahrip olmuştur ancak kapı çerçevesi sağlamdır. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kildi, alt panellerde her iki tarafta da kapı tokmağı görülmektedir. Alt ve üst panellerin arasında ve en altta her iki tarafta dar ve içi boş bırakılmış paneller bulunmaktadır.

Kat. 324

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Meydan Mahallesi Kemer Caddesi
Kanal Sokak 20 kapı numaralı evin arka bahçesinde.

Env. No: A17.M11

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yüksek: 148cm Gen: 88cm Kal: 43cm Harf Yüksekliği: 1.5cm

Yazıt: ΤΡΟΦΙΜΟΣ ΚΑΙ ΑΜΜΙΑΣ ΜΗΤΡΟΔΩΡΩ
ΥΙΩ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

Trophimos ve Ammias oğulları Metrodoros'un anısı için bunu dikti.

Tarih: MS 150-200

Referans: -

Tanım: Tip 5a. Kapı biçimli mezar stelidir. Üçgen alınlıkta bir omphalos bulunmaktadır ve köşelerde yüzleri dışarı doğru dönük yunuslar görülmektedir. Suriye tipi alınlık içinde başı sağa dönük bir kartal kaide üzerinde durmaktadır. Plasterler ranke bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi; altta baklava dilimi motifi içinde kapı tokmakları bulunmaktadır. Üst ve alt paneller arasında ve alt panellerin altında dar boş paneller yapılmıştır.

Kat. 325

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Penkalas 4. Roma köprüsü çalışmaları sırasında Penkalas'ın doğu yamacında.

Korunduğu Yer: Aizanoi Kazı Deposu

Env. No: A17.M19

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 64cm Gen: 76cm Kal: 27.5cm Harf

Yük: 2.5cm

Yazıt:

ΔΙΟΓΕΝΗCΑ

“Diogenes”

Tarih: MS 150-200

Referans: -

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlık parçasıdır. Alınlıkta bir aslan pençelerinin arasında bir boğa başı tutmakta ve onu parçalamaktadır. Alınlığın altında ise bukranion ve girland kuşağı bulunmaktadır. Sağ üst kısmı ve panellerin bulunduğu kısım kırık ve eksiktir. Alınlık üstünde bir satır yazıtı bulunmaktadır.

Kat. 326

Buluntu Yeri: Çavdarhisar Penkalas 4. Roma köprüsü çalışmaları sırasında Penkalas’ın doğu yamacında.

Korunduğu Yer: Aizanoi Kazı Deposu

Env. No: A17.M20

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 85cm Gen: 89cm Kal: 21cm Harf Yük: 2.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Çifte mezar stelidir. Alınlığın üst kısmı ve orta plaster sağlam kalabilmiştir. Sol taraftaki stelin alınlığında girlanda ait bir kurdelanın uç kısmı görülebilmektedir. Plaster üzerinde ise ranke bezeme görülmektedir.

Kat. 327

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yukarı Mahalle Abdullah Özcan Caddesi 2. Köprü'nün yakınında Penkalas’ın batı kıyısında 110-112 kapı numaralı evin karşısında

Env. No: A17.M21

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 130cm Gen: 120cm Kal: 31cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklıdır ve alınlık içi aedicula şeklinde yapılmış ancak yaklaşık yarısı tahrip olmuştur. Gövde kısmı kırık ve eksiktir.

Kat. 328

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Aizanoi Antik Kenti Kuzeydoğu nekropolü

Env. No: A17.M25

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 112cm Gen: 81cm Kal: 34.5cm Harf
Yük: 1.5cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Üçgen alınlıkta kanatlarını iki yana açmış bir kartal figürü bulunmaktadır. Suriye tipi alınlık içinde ise sola doğru dönmüş bir aslan pençelerini arasına bir boğa başı almıştır ancak alınlık içi oldukça tahrip olmuştur. Alınlık altında palmet bezeme sırası bulunmaktadır ve kapı panellerinden sol üst köşedeki hariç kırıktır. Plasterler ise ranke bezemelidir. Alınlık üstünde iki satır yazıtı vardır.

Kat. 329

Buluntu Yeri: Ağarı

Korunduğu Yer: Yukarı köyün güneyinde evin duvarındaki çeşme

Env. No: A19.M11

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 145cm Gen: 90cm

Yazıt:

Δημητριος Παπία πατρί μνήμης χ[άρι]ν
καί Τρόφιμος.

Demetrios, babası Papias'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı) ve Trophimos.

Tarih: MS 2.yy.ın ilk yarısı

Referans: Lehmler, Wörrle, 2002, 43,Abb.41.

Tanım: Tip 5a. Kapı Biçimli Mezar Steli. Mezar stelinin alınlığının tepe noktasında orta akroter olarak kapalı palmet bezemesi ve bu bezemeden çıkarak alınlık eğimi boyunca ilerleyen sarmaşıklı kıvrımlı dal süslemesi görülür. Alınlık kemeri üç fascialıdır ve orta ile alt fascia üzerinde ise yazıt vardır. Alınlık kemeri altındaki yarım daire şeklindeki boşlukta kartal betimi yer alır. Kapı dört panelden oluşur. Alt paneller içersinde baklava dilimi içersinde kapı halkası betimi, üsteki panellerde rozet (solda) ve kapı kilidi (sağda) motifi bulunur. Kapı kenarlarındaki destekler üzerinde yapraklı sarmaşıklı kıvrımlı dal bezemesi yer alır.

Kat. 330

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A11.MP.15

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 120cm Gen: 31cm Kal: 30cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlığa sahip. Alınlıkta aslan betimi yer alır. Mezar steli dört panelden oluşur. Sol üst panelde rozet, altında ise kapı tokmağı. Sağ alt panelde ise kapı tokmağı yer alır. Stelin plaster kısımları tahribata uğramıştır, kırıktır.

Kat. 331**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı güney bölümüne yerleştirilmiştir**Env. No:** A11.MP.23**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 133cm Gen: 49cm Kal: 38cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklı Pseudo kapı üzerinde görünebilen iki panel bulunur. Sol tarafı tamamen kırık ve eksiktir. Paneller üzerinde üstte çiçek altta baklava deseninin az bir kısmı gözükmektedir. Lentoda altı silme, yan tarafta ise dört silme yer alır. Niş içerisinde olasılıkla bir aslan figürü bulunur. Niş üzerinde dört silme yer alır. Alttan ikinci silmenin üzerinde okunabilen üç harf bulunur. Alınlığın sağ köşesinde balık figürü vardır. Plaster kısmı oldukça aşınmıştır.

Kat. 332**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar Cereller mahallesi, Cumhuriyet caddesi, 4.köprü'nün doğusunda, Kocaçay'ın güneydoğusu yamacındadır. 23-25 nolu evin batısındadır.**Korunduğu Yer:** 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A14.P.300-A16.M45**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 159cm Gen: 90cm Kal: 45cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** -

Tanım: **Tip 5a.** Suriye tipi alınlıklı kapı biçimli mezar stelidir. Üstte üçgen alınlıkta ompholos kabartması bulunmaktadır. Yarım daire niş içinde kalathos vardır ve kalathos içinde dört adet meyve bulunmaktadır. Kapı plasterinde çerçeve içinde bitkisel bezeme

bulunmaktadır. Kapı çerçevesi üç fascialıdır. Kapı altı panele ayrılmıştır. Sol üstte ayna, sağda kilit orta panelde baklava dilimi içinde kapı tokmağı en alt panelde X (?) işareti görülmektedir. Stelin sol tarafı alınlık ortasından itibaren yıpranmıştır. Alt tarafı son panelden itibaren kırıktır.

Kat. 333

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A15.PMP.16

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 191cm Gen: 97cm Kal: 24cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: Waelkens 1986, 143.

Tanım: **Tip 5a.** Pseudo kapı panelleri yarım olarak sağlam kalmıştır. Alttan sol panelde anahtar deliği motifi alttan sağ panelde 4 yapraklı çiçek motifi üst panellerde omphalos bulunur. Büyük oranda tahrip olmuştur.

Kat. 334

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A15.MP.38

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 112cm Gen: 59cm Kal: 21cm Harf Yüksekliği: cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C434

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı. Alınlığın plaster kısımları ve üçgen kısmı tahrip olmuştur. Pseudo kapı iki panellidir, sol panelde ayna sağda anahtar kilidi ve alt panellerde baklava dilimi motifi içlerinde omphalos motifi vardır Kapının yan tarafa sağda 4 silme profillidir. Mezar taşının sol tarafı tahrip edilmiştir.

Kat. 335

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A15.MP.140

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 86cm Gen: 92cm Kal: 29cm Harf Yüksekliği:

1cm

Yazıt:

[---] Πούφου Αφφια τή γυναικί

...Pouphoi karısı Apphia

Tarih: MS. 150-200

Referans: Waelkens 1986, 79.

Tanım: Tip 5a. Mezar stelinin alt kapı kısmı ve sağ tarafı tamamen kırılmıştır. Niş içinde khitonlu bir kadın figürü betimlenmiştir. Saçları dalgalı arkaya taranmış yüz tahrip olmuş, boyun kalın işlenmiştir. Niş üzerinde 5'li silme profili vardır ve altta 3 silme profili üzerinde Grekçe okunabilen yazıtı vardır. 21 harften oluşur. Niş üstündeki üçgen alınlıkta merkezde akantus yapraklarında çıkan palmet motifi işlenmiştir. Palmetin her iki tarafına antitetik griphonlar işlenmiştir. Sol köşe sağlam sağ köşe kırıktır. Sol köşede yunus figürü vardır ve altından palmet çıkmaktadır. Sol plaster kısmen sağlam kalmıştır ve başlığına akantus ve inci payet dizisi işlenmiştir.

Kat. 336**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A15.MP.142**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 86cm Gen: 110cm Kal: 38cm Harf Yüksekliği: cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C434**Tanım:** Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar taşı. Nişin üst lentosunda okunabilen grekçe tek satır yazıt vardır. Niş içinde bir adet hymationlı erkek büstü betimlenmiştir. Lento alt kısımdaki pseudo kapının sadece üst lento silmesi bellidir. Stelin sol plasteri kırık ve belli değildir. Sağ plaster içinde sarmaşık motifi yukarıdan aşağı doğru işlenmiştir. Nişin üstünde üçgen alınlık bulunur. Alt köşeye (sağ) bir adet balık figürü işlenmiştir. Yine sağ üst kısmında yunus betimlenmiştir.**Kat. 337****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Penkalas Nehrinin batıdaki taşkın koruma duvarının 4. Köprüye mansap kısmından bağlandığı noktada bulunmuştur. 2018 yılında Tapınak Açık hava sergi alanı kuzey ve doğu bölümüne taşınmıştır**Env. No:** A.17.PMP.64**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 221cm Gen: 123cm Kal: 35cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C434**Tanım:** Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar stelidir. Köşe plasterleri kısmen tahrip

olmuştur. Pseudo 5 panelli kapı vardır. Yukardan ikinci panelin sol tarafında 8 yapraklı çiçek vardır. Alttan ikinci panelde omphalos betimi vardır kapının üst lento profilinde 3 bukephalion arasında gırlant betimlenmiştir. Alınlık nişi içinde bir boğa başı ve boğa başını yiyen aslan betimlenmiştir. Yazıt görünmemektedir niş üzerinde üçgen alınlıkta asma yaprakları ve palmet motifi işlenmiştir.

Kat. 338

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Tiyatronun Doğusunda kuzebatı nekropole giderken yamaçta

Env. No: A18.M11

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 68cm Gen: 186cm Kal: 21cm Harf
Yük: 1.5cm

Yazıt:

Σωζομενός -----

Sozomenos...

Tarih: MS. 150-200

Referans: Waelkens 1986, 134.

Tanım: **Tip 5a.** Kapı biçimli, Suriye tipi alınlıklı mezar stelidir. Stelin büyük bir kısmı toprak altında olduğu için kalan kısımları yorumlanamamaktadır. Çifte kapılı olup, sol alınlıkta bir aslan motifi, sağda ise bir insan figürü ile kalathos betimlenmiştir. Alınlık kısmının üstü kırıktır.

Kat. 339

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuş ve kazı deposu bahçesine getirilmiştir. 2018 yılında Açık hava sergi Alanı Kuzey-Kuzeybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.386

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 113cm Gen: 103cm Kal: 35cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C434

Tanım: Tip 5a. Mezar steli parçası. Pseudo kapı vardır sadece üst 2 panel bellidir. Sağ panelde ayna motifi vardır solda ise çarkıfelek motifi vardır ve tahrip olmuştur. Üstteki lento profili 4 silmelidir. Lento üzerinde 5 tane palmet motifi işlenmiştir. Suriye tipi alınlık içerisinde kalathos bulunur. Plaster yivli yapılmış ve kısmen tahrip olmuştur içerisinde meyveler bulunur diğer kısımlar tahrip olmuştur.

Kat. 340

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Penkalas'tan bulunmuştur. Kazı Deposu Bahçesine getirilmiş ve 2018 yılında Açık Hava Sergi Alanı Güney ve Güneybatı bölümüne yerleştirilmiştir.

Env. No: A17.PMP.442

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 112cm Gen: 65cm Kal: 29cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C434

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar stelidir. Kapı bölümü altı panelden oluşmakta ve bu panellerde kapı tokmakları, ayna, unguentarium ve .. morifleri betimlenmiştir. Plasterlerde sarmaşık yaprağı motif işlenmiştir. Kapı lentosu üzerinde iki silme bulunmaktadır. Niş içerisinde kalathos ve tarak motifleri yer almaktadır. Nişin üzerindeki ikinci silmede bir satır Grekçe yazıt vardır. Alınlığın merkezinde ise omphalos motifi bulunmaktadır.

Kat. 341**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** 2018 yılında Açık Hava Sergi Alanı Güney ve Güneybatı bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A18.M43**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 231cm Gen:210cm Kal: 52cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C434

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar steline ait alınlık parçasıdır. Sol alınlıkta omphalos figürü bulunmakta olup sağ alınlık kırık olduğu için figür görülememektedir. Sol nişte bir kuş figürü, sağ nişte ise alt tarafı kırık, içi dolu bir kalathos figürü bulunmaktadır. Figürlerin altındaki silmelerde boğa başları ve gırlant motifleri vardır. Soldaki kapı panellerinde; sol üstte çarkıfelek, sağ üstte kapı kilidi motifleri ve alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmakları vardır. Sağdaki kapı panellerinde; sol üstte çarkıfelek, sağ üstte kapı kilidi motifleri ve alt panellerde baklava dilimi içinde kapı tokmakları vardır. Bu panelin altında ise baklava dilimlerinden meydana gelen bir motif bulunmaktadır. Stelin sağ alınlığının küçük bir kısmı ve sol alt kısmı kırıktır.

Kat. 342**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** 2018 yılında Açık Hava Sergi Alanı Güney ve Güneybatı bölümüne yerleştirilmiştir.**Env. No:** A18.M44**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 210cm Gen: 198cm Kal: 45cm**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** Lehmler, Wörrle, 2002, 45, Abb. 43.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar steline ait alınlık parçasıdır. Sol alınlıkta kalathos figürü, sağ alınlıkta ise bir kuş motifi bulunmaktadır. Sol nişte dişi aslan elinde bir boğa başı ile, sağ nişte ise erkek aslan elinde bir boğa başı ile

betimlenmiştir. Soldaki kapı panellerinde; sol üstte çarkıfelek, sağ üstte kapı kilidi motifleri ve alt panellerde kapı tokmakları vardır. Sağdaki kapı panellerinde; sol üstte çarkıfelek, sağ üstte kapı kilidi motifleri ve alt panellerde kapı tokmakları vardır. Stelin soldaki plaster parçasının bir kısmı tahrip olmuştur.

Kat. 343

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Köyün güneyinde yer alan kurumuş bir çayın batısında

Env. No: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler: Yük: 140cm Gen: 100cm Kal: 45cm

Yazıt:

Φιλόμελος Αφφία γυναικί μνήμης χάριν

Philomelos, eşi Aphphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS 2. yy ortası

Referans: Lehmler, Wörrle, 2002, 45, Abb. 43.

Tanım: Tip 5a. Kapı Biçimli Mezar Steli. Suriye tipi alınlığın üzerinde akroter olarak palmet bezemesi ve bu bezemeden çıkıp alınlık eğimi boyunca yanlara doğru ilerleyen kıvrımlı sarmaşık dalı bezemesi yer alır. Kemer iki fascialıdır ve üst fascia üzerinde bir yazıt bulunur. Alınlık kemeri altındaki boşlukta yün sepeti betimi, kapı destekleri üzerinde yaprak ve rozetlerden oluşan kıvrıkdal bezemesi yer alır. Kapı, altı panelden oluşur. Üst panellerde ayna(solda), kapı kilidi(sağda), orta panellerde baklava dilimi içerisinde kapı tokmağı ve alt panellerde ahşap mimarinin yansıması olarak birbirine bindirilmiş -çakılmış- tel örgünün yansıması olan bir betim bulunur.

Kat. 344

Buluntu Yeri: Susuzkaya

Korunduğu Yer: Susuzkaya Köyü eski çamaşırhane çeşmesinde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 1715cm Gen: 115cm Kal: -cm

Harf Yük: 1-2cm

Yazıt:

Διονύσιος καὶ Ἄτταλος Τατα ἀδελφῶ μνήμης
χάριν

*Dionysios ve Attalos, erkek kardeşleri Tatas'ın
anısı hoş olsun diye(yaptırdı)*

Tarih: MS 2.yy.

Referans: Lehmler, Wörrle, 2002, 46, Abb. 44.

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar steli köy çeşmesinde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Bu nedenle kapı panellerinin olduğu kısım beton içinde kalmasından dolayı görülememektedir. Alınlık içinde pençelerinin arasında bir boğa başı tutan aslan görülmektedir.

Kat. 345

Buluntu Yeri: Söpu Köy

Korunduğu Yer: Mezarlık

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 148cm Gen: 92cm Kal: 31cm

Yazıt:

Δάδης Ἀσκληπιάδης ἀδελφῶ μνήμ[ης χ]ά

ριν

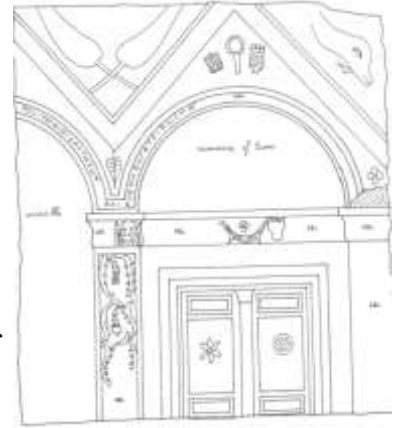
*“Dades, erkek kardeşi Asklepiades'in anısına (bunu
dikti)”*

Tarih: MS. 2.yy'ın ortaları

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C413

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlıkta üstte kantaros çevresinde ve aşağıya doğru sarmaşık dallar ile süslenmiştir. Köşelerde Yunus figürleri görülmektedir. Kemer üzerinde bir satır yazıtı vardır. Plasterler sarmaşık dal bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kilit; orta panellerde her iki tarafta da baklava dilimi içinde kapı tokmağı; en alt panellerde çarpı motifi vardır.

Kat.346**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köprülerin altındaki büyük çamaşır evi yakınında, sol kıyıdaki evin birinci katında, ahırda**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 163cm Gen: 149cm Kal: 29cm Harf Yüksek: 2.5cm**Yazıt:**

[ὁ δαίμα νεωκό]ρος ἰ τοῦ Διὸς ἑαυτῷ ζῶν καὶ Ἐλένηθυγατρί ζῶση

...Zeus neokoros'u, hayatta iken kendisi için ve kızı Helene için (bunu dikti)

Tarih: MS. 2.yy'ın üçüncü çeyreği**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C416

Tanım: Tip 5a. Çifte kapı steli. Suriye tipi alınlıklıdır. Sağ taraftaki kapı sağlam kalabilmiştir. Üçgen alınlıklar arasında çelenk bulunmaktadır. Sol kapı üzerinde sadece kemer üzerinde bir satır yazıtı görülebilmektedir. Steller arasında aşağıya doğru sarkmış bir yaprak vardır. Yazıt sağdaki kapının kemeri üzerinde devam etmektedir. Sağdaki kapının üçgen alınlığının sağ tarafında bir yunus figürü, üçgen alınlıkta da tarak, ayna ve kalathos içinde meyveler bulunmaktadır. Suriye tipi alınlıkta bir boğa başına basmış olan aslan figürü vardır. Kemer altındaki frizde ortada dört yapraklı çiçek ve girland ve bukranon dizisi bulunmaktadır. Plaster başlıklar akhantus yaprak bezemelidir. Plasterler ise dal uçları haşhaş ve dört yapraklı çiçekler ile sonlanan ranke bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda altı yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi bulunmaktadır.

Kat. 347**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Köy odasında köprüye doğru giderken bir avlunun duvarında**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 175cm Gen: 218cm Kal: 35cm**Yazıt:** -

Tarih: MS. 175 civarı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C418

Tanım: Tip 5a. Çifte kapı steli. Suriye tipi alınlıklıdır. Sağ taraftaki stel sağlam kalabilmiştir. Her iki stelin arasında aşağıya doğru sarkmış bir yaprak bulunmaktadır. Sağ taraftaki stelde üçgen alınlıkta sekiz yapraklı çiçek vardır. Suriye tipi alınlık tahrip olmuştur. Plaster başlıklar üzerinde akanthus yaprakları, plasterler üzerinde ise ranke bezeme görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda, çarkıfelek (?), sağda dairesel kapı kilidi; altta solda dört yapraklı çiçek görülmektedir. Alt paneller gömülüdür.

Kat. 348

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Anayoldan 35 dakika güneyde

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yüksek: 107cm Gen: 101cm Kal: 24cm Harf

Yük: 1.satır: 2cm 2. Satır: 1cm

Yazıt:

Ἀσκληπιαδῆς καὶ Ἐπίκτητος οἱ υἱοὶ Μενεκλή πατρὶ
μνήμης χάριν

καὶ Ἄππη μητρὶ [ζ]ώ[ση]

Asklepiades ve Epiktetos, babaları Menekles'in ve anneleri Appe hayatta iken (onların) anularına (bunu diktiler)

Tarih: MS. 135 sonrası

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C429

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlık simasında açık ve kapalı palmetler vardır. Tepe akroteri palmet şeklindedir ve köşelerde yüzleri dışa dönük yunuslar bulunmaktadır. Kemer üzerinde iki satır yazıtı vardır. Alınlıkta solda başını sağa çevirmiş kartal, sağında kalathos vardır. Alınlık altında girland bucranion dizisi görülmektedir.

Kat. 349**Buluntu Yeri:** Yenicearmutcuk**Korunduğu Yer:** Kaynakta**Env. No:** -**Malzeme:** Gri Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 176cm Gen: 113cm Kal: 35cm Harf

Yük: 2.7cm

Yazıt:

[~c.7-]ω πατρί Κλα(δ)αίω καί ίδια μητρί Τροφίμη
μνήμης χάριν

...kendi (öz) babası Kladaios ve annesi Trophime'nin
anısına (bunu dikti)

Tarih: MS. 2.yy'ın ortası veya ikinci yarısı**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C434

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlıkta omphalos, köşelerde ise yüzü dışarıya doğru dönük yunuslar vardır. Kemer üzerinde bire satır yazıtı bulunmaktadır. Alınlıkta solda ayna, sağda başını sağa çevirmiş kartal bulunmaktadır. Plasterler ranke bezemelidir. Kapı panellerinde üstte solda, dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; altta, her iki tarafta da kapı tokmağı görülmektedir.

Kat. 350**Buluntu Yeri:** Ağarı**Korunduğu Yer:** Köprünün altında nehrin sağ tarafındaki çamaşır evinde**Env. No:** A19.M12**Malzeme:** Mermer**Ölçüler:** Yüksek: 176cm Gen: 99cm Kal: 35cm Harf Yüksek:

1.7-2cm

Yazıt:

Ἰσόχρυσος Ἰσοχρύσω [ι] καὶ Δ[ΙΑτέκνοις καὶ Εὐοδία
γυναϊκὴ μνήμης χάριν

*Isokhrysos, çocukları Isokhrysos ve Dia ve karısı
Euodia'nın anısına (bunu dikti)*

Tarih: MS. 2.yy'ın ortaları

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C442

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklıdır. Sima kıvrık dallar ile bezenmiştir. Üçgen alınlıkta tepede palmet ve sarmaşık dallar vardır. Köşelerde dört yapraklı küçük çiçekler bulunmaktadır. Kemer üzerinde bir satır yazıtı vardır. Plasterlerde dal uçları çeşitli çiçekler, haşhaş ve yapraklar ile sonlanan ranke motifi görülmektedir. Kapı panellerinde üstte solda çarkıfelek motifi, sağda dairesel kapı kilidi, alttaki uzun dikdörtgen panellerde ise kapı tokmakları vardır.

Kat. 351

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Ağarı yolunun 15 dakika ilerisinde
yolun sağında bir kuyuda

Env. No: -

Malzeme: Grimsi Mermer

Ölçüler: Yüksek: 145.5cm Gen: 86cm Kal: 35cm Harf
Yük: 2-2.5cm

Yazıt:

Ἀτταλος Ἄππη γυναϊκὴ ζώση καὶ [---]

*Attalos, hayatta olan karısı Appe ve ... anısına (bunu
dikti)*

Tarih: MS. 2.yy'ın üçüncü çeyreğinin başları MS. 150
civarı

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C443

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklıdır. Alınlık haricinde iyi korunmuştur. Üçgen alınlığın üstünde büyük çifte akanthus ve kıvrık dallar bulunmaktadır. Plasterler üzerinde karmaşık dallar vardır. Kapı bini sütun şeklindedir. Kapı panellerinde üstte solda, dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi; altta kuş başlı pelta bulunmaktadır.

Kat.352

Buluntu Yeri: Hacı Mahmut

Korunduğu Yer: Bilinmiyor

Env. No:

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: -

Yazıt:

Aleksandros ve Tatianos, babaları Aleksandros'un anısına (bunu diktiler)

Tarih: MS. 2.yy'ın ortasından sonra

Referans: MAMA IX, Pl XIV, C492

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlık içinde başını sola çevirmiş kartal bulunmaktadır. Alınlık üstündeki silmede bir satır yazıtı vardır. Alınlık köşelerinde iki tarafta yunus vardır.

Kat. 353

Buluntu Yeri: Barağı ve Çavdarhisar arası

Korunduğu Yer: Yolda kuyuda

Env. No: -

Malzeme: -

Ölçüler: Yük: 122cm Gen: 134cm Kal: 36cm Harf
Yük: 3.2cm

Yazıt:

[--- μ]νήμης χάρις

..anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Tarih: MS. 2.yy'ın ortaları veya üçüncü çeyreği

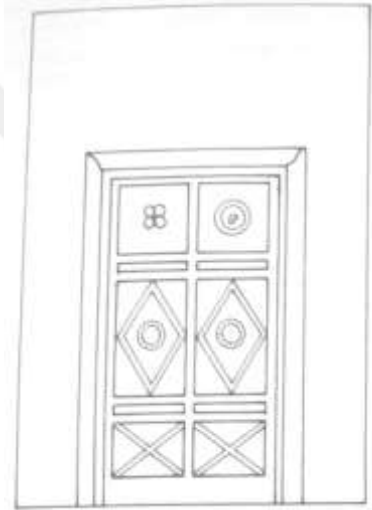
Referans: MAMA IX, Pl XIV, C449

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklıdır. Üçgen alınlıkta üstte medusa başı, köşelerde yunuslar bulunmaktadır. Kemer üzerinde bir satır yazıt bulunmaktadır. Alınlıkta ortada kadın büstü sol tarafında ayna, sağ tarafında kalathos içinde yün yumakları vardır. Alınlık altında bir ortada iki yanlarda olmak üzere üç adet palmet bulunmaktadır.

Kat. 354**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Bilinmiyor**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** -**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C509

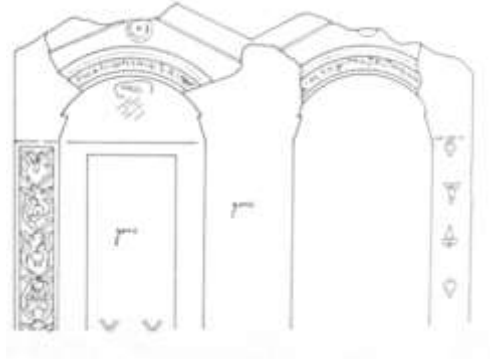
Tanım: Tip 5a. Çifte kapı stelidir. Sol taraftaki alınlıkta kalathos içinde yün yumakları veya meyveler, sağ taraftaki alınlık içinde de sağa dönmüş aslan bulunmaktadır. Kapı panellerinde her iki tarafta da üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kapı kilidi, alt panellerde ise kapı tokmakları bulunmaktadır.

Kat.355**Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Bilinmiyor**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** -**Yazıt:** -**Tarih:** MS 150-200**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C525

Tanım: Tip 5a. Kapı panellerinde üstte solda dört yapraklı çiçek, sağda kilit, alt panellerde ise baklava dilimi içinde kapı tokmağı ve altında kafes motifi görülmektedir.

Kat. 356**Buluntu Yeri:** Ağarı**Korunduğu Yer:** Kaynağın batısında, köprü'nün güneyindeki çamaşır evinde**Env. No:** -**Malzeme:** Gri-Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 123.5cm Gen: 128cm Kal: 31cm
Harf Yük: 2.5cm**Yazıt:**[?Αύ]ρ. Μαλίων [NIN]NII [-- ?καί Α]ίμύλη
μητρί

μνήμη[ς χάριν]

Tarih: MS. 145 civarı**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C408**Tanım:** **Tip 5a.** Çifte kapı steli. Üçgen alınlıkta sol taraftaki kapıda omphalos görülmektedir. Her iki kapının da kemeri üzerinde birer satır yazıt bulunmaktadır. Kapı plasterleri üzerinde ise ranke bezeme görülmektedir.**Kat. 357****Buluntu Yeri:** Çavdarhisar**Korunduğu Yer:** Ana yol ile köyün güneydoğusu arasındaki yolda kuzey yönde duvarda**Env. No:** -**Malzeme:** Beyaz Mermer**Ölçüler:** Yük: 183cm Gen: 108cm Kal: 37cm Harf
Yük: 2.2-2.7cm**Yazıt:**

[---Γλ]ύκωνι δαίερι μνήμης χάριν

Tarih: MS. 2.yy'ın ikinci veya üçüncü çeyreği**Referans:** MAMA IX, Pl XIV, C387**Tanım:** **Tip 5a.** Üçgen alınlığın üstünde rozet motifi vardır. Kemer üzerinde bir satır yazıtı bulunmaktadır. Alınlıkta ise bir aslan sola doğru dönük vaziyettedir. Kapı panellerinde üstte solda rozet(?), sağda dairesel kapı kilidi, altta ise her iki tarafta kapı tokmağı bulunmaktadır.

Kat. 358

Buluntu Yeri: Çavdarhisar

Korunduğu Yer: Yağdıgın yolunun batısında mezarlık tepelerinde bir tarlada

Env. No: -

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 157cm Gen: 248cm

Kal: 63cm Harf Yük: 2cm

Yazıt:

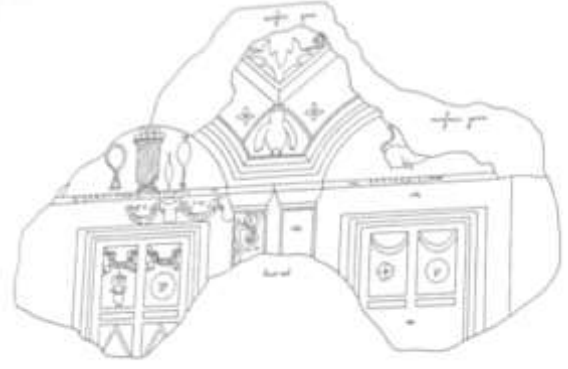
[?Ζεύ]ξις Ἀφίω γυναικί γλυκυτάτη
[μνήμ]ης
χάριν

“Zeuksis, pek şeker karısı
Aphion'un anısına (bunu dikti)”

Tarih: MS 150-200

Referans: MAMA IX, Pl XIV,
C406

Tanım: **Tip 5a.** Büyük boyutlu çifte kapı steli. Suriye tipi alınlıklıdır. İki stelin birleşme yerinde üstte akanthus yaprakları bulunmaktadır. Kemer üzerindeki üçgen alınlıkların birleşme yerinde ise bir kartal figürü bulunmaktadır. Kartalın iki yanında dört yapraklı çiçekler vardır. Alınlıkta sol taraftaki kapıda; ayna, kalathos, iğ ve kirman altında ise bir satır yazıt; sağ taraftaki kapıda, aslan figürü altında ise bir satır yazıt bulunmaktadır. Yazıt altında her iki kapıda da girland ve bukranion dizisi vardır. Çerçevesiz plasterlerde ise ranke bezeme görülmektedir. Kapı panellerinde sol kapıda üstte girlandlar altında solda amphora (Zeus tapınağındakilere benzer), sağda dairesel kapı kilidi; altta, baklava dilimi görülmektedir. Sağ kapıda üstte girlandlar altında solda dört yapraklı çiçek, sağda dairesel kapı kilidi görülmektedir.

Kat. 359

Buluntu Yeri: Yağmurlar

Korunduğu Yer: Yağmurlar köyünün güneyinde bulunan köy çeşmesinde

Env. No: A19.M06

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Ölçüler: Yük: 173cm Gen: 101cm

Yazıt: -

Tarih: MS 150-200

Referans: -

Tanım: Tip 5a. Suriye tipi alınlıklı mezar stelidir. Alınlığın sol ve sağ köşeleri kırık ve eksiktir. Alınlığın merkezinde lotus palmet ve çevresinde sarmaşık yaprakları motifleri vardır. Alınlığın hemen altında üç silme bulunmaktadır. Sol ve sağ plasterlerin hemen üzerinde kapalı yaprak motiflerinin içinde inci motifleri vardır. Plasterlerde ise rankeler arasında çiçek motifleri yer almaktadır. Nişin içerisinde bezeme olmamakla birlikte kapı panelleri çeşme yapısı içinde bulunduğu için görülmemektedir.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

Antik Kaynaklar

- Aelian Claudius Aelian, *Variis History*, (Rendred into English by T. Satanley), London, 1665.
- Apoll. Rhod. Apollonios Rhodius, *Argonautica*, (Translated by R. C. Seaton), London, LOEB, 1919.
- Aristo. Aristotle, *On the Soul*, (Translated by A. J. Smith), 2006.
- Aristop. Birds Aristophanes, *Kuşlar*, Çev. A. Erhat-S. Eyuboğlu, İstanbul, 1988.
- Aristop. Lys. Aristophanes, *Lysistrata*, (Çev: A. Erhat, S. Eyüboğlu), İstanbul, 2000.
- Arr. anab. Arrianos, *İskenderin Seferleri*, (Çev. M. Mete), İstanbul, 2005.
- Art. Onei. Artemidoros, *Oneirokritika*, (Translated by J.J. Reiske), Toronto University Press, 1892.
- Caesar Caesar, *The Galic War*, (Translated by H. J. Edwards), Cambridge, LOEB, 1917.
- Diod. Diadoros Sicilus, *Bibliothekes Historikes*, (Translated by C.H.Oldfather), London, LOEB, 1952-57.
- Diog. Laer. Diogenes Laertius, *Lives of Eminent Philosophers*, (Translated by R. D. Hicks), Harward University Press, London, 1959.
- Eurip. Hecup. Euripides, *Hecuba*, (Translated by J. Kardan, L. G. Street), 2011
- h. Hom. Homeric Hymns, (Translated by J. Edgar), Edinburg, 1891.
- Herod. Herodian, *History of the Empire*, (Ed. E. H. Warmington), London, LOEB, 1969.
- Herodotos Herodotos, *Herodot Tarihi*, (Çev: A. Erhat), Remzi Kitapevi, 1973.
- Hesiod. Hesiodos, *The Homeric Hymns and Homerica*, (Ed. H. G. Evelyn-White), Cambridge, LOEB, 1914.
- Hesiod. İşl. Hesiodos, *İşler ve Günler*, (Çev. A. Erhat, S. Eyüboğlu), İş Bankası Kültür Yayınları, 2019, İstanbul.
- Hesiod. Theog. Hesiodos, *Theogonia*, (Çev. A. Erhat, S. Eyüboğlu), İş Bankası Kültür Yayınları, 2019, İstanbul.
- Hier. Hierokles, *Synecdemus*, (Ed. A. Burckhardt), Leipzig, 1893.
- Hom. II. Homeros, *İliada* (Çev: A. Erhat, A.Kadir), İstanbul, 2004.
- Hom. Od. Homeros, *Odysseia* (Çev: A. Erhat, A.Kadir), İstanbul, 2008.
- Lib. Met. Antoninus Liberalis, *The Metamorphoses of Antoninus Liberalis*, (A translation with a commentary Francis Celoria), London and New York, 2001.
- Ov. Met. Ovidius, *Dönüşümler*, (Çev: İ. Z. Eyuboğlu), İstanbul, 1994.
- Paus. Pausanias, *Description of Greece*, (Ed.W.H.S. Jones), London, LOEB, 1969.
- Plin. nat. Plinius, *Naturalis Historiae*. (Ed. H.Rackham ve W.H.S. Jones). London, LOEB, 1947
- Pollux. Onom. Julius Pollux, *Onomasticon*, Leipzig: Kuehn, 1824.
- Ptol. geog. Claudii Ptolemai, *Geographi*. (Ed. C. A. Nobbe). Leipzig: Tauchnitz, 1988.
- Senec. Quaest. L. Annaei Senecae, *Naturales Quaestiones*, Vol. I, (Rev. Y Tra. Por: C. C. Merino), Madrid, 1979.
- Nat.

- Steph. Byz. Stephanos Byzantios, *Ethnicorum quae supersunt*, (Ed. A.Meineke), Berlin, 1840.
- Strab. Strabon, *Geographica* (Çev. A Pekman), İlke Kitapevi, Ankara, 2012.
- Teo. Idyll. *The Greek Bucolic Poets*, (Translated by J M. Edmonds), Loeb Classical Library Volume 28. Cambridge, MA. Harvard University Press. 1912
- Verg. Aen. Virgil, *The Aeneid*, (Translated by C. Day Lewis), Garden City, N.Y., Doubleday, 1953.
- Vitr. Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap* (Çev: S. Güven), Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, 2005.
- Xen. Ana. Ksenophon, *Anabasis*, (Çev: O. Yarlıgaş), Kabalcı Yayınevi, 2007.
- Xen. Oec. Xenephone, *Oeconomicus*, (Translation by B. J. Hayes), University Correspondence College Office, Cambridge, 1890.

Modern Kaynaklar

- AA Archaeologische Anzeiger
- AJA American Journal of Archaeology
- AST Araştırma Sonuçları Toplantısı
- Acar Şah 2018 E. Acar Şah, *In Vitro Bioavailability Studies on Phytochemical Profile and Antioxidant Activity Potential of Clematis viticella L.*, Yeditepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Akın 2011 B. Akin, *Bursa Uludağ'ın Arabis drabiformis Boiss., Aubrieta olympica Boiss. ve Erodium sibthorpiatum Boiss. subsp. sibthorpiatum Endemik Bitki Türlerinin Doku Kültürü Yöntemleri İle Çoğaltılması*, Dumlupınar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Akurgal 1987 E. Akurgal, "Hatti Uygarlığı", *Remzi Oğuz Arık Armağanı*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları No: 360, Ankara, 1987, 1-13.
- Akyürek Şahin 2002 N. E. Akyürek Şahin, *Phrygia'da Çiftçi Tanrısı: 'Dii Brontonti Eukhen*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2002.
- Akyürek Şahin 2011 N. E. Akyürek Şahin, "Kütahya Müzesi'nden Adaklar", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 137, 2011, 115-146.
- Akyürek Şahin, Uzunoğlu 2019 N. E. Akyürek Şahin, H. Uzunoğlu, "Epigrafik Belgeler ışığında Akmonia", *Antik Phrygia'nın Merkezinde Bir Kent: Akmonia*, (Ed. M. Dinç-E. Taştömür), Ankara, 2019, 203-227.
- Allende vd. 2001 L. M. Allende, I. Rubio, V. Ruiz-del-Valle, vd., "The Old Sparrows (Genus Passer) Phylogeography and Their Relative Abundance of Nuclear mtDNA Pseudogenes", *Journal of Molecular Evolution* 53, New York, 2001, 144-154.
- Anadolu 1970 M. U. Anadolu, *Küçük Asya'da Bulunan Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları*, İstanbul, 1970.
- Anadolu 1984 M. U. Anadolu, "Batı Anadolu'da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma Çağı Girlandlı Sunakları", *Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi III*, 1984, 1-17.

- Anderson 1897 J. G. C. Anderson, "Exploration in Asia Minor During 1898: First Report", *BSA* 4, 1897/8, 49-78.
- Anderson-Stojanovic 1987 V. R. Anderson-Stojanovic, "The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria", *AJA*, Vol. 91, 1987, 105-122.
- Arundell 1834 F. V. J. Arundell, *Discoveries in Aisa Minor II*, London, 1834.
- Asena 2019 G. A. Asena, *Turkanlarda (Etrüsk) Tanrı, Ruh ve Ölüm*, Ankara, 2019.
- Aström 1964 P. Aström, "Two Unguentaria and an Obol", *Opuscula Atheniensia* 7, 1964, 187-190.
- Aşıkpaşaoğlu Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Hazırlayan: H. N. Atsız, Ankara, 1985.
- Ateş 2017 G. Ateş, "Aizanoi Helenistik Ev Seramik Buluntuları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 41, 2017, 91-112.
- Atik 1996 N. Atik, "Aizanoi: Orta Anadolu'da Bir Çanak Çömlek Merkezi", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 72, 1996, 4-14.
- Aulock 1987 H. V. Aulock, Münzen und Stadte Phrygiens, vol. II, Ist Mitt, Beiheft 27, Tübingen, 1987.
- Aydın 2013 S. Aydın, "Bithynia Bölgesi Lahitleri", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Baldwin 1915 A. Baldwin, "Symbolism on Greek Coins", *American Journal of Numismatics*, Vol. 49, 1915, 89-194.
- Bartman 2001 E. Bartman, "Hair and the Artifice of Roman Female Adornment", *AJA*, Vol. 105/1, 2001, 1-25.
- Başaran 1995 C. Başaran, *Anadolu Mimari Bezemeleri Roma Çağı Lotus-Palmet Ögesi*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum, 1995.
- Beğenç 1974 C. Beğenç, *Anadolu Mitolojisi*, İstanbul, 1974.
- Belke, Mersich 1990 K. Belke, N. Mersich, "Phrygien und Pisidien", *Tabula Imperii Byzantini*, VII, Vienna, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaft, 1990, 201-203.
- Belson 1980 J. D. Belson, "The Medusa Rondanini: A New Look", *AJA*, Vol. 84, 1980, 373-378.
- Berges 1986 D. Berges, *Hellenistische Rundaltare Kleinasiens*, Wasmuth Buchhandlung und Antiquariat KG, Berlin, 1986.
- Bevan 1986 E. Bevan, "Representations of Animals in Sanctuaries of Artemis and other Olympian Deities", *BAR International Series* 315, 1986.
- Beyazıt 2016 M. Beyazıt, "Aizanoi Zeus Tapınağı Duvar Yüzeylerindeki Okçu Süvari Tasvirleri", *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 273-303.
- Beydiz 2016 M. G. Beydiz, *Mitolojiden Sanata Hayvan İmgesi*, İstanbul, 2016.
- Bieber 1981 M. Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Hacker Art Books, California University, 1981.
- Blegen, Plamer, Young 1964 C.W. Blegen, H. Palmer, R.S. Young, "The North Cemetery", *Corinth XIII.*, 1964.
- Boardman 1989 J. Boardman, *Athenian Red Figure Vases*, The Classical Period, Thames and Hudson, London, 1989.
- Boardman 1995a J. Boardman, *Greek Sculpture*, The Classical Period a Handbook, Thames and Hudson, London, 1995.

- Boardman 2001 J. Boardman, *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*, (Çev: Y. Ersoy), İstanbul, 2001.
- Bol 1998 R. Bol, *Amazones Volneratae*, P. Von Zabern, Mainz, 1998.
- Bonnefoy 2000 Y. Bonnefoy, *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, I. Cilt (Çev: L. Yılmaz), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000.
- Borchhard, J. Borchhardt, G. Neumann, “Die Grabsitfung des xudara in der westlichen von Limyra”, *Öjh* 66, 1997, 63-74.
- Neumann 1977 D. V. Bothmer, *Amazons in Greek Art*, Oxford: Clarendon Press, 1957.
- Bothmer 1957
- Boyras 205 R. Boyraz, “Antik Çağlarda Pelta”, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Brown 1933 W. N. Brown, *The Swastika*, New York, 1933.
- BSA The British School at Athens
- Buckler, Calder, W.H. Buckler, W. M. Calder, C. W. M. Cox, “Monuments From Cotiaem”, *JRS*, Vol. 15, 1925, 167-174.
- Cox 1925
- Buckler, Calder, W.H. Buckler, W. M. Calder, C. W. M. Cox, “Monuments From the Upper Tembris Valley”, *JRS*, Vol. 18, 1928, 21-40.
- Cox 1928
- Burrell 2004 B. Burrell, *Neokoroi Greek Cities and Roman Emperors, Cincinnati Classical Studies*, Volume IX, Brill Lieden-Boston, 2004.
- Bynum-Bynum H. Bynum, W. Bynum, *Dünyamızı Biçimlendiren Olağanüstü*
- 2014 *Bitkiler*, (Çev: B. Kovulmaz), İstanbul, 2014.
- Cahill 1988 N. Cahill, “Taşkule: A Persian-Period Tomb near Phokaia”, *AJA*, Vol. 92, 1988, 481-501.
- Can 2005 B. Can, *Roma Çağı Anadolu Mimarisi'nde Kıvrıkdal (Ranke) Bezemeleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.
- Canby 1976 J. V. Canby, “The Sculpture of the Hitite Capital”, *Oriens Antiquus* XV, 1976, 33-42.
- Carpenter 1991 T. H. Carpenter, *Art and Myth in Ancient Greece*, Thames and Hudson, London, 1991.
- Cavendish 1971 R. Cavendish, *Man, Myth and Magic*, Vol. V, New York, Toronto, London, Sydney, 1971.
- Cerqueira 2018 F. V. Cerqueira, “Erotic Mirrors. Eroticism in the Mirror. An Iconography of Love in Ancient Greece (Fifth to Fourth Century B.C.)” *Herodoto*, Unifesp, Guarulhos, v. 3, n.1, Março, 2018, 153-187.
- Cesur 2019 B. Cesur, *Aizanoi Kazısı 1978-2018 Yılları Yerleşim Alanı Madeni Buluntuları*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Childs 1978 W. A. P. Childs, *The City Reliefs of Lycia*, Princeton University Press, 1978.
- Civelek 2001 A. Civelek, *Tralleis Nekropolis Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001.
- Civelek 2012 A. Civelek, “Mezar Stelleri Üzerindeki Unguentariumlar Üzerine Gözlemler”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 141, 2012, 77-90.

- Civelek 2013 A. Civelek, "Antik Dönem Sanatında Bereket Boynuzu", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 143, 2013, 103-112.
- Cohen 2007 A. Cohen, "Introduction Childhood Between Past and Present", *Constructions of Childhood in Ancient Greece and Italy* (Ed. A.Cohen, J. B. Rutter), *Hesperia Supplement 41*, 2007, 1-22.
- Conner-Jackson 2000 P. Connor, H. Jackson, *A Catalogue of Greek Vases in the Collection of the University of Melbourne at the Ian Potter Museum of Art*, Melbourne, 2000.
- Cook 1925 A. B. Cook, *Zeus: A Study in Ancient Religion*, Vol: 2, Cambridge: at the University Press, 1925.
- Cooper 1978 J. C. Cooper, *An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols*, Thames and Hudson, London, 1978.
- Cormack 2004 S. Cormack, *The Space of Death in Roman Asia Minor*, Viyana, Phoibos Verlag, 2004.
- Cowell 1980 F. R. Cowell, *Life in Ancient Rome*, New York, 1980.
- Cömert 2006 B.Cömert, *Mitoloji ve İkonografi*, Ankara, 2006.
- Crawford, Reynolds 1977 M.Crawford, J. Reynolds, "The Aezani Copy of the Prices Edict", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 26, 1977, 125-151.
- Cremer 1991 M. Cremer, *Hellenistisch-Römische Grabstelen imnordwestlichen Kleinasien I*, R. Habelt, Bonn, 1991.
- Cumont 1942 F. Cumont, *Recherches sur le symbolisme funeraire des romanis*, Paris, 1942.
- Davidson 1952 G. R. Davidson, "The Minor Objects", *Corinth XII*, Princeton, 1952.
- Davis 1984 P. H. Davis, "Clematis", *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, University of Edinburgh Press: Edinburgh, 1984, 138-140.
- Demirel Gökalp 2016 Z. Demirel Gökalp, "Kütahya Müzesindeki Bazı Maden Eserler", *Kütahya Müzesi 2015 Yıllığı*, III, Kütahya, 2016, 241-272.
- Demirkan 2009 N. Demirkan, *Calvert Koleksiyonu'ndaki Kırmızı Figürlü Pelikeler*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Derks, Vos 2010 T. Derks, W. Vos, "Wooden combs from the Roman fort at Vechten: the bodily appearance of soldiers", *Journal of Archaeology in the Countries*, Vol. 2, 2010, 53-77.
- Dikbaş 2008 G. Dikbaş, *Die Graue Keramik von Aizanoi. Von der spatän Eisenzeit bis zur spatantiken Zeit*, Köln Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008.
- Diler 1996 N. K. Diler, "Anadolu Girlandlı Sunakları", Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996.
- Dinç 2016 M. Dinç, "Aizanoi Tiyatrosu'ndan Bir Medusa Başı", *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 37-48.
- Dinçer, Türkcan, Erikan 2013 B. Dinçer, A. U. Türkcan, F. Erikan, "Aizanoi 2012 yılı Paleolitik Buluntuları", *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 3-8.
- Doksanaltı 2015 E. M. Doksanaltı, "Bir Kültür Yağması: Knidos Aslanı", *Aktüel Arkeoloji* 47, 2015, 92-97.
- Drew-Bear, Eck T. Drew-Bear, W. Eck, "Kaiser-, Militar- und

- 1976 Steinbruchinschriften aus Phrygien,” *Chiron*, 6, 1976, 289-318.
- Drew-Bear, Thomas, Yıldızturhan 1999 T. Drew-Bear, C. M. Thomas, M. Yıldızturhan, *The Museum of Anatolian Civilizations Phrygian Votive Steles*, Ankara. 1999.
- Drew-Bear, Demirkök, Dönmez, Türktüzün 2007 T. Drew-Bear, F. Demirkök, E. Ş. Dönmez ve M. Türktüzün (Ed.), *Ben Anadolu'da doğdum / I was born in Anatolia / Je suis né en Anatolie: Tugay Kütahya Anadolu Kültür-Sanat ve Arkeoloji Müzesi*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2007.
- Dündar 2006 E. Dündar, *Hellenistik ve Roma Dönemleri Patara Unguentariumları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Dürr 1881 J. Dürr, *Die Raisen des Kaisers Hadrian*, Vienna, 1881.
- Düşen, Gürcan, Sarpkaya 2016 S. Düşen, B. Gürcan, U. Sarpkaya, “Aizanoi Mezar Stellerindeki Bitkisel Motiflerin Değerlendirilmesi”, *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 369-378.
- Düşen, Yaka Gül 2016 S. Düşen, H. Yaka Gül “Aizanoi Antik Kenti’nde Mezar Stelleri Üzerinde Yer Alan Bazı Hayvansal Figürlerin Değerlendirilmesi”, *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 381-391.
- Eakle 1994 W. L. Eakle, “A raptor survey in western Turkey and Eastern Greece”, *Journal of Raptor Research*, 28/3, 1994, 186-191.
- Elderkin 1925 K.McK. Elderkin, “Aphrodite Worship on a Minoan Gem” *AJA* 29-1, 1925, 53-58.
- Emir 2012 B. Emir, *Antik Çağda Kadınların Dinsel Ritüelleri – Thesmophoria Örnek İncelemesi*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Eraslan 2014 Ş. Eraslan, “Antik Dönem Sanatında Amazon Kraliçeleri”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 147, 2004, 67-78.
- Erhat 2007 A.Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007.
- Erkanal 1975 A. Erkanal, “Dört İnsan Figüründen Oluşan Anafor Bezeği Üzerine Bir Araştırma”, *Anatolia*, 19, 1975, 71-87.
- Erön 2007 A.Erön, *Anadolu’da Roma Dönemi Tapınaklarında Görülen Bezemeli Frizler*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Fabiano 2018 D. Fabiano, “Akheron’u Geçiş: Cenaze Adetleri ve Öte Dünya İmgeleri”, *Antik Yunan*, (Ed: U. Eco), İstanbul, 2018, 676-683.
- Fellows 1838 Ch. Fellows, *A Journal written during an Excursion in Asia Minor*, London, 1838.
- Foss 1985 C. Foss, “Survey of Medieval Castles of Anatolia I: Kutahya”, *British Institute of Archaeology at Ankara Monograph no: 7*, Ankara, 1985.
- Fraser 1977 P. M. Fraser, *Rhodian Funerary Monuments*, Clarendon Press, 1977.
- French 1981 D. French, *Roman Roads in Asia Minor*, Oxford, 1981.
- French 1993 D. French, “Anadolu’da Roma Yolları ve Mil Taşları”, *XI. AST*, İstanbul, 1993,

- Garland 1985 R. Garland, *The Greek Way of Death*, Cornell University Press, New York, 1985.
- Giesecke 2014 A. Giesecke, *The Mythology of Plants: Botanical Lore from Ancient Greece and Rome*, Los Angeles, 2014.
- Gray 2002 C. L. Gray, *Self-representation of the Milesioi on the Sculpted Gravestones of Roman Attica*, University of California, Berkeley, 2002.
- Grimal 1990 P. Grimal, *A Concise Dictionary of Classical Mythology*, (Ed: S. Kershaw), Basil Blackbell Ltd, 1990.
- Goff 1968 B. L. Goff, *Symbols of Prehistoric Mesopotamia*, New Heaven and London, 1963.
- Goldsworthy 2003 A. Goldsworthy, *The Complete Roman Army*, London, 2003.
- Gök 2019 Ş. D. Gök, *Patriyarkal Tarihin Egzotik Kadınları Amazonlar*, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Graves 2010 R. Graves, *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler*, (Çev: U. Akpur), İstanbul 2010.
- Grossman 2001 J. B. Grossman, *Greek Funerary Sculpture*, Catalogue of the Collections at the Getty Villa, Los Angeles, 2001.
- Grossman 2007 J. B. Grossman, "Forever Young: An Invlansestigitation of the Depictions of Children on Classical Attic Funerary Monuments", *Constructions of Childhood in Ancient Greece and Italy* (Ed. A.Cohen, J. B. Rutter), *Hesperia Supplement 41*, 2007, 309-322.
- Grossman 2013 J. B. Grossman, *Funerary Sculpture*, Athenian Agora Vol XXXV, New Jersey, 2013.
- Günther 1975 W. Günther, "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi" *Ist Mitt*, 25, 1975, 351-356.
- Gür 2014 B. Gür, *Miken Uygarlığı ve Ahhiyava*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2014.
- H.A. *Scriptores Historia Augustae I*, Translated by D. Magie, Loeb Classical Library, London, 1921.
- Hamilton 1842 W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia I*, London, 1842.
- Harrison 1965 E. B. Harrison, *Archaic and Archaistic Sculpture*, Athenian Agora Vol XI, New Jersey, 1965.
- Hartlaub 1951 G. F. Hartlaub, *Zauber des Spiegels. Geschichte und Bedeutung des Spiegels in der Kunst*, München, 1951.
- Haskell 1985 H. W. Haskell, "The Origin of the Aegean Stirrup Jar and its Earliest Evolution and Distribution (MB III-LB I)", *AJA*, Vol. 89, No. 2, 1985, 221-229.
- Haspels 1971 C. H. E. Haspels, *The Highlands of Phrygia*, I.Cilt, Princeton University Press, 1971.
- Heller 1932 J. L. Heller, "Burial Customs of the Romans", *The Classical Weekly*, Vol. 25, No. 24, 1932, 193-197
- Herzfeld 1930 E. Herzfeld, "Die vorgeschichtlichen Töpfereien von Samarra V", Hamburg, 1930.
- Hildburg 1946 W. L. Hildburg, "Apotropaism in Greek Vase Paintings", *Folklore*, Vol. 57, No: 4, 1946, 154-178.
- Hoff, Rheidt 2009 R. Von Den Hoff, K. Rheidt, "Aizanoi 2007", 30. *KST*, I, Ankara

- 2009, 497-506.
- Hoffmann 1988 A. Hoffmann, "Aizanoi 1987, Arbeiten im Stadion", *X. KST, II*, Ankara, 1988, 305-318.
- Hoffmann 1990 A. Hoffmann, "Aizanoi 1988, Arbeiten im Stadion", *XI. KST, II*, Ankara, 1990, 261-274.
- Hoffmann, Rheidt 1992 A. Hoffmann, K. Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1990, *XIII. KST, II*, Ankara, 1992, 323-340.
- Holmes 1992 L. Holmes, "Myrrh and Unguents in the Coma Berenices", *Classical Philology*, 87, No.1, 47-50.
- Howard 1966 S. Howard, *The Lansdowne Herakles*, The J. Paul Getty Museum, 1966.
- Howatson 2013 M. C. Howatson, *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, (Çev: Faruk Ersöz), Kitap Yayınevi, 2013.
- Ist. Mitt. Istanbuler Mitteilungen
- Işık 1975 F. Işık, "Anadolu Girlandlı Lahitleri", Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, 1975.
- Işık 2001 F. Işık, "Lokasierung der Wekstaetten der Girlandensarkophage der Kleinasiatichen Hauptgruppe" der. G. Koch, *Akten des Symposiums des Sarkophag Corpus 2001*, Marburg, 2001, 280-289.
- Izdebski 2017 A. Izdebski, "Rural Settlements", *The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, (Ed. P. Niewöhner), Oxford University Press, 2017, 82-89.
- İzник 2006 E. İzник, *Roma İmparatorluk Döneminde Frigya Epiktetos merkezlerinde (Dorlaeyon, Nacolea, Midaem, Cotiaem, Aezanai) Sosyopolitik, Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Yapı*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2006.
- İzник 2011 E. İzник, "İmparator Diocletianus'un Tavan Fiyat (En Yüksek) Fiyatlar Fermanı 'Edictum de pretiis Rerum Venalium'", *TAD*, Cilt. 30, Sayı 49, 2011, 97-130.
- Jashemski 1979 W. F. Jashemski, *The Gardens of Pompeii 'Herculaneum and the Villas Destroyed by Vesuvius'*, 1979.
- Jes 1997 K. Jes, "Gebaute Türgransteine in Aizanoi", *Ist Mitt*, 47, 1997, 231-250.
- Jes 2001a K. Jes, "Ein Hochhellenistischer Statuettenkopf Aus Aizanoi", *AA*, 2001, 295-301.
- Jes 2001b K. Jes, "Türgrabstein in Aizanoi II: Fassadenmonumente mit Scheintür", *Ist Mitt*, 51, 2001, 279-318.
- Jes, Posamentir, Wörrle 2010 K. Jes, R. Posamentir, M. Wörrle, "Der Tempel in Aizanoi und Seine Datierung", *Aizanoi und Anatolien* (Ed. K. Rheidt), Mainz, 2010, 58-87.
- JHS The Journal of Hellenistic Studies
- Johansen 1951 K. F. Johansen, *The Attic Grave Reliefs of the Classical Period*, Frederiksberg, 1951.
- Johnston 1903 H. W. Johnstone, *The Private Life of the Romans*, Scott, Foresman and Company, Chicago, 1903.
- JRS The Journal of Roman Studies

- Kabaağaçlı 2013 C. Ş. Kabaağaçlı, *Anadolu Efsaneleri*, Bilgi Yayınevi, 14. Basım, Ankara, 2013.
- Karagöz 1984 Ş. Karagöz, *Anadolu'dan Mezar Stelleri Arkaik-Greko Pers-Hellenistik-Roma-Bizans Çağları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1984.
- Kayahan 2014 A. Kayahan, *Isparta'da Kukumav'ın (Athene noctua Scopoli, 1979) Beslenme Biyolojisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Keane 2018 W. Keane, "Belirginlik, Yokluk, Alışkanlık: Çatalhöyük'te Neolitik Din Yaklaşımları", *Uygarlığın Doğuşunda Din* (Ed. J. Fred, I. Hodder), Şehir, 2018, 253-295.
- Keppel 1831 G. Keppel, *Narrative of a Journey across the Balcan by the two Passes of Selimno and Pravadi; also of a Visit to Azani and other newly discovered Ruins in Asia Minor, in the years 1829-30, II*, London, 1830.
- Kerenyi 1967 K. Kerenyi, *Eleusis: archetypal image of mother and daughter, Translated from the German by Ralph Manheim*, New York, 1967.
- Kıymet 2016 K. Kıymet, "Hattuşa'da Yukarı Şehir'in Sur Kapılarındaki Kabartmalar", *Hitit İmparatorluk Dönemi Kaya Anıtları* (Ed: T. Yiğit), 2016, 18-25.
- Kızıroğlu 1992 İ. Kızıroğlu, "Beytepe ve Çevresi'nin Biyolojik Yapısı", *OGM, Eğitim Daire Başkanlığı*, Yayın no: 67, Sıra no: 72, Ankara, 1992.
- Kleiner 1992 D. E. E. Kleiner, *Roman Sculpture*, London, 1992.
- Kotan 2018 T. Kotan, "Roma Plastik Sanatında Apotheosis", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Korkmaz, Buz 2013 H. Korkmaz, U. Buz, "Aizanoi 2012 Kazı Sezonu Kuzey Nekropolis Unguentariumları", *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 58-76.
- Korkmaz, Peçen 2016 H. Korkmaz, D. Peçen, "Aizanoi Penkalas/Kocaçay Projesi", *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 177-193.
- Korkut 2001 T. Korkut, "Überlegungen zum Aufkommen der Halbfiguren auf kleinasiatischen Grabstelen vom Hellenismus bis zur römischen Kaiserzeit", *Adalya IV*, 2001, 181-194.
- Kortanoğlu 2007 E. Kortanoğlu, "Dağlık Phrygia'da Aslan Kabartmalı Roma İmparatorluk Dönemi Kaya Mezarları", *Belkıs Dinçol Ali Dinçol'a Armağan*, İstanbul, 2007, 417-432.
- Kortanoğlu 2008 E. Kortanoğlu, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1831, Eskişehir, 2008.
- Köker 2013 H. Köker, "Aizanoi Kazısı 2011-2012 yılları Sikke Buluntuları", *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 133-151.
- Köker 2016 H. Köker, "Aizanoi Kazısı 2013-2014 Yılları Sikke Buluntuları", *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 197-207.
- Köroğlu 2016 G. Köroğlu, "Aizanoi Kazısında Gün Işığına Çıkarılan Kutsal Ekmek Mührü", *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 227-244.
- Köse 2013 O. E. Köse, "Çavdarhisar Yerel Mimarisine Ait Kapılar Üzerine

- Etnoarkeolojik Bir Gözlem”, *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 205-217.
- KST Kazı Sonuçları Toplantısı
- Kurtz, Boardman D. C. Kurtz, J. Boardman, *Greek Burial Customs*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1971.
- 1971
- Kurtz 1975 D. C. Kurtz, *Athenian White Lekythoi. Patterns and Painters*, Oxford, 1975.
- Künzl, Künzl E. Künzl, S. Künzl, “Türen der römischen Kaiserzeit Die Rekonstruktion des Ladenburger Portals. Zusammenfassung”, *Das römische Prunkportal von Ladenburg*, Stuttgart, 2003.
- 2003
- Kretzschmer F. Kretzschmer, *Antik Roma’da Mimarlık ve Mühendislik*, (Çev: Z.Z. İlkelen), İstanbul, 2000.
- 2000
- Ladstätter 2013 S. Ladstätter, *Ephessos Yamaç Ev 2*, (Çev: S. Gün), İstanbul, 2013.
- Le Bas, Landron Ph. Le Bas, E. Landron, *Voyage Archeologique en Grece et en Asie Mineure fait par ordre du gouvernement français pendant les annees 1842 et 1844*, Paris, 1850.
- 1850
- Le Bas, Waddington Ph. Le Bas, W. H. Waddington, *Voyage Archeologique en Grece et en Asie Mineure fait pendant les annees 1843 et 1844*, Paris, 1847.
- 1847
- Leake 1824 W. M. Leake, *Journal of a Tour in Asia Minor*, London, 1824.
- Lehmler, Wörrle C. Lehmler, M. Wörrle, “Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III: Aizanitica Minora I”, *Chiron* 32, 2002, 571-646.
- 2002
- Lehmler, Wörrle C. Lehmler, M. Wörrle, “Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi IV: Aizanitica Minora II”, *Chiron* 36, 2006, 45-111.
- 2006
- Leick 1991 G. Leick, *A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology*, Routledge, 1991.
- Leroi-Gourhan A. Leroi-Gourhan, *The Art of Prehistoric Man in Western Europe*, London, 1968.
- 1968
- Liddell, Scott H. G. Liddell, R. Scott, *A Greek-English Lexicon*, Newyork, Harper, 1901.
- 1901
- Lochman 2003 T. Lochman, *Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien*. Basel: Art Print, 2003.
- Lochner 2010 I. Lochner, “Der Siedlungshügel von Aizanoi in vorrömischer Zeit”, *Aizanoi und Anatolien*, (Ed. K. Rheidt), Mainz, 2010, 23-37.
- Lochner, Ay 2001 I. Lochner, D. Ş. Ay, “Die frühbronzezeitlichen Siedlungsbefunde in Aizanoi”, *AA*, 2001, 269-294.
- Loewenstein J. P. Loewenstein, “The Swastika; Its History and Meaning”, *Man*, Vol. 41, 1941, 49-55.
- 1941
- Lourie et al. 2004 S. A.Lourie, S. J. Foster, E. W. T. Cooper, A. C. J. Vincent, *A Guide to the Identification of Seahorses*, 2004.
- Loven 2003 L. L. Loven, “Funerary art, gender, and social status: Some aspects from Roman Gaul”, *Gender, cult and culture in the Ancient World. From Mycenae to Byzantium*, Sävedalen, 2003, 54-70.
- Magie 1951 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor, I-II*, Princeton, Princeton Univ. Press., 1951.
- Malay, Silay H. Malay, H. Silay, *Antik Devirde Gladyatörler*, İstanbul, 1991.
- 1991

- Malkin 2011 I. Malkin, *A Small Greek World: Networks in the Ancient Mediterranean*, Oxford University Press, 2011.
- MAMA Monumenta Asiae Minoris Antiqua
- MAMA IV W.H. Buckler, W. M. Calder, W. K. C. Guthrie, *Monuments and Documents from Eastern Asia and Western Galatia*, London: The Manchester University Press., 1933.
- MAMA IX B. Levick, S. Mitchell, J. Potter ve M. Waelkens, (Ed.) Kayıt altına alanlar: C. W. M. Cox, A. Cameron ve J. Cullen, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, IX: Monuments From the Aezanitis*, London: Gloucester Printed in Great Britain, 1988.
- MAMA X B. Levick, S. Mitchell, J. Potter ve M. Waelkens, (Ed.) Kayıt altına alanlar: C. W. M. Cox, A. Cameron ve J. Cullen, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, X: Monuments From Appia and the Upper Tembis Valley, Cotiaenum, Cadi, Synaus, Ancyra Sidera and Tiberiopolis*, London, 1993.
- Manetti 2018 G. Manetti, “Yunanistan’da Spor ve Oyunlar”, *Antik Yunan*, (Ed: U. Eco), İstanbul, 2018, 246-258.
- March 1898 H. C. March, “The Mythology of Wise Birds”, *Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, Vol. 27, 1898, 209-232.
- Masseglia 2013 J. Masseglia, “Phrygian in relief: trends in self-representation”, *Roman Phrygia Culture and Society*, (Ed. P. Thonemann), Cambridge University Press, 2013, 95-123.
- Mellart 2003 J. Mellart, Çatalhöyük Anadolu’da Bir Neolitik Kent, İstanbul, 2003.
- Mellink 1975 M. J. Mellink, “Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1974”, *AJA*, Vol 79, 1975, 349-355.
- Mellink 1979 M. J. Mellink, “The Symbolic Doorway of the Tumulus at Karaburun, Elmalı”, *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 1979, 383-387.
- Mellink 1987 M. J. Mellink, “Anatolian Libation Pourers and the Minoan Genius”, *Monsters and Demons in the Ancient and Medieval Worlds* (Ed: A.E. Farkas, P. O. Harper, E. B. Harrison), Mainz, 1987, 65-72.
- Mergen 2016 Y. Mergen, “Aizanoi Tapınak Kilisesi Hıristiyanlık Dönemi Grafitileri” *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 247-270.
- Mertens-Horn 1986 M. Mertens-Horn, “Studien zu griechischen löwenbildern”, *RM*, Vol. 93, 1986, 1-61.
- Michaelides 1989 D. Michaelides, “Cypriot Mosaics, Nicosia”, *The Biblical Archaeologist*, Vol. 52 No. 4, 1989, 192-202.
- Mitchell, Waelkens 1998 S. Mitchell, M. Waelkens, *Pisidian Antioch. The Site and its Monuments*, 1998.
- MKKS Müze Kurtarma Kazıları Semineri
- Monsieur 2007 P. Monsieur, “Amphora Burials and Burials with Amphorae: On the Reuse of Amphorae in the Northern Necropolis of Potentia”, *TRAC 2006: Proceedings of the Sixteenth Annual Theoretical Roman Archaeology Conference* (Ed: B. Croxford, N. Ray, R. Roth, N. White), Cambridge 2007, 133-149.
- Moreman 214 C. M. Moreman, “On the Relationship between Birds and Spirits of the Dead”, *Society & Animals*, 2014, 1-22.

- Mumcuoglu, Hadas 2011 K. Y. Mumcuoglu, G. Hadas, "Head Louse (*Pediculus humanus capitis*) Remains in a Louse Comb from the Roman Period Excavated in the Dead Sea Region", *Israel Exploration Journal*, 61 (2), 2011, 223-229.
- Munro 1897 J. A. R. Munro, "Inscriptions From Mysia", *JHS*, Vol. XVII, 1897, 268-293.
- Nadel et. al. 2013 D. Nadel, A. Danin, R.C. Power, A.M. Rosen, F. Bocquentin, A. Tsatskin, D. Rosenberg, R. Yeshurun, L. Weissbrod, N. Rebollo, O. Barzilai, E. Boaretto, "Flowers and fragrance in 13,700-13,000-year-old Natufian burials at Raqefet Cave, Mt. Carmel, Israel", *Proceedings of the National Academy of Sciences* 110, 2013, 11774-11778.
- Napp 1933 A. E. Napp, *Bukranion und Guirlande, Beitrage zur Entwicklungsgeschichte der hellenistischen und römischen Dekorationskunst*, Heidelberg, 1933.
- Naumann 1973 R. Naumann, "Restaurierungen und Untersuchungen in Aezani", *TAD*, XX, Ankara, 1973, 155-162.
- Naumann 1982 R. Naumann, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1981", *IV. KST*, Ankara, 1982, 183-192.
- Naumann 1984 R. Naumann, "Ausgrabungen in Aizanoi 1983", *VI. KST*, Ankara, 1984, 379-390.
- Naumann 1971 R. Nauman, *Architektur Kleinasiens*, Tübingen, 1971.
- Naumann 1979 R. Naumann, Der Zeustempel zu Aizanoi, *Deutsches Archäologisches Institut, Denkmaler antiker Architektur, 12*. Berlin: Verlag Walter de Gruyter und Co., 1979.
- Naumann 1987 R. Naumann, "Aizanoi. Bericht über die Ausgrabungen und unter suchungen 1983 und 1984", *AA*, 1987, 301-358.
- Naumann, Naumann 1973 R. Naumann, F. Naumann, "Der Rundbau in Aezani", *Ist Mitt, Beiheft 10*, Tübingen, 1973.
- Neils Oakley 2003 J. Neils, J. H. Oakley, *Coming of Age in Ancient Greece. Images of Childhood from Classical Past*, New Haven and London, 2003.
- Neve 1990 P. J. Neve, "Boğazköy-Hattuşaş 1988 Kazı Mevsimi Sonuçları", *11. KST, I*, Ankara, 1990, 229-246.
- Newbold 1925 W. R. Newbold, "The Eagle and the Basket on the Chalice of Antioch", *AJA*, Vol. 29, 1925, 357-380.
- Nicholson 1891 F. W. Nicolson, "Greek and Roman Barbers", *Harvard Studies in Classicial Philology*, Vol. 2, 1891, 41-56.
- Niewöhner 2007 P. Niewöhner, *Aizanoi, Dokimion und Anatolien. Stad und Land, Siedlungs- und Steinmetzwesen vomspateren 4. bis ins6.Jahrhundert n.Chr.*, Wiesbaden, 2007.
- Niewöhner 2017a P. Niewöhner, "Urbanism", *The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, (Ed. P. Niewöhner), Oxford University Press, 2017, 39-59.
- Niewöhner 2017b P. Niewöhner (Ed.), *The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, Oxford University Press, 2017.
- Özdizbay 2004 A. Özdizbay, *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.
- Özelmas, Ü. Özelmas, "M. Karakaya, The Ornithofauna of

- Karakaya 2008 Eskişehir/Türkiye”, *Biological Diversity and Conservation* 4 (2), 2008, 19-28.
- Özer 2009 E. Özer, “Likya Lahitlerindeki Bazı Motifler ve Anlamları”, *Ebru Perman’a Armağan*, Ankara, 2009, 267-286.
- Özer 2013a E. Özer, “Aizanoi Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları”, 34. *KST, III*, Çorum, 2013, 277-288.
- Özer 2013b E.Özer (Ed.), *Aizanoi I*, Ankara, 2013.
- Özer 2013c E. Özer, “Aizanoi Kuzey Nekropolis 2012 Sezonu”, *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 25-56.
- Özer 2014 E. Özer, “Aizanoi Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları”, 35. *KST, II*, Muğla, 2014, 324-342.
- Özer 2015 E. Özer, “Aizanoi Kazısı 2013 Yılı Çalışmaları”, 36. *KST, III*, Ankara, 2015, 159-184.
- Özer 2016a E.Özer (Ed.), *Aizanoi II*, Ankara, 2016.
- Özer 2016b E. Özer, “Aizanoi’dan Horozlu Mezar”, *Art-Sanat* 5, 2016, 1-24.
- Özer 2017 E. Özer, “Aizanoi 2014-2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları”, 38. *KST, III*, Ankara, 2017, 275-296.
- Özgan 2013 R. Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, İstanbul, 2013.
- Özkan 1996 M. Özkan, *Bazı Clematis L. (Ranunculaceae) Türleri Üzerinde Morfolojik, Anatomik ve Karyolojik Bir Araştırma*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Parman 2002 E. Parman, *Ortaçağ’da Bizans Dönemi’nde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2002.
- Pehlivan 2018 E. Pehlivan, “Lykaonia ve Isauria Bölgelerinde Bulunan Girlandlı Ostotekler”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora tezi, Konya, 2018.
- Pfuhl, Möbius E. Pfuhl, H. Möbius, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*, Textband 1977 II, Published by Philip von Zabern, Mainz, 1977.
- Polat 2005 G. Polat, “Bir Anadolu-Akhaemenid Dönemi Ölü Kültü Geleneği: Tümülsüz Önünde Steller ve Seremoni Alanları”, *Olba, XI*, Mersin, 2005, 1-23.
- Posamentir, Wörrle 2006 R. Posamentir, M.Wörrle, “Der Zeustempel von Aizanoi, ein Großbau flavischer Zeit”, *Ist Mitt*, 56, 2006, 227-246.
- Potts 1997 D. T. Potts, *Mesopotamian Civilization: The Material Foundations*, Ithaca, New York, Cornell University Press, 1997.
- Prohaszka 1995 M. Prohaszka, *Reflections From The Dead, The Metal Finds From The Necropolis at Metaponto*, Studies in Mediterranean Archaeology, No: 10, Jonsered: P. Aström, 1995.
- Ramsay 1882 W. M. Ramsay, “Some Phrygian Monuments”, *JHS*, Vol. III, 1882, 256-263.
- Ramsay 1888 W. M. Ramsay, “A Study of Phrygian Art”, *JHS*, Vol. IX, 1888, 350-382.
- Ramsay 1890 W. M. Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, Royal Geographical Society, Volume IV, London, 1890.
- Ramsay 1906 W. M. Ramsay, *Isauran and East-Phrygian Art Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, Aberdeen University Press, Aberdeen, 1906.
- Ramsay 1975 W. M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia, I-II*,

- (yeniden basım), New York, Arno Press, 1975. (ilk baskı: Oxford, 1895, 1897)
- R.E. Paulys Real-Encyclopadie classischen Altertumswissenschaft.
- Rheidt 1993a K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1991", *XIV. KST, II*, Ankara, 1993, 289-308.
- Rheidt 1993b K. Rheidt, "Aizanoi Vorbericht über die Forschungen zur Historischen Topographie", *AA*, 1993, 475-507.
- Rheidt 1994 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1992", *XV. KST, I*, Ankara, 1994, 515-536.
- Rheidt 1996a K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1994", *XVII. KST, II*, Ankara, 1996, 293-310
- Rheidt 1996b K. Rheidt, "Ein römischer Grabbau auf dem Niyazitepe bei Pergamon", *Ist Mitt*, 36, 1996, 99-160.
- Rheidt 1997a K. Rheidt, "Aizanoi. Bericht über die Ausgrabungen, Restaurierungen und Sicherungsarbeiten 1994, 1995 und 1996", *AA*, 1997, 431-473.
- Rheidt 1997b K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1995", *XVIII. KST, II*, Ankara, 1997, 101-118.
- Rheidt 1998 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1996", *XIX. KST, II*, Ankara, 1998, 313-332.
- Rheidt 1999 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1997", *XX. KST, II*, Ankara, 1999, 321-334.
- Rheidt 2000 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1998", *XXI. KST, II*, Ankara, 2000, 171-180.
- Rheidt 2001a K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1999", *XXII. KST, II*, Ankara, 2001, 147-158.
- Rheidt 2001b K.Rheidt, "Aizanoi. Die Ausgrabungen und Forschungen 1997 bis 2000", *AA*, 2001, 241-267.
- Rheidt 2002 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi", *XXIII. KST, II*, Ankara, 2002, 197-206.
- Rheidt 2003 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 2001", *XXIV. KST, II*, Ankara, 2003, 315-326.
- Rheidt 2004 K.Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 2002", *XXV. KST, I*, Ankara, 2004, 127-138.
- Rheidt 2008 K. Rheidt, "Aizanoi in hellenistischer Zeit", *Asia Minor Studien*, Band 61, 2008, 107-121.
- Rheidt 2009 K. Rheidt, "Pile Foundation in the Anatolian Mountains- Wrong Technique at the Wrong Place?" *Proceedings of the Third International Congress on Construction History*, May. 2009. 1219-1226.
- Rheidt 2010 K. Rheidt (Ed.), *Aizanoi und Anatolien*, Mainz, 2010.
- Rheidt, Ateş 2006 K.Rheidt, G. Ateş, "Aizanoi 2003 ve 2004 Yılı Çalışmaları", *XXVII. KST, II*, Ankara, 2006, 401-408.
- Rheidt, Ateş 2007 K.Rheidt, G. Ateş, "Aizanoi 2005 ve 2006 Yılı Çalışmaları", *XXIV. KST, II*, Ankara, 2007, 227-242.
- Rich 1890 A. Rich, *A Dictionary of Roman and Greek Antiquities with Nearly 2000 Engravings on Wood from Ancient Originals Illustrative of the Industrial Arts and Social Life of the Greeks and Romans*, London, 1890.
- Richter 1947 G. M. A. Richter, "Athenian Gravestone", Vol. 5, No. 7,

- Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 1947.
- RM Römische Mitteilungen
- Robert 1981 L. Robert, "Documents d'Asie Mineure. XVIII. Fleuves et Cultes D'Aizanoi" *Bulletin de Correspondance Hellenique*, Vol 105, livraison 1, 1981, 331-360.
- Roller 2013 L.E. Roller, *Ana Tanrıçanın İzinde*, İstanbul, 2013.
- Romeo 2002 I. Romeo, "The Panhellenion and Ethnic Identity in Hadrianic Greece", *Classical Philology*, Vol. 97, No. 1, 2002, 21-40.
- Roosevelt 2006 C. H. Roosevelt, "Symbolic Door Stelae and Graveside Monuments in Western Anatolia", *AJA*, Vol. 110, 2006, 65-91.
- Rosol 2010 R. Rosol, "Griechisch κάλαθος- ein ägyptisches Lehnwort", *Historische Sprachforschung/Historical Linguistics*, 123, 2010, 176-180.
- Rotroff 1997 S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery, Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material*, Athenian Agora, Vol: XXIX, New Jersey, 1997.
- Rowland 1978 B. Rowland, *Birds with Human Souls*, Knoxville, University of Tennessee Press, 1978
- Rupp, Libbey 1996 L. A. Rupp, D. Libbey, "Selection and culture of landscape plants in Utah; a guide for castleland RC&D carbon, emery, grand, and san juan counties", *Utah State University Cooperative Extension*, 1996, 1-15.
- Russell 1908 F. Russell, *The Pima Indians*, Washington, 1908.
- Sağlam 2007 N. Sağlam, "Antik Dünyanın Savaşçı Kadınları: Amazonlar", *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, 2007, 8-15.
- Saraçoğlu 1997 A. Saraçoğlu, *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1997.
- Saraçoğlu 2011 A. Saraçoğlu, "Tralleis Nekropolünden Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumları" *Anatolia*, 37, 2011, 1-42.
- Sayar 2013 M. H. Sayar, "Yazıtları Işığında Bir Phrygia Şehri; Aizanoi" *Aizanoi I*, (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 153-157.
- Sayar 2016 M. H. Sayar, "Aizanoi'da Bulunmuş Olan İmparator Commodus'a İthaf Edilmiş Bir Arşitrav Parçası" *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 209-212.
- Schachner 2013 A. Schachner, "Hattuşa, Hitit İmparatorluğu'nun Başkenti", *Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu*, (Ed: M. Doğan-Alpaslan, M. Alpaslan), İstanbul, 2013, 150-175.
- Scheibler 1983 I. Scheibler, *Griechische Töpferkunst. Herstellung, Handel und Gebrauch der antiken Tongefäße*, München, 1983.
- Schirmer 1982 W. Schirmer, *Hitit Krallığı*, (Çev: B. Madra), İstanbul, 1982.
- Schmaltz 1983 B. Schmaltz, *Griechische Grabreliefs, Wissenschaftliche Buchgesellschaft*, 1983.
- Schwartzman 1993 A. Schwartzman, *Graven Images: Grafic Motifs of the Jewish Grave Stone*, H. N. Abrams, New York, 1993.
- Seaford 1998 R. Seaford, "In the Mirror of Dionysos", *The Sacred and the Feminine in Ancient Greece* (Ed. S. Blundell, M. Williamson), London and New York, 101-112, 1998.
- Sevin 2003 V. Sevin, *Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul, 2003.
- Sevin 2007 V. Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, TTK Yayınları,

- İstanbul, 2007.
- Sevin 2010 V. Sevin, *Assur Resim Sanatı*, Ankara, 2010.
- Sevinç 2007 F. Sevinç, *Hititlerde Ölümlere ve Yeraltı Tanrılarına Sunulan Kurbanlar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.
- Sharp 2011 E. G. Sharp, "A Comparison of Ancient Mediterranean Metal Structural Fittings", Wilfrid Laurier University, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Shepard 1940 K. Shepard, *The Fish-Tailed Monster in Greek and Etruscan Art*, New York, 1940.
- Sivas 1999 T. Sivas, *Eskişehir, Afyonkarahisar, Kütahya İl Sınırları İçindeki Phryg Kaya Anıtları*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1999.
- Smith 1853 W. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, London, 1853.
- Smith 1988 R. R. R. Smith, "Phrygian Doorstones", *The Classical Review*, New Series, Vol. 38, no. 2, 1988, 349-350
- Smith 1991 R. R. R. Smith, *Hellenistic Sculpture-A Handbook*, Thames and Hudson, London 1991.
- Stroth 2017 F. Stroth, "Aezani", *The Archaeology of Byzantine Anatolia: From the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, (Ed. P. Niewöhner), Oxford University Press, 2017, 327-332.
- Sümbül vd. 2005 H. Sümbül, M. Öz, A. Erdoğan vd., *Türkiye'nin Doğa Rehberi*, İstanbul, 2005.
- Şahan 2006 M. Şahan, *Yeni Tralleis Kazılarında Bulunan Hamam Rölyefleri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Şahin 1993 N. Şahin, "Beyaz Lekythoslar Işığında Klasik Devirde Atina'da Ölüm İkonografisi ve Ölü Kültü", *Arkeoloji Dergisi IV*, İzmir, 1993.
- Şahin 1986 S. Şahin, "Phrygia Epiktetos" *AST*, IV, Ankara, Kültür Bak. Yay., 1986, 265-268.
- Şahin 2010 F. Şahin, *Patara Metal Buluntuları*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Şimşek 2016 C. Şimşek, "Bir Salbakos Kenti: Attouda (Hisar) ve Heykeltraşlığı", *Havva İşkan'a Armağan*, (Ed. E. Dündar vd.), İstanbul, 2016, 791-812.
- Şimşek, Yıldız 2000 C. Şimşek, H. Yıldız, "Sacrofagi A Girlande Dalla Necropoli Di Laodicea Al Lycos (Lycos Laodikeia'sı Nekropolü Girlandlı Lahidleri) " *Ricerche Archeologiche Turche Nella Valle Del Lycos*, Università Di Lecce, ARCHAEOLOGIA E STORIA, 6, Lecce, 2000, 99-165.
- Şimşek vd. 2011 C. Şimşek, M. Okunak, M. Bilgin, *Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları)*, (Ed: C. Şimşek), İstanbul, 2011.
- Tabbernee 1997 W. Tabbernee, *Montanist Inscriptions and Testimonia: Epigraphic Sources Illustrating the History of Montanism*, Georgia, Mercer Univ. Press., 1997.
- Taçyıldız 2016 D. Taçyıldız, *Anadolu'da Başlangıcından MÖ I. Binyıla Kadar Gamalı Haç (Swastika) Motifinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- TAD Tarih Araştırmaları Dergisi
- Talloe, P. Talloe, L. Vercauteren, "The fate of temples in Late Antique Anatolia", *Late Antique Archaeology* 7, 2011, 347, 387.
- Vercauteren 2011 M. Taşkiran, "Aizanoi 2012 Kazı Sezonu Gymnasion-Hamam Kompleksi Çalışması", *Aizanoi I*, (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 99-112.
- Taşkiran 2013 M. Taşkiran, "Aizanoi Güney Nekropolis'ten Medusa Kabartmalı Akroter", *Aizanoi II*, (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 17-35.
- Taşkiran 2016 M. Taşkiran, "Aizanoi Güney Nekropolis'ten Medusa Kabartmalı Akroter", *Aizanoi II*, (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 17-35.
- Tekin 2010 O. Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul, 2010.
- Teraman Çınar 2010 Ö. Teraman Çınar, "Antik Dönem'de 'Öteki Dünya', 'Apotheosis' ve 'Consegratio' Kavramları", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 135, 2010, 85-101.
- Texier 2002 C. Texier, *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çev: Ali Suat), II. Cilt, Ankara, 2002.
- Thompson 1895 D. W. Thompson, *A Glossary of Greek Birds*, Oxford, Clarendon, 1895.
- Tezcan 1976 B. Tezcan, "İkiztepe Kazısı", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, 1976, 391-397.
- TIB Tabula Imperii Byzantini
- Toynbee 1971 J. M. C. Toynbee, *Death and Burial in the Roman World*, The John Hopkins University Press, London, 1971.
- Toynbee 1973 J. M. C. Toynbee, *Animals in Roman Life and Art*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1973.
- Trebilco 1991 P. R. Trebilco, *Jewish Communities in Asia Minor*, Cambridge University Press, 1991.
- Treister 1996 M. Y. Treister, *The Role of Metals in Ancient Greek History*, Newyork, Leiden, Köln, 1996.
- Tuck 2015 S. L. Tuck, *A History of Roman Art*, Chichester, 2015.
- Tuğrul 1964 L. Tuğrul, "Tavşanlı ve Civarından Buluntular", *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı*, XI-XII, İstanbul, 1964, 162-165.
- Tulay 1988 A. S. Tulay, "Kütahya Bölgesi Şehir Sikkeleri", *TAD*, XXVII, Ankara, 1988, 125-136.
- Tuluk 1999 G. G. Tuluk, "Die Unguentarien im Museum von İzmir", *Anatolia Antiqua*, VII, 1999, 127-166.
- Turak 2018 Ö. Turak, *Heykelraşlık Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2018.
- Türktüzün 1992 M. Türktüzün, "Çavdarhisar (Aizanoi) Roma Devri Nekropolü Kurtarma Kazısı", *II. MKKS*, Ankara, 1992, 81-94.
- Türktüzün 1993a M. Türktüzün, "Çavdarhisar (Aizanoi) Nekropolü Kurtarma Kazısı", *III. MKKS*, Ankara, 1993, 151-166.
- Türktüzün 1993b M. Türktüzün, "Zwei säulensarkophag aus der südwestnekropole in Aizanoi", *AA*, 1993, 517-526.
- Türküsever 2013 T. Türküsever, "Aizanoi 2012 Sezonu Zeus Tapınağı L7A Açması", *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 11-24.
- Tütüncüler 2013 Ö. Tütüncüler, "Swastika: a Symbol Known to be of Indo-European Origin in the Early Bronze Age Anatolia", (Ed: Luca Bombardieri, Anacleto D'Agostino, Guido Guarducci, Valentina Orsi and Stefano Vlentini), *Symposium on Mediterranean Archaeology* 16/2, England, 2013, 201- 208.

- Trebilco 1991 P. Trebilco, *Jewish Communities in Asia Minor*, Cambridge University Press, 1991.
- Trinkl 2014 E. Trinkl, "The Wool Basket: function, depiction and meaning of the *kalathos*", *Greek and Roman Textiles and Dress: An Interdisciplinary Anthology*, (Ed. M. Harlow, M. L. Nosch), Ancient Textiles Series Vol. 19, Oxford and Philadelphia, 2014, 190-206.
- Uhri 2011 A. Uhri, *Boğaz Derdi, Arkeolojik, Arkeobotanik, Tarihsel ve Etimolojik Veriler Işığında Tarım ve Beslenmenin Kültür Tarihi*, İstanbul, 2011.
- Umar 1993 B. Umar, *Türkiye'de Tarihsel Adlar*, İstanbul, 1993.
- Uzunaslın 2005 A. Uzunaslın, "Antik Roma'da Galdyatör Oyunları", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 12, 2005, 15-58.
- Üreten 2004 H. Üreten, "Hellenistik Dönem Pergamon Kenti Tanrı ve Kültürleri", *TAD*, Cilt 22, Sayı 35, Ankara, 2004, 185-214.
- Varlık 1974 M. Ç. Varlık, *Germiyanogulları Tarihi (1300-1429)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1974.
- Varmaz 2016 D. Varmaz, "Aizanoi'dan Bir İlaç Karıştırma Tablası", *Aizanoi II* (Ed. E. Özer), Ankara, 2016, 131-139.
- Vermeule, Kersburg 1968 C. Vermeule, P. von Kersburg, "Appedix: Lions, Attic and Related", *AJA*, Vol. 72, 99-101.
- Von Moock 1998 D. W. Von Moock, *Die figürlichen Grabstelen Attikas in der Kaiserzeit: Studien zur Verbreitung, Chronologie, Typologie und Ikonographie*, P. Von Zabern, Mainz, 1998.
- Waelkens 1980 M. Waelkens, "Das Totenhaus in Kleinasien" *Antike Welt*, 11. Jahrgang, Heft 4, 1-12.
- Waelkens 1986 M. Waelkens, *Die Kleinasiatischen Türsteine: typologische und Epigraphische Untersuchungen der Kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür*, Mainz am Rhein: Philipp von Zabern, 1986.
- Waldbaum 1982 J. C. Waldbaum, *Metalworks From Sardis: The Finds Through 1974*, Archaeological Exploration of Sardis Monographs 8, Harvard University Press, London, 1982.
- Werness 2003 H.B. Werness, *The Continuum Encyclopedia of Animal Symbolism in Art*, London, 2003.
- Wilson 1896 T. Wilson, *The Swastika. The Earliest known Symbol and its Migrations; With Observations on the Migration of Certain Industries in Prehistoric Times*, 1896.
- Winter 2006 F. E. Winter, *Studies in Hellenistic Architecture*, University of Toronto Press, 2006.
- Wörrle 1992 M. Wörrle, "Neue Inschriftfunde aus Aizanoi I", *Chiron*, 22, 1992, 337-376.
- Wörrle 1995 M. Wörrle, "Neue Inschriftfunde aus Aizanoi II", *Chiron*, 25, 1995, 63-75.
- Wujewski 1991 T. Wujewski, *Anatolian Sepulchral Stelae in Roman Times*, Adam Mickiewicz University Press, Poznan, 1991.
- Yalazı, Küçüker 2015 E. Yalazı, S. D. Küçüker, "Ksenophon'un Oikonomikos Adlı Eserinde Evlilik ve Kadına Yaklaşım", *Archivum Anatolicum*, 9/2, 2015, 57-90.
- Yaman 2013 H. Yaman, "Zeugma (Seleukia)'dan Bir Grup Mezar Steli", *Türk*

- Yılmaz vd. 2013 *Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 11, Ankara, 2013, 31-48.
H. Yılmaz, Ü. Akkemik, Ş. Karagöz, "Identification of Plant Figures on Stone Statues and Sarcophaguses and Their Symbols: The Hellenistic and Roman Periods of the Eastern Mediterranean Basin in the Istanbul Archaeology Museum", *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, Vol. 13 no:2, 2013, 135-145.
- Yılmaz Kolancı 2018 B. Yılmaz Kolancı, *Laodikeia Mimari Bloklarındaki Bitkisel ve Figüratif Kabartmalar*, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018.
- Yılmaz, Morkoç, Peçen 2013 F. Yılmaz, S. Morkoç, D. Peçen, "Aizanoi İon Sütun Başlıkları", *Aizanoi I* (Ed. E. Özer), Ankara, 2013, 159-178.
- Zoroğlu 2014 C. Zoroğlu, *Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2014.

FIGÜRLER LİSTESİ

Sayfa

Figür 1:	Wealkens'in <i>Die Kleinasiatischen Türsteine</i> 'de Yayınladığı Tipolojisi (Wealkens 1896, Tafel 107)	47
Figür 2:	Lochman'ın <i>Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien</i> 'de Yayınladığı Tipolojisi (Lochman, 2003, 39)	48
Figür 3:	Tip I=Tip C Aizanoi 1A ve Tip I=Tip C Aizanoi 1B (MAMA IX)	49
Figür 4:	Tip II=Tip F Aizanoi IIA ve Tip I=Tip F Aizanoi IIB (MAMA IX)	50
Figür 5:	Tip III=Tip L (MAMA IX)	50
Figür 6:	Tip IVA=Tip M Aizanoi 1-2-3-4-5 (MAMA IX)	51
Figür 7:	Tip V-VA=Tip C Aizanoi 2-3 (MAMA IX)	52
Figür 8:	Tip VI-VIA=Tip C Aizanoi 4a, 4b, 5 (MAMA IX)	53
Figür 9:	Tip VII-Tip VIIA=Tip C Aizanoi 6a, 6b. (MAMA IX)	54
Figür 10:	Waelkens Tip IA-IB (Lochman 2003, 39)	55
Figür 11:	Tip Ia-Tip Ib (Lochman 2003, 39)	55
Figür 12:	Tip IIa-Tip IIb (Lochman 2003, 39)	56
Figür 13:	I. Evre-II. Evre-III. Evre (Lochman 2003, 34)	57
Figür 14:	IV. Evre-V. Evre (Lochman 2003, 39)	57
Figür 15:	Tip 1	65
Figür 16:	Tip 2	66
Figür 17:	Tip 3	68
Figür 18:	Tip 3a	69
Figür 19:	Tip 4	70
Figür 20:	Tip 4a	72
Figür 21:	Tip 4b	73
Figür 22:	Tip 4c	75
Figür 23:	Tip 5	77
Figür 24:	Tip 5a	79

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1:	Aizanoi İsmının Geçtiği Yazılı Belgeler	29
Tablo 2:	Aizanoi ile İlgili Başlıca Belgeler	37
Tablo 3:	Aizanitis Bölgesi'nde Tespit Edilen Stelerin Tipleri, Sayıları ve Buluntu Yerleri	45
Tablo 4:	Tip 4a Üzerinde Tarih Bulunan Alınlıklar	73
Tablo 5:	Tip 4a Üzerinde Tarih Bulunan Alınlıklar	74
Tablo 6:	Aizanitis Bölgesi Mezar Steli Tipolojisi Önerisi	83
Tablo 7:	Eller	91
Tablo 8:	Kadın Büstleri	97
Tablo 9:	Erkek Büstleri	98
Tablo 10:	Kartallar	108
Tablo 11:	Baykuşlar	112
Tablo 12:	Aslanlar	120
Tablo 13:	Girland-Bukaphelion Dizisi	122
Tablo 14:	Yunuslar	124
Tablo 15:	Çiçekler, Familya, Cins ve Türleri	129
Tablo 16:	Çarkıfelekler	135
Tablo 17:	Medusalar	138
Tablo 18:	Hippocampuslar	140
Tablo 19:	Kalathoslar	145
Tablo 20:	Unguentariumlar	148
Tablo 21:	Amphoralar	150
Tablo 22:	Saban	152
Tablo 23:	Kilit Aynaları	154
Tablo 24:	Kapı Tokmakları	156
Tablo 25:	Aynalar	161
Tablo 26:	Taraklar	162
Tablo 27:	Peltalar	168
Tablo 28:	Çelenkler	171

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa

- Harita 1:** Aizanitis Bölgesi (Lochner 2010, Abb.10)
Harita 2: Aizanitis Bölgesi Sınırları

8
12

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1:	Kartal Figürünün Mezar Steli Tipleri Üzerindeki Dağılımı	107
Grafik 2:	Kalathos Figürünün Mezar Steli Tipleri Üzerindeki Dağılımı	144

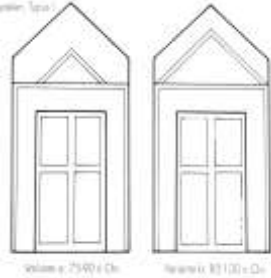
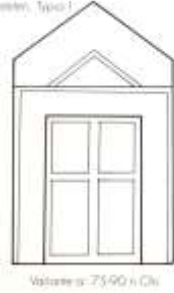

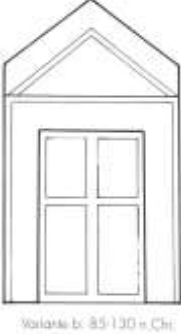
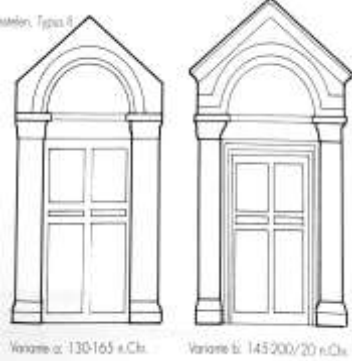
EKLER

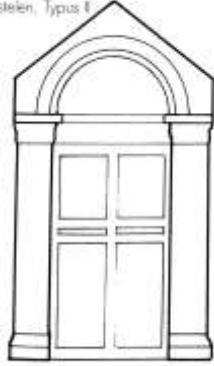
LOCHMANN'IN TIPOLOJISININ İNCELENMESİ

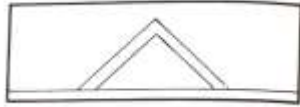
TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Kapı Gövdeli Mezar Steli	Aizanoi'un erken tipi önerisi getirilmiştir. Waelkens'in Tip IA ve Tip IB'si aynı şekilde kabul edilmiştir. Kapı gövdeli mezar stelidir. Üçgen alınlıklıdır. Köşe plasteri vardır. Stelin altında zıvana bulunur. Lochman bu iki tipi Waelkens'in tipolojisinden aynı şekliyle almıştır.	• Üçgen alınlıklı • Köşe plasterli • Stel altında zıvana yeri var	• Köşe plasterlerine MS. 150'lerde sarmaşık eklenir. • Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım pamlet şeklinde düzenlenmiştir.		• MS 75'te başlar ve MS 150'ye kadar devam eder.
Waelkens Tip IA	Kapı tipi mezar stelidir. Üçgen alınlıklıdır. Köşe plasterleri vardır. Stelin altında zıvana bulunur. Lochman bu tipi Waelkens'in tipolojisinden aynı şekliyle almıştır.	• Üçgen alınlıklı • Köşe plasterli • Stel altında zıvana yeri var	• Köşe plasterlerine MS 70'lerde sarmaşık eklenir • Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım pamlet şeklinde düzenlenmiştir.		• MS 75-150
Waelkens Tip IB	Kapı Tipi mezar stelidir. Üçgen alınlıklıdır. Köşe plasterleri sadeleşerek incelmıştır. Stelin altında zıvana bulunur. Lochman bu tipi Waelkens'in tipolojisinden aynı şekliyle almıştır.	• Üçgen alınlıklı • Köşe plasterli • Stel altında zıvana yeri var	• Köşe plasteri kalkar, form sadeleşir • Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım pamlet şeklinde düzenlenmiştir.		• MS 75-100

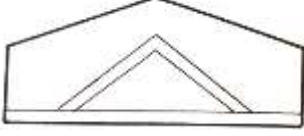
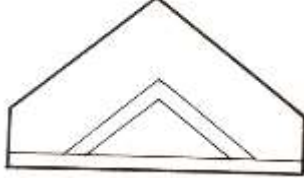
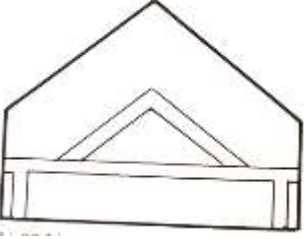
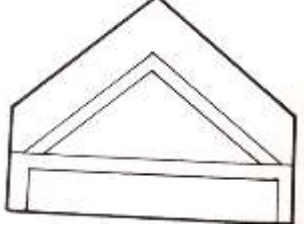
Kapı Tipi Naikos Stel Tip I	Kapı tipi naikos mezar stelidir. Büyük boyutludur. Üçgen alınlıklı, kapının üç yönünde çerçevesi vardır.	• Üçgen çatılıdır. • Üçgen alınlıklıdır. • Stelde kapının bulunduğu kısmı derin işlenmiştir. • Kapının üç yönünde çerçevesi vardır. • Stel altında zıvana yeri vardır.	• Alınlıkta rankeler vardır. • Kapı çerçevesinde rankeler vardır. • MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenir. • Erken örneklerde rankeler sıkıca kıvrılır.		• MS 75-130
Varyant Ia	Büyük boyutlu, üçgen alınlıklı, kapı çevresinde üç yönde kapı çerçevesi olan stel. Tip I'in en erken örneklerini temsil ettiği belirtilmektedir.	• Üçgen çatılıdır. • Üçgen alınlığı dardır. • Kapının üç yönünde çerçevesi var.	• Alınlıkta rankeler vardır. • Kapı çerçevesinde rankeler vardır. • MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenir. • Erken örneklerde rankeler sıkıca kıvrılır. • Kapı çerçevesinde rankeler MS 80'de kıvrık dallar şeklindedir veya ortalarında cepheden işlenmiş çiçekler vardır. • MS. 90'a doğru dallar gevşedi, rankelere tomurcuklar ve haşhaşlar eklendi.		• MS 75-90

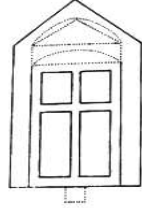
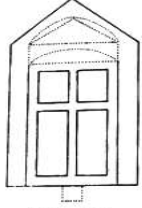
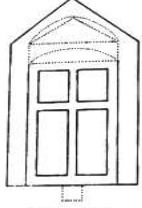
Varyant Ib	Kapı tipi mezar taşı. Üçgen alınlıklıdır. Dikdörtgen formu ve kapının bulunduğu gövde kısmı derindir. Stel altında zıvana bulunur. Plasterleri düzdür.	• Üçgen çatılıdır. • Üçgen alınlığı geniştir. • Kapının üç yönünde çerçevesi var.	• Alınlıkta rankeler vardır. • Kapı çerçevesinde rankeler vardır. • MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenir. • Erken örneklerde rankeler sıkıca kıvrılır. • kapı çerçevesinde rankeler MS 80’de kıvrık dallar şeklindedir veya ortalarında cepheden işlenmiş çiçekler vardır. • MS. 90’a kadar dallar gevşedi, kaulis çanakları belirginleşti ve rankelere tomurcuklar ve haşhaşlar eklendi.		• MS 85-130
Kapı Tipi Naiskos Stel Tip II	Üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı, platerler üzerinde rankeli ve yivli plasterli, kapı tipi naiskos mezar steli.	• Üçgen çatılı • Suriye tipi alınlıklı • Alınlığı taşıyan plasterler ranke veya yiv bezemeli • Kapı çerçevesi profilli • Üst ve alt kapı panelleri arasında dar panelli	• Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. • Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. • Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. • Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. • Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. • Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır • Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler bulunur.		• MS 130-200/20

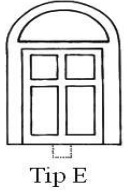
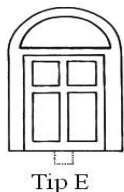
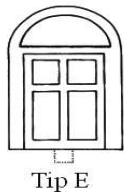
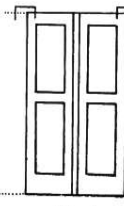
Varyant IIa	Tipin en erken örneklerini temsil eder. Üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı, rankeli veya yivli plasterleri olan kapı tipi naiskos mezar steli.	• Üçgen çatılı • Suriye tipi alınlıklı • Alınlığı taşıyan plasterler ranke veya yiv bezemeli • Üst ve alt kapı panelleri arasında dar panelli	• Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. • Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. • Rankeler gevşektir ve kaulis çanakları belirgindir. Sarmaşık yaprak, tomurcuk ve haşhaşlar MS 140 sonrasında ortaya çıkar. • Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. • Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. • Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. • Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır • Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler bulunur.	Stelen, Typus I Variante a: 130-165 n.Ch.	• MS 130-165

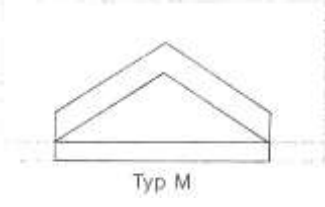
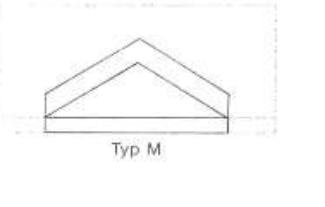
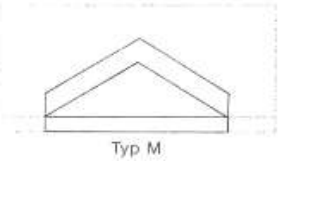
Varyant IIb	Sımalı üçgen çatılı Suriye tipi alınlıklı, rankeli veya yivli plasterleri olan kapı tipi naiskos mezar steli.	• Sımalı üçgen çatılı • Suriye tipi alınlıklı • Alınlığı taşıyan plasterler ranke veya yiv bezemeli • Kapı çerçevesi profilli • Üst ve alt kapı panelleri arasında dar panelli	• Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. • Üçgen alınlık sima profillidir ve sima rankesi MS 140/45'ten sonra ranke ortalarında üç farklı bezeme (tohum,çiçek tomurcuk,) kullanılarak yapılmıştır. • Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. • Rankeler gevşektir ve kaulis çanakları belirgindir. Sarmaşık yaprak, tomurcuk ve haşhaşlar MS 140 sonrasında ortaya çıkar. • Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. • Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. • Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. • Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır • Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler bulunur.	Variante b: 145-200/20 n. Chi.	• MS 145-200/20
Alınlık Evre I	Küçük, üçgen alınlıklı, alınlık üstü dikdörtgen formlu, alt kısmında basit kornişli, mezar steli alınlığı.	• Küçük üçgen alınlıklı • Alın altında basit korniş bulunur • Alınlık üstü dikdörtgen formludur. • Üçgen çatı formunu hızlı geliştirmiştir. • Alınlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır.	• Alınlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür • MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder.		• MS 20-75

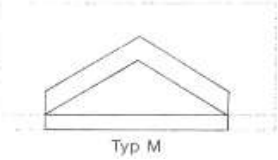
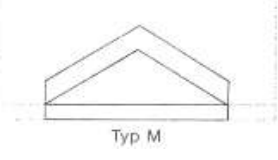
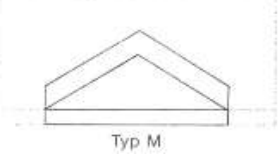
Ahnlık Evre II	Küçük, üçgen ahnlıklı, ahnlık üstü hafif üçgen formlu, alt kısmında basit kornişli, mezar steli ahnlığı.	• Küçük üçgen ahnlıklı • Alın altında basit korniş bulunur • Ahnlık üstü hafif üçgen formudur. • Üçgen çatı formunu hızlı geliştirmiştir. • Ahnlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır.	• Ahnlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür • MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder.		• MS 60-85
Ahnlık Evre III	Küçük, üçgen ahnlıklı, ahnlık üstü üçgen formlu, alt kısmında basit kornişli, mezar steli ahnlığı	• Küçük üçgen ahnlıklı • Alın altında basit korniş bulunur • Ahnlık üstü üçgen formudur. • Üçgen çatı formu hızlı geliştirmiştir. • Ahnlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır.	• Ahnlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür • MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder.		• MS 75-85
Ahnlık Evre IV	Küçük, üçgen ahnlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli ahnlığı	• Küçük üçgen ahnlık altında basit korniş vardır. • Bazı örneklerde korniş altındaki lento üzerinde 2 veya 3 fascia veya ranke bezeme bulunur. • Ahnlık altındaki ince silmede, fascialar üzerinde veya ahnlık altındaki boş bırakılan dikdörtgen panel üzerinde yazıt bulunmaktadır.	• Ahnlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür • MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. • MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar. Kaulis çanakları oluşmaya başlar		• MS 80-90
Ahnlık Evre V	Geniş, üçgen ahnlıklı, alt kısmında kornişli, kapı tipi mezar steli.	• Geniş üçgen ahnlık altında basit korniş vardır. • Bazı örneklerde korniş altındaki lento üzerinde 2 veya 3 fascia veya ranke bezeme bulunur. • Ahnlık altındaki ince silmede, fascialar üzerinde veya ahnlık altındaki boş bırakılan dikdörtgen panel üzerinde yazıt bulunmaktadır.	• Ahnlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür • MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. • MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar. • MS 1.yy sonlarında ise ahnlık üzerinde sarmaşık dallar vardır. Kaulis çanakları oluşmaya başlar		• MS 85-100

WAELEKENS'İN TİPOLOJİSİNİN İNCELENMESİ

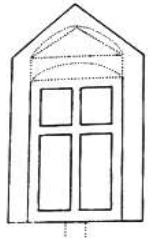
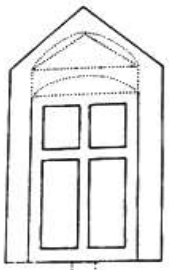
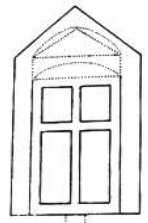
TİP	Eski Adı:	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Tip 1	Tip C Aizanoi I	Aizanoi'un erken tipi önerisi getirilmiştir. Kapı Tipi mezar taşıdır. Üçgen alınlıklıdır. köşe plasteri vardır. Stelin altında zıvana bulunur.	• Üçgen alınlıklı • Köşe plasterli • Stel altında zıvana yeri var	• Köşe plasterlerine MS 150'lerde sarmaşık eklenir	Tip C	• MS 1.yy.da başlar- 2. yy.da devam eder.
Tip IA		Kapı tipi mezar taşıdır. Üçgen alınlıklıdır. Köşe plasterleri vardır. Stelin altında zıvana bulunur.	• Üçgen alınlıklı • Köşe plasterli • Stel altında zıvana yeri var	• Köşe plasterleri MS 150'lere kadar düzdür. • MS. 150'lerde köşe plasterlerine kıvrık dal eklenir	Tip C	• MS 1.yy-2.yy.
Tip IB		Kapı Tipi mezar taşıdır. Üçgen alınlıklıdır. Köşe plasterleri vardır. Stelin altında zıvana bulunur.	• Üçgen alınlıklı • Köşe plasterli • Stel altında zıvana yeri var	• MS 150'lerde köşe plasteri kalkar. • Form sadeleşir.	Tip C	• MS 1-2.yy.

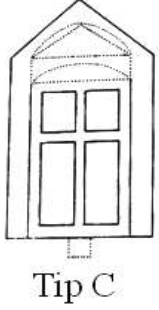
Tip II	Kapı tipi mezar taşı. Dikdörtgen formu, kapının bulunduğu gövde kısmı derindir. Stel altında zıvana bulunur.	• Suriye tipi alınlıklı. • Stelde kapının bulunduğu kısmı derin işlenmiştir. Tip I'den en önemli farkı budur. • Stel altında zıvana yeri vardır.	-		• MS 1-2.yy. • (Tip I ile çağdaştır). • MS 2.yy'ın ilk çeyreğinden (MS 125'ler) sonra daha düşük gelirli için üretilmiştir.
TİP IIA	Kapı tipi mezar taşı. Suriye tipi alınlıklı. Dikdörtgen formu ve kapının bulunduğu gövde kısmı derindir. Stel altında zıvana bulunur. Plasterleri düzdür.	• Suriye tipi alınlıklı. • Stelde kapının bulunduğu kısmı derin işlenmiştir. Tip I'den en önemli farkı budur. • Stel altında zıvana yeri vardır.	-		• MS 1-2.yy.
TİP II B	Kapı tipi mezar taşı. Üçgen alınlıklıdır. Dikdörtgen formu ve kapının bulunduğu gövde kısmı derindir. Stel altında zıvana bulunur. Plasterleri düzdür.	• Üçgen alınlık ve altta Suriye tipi alınlıklı. • Stelde kapının bulunduğu kısmı derin işlenmiştir. Tip I'den en önemli farkı budur. • Stel altında zıvana yeri var	-		• MS 1-2.yy.
Tip III	Kapı biçimli, mezar taşı.	• Üçgen alınlıklı • Alınlık altında arşitrav, friz, geison, sima vardır. • Mezar/Heroon girişlerinde kullanılmıştır. • U formu, ve üstüne küçük bir çanak ile ince kanal oyulan alçak kaidesi vardır. • Köşe plasterlidir • Alınlık ve stel iki bölümden de oluşabilir, • Alınlık ve stel tek bir blok olarak da yapılabilir.	-		• MS 1.yy.-150'ler • Varlıklı kişilerin mezarlarında tercih edilmiştir.

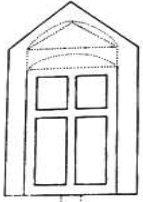
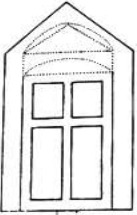
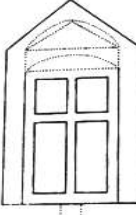
Tip IV	Tip M	Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında basit kornişli, kapı tipi mezar steli.	• Küçük üçgen alınlıklı alınlıklı • Erken örneklerde alınlık üstü dikdörtgen formudur. • Alınlık altında basit korniş bulunur	• Erken örneklerde üçgen alınlığın iki yanında rozetler yer alır. • Alınlıklarda sade kıvrık dallar vardır. • Alınlıkta Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş		• MS.100'ler-160'lar • En erken örnekleri MS 1.yy sonu-2.yy başlarında görülmekle birlikte Antoninus Pius Dönemi sonlarına kadar kullanılmıştır.
Tip IVA	Tip M Aizanoi 1	Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında basit kornişli, kapı tipi mezar steli.	• Küçük üçgen alınlıklı • Alınaltında basit korniş bulunur • Erken örneklerde alınlık üstü dikdörtgen formudur. • Üçgen çatı formunu hızlı geliştirmiştir. • Alınlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır.	• Erken örneklerde üçgen alınlığın iki yanında rozetler yer alır. • Alınlıklarda sade kıvrık dallar vardır. • Alınlıkta Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş, • lento üzerine yapılan ranke süslemeler alınlıkları zenginleştirmiştir. • MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar veya çiçekler görülmeye başlar. • Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar vardır.		• MS 1.yy.sonu-100'ler • (MS. 1.yy sonu -2.yy. başları) • Alınlık tipi MS 2.yy başlarına kadar kullanılmıştır.
Tip IVB	Tip M Aizanoi 2	Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, kapı tipi mezar steli.	• lento üzerinde bulunan fascia sayısı üçtür. • Alınlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır. •	• Erken örneklerde üçgen alınlığın iki yanında rozetler yer alır. • Alınlıklarda sade kıvrık dallar vardır. • Alınlıkta Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş, • Lento üzerine yapılan ranke süslemeler alınlıkları zenginleştirmiştir. *MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük		• Ms.1.yy. sonu-MS. 138-140'lar • Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanımı devam etmiştir.

				yapraklar veya çiçekler görülmeye başlar. • Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar vardır.		
Tip IVC	Tip M Aizanoi 3	Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, kapı tipi mezar steli.	• Küçük üçgen alınlık altında basit korniş • Korniş altındaki lentonun <i>fascia</i> sayısı iki	• Alınlıklarda sade kıvrık dallar vardır. • Alınlıkta Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş, • Lento üzerine yapılan ranke süslemeler alınlıkları zenginleştirmiştir.		• MS. 2.yy-MS 150'ler • Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanımı devam etmiştir
Tip IVD	Tip M Aizanoi 4	Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, kapı tipi mezar steli.	• Küçük üçgen alınlık altında basit korniş • Lento üzerinde fascia yok • Alınlık altındaki boş bırakılan dikdörtgen panel üzerinde yazıt bulunmaktadır.	• Alınlıkta kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiştir. • Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar süslemeye dahil olmuştur • lento üzerinde ranke süslemeleri		• MS. 2.yy.
Tip IVE	Tip M Aizanoi 5	Alınlık büyümüş, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, kapı tipi mezar steli.	• Üçgen büyük alınlık • Alınlık diğer tiplere göre büyümüştür. • Lento profilili	• Alınlıkta ranke motifi • Lentoda ranke motifi • Lento MS 130 sonrasında <i>kyma recta</i> profiline dönüşmektedir. • lento üzerinde ranke motifi		• MS. 100/125-Ms 150'ler • MS. 2.ilk çeyreği üretim başlar • Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına (MS 150'ler) kadar devam etmektedir • Tip IVE yine aynı tarihlerde de kullanılmış olan Tip IVA ve IVB'ye göre daha maliyetli olup zengin kesime hitap etmiş olmalıdır

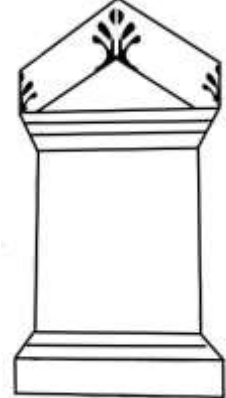
Tip V	Tip C Aizanoi 1	Büyük boyutlu, üçgen alınlıklı, Kapının üç yönde çerçevesi vardır.	• Büyük üçgen alınlıklı • Kapının üç yönde çerçevesi var.	• Alınlıkta ranke vardır. • Kapı çerçevesinde ranke vardır • Hadrianus Dönemi başında rankeledeki çiçekler cepheden Hadrian dönemi ortalarından sonra çiçekler cepheden yapılmaz • Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında haşhaşlar eklenir • Hadrianus dönemi sonlarında (135'ler sonrası) rankele sarmaşık eklenir	Tip C	• MS 117-150'ler
TipVA	Tip C Aizanoi 2	Büyük boyutlu, üçgen alınlıklı, kapı çevresinde üç yönde kapı çerçevesi olan stel. Tip V'in en erken örneklerini temsil ettiği belirtilmektedir	• Büyük üçgen alınlıklı • Kapının üç yönde çerçevesi var.	• Alınlıkta ranke görülmektedir. • Kapı çerçevesinde ranke bulunur. • Ranke dalları: • I) Erken dönemlerde sıkıca kıvrılır ve çiçekler cepheden işlenir. • ii) Hadrianus Dönemi ortalarında rankeledeki çiçekler cepheden yapılmamaya başlar. • iii) Hadrianus Dönemi sonlarına doğru rankele sarmaşık dallar girer. • iv) MS. 130 ve sonrasında rankele haşhaşlar dâhil olur.	Tip C	• MS 117-150'ler • Erken Hadrianus Dönemi'nde başlar (MS 117-125'ler) • Antoninus Pius Dönemi'nin ikinci yarısına (MS 150'lere) kadar devam eder.
TipVB	Tip C Aizanoi 3	Büyük boyutlu, üçgen alınlıklı, kapı çevresinde üç yönde kapı çerçevesi olan stel. TipVA'ya göre daha yalındır.	• Büyük üçgen alınlıklı • Kapının üç yönde çerçevesi var. • Bazı örnekleri çifte kapı steli olarak tek alınlık altında yapılmıştır.	• Alınlıkta ranke süsleme yapılmıştır. • Kapı çerçevesinde ranke yoktur. • Maliyeti daha düşük olmakla birlikte halk arasında daha az popüler olmuştur. •	Tip C	• MS. 117'ler-150'ler • Erken Hadrianus Dönemi'nde başlar • Antoninus Pius Dönemi'nin ikinci yarısına kadar devam eder.

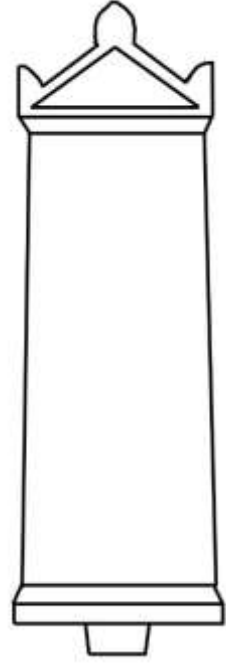
Tip VI		Üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı, rankeli plasterleri kapı tipi mezar steli.	• Üçgen çatılı • Suriye tipi alınlıklı • plasterli	• Üçgen alınlıkta ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri • Üçgen alınlıkta sarmaşık dal motifi (MS138'lerden-200'lere kadar) • Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde köşe akroterleri. • Yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri MS 150'lerden sonra yok • Suriye tipi alınlık • Plasterlerde rankeler • Rankelere haşhaşlar eklenir		• MS 130'lar-MS. 3.yy.
Tip VIA	Tip C Aizanoi 4a	Üçgen çatılı, Suriye tipi alınlıklı, rankeli plasterleri olan kapı tipi mezar steli. Tipin en erken örneklerini temsil eder.	• Üçgen çatılı • Suriye tipi alınlıklı • Plasterli • Bazı erken örneklerde alınlığı taşıyan plasterler yerine halen Tip V'deki gibi kapı çerçevesi vardır.	• Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. • Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından, MS 3.yy'a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. • Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. • Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri MS 2.yy'ın ortalarından sonra kaybolur • Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. • Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. • Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır • Bazı örneklerde Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav kesintisiz yapılır ve doğrudan Suriye tipi alınlığı oluşturur. • Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler bulunur. • Bazı erken örneklerde alınlığı taşıyan plasterler yerine halen Tip V'deki gibi kapı çerçevesi vardır.	Tip C	• MS 130'lar-MS. 3.yy. • Hadrian Dönemi'nin son yıllarında (MS 130'lar) üretime başlamış-MS.3.yy kadar devam etmiştir.

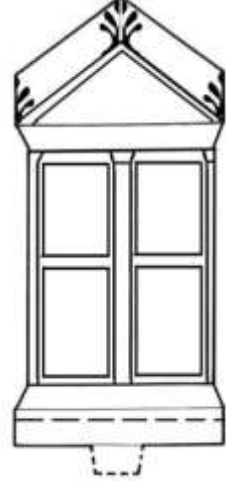
Tip VIB	Tip C Aizanoi 4b	Sımalı üçgen çatılı Suriye tipi alınlıklı, rankeli plasterleri olan kapı tipi mezar steli. Bu tiplerdeki bazı steller çifte veya üçlü kapı steli şeklindedir.	• Üçgen alınlıklı ve sımalı • Suriye tipi alınlıklı • Plasterli	• Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. • Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından (MS138-161), MS 3.yy'a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. • Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. • Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler bulunur • Bazı erken örneklerinde rankeli plasterler bezeme bir çerçeve içindedir. • rankeli plasterlere daha sonra haşhaşlar eklenmiştir.	Tip C	• MS130'lar-MS175/200 • Orta veya Geç Hadrian Dönemi'nin başlangıcından kısa bir süre sonra ortaya çıktığı belirtilmektedir (Ms 130'lar) • Bu tip Antoninus Pius Dönemi'nde (MS 138-161) oldukça popüler olmuştur. • MS 2.yy'ın üçüncü çeyreğinden (MS150-175'ler) sonra sıkça üretilmiştir. • MS 130'lar-MS 175/200'ler • Bu tip MS 2.yy'ın son çeyreğine (MS 175-200) kadar devam etmiştir.
Tip VIC	Tip C Aizanoi 5	Üçgen çatılı Suriye tipi alınlıklı, rankeli plasterleri olan kapı tipi mezar steli	• Üçgen alınlık. • Suriye tipi alınlıklı • Plasterli	• Üçgen çatı üzerinde kıvrık dal bezemesi yok • Alınlık içi defne çelengi ile süslenir • Suriye tipi alınlığın kemer arşitravı üzerinde çiçek, haşhaşlar ile bezemiş kıvrık dallar • Stel kenarlarında alınlığı taşıyan sarmaşık veya asma dallarıyla süslenen plasterler	Tip C	• MS130'lar-MS175/200
Tip VII	Tip C Aizanoi 6	Üçgen alınlıklı, Suriye tipi alınlıklı ve yivli köşe plasterli kapı tipi mezar steli Bu steller yiv plasterli yerel lahitlere benzetilmektedir ve bu benzerlik ekonomik nedenlere bağlanmaktadır Bu tip VIA ve VIB tiplerinin daha az çalışma saati harcanarak yapılan ve görece daha ucuz olan bir çeşididir	• Üçgen alınlık. • Sima yok • Suriye tipi alınlıklı • Yivli köşe plasterli	• Köşe plasterleri yivlidir	Tip C	• MS 138'ler-MS 200'ler

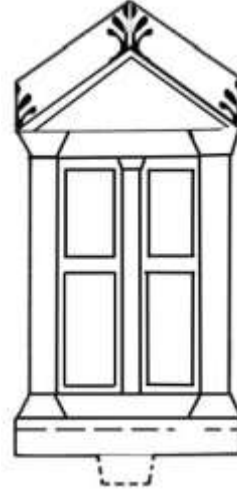
Tip VIIA	Tip C Aizanoi 6a	Simasız üçgen alınlıklı, Suriye tipi alınlıklı ve yivli köşe plasterli kapı tipi mezar steli Bu tipin en erken örneklerini temsil etmektedir.	• Üçgen alınlık. • Üçgen alınlıkta sima yok • Suriye tipi alınlıklı • Yivli köşe plasterli	• Köşe plasterleri yivlidir	-	• MS.138-160'lar • Antoninus Pius Dönemi'nde üretim başlar. • Stellerin çoğu Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına tarihlenir. Sonrasında çok az kullanılmıştır.
Tip VIIB	Tip C Aizanoi 6b	Simalı üçgen alınlıklı, Suriye tipi alınlıklı ve yivli köşe plasterli kapı tipi mezar steli	• Üçgen alınlık. • Üçgen alınlıkta sima var. • Suriye tipi alınlıklı • Yivli köşe plasterli	Üçgen alınlık genelde sarmaşık dallar ile süslenmiştir. Alınlıkta köşe akrotellerine palmetler yerini rozetlere-çiçekler işlenir.	-	• MS 150'ler-200'ler • MS 2. yy'ın ortalarından sonra başlar

ÖNERİLEN AIZANİTİS BÖLGESİ MEZAR STELİ TİPOLOJİSİ İNCELEME

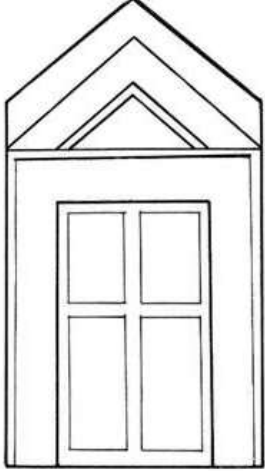
TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 1	▪ Aizanitis Bölgesi'nin en erken mezar steli tipidir. ▪ Alınlıktan gövdeye profilli ▪ Profilli kaideli ▪ Alınlıkta tepe akroteri palmet ve köşe akroterler yarım palmet şeklinde.	• Üçgen alınlıklı, düz dikdörtgen gövdeli.	• Alınlık ortasında dört yapraklı çiçek • Stel gövdesinde yazıt, girland veya sarmaşık çelengi • Alınlıkta tepe akroteri palmet ve köşe akroterler yarım palmet şeklinde.		• MÖ 2-1.yy-MS 1.yy

TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 2	▪ Üçgen alınlıklı, alınlık üstünde tepe ve köşe akroterleri çıkıntılı ▪ Tepe akroteri palmet ve köşe akroterleri yarım palmet şeklinde. ▪ Alınlıktan gövdeye geçişte profilli silmeli ▪ Gövdesi ince uzun yukarıdan aşağıya doğru genişlemektedir. Gövde üzerinde yazıt ve en altta zıvana bulunmaktadır.	• Üçgen alınlıklı • Dikdörtgen gövdeli • Gövde yukarıdan aşağıya doğru genişleyen • Alınlık üstünde tepe ve köşe akroterleri çıkıntılı.	• Tepe akroteri palmet ve köşe akroterleri yarım palmet şeklinde. • Gövde üzerinde üstte sarmaşık çelengi veya yazıtlı		• MS 1.yy ortası

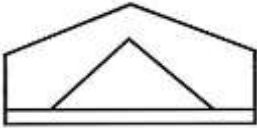
TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 3	• Aizanoi'daki en erken kapı biçimli mezar stelidir. • Üçgen alınlıklıdır. • Erken örneklerde stelin gövde kısmı her iki yanda henüz plasterlere dönüşmeyen ince bir çerçeve ile sınırlanmıştır. • Kapı bini çerçeve ile aynı formda olup kapı panellerini belirgin bir şekilde ikiye ayırmaktadır. • Birçok örnekte altta zıvana çıkıntısı bulunmaktadır. • Kapının dört veya altı panele ayrılmış örnekleri mevcuttur.	• Üçgen alınlıklıdır. • Köşe plasterlidir. • Stel altında zıvana yeri var	• MS 1.yy'ın son çeyreğinde kapı her iki yanda alınlığı taşıyan basit plaster başlıklar tarafından sınırlandırılmaya başlamıştır. • Köşe plasterleri MS 100'lere kadar düzdür. • MS 2.yy'ın ilk çeyreğine kadar plasterler kalınlaşarak ilerlemiştir. • Plasterler erken dönemde çerçeve halinde yapılmış olduğu için bezemesizdir. • Üçgen alınlık üstünde üçgen çatı yüksek tutulmuştur ve bu alanda tepe akroteri olarak açık palmet ve köşe akroterleri olarak yarım palmetler MS 1.yy'ın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlar. • Bazı örneklerde palmetler arasında çiçek motifleri görülmektedir. MS 1.yy sonlarına yaklaşırken çiçekler ile birlikte tepe akroterinin iki yanından çıkan ince kıvrık dallar görülür		• MS 50-150 • MS 1.yy'ın ikinci yarısından sonra ortaya çıkar. • MS 2.yy'ın ilk yarısına kadar kullanılır.

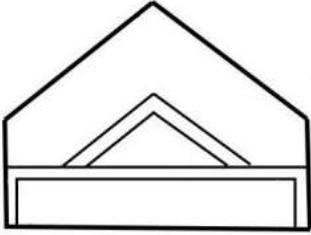
TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 3a	• Üçgen alınlıklıdır. • Tip 3'e göre çerçeve kalınlaşarak plaster halini almıştır. • Kapı bini çerçeve ile aynı formda olup kapı panellerini belirgin bir şekilde ikiye ayırmaktadır. • Birçok örnekte altta zıvana çıkıntısı bulunmaktadır. • Kapının dört veya altı panele ayrılmış örnekleri mevcuttur.	• Üçgen alınlıklıdır. • Köşe plasterlidir. • Stel altında zıvana yeri var	• MS 1.yy'ın son çeyreğinde kapı her iki yanda alınlığı taşıyan basit plaster başlıklar tarafından sınırlandırılmaya başlamıştır. • MS 2.yy'ın ilk çeyreğine kadar plasterler kalınlaşarak ilerlemiştir. • MS. 100'den sonra köşe plasterlerine kıvrık dal eklenir. • MS 1.yy sonlarında kalınlaşan plasterler üzerinde ranke motifi yapılmaktadır. • Üçgen alınlık üstünde üçgen çatı yüksek tutulmuştur ve bu alanda tepe akroteri olarak açık palmet ve köşe akroterleri olarak yarım palmetler MS 1.yy'ın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlar. • Bazı örneklerde palmetler arasında çiçek motifleri görülmektedir. MS 1.yy sonlarına yaklaşırken çiçekler ile birlikte tepe akroterinin iki yanından çıkan ince kıvrık dallar görülür		• MS 100-150 • MS 2.yy.ın başlarında ortaya çıkar. • MS 2.yy.ın ilk yarısına kadar kullanılır.

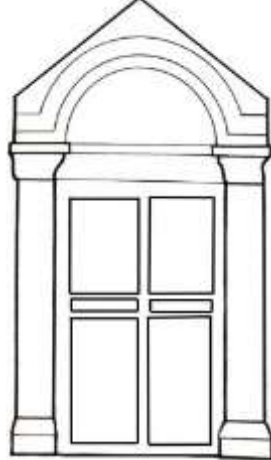
TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 4	• Üçgen alınlıklıdır. • Kapı çevresi üç yönde taşıyıcı plaster ve lentodan oluşan plaster kuşağı ile bütün olarak çevrenmiştir. • Üçgen alınlık üstünde üçgen çatı yüksek tutulmuştur. • Kapı dört panele ayrılmıştır ancak en alt panelin altında kafes motifli ile açılan paneller de görülmektedir.	• Üçgen alınlıklıdır. • Kapının üç yönünde çerçevesi vardır.	• Tepe akroteri olarak açık palmet ve köşe akroterleri olarak yarım palmetler bulunmaktadır. • Palmetler arasında çiçekler ve ranke motifli görülmektedir. Bu rankeler plaster üzerindeki rankeler ile çoğu zaman aynı formda yapılmıştır. • Ranke bezemelerinde genel olarak görülen bezeme türü "S" formulu, kavisli, <i>akanthus</i> yapraklı ranke (<i>Caulisranken</i>) bezemesidir. • Traianus ve Hadrianus Dönemi ranke bezemeleri göz önünde bulundurulduğunda her iki dönemde de hemen hemen aynı özelliklerin görüldüğü açıktır ve ranke motifinin ana dalları hacimli yaprak demeti ile sarılmıştır. • Kapı çerçevesi üzerindeki <i>akanthus</i> yapraklı ranke bezemeleriyle çağdaş olarak, MS 80'in ortalarında alınlık üzerinde basit spiral formulu ranke bezemeleri görülmektedir. • Tepe akroteri olarak yapılan palmetten çıkan ince, çiçekli, filiz yan palmetlere doğru ilerlemektedir. • MS 1.yy'dan 2. yy'a geçişte karşımıza çıkan diğer süsleme sarmaşık dallardır. İlk kez MS 100 civarında alınlıklarda kıvrık sarmaşık dal bezemeleri (<i>Efeuranken</i>) görülmektedir. • MS 140'dan itibaren ise çatı üzerinde ranke ve plasterler üzerinde sarmaşık dalı bezemeleri görülmektedir. • Plaster üzerinde ranke bezeme bu tipin erken evrelerinde sıklıkla kullanılmıştır ancak <i>meander</i> motifinin kullanıldığı örnekler azda olsa mevcuttur. • MS. 2.yy'ın ortalarına doğru ranke ile beraber plasterlerde yivler görülmektedir		• MS 50-150 • MS 1.yy.ın sonundan MS 2.yy.ın ilk yarısına kadar kullanılır.

			ancak alınlık üstündeki ranke devam etmektedir. Plasterde yiv bezeme ranke bezeme kadar çok sayıda günümüze ulaşmamış olması üretiminin az olduğunun veya daha az popüler olduğunun bir göstergesi olabilir. Ancak maliyeti rankeli plasterlere göre daha az olmalıdır	

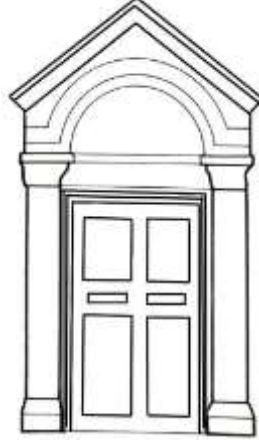
TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 4a	• Üçgen alınlıktır. • Üçgen çatılıdır ve alınlık altında ince ve düz pervazlıdır. • Aizanoi'da görülen en erken alınlık tipidir.	• Üçgen alınlıklı, üçgen çatılıdır. • Üçgen alınlığın üçgen çatısı MS 1.yy. başlarındaki erken örneklerde daha düz iken MS 1.yy. ortalarında tam üçgen çatı halini almıştır.	• Üçgen alınlıklarda da mezar stellerinde gördüğümüz genel süsleme şeması palmet şeklinde tepe akroteri ve yarım palmet şeklinde köşe akroterleri kompozisyonu görülmeye devam etmektedir. • Akroterler arasında veya köşe akroterlerinin iki yanında konumlandırılmış çiçekler, çarkıfelek motifleri ve rankeler mezar stellerinde takip edilen modayı aynı şekilde izlemektedir. • Alınlık altında bulunan basit pervaz üzerinde yazıtı bulunmaktadır. Bazı alınlıklarda yazıt alınlık çerçevesi içine veya üçgen çatı ve alınlık çerçevesi arasında kalan alana sıkıştırılarak yazılmıştır.		• MS 50-100 • MS 1.yy ortalarında MS 1.yy'ın sonuna kadar kullanılmıştır.

TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 4b	• Üçgen alınlıktır. • Üçgen çatılıdır ve alınlık altında lentosu bulunmaktadır. • Lento ranke bezemeli, fascialı veya yazıtlı olabilir.	• Üçgen alınlıklı, üçgen çatılıdır. • Alınlık altında lento bulunmaktadır.	• Üçgen alınlıklarda da mezar stellerinde gördüğümüz genel süsleme şeması palmet şeklinde tepe akroteri ve yarım palmet şeklinde köşe akroterleri kompozisyonu görülmeye devam etmektedir. • Akroterler arasında veya köşe akroterlerinin iki yanında konumlandırılmış çiçekler, çarkıfelek motifleri ve rankeler mezar stellerinde takip edilen modayı aynı şekilde izlemektedir. • Lento ve alınlık üzerinde görülen ranke motifi aynı formu takip etmektedir. • Flaviuslar Dönemi'nde ana ve yan dalların kılıf yapraklar ile sarılması bu dönemde artmış ve rankeler friz kuşaklarında sınırları zorlarcasına irileşmiştir. • Ranke ile birlikte lento üzerinde menader, 2 veya 3 fascia ve yazıtlı paneller de görülür.		• MS 50-100 - MS 1.yy.ın ikinci yarısında yoğun şekilde üretilmiştir ve MS 2.yy. başlarına kadar devam etmiştir

TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 4c	- Yalancı kapı - Plasterler ve alınlık ile birlikte Tip 4'ü oluşturan yapı elemanlarıdır.	- Dikdörtgen formludur. - Kapı dört veya altı panele ayrılmıştır.	- Aizanoi'da görülen kapı panelleri süsleme şeması farklı örnekler olmasına karşın genel olarak aynıdır. - Üstte sol panelde çiçek, sağda kilit; - Alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde veya üstünde kapı tokmağı görülmektedir. - Çiçekler 4-5-6 veya 8 yapraklıdır. - Kapı kilitleri daire şeklindedir ve ortasında deliği vardır. - Kapı dört veya altı panele ayrılır ve paneller arasında dar dikdörtgen panellerin bulunduğu örnekler de mevcuttur. - Kapı panelleri arasındaki dar dikdörtgen paneller MS 130'dan sonra ortaya çıkıyorsa yalancı kapılarda da görülen bu kompozisyon bu tipin MS 2.yy.ın ortalarına kadar da kullanıldığını göstermektedir.		MS 50-100

TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 5	- Suriye tipi alınlıklıdır. - Köşe plasterlidir. - Erken örneklerde üçgen alınlık üstünde sima ve kapı çerçevesi bulunmaz. - Kapı dört panele ayrılmıştır ve paneller arasında dar dikdörtgen paneller bulunmaktadır.	- Suriye tipi alınlıklıdır. - Dikdörtgen gövdelidir. - Köşe plasterlidir.	- Alınlıkta ortada palmet şeklinde yapılmış tepe akroteri ve yanlarda yarım palmet şeklinde köşe akroterler yapılmaya devam etmektedir. - Erken örneklerde, alınlıklarda tepe akroterinin her iki yanında yer alan ranke bezemesi uzun ve alçak dalgalar şeklinde işlenmiştir. Ancak kapı plasterlerine bakıldığında alınlık rankelerine oranla daha geniş, toplu, dairesel ve dalga formlu ranke bezemeleri kullanılmış olduğu görülmektedir. - Ranke üzerinde çiçekler erken dönemlerde sıkça görülmeyen süslemelerdir. MS 135'ten sonra alınlık üzerindeki yüzey, çiçekli ranke bezemeleriyle dolar. - Çiçekli ranke bezemeleri, MS 135'ten itibaren <i>akanthus</i> yapraklı ranke bezemeleri ile aynı gelişimi göstermektedir. - MS 2.yy ortalarında ise plasterler üzerindeki rankeler çerçeve içine alınmış, plaster başlıklar <i>akanthus</i> yapraklarıyla süslenmiştir. Bu çerçeveler hafif dışa bombelidir ve bu durum Antoninus Pius Dönemi'yle başlayan motiflerin kabartma yüksekliklerinin artmasıyla doğru orantılıdır. - MS 2.yy boyunca alınlık üzerindeki ranke süsleme kalıcı olmuş ancak plasterler üzerindeki süslemeler değişmiştir. - Hem simasız hem de simalı üçgen çatılı mezar stellerinde süsleme gelişimi aynı devam etmiştir. - MS 2.yy'ın ortalarından sonra plaster üzerinde yiv bezeme görülmeye başlamıştır. Bu bezeme mezar stelinin görüntüsünün mimari bir yapı gibi görünmesini sağlamaktadır. - Plaster başlıklar da çoğu zaman <i>akhantus</i> yapraklarıyla süslenmiş <i>korinth</i> başlıklarını anımsatmaktadır.		- MS 125-200 - MS 2.yy'ın ilk yarısından MS 3.yy'a kadar

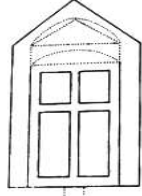
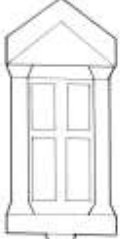
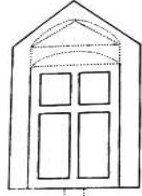
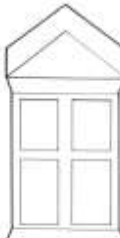
			• Bununla beraber MS 2.yy'ın sonlarına doğru Suriye tipi alınlık altında plaster başlık kalınlığında ve iki başlık arasında bir friz bloğu oluşmuştur. Bu friz bloğu üzerinde palmetler, girlandlar ve girland-<i>bukranion</i> dizisi genel olarak görülen süslemelerdendir. • Kapı panellerinde genel olarak Aizanitis Bölgesi'nde karakteristik şema kullanılmaktadır. Üst panellerde solda çiçek, sağda daire formlu kapı kilidi ve alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar stelleri için karakteristiktir. Ancak farklı kompozisyonların kullanıldığı örnekler de mevcuttur. <i>Aizanitis 3'</i>ün ortaya çıkışından kısa süre sonra yaklaşık olarak MS 2.yy'ın ortalarında kapı panellerinin diziliminde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Alt ve üst paneller arasında ve alt panellerin altında her iki tarafta dar uzun boş paneller yapılmaya başlanmıştır.		

TİP	TANIM	FORM	BEZEME	ÇİZİM	ÖNERİLEN TARİH
Aizanitis Tip 5a	• Suriye tipi alınlıklıdır. • Köşe plasterlidir. • Erken örneklerde üçgen alınlık üstünde sima ve kapı çerçevesi bulunmaz. • MS 2.yy ortalarında üçgen çatıya sima ve gövdeye kapı çerçevesi eklenmesiyle tip form olarak son halini alır. • Kapı dört panele ayrılmıştır ve paneller arasında dar dikdörtgen paneller bulunmaktadır.	• Suriye tipi alınlıklıdır. • Köşe plasterlidir. • MS 2.yy ortalarında üçgen çatıya sima ve gövdeye kapı çerçevesi eklenmiştir.	• Alınlıkta ortada palmet şeklinde yapılmış tepe akroteri ve yanlarda yarım palmet şeklinde köşe akroterler yapılmaya devam etmektedir. • Erken örneklerde, alınlıklarda tepe akroterinin her iki yanında yer alan ranke bezemesi uzun ve alçak dalgalar şeklinde işlenmiştir. Ancak kapı plasterlerine bakıldığında alınlık rankelerine oranla daha geniş, toplu, dairesel ve dalga formu ranke bezemeleri kullanılmış olduğu görülmektedir. • Ranke üzerinde çiçekler erken dönemlerde sıkça görülmeyen süslemelerdir. MS 135'ten sonra alınlık üzerindeki yüzey, çiçekli ranke bezemeleriyle dolar. • Çiçekli ranke bezemeleri, MS 135'ten itibaren <i>akanthus</i> yapraklı ranke bezemeleri ile aynı gelişimi göstermektedir. • MS 2.yy ortalarında ise plasterler üzerindeki rankeler çerçeve içine alınmış, plaster başlıklar <i>akanthus</i> yapraklarıyla süslenmiştir. Bu çerçeveler hafif dışa bombelidir ve bu durum Antoninus Pius Dönemi'yle başlayan motiflerin kabartma yüksekliklerinin artmasıyla doğru orantılıdır. • MS 2.yy boyunca alınlık üzerindeki ranke süsleme kalıcı olmuş ancak plasterler üzerindeki süslemeler değişmiştir. • Hem simasız hem de simalı üçgen çatılı mezar stellerinde süsleme gelişimi aynı devam etmiştir. • MS 2.yy'ın ortalarından sonra plaster üzerinde yiv bezeme görülmeye başlamıştır. Bu bezeme mezar stelinin görüntüsünün mimari bir yapı gibi görünmesini sağlamaktadır. • Plaster başlıklar da çoğu zaman <i>akhantus</i> yapraklarıyla süslenmiş <i>korinth</i> başlıklarını anımsatmaktadır.		• MS 150-200 • MS 2.yy'm ilk yarısından MS 3.yy'a kadar

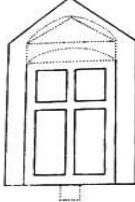
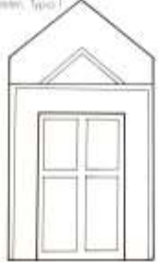
			• MS. 2.yy ortalarından sonra kapı üç <i>fascialı</i> bir çerçeve ile çevrelenmiş ve böylece kapı derinlik kazanmıştır • Bununla beraber MS 2.yy'ın sonlarına doğru Suriye tipi alınlık altında plaster başlık kalınlığında ve iki başlık arasında bir friz bloğu oluşmuştur. Bu friz bloğu üzerinde palmetler, gırlanlar ve gırlan-<i>bukranion</i> dizisi genel olarak görülen süslemelerdendir. • Kapı panellerinde genel olarak Aizanitis Bölgesi'nde karakteristik şema kullanılmaktadır. Üst panellerde solda çiçek, sağda daire formulu kapı kilidi ve alt panellerde her iki tarafta baklava dilimi içinde kapı tokmağı Aizanitis Bölgesi kapı biçimli mezar stelleri için karakteristiktir. Ancak farklı kompozisyonların kullanıldığı örnekler de mevcuttur. <i>Aizanitis 3</i>'ün ortaya çıkışından kısa süre sonra yaklaşık olarak MS 2.yy'ın ortalarında kapı panellerinin diziliminde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Alt ve üst paneller arasında ve alt panellerin altında her iki tarafta dar uzun boş paneller yapılmaya başlanmıştır. Kapının üç <i>fascialı</i> bir çerçeve ile derinlik kazandırılması ile birlikte ortaya çıkan bu stil, üstteki panellerin kare formunu alarak, alttaki panellerin uzun dikdörtgenlere dönüşmesiyle devam etmiştir.	

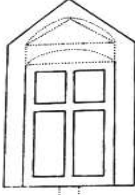
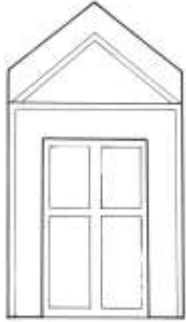
WAEKENS VE LOCHMAN'IN TİPOLOJİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

WAEKENS TİP C AİZANOİ 1A ve LOCHMAN TİP IA							
Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Kapı Tipi mezar stelidir. ▪ Üçgen alınıklıdır. ▪ Köşe plasteri vardır. ▪ Stelin altında zıvana bulunur. Aizanoi'un erken tipi önerisi getirilmiştir.	▪ Kapı Tipi mezar stelidir. ▪ Üçgen alınıklıdır. ▪ Köşe plasteri vardır. ▪ Stelin altında zıvana bulunur. ▪ Aizanoi'un erken tipi önerisi getirilmiştir. Lochman, Waelkens'in Tip IA önerisini aynı şekilde kabul etmiştir.	▪ Köşe plasterleri MS 150'lere kadar düzdür. ▪ MS. 150'lerde köşe plasterlerine kıvrık dal eklenir	▪ Köşe plasterlerine MS 70'lerde sarmaşık eklenir. ▪ Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım pamlet şeklinde düzenlenmiştir.	MS 1.yy-2.yy.	MS 75-150	Tip C	Waelkens Tip C 75-150 n.Ce
WAEKENS TİP C AİZANOİ 1B-LOCHMAN TİP IB							
Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Kapı Tipi mezar stelidir. ▪ Üçgen alınıklıdır. ▪ Köşe plasterleri sadeleşerek incelmıştır. ▪ Stelin altında zıvana bulunur	▪ Kapı Tipi mezar stelidir. ▪ Üçgen alınıklıdır. ▪ Köşe plasterleri sadeleşerek incelmıştır. ▪ Stelin altında zıvana bulunur. ▪ Lochman Waelkens'in Tip IB önerisini aynı şekilde kabul etmiştir.	▪ MS 150'lerde köşe plasteri kalker. ▪ Form sadeleşir.	▪ Köşe plasteri kalker, form sadeleşir ▪ Tepe akroteri palmet yan akroterler yarım pamlet şeklinde düzenlenmiştir.	MS 1.yy-2.yy.	MS 75-100	Tip C	Waelkens Tip C 75-100 n.Ce

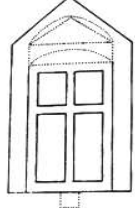
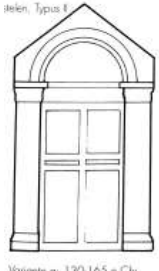
WAEKENS VA=TİP C AİZANOİ 2 ve LOCHMAN TİP Ia

Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Büyük boyutlu, üçgen alınlıklıdır. ▪ Kapı çevresinde üç yönde kapı çerçevesi vardır. ▪ Tip V'in en erken örneklerini temsil etmektedir.	▪ Üçgen çatılıdır. ▪ Üçgen alınlığı dardır. ▪ Kapının üç yönünde çerçevesi var. ▪ Kapı tipi naiskos stellerin erken örneklerini temsil etmektedir.	▪ Alınlıkta ranke görülmektedir. ▪ Kapı çerçevesinde rankeler bulunur. ▪ Ranke dalları: I) Erken dönemlerde sıkıca kıvrılır ve çiçekler cepheden işlenir. ii) Hadrianus Dönemi ortalarında rankelerdeki çiçekler cepheden yapılmamaya başlar. iii) Hadrianus Dönemi sonlarına doğru rankelere sarmaşık dallar girer. iv) MS. 130 ve sonrasında rankelere haşhaşlar dâhil olur.	▪ Alınlıkta rankeler vardır. ▪ Kapı çerçevesinde rankeler vardır. ▪ MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerin ortalarında cepheden işlenir. ▪ Erken örneklerde rankeler sıkıca kıvrılır. ▪ Kapı çerçevesinde rankeler MS 80'de kıvrık dallar şeklindedir veya ortalarında cepheden işlenmiş çiçekler vardır. ▪ MS. 90'a doğru dallar gevşedi, rankelere tomurcuklar ve haşhaşlar eklendi.	▪ MS 117-150'ler ▪ Erken Hadrianus Dönemi'nde başlar (MS 117-125'ler) ▪ Antoninus Pius Dönemi'nin ikinci yarısına (MS 150'lere) kadar devam eder.	MS 75-90	Tip C	Waelkens, Tip C Waelkens, Tip C

WAELEENS VB=TİP C AİZANOİ 3 ve LOCHMAN TİP İb

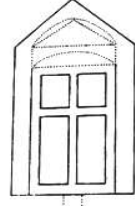
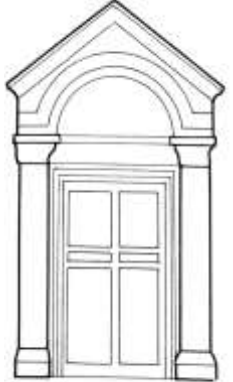
Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Büyük üçgen alınlıklıdır. ▪ Kapının üç yönde çerçevesi vardır. ▪ Bazı örnekleri çifte kapı steli olarak tek alınlık altında yapılmıştır.	▪ Üçgen çatılıdır. ▪ Üçgen alınlığı geniştir. ▪ Kapının üç yönünde çerçevesi var.	▪ Alınlıkta ranke süsleme yapılmıştır. ▪ Kapı çerçevesinde ranke yoktur. ▪ Maliyeti daha düşük olmakla birlikte halk arasında daha az popüler olmuştur.	▪ Alınlıkta rankeler vardır. ▪ Kapı çerçevesinde rankeler vardır. ▪ MS 70-85 arasında alınlık üzerinde dört ve beş yapraklı çiçekler rankelerinin ortalarında cepheden işlenir. ▪ Erken örneklerde rankeler sıkıca kıvrılır. ▪ Kapı çerçevesinde rankeler MS 80'de kıvrık dallar şeklindedir veya ortalarında cepheden işlenmiş çiçekler vardır. ▪ MS 90'a kadar dallar gevşedi, kaulis çanakları belirginleşti ve rankelere tomurcuklar ve haşhaşlar eklendi.	▪ MS 117'ler-150'ler ▪ Erken Hadrianus Dönemi'nde başlar ▪ Antoninus Pius Dönemi'nin ikinci yarısına kadar devam eder.	MS 85-130	Tip C	Variante b: 85-130 n. Chi

WAEKENS VIA=TİP C AİZANOİ 4a- VIA=TİP C AİZANOİ 6a ve LOCHMAN TİP IIa

Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
- Üçgen çatılı - Suriye tipi alınlıklı - Alınlığı taşıyan iki yanda plasterli - Bazı erken örneklerde alınlığı taşıyan plasterler yerine halen Tip V'deki gibi kapı çerçevesi vardır.	- Üçgen çatılı - Suriye tipi alınlıklı - Alınlığı taşıyan plasterler ranke veya yiv bezemeli - Üst ve alt kapı panelleri arasında dar panelli - Lochman VIA=Tip C Aizanoi 4a ve VIA=Tip C Aizanoi 6a'yı Tip IIa altında tek tipte değerlendirmiştir.	- Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. - Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından, MS 3.yy'a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. - Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. - Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri MS 2.yy'ın ortalarından sonra kaybolur. - Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. - Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. - Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır - Bazı örneklerde Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav kesintisiz yapılı ve doğrudan Suriye tipi alınlığı oluşturur. - VIA=TİP C AİZANOİ 4a'da Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli	- Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. - Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal kullanılır. - Rankeler gevşektir ve kaulis çanakları belirgindir. Sarmaşık yaprak, tomurcuk ve haşhaşlar MS 140 sonrasında ortaya çıkar. - Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. - Üçgen alınlık	- VIA=TİP C AİZANOİ 4a MS 130'lar-MS. 3.yy. Hadrian Dönemi'nin son yıllarında (MS 130'lar) üretime başlamış-MS.3.yy kadar devam etmiştir. - VIA=TİP C AİZANOİ 6a MS.138-160'lar. Antoninus Pius Dönemi'nde üretim başlar. Stellerin çoğu Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına tarihlenir. Sonrasında çok az kullanılmıştır.	MS 130-165	Tip C	Stelen, Typus I Variante a. 130-165 n.Chr.

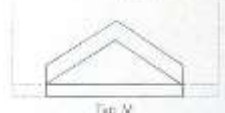
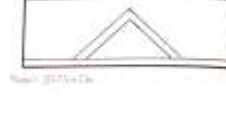

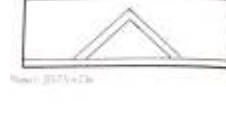

		plasterler bulunur. ▪ VIA=TIP C AIZANOİ 6a'da Stel kenarlarında alınlığı taşıyan yivli plasterler bulunur. ▪ Bazı erken örneklerde alınlığı taşıyan plasterler yerine halen Tip V'deki gibi kapı çerçevesi vardır.	içinde Suriye tipi alınlık bulunur. ▪ Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. ▪ Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır. ▪ Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler bulunur.				

WAEKENS VIA=TİP C AİZANOİ 4b- VIA=TİP C AİZANOİ 6b ve LOCHMAN TİP IIb

Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Simalı üçgen çatılı ▪ Suriye tipi alınlıklı. ▪ Rankeli plasterleri olan kapı tipi mezar steli. ▪ Bu tiplerdeki bazı steller çifte veya üçlü kapı steli şeklindedir.	▪ Simalı üçgen çatılı ▪ Suriye tipi alınlıklı ▪ Alınlığı taşıyan plasterler ranke veya yiv bezemeli. ▪ Kapı çerçevesi profilidir. ▪ Üst ve alt kapı panelleri arasında dar panellidir. ▪ Lochman VIA=Tip C Aizanoi 4b ve VIA=Tip C Aizanoi 6b'yi Tip IIb altında tek tipte değerlendirmiştir.	▪ Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. ▪ Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri Antoninus Pius Dönemi'nin başından (MS138-161), MS 3.yy'a kadar olan dönemde sarmaşık dal motifine dönüşmüştür. ▪ Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. ▪ VIA=TİP C AİZANOİ 4b'da Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler bulunur. ▪ VIA=TİP C AİZANOİ 6b'da Stel kenarlarında alınlığı taşıyan yivli plasterler bulunur. ▪ Bazı erken örneklerinde rankeli plasterler bezeme bir çerçeve içindedir. ▪ Rankeli plasterlere daha sonra haşhaşlar eklenmiştir.	▪ Üçgen alınlık ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleriyle süslenmiştir. ▪ Üçgen alınlık sima profilidir ve sima rankesi MS 140/45'ten sonra ranke ortalarında üç farklı bezeme (tohum,çiçek tomurcuk,) kullanılarak yapılmıştır. ▪ Üçgen alınlıktaki ranke ve kıvrık dal-çiçek motifleri MS 145-170 arasında sarmaşık dal motifiyle birlikte kullanılır. ▪ Rankeler gevşektir ve kaulis çanakları belirgindir. Sarmaşık yaprak, tomurcuk ve	▪ VIA=TİP C AİZANOİ 4b MS130'lar-MS175/200 ▪ Orta veya Geç Hadrian Dönemi'nin başlangıcından kısa bir süre sonra ortaya çıktığı belirtilmektedir (Ms 130'lar) ▪ Bu tip Antoninus Pius Dönemi'nde (MS 138-161) oldukça popüler olmuştur. ▪ MS 2.yy'ın üçüncü çeyreğinden (MS150-175'ler) sonra sıkça üretilmiştir. ▪ MS 130'lar-MS 175/200'ler ▪ Bu tip MS 2.yy'ın son çeyreğine (MS 175-200) kadar devam etmiştir. ▪ VIA=TİP C AİZANOİ 6b MS 150'ler-200'ler ▪ MS 2. yy'ın ortalarından sonra başlar.	▪ MS 145-200/20	TİP C	Variante b: 145/200/20 n.Chr.

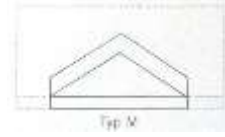
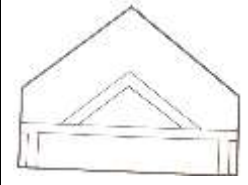
			haşhaşlar MS 140 sonrasında ortaya çıkar. ▪ Üçgen alınlığın iki yanında yarım palmet şeklinde yapılmış köşe akroterleri bulunur. ▪ Üçgen alınlık içinde Suriye tipi alınlık bulunur. ▪ Suriye tipi alınlık altında bir arşitrav bulunur. ▪ Bu arşitrav plasterler tarafından taşınır ▪ Stel kenarlarında alınlığı taşıyan rankeli plasterler veya yivli plasterler bulunur.				

WAEKENS IVA=TİP M AİZANOİ 1 ve LOCHMAN I. II. ve III. EVRE

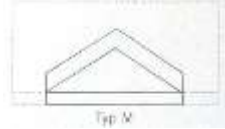
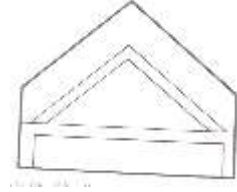
Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Küçük üçgen alınlıklıdır. ▪ Alınlık altında basit korniş bulunur. ▪ Erken örneklerde alınlık üstü dikdörtgen formludur. ▪ Üçgen çatı formu hızlı gelişmiştir. ▪ Alınlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır.	▪ Küçük üçgen alınlıklıdır. ▪ Alınlık altında basit korniş bulunur. ▪ Erken örneklerde alınlık üstü dikdörtgen formludur ve üçgen çatı formu hızlı gelişmiştir. ▪ Alınlık altındaki ince silme üzerinde genellikle yazıtı bulunmaktadır.	▪ Erken örneklerde üçgen alınlığın iki yanında rozetler yer alır. ▪ Alınlıkta Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş, ▪ Lento üzerine yapılan ranke süslemeler alınlıkları zenginleştirmişti. ▪ MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar veya çiçekler görülmeye başlar. ▪ Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar vardır.	▪ Alınlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür. ▪ MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder.	▪ MS 1.yy.sonu-100'ler. ▪ (MS. 1.yy sonu -2.yy. başları) Alınlık tipi MS 2.yy başlarına kadar kullanılmıştır.	▪ I. Evre MS 20-75. ▪ II. Evre MS 60-85. ▪ III. Evre MS 75-85.		

WAEKENS IVB=TİP M AİZANOİ 2-3-4 ve LOCHMAN IV. EVRE

Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
▪ Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli alınlığıdır. ▪ Tip M Aizanoi 2'de lento üzerinde bulunan fascia sayısı üçtür. ▪ Tip M Aizanoi 3'de lento üzerinde bulunan fascia sayısı ikidir. ▪ Tip M Aizanoi 4'de lento üzerinde yazıt bulunur.	▪ Küçük, üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli alınlığıdır.	▪ Erken örneklerde üçgen alınlığın iki yanında rozetler yer alır. ▪ Alınlıklarda sade kıvrık dallar vardır. ▪ Alınlıkta Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş, ▪ Lento üzerine yapılan ranke süslemeler alınlıkları zenginleştirmiştir. ▪ MS 130 sonrasında rozet yerine kıvrık dalların taşıdığı büyük yapraklar veya çiçekler görülmeye başlar. ▪ Hadrianus Dönemi'nin ikinci yarısında Kıvrık dallar, yapraklar ve dört yapraklı çiçeklerle süslenmiş çiçeklerle beraber sarmaşık yapraklar ve haşhaşlar vardır.	▪ Küçük üçgen alınlık altında basit korniş vardır. ▪ Bazı örneklerde korniş altındaki lento üzerinde 2 veya 3 fascia veya ranke bezeme bulunur. ▪ Alınlık altındaki ince silmede, fascialar üzerinde veya alınlık altındaki boş bırakılan dikdörtgen panel üzerinde yazıt bulunmaktadır. ▪ Alınlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür. ▪ MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. ▪ MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar. ▪ Kaulis çanakları oluşmaya başlar	▪ Tip M Aizanoi 2 MS 1.yy. sonu-MS. 138-140'lar. Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanımı devam etmiştir. ▪ Tip M Aizanoi 3 MS. 2.yy-MS 150'ler. Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yıllarına kadar kullanımı devam etmiştir. ▪ Tip M Aizanoi 4 MS. 2.yy.	MS 80-90		

WAEKENS IVB=TİP M AİZANOİ 5 ve LOCHMAN V. EVRE

Form		Bezeme		Tarih		Çizim	
Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman	Waelkens	Lochman
Geniş üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli alınlığıdır.	Geniş üçgen alınlıklı, alt kısmında kornişli, mezar steli alınlığıdır.	- Alınlıkta ve lentoda ranke motifi vardır. - Lento MS 130 sonrasında <i>kyma recta</i> profiline dönüşmektedir. - Lento üzerinde ranke motifi görülür.	- Alınlık simasında MS 80/85 te kıvrık dallar görülür. - MS 85'in hemen öncesinde ranke görülmeye başlar ve MS 85 yılı sonlarına kadar devam eder. - MS 90 sonrasında sarmaşık yapraklar görülmeye başlar. - MS1.yy ise alınlık üzerinde sarmaşık dallar vardır. - Kaulis çanakları oluşmaya başlar	- MS. 100/125-MS 150'ler. - MS 2.ilk çeyreği üretim başlar - Antoninus Pius Dönemi'nin ilk yarısına (MS 150'ler) kadar devam etmektedir. - Tip IVE yine aynı tarihlerde de kullanılmış olan Tip IVA ve IVB'ye göre daha maliyetli olup zengin kesime hitap etmiş olmalıdır	MS 85-100		

LOCHMAN TİPLERİN KRONOLOJİK OLARAK ORTAYA ÇIKIŞI

MS 1.yy başları/MS 20-75	MS 60-85	MS 1.yy sonları 80-100	MS 1.yy sonu 2.yy ortaları/ MS 75-100/150	MS 2.yy ortaları/ MS 130/160'lar	MS 2.yy ortaları/3.yy başları MS 145-200/20
Alınlık Evre I	Alınlık Evre II Evre III	Alınlık Evre IV Evre V Waelkens Tip IB TİP Ia	Waelkens TİP IA TİP Ib	TİP IIa	TİP IIb

LOCHMAN'IN TIPOLOJISINE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

ALINLIKLARDA SİMA ÜZERİNDE RANKE BEZEMESİ	ALINLIK VE NAİSKOS TİPİ STELLERDE SİMA ÜZERİNDE RANKE BEZEMESİ	TİP Ia VE TİP Ib 'DE SİMA ÜZERİNDE RANKE BEZEMESİ	LENTO ÜZERİNDE RANKE BEZEMESİ	KAPI ÇERÇEVESİNDE RANKE BEZEMESİ

MS 85'İN HEMEN ÖNCESİNDE

MS 85 CİVARI

MS 85 SONRASI

MS 80-85

MS 85

MS 90-140

MS 90-165

MS 70-85

MS 70-85

MS 140/45

MS 100

MS 135

MS 135

MS 140/45

MS 80

MS 80/85

MS 80/90

MS 145

MS 145/70

MS 170/80

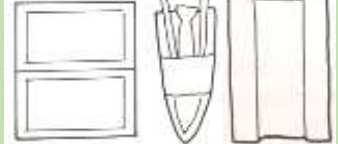

MS 175/200

LOCHMAN'IN TIPOLOJISINE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

ROZET	KANTAROS	KALKAN	ÇELENK	GİRLAND
MS 120/30-170	MS 130	MS 140'TA BAŞLAR MS ERKEN 3.YY'A KADAR GÖRÜLÜR.	MS 1.YY-MS 160/70'DE ÇELENK ŞEKLİNDE VE DAHASONRA GİRLAND ŞEKLİNİ ALIR.	MS 1.YY-MS 160/70'DE ÇELENK ŞEKLİNDE VE DAHASONRA GİRLAND ŞEKLİNİ ALIR.

KARTAL	KARTAL	OBJELER	BÜSTLER	İNSAN FİGÜRLERİ
MS 1.YY'DAN İTİBAREN KULLANILIYOR CEPHEDEN BETİMLEMEKLER ERKEN ÖRNEKLERDİR PROFİLDEN BETİMLEME MS 140/50'DE BAŞLIYOR	MS 1.YY'DAN BERİ KULLANILIYOR	MS 130'DAN İTİBAREN GÖRÜLÜR YAZI TAKIMLARI VE RULOLAR	MS 140'TAN İTİBAREN GÖRÜLMEMEYE BAŞLAR VE MS 230/50'LERE KADAR DEVAM EDER	MS 160/70'TEN İTİBAREN TAM İNSAN FİGÜRLERİ GÖRÜLÜR VE MS 4.YY'IN BAŞINA KADAR DEVAM EDER
MS 160'DAN İTİBAREN PENÇELERİ ALTINDA TAVŞAN GÖRÜLÜR	PROFİLDEN VE KARŞILIKLI YAPILAN BETİMLEMELER İLE PENÇELERİ ALTINDAKİ TAVŞANLAR ve BOĞALAR MS 160'TAN İTİBAREN GÖRÜLÜR			
	BOĞA VE BOĞA BAŞLARI MS 200'LERE KADAR KULLANILIR			

LOCHMAN'IN TIPOLOJISINE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

MS 70-85'LER	MS 90'LARDAN İTİBAREN	MS 130'LARDAN İTİBAREN	MS 140'LAR SONRASI	MS 145'LER SONRASI	MS 160'LAR VE SONRASI
• TİP I'IN ALINLIK SİMASINDA GEVŞEK RANKE BEZEME MS 85'LERE KADAR SIKLAŞIR • ALINLIK VE NAİSKOS STELLERDE SİMA ÜZERİNDE KIVRIK DALLAR GÖRÜLÜR • ALINLIK SİMASI ÜZERİNDE RANKE BEZEMESİ GÖRÜLÜR VE TOMURCUK DALLAR MS 85 YILININ SONLARINA DOĞRU TOMURCUKLU RANKELERE DÖNÜŞÜR. • ERKEN ÖRNEKLERDE ALINLIKTAKİ TEPE AKROTERİNİN İKİ YANINDAN ÇIKAN DALLAR İNCEDİR. • RANKELERE ÇİÇEKLER CEPHEDEN YAPILIR • KAPI ÇERÇEVESİ ÜZERİNDE KIVRIK DALLAR VARDIR ANCAK MS 85'İN SONLARINA KADAR SIKI RANKELE CEPHEDEN YAPILMIŞ ÇİÇEKLER VE TOMURCUKLAR EKLENEREK KULLANILMIŞTIR.	• ALINLIK SİMASI ÜZERİNDEKİ KIVRIK DALLARA SARMAŞIK YAPRAKLAR EKLENİYOR • KAPI ÇERÇEVESİ ÜZERİNDEKİ RANKE TOHUM, TOMURCUK, ÇİÇEK ŞEKLİNDE BİR DİZİLİM GÖSTERİR.	• SURIYE TİPİ ALINLIK ORTAYA ÇIKAR • KAPI PANELLERİNDE VE ALINLIKLARDA ROZET İŞLENMEYE BAŞLAR • ÜST VE ALT KAPI PANELLERİ ARASINDA İNCE SİLMELER ORTAYA ÇIKAR • LENTO ÜZERİNDE RANKE BEZEMEDE KAULİS ÇANAKLARI BELİRGİNLEŞİR • BAZI ÖRNEKLERDE DALLAR KALINLAŞIR • ASMADALLARI GÖRÜLMEMEYE BAŞLANIR.	• ALINLIKTA KALKAN FİGÜRÜ GÖRÜLÜR • ALINLIKTA BÜSTLER YAPILMAYA BAŞLAR • LENTO ÜZERİNDEKİ RANKEDE DALLAR KALINLAŞIR VE TOMURCUKLAR ORTAYA ÇIKAR.	• TİP IIb'DE ALINLIK SİMASI YAPILMAYA BAŞLANIR VE KAPI ÇERÇEVESİ OLUŞUR. • ALINLIKTA KARTALLAR CEPHEDEN YAPILIR. • RANKE BEZEMEDE HAŞHAŞLAR ORTAYA ÇIKAR VE AYNI DÖNEMDE SARMAŞIK YAPRAKLI DALLAR İLE BİRLİKTE KULLANILIR. • ALINLIKLARIN ÜST KISMINDA KANTAROSLAR VE KANTAROSTAN ÇIKAN SARMAŞIKLAR GÖRÜLÜR. • ALINLIĞIN İKİ KÖŞESİNDE İSE YUNUSLAR BULUNMAKTADIR.	• KAPI ÇERÇEVESİ ÜZERİNDEKİ RANKE AĞIRLAŞIR VE DALLAR KALINLAŞMAYA BAŞLAR. • RANKE BANDI DARALIR • PLASTERLERDE ÇERÇEVE İÇİNDE RANKE BANDI GÖRÜLÜR. • İNSAN FİGÜRLERİ YAPILMAYA BAŞLAR. • ASLANLAR VE KARTALLARIN PENÇELERİ ALTINDA TAVŞAN FİGÜRLERİ GÖRÜLÜR. • ÇELENKLER VE GİRLANLARIN KULLANIMI BAŞLAR. •

WAEKENS TİPOLOJİSİNİN KRONOLOJİK DİZİLİMİ

MS 1-100'ler	MS 2. yy	Ms. 1.yy. sonu-MS.140'lar	MS. 100/125-150'ler	MS 117-150'ler	MS 1.yy./ve sonu-150'ler	MS. 100'ler-160'lar	MS 130'lar-175/200	MS 138-140'lar	MS 138'ler- 200'ler	MS 150'ler-200'ler
Tip IA TİP IB TİP IIA TİP IIB	Tip I TİP IIA TİP IIB	TİP IVB	TİP IVE	TİP V TİP VA TİP VB	TİP III TİP IVA TİP IVC TİP IVD	TİP IV	TİP VI TİP VIA TİP VIB TİP VIC	TİP VIIA	TİP VII	TİP VIIB

WAELEKENS'İN TİPOLOJİSİNE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU(HAZIRLAYAN PROF. Dr. Elif ÖZER 25.03.2018)

RANKELE RDE ÇİÇEKLER CEPHEDE N YAPILMASI/CEPHE DEN YAPILMASI	DEFNE ÇELENĞİ	SURİYE TİPİ ALINLIK ALTINDA ARŞİTRAV	SURİYE TİPİ ALINLIĞI N KEMER ARŞİTRAVI ÜZERİNDE ÇİÇEK, HAŞHAŞLAR İLE BEZENMİŞ KIVRIK DALLAR	RANKELE RE VE DİĞER ALANLAR A SARMAŞIK EKLENMESİ	SURİYE TİPİ ALINLIK	ALINLIK TA ROZETLER	KIVRIK DALLARI N TAŞIĞI BÜYÜK YAPRAKLAR ÇİÇEKLER, HAŞHAŞLAR	ÜÇGEN ALINLIĞI N İKİ YANINDA YARIM PALMET ŞEKLİNDE KÖŞE AKROTERR	ÜÇGEN ALINLIĞI N İKİ YANINA ROZET/ÇİÇEK İŞLENMESİ	HAŞHAŞLAR	YİVLİ KÖŞE PLASTER	LENTODA KYMA RECTA PROFİLİ
HADRİANUS DÖNEMİ BAŞINDA (MS 117'LERDEN İTİBAREN) CEPHEDE N HADRİANUS DÖNEMİ ORTALARINDA (MS 127/130'LAR) CEPHEDE N YAPILMAZ.	ÜÇGEN ALINLIK LI SURİYE TİPİ STELLERDE ALINLIK İÇİNDE MS. 130'LARDA BAŞLAR VE DEVAM EDER	ANTONİNLER DÖNEMİ BAŞINDA (MS 138'LERDEN İTİBAREN). BAŞLAR	MS. 130'LARDA BAŞLAR	HADRİANUS DÖNEMİ SONLARINDA (135'LER SONRASI) BAŞLAR	MS 100'LERDEN SONRA	MS 130'LARA KADAR İŞLENİR AMA SONRA ALINLIĞA KIVRIK DALLARIN TAŞIDIĞI BÜYÜK YAPRAKLAR, ÇİÇEKLER VE HAŞHAŞLAR GÖRÜLMÜŞ BAŞLAR (TİP IV)	MS 130'LARDA BAŞLAR	MS 138'LERDE BAŞLAR-150'LERDE KAYBOLUR	PALMETLER MS 150'LERDEN İTİBAREN İŞLENMEYEN BAŞLAR	MS 127/130'LAR BAŞLAR	ERKEN ANTONİNER (MS 138'LER VE SONRASI) İŞLENMEYEN BAŞLAR	MS 130 SONRASINDA BAŞLAR

WAEKENS'İN TIPOLOJİSİNE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU(HAZIRLAYAN PROF. Dr. Elif ÖZER 25.03.2018)

MS 100'LER	MS 117'LERDEN İTİBAREN	MS 130'LARA KADAR	MS 130'LARDAN İTİBAREN	MS 135'LER SONRASI	(MS 138'LER SONRASI	MS 150'LER
• SURİYE TİPİ ALINLIK BAŞLAR	• RANKELERE ÇİÇEKLER CEPHEDEDEN YAPILIR	• ALINLIKTA ROZETLER	• RANKELERDEKİ ÇİÇEKLER CEPHEDEDEN YAPILMAMAYA BAŞLAR • HAŞHAŞLAR İŞLENMEYE BAŞLAR • ALINLIKTA ROZETLE YERİNE KIVRIK DALLARIN TAŞIDIĞI BÜYÜK YAPRAKLAR, ÇİÇEKLER VE HAŞHAŞLAR BAŞLAR • KIVRIK DALLARIN TAŞIĞI BÜYÜK YAPRAKLAR ÇİÇEKLER İŞLENMEYE BAŞLAR • LENTODA KYMA RECTA PROFİLİ • DEFNE ÇELENĞİ • SURİYE TİPİ ALINLIĞIN KEMER ARŞİTRAVI ÜZERİNDE ÇİÇEK, HAŞHAŞLAR İLE BEZENMİŞ KIVRIK DALLAR	• RANKELERE VE DİĞER ALANLARA SARMAŞIK EKLENMESİ	• ÜÇGEN ALINLIĞIN İKİ YANINDA YARIM PALMET ŞEKLİNDE KÖŞE AKROTER • YİVLİ KÖŞE PLASTER • SURİYE TİPİ ALINLIK ALTINDA ARŞİTRAV	• ÜÇGEN ALINLIĞIN İKİ YANINDA YARIM PALMET ŞEKLİNDE KÖŞE AKROTER KAYBOLUR VE YERİNE ROZET/ÇİÇEK İŞLENMESİ

ÖNERDİĞİMİZ TİPOLOJİNİN KRONOLOJİK DİZİLİMİ

MÖ 2.yy-1.yy MS 1.yy	MÖ 1.yy ortası	MS 1.yy sonları MS 50-100	MS 1.yy sonu 2.yy ortaları/ MS 50-100/150	MS 2.yy 1. Çeyreğinden sonra/3.yy başları MS 125-200
Aizanitis Tip 1	Aizanitis Tip 2	Aizanitis Tip 4a Aizanitis Tip 4b Aizanitis Tip 4c	Aizanitis Tip 3 Aizanitis Tip 3a Aizanitis Tip 4	Aizanitis Tip 5 Aizanitis Tip 5a

ÖNERDİĞİMİZ TIPOLOJİYE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

İNSAN FİĞÜRLERİ

ELLER

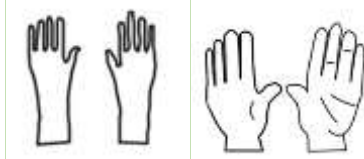
KADINLAR

ERKEKLER

MS. 50 VE SONRASI

MS 2.YY'INBAŞLARI

MS 2.YY'DAN İTİBAREN

HAYVANLAR

KUŞ

ASLAN

BOĞA (BUKEPHALİON)

YUNUS

MÖ. 1.YY-MS 50-200

MS 50-200

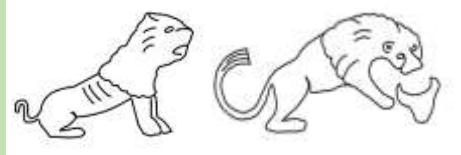
MS 2.YY SONLARINA DOĞRU

MS 50-200

KARTALLAR MS 2.YY'ın İLK ÇEYREĞİNDEN SONRA SIK GÖRÜLÜR

MS 1.YY'ın İLK ÇEYREĞİNDEN SONRA ÇİFTE STELLERDE DİŞİ-ERKEK ASLAN GÖRÜLÜR

ALINLIK KÖŞELERİNDE

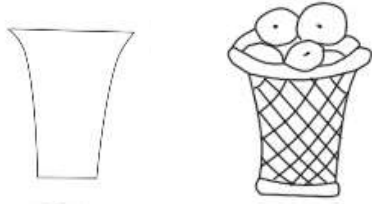

ÖNERDİĞİMİZ TIPOLOJİYE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

KAP FORMLARI

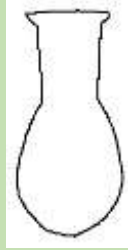
KALATHOS

MÖ 1.YY'DA VE MS 50'DE KALATHOSLAR BOŞKEN
MS 2.YY BAŞLARINDAN İTİBAREN DOLU VE SEPET
FORMUNDA

UNGUENTARIUM

MS 100

MS 150

AMPHORA

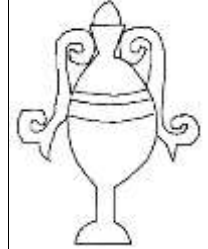
MS 50

MS 1.YY'ın SON
ÇEYR

MS 2.YY

SABAN

MS 50-100

HİPOCAMPUS

MS 50-150

MEDUSA

MS 50-200

ÇARKIFELEK

MS 50-200

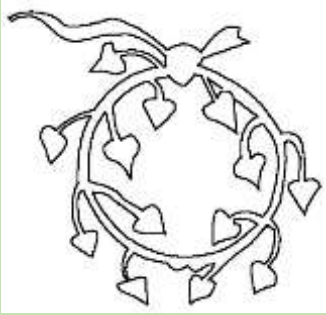

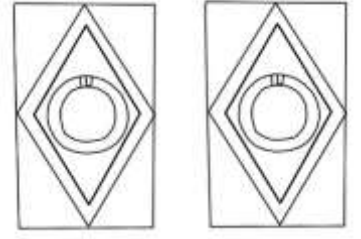

PELTA

MS 1.YY SONRASI

ÖNERDİĞİMİZ TIPOLOJİYE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

ÇELENK	TARAK	AYNA	KİLİT AYNASI	BAKLAVA DİLİMİ-KAPI TOKMAĞI
MÖ 2.YY-MS 2.YY	MÖ 1.YY-MS 1.YY ORTALARINA KADAR	MS 2.YY'İN İLK ÇEYREĞİNDEN SONRA	MS 50-200	MS 50-200

ÖNERDİĞİMİZ TİPOLOJİYE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

DEFNE ÇELENGİ	ALINLIK ORTASINDA ÇİÇEKLER	YÜKSEK ALINLIKTA PALMETLER ARASINDA ÇİÇEKLER	PLASTERLERİN ORTAYA ÇIKIŞI VE PLASTERLER ÜZERİNDE RANKE BEZEME	KAPI ÇERÇEVESİNDE VE ALINLIK ÜSTÜNDE RANKE BEZEME	KAPI ÇERÇEVESİNDE VE ALINLIK ÜSTÜNDE SARMAŞIK BEZEME	SURİYE TİPİ ALINLIK	RANKELERDE ÇİÇEKLERİN GÖRÜLMESİ	PLASTERLER ÜZERİNDEKİ RANKELERİN ÇERÇEVE İÇİNE ALINMASI	SURİYE TİPİ ALINLIK ALTINDA FRİZ KUŞAĞI	YİVLİ PLASTERLER
MÖ 2. YY.DA GÖVDE ÜZERİNDE GÖRÜLMEME BAŞLAR VE ÜÇGEN ALINLIKLI SURİYE TİPİ STELLERDE ALINLIK İÇİNDE MS. 2.YY'DA DA DEVAM EDER	MS 1.YY.DA TİP 1 İLE BİRLİKTE GÖRÜLMEME BAŞLAMIŞTIR. MS 2.YY ORTALARINA KADAR GENEL OLARAK DÖRT YAPRAKLI ÇİÇEKLER ALINLIK ORTASINDA GÖRÜLÜR.	MS 1.YY SONLARINDA ÇİÇEKLER GÖRÜLÜR VE HEMEN SONRASINDA TEPE AKROTHERİNİN İKİ YANINDAN ÇIKAN KIVRIK DALLAR GÖRÜLÜR.	TİP 3a İLE BİRLİKTE MS. 1.YY SONLARINDA GÖRÜLÜR.	TİP 5 İLE BİRLİKTE MS 80 CİVARINDA BASİT KIVRIK DALLAR ŞEKLİNDE BAŞLAR	MS 1.YY ORTALARINDA GÖRÜLÜR.	MS 2.YY.IN İLK ÇEYREĞİNDE SONRA YAKLAŞIK OLARAK MS 125 SONRASINDA GÖRÜLMEME BAŞLAR.	MS 130 SONRASINDA TİP 5 İLE BİRLİKTE GÖRÜLÜR.	MS 2.YY ORTALARINDA ANTONİNUS PİUS DÖNEMİ'YLE KABARTMALAR YÜKSELMEME BAŞLAR.	MS 2.YY'IN SONLARINA DOĞRU PLAMET, GİRLAN D-BUKRAN İON DİZİSİ GÖRÜLÜR.	TİP 4, 5 VE 5a İLE BİRLİKTE MS 1.YY.IN ORTALARINDAN SONRA GÖRÜLÜR.

ÖNERDİĞİMİZ TIPOLOJİYE GÖRE BEZEMELERİN KARŞIMIZA ÇIKTIĞI TARİHLER VE BEZEMELER TABLOSU

MÖ 2.YY-MS 1.YY	MÖ 50'LER	MS 50'LER	MS 100'LER	MS 125'LERDEN İTİBAREN	MS 150'LER SONRASI
• TİP 1 ORTAYA ÇIKAR • GÖVDE ÜZERİNDE DEFNE ÇELENKLERİ GÖRÜLÜR. ÜÇGEN ALINLIK ÜSTÜNDE ÜÇGEN ÇATI YÜKSEK TUTULMUŞTUR VE BU ALANDA TEPE AKROTERİ OLARAK AÇIK PALMET VE KÖŞE AKROTERLERİ OLARAK YARIM PALMETLER YAPILMIŞTIR.	• TİP 1 VE TİP 2 KULLANILIR • TEPE VE KÖŞE AKROTERLERİ ÇIKINTILI YAPILIR ALINLIKTA DÖRT YAPRAKLI ÇİÇEKLER GÖRÜLÜR	• KAPI BİÇİMİ ORTAYA ÇIKMIŞTIR. • KAPI PANEL ŞEMASI GENEL OLARAK ÜSTTE SOL PANELDE ÇİÇEK, SAĞDA KİLİT; ALT PANELLERDE HER İKİ TARAFTA BAKLAVA DİLİMİ İÇİNDE VEYA ÜSTÜNDE KAPI TOKMAĞI ŞEKLİNDEDİR. TİP 3, TİP 4, 4a VE 4b ORTAYA ÇIKAR	• ALINLIKTA PALMETLER ARASINDA ÇİÇEKLER VE TEPE AKROTERİNİN İKİ YANINDA KIVRIK DALLAR ORTAYA ÇIKAR. • KAPI ÇERÇEVESİ PLASTERE DÖNÜŞÜR. • KALINLAŞAN PLASTERLER ÜZERİNDE RANKE MOTİFİ YAPILIR. • ALINLIKLARDA KIVRIK SARMAŞIK DAL BEZEMELERİ (<i>EFEURANKEN</i>) GÖRÜLMEKTEDİR. ANA VE YAN DALLARIN KILIF YAPRAKLAR İLE SARILMASI ARTMIŞ VE RANKELER FRİZ KUŞAKLARINDA SINIRLARI ZORLARCASINA İRİLEŞMİŞTİR.	• SURIYE TİPİ ALINLIK ORTAYA ÇIKAR • ÜST VE ALT KAPI PANELLERİ ARASINDA DAR DİKDÖRTGEN PANELLER GÖRÜLÜR. • TEPE AKROTERİNİN HER İKİ YANINDA YER ALAN RANKE BEZEMESİ UZUN VE ALÇAK DALGALAR ŞEKLİNDE İŞLENMİŞTİR. • ALINLIK ÜZERİNDEKİ YÜZEY, ÇİÇEKLİ RANKE BEZEMELERİYLE DOLAR.	• TİP 5a'DA ALINLIK ÜSTÜ SİMASI YAPILMAYA BAŞLANIR VE KAPI ÇERÇEVESİ OLUŞUR. • HEM ÇATI ÜZERİNDE HEM DE RANKE VE PLASTERLERDE SARMAŞIK DALI BEZEMELERİ GÖRÜLMEKTEDİR. • RANKE İLE BERABER PLASTERLERDE YİVLER GÖRÜLMEKTEDİR ANCAK ALINLIK ÜSTÜNDEKİ RANKE DEVAM ETMEKTEDİR. • PLASTERLER ÜZERİNDEKİ RANKELER ÇERÇEVE İÇİNE ALINMIŞ VE HAFİF DİŞA BOMBELİ İŞLENMİŞTİR. • PLASTER BAŞLIKLAR <i>AKHANTUS</i> YAPRAKLARIYLA SÜSLENMİŞ <i>KORİNTH</i> BAŞLIKLARINI ANIMSATIR. • SURIYE TİPİ ALINLIK ALTINDA FRİZ BLOĞU OLUŞMUŞTUR. FRİZ BLOĞU PALMETLER, GİRLANGLAR VE GİRLAND-<i>BUKRANİON</i> SÜSLEMELİDİR.

A

Aizanitis, 2, i, ii, iii, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 36, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 49, 55, 56, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 81, 82, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 110, 112, 117, 121, 123, 124, 127, 128, 131, 132, 134, 136, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 159, 162, 163, 164, 166, 167, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 396, 397, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 426, 447, 472

Aizanoi, i, ii, iii, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 103, 105, 110, 115, 116, 117, 119, 123, 127, 137, 140, 141, 148, 149, 154, 155, 159, 160, 166, 170, 171, 172, 173, 176, 178, 182, 184, 185, 194, 197, 201, 206, 290, 293, 309, 317, 341, 342, 355, 356, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 400, 407, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 418, 421, 423, 428, 431, 433, 436, 472

amphora, 88, 141, 148, 149, 174, 186, 207, 210, 241, 253, 323, 375

Antonius Pius, 20, 140

Aslan, iv, 100, 101, 113, 114, 115, 117, 259, 270, 385

Augustus, 15, 21, 25, 27, 29, 31, 35, 64, 104, 137, 165, 168

ayna, ii, 86, 88, 91, 95, 96, 107, 136, 146, 147, 153, 156, 157, 158, 159, 160, 163, 175, 177, 196, 292, 295, 303, 307, 317, 324, 325, 333, 335, 339, 341, 342, 345, 347, 359, 360, 363, 366, 368, 370, 373, 375

B

baykuş, 87, 102, 111, 112, 137, 174, 281, 282

bezeme, ii, 1, 2, 7, 41, 42, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 70, 71, 73, 75, 78, 79, 80, 81, 84, 90, 99, 105, 106, 119, 159, 173, 174, 175, 178, 199, 201, 202, 208, 210, 211, 218, 221, 222, 225, 258, 260, 266, 269, 272, 273, 283, 286, 287, 289, 294, 299, 301, 305, 307, 310, 311, 313, 315, 317, 319, 323, 325, 332, 333, 338, 350, 353, 356, 359, 368, 374, 375, 376, 404, 406, 414, 420, 424, 426, 433, 436

Boğa, iv, 120, 121

Ç

Çarkifelek, iv, 88, 133

Çelenk, v, 168, 169, 171

Çiçek, 127, 128, 353

E

El, iv, 89

Elma, 131, 132

Erkek, ii, 97, 98, 118, 146, 177, 396

H

Hadrianus, 6, 15, 18, 19, 20, 21, 35, 50, 51, 52, 53, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 70, 71, 85, 409, 410, 411, 412, 420, 429, 430, 435, 436

Hellenistik, i, 1, 6, 13, 14, 32, 41, 88, 92, 121, 123, 137, 139, 141, 143, 145, 146, 147, 149, 154, 157, 171, 176, 378, 380, 382, 384, 385, 391, 393

Hippocampus, iv, 139

i

ığ ve kirman, 91, 143, 153, 163, 164, 307, 375

K

Kadın, 87, 88, 95, 97, 98, 117, 119, 144, 396

kalathos, ii, iii, 66, 72, 74, 78, 80, 85, 86, 87, 88, 91, 96, 100, 105, 107, 110, 117, 118, 132, 141, 142, 143, 144, 162, 163, 164, 174, 175, 177, 181, 186, 195, 204, 210, 211, 212, 214, 217, 218, 221, 224, 228, 233, 235, 237, 256, 266, 268, 286, 289, 292, 294, 295, 297, 298, 303, 305, 307, 311, 317, 321, 325, 328, 329, 330, 332, 333, 336, 337, 338, 339, 342, 347, 351, 359, 362, 363, 364, 365, 368, 369, 373, 375, 393

Kapı biçimli, 33, 41, 42, 43, 63, 82, 174, 186, 189, 190, 193, 194, 196, 199, 205, 277, 279, 280, 281, 295, 298, 300, 306, 309, 310, 315, 340, 348, 353, 354, 362, 408

kartal, 66, 72, 74, 78, 80, 85, 86, 87, 90, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 162, 167, 174, 175, 177, 185, 186, 201, 203, 205, 210, 212, 215, 219, 221, 222, 224, 226, 242, 245, 246, 248, 249, 250, 255, 259, 260, 267, 269, 273, 274, 275, 276, 286, 289, 292, 294, 298, 299, 300, 302, 303, 305, 306, 308, 311, 317, 318, 320, 321, 323, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 342, 343, 346, 347, 351, 355, 356, 357, 369, 370, 372, 375

Kilit, 153, 154, 396

M

Medusa, iv, 86, 136, 137, 138, 379, 381, 392

mezar, i, ii, 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152,

153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 182, 183, 185, 186, 187, 189, 190, 193, 194, 195, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 222, 228, 230, 259, 261, 277, 279, 280, 281, 285, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 321, 322, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 356, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 376, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 418, 421, 422, 424, 426, 428, 433, 436, 437

mezar steli, i, ii, 1, 3, 8, 33, 36, 41, 42, 44, 49, 55, 60, 63, 65, 67, 71, 76, 80, 81, 82, 85, 89, 91, 92, 93, 97, 100, 109, 110, 114, 116, 117, 124, 130, 132, 135, 138, 140, 145, 147, 148, 149, 151, 158, 159, 161, 163, 167, 170, 171, 172, 173, 176, 177, 183, 185, 186, 187, 189, 193, 194, 195, 196, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 230, 259, 277, 279, 280, 281, 285, 288, 289, 290, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 321, 337, 338, 339, 341, 342, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 366, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 433, 436, 437

N

nar, 109, 112, 130, 131, 132, 133, 144, 249, 256, 257

P

Pelta, v, 165, 166, 380

Phrygia, i, 1, 7, 11, 14, 15, 22, 26, 27, 28, 31, 33, 34, 41, 42, 43, 49, 51, 63, 67, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 93, 96, 100, 101, 105, 106, 109, 115, 116, 138,

143, 150, 152, 378, 383, 385, 387, 389, 391, 392

R

Rhyndakos, 7, 9, 10, 26, 27

S

saban, 88, 150, 151, 152, 175, 177, 290, 300

serçe, 87, 102, 110, 117, 118, 174, 211

T

tarak, ii, 66, 86, 88, 91, 96, 146, 147, 153, 162, 163, 175, 177, 185, 196, 307, 334, 335, 341, 346, 364, 368

tipoloji, 3, 4, 34, 42, 45, 55, 56, 63, 64, 75, 79, 173, 176

U

unguentarium, 88, 141, 146, 147, 174, 346, 363

Y

Yunus, iv, 122

Z

Zeus Tapınağı, i, ii, 1, 4, 23, 36, 95, 98, 103, 108, 148, 149, 187, 188, 190, 195, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 224, 225, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 262, 276, 277, 278, 281, 285, 286, 287, 289, 290, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 317, 339, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 379, 393

ÖZGEÇMİŞ

Adı : Zerrin
Soyadı : Erdiñç
Doğum Tarihi : 02.02.1982
Eğitim Durumu : Yüksek Lisans
Mezun Olunan Okul/Bölüm: Pamukkale Üniversitesi/Klasik Arkeoloji
İş/Mesleği : Öğretim Görevlisi/Arkeolog
Kurumu : Dumlupınar Üniversitesi
Adres : Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü - KÜTAHYA
Telefon : 0505 4480204
E-Posta : zerrin.erdinc@dpu.edu.tr

EĞİTİM DURUMU:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Klasik Arkeoloji	Adnan Menderes Üniversitesi	1999-2004
Yüksek Lisans	Arkeoloji	Pamukkale Üniversitesi	2005-2008
	Tez: Laodikeia Hamamları		
Doktora	Arkeoloji	Pamukkale Üniversitesi	2015-2020
	Tez: Aizanitis Bölgesi Mezar Stelleri		

Yabancı Dil: İngilizce

İŞ DENEYİMİ:

Çalıştığı Kurumlar

2010-halen Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

Kazı ve Projeler

- 2012-2009 Laodikeia Antik Kenti Kazısı
- 2006-2008 Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı Çalışmaları
- 2008 İlbadi Mezarlığı Kazısı
- 2009 Pamukkale Üniversitesi Hastanesi Otopark Alanı Roma Dönemi Nekropolü müze kurtarma kazısı.
- 2010 Stratonikeia Antik Kenti Kazısı
- 2011-2014 Seyitömer Höyük Kazısı
- 2016-halen Aizanoi Antik Kenti Kazısı